

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровська обласна адміністрація
Рада молодих учених
Університету митної справи та фінансів
ННІ «Фінансова академія»

Сучасні механізми забезпечення соціально-економічної безпеки на макро- та мікрорівнях

Дніпро – 2017

УДК 338.2:339.9+323.3

ББК 65.011.2

С 91

С 91 Сучасні механізми забезпечення соціально-економічної безпеки на макро- та макрорівнях : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2017. – 495 с.

ISBN 978-966-328-125-4

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції присвячено питанням соціально-економічної безпеки на макро- та мікрорівнях, проблемам інформаційно-аналітичного забезпечення підприємництва та інформаційних технологій, фіскальній політиці, питанням розвитку фінансової системи і забезпечення фінансової безпеки, напрямам розвитку страхування та банківської системи.

Збірник матеріалів конференції може зацікавити науковців, практиків, аспірантів та студентів економічних спеціальностей.

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровська обласна адміністрація
Рада молодих учених
Університету митної справи та фінансів
ННІ «Фінансова академія»

Склад редакційної групи: Куземко В. А., Ченцов В. В.,
Приймаченко Д. В., Гармаш Є. В.,
Івашина О. Ф., Даценко В. В.,
Шевченко Н. І., Жадько К. С.,
Гетьман О. О., Баранник Л. Б.,
Марценюк О. О., Горященко Ю. Г.
Дерев'янка Т. П.

ISBN 978-966-328-125-4

© Колектив авторів, 2017

© Університет митної справи та фінансів, 2017

ЗМІСТ

Вітальне слово ректора Університету митної справи та фінансів Віктора Анатолійовича Куземка з нагоди 40-річчя ННІ «Фінансова академія» (короткий історичний нарис).....	13
СЕКЦІЯ 1. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
Бабенко А. Г. Актуальні питання економіки сільського господарства України в контексті економічної безпеки держави.....	20
Барановська Т. В. Управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання: організаційно-методичне забезпечення.....	22
Бережнюк І. І. Забезпечення національної безпеки у сфері зовнішньо-економічної діяльності в умовах трансформацій в системі митного регулювання.....	25
Бикова А. Л., Шаляпіна А. С. Сучасні умови використання людського капіталу в нетрадиційних формах зайнятості.....	28
Бондаревська К. В., Прокопенко А. Ф. Освітня міграція в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки країни.....	30
Бондарчук М. К. Механізм забезпечення економічної безпеки бізнес-структур з урахуванням стратегій управління санацією.....	33
Борздова Т. В., Володина Е. В. Приобретение жилой недвижимости в республике Беларусь: кредит или лизинг?.....	35
Вінічук М. В. Методологія дослідження соціальної компоненти економічної безпеки України.....	38
Волкова Н. В., Погрібний І. М. Організація винагороди персоналу в забезпеченні соціально-економічної безпеки підприємства.....	42
Гетьман О. О. Оцінка безпеки вітчизняного ринку праці.....	44
Гірман А. П. Аналіз деяких аспектів соціальної безпеки України.....	47
Голованова Г. Є. Роль держави у формування раціональної товарної спеціалізації аграрних підприємств.....	50
Горященко Ю. Г., Кисельов В. Р. Трудовий потенціал як чинник економічного розвитку підприємства.....	52
Іващенко О. В., Король С. М. Забезпечення кадрової безпеки підприємства.....	54
Калюжна Ю. В., Міняйло Д. В. Превентивні заходи підприємств у системі антикризового управління.....	57
Калюжна Ю. П. Маркетингові аспекти економічної безпеки аграрних підприємств.....	59
Кодацька Н. О. Динаміка сучасних міграційних процесів в Україні.....	61
Козелецький П. С., Рудянова Т. М. Економічна безпека України у глобальному вимірі.....	64

Колєсник О. С. Міграційна політика як основа соціально-економічної безпеки держави.....	66
Коросташова І. М. Нормативно-правові засади механізму забезпечення соціально-економічної безпеки регіону: роль та значення муніципальної влади у цьому механізмі.....	68
Котик О. В., Лисачок А. В. Наслідки приватизаційної реформи для України	71
Купира М. І. Теоретичні аспекти соціально-економічної безпеки регіону..	74
Кусакова Ю. О., Щегольська К. Ю. Проблеми у сфері екології в умовах євроінтеграції та шляхи їх розв'язання.....	76
Лебідь Л. В., Морозова Н. В. Організація адаптації персоналу на підприємстві.....	78
Лобза А. В., Шаляпіна А. С. Аутплейсмент як сучасна персонал-технологія вивільнення працівників.....	80
Микуланинець С. І. Формування системи економічної безпеки в туристичній галузі.....	82
Несторишен І.В. Розвиток інструментів державно-приватного партнерства в сфері здійснення контролю за зовнішньоекономічними операціями.....	84
Пасічник А. М., Дунда Л. В. Економічно обґрунтовані тарифи – складова соціально-економічної безпеки держави.....	87
Самойлик Ю.В. Характеристика структуроутворювальних елементів соціально-економічного розвитку.....	90
Свистун К. О. Єврорегіони України як контрактно-горизонтальна форма регіоналізації в контексті сталого розвитку.....	92
Сейсебаєва Н. Г. Завдання управління фінансовою складовою економічної безпеки підприємства та шляхи їх реалізації в українських умовах господарювання.....	96
Семенова Л. Ю., Віниченко М. В. Удосконалення системи найму як чинник забезпечення соціально-економічної безпеки суб'єкта господарювання.....	98
Столяренко О. О. Дестабілізуючий вплив факторів зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємства.....	100
Студінська Г. Я. Соціально-економічна безпека засобами орендування....	103
Студінський В. А. Екологічний аспект соціально-економічної безпеки України в умовах війни (2014-2017 рр.).....	106
Тимошенко С. В. Деякі питання застосування системи комплаєнс контролю для підтримки системи управління ризиками.....	109
Федишин І. Б. Зростання ВВП та ефективність промислових підприємств як чинники посилення економічної безпеки держави.....	111
Шаповал В. М. Соціальна відповідальність бізнесу як напрям забезпечення соціальної безпеки країни.....	114
Шефер М. Non-standard employment in the EU and Ukraine.....	116

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЕКОНОМІКИ Й ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ, ПЛАНУВАННЯ Й ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Бабенко Б. І., Миропольська О. В. Інфраструктура та обладнання ДФС у контексті забезпечення збереження та використання результатів митного контролю.....	120
Беркут О. В. Методи аналізу диференціації соціально-економічного розвитку регіонів за допомогою статистичних показників.....	123
Ватченко О. Б., Ватченко Б. С. Особливості інноваційної політики у розвитку держав.....	126
Гладка Л. І., Барабаш Н. М. Державна система догляду за якістю продукції.....	128
Гладка Л. І., Білодід К. В. Резерви зростання продуктивності праці на підприємстві.....	131
Гончарова Є. В. Шляхи реформування та пріоритети розвитку бюджетного процесу.....	134
Горяченко Ю. Г., Калашнікова В. В. Проблема безробіття молоді та шляхи її розв'язання.....	137
Гринько Т. В., Тімар І. В. Використання інформаційних технологій в управлінні підприємством сфери готельних послуг.....	140
Даценко В. В., Профатило Н. О. Аналіз господарсько-економічного стану підприємства та шляхи його покращання.....	142
Жадько К. С., Лежньова Л. В. Антикризове управління як засіб попередження банкрутства підприємства	145
Жадько К. С., Євдокімова О. Ю. Особливості проведення оцінки фінансово-економічного стану підприємства	148
Іващенко О. В., Завальнюк Р. Є. Основні загрози економічній безпеці України.....	151
Іващенко О. В., Завальнюк А. О. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних умовах.....	153
Ільченко В. М., Клименко В. В. Світові тенденції розвитку біодеградуєчої упаковки.....	155
Ільченко В. М., Самокіна Г. В. Стратегічний аспект механізму стійкого розвитку регіону.....	158

Карпенко А. В., Шудрик О. Ю. Збалансована система показників як інструмент реалізації конкурентної стратегії муніципального теплоенергетичного підприємства.....	161
Лисенко О. В. Короткострокове планування і прогнозування як базова складова економічної безпеки підприємства.....	164
Майорова І. М. Проблеми обліку ресурсозаощадних інновацій промислових підприємств.....	166
Нагавичко І. П. Правила нарахування амортизації основних засобів, що тимчасово простоюють.....	169
Новак Є. Е. Прогнозування діяльності малого та середнього бізнесу промислового регіону.....	172
Падерін І. Д., Горященко Ю. Г. Інтелектуальний бізнес як безпека інноваційного розвитку України.....	174
Плаксієнко В. Я., Курочка О. В. Облікова політика сільськогосподарських підприємств у частині обліку витрат виробництва	176
Привалова Л. В., Соболев А. І. Шляхи та фактори зниження собівартості продукції.....	179
Рудянова Т. М. Прийняття оптимальних рішень на основі розробки економіко-математичних моделей ризикових ситуацій в умовах невизначеності	181
Рядно О. А. Динаміка зовнішньоторговельної діяльності в Придніпровському регіоні.....	184
Семенова З. Г. Сучасний стан ринку праці в Україні та перспективи його розвитку з позицій підприємництва.....	187
Сірко А. Ю. Оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств: методичний підхід.....	190
Тимошенко С. В., Соловйова О. В. Проблемні питання регулювання торговельних відносин під час побудови партнерства держави та надійних підприємств шляхом надання статусу уповноваженого економічного оператора.....	192
Фещенко О. М., Давидько С. В. Фондовий ринок України: перспективи впровадження.....	194
Шкірко О. І. Сучасний стан доходів від підприємницької діяльності в Дніпропетровській області.....	196

СЕКЦІЯ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Баранник Л. Б. Удосконалення фіскальної політики в Україні в умовах глобалізації.....	198
Вітрук О. В. Проблематика втрат податкових ресурсів України від тіньової економіки.....	200
Дулік Т. О., Алексєєва Л. О., Тристан В. Р. Окремі питання реформування податкової системи України.....	203
Корягіна Т. В. Фіскальна політика в умовах глобалізації.....	206
Піскова Ж. В. Ефективність податкової політики природокористування в регіоні.....	208
Рубан М. О. Фіскальні інструменти розвитку місцевого самоврядування..	210
Сідельникова Л. П. Імперативи розбудови фіскального інструментарію в умовах глобалізації.....	213
Табінський В. А. Податкова система в сучасних умовах економічного розвитку України.....	216
Тимошенко С. В., Лукіна О. А. Правові засади митного постаудиту в Україні.....	219
Хіміч К. І. Особливості становлення та розвитку єдиного внеску як гарантії соціального захисту громадян.....	221
Хіміч К. І., Алексєєва Л. О., Тристан В. Р. Податкові індикатори економічної свободи ведення бізнесу.....	224
Хіміч К. І., Горідько О. В., Цуркан І. О. Особливості функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні.....	227
Черба В. М. Виклики глобалізації та їх вплив на фіскальну політику держави.....	230

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Адаменко І. П. Державне фінансове регулювання в сучасних умовах.....	233
Архирейська Н. В., Бохан М. В. Проблеми формування та використання місцевих фінансових ресурсів України.....	236
Бондаренко Н. М., Велегура А. П. Оцінка боргових ризиків як важлива складова фінансової безпеки держави.....	239
Борисова С. Є., Назаренко О. С. Проблеми інноваційного розвитку в Україні.....	242
Борисова С. Є., Швецова І. В. Система фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.....	244
Гаврилова Л. В. Планування видатків як складова бюджетного процесу...	247
Гнилянська О. В., Стеченко К. І. Система державних доходів, видатків та особливості її формування в період економічної кризи.....	250
Голинський Ю. О., Піщуліна І. О. Контроль у системі казначейства України за здійсненням видатків.....	252
Гордієнко В. О. Залежність фінансової безпеки держави від іноземних інвестицій.....	254
Гордієнко В. О., Кареліна Я. О. Механізм формування доходів державного бюджету України та напрями його удосконалення.....	257
Гриценко О. В., Сумченко О. М. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування в Україні.....	259
Гуцалова Ю. Є. Актуальні питання розвитку пенсійної системи України в контексті забезпечення фінансової безпеки держави.....	261
Дмитрів В. І. Забезпечення фіскальної безпеки в умовах децентралізації...	263
Зайцев В. Є., Агапова В. В. The discount rate and the exchange rate policy: practical aspect.....	266
Зюзін В. О. Проблемні аспекти фінансового забезпечення державних соціальних програм.....	269
Ісхакова О. М., Шаршунович М. В. Курс валюти і фактори, що впливають на його формування.....	271
Ісхакова О. М., Семенюк В. В. Валютні ризики та методи їх страхування.	273
Карамушка О. М., Марченко А. О. Державний борг України: економічна сутність, напрями оптимізації.....	275
Качула С. В. Формування доходної частини місцевих бюджетів України в умовах реформування.....	278
Клівзунік О. В. Шляхи вдосконалення управління фінансами на місцевому рівні.....	280
Куліченко В. О. Напрями вдосконалення управління інноваційними проектами і програмами в бюджетній сфері.....	282

Линенко А. В. Можливості підвищення фінансової безпеки підприємств за рахунок їх об'єднання.....	284
Лисяк Л. В., Забрудська Е. В. Аналіз доходів та видатків Пенсійного фонду України.....	287
Лисяк Л. В., Остапчук О. А. Бюджет як інструмент державного регулювання.....	289
Миронова В. В., Лукьянова А. В. Финансовая безопасность и тенденции развития финансовой системы Украины.....	292
Макогон В. Д. Роль бюджетної стратегії в умовах інституційних перетворень.....	295
Маляр Д. В. Вплив глобалізації на корпоративні фінанси в Україні.....	297
Міщенко Д. А., Добролежа К. М. Застосування зарубіжного досвіду у державному фінансуванні інноваційних проектів та програм в Україні.....	299
Міщенко Л. О., Морозова А. С. Механізм формування доходів місцевих бюджетів та напрями його вдосконалення.....	302
Мостицька Н. А. Фінансове регулювання розвитку економіки.....	304
Найда І. С., Костенко Т. А. Порівняльний аналіз соціальних позабюджетних фондів України з аналогічними фондами інших держав...	307
Павленко О. П. Механізм запровадження державних форвардних закупівель зерна в аспекті соціально-фінансової безпеки країни.....	310
Пасічний М. Д. Фінансові інструменти державного регулювання економіки.....	313
Пасічник В. А. Фінансова складова економічного розвитку.....	316
Піменова М. М., Тищенко В. Г. Теоретичні аспекти сутності видатків місцевих бюджетів та оцінка їх обсягу на прикладі бюджету Соборного району у місті Дніпрі ради.....	319
Поліщук О. М. Економічна сутність видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку.....	322
Портна О. В. Сукупний фінансовий потенціал України як фактор забезпечення фінансової безпеки в умовах глобалізації.....	325
Роменська К. М., Киртока Н. В. Управління місцевими бюджетами за програмно-цільовим методом.....	328
Сальникова Т. В. Фактори фінансової безпеки України в умовах глобалізації.....	331
Серьогін С. С. Оцінка механізму фінансування освіти в Україні.....	334
Серьогіна Н. К. Фінансовий механізм забезпечення функцій місцевого самоврядування.....	336
Скрипка О. М. Розвиток інституційних засад бюджетної політики.....	339
Танчак Я. А. Інноваційні технології як фактор розвитку вітчизняного ринку фінансових інвестицій.....	342
Шевченко С. В. Перспективи розвитку місцевих бюджетів в Україні.....	344

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Бессонова С. И. Анализ деятельности негосударственных Пенсионных фондов.....	346
Блудова О. С. Фактори, які впливають на формування прибутку підприємства.....	348
Велегура А. П. Стабілізація валютної безпеки як важлива складова ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах економічних перетворень.....	350
Величкін В. О., Латишев М. О., Соловійова А. Г. Заходи щодо підвищення ефективності використання необоротних активів підприємства.....	353
Величкін В. О., Терьошина Ю. О. Підходи до оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.....	356
Власюк В. Є. Методи оцінки фінансової звітності, покладаючись на її якість.....	359
Григораш О. В. Розвиток малого підприємництва в Україні.....	362
Григораш Т. Ф. Оцінка вартості капіталу у світі.....	365
Дудчик О. Ю. Стан фондового ринку України.....	367
Заволока Л. О. Проблеми та перспективи розвитку банкострахування в Україні.....	369
Ігнатишин М. В. Рентабельність – індикатор що характеризує ефективність діяльності підприємства та ступінь використання ресурсів....	371
Ісхакова О. М., Батуріна І. В. Стратегія і практика фінансової політики підприємства.....	374
Ісхакова О. М., Гончак О. О. Розвиток недержавних Пенсійних фондів в Україні.....	376
Іщук Л. І., Харчук С. В. Визначення сутності прибутку та шляхи його оптимізації.....	378
Квасовський О. Р. Дискусійні аспекти трактування сутності реорганізації підприємств.....	381
Кущик А. П. Індикатори рівня ризику неплатоспроможності підприємства.....	384
Левченко О. С. Фактори впливу на ліквідність банків України.....	387
Лойко В. В., Боєва М. Ю. Методи оцінки інвестиційної привабливості підприємства.....	389
Лойко В. В., Зоз В. Р. Роль капітальних інвестицій у діяльності підприємства.....	391
Лойко Д. М. Фінансова безпека швейних та сервісних підприємств.....	393
Лойко Є. М. Етномаркетинг як чинник фінансової стабільності суб'єктів підприємництва.....	395
Матвійчук І. О., Пустовойт Т. В. Фінансові ризики в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства.....	397

Медведєва І. Б., Сиротенко К. А. Визначення сутності прибутковості банку.....	399
Михайличенко Н. М., Мірошниченко О. О. Проблеми розвитку фондового ринку України в контексті глобалізаційних процесів.....	401
Михальчук Л. В., Сіліна І. С. Ефективність використання франчайзингу в Україні.....	403
Міщенко Д. А., Пашикян І. С., Шутова Д. М. Упровадження стандарту Р2М в Україні.....	406
Новак А. О. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства.....	408
Омельченко Л. С., Лактионова О. Е., Мандра Н. Г. Налоговая политика в обеспечении экономической безопасности: аутсорсинговый аспект.....	410
Полозенко О. А. Інформаційне аналітичне забезпечення управління структурою капіталу.....	413
Пономарьова О. Б. Дослідження конкурентоспроможності страхового ринку України в умовах економічних перетворень.....	415
Рибальченко Л. В. Державне регулювання страхового ринку України.....	417
Серьогін С. С., Євгенєва А. С. Управління інноваційними ризиками підприємства.....	419
Тараненко В. Є., Євгенєва А. С. Управління оборотними активами підприємства.....	421
Тараненко В. Є., Живогун А. М. Управління рентабельністю підприємства та шляхи її підвищення.....	423
Терещенко Т. Є., Гончак О. О. Управління грошовими потоками страховика.....	425
Терещенко Т. Є., Охрій Т. О. Вплив перестраховальних операцій на якість страхового портфеля.....	428
Тростенюк Т. М. Понятійно-категоріальний апарат фінансового забезпечення.....	430
Туболець І. І. Інноваційна діяльність як важливе джерело формування конкурентних переваг підприємства.....	433
Туболець К. Г. Оцінка та формування маркетингового потенціалу як елемент системи управління маркетинговими послугами підприємств.....	435
Фоміних В. І. Лізинг в Україні, як інвестиційний механізм оновлення технічної бази виробництва.....	437
Черниш Я. М. Directions of improvement of the banking system of Ukraine...	440
Шевченко Н. І., Семенюк В. В. Фінансова санація як засіб запобігання банкрутству підприємств.....	442
Шевченко Н. І., Шутова Д. М. Роль контролінгу в процесі санації підприємств.....	444
Шило Ж. С. Податок на додану вартість та його вплив на фінансову діяльність підприємств.....	446
Ярмоленко Ю. Ю. Бюджетне відшкодування ПДВ сільськогосподарським товаровиробникам: суперечності та їх подолання...	449

СЕКЦІЯ 6. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Архірейська Н. В. Перспективи розвитку криптовалют в Україні.....	452
Архірейська Н. В., Олішкевич К. В. Розвиток скорингових моделей оцінки платоспроможності позичальників банків.....	454
Ачкасова С. А., Губанова А. С. Визначення сутності фінансової стійкості банку.....	456
Борисова С. Є., Пономаренко Т. С. Банківський сектор у сучасних умовах розвитку національної економіки.....	459
Величкін В. О., Поплавська В. О. Суть та види сек'юритизації активів..	462
Величкін В. О., Грушко Т. І., Гончак О. О. Фінансовий інжиніринг у банківській сфері.....	464
Заруцька О. П., Горобець Л. Ф. Особливості управління фінансовими результатами банків України.....	466
Заруцька О. П., Синюк А. О. Проблеми діагностики фінансового стану комерційних банків України.....	468
Заруцька О. П. Щодо стану ринку банківських послуг з використанням СФГБ-методу.....	470
Івашина С. Ю., Кухар Д. Т. Проблеми управління операційним ризиком в вітчизняних банках.....	473
Лойко В. В., Баліцька Г. О. Ліквідність банку – показник надійності та конкурентоздатності банку.....	475
Лойко В. В., Демченко І. О. Динаміка та особливості кредитування фізичних осіб.....	477
Лякішева А. Р. Управління депозитними операціями в банку.....	479
Новікова Л. Ф., Воробйова Т. Р. Споживче кредитування в Україні: перспективи і розвиток.....	481
Новікова Л. Ф., Синюк А. О. Peer-to-peer як інноваційний інструмент кредитування економіки України.....	483
Панасейко І. М., Губа М. О. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах кризи.....	485
Цибулько А. С. Аналіз процесу стратегічного планування банку.....	487
Юхно І. О. Аналіз перспектив розвитку методичної бази управління кредитними операціями банку.....	489
Іменний показчик	492

**Вітальне слово ректора Університету митної справи та фінансів
Віктора Анатолійовича Куземка
з нагоди 40-річчя ННІ «Фінансова академія»**

(короткий історичний нарис)

У 2017 році Дніпропетровська державна фінансова академія відзначає своє 40-річчя. Упродовж історії існування вищий навчальний заклад пройшов шлях від Дніпропетровського фінансового технікуму до Дніпропетровської державної фінансової академії, за змістом та якістю роботи завжди посідав одне з провідних місць у підготовці висококваліфікованих фахівців для фінансової системи як Радянського Союзу, так і незалежної України.

Дніпропетровський фінансовий технікум був утворений 15 червня 1977 року згідно з наказом Міністерства фінансів УРСР від 07.06.77 № 91 «Про відкриття Дніпропетровського фінансового технікуму» з метою забезпечення державних фінансових і страхових органів та централізованих бухгалтерій бюджетних установ спеціалістами середньої кваліфікації. Було відкрито денне та заочне відділення для підготовки фахівців за трьома спеціальностями - «Державний бюджет», «Бюджетний облік» та «Державне страхування». Технікум був розрахований на 330 студентів з Дніпропетровського, Донецького, Кіровоградського та Запорізького регіонів.

Першим директором технікуму був Андрій Несторович Прихленко. З його діяльністю безпосередньо пов'язаний початковий етап становлення навчального закладу. Спочатку для навчання відводилося лише 4 аудиторії та кілька службових приміщень.

Навчання здійснювалося за двома формами: денною та заочною та за трьома спеціальностями: «Державний бюджет», «Державне страхування» та «Бюджетний облік».

Кількість учнів у групі становила 30 осіб за денною формою навчання і близько 20 - за заочною.

Процес навчання у технікумі було організовано за такими видами навчальних занять: уроки, лабораторні роботи та практичні заняття; навчальна та виробнича практика; консультації, самостійні заняття учнів; виконання контрольних робіт.

Крім освітньої діяльності, активно здійснювалася виховна робота. У технікумі діяли різноманітні студентські гуртки, з 1988 року було організовано студентський клуб.

У перший рік існування технікуму на денному відділенні було сформовано всього три групи - по одній за кожною спеціальністю, при цьому кількість студентів заочного відділення порівняно з денним значно переважала. З кожним роком кількість студентів збільшувалась.

Дуже скоро постало питання про будівництво власного гуртожитку (до цього студенти технікуму знімали кімнати чи куточки у приватному секторі). У 1980 році було збудовано гуртожиток на 408 місць. Будівництво проводилося за адресою: вул. Аржанова, 12. Починаючи з 1982 року, на цій вулиці

споруджуються інші будівлі технікуму. Це - навчальний корпус № 1 (з адміністративними службами), плавальний басейн, тир, який згодом було реконструйовано під службові приміщення. Навчання у новому навчальному корпусі розпочалося з 1987 року.

У 1986 році директором Дніпропетровського фінансового технікуму став Борис Олександрович Навроцький. Але вже у 1988 замість нього було призначено В'ячеслава Олександровича Стахова, який був директором три з половиною роки. Такі часті зміни керівництва, звичайно, не дуже сприятливо позначилися на житті технікуму. До того ж директорами призначали осіб, які до цього не працювали в технікумі, а отже не знали повною мірою проблем його становлення та існування. Ситуація змінилася, коли директором технікуму у 1992 році стала Наталя Іванівна Редіна, яка працювала у навчальному закладі з самого початку.

У 1991 році Державним комітетом СРСР з народної освіти разом із Всеукраїнським науково-дослідним інститутом проблем вищої школи було запропоновано як експеримент створення закладу нового типу - коледжу. Для експерименту було обрано саме Дніпропетровський фінансовий технікум.

Наказом Міністерства фінансів України від 22.08.91 № 50 «Про підсумки атестації Дніпропетровського фінансового технікуму» він був перетворений у Дніпропетровський фінансово-економічний коледж. Отже, з 1 вересня 1991 року навчальний заклад став функціонувати як заклад освіти нового типу - коледж, де підготовка фахівців почала проводитися за експериментальними навчальними програмами ступенево: перший ступінь - технік (кваліфікація - бухгалтер-фінансист); другий ступінь - спеціаліст підвищеного рівня кваліфікації (кваліфікація - економіст-фінансист).

Разом з цим почалося часткове реформування колишнього технікуму. Сталися значні зміни у його структурі. Були запроваджені факультети - навчально-наукові структурні підрозділи коледжу, що здійснювали підготовку студентів за спеціальностями (спеціалізаціями).

Замість предметних комісій створювалися кафедри - навчально-наукові структурні підрозділи коледжу, що проводили навчальну, методичну та науково-дослідну діяльність з однієї чи кількох споріднених дисциплін. Для вирішення основних питань діяльності коледжу було створено робочі та дорадчі органи:

- > робочі органи: адміністративна рада, деканат, приймальна комісія;
- > дорадчі органи: педагогічна рада та бюджетно-фінансова комісія.

У коледжі почало функціонувати студентське самоврядування. Воно було введено з метою забезпечення дотримання виконання студентами своїх обов'язків та захисту своїх прав, а також мало сприяти гармонійному розвитку особистості, формуванню у студентства управлінсько-організаторських навичок. Студентське самоврядування здійснювалося на рівнях академічної групи, факультету та гуртожитку коледжу.

Навчальний процес здійснювався у таких формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична

підготовка, контрольні заходи. Основними видами навчальних занять були лекції, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації.

Після здобуття Україною незалежності відбулися зміни у фінансовій системі держави та в структурі і функціях фінансових органів. Через це постала необхідність у фахівцях більш високого кваліфікаційного рівня, спеціалістах з високим потенціалом фундаментальної освіти, які були б орієнтовані на використання своїх знань в умовах ринкової економіки. Відповідно до цього з 1993 року коледж розпочав підготовку бакалаврів за спеціальностями «Фінанси і кредит», «Страхова справа», у подальшому - за напрямом 6.0501 «Економіка» з професійним спрямуванням «Фінанси і кредит», залишивши ступінчастість підготовки фахівців.

Випускники коледжу, що закінчували його з відзнакою, продовжували навчання на старших курсах фінансово-кредитного факультету та факультету прикладної економіки Дніпропетровського державного університету. У 1994 році це були 53 випускники (61,6% від випуску), у 1995 році - вже 62 ос. (77,5%), у 1997 році - 53 ос. (70,7%), у 1998 році - 105 ос. (76,6%).

З метою підвищення якості підготовки фахівців різного рівня кваліфікації за спеціальністю «Фінанси і кредит», більш ефективного використання науково-педагогічного потенціалу і навчально-лабораторної бази за наказом Міністерства освіти та Міністерства фінансів України від 28.09.93 за № 220/40 на базі Дніпропетровського державного університету і Дніпропетровського фінансово-економічного коледжу був створений навчальний комплекс «університет-коледж».

З цього часу підготовка фахівців стала проводитися за спільними навчальними планами і навчально-програмною документацією.

У 1997 році відповідно до рішення Державної атестаційної комісії (протокол № 11 від 09.12.97) коледж було визнано акредитованим за другим рівнем.

У 1998 році на підставі постанови Кабінету Міністрів України № 949 від 23 червня 1998 року «Про створення Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту Дніпропетровський фінансово-економічний коледж був реорганізований у Дніпропетровський державний фінансово-економічний інститут.

Ректором ДДФЕІ була призначена Наталія Іванівна Редіна. Інституту, відповідно до рішення Державної атестаційної комісії (протокол № 15 від 07.07.98), було надано право проведення освітньої діяльності, пов'язаної з наданням вищої освіти на рівні кваліфікаційних вимог до спеціаліста. З цього часу інститут здійснює ступеневу підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «спеціаліст» з напрямку 0501 «Економіка і підприємництво» за спеціальностями «Фінанси» з терміном навчання відповідно 4 та 5 років.

У 1999/2000 навчальному році ДДФЕІ успішно пройшов акредитацію як навчальний заклад III рівня. У липні 2000 року відбувся перший випуск фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст». Навчальний заклад

одержав ліцензію на відкриття ще двох спеціальностей - «Економіка підприємства» та «Управління трудовими ресурсами».

Основними напрямками діяльності інституту були визнані:

- > підготовка згідно з державним замовленням і договірними зобов'язаннями висококваліфікованих фахівців для державного сектору народного господарства (державних податкових адміністрацій, Державного казначейства, фінансових та контрольно-ревізійних управлінь, місцевих органів виконавчої влади, бюджетних установ тощо) і недержавного сектору;
- > підготовка та атестація наукових, науково-педагогічних кадрів;
- > науково-дослідна робота;
- > спеціалізація, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів;
- > культурно-освітня, методична, видавнича, фінансово-господарська, виробничо-комерційна діяльність;
- > здійснення зовнішніх зв'язків.

Підготовка фахівців в інституті проводиться за денною та заочною формами навчання. Контингент студентів постійно збільшується.

Організацію навчання здійснюють 4 факультети:

- > фінансовий факультет;
- > економічний факультет;
- > заочний факультет;
- > факультет післядипломної освіти.

В інституті діють 10 кафедр: кафедра економічної теорії, кафедра гуманітарних дисциплін, кафедра іноземних мов, кафедра вищої математики та комп'ютерних технологій, кафедра управління трудовими ресурсами та менеджменту, кафедра економіки підприємств, кафедра обліку та економічного аналізу, кафедра фінансів підприємств та страхової справи, кафедра державних фінансів та податків, кафедра фізичної культури і спорту.

Інститут видає свій збірник наукових праць «Вісник ДДФЕІ: Економічні науки», проводить міжнародні, регіональні конференції, семінари.

Студенти беруть участь у науково-дослідній роботі як у межах навчального процесу (виконують дослідницькі, курсові, дипломні роботи, індивідуальні завдання), так і в позанавчальний час (залучаються до виконання госпдоговірних, бюджетних, науково-дослідницьких робіт), виступають, з доповідями на студентських наукових конференціях.

Кращі студенти, які успішно поєднують відмінне навчання з науковою діяльністю, беруть участь в олімпіадах, наукових конференціях, отримують рекомендації для навчання в аспірантурі Науково-дослідного фінансового інституту (м. Київ), інших провідних галузевих, академічних установах.

У цей же час налагоджується співробітництво в освітній діяльності як в Україні, так і за кордоном. Так, з 1999 року вищий навчальний заклад співпрацює з ЗОНЗ м. Дніпропетровська, проводячи навчання учнів шкіл в економічних класах зі спеціальності «Фінанси».

Інститут співпрацює з міжнародною неполітичною молодіжною асоціацією студентів і молодих спеціалістів у галузі економіки та управління

AIIESEC. Студенти беруть участь у міжнародних студентських проектах Global Vision, Bank Masters, Бізнес-манія та інших. Троє студентів інституту мали можливість пройти стажування по лінії AIIESEC в одній з 84 країн світу протягом чотирьох місяців.

Інститут встановив міжнародні наукові та освітянські зв'язки з навчальними закладами Росії, Польщі, Данії, Великобританії, Румунії, Словачії.

Нині пріоритетними завданнями навчального закладу є розвиток професійного кадрового потенціалу Придніпровського регіону України шляхом удосконалення функціонування безперервної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у галузі економіки для органів фінансової системи, місцевого самоврядування, підприємництва та її постійного оновлення з урахуванням прогнозів соціально-економічного і політичного розвитку держави, а також потреб галузі, ринку праці, особистості з урахуванням положень Болонської декларації, на основі впровадження в навчальний процес сучасних наукових досліджень. Напрями реалізації цих завдань:

1. Формування та постійна актуалізація змісту освіти виходячи з його цільового спрямування, завдань і функцій органів фінансової системи, місцевого самоврядування, підприємництва, потреб міжнародного й національного ринків праці та інтересів особистості; застосування сучасних освітніх технологій.

2. Наукове супроводження підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; забезпечення проведення фундаментальних і прикладних досліджень, створення наукових розробок, що є базою та змістом навчання, джерелом і складовими інноваційних процесів; сприяння розвитку студентської наукової та інноваційної діяльності.

3. Налагодження довгострокових партнерських стосунків з бізнес-оточенням, споживачами і замовниками фахівців; сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва на основі реалізації системи бізнес-освіти; формування інноваційного оточення та забезпечення ефективної, взаємовигідної співпраці з підприємництвом.

4. Набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної належності, особистісних рис громадян України, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Організація ефективної діяльності студентського самоврядування, що забезпечує дотримання принципів демократизації управління навчальним закладом.

5. Створення дієвої системи соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

Таким чином, наші завдання чіткі й досяжні, а колектив — налаштований і спроможний їх вирішити належним чином.

Насамкінець дозвольте зачитати вірш-привітання, складений випускницею Дніпропетровської державної фінансової академії 2010 року, – а нині вона вже кандидат економічних наук, – Григораш Ольгою Вікторівною.

Приєднуюсь до цього вітання.

**ПОЗДРАВЛЯЕМ СОТРУДНИКОВ
УЧЕБНО-НАУЧНОГО ИНСТИТУТА
«ФИНАНСОВАЯ АКАДЕМИЯ»**

Сорок лет – это много ли, мало ли?
Сорок лет – это целая жизнь!!!
Вашу лодку несет океанами,
За штурвал только крепче держись!!!

Здесь учились ваши родители,
Вы детей приведёте сюда.
Вы – событий ТВОРЦЫ, а не зрители,
Здесь и гоДы прошли, и годА!

Так ваш техникум дОплыл до колледжа, –
А за дамбою ждал институт.
Сколько радости было, ах сколько же!!!
Академией ВУЗ назовут...

Вот наполнился ВУЗ кандидатами,
Доктора украшают наш штат.
И гордимся мы все результатами,
Что имеют такой вот масштаб!

Здесь спортивная база прекрасная:
Тренажеры, бассейн, стадион,
И футзал под погоду ненастную,
Где гоняет свой мяч чемпион...

Тхэквондисты, пловцы, футболисты,
И «Слеза Мельпомены»¹ блесит...
Здесь студентов растят «карьеристами»:
В казначество, и в КРУ, и в полит...

¹ «Слёзы Мельпомены» – народный студенческий театр Днепропетровской государственной финансовой академии, неоднократный лауреат городского межвузовского фестиваля художественной самодеятельности «Студенческая весна»

Здесь готовят участников форумов,
Победителей олимпиад,
Здесь полны содержанием и формой –
Полки гнутся под весом наград!

Здесь всегда есть докладчик и слушатель,
И на лекциях трудно уснуть.
Здесь познания огонь не потушите,
В ход пускают и пряник, и кнут.

Вам желаем студентов старательных,
И на радость всему ППС²
Результатов бесспорных, блистательных,
И фонтаном – учебный процесс.

Покорять вам вершины научные,
Выходить за пределы страны!
Конференция будет нескучною
В этот День вышиванок, весны...

Мы два года назад стали братьями:
Грусть и счастье с тех пор пополам.
Пусть приходит удача с объятьями
К нашим общим великим делам!

Поздравляем коллег и сотрудников
Мы от всей ректората души!
Это гордость для нас – быть вам спутником
И лет 100 ещё вместе прожить!!!

² ППС – профессорско-преподавательский состав

СЕКЦІЯ 1.

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Бабенко А. Г., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
babenko.akademik@mail.ru

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблема раціонального (ефективного) використання земельних ресурсів в Україні була і залишається досить актуальною і була предметом дослідження вчених: Гуменюк М.М., Лазеба Є.С., Супрун О.М. [1-3] та інших дослідників. Досягнутий рівень виробництва засвідчує позитивні зміни в економіці аграрних підприємств. Виробництво валової продукції сільського господарства в 2015 році тут досягло 131,9 млрд. грн. або в 1,4 рази більше в порівнянні із базовим 2010 роком. Суттєво покращились також інші економічні показники: чистий прибуток становив 102,3 млрд. грн. або ж збільшився за період аналізу в 5,9 рази. За останніми даними, рівень рентабельності в сільськогосподарських підприємствах складає 30,5%. Проте економіка окремих видів сільськогосподарської продукції в повній мірі не відповідає сучасним вимогам ринкового господарювання. Зокрема, вже впродовж багатьох років господарства одержують збитки по трьох видах товарної продукції: велика рогата худоба на м'ясо, вівці на м'ясо, птиця на м'ясо. Згадана продукція реалізується за цінами, які не окупають в повній мірі фактичні виробничі затрати. В 2015 році рівень збитковості згаданої продукції змінювався від -5,4 до -26,6 відсотка. Крім цього слід відмітити наявність низькорентабельних видів товарної продукції – цукрові буряки, картопля, молоко, свині на м'ясо.

Отже, виникає об'єктивна необхідність покращення економічного стану аграрного виробництва. На наш погляд слід досягти фінансового оздоровлення як збиткових, так і низькорентабельних видів сільськогосподарської продукції. А тому необхідно вдосконалити на макрорівні механізм управління аграрною галуззю. З метою забезпечення підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно запровадити державне цінове регулювання товарної продукції. З точки зору теорії та методології слід відмітити, що основою реалізаційної ціни будь-якого товару є повна собівартість продукції, тобто затрати по виробництву та реалізації. Це буде перша складова ціни. Другою складовою ціни товарної продукції є прибуток, що забезпечує прогнозований рівень рентабельності.

Кожен вид товарної продукції відрізняється за якісними даними. За цих умов товар більш високої якості повинен реалізовуватись за стимулюючими цінами, тобто з відповідними надбавками.

В ринкових умовах господарювання будь-яка реалізована продукція (товар) повинна забезпечувати окупність виробничих затрат. Саме це є передумовою

розширеного виробництва. В цьому є інтерес кожного товаровиробника. Механізм управління сільськогосподарським виробництвом як на макрорівні, так і на мікрорівні в ринкових умовах господарювання повинен забезпечувати оптимальну окупність затрат. Отже всі види товарної продукції рослинницької та тваринницької галузей повинні бути рентабельними.

В аграрному секторі України в 2015 році в рослинницькій галузі забезпечено розширене виробництво за рахунок оптимізації реалізаційних цін із більшості видів товарної продукції. Рівень рентабельності зернових культур досяг 42,6%, соняшнику – 92,9%. Проте рентабельність виробництва картоплі, цукрових буряків, молока, свиней на м'ясо становила менше 30%.

Для ліквідації збитковості виробництва тваринницької продукції необхідно розробити та запровадити стимулюючі реалізаційні ціни на живність великої рогатої худоби, свиней, овець та птиці. Рівень цін реалізації повинен формуватися за принципом, що забезпечує більш-менш оптимальну рентабельність витрат: в межах не менше 40-50%.

На наш погляд, на сучасному етапі необхідне також втручання державних республіканських структур з метою встановлення регульованих реалізаційних цін і на інші види товарної продукції, які на даний час являються низькорентабельними. В рослинницькій галузі це стосується такої товарної продукції: цукрові буряки, картопля, а в тваринництві – молоко, свині на м'ясо. Причому механізм регулювання повинен забезпечувати вищезгаданий оптимальний рівень рентабельності.

Державне цінове регулювання в сільськогосподарському виробництві – це об'єктивна необхідність. Його практичне запровадження буде сприяти зростанню економічної ефективності в основних галузях агровиробництва. За нашими прогнозами, в аграрній сфері виробництва буде створена нова, більш ефективна економічна ситуація для забезпечення розширеного відтворення по кожному виду товарної продукції.

В нових економічних умовах буде можливість для посилення мотивації праці аграрних товаровиробників, підвищення їх заробітної плати. До цього часу фактична оплата праці працівників аграрного сектору вже на протязі багатьох років є нижчою в порівнянні із оплатою праці працівників інших галузей матеріального виробництва.

Література:

1. Гуменюк М.М. Економічні механізми підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств регіону / М.М.Гуменюк // Економіка АПК. – 2014. – №8. – С. 84-90.

2. Лазеба Є.С. Шляхи забезпечення ефективного використання земель у сільськогосподарському виробництві / Є.С.Лазеба // Економіка АПК. – 2014. – №8. – С. 101-106.

3. Супрун О.М. Економічне регулювання аграрного виробництва: монографія / О.М.Супрун. – К.: ННЦІАЕ, 2011. – 350 с.

Барановська Т. В., к.е.н., доцент
Житомирський державний технологічний університет
tatyana_baranovs@ukr.net

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Процеси, які відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства, вимагають переусвідомлення поняття та підходів до забезпечення національної безпеки, однією з складових якої є фінансово-економічна безпека. Забезпечення економічної безпеки на макрорівні неможливе без усвідомлення того факту, що економічна безпека держави та регіону залежить від рівня захищеності кожного конкретного суб'єкта підприємницької діяльності, вимагає розробки рекомендацій щодо забезпечення стабільності функціонування окремих господарських одиниць, створення умов протидії внутрішнім та зовнішнім чинникам, досягнення максимізації результатів діяльності.

Підвищення невизначеності умов функціонування суб'єктів господарювання внаслідок сукупного впливу несприятливих соціально-економічних змін, складної політичної ситуації, недосконалості законодавства, високого рівня корумпованості економічних відносин, підвищення напруженості у суспільстві у зв'язку із проведенням антитерористичної операції на сході України тощо підвищує актуальність управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Фінансово-економічну безпеку підприємства слід розглядати як комплексне явище, в структурі якого прийнято виділяти окремі її види (складові), такі як інтелектуальна, кадрова, інформаційна, правова, силова, техніко-технологічна, екологічна тощо. Такий поділ є достатньо умовним, так як будь-які порушення у стані безпеки за кожною з цих складових, мають економічні наслідки та впливають на фінансовий стан суб'єкта господарювання, однак його призначення полягає у забезпеченні адресності та ефективності управління. Основними завданнями управління фінансово-економічною безпекою є створення умов для безперервного функціонування підприємства, забезпечення приросту економічного потенціалу та вартості бізнесу, протистояння впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, своєчасному виявленні ризиків та управлінні ними з метою мінімізації негативних наслідків.

Дослідження методики та організації забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності покликані зменшити негативний вплив нестабільності зовнішнього середовища, викликані політичними та економічними чинниками, обмеженості ресурсів, коливання платоспроможного попиту населення, посилення конкуренції та підвищити ефективність процесу господарювання.

Організаційна складова управління фінансово-економічною безпекою передбачає визначення суб'єктів, об'єктів та процесів, які забезпечать процес її функціонування на конкретному підприємстві. На процес організації системи

економічної безпеки на підприємстві впливає ряд факторів, зокрема вид та обсяги господарської діяльності, форма власності, а також нормативно-правове поле діяльності.

Як правило, усвідомлення власниками та управлінським персоналом необхідності забезпечення та управління рівнем фінансово-економічної безпеки приходить за умови досягнення певного рівня стабільності (сталих обсягів виробництва та реалізації, створення сталих каналів збуту, досягнення бажаного рівня доходів та прибутку) і, відповідно, необхідністю забезпечення поступального розвитку. Таким чином, передумовою створення служби безпеки на підприємстві є ступінь усвідомлення власниками потреби у захищеності бізнесу та забезпеченні фінансової стійкості, а її оперативність, ефективність та дієвість вимагає системного та комплексного підходу до організації роботи. В організаційному аспекті для створення дієвої системи управління фінансово-економічною безпекою слід передбачити: необхідність та доцільність створення відокремленої служби, до функцій якої належить забезпечення безпеки підприємства, в тому числі фінансово-економічної; можливість розподілу окремих функцій з забезпечення фінансово-економічної безпеки між окремими працівниками підприємства, з їх безпосереднім підпорядкуванням власнику (якщо функції володіння та управління розділені – директору (керівнику), фінансовому директору тощо); регламентацію відповідних функцій у посадових інструкціях працівників, на яких покладаються обов'язки щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки (із зазначенням відповідальності та визначенням рівня доступу до джерел інформації, формами контролю); порядок формування інформаційної бази та інформаційного забезпечення роботи служби фінансово-економічної безпеки; систему документації, яка включає каталог ризиків, карту внутрішніх та зовнішніх загроз, форми внутрішньої звітності; кадрове забезпечення. У випадку створення відокремленої служби безпеки на підприємстві, доцільно регламентувати діяльність такого підрозділу у вигляді відповідного положення, який, крім розподілу функціональних обов'язків, підпорядкованості, визначення об'єктів та інших організаційних питань, дозволить структурувати зв'язки служби безпеки з іншими підрозділами суб'єкта господарювання.

Ефективність управління економічною безпекою підприємства вимагає формування системи індикаторів, які дозволять оцінити зміни у його фінансовому стані та відхилення від стану безпеки, а також розробки дієвого методичного інструментарію. Формалізацію оцінки стану фінансово-економічної безпеки доцільно здійснювати шляхом використання показників комплексного аналізу за напрямками: а) аналіз внутрішнього середовища (аналіз витрат підприємства та собівартості продукції, аналіз ресурсозабезпечення підприємства та ефективності їх використання за всіма видами ресурсів, аналіз ризиків тощо); б) показники фінансового стану, зокрема показники майнового стану, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ймовірності банкрутства і втрати платоспроможності. Важливим при оцінці стану економічної безпеки є встановлення критичних точок (граничних значень), при визначенні яких новостворені підприємства можуть користуватись

існуючими середньогалузевими показниками або нормативними, якщо такі передбачені. В подальшому граничні норми вказаних показників коригуються виходячи з особливостей діяльності та вивчення динаміки показників, оскільки саме аналіз зміни показників сигналізує про виникнення загроз для підприємства.

В методичному аспекті перспективним є використання SWOT-аналізу, який дозволить обґрунтувати тактичні й стратегічні рішення в частині економічної безпеки, завдяки поєднанню аналізу внутрішнього і зовнішнього стану підприємства; побудова системи ключових показників ефективності (Key Performance Indicators, KPI), що передбачає визначення стану досягнення стратегічних та тактичних цілей суб'єкта підприємницької діяльності. Окрему увагу слід приділити методиці аналізу безперервності діяльності, що дозволить отримати інформацію про зниження ймовірності продовження діяльності підприємства. Отримання аналітичного підтвердження можливості безперервної діяльності важливе для внутрішньої оцінки безпеки, оскільки, поява сумнівів у зацікавлених осіб спричиняє активізацію зовнішніх загроз – скорочення обсягів поставок сировини і матеріалів, вимоги кредиторів щодо погашення заборгованості, підвищення уваги контролюючих органів, погіршення клімату у колективі тощо. Другим напрямом є застосування цієї методики до діючих та потенційних контрагентів з метою формування стратегії та тактики взаємовідносин.

Отже, управління фінансово-економічною безпекою є цілеспрямованим процесом, покликаним оцінити відповідність фактичного стану економічної системи стану безпеки, можливості підприємства протистояти негативним проявам зовнішніх та внутрішніх загроз, мінімізувати негативні наслідки ризиків та забезпечити приріст економічного потенціалу суб'єктів господарювання.

Бережнюк І. І.
Київська міська митниця ДФС, м. Київ
berezhnuk_i@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В СИСТЕМІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В умовах подальшого розвитку глобалізаційних процесів та інтеграції вітчизняної економіки до міжнародного економічного простору зростає роль та значення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз сучасних світових тенденцій регулювання міжнародної торгівлі свідчить про наміри подальшого спрощення процедур міжнародної торгівлі для економічних операторів з метою усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі, зменшення бюрократичних перепон та скорочення пов'язаних із торгівлею витрат. За таких умов, особливої актуальності набувають рекомендації Світової організації торгівлі (далі – СОТ), Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) щодо необхідності спрощення митних процедур та усунення технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Зокрема, за результатами 9-ї Міністерської конференції СОТ (грудень 2013 р., о. Балі, Індонезія) була прийнята Угода СОТ про спрощення світової торгівлі (Agreement on trade facilitation, далі – ATF) [1], яка ратифікована Верховною Радою України у 2015 р. [2]. Цією угодою передбачено подальше спрощення процедур міжнародної торгівлі шляхом зниження рівня митних оглядів і перевірок, прискорення часу випуску товарів, самостійного накладання економічними операторами митного забезпечення, митного оформлення товарів та транспортних засобів на території уповноваженого оператора або в іншому місці, дозволеному митницею тощо. Суттєві трансформації принципів і підходів здійснення митного контролю в контексті одночасного забезпечення безпеки та спрощення митних процедур зумовило прийняття оновленої Конвенції про гармонізацію та спрощення митних процедур (далі – Кіотська конвенція) [3] та Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі (далі – Рамкові стандарти безпеки ВМО) [4].

Цими документами передбачено процес постійного спрощення митних процедур з метою прискорення зовнішньоторговельного товарообігу, сприяння торгівлі та зняття необґрунтованих адміністративних бар'єрів. Тож, внаслідок посилення зовнішніх загроз у більшості розвинутих країн світу постала необхідність розробки ефективної системи митного регулювання, яка б враховувала інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності щодо спрощення міжнародної торгівлі та інтереси країн у сфері забезпечення відповідного рівня безпеки громадян і бізнесу. З цією метою, у багатьох країнах світу почали реалізовувати заходи, спрямовані на забезпечення скоординованої й ефективної діяльності національних митних адміністрацій, зокрема, постійно вдосконалюються інструменти митного контролю, надаючи переваги превентивним заходам запобігання порушення митних правил з використанням

системи аналізу ризиків, попереднього інформування, проведення аналітично-пошукової роботи тощо. Вітчизняна митна система посідає особливе місце у здійсненні митної політики держави, метою якої є формування ефективного механізму використання інструментів митного контролю і регулювання зовнішньоекономічних операцій на митній території України, реалізація адміністративно-економічних завдань щодо захисту вітчизняного ринку, стимулювання розвитку національної економіки відповідно до пріоритетів державної економічної політики. Відмітимо, в сучасних умовах, після об'єднання Державної митної служби України та Державної податкової служби України, реорганізації Міністерства доходів і зборів України, реалізація державної митної політики в Україні здійснюється структурними підрозділами Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України). Проте, процес інституціональних реформ у ДФС триває й досі, тому остаточного варіанту організаційної моделі її функціонування ще не вироблено. Зазначимо, 29 березня 2017 р. Кабінет Міністрів України ухвалив комплексну Концепцію реформування ДФС, якою передбачено оптимізацію її структури, побудову за функціональним принципом, централізацію функцій ДФС через ліквідацію юридичних осіб на регіональному рівні.

Аналіз реального стану функціонування митниць ДФС України протягом 2013-2016 рр. дозволяє стверджувати, що звичайні адміністративні трансформації й перейменування відомств самі по собі до якісних змін не призводять. Створення єдиної, наскрізної системи контролю та моніторингу за зовнішньоекономічними операціями від моменту надходження першої інформації про товар та його реалізації кінцевому споживачу було головними аргументами об'єднання податкової та митної служби. В процесі зазначених трансформацій було втрачено напрацювання в таких важливих напрямках функціонування митниць як пост-аудит, аналіз ризиків, електронне декларування, боротьба з контрабандою, захист українського ринку, тощо.

Отже, в умовах ратифікації Україною Угоди СОТ про спрощення світової торгівлі, Кіотської конвенції, Рамкових стандартів безпеки ВМО, якими передбачено необхідність істотного спрощення процедур міжнародної торгівлі шляхом мінімізації впливу контролюючих органів на діяльність економічних операторів, можна запропонувати два напрями діяльності митних органів щодо одночасного забезпечення безпеки та спрощення митних процедур:

– розвиток інструментів державно-приватного партнерства за результатами чого відбувається передавання частини функцій державних контролюючих органів економічним операторам (наприклад, право на самостійне накладання митного забезпечення, використання технології віддаленого випуску товарів (процедура випуску товарів за місцезнаходженням), використання принципу «мовчазної згоди»). Використання таких інструментів можливе лише за умови існування високого ступеня довіри між митними адміністраціями та бізнес-спільнотою. На практиці, зазначені інструменти державно-приватного партнерства у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності реалізовані у формі інституту уповноваженого економічного оператора;

– використання та розвиток сучасних технологій митного контролю, які передбачають мінімальне втручання митних органів в операційну діяльність економічних операторів. За таких умов актуалізується питання постійного вдосконалення системи аналізу ризиків, розвиток аналітично-пошукової роботи (створення спеціалізованих таргетинг-центрів, працівники яких зможуть «online» спостерігати за операціями з високим ступенем ризику на підставі існуючої інформаційної бази), запровадження системи попереднього інформування, використання сучасних технічних засобів митного контролю.

В цьому контексті є актуальним обговорення проекту закону України № 4777 «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо уповноваженого економічного оператора та спрощення митних формальностей), яким передбачено вдосконалення нормативно-правового регулювання інституту УЕО в Україні, запровадження інституту попереднього інформування (подання «entry summary declarations» (ENS)), розширення переліку форм митного контролю (запровадження пост-митного контролю), використання принципу «мовчазної згоди», можливість випуску товарів за місцезнаходженням, самостійного накладення пломб спеціального типу, подання спрощеної митної декларації. Прийняття цього нормативного документа дозволить зробити перший крок у формуванні оптимальної моделі митного контролю, яка буде максимально враховувати інтереси економічних операторів в процесі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності та національні інтереси України.

Література:

1. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013], Available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm.
2. Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : Закон України [ратифіковано Верховною Радою України Закон від 04.11.2015 №745-VIII] / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 49-50, ст. 456.
3. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013], Available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm.
4. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015, Available at: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx.
5. Митний кодекс України [прийн. Верховною Радою України 11.07.2002 №92-IV]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15/stru#Stru>.

Бикова А. Л., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

Шаліяпіна А. С., магістрант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

СУЧАСНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМАХ ЗАЙНЯТОСТІ

На сьогоднішній день явною ознакою соціально-економічного розвитку є інтелектуалізація. Інтелектуалізація – глобальний процес, в якому учасниками є усі країни, у тому числі і наша, які змагаються за найважливіший ресурс – людський капітал. Саме він, на даний момент часу, є ознакою конкурентної переваги будь-якої організації та формою суспільного багатства. Розвиток процесу інтелектуалізації пов'язаний зі змінами у соціально-трудовах відносинах, у тому числі і у формах зайнятості.

З розвитком конкурентної економіки найважливішими якостями для будь-якої організації є мобільність, адаптивність та гнучкість. Цього неможливо досягнути без використання лише традиційних форм зайнятості. З іншого боку, нові форми зайнятості створюють умови для подальшого розвитку людського капіталу, включаючи не тільки стандартні вимоги до працівника, а повний комплексний набір компетенцій, які включають не тільки професійні характеристики, глибокі знання та вміння, а й сильні лідерські якості. Таким чином формується попит та пропозиція робочих місць з гнучкими, нестандартними формами зайнятості.

Такою формою на сьогодні є коворкінг (англ. co-working – «спільно працювати») – нова форма організації роботи, за якої самозайняті особи, як правило фрілансери, використовують для своєї професійної діяльності загальний офісний простір, залишаючись незалежними і вільними, але не відчуваючи при цьому нестачі в спілкуванні. Ідея виникла в США у 2005 році: молодий програміст Бред вирішив поєднати Ньюберг традиційний офіс зі свободою і незалежністю фрілансу. Таким чином, коворкінг – це наймання робочого місця з готовою інфраструктурою і послугами: секретаря, охорони, прибирання тощо, а головне – це можливість працювати у творчому середовищі, перебувати у спільноті однодумців, творчих професіоналів.

Така форма організації існує у всьому світі, а з 2009 року з'явилася і в Україні. Поява перших коворкінг-центрів обумовлена економічною кризою в той момент, що спричинила значне вивільнення персоналу та офісів, а також неспроможністю роботодавців виплачувати заробітну плату та оренду за приміщення. Сьогодні коворкінг – центри працюють в таких великих містах: Київ, Дніпро, Одеса, Харків та інших. Така форма організації робочого місця користується великим попитом серед фрілансерів та стартапів.

Фрілансер – незалежний професіонал у певній галузі, який самостійно шукає собі проекти, може одночасно працювати на декілька компаній, при цьому він виконує роботу дистанційно. За даними сайту elance.com, однієї з

найбільших онлайн-платформ для фрілансу, з 2010 по 2016 рік українські фрілансери заробили 34,3 мільйони доларів та займали 3 місце по кількості та обсягу виконаних замовлень, поступаючись лише США та Індії [3].

Стартап – це бізнес, заснований однією особою або групою осіб, як правило офіційно не зареєстрованих, які створюють новий бізнес на основі розроблення інноваційного продукту або технології. Інновації, на основі яких будують свій бізнес стартапи, можуть бути як глобальними, так і локальними. Платформами для стартапів можуть бути: Wikipedia – вільна загальнодоступна багатомовна універсальна інтернет-енциклопедія, Dialoggy – єдина відкрита книга відгуків та пропозицій про роботу різних компаній, Flickr – сервіс збереження фотографій, Dropbox – система обміну та обробки файлів, 5crm – CRM-система.

Краудсорсинг (англ. crowd – «натовп» і sourcing – «використання ресурсів») – передача тих чи інших виробничих функцій невизначеному колу осіб на підставі публічної оферти без укладення трудового договору. Тобто мобілізація людських ресурсів, як правило, на конкурсній основі за допомогою використання інформаційних технологій, а саме глобальних інформаційних платформ для вирішення необхідних завдань.

Найбільшої в світі платформою краудсорсингу є Witmart, яка об'єднала 9 млн. користувачів, що надають послуги з графічного дизайну, перекладу, веб-дизайну, копірайтингу, продажу, аналітики, маркетингу тощо [2].

Платформа Topcoder – це співтовариство, яке налічує понад 615 тис. розробників ПО, аналітиків, дизайнерів. Серед компаній, які користувалися можливостями названої платформи – Гарвардська школа бізнесу, AMD, DAPRA, Alcatel, ESPN, AOL, ING, UBS, Яндекс, Google, Yahoo, Microsoft [1].

Отже, для сучасної економічної системи характерна інтелектуалізація праці, розвиток інформаційних технологій та розвиток сфери послуг, що породжують інноваційні форми людського капіталу, який постійно удосконалюється та розвивається. Здатність до інновацій – особливість людського капіталу, яка обумовлює його унікальність, а тому дозволяє обирати собі роботодавця, форму зайнятості, умови праці та достойне винагородження.

Література:

1. Witmart, Available at: <http://www.witmart.com>.
2. Topcoder, Available at: www.topcoder.com.
3. Elance, Available at: www.elance.com.

Бондаревська К. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
kseny-8888@mail.ru

Прокопенко А. Ф., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
betanas@mail.ru

ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В умовах трансформаційних особливостей сучасного розвитку економіки особливої уваги заслуговує забезпечення соціально-економічної безпеки, зокрема, у освітній, міграційній сферах та сфері зайнятості. Для України на даному етапі важливим є збереження цілісності держави, політичної стабільності та розвиток трудового потенціалу.

Налагоджена система соціально-економічної безпеки – це фундамент для розвитку міжнародних зв'язків для збереження принципів самостійності країни. Зокрема, питання міжнародного партнерства є одним з найактуальніших на сучасному етапі розвитку України. Також, як відомо, щоб зміцнити соціально-економічну безпеку, потрібно підвищити освітній, культурний та матеріальний рівні для примноження знань задля подальшого розвитку країни. Слід звернути увагу на розвиток освіти, тому що саме за її допомоги створюються так звані «базові ресурси», які вже потім стають кваліфікованими трудовими ресурсами. Таким чином, соціальна безпека – це збереження і розвиток робочої сили.

Наразі існує низка проблем, пов'язаних з розвитком вищої освіти. Зокрема, майбутні трудові ресурси, а саме студенти ВНЗ, яких приваблює навчання за кордоном, не розглядають нашу країну, як місце, де є прийнятні умови для життя, де вони цінуються як кваліфіковані кадри. Через це виникає потреба залучати іноземних спеціалістів за відсутності своїх. Як відомо, вирішення проблеми освітньої міграції вимагає певних соціальних умов: гідної оплати та умов праці, якісної освіти, забезпечення умов для розвитку власного трудового потенціалу. Це, на відміну від залучення іноземних кадрів, значно довший процес, який нерозривно пов'язаний із рівнем економічного розвитку країни.

Проблемою соціально-економічної безпеки займалися такі науковці, серед яких: О.М. Невелєв, П.Я. Пригунов, О.І. Захарова, Б.М. Данилишин, Г.А. Пастернак-Таранушенко. Проблемам освітньої міграції присвячено роботи С. Мельника, В. Матросової, І. Каленюка, А. Ананка та інших. Однак вже досить довгий час питання освітньої міграції не втрачає своєї актуальності. Проаналізуємо недоліки та переваги освітньої міграції студентів вищих навчальних закладів України до країн Європейського Союзу.

Визначимо вплив цієї міграції на соціально-економічну безпеку країни.

Для української вищої освіти розширення експорту освітніх послуг має свої вигоди, по-перше, з економічної точки зору: підготовка фахівців для зарубіжних країн стає однією з найбільш доцільних статей доходу, особливо в умовах

слабкого фінансування сфери освіти. По-друге, з точки зору підвищення якості освіти, прагнення залучити іноземних студентів спонукає українські ВНЗ до формування системи підготовки фахівців з урахуванням вимог світового ринку праці до якості освіти та напрямів підготовки фахівців.

До недоліків можна віднести, по-перше, вкладення державою коштів у підготовку іноземних фахівців, які в подальшому створять додану вартість за кордоном, а не в межах України. По-друге, втрата українських випускників ВНЗ, конкурентоспроможної частини власної майбутньої робочої сили, в подальшому призведе до уповільнення темпів економічного розвитку та загрозам соціально-економічній безпеці держави.

У таблиці 1 наведена динаміка збільшення кількості студентів, які навчаються в країнах Європейського Союзу.

Таблиця 1

Кількість студентів-українців у країнах ЄС

Країни	Рік						
	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Австрія	727	905	990	1142	1265	1279	1460
Бельгія	109	114	156	161	194	206	194
Болгарія	275	296	333	367	411	463	519
Великобританія	385	450	505	615	710	835	835
Греція	196	234	294	307	316	326	-
Естонія	121	127	119	118	106	117	157
Ірландія	13	15	18	9	14	14	12
Іспанія	558	641	840	1114	1323	1418	1545
Італія	800	1043	1314	1556	1727	1894	2200
Латвія	61	259	214	183	188	233	196
Литва	97	108	111	126	232	170	236
Нідерланди	87	79	96	97	103	111	130
Німеччина	8557	8818	8830	8929	9044	9212	9379
Польща	2831	3499	4879	6321	9620	14951	22833
Словаччина	71	84	98	109	128	176	389
Словенія	10	14	19	26	25	27	33
Угорщина	829	896	862	763	803	807	1003
Фінляндія	114	123	145	180	178	125	166
Франція	1349	1388	1447	1482	1282	1320	1332
Хорватія	3	4	8	9	12	13	14
Чехія	913	1249	1336	1477	1584	1772	2015
Швеція	259	253	429	422	295	139	129

Джерело: побудовано авторами за даними [1]

Виходячи з таблиці, можна зробити висновок, що кількість українських студентів, які навчаються у країнах Європейського Союзу, з кожним роком збільшується. Число українців в європейських університетах станом на 2014/2015 навчальний рік становило 44777 осіб. Серед найбільш популярних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Італія, Чехія, Іспанія,

Австрія, Франція та Угорщина. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст складає майже 25,7% або ж 9169 осіб. Причому більшу частину цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах. Серед них відбулося найбільш стрімке збільшення за рік – на 52,7%. Більшість українських студентів, що навчаються за кордоном, мігрували з іншої причини – в Україні доступ до вищої освіти практично необмежений через велике державне замовлення і порівняно низьку вартість навчання на контрактній формі, але віддача від вищої освіти порівняно низька.

Важливим є своєчасне визначення провідних міграційних уподобань молоді – частини економічно активного населення, яке найбільш схильне до прийняття радикальних міграційних рішень та є необхідною складовою для прискореного економічного розвитку країни. Зростання міграційних тенденцій в свою чергу значно погіршить стан соціально-економічної безпеки України.

З метою вирішення проблемних аспектів освітньої міграції доцільно запропонувати наступні заходи [2]:

- згідно досвіду країн Болонського процесу щодо управління освітньою міграцією доцільно посилити участь студентів України в академічній мобільності та збільшити обсяг освітнього простору;
- збалансувати тенденції еміграції та імміграції студентів;
- за думкою О.С. Гринькевич, доцільно посилити позиції нашої країни на міжнародному ринку освітніх послуг, включивши провідні національні університети у рейтинги конкурентоспроможності вищих навчальних закладів.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок про значну кількість підстав для формування чергової хвилі еміграції, в структурі якої не останнє місце займатиме сегмент, сформований випускниками ВНЗ.

Однак важливо розуміти освітню міграцію не лише як втрату інтелектуальних ресурсів, а як джерело для розвитку інтелектуального потенціалу. Саме тому на сьогодні є потреба сформулювати змістовну міграційну та соціально-економічну політику, яка надасть можливість планувати міграційні тенденції. Пріоритетним завданням державної політики має стати створення сприятливих умов для реалізації можливостей та підвищення рівня життя кожного окремого носія людського капіталу.

Література:

1. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua>.
2. Гринькевич О.С. Освітня міграція в Україні та світі: інституційне середовище та напрями державного регулювання / О.С. Гринькевич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – №3. – С. 254-263.

Бондарчук М. К., д.е.н, професор
Національний університет «Львівська політехніка»

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕС-СТРУКТУР З УРАХУВАННЯМ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ САНАЦІЄЮ

Метою дослідження є забезпечення економічної безпеки об'єднання підприємств через удосконалення механізму управління санаційним процесом у системі бізнес-структур (далі – БС), який базується на узгодженій стратегічній концепції формування асортименту продукції і нових видів послуг та раціоналізації.

Стратегія формування асортименту продукції і нових видів послуг – це напрям планування і реалізації перспектив у БС, що направлена на задоволення попиту і на виробництво ефективних асортиментів продукції за рахунок проведення науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) та виготовлення виробів до їх збуту на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також нових видів послуг у фінансово-кредитних учасників БС за рахунок джерел фінансування і надання послуг як всередині об'єднання, так і за її межами. Дана стратегія включає в себе як оновлення номенклатури продукції відповідно до попиту та використання переваг єдиного виробничого циклу БС, що забезпечує випуск високоякісних виробів, які конкурентоспроможні на внутрішньому ринку і експорт яких є ефективним, так і оновлення спектру прибуткових фінансово-господарських послуг.

Враховуючи провідну роль виробництва над обігом, розподілом та споживанням, у кожній БС при розробці його стратегії за складом продукції, що виробляється орієнтуються не тільки на поточний попит, але й одночасно впливають на ефективне формування попиту, враховуючи тенденції науково-технічного прогресу як у самій БС, так і у споживачів.

Стратегія раціоналізації виробництва скерована на постійне покращення якості продукції, робіт і послуг. Водночас вона забезпечує економію робочого часу, енергії та матеріалів, тобто однією важливою метою є покращення умов праці і побуту.

Обидві зазначені стратегії – передбачають здійснення узгодженої стратегії в сфері використання ресурсів, оскільки оновлення асортименту продукції і послуг проходить одночасно з кращим використанням енергоносіїв та покращенням засобів праці, що приведе до повного задоволення попиту, розширення експорту при загальному зниженні витрат.

Узгоджене вирішення питань формування асортименту продукції та проведення раціоналізації дозволяє повніше використати матеріали і енергію, наприклад, через використання замкнутих циклів виробництва і використання вторинної сировини. Досвід функціонування БС в інших країнах (Німеччина, Англія, Франція тощо) показує, що оновлення асортименту безпосередньо визначає ефективність використання ресурсів і в цілому загальну ефективність і динаміку

виробництва. Відтак підготовка рішень стосовно оновлення асортименту продукції є невід'ємною частиною рішень щодо зниження та зміни структури загальних витрат.

Враховуючи досвід діяльності БС як в нашій країні, так і за кордоном та викладене вище, можна зробити наступні висновки:

- якщо формування асортименту продукції достатньо тісно пов'язано з розвитком і удосконаленням технологічної бази, якщо між ними виникає розрив, то виробництво нових виробів є дуже дорогим і потрібний обсяг виробництва не буде забезпечений;

- взаємний вплив формування асортименту продукції, переліку нових послуг та раціоналізації знижує науково-технічний та економічний ризик нового виробництва і попереджає про ризик старіння виробів;

- якщо прискорення темпів науково-технічного прогресу здійснюється як єдність формування асортименту продукції, переліку нових послуг та раціоналізації, то можна попередити псевдо інновації, насамперед досягненню незначного науково-технічного прогресу за рахунок великих господарських витрат;

- інтегрований зв'язок формування асортименту продукції і нових видів послуг з раціоналізацією відповідає інтенсивному розширеному відтворенню у БС. При цьому ефект від вивільнення робочої сили є джерелом економічного росту.

Враховуючи недопущення виникнення кризових ситуацій у об'єднань підприємств, без належного управління ним керівникам та менеджерам БС при створенні узгодженої стратегічної концепції формування асортименту продукції і нових видів послуг та раціоналізації, запропоновано враховувати стратегію формування асортименту продукції і нових видів послуг, а також стратегію раціоналізації виробництва за умов інноваційних трансформацій. Для забезпечення економічної безпеки у БС та недопущення виникнення проблемних ситуацій в об'єднаннях підприємств, необхідно управляти процесами росту виробництва продукції, збільшенням обсягу виконаних робіт і наданих послуг, які супроводжуються різними темпами, і структурними змінами, внаслідок чого у кожному БС створюється та вдосконалюється узгоджена стратегічна концепція формування асортименту продукції і нових послуг та раціоналізації.

Література:

1. Gerisch R. & Hofmann W. Aufgaben und Probleme der Entwicklung in den Kombinatzen zur Erhonung der volkswirtschaftlichen Efektivitat. In: Wirtschaftswissenschaft, Berlin 27 (1979) 2, S.139.

2. Gustmann K.-H., Stolzenberg G. & Wolff H.-P. Intensivierungs-faktoren Produktionorganisation, Verlag Die Wirtschaft, Berlin (1978), S. 75.

3. Бондарчук М.К. Управління санацією виробничо-господарських об'єднань: автореф. дис ... доктора екон. наук: 08.00.04 / Бондарчук М.К. // Національний університет "Львівська політехніка", Львів, 2013.

Борздова Т. В., к.т.н., доцент
borzdova55@mail.ru

Володина Е. В., преподаватель
*Государственный институт управления
и социальных технологий БГУ (г. Минск)*
volodina2307@gmail.com

ПРИОБРЕТЕНИЕ ЖИЛОЙ НЕДВИЖИМОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: КРЕДИТ ИЛИ ЛИЗИНГ?

Рынок недвижимости Республики Беларусь представляет собой сложную и разнородную структуру. Он может находиться на разных стадиях, например, когда покупательская активность снижается, когда активность на рынке находится на стабильной стадии или наоборот, когда растет с невероятной скоростью. Тем не менее, несмотря на эти факторы, рано или поздно наступает время, когда человек задумывается о приобретении собственного жилья.

В настоящее время цены на жилье в городе Минске – столице Республики Беларусь – снизились до уровня, который в последний раз наблюдался в 2006 году: средняя цена предложения квартир в ноябре 2006 года составляла 1166 \$/кв. м, такой же показатель стоимости квадратного метра зафиксирован в марте 2017 года. Несмотря на то, что цены на жилье в Беларуси снижаются (по состоянию на 19 апреля 2017 года средняя цена предложения квартир в городе Минске составила 1153 \$/кв. м.), для многих покупка квартиры является все же невыполнимой либо трудновыполнимой задачей [1]. В связи с этим многие покупатели прибегают к строительству либо покупке жилья с привлечением банковского кредита.

В таблице 1 приведены условия предоставления кредитов банками г. Минска на приобретение и строительство жилья по состоянию на 20.04.2017 г.

Таблица 1

Кредиты, выдаваемые банками на приобретение и строительство жилья в городе Минске

Наименование банка	Срок кредитования	Процентная ставка, годовых	Размер кредита
ОАО «АСБ Беларусбанк»	до 15 лет	17%	до 75% стоимости жилья
ОАО «Белагропромбанк»	до 20 лет	Первые два года 14%; с третьего года – 17%	до 90% стоимости жилья, но не более 150000 бел. руб.
ОАО «БПС-Сбербанк»	до 20 лет	17%	до 150 тыс. дол. США в эквиваленте
«Приорбанк» ОАО	5, 10, 15 лет	17%	до 80% стоимости жилья
ОАО «Банк БелВЭБ»	до 20 лет	16%	до 80% стоимости жилья, но не более 70000 бел. руб.

Рассмотрев условия кредитования банками приобретаемой недвижимости, стоит отметить, что более двух лет назад в Беларуси появилась альтернатива кредитам – лизинг жилых помещений. Существует достаточно много определений понятия лизинга. В законодательстве Республики Беларусь под лизинговой деятельностью с жилыми помещениями понимается лизинговая деятельность, предусматривающая приобретение лизингодателем в собственность и предоставление за плату во временное владение и пользование лизингополучателю квартиры и (или) многоквартирного жилого дома [2]. Другими словами, при лизинге недвижимости лизинговая компания приобретает требуемый объект и передает ее клиенту на условиях финансового лизинга с правом последующего выкупа в собственность лизингополучателя (так называемая долгосрочная аренда с возможностью последующего выкупа).

В Республике Беларусь лизинг недвижимости для физических лиц осуществляет только две компании:

1. ОАО «АСБ Лизинг» – это лизинговая компания главного банка страны ОАО «АСБ Беларусбанк».

2. ЗАО «Авангард лизинг».

В таблице 2 приведены условия предоставления лизинга жилья по состоянию на 20.04.2017 г.

Таблица 2

Условия предоставления лизинга

Наименование компании	Срок заключения договора лизинга	Процентная ставка, годовых	Сумма финансирования
ОАО «АСБ Лизинг»	от 1 года до 20 лет	Первые два года 14%; с третьего года – 16%	до 80%
ЗАО «Авангард лизинг»	от 1 года до 5 лет	15%	до 85%

Следует отметить, что процентная ставка компании «АСБ Лизинг» первые два года равна ставке рефинансирования Национального банка Республики Беларусь, при последующих выплатах – ставка рефинансирования плюс 2%. По состоянию на 19 апреля 2017 года, ставка рефинансирования Нацбанка равна 14%. Таким образом, если ставка вырастет, то вырастут и выплаты, в случае, если снизится, то лизингополучателю будет легче – снизятся выплаты.

В чем же отличие лизинга от кредита?

1. Поручительство. Как правило, при заключении кредитного договора требуется поручительство, а в случае с лизингом квартира находится в собственности у лизинговой компании, следовательно, потребность в дополнительной поддержке снижается.

2. В случае лизинга возможно применение оговоренного (индивидуального) графика платежей, учитывая финансовые возможности лизингополучателя, в случае кредитования банком такая возможность исключена.

3. В условиях лизинга возможна отсрочка погашения стоимости объекта, в условиях кредита – нет.

4. Право собственности на жилье при покупке в кредит переходит сразу после момента его приобретения, несмотря на то, что оно находится в залоге у банка. При условиях лизинга жилье принадлежит лизингодателю до момента последнего платежа.

Сегодня в Республике Беларусь создана достаточно благоприятная нормативно-правовая база, регулирующая лизинговую деятельность. Ее составляют следующие основные документы:

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь от 07.12.1998 № 218-3 (ред. от 28.08.2012 г.);

2. Указ Президента Республики Беларусь от 06.04.2017 № 109 «Об изменении указов Президента Республики Беларусь по вопросам лизинговой деятельности»;

3. Налоговый кодекс (Особенная часть) от 29.12.2009 № 71-3 (ред. от 04.01.2012 г.);

4. Указ Президента Республики Беларусь от 07.05.2015 г. № 189 «О пересчете стоимости обязательств организаций, осуществляющих лизинговую деятельность» (ред. от 09.05.2015 г.);

5. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 30.04.2004 № 75 «Об утверждении Инструкции о порядке бухгалтерского учета лизинговых операций» (ред. от 02.07.2010 г.) [3].

Таким образом, лизинг имеет ряд свойственных ему особенностей, что позволяет говорить о нем как о виде деятельности, имеющем по отношению к кредитованию как схожие с ним черты, так и отличия, как преимущества, так и недостатки. Поэтому прежде, чем воспользоваться кредитом либо лизингом, необходимо тщательно ознакомиться с условиями, предоставляемыми банком либо лизинговой компанией.

На данный момент лизинг в Республике Беларусь рассматривается государством как одна из форм привлечения инвестиций в деятельность компаний в условиях ограниченности инвестиционных ресурсов. В республике лизинговые услуги для решения жилищной проблемы оказывают лишь одна компания и один банк. Таким образом, рынок лизинга жилья находится в стране еще в процессе своего развития и совершенствования.

Литература:

1. Статистика по средним ценам предложения квартир в г. Минске [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://realt.by/statistics/price-table>. – Дата доступа 20.04.2017.

2. Указ Президента Республики Беларусь от 06.04.2017 г. № 109 «Об изменении указов Президента Республики Беларусь по вопросам лизинговой деятельности», регистрационный номер в Национальном реестре правовых актов 1/16998 от 07.04.2017 г.

3. Нормативные правовые акты по вопросам лизинга Минске. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nbrb.by/Legislation/leasing>. – Дата доступа 20.04.2017.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Підвищення соціалізації сучасної світової економіки та необхідність визначення національних пріоритетів в умовах інтеграції до світової спільноти в Україні посилюються негативні тенденції в соціальній сфері. В контексті військових дій на Сході країни, значної кількості біженців з тимчасово окупованих територій, де вже загинуло понад 9 тис осіб, постраждало понад 30 тис осіб, а вимушено переміщених осіб налічується майже 1,5 млн. осіб [1], спостерігається різке падіння рівня доходів населення під впливом підвищення індексу споживчих цін та невідкладною постає проблема посилення соціальної безпеки держави. Важливого значення набуває забезпечення належного рівня соціальної компоненти економічної безпеки України, так як сьогодні спостерігається у суспільстві низка негативних чинників, які знижують рівень якості життя населення, спричиняють виникнення соціальної нерівності та напруженості. Ефективні засоби протидії таким факторам безпосередньо пов'язані зі здійсненням державою соціальної політики. В Україні рівень соціальної безпеки за останні роки перетнув допустиму межу і знизився до 60% [2], на що, в першу чергу, вплинула неефективність та недосконалість державної політики відносно регулювання доходів населення; зниження купівельної спроможності; істотна тінізація економіки і високий рівень корупції; посилення проблем майнової нерівності; зниження обсягів експорту; недостатній розвиток внутрішнього ринку та підвищення імпортозалежності, особливо в енергетичній сфері; деградація більшості суспільних інститутів; загальний низький рівень життя; прогресуюче безробіття; демографічна криза; соціальна незахищеність більшої частини населення. Причинно-наслідкові зв'язки цих складових є об'єктивною суспільною реальністю, тому непередумані та непослідовні системні перетворення породжують негативні явища у всіх сферах суспільства, зокрема й у соціальній, та становлять реальну загрозу національній безпеці за всіма своїми основними складовими й актуалізують проблему дослідження соціальної компоненти економічної безпеки держави. Саме це й зумовлює необхідність обґрунтування методологічних засад щодо напрямів дослідження соціальної компоненти економічної безпеки України в умовах посилення негативних глобальних та регіональних викликів. Дослідження чинників впливу на рівень економічної та, зокрема, соціальної безпеки доцільно проводити з використанням програмного пакету Statistica8,0. Використання векторної авторегресії (логарифмовані дані впродовж 2000-2014 рр.) дає змогу відстежити системний зв'язок між економічною та соціальною безпекою. Авторегресійна модель (VAR) є статистично значущою, про що свідчать показники кореляції ($R=0,94$); скорегований коефіцієнт детермінації $R^2=0,91$; F-критерій Фішера

$F(25,29)=67,11$ та коефіцієнт Дарбіна–Уотсона (1,93) (рівняння 1).

$$\left[\begin{array}{l} SS= \\ ES= \end{array} \right. \begin{array}{ccccc} 12,43 & +2,54SS_{(t-1)} & -3,79Corr & -2,32Policy & +0,47Shadow \\ (17,29)** & (8,98)** & (21,95)** & (26,31)*** & (5,32)* \\ 25,16 & +2,16ES_{(t-1)} & -2,43Corr & -4,73Policy & -2,14Shadow \\ (22,14)** & (13,59)* & (34,29)*** & (16,24)** & (10,41)* \end{array} \quad (1)$$

$R=0,94; R^2=0,91; F(25,29)=67,11; DW=1,93$

де SS – рівень соціальної безпеки (%); ES – рівень економічної безпеки держави (%); $Corr$ – рівень сприйняття корупції (за Transparency International); $Policy$ – політичні цикли (фіктивна змінна); $Shadow$ – рівень тіньового сектора (% від обсягу офіційного ВВП); t – часовий лаг.

Джерело: Розраховано за даними [1, 3, 4, 5, 6]

Результати аналізу дають підстави для висновку, що зростання рівня корупції має однаково негативний вплив (обернено пропорційний) на рівень економічної і соціальної безпеки. Відповідні показники регресії становлять -2,43 та -3,79. Причому в останньому випадку вплив є значно сильнішим. Аналогічна ситуація й у випадку політичних циклів (за фіктивну змінну розглянуто факт проведення чергових та позачергових виборів на різних рівнях ієрархії управління) (-4,73 та -2,32). Контраверсійна ситуація спостерігається щодо незалежної змінної «рівень тіньової економіки». Якщо у відношенні до економічної безпеки держави вплив є однозначно негативним (коефіцієнт регресії -2,14), то стосовно соціальної безпеки простежується незначний прямо пропорційний зв'язок (0,47), що можна пояснити частково позитивним впливом тінізації економіки лише у короткостроковому періоді (зважаючи на зменшення соціальної напруженості через часткову зайнятість населення у тіньовому секторі), проте, у стратегічній перспективі тінізація породжує істотні деформації та диспропорції і є загрозою не лише економічній, а й національній безпеці загалом, що й підтвердилося соціальним підґрунтям Революції Гідності.

Таким чином, з використанням економетричних методів доведено, що зростання корупції, тінізації, надмірний вплив політичних циклів збільшують рівень соціальної напруги (відтак, знижуються показники соціальної безпеки), зменшують доходи населення (або, ймовірніше, перерозподіляють їх на користь невеликої частки суспільства) та гальмують соціально-економічний розвиток держави загалом, знижуючи якість життя в країні. Остання теза підтверджується результатами дослідження з використанням інструментів нелінійного програмування (синусоїдальна модель, статистичний пакет *Stuxpt 5,0*) взаємозв'язку між рівнем соціальної безпеки та індексом якості життя (рис. 1).

$$Y=4,43+0,67\cos(0,15x-3,02) \quad (2)$$

де Y – індекс якості життя; x – рівень соціальної безпеки.

Джерело: Розраховано за даними [1, 3, 6]

З урахуванням прогнозних даних, якщо рівень соціальної безпеки знизиться до 48%, то індекс якості життя зменшиться з 5,033 у 2016 р. до 4,154 – у 2018 р., що відповідає показникам країн «третього світу».

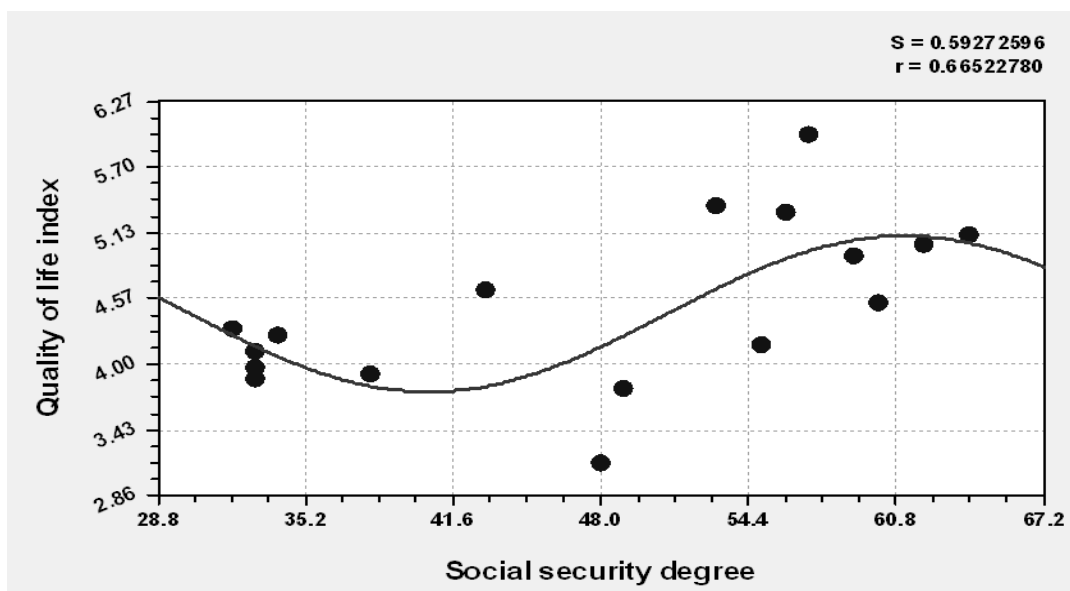

Рис. 1. Взаємозв'язок між рівнем соціальної безпеки та індексом якості життя в Україні, 2000-2018 рр.¹ (нелінійне програмування – синусоїдальна модель)

Результати аналізу за методикою нечіткої логіки (пакет MathLab 6.0) при визначенні взаємозв'язку рівня тіньової економіки, соціальної та економічної безпеки (рис. 2) свідчать, що підвищення показника економічної безпеки держави істотно залежить від висхідної динаміки рівня соціальної безпеки та детінізації економіки. Таким чином, аналіз основних показників соціально-економічного розвитку України переконливо підтверджує загострення проблем, що стосуються соціальної безпеки.

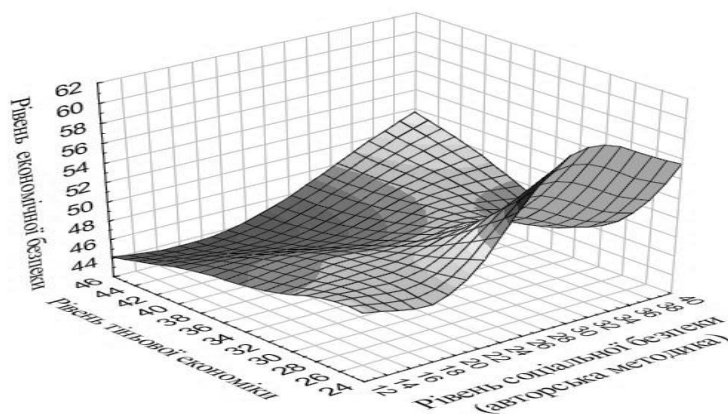

Рис. 2. Взаємозв'язок між рівнем соціальної (авторська методика), економічної безпеки та тіньової економіки в Україні, 2000-2018 рр.²

Джерело: Розраховано за даними [1, 3, 4, 5, 6]

Для адекватної протидії загрозам соціальній безпеці України необхідно спрямувати зусилля на детінізацію економіки та зайнятості населення, легалізацію підприємництва, розвиток промисловості й аграрного сектора економіки, зниження рівня корумпованості суспільства, що сприятиме підвищенню обсягів надходжень до бюджету, зниженню інфляції та безробіття, підвищенню рівня

¹ З врахуванням прогнозних даних

² З врахуванням прогнозних даних

зайнятості, а відтак, матиме позитивний вплив на динаміку основних макроекономічних показників.

Зважаючи на високий рівень тіньової економіки в Україні, першочергово потрібно: (1) активізувати реалізацію Концепції подолання корупції в Україні, (2) підвищити можливості та умови ведення малого та середнього бізнесу в офіційному секторі економіки, (3) обов'язкове обґрунтування джерел походження грошових капіталів при купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму (об'єктів нерухомості, транспортних засобів і предметів розкоші), (4) активізувати зусилля на виокремлення окремого прошарку населення – середнього класу, як основного платника податків у державі.

Використання економіко-математичних методів та моделей в дослідженні соціальної компоненти економічної безпеки України є цілком обґрунтованим та необхідним. Економіко-математичні розрахунки доводять подальше зниження показників соціальної та економічної безпеки України, дозволяють встановити взаємозв'язок і взаємозалежність між ними та рівнем тінізації економіки країни, підтверджують прямий вплив індексу сприйняття корупції та політичних циклів в державі на зниження рівня як соціальної, так і економічної безпеки.

Література:

1. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Тенденції тіньової економіки в Україні I квартал 2016 р. Офіційна веб-сторінка Міністерства економіки та економічного розвитку і торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
3. Офіційна веб-сторінка Світового банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.
4. Schneider F. The Shadow Economy in Europe, Chicago, Illinois: A.T. Kearney, 2015.
5. Corruption Perceptions Index 2016. Corruption remains a global threat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2016/results>.
6. Інтернет-сторінка Євростату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Волкова Н. В., к.н.держ.упр., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
nvolkova111@ukr.net
Погрібний І. М., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИНАГОРОДИ ПЕРСОНАЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Система винагороди персоналу стосовно соціально-економічної безпеки виступає засобом забезпечення найбільш ефективного використання трудового потенціалу та стабільного функціонування підприємства. Трудовий потенціал підприємства представлений його менеджерами, штатом інженерного персоналу, виробничих робітників і службовців з їх знаннями, досвідом і навичками. Персонал підприємства становить основний вид ресурсу, що є сполучною ланкою, яка зводить воедино всі фактори діяльності певного підприємства, забезпечує проведення в життя ідеології бізнесу, а також допомагає досягти стратегічних та оперативних цілей підприємства.

Функціональними складовими економічної безпеки підприємства є фінансова, інтелектуальна і кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, екологічна, інформаційна та силова складові.

Соціальна безпека підприємства полягає в захисті соціально-економічних інтересів працівників, у яких сформована довіра до роботодавця, які долучаються до участі в управлінні виробництвом та, в цілому, мають соціальні умови для повноцінного розвитку [3].

Раціональна організація винагороди персоналу створює умови для ефективної мотивації співробітників, зменшує ризики невдоволення умовами праці, оптимізує плинність персоналу, формує лояльне ставлення до підприємства і сприятливий соціально-психологічний клімат, отже, є запорукою не тільки кадрової стабільності, але й розвитку персоналу [1].

Тому всі елементи винагороди персоналу, крім компенсаційної функції витрат праці, мають й інше функціональне навантаження, а саме – виконують функцію забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства (табл. 1).

Організація винагороди персоналу підприємства включає розробку системи документів, що унормовують правила нарахування оплати праці за різними формами і системами, проектування критеріїв стимулювання і системи соціальних послуг, визначення фінансових джерел їх забезпечення, спрямованості на окремі категорії персоналу, визначення періодичної оцінки ефективності системи винагороди персоналу з позицій співвідношення «продуктивність праці – витрати на робочу силу» та визнання працівниками справедливості системи винагороди за працю та розподілу соціальних послуг [2].

Документи, що організовують винагороду персоналу на підприємстві, мають бути «продуктом» його виробничої демократії, соціального партнерства

представників праці і капіталу, результатом їх спільної домовленості, узгодження інтересів партнерів і знаходження між ними оптимального балансу.

Таблиця 1

Елементи винагороди персоналу та їх роль в забезпеченні соціально-економічної безпеки підприємства

Елементи винагороди	Роль в забезпеченні соціально-економічної безпеки підприємства
Основна винагорода	є гарантованою частиною оплати праці за умови виконання норм праці, забезпечує задоволення фізіологічних потреб та створює відчуття безпеки у працівників та стабільності роботи підприємства
Премії, бонуси	стимулюють робочу силу до покращення результатів професійної діяльності в залежності від обраних критеріїв стимулювання можуть бути спрямовані на посилення виконавчої активності, креативності, інноваційної та раціоналізаторської діяльності
Надбавки	стимулюють робочу силу до покращення якісних характеристик
Доплати	носять компенсаційний характер – компенсують несприятливі елементи в умовах праці, створюють амортизацію
Соціальні послуги	посилюють відчуття захищеності, формують почуття лояльності, формують організаційну культуру, можуть задовольняти соціальні потреби (наприклад, участь у проведенні корпоративних заходів)

Джерело: розроблено авторами

Тільки на таких умовах організації винагороди персоналу може бути створений надійний фундамент соціально-економічної безпеки підприємства.

Література:

1. Волкова Н.В. Винагородження за працю як фактор реалізації людського капіталу / Н.В. Волкова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4(9). – С. 31-36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economics.opu.ua/2013/n4.html>.

2. Волкова Н.В. Напрями вдосконалення системи організації винагороди персоналу / Н.В. Волкова, Д.О. Земляной // Інфраструктура ринку (електронне фахове видання). – Випуск 2/2016. – Видавник: Причорноморський науководослідний інститут економіки та інновацій. – С. 244-249. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/50.pdf.

3. Теплоухов А.А. Управление социально-экономической безопасностью предприятия : автореферат дисс. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economy-lib.com/upravlenie-sotsialno-ekonomicheskoy-bezopasnostyu-predpriyatiya#ixzz4eznFg3Uq>.

ОЦІНКА БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Безпека на ринку праці виникає тільки в умовах конкурентного середовища, в якому виникають широкі можливості для здійснення адекватної діяльності людини, яка приносить прибуток (дохід); іншими словами, це – середовище, де «пропозиція» робочої сили урівноважується «попитом» на робочі місця. Це визначення, надане експертами Міжнародної організації праці, зорієнтоване на девіацію структури людських можливостей та їх очікувань [1]. Класики ринкової економіки довели, що очікування людини на ринку праці завжди випереджають її можливості. Але їх балансування (очікувань і можливостей) саме і визначає той запас «безпеки» на ринку праці, який гарантує прогнозований розвиток подій і впевненість в завтрашньому дні.

Насправді, як показали численні дослідження теоретиків-науковців, ситуації «безпеки» ринку праці не існує, тому що безпека – стан, який характеризується відсутністю загроз. Загрози є проявом індивідуального. Відповідно до тлумачного словника, *безпека* – це такий стан складної системи, коли дія внутрішніх і зовнішніх факторів не призводить до погіршення системи або до неможливості її функціонування і розвитку, тобто стан захищеності життєво-важливих інтересів особистості, суспільства, підприємства від потенційно і реально існуючих загроз, або відсутність таких загроз взагалі [2].

В умовах ринкової економіки стандартними показниками безпеки ринку праці є швидкість відновлення робочої сили (частка працездатного населення в загальному показнику робочої сили на ринку праці), відкрите безробіття, середня тривалість відкритого безробіття, питома вага безробітних у «довгостроковому» безробітті за дослідженнями експертів Міжнародної організації праці. Але, на наш погляд, цей перелік індикаторів є неповним; він має включати розгорнуту систематизовану за факторами впливу низку показників-вимірників, а також інтегрований індекс оцінки безпеки ринку праці (LMSI).

Слід зазначити, що досі не існує загальноприйнятої формули визначення рівня безпеки ринку праці. Експерти Міжнародної організації праці розробили власну методичку для розрахунку *Індексу безпеки ринку праці (LMSI)*; в 2004 р. він був розрахований для 94 країн. За цими даними розвинуті країни Західної Європи, а також Канада та Японія домінують у списку «безпечних». Це країни, що мають сильну конституцію і активну політику прихильності до соціального забезпечення, не зважаючи на те, що стан загального добробуту знаходиться подекуди під напругою [3].

Центр вивчення життєвих стандартів (Centre for the Study of Living Standards) використовує для виміру «безпеки» Індекс добробуту ринку праці. Компонент безпеки ринку праці в Індексі добробуту ринку праці є середньозваженою 3 складових: 1) ризиків, обумовлених безробіттям; 2) ризиків погіршення (втрати) здоров'я (профзахворювання, травматизм, нервові зриви, «вигорання» тощо); 3) ризики бідності у пенсійному віці. Зважені складові приймаються як рівні [4].

Індекс добробуту ринку праці (ILMW) містить 4 компоненти або дані, розбиті на 9 суб-компонентів, з додатковими 10 змінними в 3 суб-компонентах. Наведені нижче дані є схематичним представленням індексу у вигляді вагового дерева. Композиція ILMW була розроблена на основі структури Індексу економічного благополуччя. Компоненти Індексу добробуту ринку праці (ILMW) включають:

A. Дохід ринку праці (LMI): 1) Оплата праці на одного працівника (LCPW); 2) Оплата праці за годину (LCPH).

B. Людський капітал (HC): 1) Середній рівень освіти (EA).

C. Рівність ринку праці (LME): 1) Погодинна нерівність зарплати (HWI); 2) Падіння зайнятості із низькою заробітною платою (LWE).

D. Безпека ринку праці (LMS): 1) Ризик від безробіття (RU) (середнє значення загального (UR) і довгострокового безробіття (LUR); інтерфейс рівня охоплення (UICR); інтерфейс оцінки переваг (UIBR); індекс захисту зайнятості (EP)); 2) Ризики для здоров'я від зайнятості (RH) (коефіцієнт смертності на ринку праці (DR); оцінка ринку праці за травматизмом на робочому місці (IR)); 3) Ризик бідності на пенсії (RPR) (інтенсивність бідності для сімей пенсійного віку (65 років і більше) (PIE); коефіцієнт заміщення соціального забезпечення (SSRR); професійний/підтримуваний роботодавцем пенсійний рівень охоплення (OPCR); частка визначеної виплати на пенсійний фонд із фонду заробітної плати (DRP).

Індекс добробуту ринку праці (ILMW) обчислюється за формулою (1) [4]:

$$ILMW = 0,25 LMI + 0,25 HC + 0,25 LME + 0,25 LMS = 0,25 ((LCPW + LCPH)/2) + 0,25 HC + 0,25 (0,5 HWI + 0,5 LWE) + 0,25 ((0,33) (((UR + LUR)/2) UICR \times UIBR \times EP)) + (0,33) ((DR + IR)/2) + (0,33) ((PIE + SSRR + OPCR + DRP)/4) \quad (1)$$

Проблема зайнятості в багатьох країнах, що розвиваються, посилюється, оскільки темпи збільшення робочої сили перевищує зростання зайнятості, навіть якщо остання є високою. У багатьох країнах вже сьогодні створення робочих місць вимагає двократних річних темпів зростання ВВП. Таке зростання є дуже малоймовірним. Останнім часом неформальна економіка виступала як буфер, забезпечуючи «певний соціальний захист» її учасників. Але така економіка не існує відокремлено від формальної і повністю залежить від реального сектора і обігу грошей, що може негативно вплинути на неформальну діяльність.

В нашому попередньому науковому дослідженні акцентується увага на тому, що поняття «безпеки ринку праці» в Україні було взагалі відсутнє до 2010 р., хоча концепція «соціального забезпечення» існує тривалий час. В Декларації про державний суверенітет України (Закон України, 2003 р. №964-IV) соціальна безпека розглядається як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів як особи, так і суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз. У Концепції національної безпеки України виокремлено 7 сфер, до яких включена і соціальна. Її характеризують як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, що є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей [5]. У свою чергу, А.Л. Баланда зазначає, що необхідною умовою забезпечення високої якості та рівня життя людини і суспільства в цілому є

безпеку, оскільки саме вона детермінує рівень реалізації потреб особи та ступінь задоволення суспільних інтересів [6]. Погоджуючись із цим, зазначаємо, що безпека населення (як відчуття захищеності і стабільності) має дуальну природу. Дослідження показують, що, з одного боку, країни з високим рівнем та якістю життя характеризуються низьким рівнем демовідтворенням. Йдеться про демоекономічну безпеку як основу стабільності [7].

В авторському розумінні механізм безпеки ринку праці мають представляти такі підсистеми: (1) підсистема позавідомчої охорони повинна гарантуватися державою і суспільством; (2) підсистема безпеки праці має бути гарантована роботодавцем і працівником; (3) підсистема гарантії зайнятості, яка повинна бути забезпечена самими співробітниками, професійними спілками, асоціаціями профспілок, агентствами з працевлаштування, місцевими органами влади і державними установами; (4) підсистема демографічної безпеки, яка повинна бути гарантована урядом і суспільством.

Таким чином, в нашому дослідженні пропонується комплексна оцінка ступеня безпеки ринку праці на основі інтеграційного механізму. Результати оцінки дають можливість констатувати високий рівень безробіття, зокрема серед молоді, зростання неформальної зайнятості та прихованого безробіття, погіршення демографічної ситуації, занепад сільських територій, погіршення інвестиційного клімату, які вимагають нових підходів до нівелювання соціальної небезпеки.

Література:

1. Economic security for a better world. Geneva, International Labor Office, 2004, Available at: <http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action;jsessionid=MHhmYIBVXwQh1wpyQG7QyjnPMJmXnbbhJzkJy3Y26v3LLQtpnGTY!1934813363?ressource.ressourceId=8670>.
2. Безпека. Академічний тлумачний словник української мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>.
3. Labor market Security Index. ILO, Available at: <http://www.ilo.org/sesame/SESHelp.NoteLMSI>.
4. Osberg, L. & Sharpe, A. (2003). An Index of Labor Market Well-being for OECD Countries. Centre for the Study of Living Standards. CSLS Research Report 2003-05, Available at: <http://www.csls.ca/reports/labmkt.pdf>.
5. Гетьман О.О. Інноваційний механізм забезпечення безпеки вітчизняного ринку праці / О.О. Гетьман // Економіка і організація управління. – 2016. – №1(21). – С. 83-92.
6. Баланда А.Л. Соціальні детермінанти національної безпеки України: теорія, методологія, практика; автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / А.Л. Баланда. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 38 с.
7. Гетьман О.О. Проектування демографічного розвитку регіону в забезпеченні його соціальної безпеки / О.О. Гетьман // Вісник АМСУ. Серія: Економіка. – 2015. – №2(54). – С. 43-56.

Гірман А. П., к.політ.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
nika.message@gmail.com

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Головною сферою в якій вирішується завдання забезпеченням внутрішньо-політичної безпеки є соціальна сфера. Саме недостатнє забезпечення гідного рівня життям населення у всіх країнах викликає соціальну напруженість, порушенням громадського спокою, у ряді випадків – загрожує внутрішньо-політичній безпеці. Дефіциту соціальної безпеки загрожує втратаю соціальних норм, зростанням нетерпимості, екстремізму та насильства в суспільстві. Це, в свою чергу, спричиняє не лише серйозні негативні наслідки для здоров'я, добробуту та соціального самопочуття людей, але й знижує ефективність функціонування економічної системи. Загострення соціальних протиріч дозволяє розглядати соціальну безпеку як невід'ємну складову національної безпеки України, яка перебуває в єдності з економічною, політичною, інформаційною та екологічною безпекою.

Декларацією про державний суверенітет України соціальна безпека держави розглядається як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів як особи, так із суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Вона забезпечується в процесі суспільних перетворень, зокрема соціальних відносин і залежить від соціально-економічного розвитку, наявності людських, матеріальних, природних ресурсів. Основними складовими соціальної сфери, через які виявляється рівень забезпечення соціальної безпеки, зокрема, є добробут, рівень доходів населення, оплата праці, стан здоров'я, зайнятість, демографічна ситуація, соціально-класова диференціація, соціальний захист, пенсійне забезпечення тощо.

Загрозами соціальній безпеці України є соціальні аномалії. Йдеться про значне соціальне розшарування, зубожіння широких верств населення, відсутність розвитку трудового потенціалу суспільства на тлі низького рівня життя значної частки населення; наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих економічно активною діяльністю; низького рівня охорони здоров'я; тенденції моральної та духовної деградації в суспільстві; неконтрольованих міграційних процесів в країні тощо.

Порушення соціальної стабільності суспільства зазвичай призводить до підвищення соціальної небезпеки. Джерелами загроз можуть бути криміналізація у суспільстві, наркоманія, алкоголізм, скорочення тривалості життя, погіршення медичного обслуговування й охорони здоров'я, низький рівень освіти і соціальної захищеності. Ці загрози, як правило, спричинені низькою ефективністю та якістю державного управління соціальними процесами. Однак, соціальна безпека не може бути гарантована тільки діями офіційних і неофіційних владних інститутів. Вона, зокрема, вимагає сприятливих соціально-економічних умов. Серед них найважливіше – подолання соціально-економічної кризи, яка стала досить затяжним і болючим явищем.

На сьогодні Законом України «Про основи національної безпеки України» визначені основні напрями державної політики щодо соціальної сфери, а саме: істотне посилення соціальної складової економічної політики, реальне підвищення життєвого рівня населення, посилення цільової спрямованості матеріальної підтримки, зниження рівня безробіття; створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві; збереження так зміцнення демографічного і трудових ресурсного потенціалу країни; створення ефективної системи соціального захисту людини, ліквідації алкоголізму, наркоманії, інших негативних явищ [1].

Реалізація всіх цих напрямів вимагає наявності певних критеріїв та інструментарію оцінки соціальної безпеки [2]. Це система показників, що дають комплексне уявлення про рівень соціальної безпеки держави. Її оцінюють за значенням інтегрального індикатора соціальної безпеки, складовими якого є чотирнадцять часткових індикаторів (сім із них є дестимуляторами: зростання їх фактичних значень є негативним показником, а сім – стимуляторами: зростанням фактичних значень котрих є позитивною тенденцією). Серед цих індикаторів: відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму над одну працездатну особу, частка витрати на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, на освіту, рівень зайнятості населення та ін. Вони характеризують різні сторони рівня із якості життя та слугують засобом дослідження, прогнозування, регулювання, зіставлення у процесі соціально економічного розвитку держави.

Користуючись наведеними індикаторами та даними Державної служби статистики України, можна оцінити сучасний стан соціальної безпеки України. Так, низький рівень соціального захисту і, перед усім пенсійного, істотно скорочує середній термін тривалості життя. Сьогодні в Україні тільки кожен другий працюючий доживає до пенсійного віку. Визначилась стійка тенденція скорочення чисельності населення. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ до 2050 року населення України скоротиться до 35 млн. осіб. Це станеться за умови, якщо держава не змінить своєї стратегії соціального захисту та не застосує активні дії у цьому напрямку. У сфері охорони здоров'я структура витрат також значною мірою деформована. Фінансування із суспільних джерел функціонує окремо від приватного, що створює фінансові бар'єри доступу населення до медичних послуг, особливо це стосується малозабезпечених верств населення. Основне навантаження за оплату медичних товарів та ліків несуть пересічні громадяни. Сучасна система охорони здоров'я характеризується низькою якістю медичних послуг і відсутністю мотивації медичних кадрів до якісної праці і, як наслідок, середня очікувана тривалість життя (інтегральний показник здоров'я населення) зі початку 90-х років скоротилася майже на 3 роки (з 70,54, до 67,6 років) і сьогодні є меншою у порівнянні з середньоєвропейськими показниками на 6,45 роки, а з країнами Євросоюзу – на 10,39 роки.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що ознаки суспільної нестабільності посилюються. Пересічному громадянину усе важче реалізувати

власний потенціал в економічній, соціальній, політичній і духовній сферах життя, що у свою чергу відбивається на масовій міграції населення за кордони країни в пошуках джерел доходів. Адже забезпечити себе і свою сім'ю гідними доходами на існування стає все важче.

Наведені факти свідчать про те, що наразі стан соціальної безпеки характеризується низьким рівнем: недостатня якість життя громадян, несформованість середнього класу; значна частка населення, яке живе за межею бідності, поглибленням демографічної кризи, скорочення тривалості життя, старіння населення. Крім того, економічні показники підтверджують високий рівень безробіття.

Підвищенню ефективності процесу гарантування соціальної безпеки має сприяти модернізація всієї системи суспільних відносин, яка б адекватно відповідала новим потребам людей та можливостям їх реалізації. Слід розробити стратегію забезпечення соціальної безпеки, тактику і заходи, адекватні ризикам і потребам сучасного суспільства.

Відносно подальшого розгляду можливостей соціально-економічного та політичного розвитку держави досвід розвинених країн, засвідчує, що існують основоположні соціально-політичні принципи для сталого розвитку держави, яких треба дотримуватись поряд і в узгодженості з національними особливостями соціально-економічних та політичних відносин. До них можна віднести державне регулювання соціально-трудова та ринкових відносин, соціальне партнерство, соціальну справедливість (перерозподіл суспільного продукту на користь менш працездатних та нужденних), соціальну солідарність.

Проблема соціальної безпеки та вироблення оптимальної стратегії її забезпечення перебуває у нерозривній єдності з євроінтеграційними та глобалізаційними орієнтирами і вимагає глибоко виважених наукових та політичних підходів. Саме тому до обговорення проблем соціальної безпеки суспільства і вироблення системних пропозицій важливо залучити широке коло фахівців – науковців, практиків, представників органів всіх гілок влади.

Література:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003, №964-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

Голованова Г. Є., аспірант
*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*
golovanova_anna2003@mail.ru

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ ТОВАРНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нестабільність економічного середовища, характер якого в розрізі сучасності можна назвати перманентним, перебиває вітчизняним агропідприємствам можливість об'єктивно оцінювати ринок та його потреби. Тому більшість господарюючих суб'єктів функціонують по вже налаштованим технологіям і побоюються будь-яких експериментів чи змін в товарній політиці. Для усунення подібних негативних процесів обов'язковим є макроекономічний вплив.

Спеціалізація сільського господарства має свої відмінності, зумовлені його специфічними особливостями (земля – головний засіб виробництва, економічні процеси відтворення тісно переплітаються з природними). Ці особливості спеціалізації сільського господарства зумовлюють те, що в підприємствах виробляється не один вид продукції, а формуються галузі, в кожній з яких одержують один або кілька товарних продуктів. Тому спеціалізація аграрного виробництва характеризується тими галузями і продуктами, частка яких переважає у структурі товарної продукції [1].

Економічна ефективність спеціалізації сільськогосподарського виробництва характеризується системою показників [2]:

- 1) вартість валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на одного середньорічного працівника, на одну людино-годину, на 1 грн. основного капіталу (основних виробничих фондів);
- 2) затрати праці на виробництво 1 ц продукції;
- 3) собівартість 1 ц продукції;
- 4) прибуток на 1 га сільськогосподарських угідь;
- 5) рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Однією з основних цілей маркетингової стратегії підприємства є розробка його раціональної товарної спеціалізації. У ринкових умовах суб'єкти господарської діяльності самостійно визначають структуру та обсяги продукції. Роль державної правової політики зводиться до вироблення оптимальної стратегії в сфері виробництва найбільш ефективних і перспективних товарів, які в змозі забезпечити економічне зростання. У першу чергу, до товарної спеціалізації української промисловості слід віднести перспективні товари внутрішнього споживання. Матеріальна база їх виробництва повинна отримати пріоритетну можливість отримання пільгових коротко- і середньострокових інвестиційних кредитів. Технічне переозброєння цих виробництв з одночасним переходом на випуск конкурентоспроможної продукції дозволить збільшити товарообіг та пожвавити сільськогосподарську галузь.

Важливими і перспективними для розвитку товарної спеціалізації аграрних підприємств є маркетингові дослідження ринку та вчасне реагування на потреби і пропозиції як дрібних, так і великих споживачів. Так, наприклад, директор компанії Nestle в Україні та Молдові Ансгар Борнеманн надав інформацію про те, що компанія знаходиться у пошуках українських фермерів, які готові займатися виробництвом сушених овочів [4].

Далі на основі наявної технологічної бази слід сформувавши товарну спеціалізацію підприємств для нових виходів на ринок. Дуже важливо виробити короткострокову (на 1-2 роки) інвестиційну програму, яка забезпечила б розвиток виробництв, відповідних товарної і технологічної спеціалізації, на сучасній технологічній базі і надавати підприємствам інші заходи підтримки.

Аналіз структури та динаміки товаропотоків є важливим елементом ведення політики товарної спеціалізації аграрних підприємств. Такий аналіз містить у собі три масиви інформації:

- 1) інформації про реалізацію товарів на ринках в товарних групах, що випускаються аграрними підприємствами;
- 2) відомостей про можливості аграрних підприємств вийти на ці ринки з конкурентоспроможною продукцією;
- 3) конкретні дані про можливості підприємств.

Поступове накопичення і постійний аналіз наданої державою інформації про рух товарів та всебічна її підтримка дає можливість оцінити і коригувати товарну спеціалізацію підприємств.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 535-554.
2. Канінський П.К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств: монографія / П. К. Канінський. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 348 с.
3. Канінський П.К. Розвиток спеціалізації сільськогосподарських підприємств лісостепової зони України в умовах аграрних трансформацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / П.К. Канінський. – К., 2006. – 36 с.
4. Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroua.net/economics/documents/category-123/doc-203>.
5. Навчальний портал НУБіП. Economics of Enterprise. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elearn.nubip.edu.ua/mod/page/view.php?id=1453>.
6. Agronews.org. Спеціаліст Nestle назвав відкриту нішу для українських аграріїв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agronews.org/ua/blog/spetsialist-nestle-nazval-otkrytuyu-nishu-dlya-ukrainskih-agrariev>.

Горященко Ю. Г., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
julia.goryaschenko@gmail.com
Кисельов В. Р., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
vladislav.kiselev.2016@mail.ru

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

З розвитком науково-технічного прогресу постає питання стосовно більш ефективного використання наявних ресурсів на підприємстві. У сучасному світі трудовий потенціал є визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств, економічного росту й ефективності економіки в цілому.

В сучасних економічних умовах розвитку нашої держави відбувається руйнація трудового потенціалу, це обумовлено, насамперед, знеціненням робочої сили, недостатнім рівнем доходів, недосконалістю системи соціального захисту громадян, що працюють, зниженням мотивації до праці, погіршенням здоров'я та міграцією населення.

Поняття «трудова потенціал» відображає ресурсний аспект соціально-економічного розвитку. Під трудовим потенціалом розуміють сукупність фізичних і духовних якостей людини, що визначають можливість і межі її участі у трудовій діяльності, здатність досягати в заданих умовах певних результатів, а також удосконалюватися в процесі праці [1].

Постіндустріальна економіка змінила ставлення до працівників підприємств: відбувся перехід від визначення сутності трудового колективу як трудових ресурсів до розуміння його як трудового потенціалу, що формує людський капітал. При цьому економічна роль трудового потенціалу полягає в тому, що він, виступаючи у формі діючої робочої сили, створює матеріальні та духовні цінності, вартісною оцінкою яких є валовий внутрішній продукт і національний дохід. Тож до трудового потенціалу підприємства висуваються специфічні вимоги: високий рівень знань і кваліфікації, здатність до навчання й адаптації, комунікативні здібності, вільне володіння сучасними ІТ-технологіями, висока трудова мобільність. В сучасних умовах працівник має володіти стратегічним мисленням, підприємливістю, широкою ерудицією, високою культурою, здатністю адаптуватися до постійних змін зовнішнього середовища [2].

Назріла необхідність безперервного розвитку персоналу, тобто створення умов для повного розкриття потенціалу персоналу, його здатності вносити відчутний внесок у діяльність свого підприємства. Серед методів управління на перший план висуваються методи управління розвитком індивідуального трудового потенціалу. Мова йде, насамперед, про надання працівникам рівних можливостей в отриманні гідних заробітків, у просуванні по службі, в професійному зростанні тощо. Система управління трудовим потенціалом підприємства дозволяє істотно збільшити ефективність праці, що веде до підвищення результативності діяльності підприємства і поліпшення його становища на ринку.

Професійна ж складова трудового потенціалу (кваліфікаційний потенціал) змінюється з розвитком професійного рівня персоналу та залежить від його кількісного та якісного складу. Професіоналізм відіграє вирішальну роль у розвитку трудового потенціалу. Досвід розвинутих країн показує, що постійне інвестування у професійну освіту для підвищення кваліфікації різними тренінгами, семінарами, практикумами дає позитивний результат для компанії. Адже фактори, що впливають на підвищення якості людського капіталу та на активізацію конкурентоспроможності підприємства в умовах формування інноваційної економіки – це інвестиції в освіту, підвищення кваліфікації, здоров'я персоналу, новаторство тощо.

Однак з погляду діяльності організації, безпосередньо взаємопов'язаним з ефективністю функціонування організації є управління розвитком трудового потенціалу персоналу. Так, у системі збалансованих показників організації розвиток трудового потенціалу персоналу є основним процесом, що визначає можливість розвитку організації в цілому, що залежить, насамперед, від якості трудового потенціалу, ступеня готовності працівників до змін, а також від правильності поставлених цілей і відповідних дій персоналу організації.

Ураховуючи викладене слід сказати, що визначений набір методів є обов'язковим за умови наявності економіко-математичного інструментарію аналізу потенціалу працівників. Аналіз кількісних та якісних характеристик, розглянутих в структурі трудового потенціалу, дозволить комплексно оцінити рівень розвитку трудового потенціалу та визначити ступінь відповідності компетенцій персоналу вимогам сучасній організації.

Наразі управління трудовим потенціалом відбувається не системно, фрагментарно, що знижує його ефективність. Проте саме системне управління трудовим потенціалом сучасної організації є ключовою умовою ефективної його роботи.

Ураховуючи викладене, слід підкреслити: виявлено особливості сучасної організації, які сформувалися в останні десятиліття під впливом процесів глобалізації, і роблять істотний вплив на управління та підготовку трудового потенціалу: міграція трудового потенціалу, використання аутсорсингу, впровадження інноваційних та інформаційних технологій, орієнтація на зміни, необхідність відповідності якості трудового потенціалу рівню технології виконуваних робіт, підвищення соціальної відповідальності організації і використання топ-менеджменту.

Література:

1. Кутаев Ш.К. Трудовой потенциал: направления эффективного использования / Ш.К. Кутаев // Труд и социальные отношения. – 2008. – № 1. – С. 72-79.

2. Повышение качества трудовой жизни работника через формирование профессионально-личностного комфорта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.career-st.ru/specialist/docladi/4>.

Іващенко О. В., к.т.н., доцент
Запорізький національний університет
Король С. М., магістрант
Запорізький національний університет
ovi@list.ru

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Успішна діяльність підприємства передбачає ефективну систему заходів забезпечення економічної безпеки. Своєю чергою, однією з важливих складових економічної безпеки підприємства є кадрова безпека.

Підприємства все частіше відчувають зростання загроз з боку власного персоналу, що може не тільки спричинити підприємству фінансові втрати, а й призвести до його повної втрати власниками. Це й надає проблемі забезпечення кадрової безпеки підприємства підвищеної актуальності.

Кадрову безпеку підприємства можна визначити як такий стан взаємовідносин між персоналом, керівництвом і зовнішнім середовищем, при якому є можливість протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, пов'язаним з персоналом, а також відбувається ефективно економічне функціонування підприємства. Тому для забезпечення кадрової безпеки підприємства важливим є попередження та зменшення загроз негативного впливу на неї.

Джерелами негативних впливів на кадрову безпеку можуть бути [3, с. 35]:

- помилкові дії окремих співробітників фірми – від кур'єра до керівника найвищої ланки (свідомі чи несвідомі);
- вплив посадових осіб органів державної влади та управління (правоохоронних, податкових та інших контролюючих структур);
- дії різних суб'єктів господарювання, особливо підприємств-конкурентів (економічні, розвідувальні, вплив на окремі ланки діяльності тощо);
- ланцюги неефективних рішень персоналу підприємства через недостатню кваліфікацію, недбалість, тощо (керівників, менеджерів, логістів, аналітиків, тощо).

Зокрема внутрішніми загрозами кадрової безпеки підприємства є:

- відсутність або неефективність корпоративної політики;
- недостатня кваліфікація працівників;
- неефективна система управління персоналом;
- неякісний підбір і відбір кандидатів при прийомі на роботу;
- відсутність системи адаптації персоналу;
- важкі та несприятливі умови праці;
- несприятливий морально-психологічний клімат в колективі;
- невдала системи навчання та просування по кар'єрних сходах;
- неефективна система мотивації праці тощо.

Наявність такої великої кількості та розмаїття загроз підкреслює важливість забезпечення кадрової безпеки підприємства.

Управління кадровою безпекою підприємства зазвичай розглядають на макро- та мікрорівнях. Так, у макросередовищі діяльність підприємства зі збереження й посилення кадрової безпеки зводиться до: 1) пошуку адміністративно-організаційних важелів демократичного впливу на органи державної влади, у тому числі вступ до неприбуткових громадських організацій з метою забезпечити дотримання своїх прав і укріплення економічної й кадрової безпеки; 2) моніторингу протестних настроїв в суспільстві, готовність захищати і відстоювати свої інтереси разом з іншими підприємствами, що страждають від погіршення економічних умов господарювання, викликаних спірними діями влади; 3) моніторингу світових і регіональних тенденцій у сфері природних і техногенних катастроф, відстеження чинників, що можуть призвести до надзвичайних ситуацій з виникненням загроз персоналу підприємства, його кадровій безпеці; 4) розробки планів реагування та відновлення, системи менеджменту антикризових дій на випадок надзвичайних ситуацій, що має враховувати потреби кадрової безпеки підприємства; 5) вдосконалення методології управління у кризовій ситуації; 6) страхування у міру необхідності й можливості ризиків персоналу, пов'язаних з настанням надзвичайних ситуацій [1, с. 146].

Основні методи забезпечення кадрової безпеки підприємства на мікрорівні поділяють на економічні, технологічні, організаційні, соціально-психологічні, адміністративні та дисциплінарні.

Під економічними методами забезпечення кадрової безпеки слід, в першу чергу, розглядати такі заходи, які створять сприятливе матеріально-мотиваційне поле для співробітників організації та не спонукатимуть їх до переходу до організацій-конкурентів з більш привабливими умовами оплати праці, зокрема. Тому на підприємстві слід регулярно здійснювати перерахунок заробітної плати та забезпечувати її відповідність до роботи, що виконується.

Організаційні методи забезпечують необхідні умови функціонування організації, а також створюють межі, в яких вона функціонує та розвивається. До них, зокрема, можна віднести розподіл функцій керівних кадрів, періодичне відновлення повноважень (анулювання доручень, переділ функціональних обов'язків тощо), доручення справ не одному фахівцеві, а декільком – на конкурентній основі.

Суть технологічних методів полягає у розробці чітких правил роботи із секретною інформацією та документами. Дані правила роботи повинні бути доведені до відома усіх працівників, які мають доступ до подібного роду інформації. В деяких випадках дана норма правил роботи, а особливо зобов'язання щодо дотримання принципу нерозголошення інформації, може бути обговорена та прописана в трудовому контракті, що укладається при прийомі на роботу. До технологічних методів належить також розробка й впровадження сучасних форм охорони власності (майна, інформації) підприємства, зокрема, баз даних, програм тощо.

Соціально-психологічні методи становлять собою сукупність специфічних способів впливу на міжособистісні стосунки та зв'язки, соціальні процеси, що

виникають у трудових колективах. З позиції забезпечення кадрової безпеки такі методи повинні ґрунтуватися на створенні сприятливого соціально-психологічного клімату, формуванні стабільного колективу, персональній роботі з кадрами й управлінні поведінкою персоналу, вирішенні індивідуальних проблем кожного співробітника з метою гуртування персоналу та відчуття колективізму. В таких колективах, як правило, співробітники цінують свою роботу, прагнуть продовжувати працювати й надалі, інколи навіть не зважаючи на привабливіші умови праці у конкурентів.

Адміністративні методи з позиції забезпечення кадрової безпеки підприємства пропонують трактувати як сукупність заходів з перевірки персоналу на етапі прийому на роботу, здійснення періодичного внутрішнього і зовнішнього аудиту діяльності персоналу та дотримання низки вимог у випадку звільнення персоналу.

Сферою застосування дисциплінарних методів є передбачення юридичних та дисциплінарних зобов'язань і відповідальності щодо роботи з окремою категорією інформації. Застосування дисциплінарних методів матиме місце у разі недотримання зазначених вимог шляхом стягнення, зауваження, висловлення догани, переміщення посадових осіб, звільнення тощо [2, с. 142].

Крім того, сприяти підвищенню рівня кадрової безпеки будуть такі заходи:

- ставлення до співробітників як до самостійних виконавців;
- розстановка кадрів відповідно до здібностей;
- впровадження якісної системи адаптації персоналу;
- створення умов просування по кар'єрних сходах;
- регулярна атестація персоналу;
- участь персоналу у формуванні та розподілі прибутку;
- реалізація на практиці нетравмуючої системи звільнення з роботи;
- організація контролю роботи та виконання заходів безпеки.

Таким чином, кадрова безпека є важливим елементом системи економічної безпеки підприємства.

Для забезпечення кадрової безпеки варто використовувати: ефективну мотивацію; прискорену адаптацію (за рахунок наставництва); пропаганду корпоративності; атестацію; своєчасне запобігання конфліктним ситуаціям; розумну політику звільнення тощо.

Література:

1. Галаз Р.І. Макрорівневі загрози кадровій безпеці підприємства / Р.І. Галаз // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. – С. 144-147.

2. Красномоєць В.А. Методи забезпечення кадрової безпеки підприємства / В.А. Красномоєць // НУВГП. Серія: економіка. – 2012. – № 3. – С. 138-143.

3. Назарова Г.О. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства / Г.О. Назарова // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. – 2010. – №15. – С. 34-37.

Калюжна Ю. В., к.е.н., викладач

kalyuzhnaya_j@mail.ru

Міняйло Д. В., студент

Запорізький національний університет

daryamenyaylo98@gmail.com

ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодні економіка України перебуває в кризовому стані, що пов'язано із загостренням політичних та соціальних протистоянь, девальвацією гривні, інфляцією тощо. Найчастіше підприємства звертаються до антикризового управління, коли знаходяться на межі банкрутства, проте доцільніше впроваджувати його з метою попередження кризи. Антикризове управління на підприємствах повинне здійснюватися постійно, а попередити негативний вплив кризи допоможуть превентивні заходи.

Превентивне антикризове управління – це комплекс заходів із відстеження внутрішніх і зовнішніх можливостей підприємства, ризиків, небезпек і загроз [1]. Превентивне антикризове управління ґрунтується на проведенні заходів щодо ідентифікації, оцінки та управління ризиками організації та вирішенні питань підвищення економічної безпеки підприємства шляхом збільшення здатності організації адаптуватись до кризових умов [2].

Ключовим завданням антикризового управління є вчасне виявлення можливості настання кризи та своєчасне запровадження превентивних заходів, для її попередження.

В науковій літературі, превентивне антикризове управління розглядають в двох площинах [3]:

1) раннє антикризове управління, яке здійснюється з метою подолання небезпеки кризи та створення потенціалу прибутковості у разі загасання попиту і погіршення позицій організації на ринку і небезпеки втрати його самого;

2) антикризове управління по слабких сигналах про загрозу кризи, яке реалізується при втраті конкурентоспроможності продукції та організації в цілому.

При превентивному управлінні підприємство повинно попереджувати кризовий стан, а не ліквідувати його негативні наслідки. З метою ефективної боротьби з руйнівними наслідками кризи увагу слід приділяти попередженню та прогнозуванню появи кризових ситуацій заздалегідь.

Успіх антикризового управління визначається рівнем антикризової готовності підприємства, ефективністю безпосереднього протистояння кризі та рівнем своєчасних профілактичних заходів. Обов'язковою складовою успіху повинно бути виділення даної сфери управління в певну, відносно самостійну систему, яка істотно б відрізнялася від простого набору певних планів та процедур, що діють від випадку до випадку [4].

Основними інструментами превентивного антикризового управління можна назвати моделювання елементарних катастроф, техніку песимістичних сценаріїв розвитку, стеження за індикаторами раннього попередження, аналіз критичних зв'язків, SWOT-аналіз тощо.

Основним етапом превентивного антикризового управління є попередня постійна оцінка безперервності діяльності [5]:

а) отримання впевненості у достовірності досліджуваної інформації та звітності шляхом залучення зовнішніх незалежних спеціалістів ("Stayhard" у зарубіжній практиці);

б) ризик-менеджмент (постійне провадження);

с) здійснення фінансового аналізу звітності (постійне провадження);

д) експрес-діагностика банкрутства;

е) проведення експрес-діагностики з метою виявлення виду можливого банкрутства;

ф) розробка короткострокової програми стабілізації;

г) фундаментальна діагностика банкрутства.

У часи, коли країна переживає економічну кризу, актуальність використання превентивного антикризового управління на підприємствах не викликає сумнівів, оскільки воно захищає організацію від можливих загроз стабільності. Своєчасно передбачивши негативні наслідки кризи, підприємство отримує можливість не лише уникнути банкрутства, а й підвищити свою надійність, рентабельність та ліквідність. Превентивне антикризове управління має проводитись систематично і бути цілеспрямованим процесом, що поєднує фінансову, організаційну, кадрову, виробничу, маркетингову, інноваційно-інвестиційну сфери діяльності та бути невід'ємною частиною загальної системи управління підприємством.

Література:

1. Распопов В.М. Превентивное антикризисное управление: учебное пособие / В.М. Распопов, В.В. Распопов. – М.: Магистр: ИНФРА-М, 2012. – 432 с.

2. Распопов В.М. Управление изменениями: учебное пособие / В.М. Распопов. – М.: Магистр: ИНФРА-М, 2013. – 336 с.

3. Шершньова З.Є. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; за ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.

4. Антикризовий менеджмент : навч. посіб. / Скібіцька Л.І., Матвеев В.В., Щелкунов В.І., Подреза С.М. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 584 с.

5. Методичні підходи до управління антикризовими заходами підприємств машинобудування / А.В. Череп, Ю.В. Калюжна // Вісник Запорізького національного університету. – 2014. – №4 (24). – С. 60-67.

Калюжна Ю. П., к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія
elka231980@rambler.ru

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні відчувається нагальна потреба покращення економічної безпеки аграрних підприємств з урахуванням їх галузевої специфічності та складних економічних умов ринку.

Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем економічної та фінансової безпеки аграрних підприємств, слід зауважити, що існує потреба в їх подальшому дослідженні, поглибленні теоретичних засад маркетингових аспектів економічної безпеки агропідприємств із врахуванням їх особливостей.

Найбільш розповсюдженим вважається визначення економічної безпеки надане автором Груніним О.А.: «Економічна безпека підприємства – це такий стан господарчого суб'єкта, у якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику» [1]. Головна мета економічної безпеки аграрного підприємства полягає в тім, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Маркетинг (англ. Market – ринок, торгівля, продаж, комерційна діяльність; за іншою версією – результат контамінації слів market getting – завоювання ринку) – термін, що виник на початку ХХ ст. у США.

Маркетинг відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективності використання ресурсів та відповідності діяльності підприємства потребам ринку. Саме служба маркетингу повинна надати керівництву підприємства інформацію про існуючі та перспективні потреби покупців, оцінити конкуруючі вироби за всіма параметрами, підготувати та обґрунтувати рішення про те, випуск якої продукції необхідно припинити, які вироби доцільно модифікувати, які нові вироби варто включити до номенклатури продукції навіть за рахунок розвитку нових напрямів виробництва, спрогнозувати можливі обсяги збуту, ціну реалізації продукції, розробити рекомендації щодо передпродажного та після продажного сервісу тощо.

Здійснення маркетингової діяльності виступає як об'єктивна необхідність орієнтації науково-технічної, виробничої й збутової діяльності підприємства на урахування ринкового попиту, вимог споживачів. Тут відбивається й постійно підсилюється тенденція до планомірної організації виробництва з метою підвищення ефективності функціонування підприємства, та забезпечення його фінансово-економічної безпеки.

Маркетинг є активним впливом підприємства на ринок й існуючий попит, формуванням потреб і купівельних переваг споживачів, господарську поведінку фірм-партнерів і конкурентів. З практичної точки зору, маркетинг розуміється як конкретні управлінські заходи щодо адаптації всієї господарської діяльності фірм до умов конкурентної боротьби та забезпечення його економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці можуть налагодити роботу маркетингової служби та служби безпеки підприємства щоб уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки певних негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовищ [2].

Насамперед, маркетинг займається дослідницькою роботою: дослідженням ринку, споживачів, товару, конкурентів.

Основними завданнями маркетингу в стабілізації економічної безпеки аграрних підприємств є [3]:

- підвищення ефективності досліджень ринку, виходу на перспективні сегменти та функціонування на ньому;
- підтримка балансу між попитом та пропозицією з одночасним активним впливом на виробництво з визначенням обсягу та асортименту продукції, що виготовляється;
- забезпечення та підвищення конкурентоспроможності продукції;
- визначення ризиків внутрішнього і зовнішнього середовищ, можливостей для їх мінімізації та підвищення ефективності діяльності;
- виявлення резервів виробництва і збуту та розробка заходів щодо їх реалізації;
- захист інформації.

Отже, використання сучасних методів маркетингу на підприємстві має забезпечити ефективну фінансово-господарську діяльність, реалізувати перспективну стратегію розвитку підприємства, що в свою чергу допоможе досягнути відповідного рівня економічної безпеки. Крім того, підприємство має приділяти увагу взаємодії зі споживачами. Адже управління ціною, поліпшення якості продукції та сервісу стимулюють обсяги споживання та прямолінійно впливають на зростання розміру доходу від реалізації, а на макрорівні – на розвиток суспільного виробництва, підвищення рівня життя населення, розширення внутрішніх та зовнішніх ринків збуту продукції.

Література:

1. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации: учебное пособие / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
2. Колпаков П. Взаимосвязь маркетинга и экономической безопасности фирмы. [Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.academia.edu/22630457/Взаимосвязь_маркетинга_и_экономической_безопасности_фирмы.
3. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур [монографія] / Реверчук Н.Й. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – с. 195.

Кодацька Н. О., к.соц.н.
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
dom1237@gmail.com

ДИНАМІКА СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Сучасні міграційні процеси здійснюють значний вплив на кількість наявного населення в країні, впливають на збалансованість ринку праці, на соціальну і демографічну структуру населення та його етнічний склад. Водночас масовий притік мігрантів спричиняє ріст безробіття і посилення тиску на соціальну інфраструктуру. Отже, міграція опосередковано впливає на рівень і якість життя населення будь-якої країни. Крім того, на макрорівні міграція населення може призвести до напружених стосунків між державами-учасницями і навіть до міжнародної нестабільності в окремих регіонах. Сьогодні міжнародна міграція стала одним із найважливіших питань в сфері зовнішньої та внутрішньої політики, а також сформувалась як виклик міжнародній безпеці загалом та національній безпеці окремо взятих країн зокрема.

Дослідженнями міграційних процесів займаються такі вітчизняні і зарубіжні вчені як К. Баранова, В. Васильченко, А. Гриненко, Г. Біффель, Г. Бояркін, Я. Стрельцова, В. Переведенцев, О. Піскун, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, О. Хомра, В. Школа та інші. Вивченню проблематики економічної безпеки присвячені праці О. Бандурки, О. Барановського, З. Варналія, В. Гончарової, Я. Жаліла, Л. Кістерського, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка тощо.

Найскладнішою є проблема трудової міграції, коли через економічну кризу нашу державу залишає велика кількість працездатного населення. Навіть враховуючи певні позитивні наслідки трудової міграції з України (зменшення рівня безробіття і соціальної напруги в суспільстві, поповнення Державного бюджету України за рахунок грошових переказів мігрантів), вітчизняний ринок постійно втрачає найактивнішу і найконкурентоспроможнішу частину трудового потенціалу країни. З України від'їжджають фахівці у галузях математичного аналізу, фізики твердого тіла, фізики напівпровідників, будівельної механіки, механіки твердого тіла, хірургії та інших спеціальностей, попит на які стабільно високий. Що стосується кадрів Національної Академії наук, то кожного року значна кількість українських вчених емігрують у такі країни, як США, Канада, Німеччина, Ізраїль, Франція, Чехія, Польща, Словенія тощо [5].

Сформована на сучасному ринку праці ситуація сприяє постійному збільшенню кількості громадян, які схильються до трудової міграції за кордон. Ця тенденція зберігається протягом останніх років і обумовлена декількома основними чинниками: низькими доходами населення, особливо його жіночої частини, напруженою ситуацією на окремих локальних ринках праці, сегментацією ринку праці в цілому та поляризацією населення за рівнем доходів. Як свідчить світовий досвід, ці чинники мають значний руйнівний потенціал. На жаль, в Україні сьогодні не створено достатньо кількості робочих місць з достатнім рівнем заробітної плати, аби запобігти масовому відтоку робочої сили за кордон [4, с. 276].

Ключовою передумовою інноваційного розвитку сучасного суспільства та формування конкурентоздатної економіки України є забезпечення відповідного рівня відтворення населення та стабільність демографічного розвитку, проте населення України за 25 років незалежності зазнало суттєвих втрат. Чисельність молоді країни з 16 173 тис. осіб у 1991 році скоротилася до 11829 тис. осіб у 2016 році відповідно. Тобто, від'ємний приріст вікового контингенту 14-35 років склав 4344 тис. осіб. Депопуляція українського населення відбувається за рахунок практично усіх вікових категорій, однак темпи зниження чисельності молоді випереджають темпи втрат серед інших вікових контингентів. Так, за період 2011-2016 рр. цей показник зменшився на 2048 327 осіб, тобто на 14,8%, а питома вага молоді в загальній чисельності населення – з 30,4% до 27,8%. Відповідно до даних Державної служби статистики України з міждержавної міграції, міграційний приріст в Україні у 2016 році досягнув 7846 тис. осіб, проте наведені дані не враховують тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також частини зони проведення антитерористичної операції [3].

Суттєвим демографічним чинником, що здійснює значний вплив на формування молодіжного ринку праці є міграційні процеси. У контексті міграції молоді люди визнані однією з найбільш мобільних демографічних груп. Особливістю міграційного руху молодого населення України є його орієнтація на високорозвинені регіони, а основним напрямком залишається переміщення населення з регіональної периферії до обласних центрів та їх приміських зон. Така тенденція не лише зумовлює демографічні диспропорції, зокрема старіння населення в сільській місцевості та малих містах, а й пришвидшує процеси депопуляції на окремих територіях. Максимальна міграційна активність молоді притаманна періоду 2002-2007 рр., її пік припадав на 2004 рік (944,3 тис. осіб). Починаючи із 2013 року міграційний оборот молодого населення України починає скорочуватися і у 2015 році цей показник досяг 593,9 тис. осіб. Відповідно до статистичних даних, частка молоді у загальному міграційному обороті України у 2015 році становила 56,4% [3].

Статевовікова піраміда свідчить про два піки міграційної активності молоді – у 17 та у 22 роки. Перший пік активності припадає на етап, коли 17-річні чоловіки і жінки закінчують навчання у загальноосвітніх навчальних закладах і включаються в навчальну міграцію. Другий активний період, у якому беруть участь переважно випускники ВНЗ, пов'язаний із подальшою міграцією з метою пошуку роботи та працевлаштування. Найбільшою мобільністю вирізняється молодь віком від 17 до 23 років. У віці 23-26 років активність молодих мігрантів серед жіночого населення перевищує відповідні показники серед чоловіків [2, с. 46].

Необхідно підкреслити, що особливістю сучасного міграційного процесу є той факт, що число мігрантів-жінок репродуктивного віку постійно збільшується. Це створює загрозу подальшого природного скорочення чисельності населення України, що становило 186592 осіб в 2016 році. Крім того, трудова міграція жінок пов'язані як з тимчасовим, так і з тривалим розривом сімейних зв'язків,

відкладанням шлюбів та народження дітей. Зростання питомої ваги жінок і молоді у складі трудових мігрантів має значний вплив на демографічну ситуацію в Україні, зокрема на рівень народжуваності.

Тривалий час наукові дослідження міграційних процесів передбачали, що абсолютну більшість трудових мігрантів репрезентують чоловіки, які є основними годувальниками родин, тоді як жінки несуть відповідальність за дітей та домашню роботу, залишаючись удома. Традиційно жінок не вважали суб'єктами міграції взагалі чи розглядали як “залежних” та “вторинних” мігрантів, які супроводжують свою родину або чоловіка. Проте, за останні десятиріччя в гендерній структурі міжнародних трудових мігрантів спостерігаються радикальні зміни – жінки, як заміжні, так і самотні розпочали трудові міграції з метою забезпечення належного рівня життя для себе і своїх сімей. За даними Відділу населення ООН, вже в кінці ХХ століття потік жінок мігрантів зростав більш прискореними темпами, ніж чоловіків, у країнах, що є найважливішими реципієнтами трудових мігрантів. Отже, окреслюється нова тенденція фемінізації міжнародної міграції, що є наслідком сучасних змін в структурі зайнятості та сегментації світового ринку праці [1, с. 52].

Таким чином, для забезпечення соціально-економічної безпеки держави необхідні регулювання та стабілізація сучасних міграційних процесів шляхом забезпечення гідних та конкурентних умов праці та життя населення України.

Література:

1. Герасименко Г.В. Гендерні аспекти трудових міграцій населення України [Текст] / Г.В. Герасименко, О.В. Позняк // Демографія та соціальна економіка – 2006. – № 1. – С. 46-54.
2. Лібанова Е.М. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти [Текст] / Е.М. Лібанова. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
3. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Шаульська Л.В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: Монографія [Текст] / НАН України. Інститут економіки промисловості / Л. В. Шаульська. – Донецьк, 2005. – 502 с.
5. Яворський М. Міграція та політика національної безпеки в Україні: тенденції розвитку [Електронний ресурс] / М. Яворський // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2013. – Вип. 25. – С. 96-100. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_18

Козелецький П. С., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Рудянова Т. М., к.ф.-м.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

В сучасних умовах економічного розвитку країн світу відбувається процес активного становлення взаємозв'язаного світового господарства зі своїми національними особливостями, новітніми фінансовими технологіями, використанням електронних систем телекомунікацій для переміщення високоліквідних ресурсів практично в глобальних масштабах. Використання переваг господарської глобалізації поряд з позитивними наслідками породжує ряд істотних ризиків для національних економік. Безпека економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Особливо актуальною вона є для країн, що виникли і розвиваються на теренах колишньої соціалістичної системи у Східній Європі. Наукова розробка проблем національної економічної безпеки в розвинених країнах світу активно проводиться починаючи з 80 років ХХ ст. Так, аналізуючи концепцію економічної безпеки США слід відзначити такі її основні напрямки, як підвищення конкурентоспроможності американських товарів на зовнішніх ринках, зменшення залежності країни від іноземних кредитів, зміцнення її можливостей щодо виконання міжнародних зобов'язань в торговельно-економічній сфері. Важливе значення в цій концепції останнім часом надається забезпеченню національних економічних інтересів в конкурентній боротьбі з суперниками на світових ринках, а також захисту інтересів держави у високотехнічних сферах. Японський підхід забезпечення економічної безпеки полягає у формуванні сприятливих умов для стійкого імпорту сировини за можливо низькими цінами, зміцнення економічних позицій країни в світовому господарстві, стратегічно орієнтованій інвестиційній політиці. Як відзначав відомий японський економіст, колишній міністр зовнішньої торгівлі та промисловості С. Окіта, шлях до безпеки японського суспільства полягає в тому, щоб не створювати собі ворогів у світі, щоб розвивати і поглиблювати відносини дружби, співпраці і партнерства зі всіма країнами. Беручи до уваги результати наукових досліджень у цій сфері, можна стверджувати про недостатність розробки проблеми економічної безпеки України, зокрема в частині аналізу ефектів впливу зовнішніх чинників на національну економічну безпеку. Кардинально значущою складовою економічної безпеки України є її міжнародна економічна безпека. Причому обов'язковою умовою міжнародної економічної безпеки є здатність держави забезпечувати сприятливі макроекономічні показники, перш за все, загальний платіжний баланс, бюджетний баланс, а також зовнішньоторговельний баланс в довгостроковій перспективі. Це – об'єктивна передумова стабільності валютного ринку, стійкості гривні й позитивних тенденцій в макро-господарській системі України. У контексті зовнішньоторговельної безпеки провідну роль відіграє митно-

тарифна політика, яка повинна бути спрямована на захист національних інтересів і стимулювання торговельного співробітництва з країнами світу. Сьогодні перед урядом постала задача здійснення вибіркового покраїнового, порегіонального аналізу результатів міжнародної торговельної діяльності країни, прагнучі до встановлення паритетних відносин з тими країнами, в торгівлі з якими переважають тенденції перевищення українського імпорту над експортом. Визначення геоекономічних орієнтирів формування відкритої економіки України є одним з найгостріших питань економічної безпеки держави після здобуття нею незалежності. Нераціональним і потенційно небезпечним явищем у країні є регіональна асиметрія в територіальному розміщенні експортних потужностей – понад 50% експорту України забезпечують тільки чотири (Дніпропетровська, Київська, Одеська та Харківська області), Донецька і Луганська випали із цього переліку. Сьогодні конче необхідно стимулювати складне технологічне експортне виробництво, сприяти закордонним продажам за такими науково-технічними напрямками та в тих економічних галузях, розвиток яких сприятиме збільшенню товарної маси, що експортується з країни. Серед конкретних галузевих пріоритетів державної підтримки експорту надзвичайно актуальною є технологічна реконструкція підприємств чорної металургії для збільшення частки електросталеливарного виробництва (зараз воно становить близько 5%), а також продукції безперервного лиття (до 7% в Україні порівняно з 75% у світі та ще більшою її питомою вагою в індустріально розвинених країнах). Слід стимулювати експорт з високим ступенем переробки. Ця вимога відповідає і загальній світовій тенденції збільшення в системі торговельних відносин частки торгівлі високотехнологічною продукцією, готовими виробами. Від експорту металів «на вагу» Україні, зокрема, необхідно переходити до експорту складнопрофільного прокату, від експорту промислової та сільськогосподарської сировини – до експорту продукції її обробки.

Зважаючи на світову тенденцію підвищення питомої ваги в масі експорту послуг, а також на наявний в Україні потенціал у цій сфері, необхідно вживати заходи щодо реалізації існуючих і створення нових експортних можливостей щодо послуг на експорт. Важливу роль тут повинна відігравати транспортна галузь, особливо морський флот, розташовані на українській території залізниці та трубопроводи. Особливу увагу необхідно звернути на автомобільний транспорт, на будівництво сучасних автобанів. Кардинальним напрямом роботи щодо створення сприятливих параметрів економічної безпеки є прийняття обґрунтованої імпоротної стратегії, що зробить імпорт дієвим фактором технологічної реконструкції української промисловості за рахунок диверсифікованої митної політики – розробки тарифів згідно з інтересами національної промисловості, конкретних виробників високотехнологічної експортної продукції.

Література:

1. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус, Д.Г. Лукьяненко та ін. ; за заг. ред. О.Г. Білоруса. – К.: КНЕУ, 2001.

Колеснік О. С., аспірант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
fionova.marina@mail.ru

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Україна, завдяки своєму географічному розташуванню майже в центрі Європи, як ніколи зацікавлена у досконалості формування міграційної політики держави. Відсутність строгого контролю за масштабами нелегальних мігрантів, а також прагнення до європейської інтеграції на сучасному етапі як ніколи актуальне. Проблематика полягає в створенні належних умов для регулювання потоків мігрантів з та в Україну, а також розробка спеціальних заходів для удосконалення міграційної політики України, що актуалізує дану проблему.

Об'єктом дослідження є міграційних рух населення. Предметом дослідження є вплив міграційних процесів на соціально-економічну безпеку держави. Міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури [1].

Міграційна політика має на меті три головні цілі. По-перше, раціональне розташування та стабілізація населення в тих або інших місцевостях. По-друге, забезпечення робочою силою промислових об'єктів, котрі створюються в нових районах, або підприємств, де спостерігається дефіцит працівників і водночас захист національного ринку праці від непідконтрольного притоку іноземної робочої сили. По-третє, підвищення активності та мобільності корінних жителів ряду територій. Міграційна політика виконує такі функції: функція регулювання міграційних процесів, функція раціоналізації суперечностей, що виникають, функція мобілізації людських ресурсів й інтегративна функція. На сучасному етапі розвитку позиція уряду стосовно формування міграційної політики стоїть під питанням. На даний момент Україна потребує чітко визначеної політики стосовно питань біженців, нелегальної міграції, втрати інтелектуального капіталу. Наявність нечіткої міграційної політики пояснюється недосконалістю правової бази, а також відсутністю міжвідомчої координації відповідної діяльності.

Розглядаючи нормативно-правове забезпечення України нормативними актами та документами, варто відмітити, що серед них основними є такі: міжнародні договори України; Закон України «Про імміграцію», Закон України «Про біженців», Закон України «Про громадянство України» та Закон України «Про правовий статус іноземця і осіб без громадянства», Закони України «Про Державну прикордонну службу України» та «Про внесення змін в деякі законодавчі акти в зв'язку з прийняттям Закону «Про державну прикордонну службу України», «Про свободу пересування і свободу вибору місця проживання в Україні», «Про основи національної безпеки України». Механізмами реалізації

цих законів стали численні постанови уряду, що регулювали окремі питання. Але незважаючи на широкий перелік нормативно-правових документів, ряд питань досі залишається відкритим.

Варто зазначити, що нерегульовані міграційні потоки населення мають негативний вплив на економічну та соціальну безпеку держави. По-перше, існує загроза притоку неконтрольованого потоку мігрантів на національний ринок праці, по-друге, загроза втрати вітчизняного інтелектуального капіталу, по-третє, при неконтрольованій міграційній політиці існує ризик проникнення терористів на нашу територію, а також виникнення суперечок міжнародного характеру. Аналізуючи чинне законодавство, можна дійти наступних висновків: по-перше, законодавство України порівняно з європейським є недостатньо жорстким стосовно порушень іноземців, носить більше ліберальних характер. По-друге, відсутня чітка правова база з захисту трудових мігрантів закордоном і взагалі база з питань трудової міграційної політики та управління міграційними процесами. По-третє, правові акти стосовно біженців потребують удосконалення, а заходи, направлені на боротьбу з нелегальними мігрантами повинні в повній мірі бути застосованими на практиці.

На основі існуючих неточностей у законодавстві можна запропонувати наступні заходи з оптимізації міграційної політики України:

1. Розробка основних засад міграційної політики, котрі точно визначають її цілі, завдання, функції, механізми, а також інструменти реалізації. Визначення джерел фінансування ефективної міграційної політики.

2. Визначення чітких норм для боротьби з правопорушеннями іноземців, розробка заходів та визначення відповідальності за вчинене правопорушення відповідно до європейських стандартів.

3. Вдосконалення механізмів боротьби з нелегальними мігрантами та їх реалізація на практиці.

4. Створення чітких інструментів для реалізації міграційної політики в сфері трудових відносин. Визначення пріоритетів та напрямків діяльності з точки зору соціально-економічних аспектів міграції.

5. Удосконалення законодавчих актів, котрі стосуються біженців.

Проаналізувавши ситуацію міграційної політики в Україні ми можемо дійти висновку, що органи, котрі повинні її регулювати розвиваються повільніше, ніж потребується. Таким чином, щоб не допустити загрозу виходу ситуації з-під контролю, необхідно удосконалити існуючу нормативно-правову базу, розробити нові закони і нормативи регулювання міграційної політики з метою забезпечення соціально-економічної безпеки держави.

Література:

1. Піляєв І.С. Міграційна політика в контексті збереження європейської ідентичності України/ І.С. Піляєв // Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України. – 2014. – № 1. – С. 159-169.

2. Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/news/zak>.

Коросташова І. М., к.ю.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
irynakorostashova@ukr.net

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ У ЦЬОМУ МЕХАНІЗМІ

Декілька хвиль фінансово-економічної кризи, що пройшли в останні два десятиліття у всьому світі, зачепили не просто кожену країну, а й буквально кожену людину та змусили замислитися над економічною природою кризових явищ і пошуком шляхів їх подолання.

Зазначена проблема досліджувалась вченими у різних галузях науки: юристами, фінансистами, економістами, політологами держуправлінцями та ін. Однак, з огляду на загрози що постали перед нашою державою сьогодні, проблема забезпечення соціально-економічної безпеки держави в цілому та регіонів зокрема, за всі роки незалежності України ще ніколи не була такою гострою як сьогодні. Тому, створення дієвого нормативно-правового механізму забезпечення соціально-економічної безпеки, як на центральному, так і на локальному рівні – є одним із ключових завдань.

Соціально-економічна безпека ґрунтується на соціальному прогресі і економічному розвитку. Загальні засади правового забезпечення соціально-економічної безпеки держави в цілому та регіонів зокрема, закладено у нормах Основного закону України. Так, відповідно до норм Конституції [1], Україна є соціальною державою (ст.1), держава забезпечує соціальну спрямованість економіки (ч.4 ст.13), а людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч.1 ст.3).

Публічна влада в особі центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів та органів місцевого самоврядування [2, с. 9-54], є суб'єктами реалізації норм Основного закону держави та інших законів України і частиною механізму забезпечення соціально-економічної безпеки. Глава XI Конституції України присвячена місцевому самоврядуванню (муніципальній владі), що є одним з видів публічної влади, яка відіграє особливу роль у вирішенні питань місцевого значення. Низка статей Основного закону України регламентує основні засади створення та організації діяльності органів місцевого самоврядування, а також кола їх повноважень, що обмежуються Конституцією і законами України.

Міжнародні стандарти діяльності муніципальної влади встановлені «Європейською хартією місцевого самоврядування» (далі Хартія), прийнятою Радою Європи у 1985 році [3]. Згідно ч.1 ст.3 Хартії, місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення.

Спеціальними принципами здійснення місцевого самоврядування в Україні наряду з іншими є принципи: поєднання місцевих і державних інтересів; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законом; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування тощо.

Ефективність зазначеної форми самоорганізації людей полягає в гарантованому державою праві територіальних громад, громадян та їх представницьких органів і посадових осіб вирішувати низку місцевих справ та управляти ними, діючи в межах встановлених Конституцією та законами України, під свою відповідальність та в інтересах населення, що проживає в певній місцевості [4, с. 44].

Серед найважливіших ознак органів місцевого самоврядування виділяють їх правову, організаційну, матеріальну та фінансову автономію [5, с. 114]. Однак, тут можна говорити лише про відносну автономність муніципальної влади, оскільки місцеве самоврядування не існує абсолютно самостійно, тобто без відповідних державних гарантій та фінансової підтримки держави.

Суть місцевого самоврядування, як форми децентралізації державної влади полягає у передачі на вирішення територіальним громадам та утворюваним ними у демократичний спосіб органам у межах Конституції і законів України певної частини державних справ, виконання яких до певного часу належало державі в особі її органів [6, с. 51].

Борденюк В.І. вважає, що така децентралізація зумовлена потребами забезпечення більш ефективного управління на місцевому рівні через наближення влади до людини та створення передумов для залучення громадян до управління державними справами [6, с. 56].

Конкретні повноваження муніципальної влади визначаються в ЗУ «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 № 280/97-ВР (Розділ II «Організаційно правові основи місцевого самоврядування», Глава 1 «Повноваження сільських, селищних, міських рад», Глава 2 «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад», Глава 3 «Сільський, селищний, міський голова», Глава 4 «Повноваження районних і обласних рад», Глава 5 «Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування») [7]. Аналіз вказаних норм свідчить про те, що муніципальна влада, в тому числі, в процесі децентралізації влади була наділена досить широким колом повноважень і тому, наряду з центральною владою несе відповідальність за соціально-економічну безпеку тієї адміністративно-територіальної одиниці, управління якою їй довірено територіальною громадою.

Соціально-економічною безпекою регіону є не тільки здатність місцевої (муніципальної) влади захистити життєво важливі інтереси людини, громадянина, суспільства, шляхом своєчасного виявлення, запобігання і нейтралізації реальних і потенційних загроз як у соціальній сфері (зокрема у сфері соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, культурного розвитку населення тощо), так і в економічній сфері (забезпечити конкурентоздатність, стабільність, стійкість,

поступальність розвитку економіки території, органічно інтегрованої в економіку країни, як відносно самостійної структури). Зазначене свідчить, що однією із складових механізму соціально-економічної безпеки регіону є така його складова, як правове регулювання (правовий механізм) добору муніципальних службовців, які здатні забезпечити соціальний прогрес і розвиток регіону, а також дієвий контроль за муніципальною владою в цілому й муніципальними службовцями зокрема, що має здійснюватися територіальною громадою. Невід'ємною частиною цього правового механізму також є можливість дострокового усунення муніципальних службовців з посад (в т.ч. виборних) у разі не виконання чи не ефективного виконання ними завдань та функцій щодо забезпечення соціально-економічної безпеки регіону. У свою чергу, ефективність та дієвість громадського контролю за муніципальними службовцями може бути підвищена шляхом внесення змін до чинного законодавства щодо зменшення кількості депутатів місцевого рівня та впровадження норм, що передбачають їх особисту відповідальність, а також відповідальність інших муніципальних службовців різних категорій за соціальний прогрес та економічний розвиток регіону.

Література:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Гаращук В.М., Коросташова І.М. Правове регулювання проходження служби та відповідальності публічних службовців / Корупція в Україні: організаційно-правові аспекти протидії / за заг. ред. проф. В.М. Гаращука. – Х.: ФОП Панов А. М., 2016. – 150 с. – (Серія «Наукові доповіді»; вип. 18).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
4. Коросташова І.М. «Муніципальна влада» та «муніципальна служба» в контексті децентралізації державного управління: роль, призначення та особливості / Правова позиція. – №2. – 2016. – С. 42-50.
5. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк [кер. авт. колективу], В.М. Паращук, В.В. Богуцький та ін., ; за заг. Ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2013. – 656 с.
6. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Аверянова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст. 170.

Котик О. В., асистент
907522@rambler.ru

Лисачок А. В., студентка
*Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне)*
lysachok96@mail.ru

НАСЛІДКИ ПРИВАТИЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Зниження темпів економічного зростання, зменшення обсягів виробництва, втрата конкурентних позицій на світових ринках, що спричинено недосконалою структурою форм власності в країні та економічних відносин власності, актуалізує проблему пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування економіки, підтримання оптимальних співвідношень складових національного господарства та вдосконалення економічних взаємозв'язків [1].

Для подолання даних проблем у вітчизняній та світовій практиці застосовується інструмент структурних перетворень, зокрема, приватизація. Відповідно до Закону України "Про приватизацію державного майна" від 16.02.2016 року термін приватизація має таке трактування, що це платне відчуження майна, що перебуває у державній власності, у тому числі разом із земельною ділянкою державної власності, на якій розташований об'єкт, що підлягає приватизації, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього Закону, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки [2].

До об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, належать [2]:

- підприємства (цехи, виробництва, дільниці, інші підрозділи, якщо в разі їх виділення у самостійні підприємства не порушується технологічна єдність виробництва з основної спеціалізації підприємства, із структури якого вони виділяються) як єдині майнові комплекси, до складу яких входять усі види майна, призначені для їх діяльності, що визначені Цивільним кодексом України, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані (далі – єдиний майновий комплекс підприємства);

- об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;

- окреме індивідуально визначене майно, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких це майно розташовано;

- акції (частки, паї), що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, інших господарських організацій та підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності;

- об'єкти соціально-культурного призначення, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації.

З метою раціонального та ефективного застосування способів приватизації об'єкти приватизації класифікуються за такими групами (табл. 1).

Класифікація об'єктів приватизації

Назва групи	Класифікація
А	Єдині майнові комплекси державних підприємств, їх структурних підрозділів, які можуть бути виділені в самостійні суб'єкти господарювання – юридичні особи (у тому числі ті, що передані в оренду, перебувають у процесі реструктуризації), на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за такий період не перевищує 70 млн грн та/або вартості майна яких недостатньо для формування статутного капіталу господарського товариства, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані
В	Єдині майнові комплекси державних підприємств (у тому числі ті, що передані в оренду), їх структурних підрозділів, на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за такий період перевищує 70 млн грн та/або вартість майна яких достатня для формування статутного капіталу акціонерного товариства, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані
Г	Єдині майнові комплекси державних підприємств та акції акціонерних товариств, які на момент прийняття рішення про приватизацію (продаж) мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або ознаки домінування на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг), підприємств оборонно-промислового комплексу, а також об'єкти, визначені уповноваженими органами управління як такі, що потребують застосування індивідуального підходу до приватизації
Д	Об'єкти незавершеного будівництва (будівлі, споруди, передавальні пристрої, які не введені в експлуатацію), законсервовані об'єкти, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані
Е	Акції (частки, паї), що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, інших господарських організацій і підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності та розташованих на території України або за її межами
Ж	Об'єкти соціально-культурного призначення, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації

Джерело: складено автором на основі [2]

Для України, як для країни з трансформаційною економікою, ефективні ринкові перетворення вважаються одними із найактуальніших задач. Найбільше доходу від приватизаційного процесу держава отримала у 2004 році від публічної приватизації "Криворіжсталі", яка принесла бюджету більше 24 мільярдів гривень. У період 2010-2014 рр. приватизаційний процес був непрозорим, ілюстрацією цього є продажі державних пакетів акцій енергокомпаній.

З прийняттям приватизаційної реформи приватизаційні компанії збагатили держбюджет країни лише на 610 млн грн. Зокрема, це зумовлено тим, що об'єкти приватизації, які виставляє на продаж Фонд державного майна України приватизують наші можновладці, які не зацікавлені в збагаченні країни і зумовлюють занепад даних підприємств. Отже, вигідним для країни буде залучення іноземних інвесторів, а для цього в першу чергу необхідно

удосконалити та оновити приватизаційне законодавство, що дасть змогу спростити приватизаційні процедури та зняти зайві обмеження для того, щоб наші підприємства були привабливими для іноземних інвесторів. Для цього уряду України необхідно створити сприятливе середовище і тоді держава отримає наступні перспективи від приватизації: нові інвестиції, в тому числі і іноземні не на один мільйон гривень, додаткові робочі місця, гідну заробітну плату, реструктуризацію, відродження і зростання економіки нашої держави.

Отже, приватизація є складним і заполітизованим процесом, результати якого стають очевидними не одразу. Реформування державної власності в країні досі лишається незавершеним. Для того щоб завершити процес масштабної приватизації і мінімізувати ризики при її проведенні необхідно зробити наголос на: відкритому та зрозумілому формулюванні концепції приватизації у контексті розвитку економіки України; забезпеченні прозорості й аргументованості політичних рішень стосовно приватизації підприємств національної економіки; відкритій системній протидії будь-яким способам тіньового відчуження об'єктів державної власності; забезпеченні прозорості процесів приватизації та їхнього системного моніторингу [3].

Література:

1. Скиба М. Приватизація як інструмент структурних перетворень в економіці України: поняття, основні проблеми та шляхи їх вирішення / М. Скиба // Вісник національної академії державного управління при Президентіві України. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CVisnyk_NADU%5C67225101-c38a-4b77-a05d-532f366d3a10.pdf#page=126

2. Закон України "Про приватизацію державного майна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.

3. Жаліло Я.А. Українська приватизація: перспективи та пріоритети / Я.А. Жаліло // Аналітична доповідь і матеріали «круглого столу» [та ін.], за заг. ред. В.Є. Воротіна. – К. : НІСД, 2008. – 58 с.

Купира М. І., аспірант
Луцький національний технічний університет
Lee_wan.6@mail.ru

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Соціально-економічна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, відіграючи при цьому вирішальну роль у досягненні економічного суверенітету держави, забезпеченні економічного розвитку, реалізації ефективної соціальної політики, убезпеченні суспільства від екологічних стихій, зростанні національної конкурентоспроможності в умовах міжнародної економічної взаємозалежності. Адже соціально-економічна безпека захищає інтереси громадян, створює передумови для вирішення економічних та соціальних проблем. Тому створення ефективної системи соціально-економічної безпеки регіону дає можливість вчасно виявляти загрози економічним інтересам в першу чергу на регіональному рівні і запобігати заподіяння збитків соціально-економічній системі в цілому. Враховуючи сучасний стан суспільного розвитку, що носить суперечливий характер прослідковуємо масштабність виникнення різноманітних конфліктів, що є результатом людської діяльності та не тільки вступають у суперечність з навколишнім середовищем, а й ставлять під загрозу добробут і життя соціуму.

Погоджуємось з думкою Шевченко Л.С. [1, с. 11, 13], соціально-економічну безпеку слід розглядати як найважливішу якісну характеристику економічної системи, що визначає здатність підтримувати послідовну реалізацію державно-регіональних інтересів, стійку дієздатність господарських суб'єктів, нормальні умови життєдіяльності населення. Специфіка такого змісту полягає в тому, що постійно відображається рівень ефективності функціонування усіх структурних елементів, що дозволяє вчасно виявити загрози і запобігти небезпеці заподіяння збитків регіонах держави, економічній системі та національним економічним інтересам з метою забезпечення їх стабільного розвитку і зростання.

Враховуючи наведені підходи, під соціально-економічною безпекою депресивного регіону будемо розуміти стабільний стан захищеності регіону, за якого нейтралізований вплив дестабілізуючих впливів на динаміку соціально-економічних параметрів розвитку, що спричинило вихід із затяжного застою та створило передумови до забезпечення самовідтворення.

Вважаємо, що в основу формування змісту поняття «соціально-економічна безпека регіону» необхідно закласти економічні та соціальні інтереси, що будуть відображати фундаментальні цінності і прагнення до продуктивної праці та до нарощення економічного потенціалу регіону, також розробка етапів створення і досягнення цих умов, їх стабільності, засоби зміцнення фінансової спроможності та задоволення потреб соціуму зі збереженням та розвитком людського потенціалу.

Соціально-економічна безпека регіону постає у двох аспектах: зовнішньому, що передбачає соціально-економічну незалежність й уніфікацію з національною економічною безпекою, та внутрішньому, спрямованому на стимулюванні регіонального розвитку, соціальної стабільності та гарантованої правової захищеності життєво важливих соціальних інтересів населення, що базується на забезпеченні балансу потреб населення та економічних можливостей регіону. Важливе значення надається конкуренції між регіонами у відстоюванні власних економічних інтересів. За словами Г. Пастернака-Таранушенка [2, с. 53], у кожній державі має місце певне розбалансування в розвитку регіонів, що є джерелом напруженості в державі. Якщо збільшувати ці розбіжності, між регіонами протистояння будуть посилюватись, що створять передумови для виникнення соціально-економічної небезпеки.

Тобто соціально-економічну безпеку також можна розглядати як певний діапазон рівнів економічних і соціальних показників, у межах яких регіон протягом довготривалого періоду розвивається стійко [3], а її забезпечення можливе лише в тому випадку, коли враховуються інтереси всіх учасників економічного розвитку регіону.

Погоджуємось та доповнюємо наукову думку Сак Т.В. [4, с. 337], що соціально-економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. При цьому основним критерієм соціально-економічної безпеки регіону є здатність економіки регіону зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Отже, соціально-економічна безпека регіонів визначається на основі здатності регіону долати фактори впливу на її стан, досягати визначених цілей розвитку, більш ефективно, ніж інші регіони, конкурувати за ресурси, нарощувати власну фінансову базу, вирівнювати рівні добробуту та якості життя населення в цих територіях та мати вищі показники розвитку по певних секторах економічної та соціальної сфери.

Література:

1. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 312 с.
2. Пастернак-Таранушенко Г. Безпека: система, підсистема, оцінка, нова зброя / Економіка України. – 2000. – № 12. – С. 53-57.
3. Основные понятия менеджмента: глоссарий / Н.Д. Найденов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/916/word/yekonomicheskaja-bezopasnost-regiona>.
4. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції / Т.В. Сак // Інноваційна економіка. – № 6 (44). – 2013. – С. 336-340.

Кусакова Ю. О., к.е.н.
Запорізький національний університет
Щегольська К. Ю.
Запорізький національний університет
shevchenko.yulia.1987@gmail.com

ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

На сьогоднішній день перспективними шляхами вирішення проблем у сфері екології є розвиток міжнародного співробітництва, пріоритетом якого є така діяльність:

- укладання і координація виконання двосторонніх угод про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища з сусідніми державами і державами, співробітництво з якими відповідає національним пріоритетам;

- ратифікація та координація виконання вимог регіональних і глобальних природоохоронних конвенцій;

- розробка національних планів щодо виконання вимог конвенцій, пріоритетних з національної точки зору;

- розробка та реалізація комплексу заходів, що впливають зі стратегічного рішення про асоційоване членство в Європейському Союзі.

Активне і повномасштабне входження в європейське та світове співтовариства є однією з головних умов успішної реалізації Україною своїх перспектив. Цілком очевидно, що одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики України є участь у вирішенні глобальних проблем сучасності, у тому числі захист довкілля. На етапі становлення екологічної політики країн ЄС використовують економічні методи, що спираються на ринковий механізм, з одночасним посиленням вимог до дотримання природоохоронного законодавства. Повсюдно використовується стратегія «попередження збитків» замість «усунення наслідків забруднення», що супроводжується значним збільшенням витрат на охорону навколишнього середовища з боку приватного і державного секторів економіки [1].

У промислово-розвинених країнах реалізація регіональної екополітики базується на дотриманні таких принципів:

- «принцип профілактики», суть якого полягає в тому, щоб завчасно уникати забруднення навколишнього середовища;

- «принцип винного», згідно з яким інструмент охорони навколишнього середовища ґрунтується на передумові, за якою витрати з усунення забруднення навколишнього середовища повинен брати той, хто несе відповідальність за його виникнення;

- «принцип кооперації» означає, що держава досягає своїх цілей у сфері охорони навколишнього природного середовища в злагоді з усіма суспільними групами.

Для наближення до ЄС Україна вже зробила певні кроки, серед яких можна згадати Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [2]. Необхідність ухвалення

цього документу обумовлена тим, що природоохоронні аспекти ще не набули широкого відображення в галузевих економічних політиках, а також тим, що майбутній вплив на довкілля не враховується на етапі розробки стратегій, планів і програм розвитку в Україні на відміну від країн ЄС.

Екологічна політика є однією зі сфер, в якій Євросоюз має досить розвинуте політико-правове надбання, напрацьоване десятиліттями. Адаптація до стандартів і вимог, закріплених в цьому надбанні, потребуватиме значних інвестицій з боку держави та виробників, багато з яких сьогодні до цього не готові. Велику роль тут зможуть відіграти неурядові екологічні організації – пояснюючи суспільству, можливі перспективи та інтереси, а також як адаптація до відповідних стандартів позначиться на якості життя.

Інноваційні підходи до реалізації державної екологічної політики в рамках співробітництва «Україна – ЄС» можуть бути здійснені через стратегію взаємовідносин України з ЄС на майбутнє, завданням якої є:

- виявлення можливостей участі України в міжнародних екологічних проектах (міжурядових, в міжнародних організаціях, на міжнародних конференціях та інших, в яких буде кінцева мета – підписання міжнародної угоди);
- розробка концепції інноваційно-активної позиції країни;
- співробітництво між владою, наукою, бізнесом і громадськістю, яке буде ефективно впливати на процеси управління та прийняття рішень, а також генерування нових (інноваційних) ідей та моделей мислення;
- покращення інвестиційного клімату країни;
- аналіз міжнародної угоди.

Таким чином, досвід європейських країн дає можливість запровадити та застосувати в Україні механізми реалізації екологічної політики. Це дозволить змінити методологічні підходи щодо визначення ступеня навантаження на навколишнє природне середовище та, як наслідок, усунути ефекти погіршення стану екосистем та природних комплексів за виконанням всіх вимог гранично допустимих концентрацій допустимих викидів шкідливих речовин у навколишнє природне середовище в результаті господарської діяльності.

Отже, для забезпечення належного функціонування механізмів реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні необхідним є комплексний підхід, участь у процесі як природокористувачів, так і розробників прогресивних технологій, адміністраторів і екологів територій, підприємців, потенційних інвесторів.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/id=246581344>.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

Лебідь Л. В., старший викладач
Морозова Н. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Питання процесу адаптації нових співробітників є одним з важливих та необхідних у роботі з персоналом, тому що організація відповідно до своїх цілей, структури, специфіки й змісту діяльності розраховує прийняти на роботу такого працівника, який володіє необхідними кваліфікаційними й особистісними характеристиками. Адже працівник повинен відігравати певну роль в організації задля підтримки її конкурентоспроможності.

У сучасній науковій літературі є різні підходи до визначення поняття процесу адаптації персоналу на підприємстві. Ключовою причиною виникнення різних підходів до ролі процесу адаптації персоналу в системі управління персоналом є різне трактування самого процесу адаптації персоналу. У різних авторів дане поняття має свою інтерпретацію (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття “адаптація” різними авторами

Автор	Визначення поняття «адаптація персоналу»
Крушельницька О.В. [1]	Процес пристосування працівників до умов зовнішнього і внутрішнього середовищ; взаємне пристосування працівника та умов організації, що базується на поступовому освоєнні нових професійних, соціальних та організаційних умов праці
Веснін В.Р. [2]	Процес пристосування до змісту та умов роботи, соціального середовища. У його рамках відбувається детальне ознайомлення з колективом і новими обов'язками; освоєння стереотипів звертання. Відбувається асиміляція – повне пристосування до середовища та ідентифікація – ототожнення особистих інтересів і цілей із загальними
Кібанов А.Я. [3]	Взаємне пристосування працівника й організації, що ґрунтується на поступовому включенні працівника в процес виробництва в нових для нього професійних, психофізіологічних, соціально-психологічних, організаційно-адміністративних, економічних, санітарно-гігієнічних і побутових умовах праці та відпочинку
Балабанова Л.В. [4]	Взаємне пристосування працівника та організації, яке ґрунтується на поступовій спрацьованості співробітника до нових професійних, соціальних та організаційно-економічних умов праці
Шибугані Т. [5]	Процес накопичення індивідом різноманітних навичок
Шейн Е. [6]	Процес пізнання гілок влади, процес досягнення доктрин, прийнятих в організації, процес навчання, усвідомлення того, що є важливим у цій організації або її підрозділах

Джерело: складено автором

Пропонуємо визначити адаптацію як процес знайомства та пристосування працівника до організаційної культури, колективу, посадових обов'язків та коригування власної поведінки відповідно до формальних та неформальних правил організації. Роль HR-служби організації полягає в розробці системи адаптації, що повинна бути направлена на полегшення «входження» працівника

в колектив. Чим швидше пройде цей процес, тим швидше організація отримає максимальну віддачу від працівника. На підприємстві організація процесу адаптації представляється як цілісна система чітких процедур і заходів, прописаних у програмі адаптації. Вона має складну структуру, що включає наступні етапи: організаційні (введення у організацію, підприємство); соціально-психологічні (введення у колектив); професійні (введення у посаду).

Процес організації адаптації залежить від розуміння керівників служб персоналу його складності, важливості і впливу на ефективність підприємства. Конкуренція на ринку праці змушує роботодавців шукати сучасні персонал-технології адаптації персоналу, які б могли пристосовуватись до надмірної стихійності ринку. В Україні тільки розпочинається процес впровадження сучасних персонал-технологій, у той час як зарубіжні підприємства вже мають досвід у цьому. За допомогою комплексного підходу до вирішення питань адаптації персоналу компанії залучають і утримують висококваліфікованих фахівців, які швидко адаптуються до колективу і виробничого процесу і тому виконують свої обов'язки продуктивно. На сьогодні одними з найбільш використовуваних персонал-технологій, які забезпечують ефективну систему адаптації персоналу на підприємстві є: метод занурення, jobshadowing, buddying. Їх основна мета – підвищення результативності управлінського процесу щодо адаптації персоналу. На прикладі практичного застосування даних технологій на підприємствах можна бути впевненим, що вихід на позиції лідера в конкурентній боротьбі можливий лише за умови використання сучасних персонал-технологій, адже вони дають можливість мінімізувати витрати на управління персоналом підприємства, що сприяє підвищенню ефективності його використання. Система адаптації персоналу повинна мати ретельно сплановану стратегію. Найбільш ефективно – застосування комплексу методів, вибираючи який, потрібно спиратися на показники фінансово-господарської діяльності, особливості виробництва, специфіку найму, імідж компанії, тенденції ринку праці й економіки. На основі комплексного підходу до вирішення питань адаптації персоналу компанії залучають і утримують висококваліфікованих фахівців, які швидко вживаються у колективу і виробничий процес і тому виконують свої обов'язки продуктивно.

Література:

1. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навчальний посібник / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук. – вид. 2-е., перероб. і допов. – К.: “Кондор”, 2009. – 308 с.
2. Веснин В.Р. Управление персоналом. Теория и практика / В.Р. Веснин. – М.: Проспект, 2009. – 688 с.
3. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации : учебник / А.Я. Кибанов. – Изд. 4-е доп. и перераб. – М.: ИНФРА-М. 2010. – 695 с.
4. Балабанова Л.В. Управління персоналом : підручник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
5. Шибутани Т. Социальная психология: учебник / Т. Шибутани. – М.: Феникс, 2002. – 544 с.
6. Шейн Э. Организационная культура и лидерство / Э. Шейн. – 3-е изд. – Питер, 2009. – 336 с.

Лобза А. В., д.ф.г.е., доцент
Шалаяпіна А. С., магістрант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

АУТПЛЕЙСМЕНТ ЯК СУЧАСНА ПЕРСОНАЛ-ТЕХНОЛОГІЯ ВИВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Ведення бізнесу за сучасних умов стикається з безліччю проблем, оскільки ефективно планування та оптимізація бізнес-процесів в умовах динамічного розвитку ринку та загострення конкуренції вимагають запровадження нових підходів до управління персоналом. Однією з нагальних проблем сучасності є необхідність врахування роботодавцем соціальної відповідальності перед персоналом, який підлягає вивільненню за умови кризи.

Організація і проведення процедури звільнення є однією з найнеприємніших і відповідальних, де необхідно враховувати людський фактор, оцінку професійних навичок. Нерідко процес розірвання договору може супроводжуватися проблемами для обох сторін.

Вміння цивілізовано вирішувати кризові ситуації створюють позитивний імідж організації, що в подальшому є запорукою її тривалого успішного функціонування на ринку.

Одним з інструментів вирішення питань скорочення співробітників є програма аутплейсменту.

Програма аутплейсменту – це організація процесу звільнення співробітників найбільш гуманними засобами, які дозволяють зменшити ризик юридичних ускладнень, зберегти позитивний імідж компанії. Підставою для цієї послуги є те, що компанія змушена «позбутися» з компетентним і кваліфікованим робітником, для якого в нових умовах немає місця в організації [2].

На Заході аутплейсмент з'явився в 1940-х роках, а на рубежі 70-80-х років ХХ століття він опинився в центрі уваги промислових корпорацій у зв'язку з необхідністю подолання назрілого кризи зайнятості і потребою реорганізувати власну внутрішню структуру. Активність у використанні цього інструменту зросла до середини 90-х років, в даний час у США до 80% фірм користуються цією послугою, у Японії – до 30% фірм, а в Європі – 15-20% фірм полегшують своїм співробітникам «розставання» зі звичним місцем роботи і пошуком нової. Отже, в даний час даний метод широко використовується у світі. Застосування такої послуги в компаніях говорить про соціальну відповідальність роботодавців за свій персонал [1].

В Україні аутплейсмент як явище з'явився в кінці 1999 р, коли економічна криза призвела до масових звільнень співробітників багатьох компаній [4]. В умовах нестабільної економіки технологія аутплейсменту як один з видів послуг кадрового консалтингу з достатньою ефективністю може бути використана організаціями для гідного, цивілізованого вивільнення працівників.

Процедура аутплейсменту включає різні методи допомоги. Зокрема, індивідуальні консультації, тренінги [3]. Якщо розглядати детально, програма аутплейсменту включає в себе наступні пакети послуг (таблиця 1).

Пакети послуг аутплейсменту

Інформаційний	припускає підготовку рекомендаційних листів, інформування про права та гарантії при звільненні та працевлаштуванні, підготовку списку кадрових агентств, служб зайнятості та фірм з подібними вакансіями
Консультаційний	консультації щодо ринку праці, навчання методам пошуку роботи і поведінці на інтерв'ю, консультування з питань трудового законодавства
Маркетинговий	припускає навчання ефективним прийомам пошуку роботи і боротьбі зі стресами; розробку та професійне складання резюме; розсилку резюме в провідні кадрові агентства; розміщення резюме на інтернет-порталах з працевлаштування; розсилку прямим потенційним роботодавцям; тренінги по проходженню співбесіди при прийомі на роботу, включаючи мову, міміку, жести; відпрацювання прийомів телефонного спілкування; розробку індивідуальних планів пошуку роботи
Психологічний	припускає різні види допомоги в подоланні стресу, підвищення рівня самооцінки; психологічну підтримку на будь-якій стадії етапу працевлаштування та адаптації

Джерело: складено авторами

Незважаючи на високі фінансові витрати, на нашу думку, аутплейсмент як сучасна технологія вивільнення працівників, має безліч переваг:

для компанії: підтримка на належному рівні імідж організації; збереження лояльності співробітників; запобігання різкому зниженню продуктивності праці; гнучке управління кількістю персоналу, залученого у виробничий процес;

для персоналу: освоєння технологій пошуку роботи; можливість випробувати себе на сучасному ринку праці; оцінка свого професійного досвіду; відпрацювати навички проходження співбесіди; зміна місця роботи і можливість самореалізації.

Застосування аутплейсменту надає позитивний результат для компанії, тому що несе соціальну відповідальність за своїх працівників та зберігає свій імідж на економічному ринку. Отже, аутплейсмент дозволяє уникнути соціальної напруженості в організації, соціальних виплат, уникнути негативної реклами, сформувати імідж організації-професіонала в очах потенційних партнерів та гідно «розлучитися» працівникам зі своїми роботодавцями.

Література:

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом: Підручник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.

2. Грицак Н. Звільнення персоналу: як розійтися по-людськи // Агробізнес сьогодні –№23(270) грудень 2013. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua>.

3. Семенюк А.С. Аутплейсмент – «безболісне звільнення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.advocatesanswers.in.ua>.

4. Управление персоналом организации: учебник / Под ред. А.Я. Кибанова. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: 2010. – 695 с.

Микуланинець С. І., аспірант
Мукачівський державний університет
svm24121985@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Дослідження питань економічної безпеки в сфері туризму є актуальним, оскільки туристичний бізнес може впливати як позитивно, так і негативно на суспільство, економіку та стан навколишнього середовища. Безпека розвитку туристичної діяльності як комплексна система може стати або загрозою, або стимулом для розвитку економіки регіону, саме тому виникає необхідність в дослідженні та створенні методичних підходів до вирішення даної проблеми. Нездатність туристичної індустрії швидко та ефективно реагувати на ризикові фактори свідчить про необхідність розробки заходів підвищення економічної безпеки даної галузі.

Безпека туристичної галузі є завданням всіх суб'єктів, зокрема споживачів туристичних послуг, виробників послуг та органів державного управління, з метою забезпечення безпеки територій від негативного впливу туристів.

Досліджуючи аспекти безпеки в туристичній індустрії доцільно розглядати її як багатфакторну систему, економічна безпека якої повинна забезпечуватись за рахунок побудови комплексу всебічних заходів на різних рівнях. Зважаючи на те, що сама туристична галузь є багаторівневою системою з сукупністю внутрішніх взаємовідносин, а також є складовою вищої системи, яка включає суспільний, економічний та екологічний елементи, то і система безпеки даної галузі є досить складною системою.

Туризм є відкритою системою, що включає економічний, природний та соціальний елементи, взаємодія яких спрямована на забезпечення стійкого безпечного розвитку галузі.

Важливим фактором забезпечення розвитку туристичної індустрії є належний рівень безпеки туристів, їх життя та майна. Нещасні випадки які повторюються в певних районах з вітчизняними чи іноземними туристами свідчать про низький рівень організованості системи безпеки. Для покращення її роботи доцільно запровадити статистичний облік нещасних випадків з туристами, з метою систематизації даних та усунення негативних проявів. Туристична послуга в першу чергу повинна забезпечувати безпеку споживача. Важливу роль в забезпеченні належного рівня безпеки туристів відграють туристичні інформаційні центри та органи місцевої влади. Вони сприяють захисту туристів від потенційної небезпеки шляхом здійснення наступних заходів: забезпечення місць концентрації туристів інформацією на декількох мовах, оформлення дорожніх знаків та вказівників відповідно до міжнародних стандартів, підготовка висококваліфікованих кадрів по обслуговуванню іноземних туристів з врахуванням культурних та релігійних відмінностей.

З метою попередження нещасних випадків доцільно створити систему заходів уникнення потенційних небезпек та ризиків. Завданнями даної системи є: визначення імовірності виникнення небезпечних ситуацій та шляхів їх попередження, розробка програми дій при виникненні небезпек, детальна розробка маршрутів подорожей, навчання туристів та гідів правилам надання першої допомоги та навикам порятунку в небезпечних ситуаціях.

Одним з напрямів розвитку системи безпеки туристичної діяльності є розробка та впровадження стандартів безпеки туристичних продуктів. Проте необхідно звернути увагу на рівень захищеності місцевого населення, персоналу туристичного підприємства, його майна та цінностей від можливих неправомірних дій з боку туристів.

Забезпечення належного рівня безпеки в туризмі не можливе без наявності стійкого розвитку галузі, адже лише розвинений туристичний бізнес здатен мінімізувати негативні наслідки та підсилити позитивні ефекти його діяльності. Важливими факторами розвитку туристичного бізнесу є рівень чистоти навколишнього середовища, наявність унікальних туристичних ресурсів, колоритність місцевої культури, належний рівень туристичного обслуговування та інфраструктури. Стійкий розвиток туризму ґрунтується на створенні комплексу розвинених туристичних підприємств, що надають послуги належного рівня, створюють додаткові робочі місця та сприяють збереженню навколишнього середовища.

Система заходів підвищення економічної безпеки туристичної галузі включає: забезпечення високого рівня якості туристичних послуг та товарів; подолання факторів сезонного попиту, за рахунок введення несезонних видів туризму; охорону навколишнього середовища та унікальних природних ресурсів; введення стандартів безпеки туристичних продуктів.

Для досягнення належного рівня економічної безпеки розвитку туристичної індустрії доцільно створити ефективну структуру управління, яка б включала представників всіх зацікавлених сторін, а саме: органи регіональної та місцевої влади, суб'єкти туристичного бізнесу, екологічні організації, профспілки та науково-дослідні установи. Взаємоузгоджена робота всіх сторін в структурі управління забезпечить високий рівень безпеки розвитку туристичної галузі.

Література:

1. Корж Н.В. Формування системи економічної безпеки індустрії туризму як складової сталого розвитку туризму в Україні / Н.В. Корж, О.В. Заноско // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 2.

2. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: [монографія] / Т.І. Ткаченко. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. – 463 с.

3. Ткач В.О. Економічна безпека туристичної сфери України в умовах глобалізації: монографія / В.О. Ткач, О.М. Корнієнко. – Запоріжжя: 2011. – 120 с.

Несторишен І. В., к.е.н., доцент
Університет державної фіскальної служби України
nestor_nema@ukr.net

РОЗВИТОК ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

В умовах ратифікації Україною міжнародних конвенцій та угод, якими передбачено необхідність подальшого спрощення процедур міжнародної торгівлі та мінімальне втручання державних контролюючих органів в операційну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), актуалізується питання розробки відповідних механізмів забезпечення національної безпеки в сфері здійснення зовнішньоекономічних операцій. Відмітимо, подальше обмеження можливості використання митницями ДФС України «класичних» інструментів митного оформлення (обмеження строків тривалості митного оформлення, кількості митних оглядів (не більше 5%), звільнення від необхідності встановлення митницею відправлення обов'язкового маршруту переміщення)) та розширення переліку спрощень (процедура випуску товарів за місцезнаходженням, самостійне накладення пломб спеціального типу, звільнення від фінансової гарантії тощо), а також зменшення чисельності посадових осіб митниць, яке спостерігається у сучасних умовах, змушує митні органи розробляти нові підходи до збалансування системи митного регулювання в контексті одночасного надання максимальних спрощень суб'єктам ЗЕД та забезпечення відповідного рівня національної безпеки.

В сучасних умовах у багатьох розвинутих країнах світу спостерігається тенденція до зменшення безпосередньої ролі держави в питаннях регулювання соціально-економічних процесів, оскільки постійне намагання контролювати усі сфери людської діяльності призвело до значного бюджетного навантаження внаслідок зростання чисельності працівників державних контролюючих органів. Сьогодні відбувається перехід до більш ліберальних форм управління, які передбачають комерційні основи в публічному секторі, децентралізацію, а також спільну діяльність держави та бізнесу на умовах делегування їм повноважень державних органів, розподілу відповідальності та спільного управління ризиками на засадах довіри. За таких умов, поступово починає набувати все більшого розповсюдження форма взаємодії держави та приватного сектора, що отримала назву «державно-приватне партнерство» (далі – ДПП). Відмітимо, ДПП є комплексним механізмом співробітництва державних органів з приватними партнерами, що характеризується довгостроковою консолідацією фінансових, майнових, організаційно-управлінських та інших матеріальних та нематеріальних ресурсів публічного і приватного партнера, розмежуванням відповідальності між партнерами, в тому числі з управління ризиками, метою якого є досягнення кооперативного, синергетично-системного соціально-економічного ефекту у вигляді створення, модернізації, обслуговування, експлуатації публічних сервісно-інфраструктурних об'єктів чи надання публічних послуг [1].

Особливо актуальними зазначені тенденції є для сфери державної митної справи у процесі формування нової моделі взаємовідносин митниці та суб'єктів ЗЕД щодо здійснення контролю за дотриманням митного законодавства. Ця модель направлена на побудову нової системи відносин, які передбачають надання суттєвих спрощень суб'єктам ЗЕД на умовах ДПП. Розвиток інструментів ДПП в сфері здійснення зовнішньоекономічних операцій передбачає делегування частини функцій державних контролюючих органів суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (наприклад, право на самостійне накладання митного забезпечення, випуск товарів за місцезнаходженням без присутності працівників митниць). Використання таких інструментів можливе лише за умови існування високого ступеня довіри між митними адміністраціями та бізнес-спільнотою. На практиці, зазначені інструменти ДПП у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності реалізовані у формі інституту уповноваженого економічного оператора (далі – УЕО).

Відповідно до Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі та оновленої Конвенції про гармонізацію та спрощення митних процедур відбувається активне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей» (реєстраційний № 4777 від 03.06.2016), яким передбачено надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри; закладення передумов для майбутнього визнання статусу уповноважених економічних операторів, що надається митними органами України, органами країн ЄС, та участь українських УЕО у формуванні безпечних ланцюгів постачання товарів відповідно до вимог Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі; підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на зовнішньому та внутрішньому ринку [2]. Зазначеним законопроектом передбачено надання спрощень в залежності від типу сертифікату та місця суб'єкта ЗЕД у міжнародному ланцюзі постачання. Сертифікат «на спрощення митних процедур» дає дозвіл на користування такими спеціальними спрощеннями:

- 1) загальна фінансова гарантія чи звільнення від гарантії;
- 2) процедура спрощеного декларування;
- 3) самостійне накладення пломб спеціального типу;
- 4) звільнення від необхідності встановлення митницею відправлення обов'язкового маршруту переміщення;
- 5) уповноважений вантажовідправник;
- 6) уповноважений вантажоодержувач;
- 7) процедура випуску товарів за місцезнаходженням.

Сертифікат «щодо надійності і безпеки» передбачає можливість користуватися такими спеціальними спрощеннями:

- 1) подавати коротку ввізну декларацію із зменшеним переліком відомостей;
- 2) до моменту переміщення товарів через митний кордон України отримувати повідомлення органу доходів і зборів про те, що відповідні товари і транспортні засоби комерційного призначення на підставі результатів аналізу ризиків за

короткою ввізною декларацією обрано для проведення митного огляду в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України. Для декларантів, перевізників, митних брокерів передбачається надання таких спеціальних спрощень:

- 1) виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку;
- 2) зниження ступеня ризику автоматизованою системою митного оформлення для визначення переліку митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
- 3) використання спеціально визначеної, у разі наявності, смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автотранспортних засобів комерційного призначення;
- 4) використання національного логотипу уповноваженого економічного оператора.

Відмітимо, на перераховані спрощення можуть розраховувати суб'єкти ЗЕД, які відповідатимуть визначеним у законопроекті критеріям та задекларують бажання здійснювати діяльність на засадах ДПП, які передбачають делегування їм частини повноважень митниць ДФС, розподіл відповідальності та спільне управління ризиками в митній сфері. Зокрема, ст. 102¹, передбачено, що уповноважений вантажоодержувач зобов'язаний інформувати митницю про усі непередбачувані події та обставини, що виникли при доставці транспортного засобу комерційного призначення та товарів, що ним переміщуються, до визначеного у дозволі на користування спеціальним спрощенням уповноважений вантажоодержувач об'єкта, та які стали йому відомі від перевізника [2].

Література:

1. Бондаренко Д.С. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері державно-приватного партнерства за законодавством України / Д.С. Бондаренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – № 2. – С. 351-358.
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей»: проект [розроблено КМУ, реєстраційний № 4777 від 03.06.2016]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320

Пасічник А. М., д.ф.-м.н., професор
panukr977@gmail.com

Дунда Л. В., магістрант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
dunda94lyudmila@gmail.com

ЕКОНОМІЧНО ОБГРУНТОВАНІ ТАРИФИ – СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Використання обґрунтованих тарифів на енергоносії в сучасних умовах є однією зі складових соціальної стабільності та економічної безпеки держави. Методологія встановлення та обґрунтування системи цін є одним з найбільш дієвих механізмів регулювання економічних відносин, який забезпечує їх прозорість та об'єктивність, а також можливість реагування на цілий ряд економічно важливих факторів. При цьому відмова від застосування ефективної системи управління цінами або ж некоректне використання механізму ціноутворення в сподіванні на його авторегулювання є одним із факторів збурення соціальної нестабільності, що може призвести до негативних наслідків. Характерним прикладом ігнорування соціально-економічних складових при ціноутворенні є встановлення так званих ринкових цін на природних газ, які в декілька разів перевищують його економічно обґрунтовану вартість [1]. Тому подальший розвиток та удосконалення механізму встановлення соціально орієнтованих тарифів на основі збалансованої системи ціноутворення має актуальне значення, оскільки соціально-економічна безпека – це здатність соціально-економічної системи на відповідному соціально-економічному рівні створювати достатні умови для реалізації та захисту прав людини на забезпечення достатнього рівня та якості життя [2].

Ринок і вільна (ринкова) ціна не є універсальним засобом регулювання економіки, так як не можуть враховувати всієї різноманітності умов та цілей соціально-економічного розвитку країни [3]. Відображаючи споживчі властивості (корисність) товару, ступінь рідкості товару, силу конкуренції, економічну поведінку ринкових суб'єктів, економічну політику державного контролю та інші суб'єктивні моменти, ціна в першу чергу має враховувати повну вартість виробництва товару або надання послуги з урахуванням їх рентабельності. Тому в даній роботі розглядаються проблеми визначення раціонального методу розрахунку обґрунтованих тарифів на електроенергію.

В роботі проведено аналіз методів ціноутворення на ринку України; здійснено порівняння собівартості електроенергії в країнах ЄС, враховуючи ціну за 1 кВт/год, податки, ВВП на душу населення і рівень заробітної плати; досліджено ринок електроенергії за видами генерації; проаналізовано динаміку та структуру виробництва електроенергії по Україні.

На основі дослідження методів ціноутворення було встановлено, що всі представлені методи базуються на класичному підході (собівартість + прибуток), а потім адаптуються до умов ринку системами більш тонкого

реагування на його кон'юнктуру. Результати розрахунку середньої вартості електроенергії на ринку генерації з урахуванням частки всіх наявних видів генерації електроенергії на основі запропонованого підходу наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок тарифу генеруючих компаній на електроенергію

Вид генерації	Собівартість електроенергії	рентабельність виробництва (25%)	Сума (2)+(3)	ПДВ (20%)	Всього	Частка генерації у виробництві електроенергії	Добуток (5)*(6)
1	2	3	4	4	5	6	7
ТЕС	0,45	0,113	0,563	0,113	0,675	0,397	0,268
ТЕЦ	0,46	0,115	0,575	0,115	0,690	0,070	0,048
СЕС	0,97	0,243	1,213	0,243	1,455	0,004	0,006
ГЕС	0,11	0,028	0,138	0,028	0,165	0,059	0,010
АЕС	0,18	0,045	0,225	0,045	0,270	0,470	0,127
ВЕС	1,40	0,350	1,750	0,350	2,100	0,001	0,003
Середня вартість електроенергії на ринку генерації (грн/(кВт*год))							0,462

Для розрахунку вартості електроенергії для населення приймаємо достатній рівень рентабельності на рівні 20%, накладні витрати 10%, встановлений тариф на передачу електроенергії Укренерго 6,230 коп/(кВт·год). За наведених вихідних даних, у відповідності із запропонованим підходом маємо:

$$T_c = [46,2 \times (1 + 0,2 + 0,1) + 6,23] \times (1 + 0,2) = 79,5 \text{ коп}/(\text{кВт}\cdot\text{год}).$$

Таким чином, розрахований тариф на електроенергію 79,5 коп/(кВт·год) повністю забезпечує покриття витрат та рентабельність її виробництва і поставки населенню. Звичайно, наведені розрахунки підлягають додатковому уточненню, але цілком очевидно, що тарифи на електроенергію введені з 01.04.2017 року є недостатньо обґрунтованими. За аналізом формування собівартості електроенергії на європейських ринках було виявлено, що Україна має найменші показники вартості 1 кВт електроенергії за годину, рівень ВВП на душу населення, і рівень середньої заробітної плати. І якщо вартість електроенергії для населення в Україні майже у 15 разів менша, ніж у лідера рейтингу – Данії, то рівень ВВП в Україні менше в 17 разів від ВВП Данії, а від Люксембурга – в 21 раз. А якщо порівнювати рівень заробітної плати, то в 37 разів зарплата в Україні менша, ніж в Данії. Тому для порівняльного аналізу вартість кіловат-години варто приймати з урахуванням значення розміру ВВП і рівня середньої заробітної плати, а не як абсолютні величини. В роботі запропоновано використовувати приведений коефіцієнт тарифу на електроенергію, який визначає відношення тарифу до рівня середньої заробітної плати та рівня ВВП на душу населення. Результати проведених розрахунків введених коефіцієнтів наведені в табл. 2. Аналіз наведених даних показує, що за рівнем введеного показника Україна займає 15 місце серед 26 європейських країн за приведеним коефіцієнтом тарифу за ВВП на одну особу,

і 22 місце за приведеним коефіцієнтом тарифу відносно середньої заробітної плати. При цьому першу позицію з найкращими показниками займає Люксембург, а на останній позиції знаходиться Румунія. Співвідношення введених показників для України з даними інших європейських країн дозволяє зробити висновок про те, що в Україні відносна вартість 1 кВт·год з урахуванням рівня середньої заробітної плати є однією з найбільших в Європі, що створює загрози соціальної нестабільності в державі. Для покращення такої ситуації необхідно визначити раціональний рівень тарифів та реалізувати заходи направлені на збільшення доходів населення.

Таблиця 2

Значення приведених коефіцієнтів тарифу на електроенергію

Країна	Ціна за 1 кВт·год., €	ВВП на душу населення, дол	Приведений коефіцієнт тарифу за ВВП	Місце країни за приведеним коефіцієнтом ВВП	Середня заробітна плата, €	Приведений коефіцієнт тарифу за рівнем ЗП	Місце країни за приведеним коефіцієнтом ЗП
Люксембург	0,177	75990	2,1887	1	4924,14	0,36	1
...							
Україна	0,026	3560	6,8627	15	156	1,6	22
...							
Румунія	0,13	9520	12,8315	26	590,77	2,2	26

Аналогічна ситуація складається і з тарифами на природний газ. Застосування запропонованого підходу показує, що в Україні тарифи на природний газ перевищують економічно обґрунтований рівень у 2,5 рази. Введення субсидій для 50% населення є тому незаперечним підтвердженням. При цьому тариф на природний газ для населення є комплексним і включає вартість газу як товару, вартість його транспортування і тариф на поставку. Тому відокремлене застосування цих складових запропоноване НКРЕКП не має сенсу, а їх розподіл має суто технологічний характер. Таким чином, при встановленні тарифів в Україні держава через НКРЕКП має значно активізувати роботу з визначення реальних тарифів та їх обґрунтування, що буде сприяти суттєвому підвищенню соціальної безпеки держави.

Література:

1. Пасічник А.М. Проблеми визначення європейської вартості газу з урахуванням тарифів його транспортування [Текст] / А.М. Пасічник, Я.С. Добриніна // Матеріали VIII міжн. наук.-практ. конф. "Настоящи изследвания и развитие", – 2012. Том 1. Икономики. София, "Бял ГРАД-БГ", 2012. – С. 47-50.
2. Томаневич Л.М. Соціально-економічна безпека в умовах глобалізації [Текст] / Л.М. Томаневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Економічна серія. – 2011. – №2. – С. 367-376.
3. Артус М.М. Механізм ціноутворення та функціонування в умовах ринку / М.М. Артус // Фінанси України. – 2007. – №10. – С. 103-107.

Самойлик Ю. В., к.е.н., доцент, докторант
Полтавська державна аграрна академія,
Julija_s84@mail.ru

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРОУТВОРЮВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Незалежно від рівня, на якому розглядається цикл, він має закономірні фази: зростання, стабілізації, спаду, кризи, після чого настає новий цикл, при цьому кожна із фаз можна розділити на етапи. Прихильники теорії негативного розвитку стверджують, що на стадії спаду розвиток стає негативним або регресивним. Втім, ми не зовсім згодні з таким підходом. Оскільки загальний вектор циклічного розвитку завжди є висхідним. Розвиток є елементом (фазою) циклу (рис. 1).

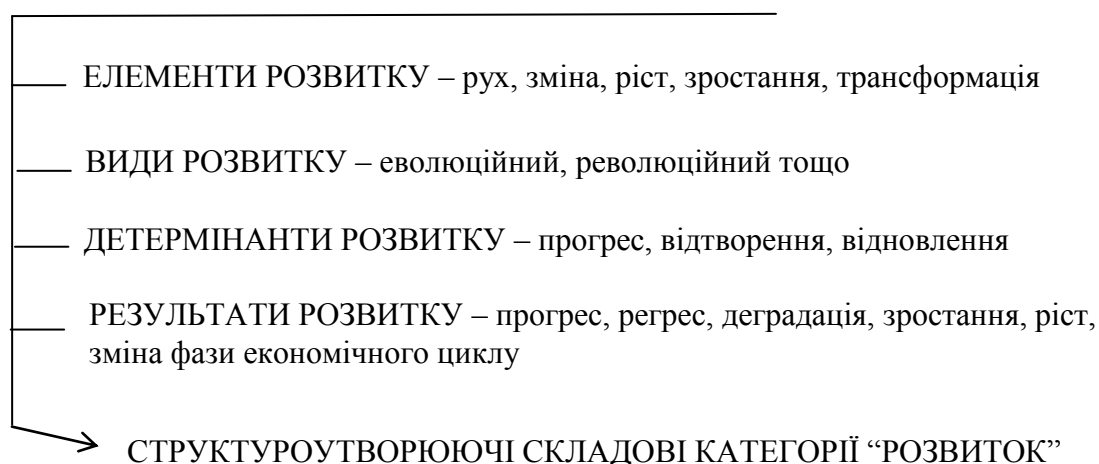
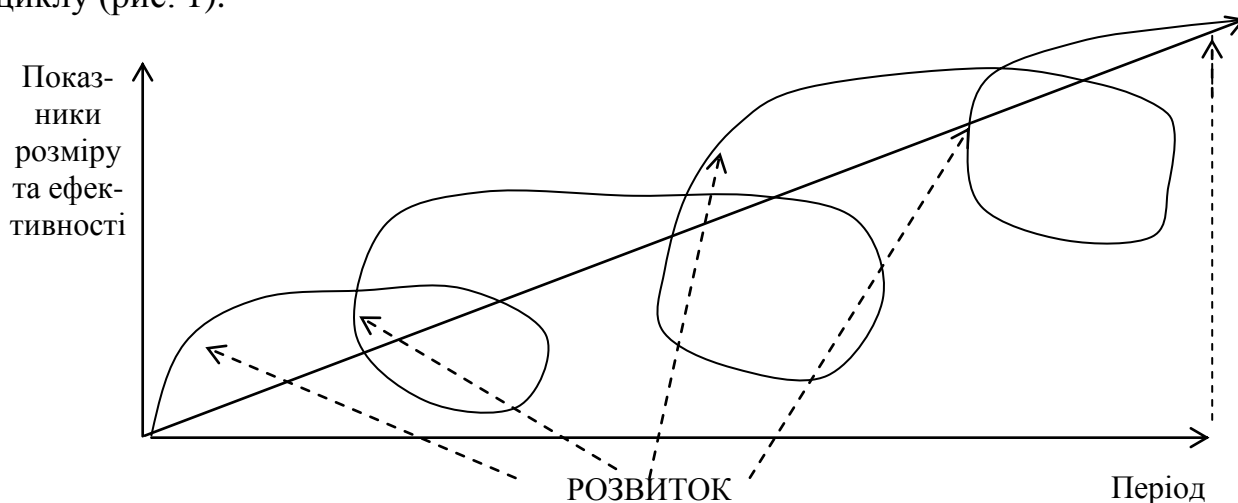

Рис. 1. Місце розвитку в системі соціально-економічного циклу
Джерело: розроблено автором

Розглядаючи цикли в економіці, на нашу думку, доречно вживати дефініцію “соціально-економічний цикл”, оскільки ці дві складові є взаємозалежними і взаємодоповнюючими. Результати розвитку економіки є поштовхом до соціального розвитку, і навпаки, розвинутий соціум формує передумови для економічного розвитку.

У науковому світі виникає полеміка щодо ототожнення таких категорій і понять: “розвиток”, “ріст”, “зростання”, “рух,” “прогрес”, “регрес”, “еволюція”, “відтворення”, “трансформація”. Привертають увагу узагальнення З.В. Герасимчука [6, с. 5], І.В. Крив’язка [1, с. 18-19], які розглядають спільні та відмінні риси між даними категоріями і поняттями і вважають їх синонімами. На нашу думку, між ними існує суттєва різниця. Ріст – це збільшення кількісних показників, зростання – це позитивна зміна (покращення) якісних показників. Прогрес – це складніше поняття, яке, з одного боку, можна розглядати як фактор розвитку, а з іншого, – як його результат. Так само ріст і зростання – це елементи розвитку, крім того, вони можуть бути і його результатом, причому їх доцільно розглядати як в сукупності, так і розділено. Рух – це динамічний процес зміни стану, який може здійснюватись в різних напрямках, при цьому зміни в об’єкті можуть взагалі не відбуватися; рух є невід’ємним елементом розвитку, оскільки у будь-якому випадку розвиток є динамікою. Зміна – це перетворення об’єкту, зокрема його стану, виду, структури, властивостей, заміна одного елемента на інший, декомпонування; зміна не обов’язково означає рух, а може здійснюватись у статичному об’єкті. Будь-який розвиток включає в себе трансформацію – процес зміни структури, пристосування об’єкта до нових умов (рух і зростання однозначно провокують трансформацію, оскільки структура при цьому змінюється). Регрес і деградація – це результат розвитку, який виник унаслідок деструктивного впливу чинників, і є етапами фази занепаду соціально-економічного циклу. Важливими детермінантами розвитку є відтворення і відновлення, які є невід’ємними елементами функціонування системи, однак не завжди передбачають розвиток. Відтворення – постійно повторюваний процес повернення до початкового стану об’єкта за допомогою зовнішніх дій (втручання), може бути простим (відтворення до початкового стану), розширеним (відтворення, у результаті якого відбувається збільшення кількісних та (або) покращення якісних характеристик) та звуженим (відтворення, у результаті якого відбувається зменшення кількісних та (або) погіршення якісних характеристик).

Таким чином, розвиток у широкому розумінні – це безповоротний, цілеспрямований, закономірний процес зміни стану, рух вперед за межами оболонки об’єкта у всіх його сферах, поштовхом до чого є синергічний ефект взаємодії всіх елементів системи (об’єкта розвитку) під дією прогресивних чинників, розширеного відтворення та відновлення, і включає в себе ріст, зростання і трансформацію структуроутворювальних елементів об’єкта.

Література:

1. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону : монографія / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк : ЛНТУ, 2002. – 248 с.
2. Кривов’язюк І.В. Функціонування та розвиток підприємств в умовах кризи : системно-аналітичний підхід : монографія / І. В. Кривов’язюк. – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – 392 с.

Свистун К. О., аспірант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
kostja.svyst0un@gmail.com

ЄВРОРЕГІОНИ УКРАЇНИ ЯК КОНТРАКТНО-ГОРИЗОНТАЛЬНА ФОРМА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах відкритої національної економіки України набувають особливої актуальності дослідження впливу процесів глобалізації та регіоналізації на загальнодержавний і регіональний розвиток. Зважаючи на те, що український народ обрав європейську інтеграцію як довгострокову стратегію розвитку, постає необхідність розгляду єврорегіонів, створених за участю прикордонних територій України і суміжних з нею держав.

Дослідження єврорегіонів України тим більш необхідне тому, що ця форма регіоналізації сприяє вирішенню соціально-економічних і екологічних проблем регіонів, зокрема й розв'язанню проблем сталого розвитку. Оскільки до основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України належить «... забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [1], а з-поміж 62 реформ та програм розвитку держави, реалізацію яких передбачає Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020" [2], Програма збереження навколишнього природного середовища належить до вектору безпеки, безсумнівною є приналежність заходів із забезпечення сталого розвитку і зі збереження довкілля – до складових національної безпеки на всіх економічних рівнях, як і віднесення теми цього дослідження до обраної секції. Під регіоналізацією розуміють сукупність процесів розгляду і розв'язання економічних, соціальних, політичних та інших проблем під кутом зору інтересів і потреб того чи іншого регіону [3, с. 35]. Л.-К. Вільямс вносить в поняття «регіоналізація» новий зміст – регіональне будівництво, як сукупність процесів і динамічних факторів розвитку, які позитивно впливають на консолідацію регіонів [4, с. 4].

В.Є. Реутов наводить три різних форми здійснення регіоналізації: шляхом виділення адміністративних регіонів всередині країни (регіоналізація «зверху»); організація самокерованої громади або поява нового регіону всередині існуючої адміністративної схематизації, відмінного від оточуючих (регіоналізація «знизу»); формування транскордонних регіонів і блоків країн або асоціацій регіонів (контрактно-горизонтальна регіоналізація) [5, с. 1]. Отже, єврорегіони належать до третьої форми регіоналізації, за класифікацією В.Є. Реутова.

У випадку єврорегіонів України, мова йде про формування, на підставі спільних історичних, природно-географічних, геологічних, культурних та ін. ознак, транскордонних регіонів з територій і окремих земель різних держав, які мають спільні кордони і зацікавлені в добросусідській регіональній співпраці, для розв'язання спільних для даних регіонів проблем розвитку, у тому числі пов'язаних зі збереженням і відновленням навколишнього середовища. Правові засади розвитку єврорегіонів визначені в Європейській рамковій конвенції про

транскордонне співробітництво територіальних утворень та їх органів урядування (Мадрид, 1980; 1993 – приєднання до конвенції України). Транскордонне співробітництво також регулюється Європейською хартією місцевого самоврядування 1985 року (ратифіковано Верховною Радою України у 1997 р.) і Законом України «Про транскордонне співробітництво» [13; 14].

Протягом 1993-2012 рр. за участі України і сусідніх з нею держав утворено 10 єврорегіонів, які не мають статусу і ознак адміністративно-територіальних одиниць (див. таблицю нижче).

Таблиця 1

Єврорегіони України та суміжних з нею держав

Назва	Територіальний склад	Утворено
«Карпати»	Від України: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська і Чернівецька області; від Польщі: Підкарпатське воєводство; від Словаччини: Кошицький та Пряшівський краї; від Угорщини: медье Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Саболч-Сатмар-Берег; від Румунії: повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань	1993
«Буг»	Від Білорусі: Берестейська область; від України: Волинська область, Сокальський і Жовківський райони Львівської області; від Польщі: Люблінське воєводство	1995
«Нижній Дунай»	Від України: Одеська область; від Румунії: повіти Галац, Тульча, Бреїла; від Молдови: райони Кагул та Кантемір	1998
«Верхній Прут»	Від України: Івано-Франківська і Чернівецька області; від Румунії: Ботошанський і Сучавський повіти; від Молдови: Єдинецький, Фалештський, Глоденський, Окницький, Ришканський, Бричанський райони	2000
«Дніпро»	Від Білорусі: Гомельська область; від Росії: Брянська область; від України: Чернігівська область	2003
«Слобожанщина»	Від України: Харківська область; від Росії: Білгородська область	2003
«Ярославна»	Від України: Сумська область; від Росії: Курська область	2007
«Чорне море»	Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина, Україна (у т. ч.: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Донецька області, АР Крим і місто Севастополь)	2008
«Донбас»	Від України: Луганська і Донецька області; від Росії: Ростовська і Воронежська області	2010
«Дністер»	Від України: Вінницька область; від Молдови: райони Сорока, Дондушень, Дубосари, Окниця, Резіна, Флорешть, Шолданешть	2012

Джерело: [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13]

Більшість єврорегіонів з таблиці («Карпати», «Буг», «Нижній Дунай», «Слобожанщина», «Ярославна», «Донбас») є членами Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів (АЄПР) – інституції, що має значний вплив на розвиток взаємин між прикордонними територіями Європи, і в прийнятті рішень якої значну роль відіграють транс- і прикордонні об'єднання європейського континенту [7]. Єврорегіон «Дніпро» є членом АЄПР на правах спостерігача.

Серед єврорегіонів, діяльність яких першочергово спрямована на досягнення сталого розвитку, – єврорегіон «Карпати» [15], а також «Нижній Дунай», що в головній меті своєї діяльності визначив сприяння місцевим органам влади, недержавним організаціям в реалізації програм та окремих проектів, які направлені на сталий соціально-економічний розвиток Придунайського регіону [8].

Насамкінець, треба зауважити, що утворені за участю України єврорегіони слід розподіляти за двома напрямками:

1) єврорегіони, утворені за участю західних сусідів України (країн ЄС, Молдови) або Білорусі;

2) єврорегіони, утворені за участі Росії.

В результаті розриву добросусідських і економічних відносин Росії з Україною, співпраця в форматі єврорегіонів, утворених між Росією і Україною («Слобожанщина», «Ярославна», «Донбас»), була зупинена. Співпраця України в форматі єврорегіону «Дніпро» обмежується реалізацією спільних програм і проектів з республікою Білорусь.

Література:

1. Про основи національної безпеки України / Верховна Рада України; Закон від 19.06.2003 № 964-IV, Редакція від 07.08.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» / Указ Президента України; Стратегія від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

3. Глобалізація та регіоналізація: виклики для економіки України: монографія / Білик Р.С., Гаврилюк О.В. та ін. / за ред. В.Є. Лошенюка. – Чернівці: Рута, 2010. – 516 с.

4. Шарий В.І. Глобалізація та регіоналізація місцевого розвитку як основні суперечливі фактори впливу на місцеве самоврядування / В.І. Шарий // Національна академія державного управління при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Shariy.pdf.

5. Реутов В.Є. Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій / В.Є. Реутов // Ефективна економіка. – 2011. – №11. – С. 1-3.

6. Єврорегіон «Карпати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tradecarp.com>.
7. Єврорегіон «Буг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroregionbug.com.ua>.
8. Єврорегіон «Нижній Дунай» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroregionagency.od.ua>.
9. Єврорегіон «Верхній Прут» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bukoda.gov.ua/page/evroregion-verkhni-prut>.
10. Єврорегіон «Дніпро» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chernihiv-oblast.gov.ua/evroregion_dnipro.
11. Єврорегіон «Донбас» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroregion-donbass.ru>.
12. Єврорегіон «Дністер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dniester.eu>.
13. Єврорегіони на території України: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-pidruchniki.com/content/802_Evroregioni_na_teritorii_Ukraini_sychasni_stan_ta_perspektivi_rozvitky.html.
14. Про транскордонне співробітництво / Верховна Рада України; Закон від 24.06.2004 № 1861-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
15. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат / Польща, Румунія, Словаччина; Конвенція, Міжнародний документ від 22.05.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_164.

Сейсебаєва Н. Г., к.е.н., доцент
Запорізький національний університет
ngs19570104@gmail.com

ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СКЛАДОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІ В УКРАЇНСЬКИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Центральне місце у системі економічної безпеки підприємства належить її фінансовій складовій, яка виражає мету та узагальнює результати його господарської діяльності. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові його економічної безпеки. І навпаки, зміни в будь-якій сфері підприємства в кінцевому результаті зображуються у його фінансовій безпеці. Між економічною і фінансовою діяльністю господарських суб'єктів, як вважають вчені, є тісна взаємозалежність. Так, наприклад, деякі категорії є, з одного боку, економічними за своєю суттю, а з іншого – фінансовими.

Наприклад, прибуток є прямим результатом економічної діяльності підприємства, і одночасно – він є фінансовим результатом, власним фінансовим ресурсом підприємства. Ціна, як економічна категорія, виступає базисом для формування чистого доходу, що є первинним фінансовим результатом діяльності підприємства. Тому, до наукового обігу ввійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що очевидно підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства та визначальну роль фінансів у економічній системі.

Отже, фінансово-економічна безпека підприємства – це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах.

У сучасних умовах господарювання в Україні на фінансово-економічну безпеку підприємств впливають чимало негативних чинників: збереження високого рівня тінізації економіки; зростання конкуренції, як з боку вітчизняних, так та іноземних виробників; недосконалість чинного законодавства, захисту комерційної таємниці, охорони інтелектуальної власності, банкрутства та інших; високий рівень монополізації ринків; відсутність досвіду формування системи управління фінансово-економічною безпекою у вітчизняних власників та керівників підприємств.

Одним із головних чинників організації фінансової складової економічної безпеки підприємства є організація її управління. Відповідно до цього під управлінням системою фінансової складової економічної безпеки підприємства розуміється свідомий цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на суб'єкти безпеки, який здійснюється

з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів фінансової діяльності.

Механізм управління фінансовою безпекою підприємства являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням захисту його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства.

В процесі реалізації своєї головної мети управління фінансовою безпекою підприємства спрямовано на вирішення наступних трьох найбільш загальних задач: встановлення системи пріоритетів фінансових інтересів, що потребують захисту в процесі фінансового розвитку підприємства; ідентифікація та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз реалізації фінансових інтересів підприємства; забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовим інтересам підприємства.

Перша задача реалізується шляхом пошуку найбільш ефективних шляхів максимізації ринкової вартості підприємства та їх ранжирування за критерієм ефективності, відповідно до його фінансової філософії.

Друга задача передбачає визначення основних загроз, що перешкоджають реалізації пріоритетних фінансових інтересів підприємства, здійснюється оцінка ймовірності їх реалізації та розмір пов'язаного з цим можливого фінансового збитку, досліджуючи характер окремих факторів, що здійснюють деструктивний вплив на реалізацію кожного із фінансових інтересів.

Третя задача забезпечується шляхом відбору найбільш ефективних механізмів, що мінімізують як рівень ймовірності реалізації окремих погроз, так і розмір можливого фінансового збитку.

Управління фінансовою безпекою входить до загальної системи управління безпекою підприємства, при цьому вона становить найважливішу його функціональну підсистему, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно в фінансовій сфері діяльності суб'єкта господарювання.

Література:

1. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. – Львів, 2011. – 380 с.
2. Національний інститут стратегічних досліджень при президентові України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1598>.

Семенова Л. Ю., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

lddfa@mail.ru

Віниченко М. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАЙМУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасні умови діяльності підприємств є складними та небезпечними через наявність численних загроз. Джерела загроз дислокуються як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі. Головною причиною виникнення загроз є незабезпечення економічних інтересів учасників ринкових і позаринкових відносин [4].

До внутрішніх загроз відносимо наступні фактори: недоліки у виробничому процесі, дефіциту фінансуванні, низький рівень кваліфікації персоналу підприємства та інші. Для забезпечення соціально-економічної безпеки підприємство використовує сукупність своїх корпоративних ресурсів. Роль людського чинника в таких відносинах є провідною, а його вплив на функціонування підприємств може бути позитивним, так і негативним.

Ресурс персоналу: керівництво, менеджери, штат інженерно-технічного персоналу, виробничих робітників та службовців з їхніми знаннями, досвідом і навичками є основною провідною ланкою, що з'єднує воедино усі фактори бізнесу та забезпечує проведення в життя місії, а також досягнення цілей [4].

Важливою складовою генеральної стратегії діяльності підприємства й основною його конкурентною перевагою є кадрова політика. Це пов'язано з тим, що ефективна діяльність підприємства в умовах ринкової конкуренції залежить не тільки від якісних і кількісних характеристик працівників, а й від результативності методів і механізмів управління ними [2].

Персонал – сукупність всіх людських ресурсів, якими володіє організація [1]. І розвиток людського потенціалу перетворюється в статтю інвестицій, а не витрат, як це було в традиційних організаціях.

Під системою найму працівників розуміють комплекс заходів із забезпечення підприємства робочою силою.

Поняття підбір і набір можна розглядати як тотожні, вони характеризують ряд дій, спрямованих на залучення кандидатів, які володіють компетенціями, необхідними для досягнення завдань і цілей, поставлених організацією. Всі ці поняття є складовими частинами загального процесу найму та представляються у вигляді системи найму [5].

Залучення кваліфікованих фахівців – першорядне завдання для будь-якого підприємства, те, з чого починається його створення або трансформація. Основна мета цієї HR-функції: швидко, якісно і з мінімальними витратами підібрати потрібних компанії фахівців.

Підбір персоналу – це система цілеспрямованих дій по залученню на роботу кандидатів, що володіють якостями, необхідними для досягнення цілей, поставлених організацією. З точки зору підприємства на підбір працівників впливають три основні чинники: рівень висунутих вимог до персоналу, загальна кадрова політика, що складає імідж організації, включаючи оплату праці.

Важливе значення в підборі персоналу мають критерії відбору, адже щоб відбирати, необхідно порівнювати. Для порівняння ж потрібна певна система оцінювання. У багатьох випадках відбір співробітників виробляється переважно на основі їх утворення. Але це далеко не завжди дозволяє досягти необхідного результату. Важливими критеріями відбору є: соціальний статус і вік кандидата, його професійний досвід, професійно важливі якості і особистісні особливості.

Починати підбір персоналу необхідно з загальних цілей підприємства і конкретного підрозділу, з уточнення результату, який необхідно отримати від працівника, з аналізу можливості оплати висококваліфікованого фахівця та підвищення його навичок. Вже після цього можна досить точно визначити критерії відбору: кращий вік і освіта, кваліфікація, значущість досвіду роботи по близькій спеціальності, вимога до стану здоров'я, значимість чи не значимість зовнішніх даних і т.п. Також не менш важливе значення має можливість оцінити особистісні, психологічні характеристики претендента на вакансію [3]. Щоб вибір був вірним, насамперед, необхідно враховувати обґрунтованість прийнятих критеріїв. Під обґрунтованістю критерію розуміється те, з якою точністю одержувана з його допомогою оцінка відповідає дійсній характеристиці кандидата.

Література:

1. Базарова Т.Ю., Єрьоміна Б.Л. Управління персоналом. – М.: Изд. ЮНИТИ, 1998. – 422 с.
2. Войнаш Л.Г. Кадрова політика підприємства в сучасних умовах розвитку національної економіки / Л.Г. Войнаш // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 1 (10). – С. 38.
3. Герасимчук В.Г. Стратегічне Управління підприємством. – К. : КНЕУ, 2006. – 360 с.
4. Драган О.І. Соціально-економічна безпека: конспект лекцій / О.І. Драган. – К.: НУХТ, 2013. – 114 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://chito.in.ua/pars_docs/refs/18/17962/17962.pdf.
5. Лобза А.В. Підходи до створення ефективної системи найму персоналу на сучасному вітчизняному підприємстві / А.В. Лобза, А.Л. Бикова, Л.Ю. Семенова // Науковий вісник Ужгородського університету, 2016. – Серія Економіка. – Вип. 1 (47). – Т.1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua:8080/jspui/handle/lib/10814>.

Столяренко О. О., викладач
Львівський державний університет внутрішніх справ
 chalukyshy7@mail.ru

ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Вплив зовнішнього середовища перетворився на один з основних чинників, що обумовлює економічну стратегію і тактику промислового підприємства. Саме такі чинники зумовили актуальність дослідження та необхідність появи і розвитку стратегічного управління економічною безпекою.

Одним з етапів стратегічного управління є аналіз макросередовища підприємства. Основними загрозами макрооточення для економічної безпеки підприємств цементної галузі є:

- зменшення чисельності населення та збільшення зовнішньої міграції, що призведе до зменшення потенційних покупців цементної продукції та зменшення працівників заводів;
- ріст рівня інфляції є ризиком зменшення попиту на цементну продукцію;
- скорочення обсягів добувної промисловості, що може стати ризиком збільшення собівартості виробництва цементу;
- зменшення кількості студентів вищих навчальних заходів, що може стати потенційною загрозою зменшення професійного персоналу.

Проведемо аналіз впливу на виробництво портландцементу, цементу глиноземистого, цементу без клінкерного, шлакового і цементу гідравлічного подібного, зовнішнього середовища а зокрема:

- чисельності населення;
- рівня інфляції;
- випущених фахівців з ВНЗ III-IV рівня акредитації;
- видобутку вапняку, флюсу вапняковий та інший вапняковий камінь для виготовлення вапна і цементу.

За результатами багатофакторного кросфакшн панельного регресійного аналізу доведено, що існує міцний зв'язок між зовнішнім середовищем та показниками виробництва цементної продукції (логарифмовані дані впродовж 2011-2014 років) Про це свідчить показники кореляції ($R=0,841$), скоригований коефіцієнт детермінації $R^2=0,632$ та критерій Фішера $F(1,26)=60,023$.

$$Y=3673,8+ 0,29X_1+0,27X_2+0,58*X_3+0,43*X_4$$

$$R=0,841, R^2=0,632, F(1,26)=60,023$$

Для аналізу мезоточення підприємств цементної галузі необхідно проаналізувати постачальників, споживачів та конкурентів.

Цементна промисловість — матеріаломістка галузь, тому цементні заводи розміщують у районах видобування сировини. При виробництві 1 т клінкеру (напівфабрикату цементу) витрачається 1,5 т карбонатних порід (мергелю, доломіту, вапняків, крейди) і майже 0,5 т глини. Виробництво цементу в Україні в квітні 2016 року щодо квітня 2015-го збільшилося на 37,6%, до 820

тис. т. (без урахування АР Крим та м. Севастополя, частини Донецької і Луганської областей). У порівнянні з березнем обсяги виробництва зросли на 12,2%, за даними Державної служби статистики України [1].

Таблиця 1

Фактори зовнішнього середовища, які впливають на економічну безпеку підприємств цементної галузі

Роки	Коефіцієнт покриття експорту імпортом, %	Індекс будівельної продукції, % до попереднього року	Капітальні інвестиції у промисловість, % до загального обсягу інвестицій по Україні	Капітальні інвестиції у будівництво, % до загального обсягу інвестицій по Україні	Індекс промислової продукції, % до попереднього року	Ступінь зносу основних засобів, %	Загальна чисельність населення, у % до попереднього року	Коефіцієнт тінізації економіки до ВВП, %
2011	0,85	118,6	34,3	13,4	109,5	75,9	99,6	44
2012	0,81	91,7	35,2	15,3	102,4	76,7	99,7	32
2013	0,82	88,9	39,5	17,3	96,6	77,3	99,8	35
2014	0,99	79,6	39,3	16,5	95,8	83,5	99,7	41

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Методології рівня економічної безпеки підприємств призначено багато праць науковців.

Оцінка рівня економічної безпеки підприємства полягає в кількісному та якісному аналізі функціональних складових економічної безпеки в поточному періоді та моніторингу рівня економічного потенціалу підприємства, який показує відповідність стану економічної безпеки обраній стратегії.

За результатами інтегрального показника рівня економічної безпеки помітно, що у 2011 році на ПАТ "Миколаївцемент" задовільний рівень економічної безпеки, у 2012 році-незадовільний рівень, а протягом 2014 рівень економічного безпеки досягнув нормального стану.

Таблиця 2

Результати оцінки показників економічної безпеки 2011-2014 роки

Заводи	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
ПАТ "Миколаївцемент"	0,7	0,5	0,6	0,8
ПАТ "Волинь-цемент"	0,9	0,9	0,8	1
ПАТ "Івано-Франківськцемент"	0,8	0,9	0,8	0,9
ПАТ "Подільський цемент"	0,8	0,8	0,9	0,8

Джерело: розраховано автором за авторською методикою на основі [3]

На інших аналізованих підприємствах показник економічної безпеки протягом 2011-2014 років був нормальний, оскільки його значення було більше 0,8.

Фактори зовнішнього середовища мають істотний вплив на рівень економічної безпеки підприємств цементної галузі західної України (рис. 1).

Про це свідчать результати дослідження з використанням інструментів нелінійного програмування (статистичний пакет CURXPT 5,0).

Зокрема, ми проаналізували вплив капітальних інвестицій у будівництво, % до загального обсягу інвестицій по Україні на інтегральний показник економічної безпеки.

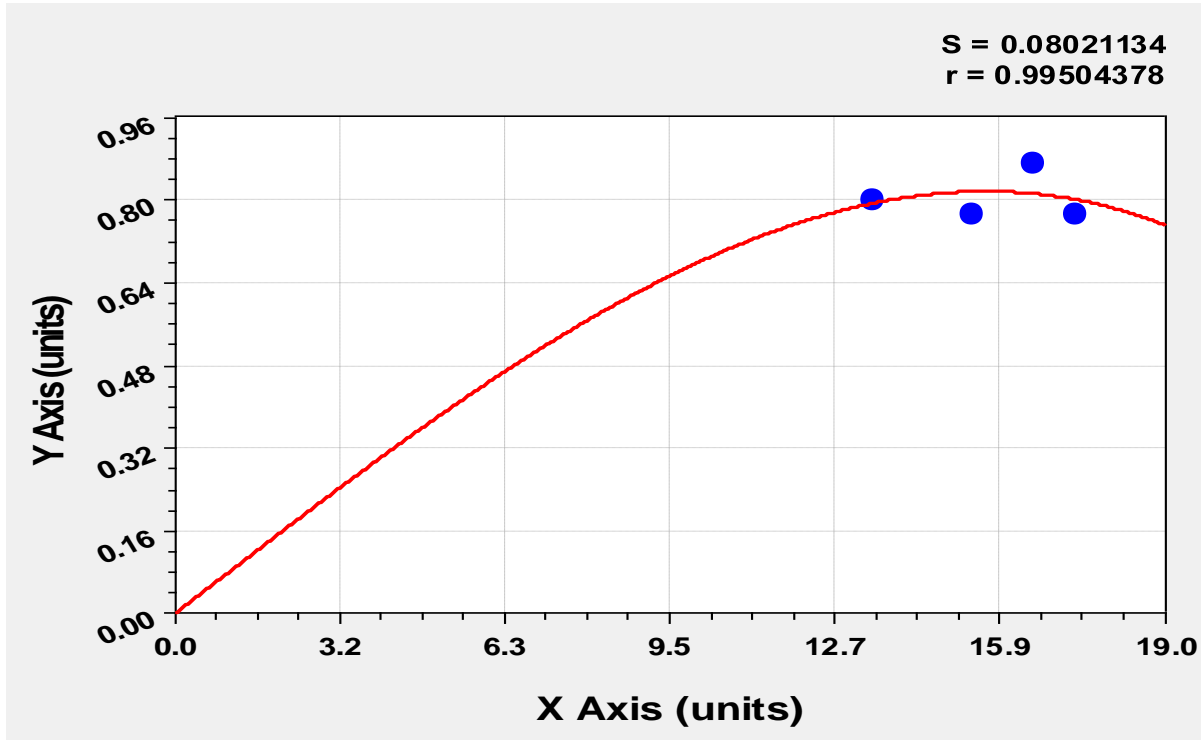

Рис. 1 Вплив капітальних інвестицій у будівництво, % до загального обсягу інвестицій по Україні на інтегральний показник економічної безпеки
Джерело: розраховано автором на основі [1], [2], [3]

Література:

1. Офіційний сайт Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Асоціації виробників цементу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcement.com.ua>.
3. Офіційний сайт Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua>.

Студінська Г. Я., к.е.н., докторант
*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та модифікації економіки (ДНДІМЕ, м. Київ)*
studinska.galina@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЗАСОБАМИ БРЕНДУВАННЯ

Низка чинників, що мають негативний вплив на розвиток національної економіки, таких як корупція, тіньова економіка, інфляція, великий зовнішній державний борг та його структура, бюджетних дефіцит, недосконала політика Національного банку, деформована кредитно-фінансова система, недоліки інституціонального середовища, формальна бюрократія органів державної влади та місцевого самоврядування посилюють економічну залежність України від зовнішніх політичних рішень, ставлять під серйозну загрозу соціально-економічну безпеку національної економіки, країни та добробуту її громадян.

Подолання всіх перешкод може бути здійснено тільки за умови підготовки комплексного рішення, що імплементує контрзаходи відповідно до кожного негативного чинника, що перелічено вище. Обов'язковою умовою вдалої реалізації політики забезпечення соціально-економічної безпеки країни має бути не тільки формування програм впровадження цих заходів, а й призначення відповідальних персон за здійснення, *deadline* по кожному проекту, послідовності та системності їх організації. Важливим важелем державного менеджменту має стати жорстка відповідальність посадових осіб за виконання прийнятих рішень.

Серйозною загрозою для безпеки національної економіки України є її асиметрична інтеграція у сучасну світову торговельну систему, яка характеризується високою питомою вагою сировинної складової вітчизняного експорту, що сприяє перетворенню нашої країни у сировинний придаток світової економіки.

Сучасний стан глобальних торговельних зв'язків характеризується розвитком та просуванням на світові ринки ІТ брендів (Apple, Microsoft, Facebook), автомобільних брендів (BMW, Ford, Honda), технологічних брендів (Xerox, Kodak, Sharp, Sony), брендів одягу (Nike, Adidas), продуктових брендів (Nestle, Coca-Cola) тощо. В таких умовах паритетність співробітництва України може бути досягнуто через еквівалентний розвиток вітчизняних брендів та просування національного бренду України, що гармонійно реалізується у бренд-орієнтованому форматі розвитку національної економіки.

С. Анхольт започаткував територіальний брендинг, як механізм розвитку та просування окремих територій (міст, регіонів, країн) [1]. Саме він запропонував перший рейтинг національних брендів країн [2], який значно посилив конкуренцію між країнами за ресурси: інтелектуальні, економічні, інформаційні. Необхідність формування бренд-орієнтованої національної економіки, що може забезпечити економічне зростання на всіх її рівнях, концептуально розглянуто нами у [3].

Метою роботи є демонстрація можливостей брендування національної економіки як одного із універсальних інструментів, що може забезпечити еквівалентну інтеграцію вітчизняної продукції у світову економіку при умові збереженні її економічної незалежності.

Дослідження бренду та його впливу на економічний розвиток національної економіки через диверсифікацію форм бренду дозволило змінити ракурс традиційного погляду на об'єкт дослідження та розглядати його як системоутворюючий фактор цього розвитку, тобто такий, що має мультивекторний напрямок дії та інтеграційний характер впливу, ієрархія та результати якого зображено на рис. 1:

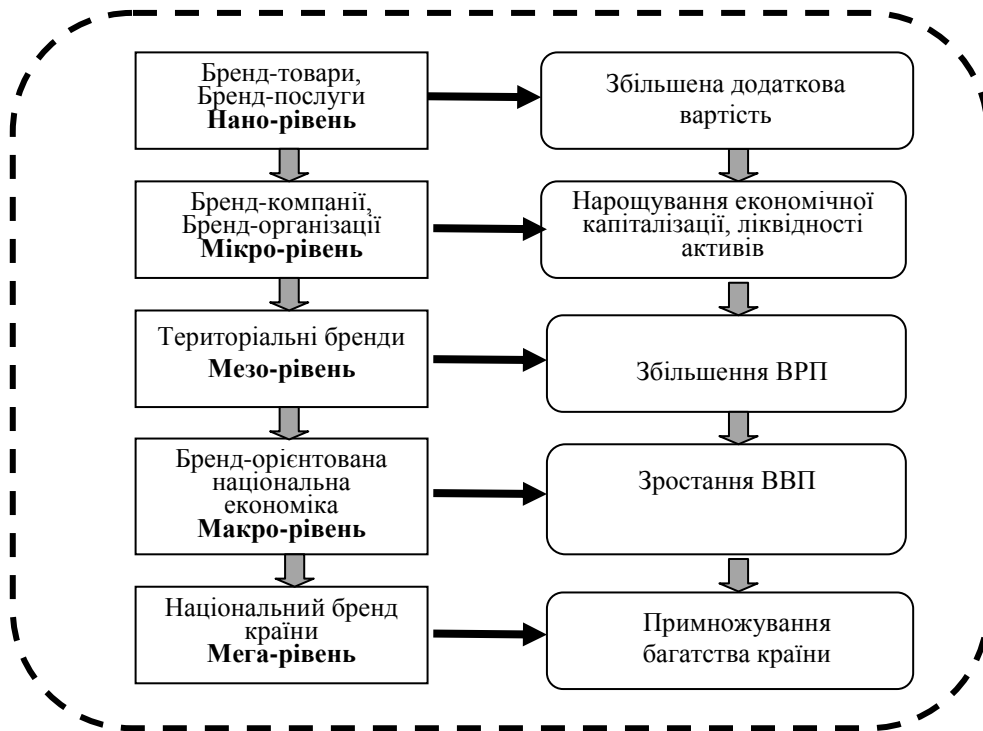

Рис. 1. Вектори впливу бренду на економічний розвиток

Джерело: складено автором

Аналіз галузевої структури вартості брендів товарів та послуг країн, що склали в 2015 році TOP-50 за версією компанії BrandFinance, демонструє поточні вектори розвитку вітчизняного брендування (табл. 1). Додамо, що жодного українського бренду поки що не має у рейтингу TOP 100.

Що стосується ефективності брендування національної економіки України, то на наш погляд, вона може бути забезпечена поточною орієнтацією на перспективні високотехнологічні галузі, які забезпечують отримання найвищої додаткової вартості. Враховуючи той факт, що Україна належить до країн з великим потенціалом інтелектуального капіталу, перспектива розвитку цього напрямку в національній економіці є стратегічно важливою.

Зауважимо, що брендування має бути визначальним не тільки для об'єктів господарювання та їх продукції, а й для органів державної влади та місцевого самоврядування, в компетенції яких знаходиться створення необхідного інституційного середовища.

Галузева структура вартості брендів

(%)	IT	Послуги	Харчова	Автомобіле- будування	Інші
США	60	24,4	5,2	7,3	3,0
П/Корея	80,8	0,0	0,0	19,2	0,0
Китай	33,1	66,9	0,0	0,0	0,0
Німеччина	31,5	0,0	0,0	55,8	12,8
Великобританія	90,9	9,1	0,0	0,0	0,0
Франція	9,2	90,8	0,0	0,0	0,0
Іспанія	0	100	0	0	0
Швейцарія	0	0	100	0	0
Японія	0	0	0	100	0
Голландія	0	0	0	0	100
Україна	0	61,1	24,2	0	14,7

Джерело: розраховано автором за [4]

Висновки:

1. Національна економіка нашої країни знаходиться в небезпечній ситуації, що загрожує їй фінансовою та політичною залежністю від зовнішніх рішень;
2. Подолання соціально-економічної залежності потребує прийняття комплексних рішень, контролю їх впровадження, суворої персональної відповідальності за терміни та якість виконання;
3. Формування бренд-орієнтованої національної економіки забезпечує її конкурентоспроможність та ефективність на світовому ринку за рахунок паритетності обміну продукцією;

Література:

1. Анхольт С. Брендінг: дорога к мировому рынку / С. Анхольт. – М.: Кудиц – Образ. – 2004. – 270 с.
2. Офіційний сайт Anholt Nation Brands Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nation-brands.gfk.com>.
3. Студінська Г.Я. Бренд у національній економіці України : монографія / Г.Я. Студінська. – К. : ДНДІМЕ, 2016. – 345 с.
4. Офіційний сайт компанії BrandFinance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.brandfinance.Com.

Студінський В. А., д.і.н, професор
*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені В.Гетьмана»*
studzinski@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ (2014-2017 рр.)

Воєнний конфлікт, який розпочався в зв'язку російською агресією у лютому-березні 2014 року в Криму і продовжився на східних територіях Донбасу, поставив ряд серйозних проблемних питань щодо економіко-екологічної безпеки. Це стосується як власне самих окупованих Росією територій, так і України в цілому. До того ж, негативні екологічні наслідки воєнного конфлікту мають вплив також на країни Чорноморського регіону і загалом на соціальну та екологічну безпеку у планетарному вимірі.

Ще до початку воєнного вторгнення Російської Федерації на визначені території, Крим та Донбас були проблемними екологічними зонами. Зокрема, Донецька область займала перше місце в Україні за обсягом викидів в атмосферу забруднюючих речовин, кількість яких перевищувала 40% від загальнодержавного. Вміст діоксиду сірки та азоту, оксиду вуглецю, фенолу, аміаку та інших хімічних сполук, а також важких металів і пилу в повітрі, перевищують у містах Донецька, Макіївці, Горлівці, Єнакієвому, Дзержинську, Маріуполі гранично допустимих концентрацій до 3-4 разів. На 1км² території області припадає 70т викидів, що в 10 разів перевищує цей показник загалом по Україні. Також варто зазначити, що на території м. Донецька з 89 осередків забруднення ґрунтів миш'яком у дванадцяти цей вміст у ґрунтах досягає 85-250мг/кг, що в 40-100 разів більше ГДК [1, с. 48-49].

Воєнні дії лише ускладнили загальну екологічну ситуацію на Донбасі, що у своє черг негативно впливає на соціально-економічну безпеку України. Зокрема, одним із негативних наслідків цього є подальше забруднення повітряного басейну території небезпечними газами, які вивільняються в результаті вибухів артилерійських снарядів. Так, після їх детонації утворюється кілька кубічних метрів токсичних газів, які можуть сприяти випаданню кислотних дощів. Безпосередньо сірковий газ, що присутній у боезарядах впливає негативно на загальний стан як здоров'я військових, що беруть участь у конфлікті, так і у цивільного населення, що опинилося в зоні бойових дій. Знищення інфраструктури населених пунктів та погіршення якості атмосферного простору в зоні АТО призводить у свою чергу до вкрай негативного стану води. До того ж, постійне відключення подачі електроенергії практично унеможливорює процес не лише очистки, а й подачі води до споживачів. Насамперед це стосується окупованих територій Луганської області. Такий перебіг подій стає катастрофічним для місцевих мешканців, що не можуть споживати більш-менш якісну питну воду. У свою чергу відбувається процес забруднення земельних площ та виводу їх з економічного

обігу. Так, в результаті супутникових досліджень ученими було встановлено, що у липні 2016 року в районі регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж» на площі 225 кв.км нараховувалося понад 15,5 тис артилерійських воронок. Тут було розсіяно близько 400 тонн металевих осколків. У результаті артобстрілів у цьому районі зазнало пошкодження, як мінімум, 91407 м³ ґрунту. Таким чином, дана територія стає на тривалий час практично непридатною для здійснення сільгоспробіт.

Активні бойові дії призводять до збільшення кількості загорянь різного роду будівель та зелених насаджень. Так, на кінець 2014 року загальна площа, що постраждала від вогню складала понад 297 тис. га, або 14% всієї зони АТО. Дослідження показали, що 81% відноситься до загорянь в лісовій та степовій зонах. У 2014 році від вогню постраждали 18 відсотків лісів та 23 відсотки степу Донеччини [2].

На думку окремих фахівців, земельний ресурс зони АТО може бути відновлений повною мірою не раніше, аніж через століття. У свою чергу загальне погіршення стану ґрунтових вод через чверть століття може привести до повної загибелі Азовського моря [3]. Негативно на Азовське море сьогодні впливають ще два моменти: велика концентрація токсичних відходів, які зберігаються у ставках-відстійниках на території окупованого Донбасу і в будь-який момент можуть забруднити значні площі земельних угідь та ще погіршити стан річкових і земельних вод; а також будівництво, так званого Керченського мосту, призведе до незворотних катаклізмів в житті самого моря і втрати значних рекреаційних ресурсів, що у свою чергу негативно вплине на басейн Чорного моря.

Здавалося б, на цьому фоні Кримський півострів виглядає в економіко-екологічному плані краще, оскільки на ньому поки не здійснювалося серйозних військових дій. Проте, це далеко не так, оскільки сам півострів не може забезпечити всіх своїх виробничих та побутових потреб водою. Таку проблему до 2015 року вирішувало функціонування Північнокримського каналу, який покривав понад 80 відсотків потреб Криму у воді.

2017 року на Північнокримському каналі було збудовано дамбу, яка перекрила подачу води на Кримський півострів. Тому тут вже відчувається нестача води, незважаючи на значне скорочення посівних площ та кількості відпочиваючих на чорноморському узбережжі півострова. Найбільші складнощі у забезпеченні населення питною водою відчуватиметься на сході Криму, оскільки дніпровська вода по каналу доставлялася в район Феодосії та Керчі. Також найбільших збитків від нестачі води, яка подавалася з материкової України зазнає сільське господарство, яке протягом 2015-2016 рр. значно скоротило обсяги виробництва. Із сівозміни практично вилучено рисівництво. На його місце прийшло вирощування соняшника, кукурудзи та ріпаку. Ці культури стійкі до засухи, але є виснажливими для ґрунтів. Тому в недалекій перспективі постане питання підтримки якості ґрунтів на півночі півострова.

Забезпечення великих населених пунктів півострова окупаційна влада планує здійснити за рахунок наявних акумулюючі водосховищ та буріння

глибинних свердловин. На порядку денному стоїть питання опріснення морської води. Такі заходи дадуть певний позитивний соціально-економічний ефект, але у перспективі може призвести до якісного погіршення води в Криму, а також негативно вплинути на соціальну, економічну та рекреаційну системи півострова. Вже у березні 2017 року було заявлено, що на півострові виникають серйозні проблеми із забезпечення півострова водою як кількісно, так і якісно. У зв'язку з цим постійний представник РФ в ООН заявив про недопустимість і порушення прав жителів Криму на блокування користування водою через Північнокримський канал. У свою чергу Україна відповіла, що вирішення питання забезпечення півострова водою можливе лише за де окупації території [4]. Також варто врахувати, що на навколишнє природне середовище Криму, а відповідно на його соціальну і економічну сферу негативно впливає і постійне військове нарощування РФ на півострові.

Таким чином, на окупованих РФ територіях України в результаті військової агресії в 2014 році значно погіршується загальний екологічний стан. Це призводить, у свою чергу, до деструктивних тенденцій функціонування соціально-економічної сфери територій. В даний момент на територіях починається процес зменшення кількості населення та зниження обсягів виробництва. В більш тривалій перспективі дані території вимагатимуть значних капітальних вливань для свого відродження.

Література:

1. Студінський В.А. Економіко-екологічні наслідки воєнного конфлікту на окупованій території Донбасу та Криму (за матеріалами Інтернету) // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – С. 48-50.
2. Мацола Д. Война и экология Донбасса. Отчет ученых [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informatior.media/archives/110764#prettyPhoto>
3. Екологічна ситуація на Донбасі: проблеми та наслідки – еколог Юрій Солобай [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openpolicy.org.ua/ekologichna-sytuatsiya-na-donbasi-problemy-ta-naslidky>
4. Крим відрізали дамбою. Водна блокада півострова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/3846433-krym-vidrizaly-damboui-vodna-blokada-pivostrova>

Тимошенко С. В., к.т.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 seriksan61@mail.ru

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЛАЄНС КОНТРОЛЮ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Розглядаються питання походження системи комплаєнс контролю, визначається поняття «комплаєнс контроль» і його використання в світовій практиці. Наведений приклад комплаєнс контролю у Митниці та Прикордонній Охороні США. Термін «комплаєнс» є новим для українського бізнесу. Низка авторів вважають, що комплаєнс – це вид професійної діяльності переважно в банківській сфері, направлений на забезпечення спроможності банку функціонувати відповідно до визначених стандартів, правил поведінки та управління конфліктами інтересів. Разом із цим існує міжнародний опит застосовується комплаєнс в таких сферах, як запобігання відмиванню грошей та боротьба з фінансовими злочинами, банківська справа, митне та податкове законодавство, та інші. На даний час існує потреба комплексного вивчення шляхів розвитку системи комплаєнс в митній системі України. Для цього необхідне дослідження сучасного стану митної справи, дослідження світової практики комплаєнс і тенденцій розуміння та застосування цього інструменту в митних адміністраціях країн світу.

Актуальність обраної теми полягає в необхідності впровадження комплаєнс контролю діяльності митних органів з метою мінімізації дискреційних повноважень посадових осіб митних органів, визначених для здійснення митних формальностей за результатами застосування системи управління ризиками. Наведено аналіз цілісного підходу до сучасного управління дотриманням на основі ризиків (*modern risk-based compliance management*). За результатами дослідження встановлено співвідношення між управлінням ризиками (*risk management*), стратегією вимірювання дотримання (*a compliance measurement strategy*) та управлінням дотримання на основі ризиків (*risk-based compliance management*) (рис. 1).

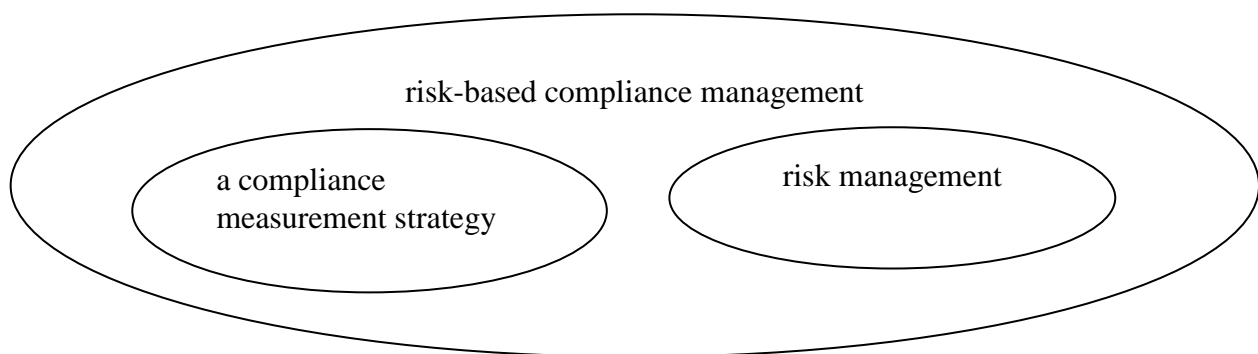

Рис. 1. Співвідношення між управлінням ризиками, стратегією вимірювання дотримання та управлінням дотримання на основі ризиків

Таким чином, управління дотриманням на основі ризиків (risk-based compliance management) вимагає дотримання вимог законодавства не тільки з боку суб'єкта господарювання, але і з боку контролюючого органу – митниці.

Виходячи з наведеного аналізу необхідність застосування комплаєнс контролю в митній системі обумовлюється його надійністю в зниженні, запобіганні та виявленні ризиків, які можуть завдати шкоди діяльності митної системи в цілому. Пропонується здійснити розробку і впровадження основних принципів комплаєнс контролю з метою забезпечення балансу між сприянням торгівлі і здійсненням контролю над нею, виявлення, мінімізації і усунення можливих комплаєнс ризиків, тим самим забезпечивши успішну діяльність і цілісність митної системи.

Література:

1. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures. World Customs Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.wcoomd.org/Kyoto_New/Content/content.html
2. Customs Risk Management Compendium. World Customs Organization. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/risk-management-compendium.aspx>

Федишин І. Б., к.е.н.

*Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя*

ira.fedyshyn@gmail.com

ЗРОСТАННЯ ВВП ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИКИ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Поступово наростаючі проблеми в політичній, економічній і соціальній сферах України загрожують економічній безпеці держави. Безсумнівним є той факт, що зі збільшенням рівня глобалізації та інтенсифікації інтеграційних процесів світової економіки в різних областях, збільшується ризик нестабільності державної економіки.

Після майже двократного (48,9 %) падіння реального виробництва промислової продукції в Україні впродовж 1991-1999 рр., зумовленого адаптацією відповідних підприємств до пострадянських умов [1] та майже після десятиріччя падіння реального ВВП, зумовленого трансформаційною кризою, у 2000 р. в Україні вперше з часів незалежності було зафіксоване зростання реального ВВП, яке насамперед було пов'язано зі стрімким збільшенням експорту. Протягом 2000–2008 рр. середньорічні темпи приросту реального ВВП становили 6,9 %. На тлі економічного піднесення та пом'якшення соціальних проблем відбулось гальмування структурних та інституційних реформ, необхідних для забезпечення стабільного довгострокового розвитку економіки. В результаті, коли зовнішня кон'юнктура змінилась в другій половині 2008 р., реакція економіки на негативний зовнішній шок була різкою. За результатами 2009 р. реальний ВВП України скоротився на 15,1 % [2].

З 2010 по 2013 роки обсяг реального ВВП щорічно зростав, крім цього індекси фізичного обсягу за ці роки нижче 100% не знижувалися. Таким чином, обсяг реального ВВП кожного наступного року дорівнював або перевищував обсяг реального ВВП попереднього року, що є позитивною динамікою і свідчить про незначне зростання економіки країни. Приріст реального ВВП за 2013 рік був нульовим [3, 4].

За даними Державної служби статистики України дефлятор ВВП за третій квартал 2015 року позначений на рівні 37,8 %, а інфляція в Україні в 2015 році виросла до 43,3 % [5] і досягла максимального значення за останні 20 років. Такі оцінки відображають реальність, з якою зіткнулися жителі країни. Ціни на багато груп товарів, особливо на імпортовані, виросли в два і більше рази [6].

В Україні розгортається економічна криза, основними причинами для поглиблення її є:

- посилення інфляції (яка за останні 20 років досягла свого максимуму);
- високі темпи девальвації гривні;
- тривала політична криза в нашій державі через протистояння гілок влади;

- неефективність реформ;
- корупція;
- тіньовий сектор економіки (за оцінками експертів 50 % ВВП);
- зростання дефіциту державного бюджету і державного боргу.

Нестабільність на сировинних ринках, висока вартість газу та електроенергії для населення, організацій та підприємств є чинниками, що підривають можливість покращення макроекономічних показників і призводять до руйнування потенціалу розвитку економіки держави, забезпечуючи їй режим виживання. Так, у 2014 р. соціально-економічний розвиток країни характеризувався зменшенням промислового виробництва у більшості регіонів, відпливом інвестиційного капіталу, призупиненням інвестиційних та інноваційних проєктів, нестійкою експортною динамікою, погіршенням ситуації на ринку праці і загальним падінням рівня доходів населення.

Дані чинники призводять до наступних наслідків:

- падіння промислового виробництва та ефективності господарювання;
- посилення трудової міграції – збільшується кількість людей, які в пошуках заробітку виїжджають за кордон;
- посилення темпів інфляції в нашій державі призводить до подорожчання споживчих товарів;
- посилення рівня безробіття призводить до збільшення розшарування суспільства;
- значне збільшення кількості людей за межею бідності.

Для стабілізації економіки необхідно не руйнувати державний сектор, а комерціалізувати його діяльність, посилити його функції як рівноправного суб'єкта ринкових відносин, що у ціновій політиці повинно проявлятися шляхом встановлення цін на свою частку власності, до якої повинні належати природні монополії, частина інфраструктури промислового виробництва, що перешкоджатиме порушенню господарських зв'язків.

Головна мета фінансово-економічної політики на сучасному етапі – забезпечення сталого зростання внутрішнього валового продукту. Передусім це стосується промисловості, яка має значний потенціал для вагатого нарощування конкурентоспроможної продукції. Наразі діяльність українських промислових підприємств переважно орієнтована на впровадження жорсткої економії, що є ефективним засобом виживання в кризових умовах лише в короткостроковій перспективі. Крім цього, ситуація ускладнюється тим, що в даний час лише деякі великі, ефективно функціонуючі підприємства, організації та навчальні заклади мають у своєму розпорядженні фахівців, що володіють високою професійною кваліфікацією не лише в областях своєї вузькопрофесійної діяльності, але і в сучасній фінансовій системі, теорії управління. Економічна безпека є комплексною соціально-економічною категорією, на яку впливає матеріальне виробництво, внутрішні та зовнішні загрози. Забезпечення економічної безпеки і застосування заходів протекціоністської політики без врахування негативного впливу зовнішніх факторів, зокрема глобалізації, на нашу думку, буде неефективним.

Таким чином, у нестабільній економічній ситуації підвищується ризик того, що уряд буде проводити політику та приймати рішення, які не є кращими для середньо- та довгострокової перспективи і може перешкоджати діяльності вітчизняних підприємств. Нестабільне економічне і політичне середовище України вимагає різних підходів до управління виробничими та інноваційними процесами. В умовах нестабільності економіки України на сьогоднішній день необхідна комплексна цільова підтримка та захист вітчизняних виробників. Оскільки регулювання ринку товарів, робіт і послуг за державні кошти і їх моніторинг під час економічної кризи є надзвичайно актуальним. Міжнародні інвестори та регіональні підприємства малого та середнього бізнесу очікують стабільності економіки та політики, можливості розвитку та безперешкодної діяльності. Ця політика повинна складатись з трьох компонентів:

- 1) створення загальних макро- та мікроекономічних передумов для зростання виробничої, інвестиційної та інноваційної активності;
- 2) розробка заходів стимулювання прогресивних структурних змін на базі розповсюдження виробництв технологічного укладу, а також випереджувального освоєння базових інновацій наступного технологічного укладу;
- 3) застосування методів збалансованої протекціоністської політики.

Все це, у свою чергу, вимагає відсутності воєнних конфліктів, виваженої продуманої політики стабілізації макроекономічної ситуації (монетарної фіскальної політики, відсутність тиску на малий та середній бізнес), налагодження взаємовигідних зв'язків з партнерами та у цьому контексті пріоритетний захист національних інтересів.

Література:

1. Турченок О.В. Кризові дисбаланси та детермінанти активізації інвестиційної діяльності підприємств / О.В. Турченок // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2009. – № 2.
2. Бураковський І., Мовчан В. Вплив торговельної політики на людський розвиток. Оцінка потреб України у галузі сприяння міжнародній торгівлі: аналітичний звіт / І. Бураковський, В. Мовчан. – К. : Регіональне бюро ПРООН для Європи та країн СНД, 2011 – 132 с.
3. Фатюха Н.Г. Аналіз динаміки ВВП України / Н.Г. Фатюха, Т.П. Макушина // Ефективна економіка. – 2015. – № 12.
4. Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2010-2014 роки. Статистичний збірник. Державна служба статистики України / за редакцією І.М. Нікітіної, Київ, 2015. – С. 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. ВВП України та його вплив на життя українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/vvp-ukrayini-ta-jogo-vpliv-na-zhittya-ukrayintsiv>

Шаповал В. М., д.е.н., професор
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Одним із центральних інститутів і головною рушійною силою ринкової економіки є підприємництво, яке визначає темпи економічного зростання, динаміку та структуру валового внутрішнього продукту, а підприємець, відповідно, є домінуючим суб'єктом, центральною фігурою функціонування і розвитку ринкового господарства. Разом з тим, посилення глобалізаційних процесів, які певною мірою типізують процеси підприємницької діяльності, обмеженість бюджетних джерел фінансування соціальної сфери, необхідність вирішення нагальних екологічних проблем, виникнення нового типу споживача, вибір якого ґрунтується не лише на якісних характеристиках товару, що пропонується, але і на етичній поведінці компанії, призвело до формування нових цільових настанов для сучасних бізнес-організацій, які повинні орієнтуватися не лише на потреби ринку у певних товарах і послугах, але і на загальнолюдські цінності.

Усе вищезазначене сприяло посиленню соціальної спрямованості підприємництва, виникненню феномену соціальної відповідальності і свідчить про те, що для сталого розвитку суспільства сьогодні і, особливо, в майбутньому, однієї ефективності економіки замало, необхідно ураховувати інтереси широкого кола людей, яких торкається підприємницька діяльність.

Питання соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності є предметом досліджень насамперед західних фахівців. Серед зарубіжних досліджень, які безпосередньо присвячені розгляду проблем підприємницької етики, затвердження соціальної відповідальності у підприємницькому середовищі, тобто затвердження відповідної системи цінностей, слід виділити, насамперед, праці Г. Боуена, Т. Веблена, К. Девіса, П. Друкера, Е. Карнегі, А. Керолла, Дж. МакГуіра, Г. Мюрдаля, Р. Оуена, М. Портера, Дж. Поста, Л. Престона, С. Сакс, С. Сеті, М. Фрідмена, Р. Фрімена, П. Хейне та ін. Варто зазначити, що і у західній літературі до сьогодні відсутня єдина думка стосовно феномену соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності, його особливостей, сфер та рівнів прояву, критеріїв оцінки. Разом з тим, на Заході постійно ведуться серйозні наукові й практичні дослідження цього явища. Вітчизняні наукові публікації щодо проблем становлення соціальної відповідальності, хоч і почали з'являтися останнім часом (М. Бутко, В. Воробей, Н. Галан, З. Галушка, А. Гулевська-Черниш, Г. Задорожний, С. Мельник, В. Осецький, Ю. Петруня, М. Саприкіна, М. Царик, М. Широкова, М. Юрков), усе ж таки є нечисленими і розрізненими, відрізняються несистемністю і мають ряд особливостей. Зокрема, об'єктом дослідження насамперед стають великі компанії, які діють на міжнародних ринках та/або виходять на ринки капіталу; лише окремі аспекти соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької

діяльності (наприклад, благодійність), які частіше за все розглядаються з філософського і соціологічного погляду, а, наприклад, питання взаємодії держави, підприємницьких кіл і громадянського співтовариства у сфері реалізації концепції соціальної відповідальності та її інституціональної підтримки лишаються поза увагою. По-друге, як теоретики, так і практики часто намагаються копіювати моделі, схеми і механізми соціальної відповідальності, які діють на Заході, недостатньо узгоджуючи їх з українськими реаліями, забуваючи про те, що соціальна відповідальність як добровільна ініціатива підприємництва існує у конкретному суспільстві, у межах певного національного середовища. Те, що в одній країні є добровільним, в іншій може бути законодавчо закріпленим обов'язком. Тому не можна один і той же підхід, вважаючи його найкращим прикладом, вилучати з одного контексту і поміщати в інший. По-третє, аналіз інформаційної бази свідчить про те, що в Україні практично відсутня інформація про кращі практики соціальної відповідальності (за виключенням окремих спеціалізованих видань, які є доступними лише фахівцям). Усе це обмежує рух досліджень, звужує масштаби вивчення досвіду, дослідження поведінки і сприйняття соціальної відповідальності, та підтверджує факт виникнення розриву між практичною потребою узагальнення наявного досвіду соціальних практик і відсутністю теоретичного обґрунтування подальшої активізації соціально відповідальної діяльності українських компаній. Це особливо очевидно на фоні тієї уваги, яка приділяється розвитку соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності в розвинених зарубіжних країнах. Варто визнати, що, незважаючи на майже двадцятилітній період свого розвитку, українське підприємництво ще не стало на позиції соціальної відповідальності. Як показує практика, у сучасній Україні ще не сформовані традиції соціально відповідального ведення бізнесу. Й лише останнім часом деякі компанії почали заявляти про соціальну відповідальність як про свою бізнес-стратегію. До того ж уявлення про соціальну відповідальність серед українських підприємців до сьогодні лишаються розмитими, й це зумовлює значну варіативність форм соціальної діяльності на різних підприємствах (по суті, кожне українське підприємство шукає власний баланс між економічною ефективністю і соціальною необхідністю).

Література:

1. Шаповал В. М. Соціальна відповідальність у системі підприємницької діяльності: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.01/ Валентина Михайлівна Шаповал. – ДВНЗ "Нац. гірничий ун-т". – Дніпропетровськ, 2012. – 42 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/jspui/handle/123456789/191>

Schaefer M., Doctor in Economics, Professor,
SEPIKE, Poitiers, France
info@sepik.com

NON-STANDARD EMPLOYMENT IN THE EU AND UKRAINE

Balanced functioning of labor markets in the national and international levels are the base for the sustainable socio-economic development of each country. In the EU Members-states standard (full-time) employment as a traditional form of hiring is getting less popular since ITC development and wish of people to be more flexible. Globalization takes significant role in this process, as migration of population (especially economically active population) becomes unobstructed and more widespread in the world.

In Ukraine, "non-standard" employment relations can be seen in two ways. First form is the non-standard employment contract, i.e. the rejection of the formal contract conditions from legalized standards; second form is non-standardized employment conditions. In this sense, non-standard workers are those who have signed a non-standard contract, as well as those who don't have a contract at all (e.g. self-employed or workers, who are involved to the work on the basis of verbal agreements) or those who are working in non-standard mode under conditions of full-employment.

Absence of legal basics in Ukraine for the non-standard employment unlike European approaches makes necessary to research preconditions of non-standard employment in Ukraine with the purpose to use positive EU-experience in the formation of effective forms of ensuring the work and raising quality of the life under conditions of implementing an independent professional choice.

Despite the rapid spread of borrowed labor in Ukraine there is no consistency of socio-labor views on this issue. If employers perceive positively borrowed labor, the unions see it as a threat to labor rights [1]. As for the workers, their work is often involved as the only possible solution to the situation of lack of funds and the need to hold their families. To attract employees by companies is explained by the following advantages [2]: 1) use of labor in conditions of borrowing allows businesses to replace quickly employees who are absent for different reasons (vacation, business trip, illness, etc.); 2) loan allows having the right number of employees for the rapid implementation of production assignments (urgent, unpredictable related to seasonality, etc.); 3) form of involvement allows flexibility to change the quantity and quality of workers by fluctuations in economic conditions, such as peak sales of goods, serving international sporting events, forums, festivals etc.; 4) drawing staff on the terms agreed with the Employment Agency cannot be in all but in many cases optimize wage costs; 5) involvement employees who are not issued until the state can achieve higher rates of labor to increase its productivity by bringing employees from the state; 6) the employer is not burdened with the obligation to pay social security contributions for the employee to a system of compulsory state social insurance.

New employment forms identified by Eurofound can be classified into two groups: 1) new models of the employment relations between employer and employee,

or client and worker; 2) new work patterns, i.e. new ways in which work is conducted. At the same time, the employment forms can be differentiated by whether they pertain to employees or to the self-employed and freelancers; they might also apply to both groups. In relation to new employment relations that differ from the traditional concept of one employer and one employee, two new employment forms are emerging across the EU: employee sharing and job sharing. *Employee sharing* means that an individual worker is jointly hired by a group of employers (who are not clients of a traditional temporary work agency). In contrast to this form is *job sharing*, in which a single employer hires two or more workers to jointly fill a specific job.

The *voucher-based work* is form of employment, in which the employment relations and related payment is based on a voucher rather than an employment contract. In most cases, workers then have a status somewhere between employees and self-employed.

As regarding new work patterns, these include interim management, casual work, ICT-based mobile work, crowd employment, portfolio work and collaborative employment. Interim management is a new work pattern among employees and describes situations in which a worker is usually a highly skilled expert. In contrast to the traditional fixed-term work arrangements, interim management has some elements of consultancy, but the expert has employee status rather than that of external advisor.

Casual work is employee-oriented form of employment. Here the employer is not obliged to regularly provide the worker with work, but has the flexibility to call on them when needed.

ICT-based mobile work refers to work patterns characterized by the worker (whether employee or self-employed) operating from various possible locations outside the premises of their employer (e.g. at home, at client's premises or on the road), supported by modern technologies such as laptop. It is different from traditional teleworking in the sense of being even less place-bounded.

For self-employed and freelancers, *crowd employment* is a new option; this is also characterized by not being place-bounded. Virtual platforms match a large number of buyers and sellers, often with larger tasks being broken down into small jobs. In a similar way, portfolio work done by the self-employed refers to situations in which they work for a large number of clients, providing small amounts of work for each of them.

New patterns of self-employment in the form of *new collaborative models* that go beyond traditional business partner relations were found in a variety of countries. Interestingly, there is not much difference in the number of countries in which each new employment form was reported, many being found in around 10 countries. Interim management and voucher-based work were less common and ICT-based mobile work was the most common. The demand for new goods and services is innovation in the form of new technical, technological, organizational and administrative decisions as a characteristic of the informational economy, which defines demand for innovative employment. Such employment provides innovative type of workers, who are skilled, proactive, creative, working on international standards with the use of ICT, enterprising, high adaptive capacity broad outlook, likely to produce innovation and able to implement them in life [3-4].

Studying different models of innovation and employment, we should take into account such aspects as the type of national system of innovation. We can distinguish the following main types of national innovation systems: market (US and UK); Intercompany (Japan); Social Democratic (Scandinavian countries); Integration European (Germany, France, the Netherlands and Italy). Based on these innovative systems we can build relevant national employment models. The division is rather arbitrary; as any country can be attributed to a specific model has not in all respects. Thus, German model of innovative employment for some parameters are close to the European mainland, and the other close to the Japanese model. Formation of Japanese employment model of innovation is closely linked to the formal labor market institutions, as well as with informal institutions, values, non-corporate ideals. They define pattern attitude of the company's staff, high staff loyalty to the company, "quality circles", dependent on wages and seniority premiums are increasing, and the orientation of the labor market and intra-oriented social partners in cooperation.

If we compare the development of innovative type of employment in OECD countries, CEE and CIS, for the latter characterized by the following processes: high rate of job destruction and creation of new type of the private sector. Moreover, if the share of traditional flexible forms of employment (work for futures contracts and in part-time work and self-employment) remains fairly stable employment growth is based on "unearned" contracts or work performed without a contract. In the CEE countries in recent years an increasing number of fixed-term employment contracts, but their share is lower than in the EU countries (10%). So, the growth of the informal part of flexible employment in many CEE is [5].

Considering the Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020" can be seen the following trends. The main factors of the innovative transformation of employment is a multi-labor competition of employers and legal forms of cooperation; constructive trust between the social partners; deepening division of labor to the old and new technologies; specialization of scientific engineering and technological capabilities with access to relevant global staff certification; optimization of financial mechanisms to attract invention and rationalization; effective support for business innovation; activity of social innovations; national model of public policy innovation transformation of employment; investment appeal of human capital development and its implementation into the new forms of employment. It is assumed that most likely social innovations in employment in the future will be [6]: 1) public-private partnerships to create jobs; 2) innovative forms of employment flexibility combined with social technologies of surveillance, recording and registration status, employment conditions and safety; 3) spread of outsourcing and staff leasing, outstaffing; 4) modernization of social dialogue in triangle "state – business – trade unions" in a broader format of "state – business – society"; 5) transition from the social support policy to active employment policy; 6) comprehensive continuous professional orientation program; 7) innovative technology transit youth into the labor market; 8) promotion of social and professional rehabilitation of unemployed; 9) programs the active involvement of economically inactive population; 10) voucher

technologies in vocational training; 11) stimulation of professional and territorial mobility; 12) creation of innovative jobs, i.e. telecommunications based on the online communications, modernized home-based work and co-working.

References:

1. Schaefer, M., Halytsia, I., Getman, O. & Galkowski, A. (2014), Hochschulbildung im 21. Jahrhundert – neue innovative Wege, *Journal L'Association 1901 SEPIKE*, Ausgabe 5, Osthofen, Deutschland; Poitiers, France, Los Angeles, USA, S. 6-17, Available at: http://media.wix.com/ugd/b199e2_5e3659667ad841f99791ec79004933d5.pdf
2. *Rynok pratsi ta zainiatist' naselelnia: problem teorii ta vyklyky praktyky* [Labor market and employment: theoretical problems and practical challenges] (2010), collective monograph, Edited by M.V. Tulenkov, *IPK DSZU, Kyiv, Ukraine*, 363 p.
3. Getman, O.O. (2016), *Innovatsiinyi mehanizm reguliuvannia runku pratsi* [Innovative mechanism of labor market regulation], monograph, UMSF, Dnipro, Ukraine, 328 p.
4. Hetman, O.A. (2016), Innovative mechanism of domestic labor market security, *Ekonomika i organizatsiia upravlinnia*, No. 1, pp. 83-92, Available at: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/viewFile/2373/2407>.
5. Getman, O. (2016), Innovations as a key element of economic security for labor market balancing (by example of Germany), *Naukovyi Visnyk Uzhgorodskogo universytetu: Seriiia Ekonomika*, No. 47(1), pp. C. 78-82, Available at: http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/1/47_11.pdf.
6. Getman, O. & Hudzynsky, S. (2016), Youth employment security in Ukraine, *Journal L'Association 1901 "SEPIKE"*, Ausgabe 13, pp. 59-65, Available at: http://media.wix.com/ugd/b199e2_3f192c66a253407e9b8991d653330885.pdf

СЕКЦІЯ 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЕКОНОМІКИ Й ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ,
ПЛАНУВАННЯ Й ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Бабенко Б. І., к. т. н., доцент, науковий співробітник,
НДЦ митної справи Науково-дослідного інституту
фіскальної політики Університету ДФС
babenko1947@gmail.com

Миропольська О. В., к. п. н., начальник відділу
Департаменту спеціалізованої підготовки
та кінологічного забезпечення ДФС,
(м. Хмельницький)
miropolska.oksana@gmail.com

ІНФРАСТРУКТУРА ТА ОБЛАДНАННЯ ДФС У КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
МИТНОГО КОНТРОЛЮ

На сьогодні, стало пришвидшення здійснення митних процедур в митних відомствах ЄС, стало можливим, за рахунок [1-2]: постійного удосконалення митного законодавства; створення єдиних інформаційно – телекомунікаційних мереж забезпечення електронного документообігу; створення умов (баз) збереження об'єктів митного контролю (далі - МК) вмісту вантажів (зображень); обліку (збереження) прикладів змін у несанкціонованих модифікаціях транспортних засобів, контейнерів (далі – ТЗ) та можливих місць приховування об'єктів порушення митних правил (далі - ПМП) або контрабанди (далі – КБ), з метою розкриття хитрощів недобросовісних учасників ЗЕД; передачі зображень (на будь-яку відстань) та іншої інформації про результати МК до баз центрального серверу (дала - Сервер), власних Єдиних автоматизованих інформаційних систем (далі – ЄАІС), з забезпеченням інтерактивного доступу до них та інше.

Досліджено і сучасний стан та тенденції щодо перспектив (можливого) удосконалення відомчої телекомунікаційної мережі Державної фіскальної служби України (далі – ВТМ), на базі використання технологій VPN, які дозволяють створювати віртуальні (приватні - Інтранет) мережі для трансляції мережевих адрес та імен, в контексті: підвищення рівня електронного документообігу; інтеграції результатів МК до центрального серверу; інтерактивного використання цих даних; скорочення часу проходження товарів через митниці пунктів пропуску на державному кордоні; мінімізації впливу людського фактору та зменшення кількості бюрократичних процедур тощо [3].

Результати досліджених шляхів, з використання зарубіжного досвіду у ДФС, в контексті удосконалення ВТМ, яка б об'єднала всіх учасників процесу МК, митного оформлення вантажів та транспортних засобів і забезпечувала б інтерактивний доступ до цих результатів МК, і дозволила запропонувати інноваційну концепцію *системи передачі, зберігання та аналізу об'єктів МК, зокрема перевірених рентгенотелевізійними скануючими системами* (далі - *скануючими системами*) та сформулювати рекомендації щодо проектування блок – схеми «Моделі програмно – апаратного комплексу забезпечення синхронізації та передачі результатів митного контролю та митного оформлення з митниць та скануючих систем ДФС до центрального серверу ЄАІС» (рис. 1) [1-4].

Рисунок 1. Блок – схема «Моделі програмно – апаратного комплексу забезпечення синхронізації та передачі результатів митного контролю, митного оформлення з митниць та скануючих систем до центрального серверу ЄАІС ДФС

Наукова новизна результатів дослідження представляє власну дефініцію стосовно удосконаленні підходів та формування єдиного електронного документообігу в ДФС, яка поєднає діючі системи рентген - сканування митниць, з можливістю передавати результати митних доглядів (зображень об'єктів вмісту вантажів та ТЗ) та митного оформлення, до відповідних баз збереження цих даних у Сервері ЄАІС, а практична значущість отриманих результатів пов'язується з обґрунтуванням необхідності запровадження до нього баз збереження, зокрема баз збереження:

- контрольних зображень результатів митного контролю;
- зображень несанкціонованих модифікацій ТЗ, контейнерів тощо;
- інформації про ПМП та КБ та технічних засобів МК;
- інформації про юридичних та фізичних осіб (жителів прикордонних областей, які є громадянами України, Молдови, циганської або арабської національності та інші), які багаторазово перетинають митний кордон, з метою визначення способу незаконного переміщення предметів порушення митного законодавства – «фізичного приховування» (умисна дія порушника щодо перешкоджання встановленню об'єктивної істини про незаконне переміщення через кордон), шляхом: подробиць або отриманих незаконним шляхом документів, а також тих, що містять неправдиві дані чи є підставою для

переміщення інших предметів; приховування на тілі фізичної особи та внутрішніх порожнинах (ковтальним способом), безпосередньо в одязі, взутті та особистих речах.

Практичне впровадження наведеної вище «Блок-схеми» (рис. 1) дозволить:

- інтегрувати результати МК та доглядів (з використанням скануючих систем) та передавати їх (зображення) в електронному вигляді до Серверу ЄАІС ДФС та використовувати цю інформацію для забезпечення контролю та обміну митними даними;

- ефективно протидіяти ПМП (КБ) та мінімізувати переміщення нелегальних мігрантів, заборонених товарів, товарів військового та подвійного призначення через державний кордоні України;

- формувати відповідну інформацію про порушення ПМП (КБ) або про обставини щодо можливого ухилення;

- приймати ефективні рішення та здійснювати планування щодо форм та засобів здійснення МК, ґрунтуючись на оперативних даних цього контролю, даних автоматизованої системи управління ризиками, результатів валідації оцінок загроз, мір безпеки та рішень стосовно визначення об'єктів для перевірок [1, стандарт 4-5 (системи управління ризиками, стор. 8)].

Отож, орієнтуючись на позитивний досвід митних відомств держав ЄС та результати модернізаційних процесів, які відбуваються у ДФС, впровадження таких баз до ЄАІС, створить ефективні умови щодо централізації сфери МК та митного оформлення, зокрема щодо [1, 3-4]: удосконалення митної оглядової діяльності та системи формування компетенційного потенціалу фахівців інформаційно технічного профілю ДФС, заснованої на принципах переходу «від трансляції готових знань до компетентісного підходу»; валідації оцінок загроз і рішень з визначення об'єктів для доглядів, а також визначення найбільш ефективних методів роботи; формування навичок щодо: здійснення заходів прискореного проходження митних процедур учасниками ЗЕД; створення передумов щодо забезпечення ефективної діяльності митниць та більш активного сприяння міжнародній торгівлі.

Література:

1. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО. URL:<http://www.wcoomd.org/~media/50518838DCAD4D4B9600B3E94F37C663.a shx> (дата звернення: 05.04.2017)

2. Передовая практика на пунктах пересечения границы: содействие торговли и транспорту. URL: <http://www.osce.org/ru/eea/99872?download=true> (дата звернення: 19.01.2017)

3. Виртуализация: новый подход к построению IT-инфраструктуры. URL: <http://www.ixbt.com/cm/virtualization.shtml> (дата звернення: 11.04.2017).

4. Исследование процедур таможенного оформления в портах Одессы и Ильичевска. URL: http://eubam.org/wp-content/uploads/2015/11/20150225153516367339Port_Study_in_Russian.pdf (дата звернення: 21.02.2016)

Беркут О. В., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
olena.berkut@gmail.com

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Вивченню та аналізу різних аспектів економічної і соціальної диференціації регіонального розвитку присвячені численні наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених. Часто для аналізу рівня диференціації соціально-економічного розвитку регіонів України використовуються різні статистичні характеристики нерівності для широкого набору показників соціально-економічного розвитку [1-2].

Для правильного вибору адекватних описових статистик і методу статистичного аналізу необхідно визначити, як розподілені кількісні дані, тобто чи їх розподіл є нормальним. Перевіряючи умову нормальності розподілу даних, необхідно, однак, добре уявляти собі, в яких випадках його виконання є критичним для застосування конкретного статистичного методу. Так, наприклад, метод головних компонент (Principle Components Analysis, PCA) не вимагає, щоб дані були розподілені нормально. Лінійна регресія (Linear Regression) хоча і припускає нормальність розподілу залежною змінною, є досить робастним методом при незначних відхиленнях від цієї умови. У той же час для успішного застосування дискримінантного аналізу (Discriminant Analysis) нормальність розподілах ознак в кожній групі класифікуються об'єктів - умова обов'язкова.

Слід зазначити, що значення середнього значення і стандартного відхилення чутливі до викидів, і можуть значно змінюватися при наявності екстремальних значень в ряду даних. Опис даних за допомогою медіани і інтерквартильного розмаху дозволяє уникнути впливу викидів. Існує цілий ряд статистичних тестів, спеціально розроблених для перевірки нормальності розподілу даних. Серед, яких слід виділити аналітичні та графічні методи.

Серед аналітичних методів може бути виділений критерій Шапіро-Уїлкі. Цей критерій є надійним для невеликих вибірках ($8 \leq n \leq 50$, де n – кількість елементів вибірки) і є більш потужним, ніж інші, критерії, тобто дає найменшу ймовірність прийняти нульову гіпотезу, коли насправді вірна альтернативна, в даному випадку - прийняти гіпотезу про нормальний розподіл, коли розподіл не відповідає нормальному. Сформулюємо основну та альтернативну гіпотези.

Основна гіпотеза: Величина, що досліджується, має нормальний розподіл, значення параметрів розподілу заздалегідь не відомі.

Альтернативна гіпотеза: Розподіл величини, що досліджується, відрізняється від нормального.

За таблицею значення W -статистики для $n=27$ та $p=\alpha=0,05$, дорівнює 0,92. Якщо за допомогою тесту ймовірність помилки p , що була отримана

виявляється менше деякого заздалегідь прийнятого рівня значущості (наприклад, 0,05), та значення табличного значення W-статистики виявляється меншим за отримане, то нульова гіпотеза відхиляється.

Під час прийняття рішення щодо нормальності розподілу будемо користуватися наступною інтерпретацією P-значення: $P > 0,1$ – нульова гіпотеза приймається, $P = 0,05$ – є деякі сумніви в істинності нульової гіпотези, $P = 0,02$ – досить сильний аргумент проти нульової гіпотези, $P \leq 0,01$ – гіпотеза майже напевно не підтверджується.

За вище наведеною інтерпретацією показники з P-значенням $P > 0,05$ будуть вважатися тими, що мають нормальний розподіл; показники з P-значенням $0,01 \leq P \leq 0,05$ мають розподіл, що наближається до нормального, показники з P-значенням $P \leq 0,01$ мають розподіл, що відрізняється від нормального.

Гістограма – найпростіший графічний спосіб перевірки характеру розподілу даних. Якщо гістограма має колоколоподібний симетричний вид, можна зробити висновок про те, що аналізована змінна має приблизно нормальний розподіл. Однак під час інтерпретації гістограм слід дотримуватися обережності, оскільки їх зовнішній вигляд може сильно залежати як від числа спостережень, так і від кроку, обраного для розбиття даних на класи. У ряді випадків, зокрема при невеликому числі спостережень, гістограми можуть давати неправильне уявлення про властивості. У таких випадках спільно з гістограмою зручно використовувати криву щільності ймовірності.

Діаграми розмахів, або «ящики з вусами» дозволяють дати максимально повну статистичну характеристику сукупності, що аналізується. Крім того, діаграми розмаху можна використовувати для візуальної експрес-оцінки різниці між двома і більше групами. Такий вид діаграми в зручній формі показує медіану, нижній і верхній квартилі, мінімальне і максимальне значення вибірки, викиди. Відстані між різними частинами ящика дозволяють визначити міру розкиду значень (дисперсію) і асиметрію в даних, виявити викиди.

Для подальшого аналізу динаміки змін характеру диференціації соціально-економічного розвитку регіонів для показників, що мають нормальний розподіл необхідно використовувати середнє арифметичне значення та стандартне відхилення; а для показників, розподіл яких відрізняється від нормального – медіану та інтерквартильний розмах. Для показників, розподіл значень яких наближається до нормального, але не є таким, для аналізу необхідно використовувати одночасно як середнє арифметичне значення та стандартне відхилення, так і медіану та інтерквартильний розмах.

Крім вище наведених показників для дослідження динаміки змін диференціації соціально-економічного розвитку регіонів можуть використовуватися: коефіцієнт розмаху, децильний коефіцієнт диференціації, коефіцієнт варіації, коефіцієнт асиметрії та коефіцієнт куртозису. Коефіцієнт розмаху характеризує відношення максимального до мінімального значень. Децильний коефіцієнт диференціації показує у скільки разів мінімальні значення 10% найбільших значень показника перевищують максимальні значення 10% найменших значень показника. За величиною коефіцієнта

варіації можна судити про ступінь однорідності значень сукупності. Чим більше його величина, тим більше розкид значень показників навколо середньої, тим менш однорідна сукупність за своїм.

Під час прийняття рішення щодо однорідності сукупності будемо користуватися наступною інтерпретацією коефіцієнта варіації: 0 – 0,33 сукупність достатньо однорідна, 0,33 – 0,45 недостатньо однорідна сукупність, > 0,45 сукупність неоднорідна, > 1 в сукупності велика варіація ознак навколо середнього значення.

Асиметрія та куртозис є характеристиками нормального розподілу. Причому, на відміну від інших показників, вони описують не сам розподіл, а відхилення розподілу конкретної вибірки від нормального. У нормального розподілу куртозис дорівнює 3, а асиметрія дорівнює 0. Під час аналізу будемо вважати, що розподіл, для якого: нормальний розподіл: коефіцієнт асиметрії належить до діапазону від -1 до 1 та коефіцієнт куртозису належить до діапазону від 2 до 4; наближається до нормального: абсолютне значення коефіцієнта асиметрії не перевищує 2, абсолютне значення коефіцієнт куртозису належить до діапазонів від 1 до 2 та від 4 до 5; розподіл відрізняється від нормального у всіх інших випадках.

Таким чином, даний підхід полягає в дослідженні диференціації соціально-економічного розвитку регіонів по різних компонентах соціально-економічного розвитку регіонів, позитивним моментами якого є те, що прості індикатори кількісно характеризують міру відмінностей між регіонами і дозволяють досліджувати міжрегіональну диференціацію в величинах, які можуть порівнюватися між собою, що полегшує і спрощує аналіз. Однак при великій кількості показників це може призвести до великої кількості інформації та утруднити інтерпретацію результатів.

Показники соціально-економічного розвитку взаємозалежні та можуть багато в чому дублювати один одного. Крім того такі ознаки лише опосередковано відображають найбільш суттєві внутрішні властивості, які не можуть бути виміряні безпосередньо. Для того, щоб врахувати вище наведені особливості вихідних даних використовуються методи факторного аналізу. Сутність методів факторного аналізу полягає в переході від опису множини об'єктів, які задані великим набором опосередкованих ознак, до опису меншою кількістю максимально інформативних змінних (факторів), які відображають найбільш істотні якості явища або процесу.

Література:

1. Вахович І.М., Табалова О.Є. Система показників діагностики регіональних асиметрій сталого розвитку /І.М. Вахович, О.Є. Табалова // Вісник університету банківської справи національного банку України. – 2012. - №3(15) С. 86-91.
2. Кустовська, О. В. Статистичний аналіз регіональної диференціації оплати праці в Україні / О. В. Кустовська // Демографія та соціальна економіка. – 2010. – № 2. – С. 149-159.

Ватченко О. Б., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

Ватченко Б. С., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
alex.vatchenko@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВ

Розвиток суспільства переконливо підтверджує, що головним чинником сталого розвитку держави може бути тільки зростання інтелектуального потенціалу нації і, в першу чергу, впровадження науково-технологічних новацій, бо саме вони є тією рушійною силою, яка здатна забезпечити інноваційне зростання, міцні позиції на світовому ринку і економічну незалежність будь якої держави.

Господарські системи найбільш розвинених країн усе більш трансформуються в економіку знань, використання яких множить результати господарської діяльності набагато ефективніше, ніж застосування будь-якого іншого виробничого чинника. У таких умовах формується цілеспрямована державна політика і концентрація національних зусиль на найбільш перспективних напрямках науково-технологічного і соціально-економічного розвитку.

Заходи впливу держави в області інновацій поділяють на прямі і непрямі. Прямі методи державного регулювання інноваційних процесів спрямовані на розвиток державного сектору економіки здійснюються переважно в двох формах: адміністративно-відомчої і програмно-цільової. До непрямих методів відносяться податкові і кредитні пільги по наукових дослідженнях і технологічних розробках. Пільгове кредитування через інноваційні або венчурні фонди спрямоване на пряме сприяння розвитку пріоритетних напрямів НІОКР, створенню і впровадженню перспективних технологій. Співвідношення цих методів визначається економічною ситуацією в країні і вибраною в зв'язку з цим концепцією державного регулювання – з упором на ринок або на централізований вплив.

Починаючи з кінця 60-х років ХХ століття в розвинених капіталістичних країнах (перш за все, в Японії і США) інформація і інформаційні ресурси починають грати особливу самостійну роль, не прив'язану більш до матеріального виробництва. Саме тоді вперше була сформульована нині загально визнана ідея про те, що «виробництво інформаційного продукту, а не продукту матеріального буде рушійною силою» [1].

В цей період найбільше втратили регіони – лідери кінця ІХХ ст.- початку ХХ ст. Це вугільно-металургійні райони США (Пенсильванія), ФРН (Рурский промисловий район), Великобританії (Бірмінгем, Ліверпуль, Ньюкасл, Шеффід), Франції, Бельгії і інші. З цієї причини багато регіональних програм індустріальних країн були спрямовані на створення оптимальних умов для появи і зростання наукомістких галузей промисловості в регіонах. Це найефективніший варіант економічного розвитку регіону, забезпечення

зайнятості і підвищення рівня життя населення. Зокрема, в США штати самі розробляють і беруть участь в різного роду науково-технічних програмах, що забезпечують будівництво заводів, лабораторій або підприємств сервісу. При цьому передбачаються податкові пільги, програми фінансової допомоги і цільового навчання кадрів.

Останні десятиліття показали, що в умовах динамічного інноваційного розвитку великі підприємства не можуть успішно функціонувати без системи малих та середніх підприємств. Система з недостатньою різноманітністю втрачає гнучкість, здатність швидко адаптуватися до змін, що знижує її ефективність. У Європі діють понад 20 мільйонів підприємств, з яких більш як 99% – малі та середні підприємства (МСП, із зайнятістю менше 250 осіб), які мають важливе соціальне та економічне значення. Малі підприємства вважаються потенційно більш інноваційними через відсутність сталої бюрократії, більш конкурентні ринки та більш ефективне стимулювання [2]. Отже, підтримка малого інноваційного бізнесу стала одним з найважливіших напрямів державної інноваційної політики у більшості індустріально розвинених країн, де вирішенням відповідних питань займаються, як правило, спеціальні державні органи. У США це Адміністрація у справах малого бізнесу, Національний науковий фонд, НАСА, галузеві Міністерства; у Німеччині – Міністерство економіки, Міністерство наукових досліджень і технологій, Федерація промислових дослідницьких асоціацій; у Франції – Міністерство економіки, Національне агентство по впровадженню результатів досліджень, Науково-технічний фонд; у Японії – Корпорація фінансування дрібного бізнесу, Народна фінансова корпорація, Центр ризикового підприємництва; Центральне місце в системі державної підтримки інноваційного підприємництва відводиться сфері НІОКР і впровадженню новітніх технологій.

Незважаючи на прийняття важливих законодавчих актів щодо інноваційного розвитку в Україні немає комплексних передумов для розвитку інновацій та надання послуг підтримки бізнесу. До сьогоднішнього дня відчувається серйозна нестача ефективних економічних стимулів для проведення підприємствами технологічної модернізації на основі нових знань. Крім того представлено занадто мало діючих механізмів і структур з трансферу технологій та надання посередницьких послуг, які б проводили оцінку, аудит і задовольняли б потреби постачальників і споживачів технологій. Отже, розвиток інновацій залишається одним із викликів для українських підприємств як у високотехнологічному, так і у низькотехнологічному секторах.

Література:

1. Вестник РФФИ: Социальная роль научного знания в контексте постиндустриальной идеологии. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rffi.ru/default.asp?section_id=80

2. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. – Том 3 – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19.10.2011) – К.: Фенікс, 2011 – 76 с. – (проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»)

Гладка Л. І., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Барабаш Н. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
barabashnadya@ukr.net

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ДОГЛЯДУ ЗА ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

В умовах ринкових перетворень у вітчизняній економіці, виникає необхідність пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, яка залежить від здатності задовольняти потреби споживачів продукції та її якості.

Розвиток експортних відносин показав, що стосовно якості продукція вітчизняних підприємств є неконкурентоспроможною на світовому ринку. Тобто проблема розробки та впровадження дійових методів державного нагляду за якістю продукції набуває особливого значення[4].

Підвищення рівня якості продукції визначає ступінь виживання фірми в умовах ринку, темпи науково – технічного прогресу, зростання ефективності виробництва, економію усіх видів ресурсів, використовуваних на підприємстві.

Тобто, рівень якості – це кількісна характеристика міри придатності продукції для задоволення конкретного попиту на неї, у порівнянні з відповідними базовими показниками за фіксованих умов споживання [5].

На сьогоднішньому етапі розвитку виробництва, потенційні споживачі товарів та послуг потребують повної та достовірної інформації про їх якість. У зв'язку з цим, почав поширюватися та розвиватися такий вид контролю, як сертифікація.

Сертифікація – це процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналу встановленим законодавчим вимогам [4]. Мета сертифікації представлена на рис.1.

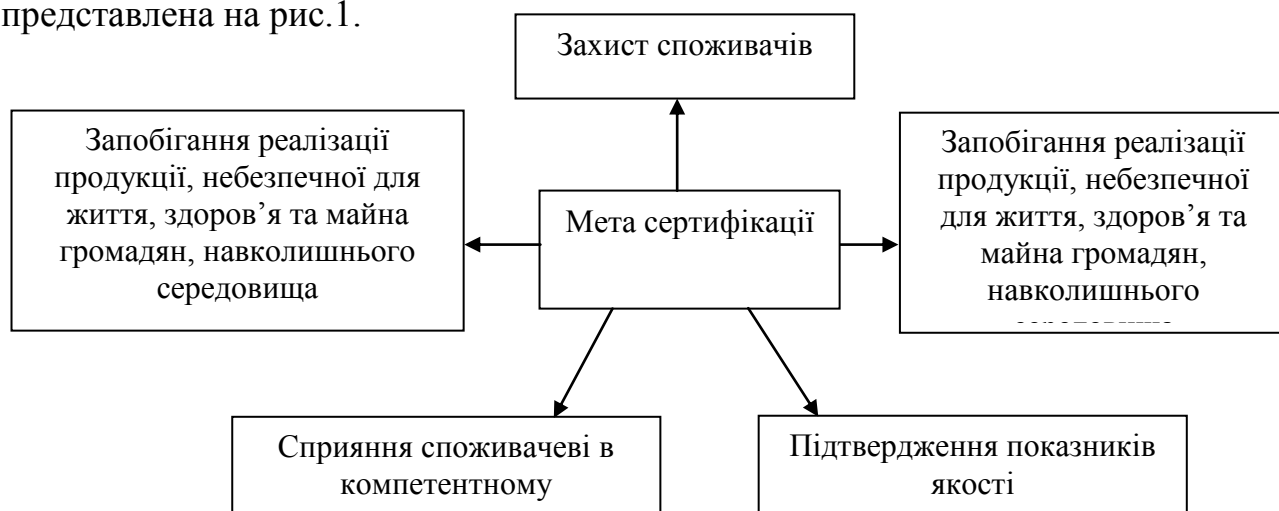

Рис. 1. Мета сертифікації

Державна система сертифікації та якості продукції повинна сприяти створенню правових основ, форм і методів робіт із сертифікації, спрямованих на забезпечення безпеки продукції для життя і здоров'я людей, охорону навколишнього середовища, безпеку об'єктів народного господарства, економію трудових, матеріальних і енергетичних ресурсів.

Державною системою сертифікації продукції в Україні є система УКРСЕПРО, яка проводить як обов'язкову, так і добровільну сертифікацію.

Обов'язкова сертифікація проводиться для визначення відповідності параметрів продукції вимогам нормативних документів, визначених законодавчими актами України, та вимогам нормативних документів.

У процесі добровільної сертифікації визначається відповідність параметрів продукції вимогам нормативних документів, які вказані заявником. Слід зазначити, що проведення робіт з добровільної сертифікації істотно підвищують конкурентоспроможність сертифікованої продукції та її привабливість для ринку, дозволяє виробникові ефективніше реалізувати свою продукцію на вигідних умовах [6].

Окрім сертифікації, не менш важливу роль у підвищенні якості продукції відіграє стандартизація.

Стандартизація – це діяльність, яка спрямована на розробку та встановлення вимог, норм і правил, що забезпечує право споживача на придбання товарів належної якості за прийнятну ціну та носить обов'язковий чи рекомендаційний характер.

Головною метою стандартизації є оптимальне впорядкування об'єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції, удосконалення організації управління національним господарством, розвиток міжнародного економічного, наукового і технічного співробітництва [1].

До найважливіших методів забезпечення належної якості та конкурентоспроможності продукції належать державний нагляд за якістю і внутрішньовиробничий технічний контроль.

Державний нагляд проводиться у формі періодичної або постійної перевірки дотримання вимог нормативних документів чи проведення вибіркового контролю стабільності якості сертифікованої продукції та правил випробування виробів.

Об'єктами державного нагляду є: продукція виробничо-технічного призначення, товари народного споживання та продукти харчування; експортна та імпортна продукція; атестовані виробництва [3].

Внутрішньовиробничий технічний контроль фіксується в нормативних документах і забезпечує необхідний рівень якості, шляхом перевірки кожного виробу і впливу на умови та чинники, що його формують [7].

Таким чином, державна система догляду за якістю продукції відіграє важливу роль на сучасному ринку. Саме якість продукції є необхідною передумовою функціонування кожного підприємства для забезпечення їх конкурентоспроможності у сучасних ринкових умовах. Стандартизація і

сертифікація є необхідними та вагомими інструментами управління якістю і безпекою продукції підприємства, які здатні здійснювати вагомий вплив на виробничі процеси підприємства та є необхідною умовою його розвитку. Основною задачею державних органів на сучасному етапі повинно стати забезпечення розумного балансу між дотриманням прав і свобод громадян та підтриманням належного порядку у сфері торгівлі [5].

Література:

1. Про стандартизацію і сертифікацію. Декрет Кабінету Міністрів № 868 – VIII від 08.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/46-93>.
2. Закон України: «Про основні принципи та вимоги до безпечності харчових продуктів» № 867-VIII від 08.12.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>
3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Авер'янов В. Б. Державне управління в Україні: навчальний посібник / за ред. В. Б. Авер'янова. – К., 2010. – 358 с.
5. Ахміна А. М. Основи управління якістю продукції / А. М. Ахміна, Д. П. Гасюк; під ред. А. М. Ахміна. – К. : Фенікс, 2012. – 324 с.
6. Болотніков А. О. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: МАУП, 2015. - 144 с.
7. Когут М. С. Основи взаємозамінності, стандартизації, сертифікації, акредитації та технічні вимірювання. Підручник / М. С. Когут, Н. М. Лебідь, О. В. Білоус, І. Є. Кравець.- Львів : Світ, 2010. – 528 с.

Гладка Л. І., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Білодід К. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
november1life@gmail.com

РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Продуктивність праці виступає комплексним показником ефективної економічної діяльності.

У вузькому розумінні, продуктивність праці – це показник, який характеризує ефективність виробничого процесу у вигляді співвідношення продукції, призначеної для реалізації за межами виробничого процесу та одного або декількох основних ресурсів. Але це визначення не відображає умов, які супроводжували виробничий процес, тобто – термінів виготовлення продукції, число травм працівників тощо [1].

Таким чином, під продуктивністю праці слід розуміти здатність праці конкретних працівників і одиницю робочого часу виробляти певну кількість продукції чи обсяг роботи. Тобто підвищення продуктивності праці зводиться до економії робочого часу [1].

Рівень продуктивності праці на кожному окремо взятому підприємстві варіюється (зростає або знижується) в залежності від ряду факторів. Фактори зростання продуктивності праці – це сукупність всіх рушійних сил і чинників, що ведуть до збільшення продуктивності праці і повинні враховувати всі зміни, які виникають на певній стадії виробництва [3].

До факторів зростання продуктивності праці можна віднести розширення факторів виробництва, збільшення виробничих ресурсів, використання досягнень науково-технічного прогресу та інші [5].

У свою чергу, фактори та резерви підвищення продуктивності праці знаходяться в тісному взаємозв'язку.

Резервами зростання продуктивності праці є виявлені можливості її підвищення, які з різних причин ще не використані. Наприклад, це підвищення продуктивності праці за рахунок удосконалювання техніки, технології, поліпшення організації виробництва, практики управління. Вони постійно виникають під впливом науково-технічного прогресу та досить швидко оновлюються [1].

Резерви зростання продуктивності праці поділяються на дві групи: резерви поліпшення використання робочої сили та резерви ефективного використання основних і оборотних фондів (рис.1) [2].

Також виділяють ще декілька класифікацій резервів зростання продуктивності праці: за характером і напрямом впливу, за об'єктами впливу та за часом використання (рис. 2).

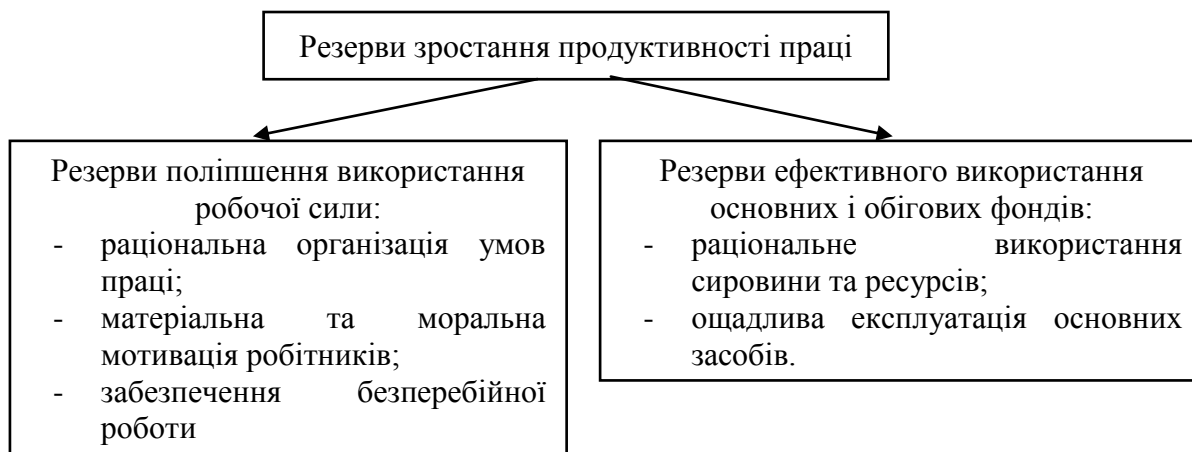

Рис. 1. Резерви зростання продуктивності праці

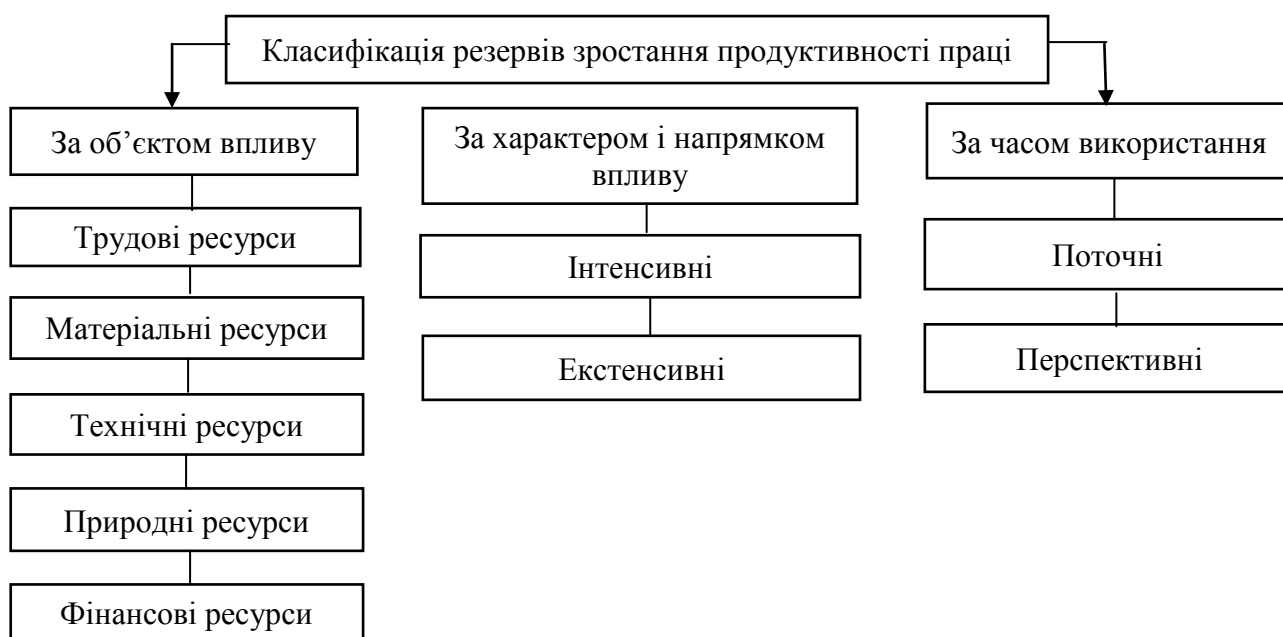

Рис. 2. Класифікація резервів зростання продуктивності праці

Ще одним важливим резервом підвищення продуктивності праці є впровадження інновацій, які спрямовані на покращення технічного рівня виробництва.

В сучасних умовах господарювання, забезпечення зростання продуктивності праці є одним з головних пріоритетів розвитку економіки, яке дасть змогу підприємствам бути конкурентоздатними на вітчизняному та світовому ринках, а керівникам та фахівцям підприємства на всіх рівнях – впроваджувати програми управління продуктивністю.

Програми управління продуктивністю праці на підприємстві охоплюють наступні етапи:

1. Вимірювання та оцінка рівня продуктивності як по підприємству в цілому, так і за окремими видами праці.

2. Пошук резервів підвищення продуктивності праці, на основі інформації, отриманої під час першого етапу.

3. Розробка плану застосування резервів підвищення продуктивності праці у певні строки та способів їх реалізації, пошук джерел фінансування витрат на ці заходи та розрахунок економічного ефекту від їх впровадження.

4. Розробка систем мотивації працівників для досягнення бажаного рівня продуктивності.

5. Контроль за планом виконання програми та її регулювання за необхідністю

6. Оцінка впровадження заходів підвищення продуктивності праці [4].

Таким чином, рівень і динаміка продуктивності праці залежать від багатьох чинників, обумовлених організаційними, технічними і економічними умовами розвитку виробництва. Невід’ємними складовими ефективного управління продуктивністю праці на вітчизняних підприємствах є: забезпечення об’єктивної оцінки продуктивності праці, постійний моніторинг її динаміки на усіх рівнях управління, удосконалення організації праці та обслуговування робочих місць, поліпшення кооперації праці, підвищення кваліфікаційного рівня працівників та ефективне використання робочого часу шляхом усунення непродуктивних втрат робочого часу.

Література:

1. Богацька Н. М. Поняття продуктивності праці, фактори та резерви її підвищення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57908.doc.htm

2. Богиня Д. П.; Грішнова О. А. // Основи економіки праці (Знання – прес, 2010 – 313 с.

3. Кудінова А. Аналіз продуктивності праці // Справочник економіста. – 2009. – № 6. – С. 79–88.

4. Мірошниченко І.С. Резерви росту продуктивності праці різних типів виробництв / І.С. Мірошниченко // Матеріали Міжнародної науково - практичної конференції [Сучасні проблеми економіки та управління підприємствами]. Том 7.- Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2012, - 807с.

5. Харцій А. Д. Підвищення продуктивності праці через стимулювання працівників за сучасних умов господарювання / А.Д. Харцій, С.С. Сохач // «Ефективна економіка». – 2009. – № 3.

Гончарова Є. В., аспірантка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
norkina_evgeniya@mail.ru

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

В подальшому актуальними є дослідження можливостей надбудови до модуля аналізу даних функціональних можливостей, які б забезпечували використання та перетворення вхідної інформації із звітних документів постачальників інформації (без додаткової обробки) у релевантну інформацію для ІАСБП [5].

На нашу думку, серед основних проблем в політиці реформування бюджетного процесу є розробка системи заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту, так як його нарощування має загрозливий характер для розвитку соціально-економічного та фінансового благополуччя країни.

Відсутність чіткої політики стосовно бюджетного дефіциту і визначення джерел його покриття характеризує стан бюджету, який умовно можна назвати «бюджетною дірою». Тобто в бюджет включається певна сума видатків, що не мають відповідного забезпечення. Негативні наслідки такі як фінансові, економічні, та соціальні від величезного бюджетного дефіциту потребують здійснення системи заходів для його подолання, проведення активної фінансової політики, використання узвичаєних у світовій практиці методів боротьби з дефіцитом. Прагнення до рівноваги бюджетних доходів і витрат шляхом збалансованості державного бюджету – це сьогодні одна з головних задач держави. Тільки вирішуючи її, можна проводити цілеспрямовану фінансову політику. При цьому варто враховувати, що засоби розв'язання даної проблеми багато в чому визначається тим, до якої межі (нульового чи іншого) і якими темпами потрібно прагнути до збалансування бюджетних витрат і доходів.

У програму конкретних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту варто включити і послідовно проводити в життя такі заходи, що, з одного боку, стимулювали б приплив коштів у бюджетний фонд країни, а з іншого боку – сприяли скороченню державних витрат. Сюди відносяться:

- 1) зміна напрямків інвестування бюджетних засобів у галузі народного господарства з метою значного підвищення фінансової віддачі від кожної гривни;
- 2) зниження воєнних витрат;
- 3) зберігання фінансування лише найважливіших соціальних програм, мораторій на прийняття нових соціальних програм, що потребують значного бюджетного фінансування;
- 4) заборона Центральному банку країни надавати кредити урядовим структурам будь-якого рівня без належного оформлення заборгованості державними цінними паперами.

Крім цього, варто враховувати, що у світовій практиці для зниження бюджетного дефіциту широко використовується така форма, як залучення в країну іноземного капіталу. З його допомогою вирішується відразу декілька задач, причому не тільки фіскального, але й економічного характеру: скорочуються бюджетні витрати, призначені на фінансування капітальних вкладень, розширюється база для виробництва товарів і послуг, з'являється новий платник податків, поліпшується стан платіжного балансу.

Треба зазначити, що швидка ліквідація бюджетного дефіциту, яка не підкріплюється реальними кроками в напрямку стабілізації економіки тільки ускладнить і без того важку фінансову ситуацію в країні та створить непотрібні перешкоди на шляху гідного виходу з кризи.

На сучасному етапі уряд повинен постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, інакше він здійснюватиме дестабілізуючий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Необхідно приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизації державного житла, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання.

У більшості країн світу, у тому числі в Україні, бюджетні дефіцити набули хронічного характеру, що сприяло поглибленню фінансової нестабільності. Вони дають поштовх інфляційним процесам і відволікають значні обсяги фінансових ресурсів з приватного сектору. Неконтрольованість і зняття питання про бюджетне обмеження дефіциту є причиною погіршення фінансової дисципліни у країні та поглиблення фінансової безвідповідальності урядів. Наявність хронічних бюджетних дефіцитів у світовій практиці свідчить про існування певного причинно-наслідкового механізму. У першу чергу, бюджетний дефіцит впливає на скорочення обсягу заощаджень у загальнонаціональному масштабі, яке зумовлює зростання відсоткової ставки, меншу доступність кредитних ресурсів для приватного сектору [3].

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що в роки фінансових потрясінь одні країни мали збалансований чи профіцитний бюджет (Бразилія, Філіппіни), інші країни зводили свої бюджети з дефіцитом 6-13% ВВП (Росія, Туреччина). Більшість країн утримували дефіцит в межах 3-4%, або ж під тиском МВФ змушені були скорочувати його до рівня 1,5-2,5% ВВП [2].

У світовій практиці одним із найважливіших методів боротьби з хронічним дефіцитом, було застосування спеціальних фіскальних правил. Однак у сфері фіскальних правил не має уніфікованих вимог. Кожна країна сама встановлює свої фінансові обмеження, враховує власні потреби й враховує особливості свого бюджетного процесу.

Вагомим кроком у боротьбі за скорочення дефіциту бюджету в Україні може стати розроблення оптимальної моделі фіскальних правил, яка б відповідала критеріям чіткості визначення, прозорості, адекватності, сумісності, простоти, гнучкості, обов'язковості виконання, підтримки з боку інших напрямів економічної політики. Без таких правил боротьба з бюджетним дефіцитом має хаотичний, нецілеспрямований і безсистемний характер.

Для подолання дефіциту державного бюджету України найбільш ефективними напрямками є: вдосконалення контролю за використанням коштів державного та місцевих бюджетів; збільшення дохідної частини бюджету при запровадженні виваженої податкової політики, яка б забезпечила підвищення функціонування різних галузей виробництва; створення платникам податків сприятливих умов для розвитку своєї діяльності; скорочення видатків; здійснення внутрішніх і зовнішніх позик [3].

Ці заходи дозволять змінити структуру, обсяги і напрями дохідної та видаткової частин бюджету України, забезпечити подальший розвиток вітчизняної економіки [4].

Отже, зазначені проблемні аспекти організації бюджетного процесу в Україні вимагають негайного вирішення на кожній його стадії, що в перспективі дозволить забезпечити ефективне управління державними фінансовими ресурсами, підвищити результативність, ефективність і прозорість використання бюджетних коштів, уникнути зриву бюджетного процесу через політичні події, підвищити якість головного фінансового документа держави та стане міцним підґрунтям для забезпечення соціально-економічного розвитку України [1].

Література:

1. Бугай Т.В. Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – № 2. – 2012. – с. 40-49.
2. Глухова В.І., Покутня М.В. Дефіцит державного бюджету та його погашення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/prvse/2010_1/2.pdf
3. Кравченко В.П., Кравченко Н.В. Дефіцит державного бюджету України, негативні наслідки та шляхи подолання // Науково-інформаційний вісник «Економіка». – №12. – 2015. – с. 223-227.
4. Куніцин О.М. Дефіцит державного бюджету України: причини та заходи щодо вирішення проблеми // Наукове видання «Управління розвитком». – №16(156). – 2013. – с.137-140.
5. Сембер С.В., Бондаренко В.М. Модуль аналізу даних ІАСБП в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86325/03-Sember.pdf?sequence=1>

Горященко Ю. Г., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 julia.goryaschenko@gmail.com
Калашнікова В. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Зниження рівня зайнятості молоді на ринку праці є однією з найголовніших світових проблем сьогодення. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» під молоддю розуміють громадян України віком від 14 до 35 років [1].

За даними Державної служби статистики України, рівень зайнятості молоді України та ЄС віком 15-24 роки склав у 2015 р. 32,5% загальної чисельності населення відповідної вікової групи. Рівень безробіття молоді цієї вікової категорії становив у 2015 р. в Україні 17,4 % а в ЄС 23,2 % [2].

Відзначимо, що молодіжний ринок праці в Україні характеризується низкою проблем. Серед них зменшення кількості робочих місць через сучасний економічний стан та недієву державну цільову політику; податковий тиск з боку держави на всі види підприємницької діяльності. На жаль, в державі система розподілу молоді під час навчання (а це практики та стажування) майже відсутня.

До інших проблем безробіття молоді можна віднести той факт, що потенційні роботодавці не мають бажання брати на роботу молодь без досвіду роботи. До речі, особливе значення відіграє гендерний фактор. Через високу ймовірність декретних відпусток серед жінок молодого віку, а як наслідок, збільшення додаткових соціальних видатків, роботодавці відмовляють в працевлаштуванні. Звісно, й низькі заробітні плати за офіційними даними серед молодих фахівців, зумовлюють молодіжне безробіття. В таких випадках молодь відмовляється працювати на посадах, які наявні в міських Центрах зайнятості. Виокремимо низький рівень кваліфікації, що отримують студенти, закінчуючи свої вузи. Неможливо обійти осторонь і проблему з корупцією при влаштуванні на «престижні» вакансії, якими є органи державної влади у сфері митної справи, поліції та апарату державного управління [3].

Проаналізуємо ринок праці молоді в демографічному аспекті. Так, кількість населення у віці 15–19 років в 2015 році становила 2287810 осіб (або 5,1 % всього населення); у віці 20–24 років 3048638 осіб, або 6,7% у віці 25–29 років 3792084 осіб, або 8,4 % у віці 30–34 роки 3594186 осіб, або 8 %. Отже, наведений розподіл за віковими групами дозволив дійти висновку, що найбільша кількість молоді зафіксована у віковій групі 25–29 років, а всього загальна питома вага молоді в структурі населення становить 28,2 % [2].

Протягом останніх років зменшується кількість молодих людей на теренах України, а, отже, зменшується і їх питома вага в секторі зайнятості.

Попри це, частка молодих осіб у структурі загальної чисельності населення є дещо вищою, аніж у країнах ЄС. Загальна чисельність населення нашої держави з 2008 до 2015 року скоротилася на 1,8 %, а молоді на 7,3 %. Відтак, враховуючи вищенаведені тенденції, зазначимо, що загальна чисельність молоді віком від 15 до 34 років у 2015 році в Україні становила 12,73 млн. осіб (близько 50 % працездатного населення). Наведені демографічні тенденції та існуюча проблема недостатньої економічної активності молоді свідчать про важливість активізації молоді до трудової діяльності як важливого та цінного ресурсу праці [4].

За даними офіційної статистики у 2015 році рівень зайнятості в Україні серед осіб віком від 15 до 35 років становив 33,1 % до середньооблікової чисельності штатних працівників, у тому числі серед жінок 32,5 %. У цілому 44,7 % молоді зайнятими в різних сферах економічної діяльності (50,5 % молодих чоловіків і 38,8 % молодих жінок). Найвищий рівень зайнятості спостерігається серед старшої вікової групи 25–29 років (59,4 % тоді як у наймолодшій групі (15–19 років) цей показник становить 5,5 %. Майже 70 % всіх найманих працівників працюють на приватних підприємствах (серед жінок цей показник дещо нижчим) [2].

За такими даними, 85,7 % (а це більша частина молоді) зайняті у секторі найманої праці. Лише 7 % молоді є само зайнятою частиною населення. Така ситуація пояснюється багатьма причинами, як економічного, соціального, так і політичного характеру. На думку авторів, це явище відбувається через достатній рівень знань, умінь, навичок та, головне, відсутність досвіду, фінансових ресурсів, щоб через короткий період часу організувати власний бізнес.

Оцінюючи якісні характеристики зайнятої молоді, можна відмітити низку позитивних моментів, а саме: більше половини (56,4% отримують високий рівень доходу; 64,5 % молоді має стабільну зайнятість; 78,3 % молоді задоволена своєю трудовою діяльністю. Негативними моментами є те, що близько 60 % молоді працює в неформальному секторі економіки або в режимі неповної та часткової зайнятості, у тому числі кожен п'ятий зайнятий в неформальному секторі (працюють на незареєстрованих підприємствах) і 80 % працюють на неформальних робочих місцях у формальному секторі [3].

Крім того, негативним боком неформальної зайнятості саме для молоді є те, що у переважних випадках вона позбавляється права на соціальний захист. Без соціального страхування залишається 30 % зайнятої молоді. Лише 67 % такої молоді мають щорічну оплачувану відпустку і лікарняні. Біля 50 % зайнятих молодих працівників охоплені пенсійним страхуванням та соціальними гарантіями щодо відпустки із пологам та доглядом за дитиною [3].

Однією із форм неформальної зайнятості молоді на сучасному етапі в Україні є практика вільного найму фріланс (тобто без укладання трудових контрактів) та відокремлене робоче місце. Тому завданням нового складу Верховної Ради України посилення відповідальності роботодавця за

працевлаштування молодих працівників і прийняття нового Трудового кодексу України [5].

Для сприяння трудовій зайнятості молодих осіб та забезпечення їх економічної самостійності в Україні необхідно розробити модель регулювання вітчизняного ринку праці, урахувавши, що вона має формуватися як наднаціональна з адаптацією міжнародних умов до власної специфіки; поєднувати інструменти державного та ринкового регулювання; впливати на господарські інтереси суб'єктів різних форм власності в зниженні вартості продукту та зростанні ефективності виробництва, що, у свою чергу, повинна бути соціально спрямованою.

З метою підвищення ефективності регулювання розвитку ринку праці та зростання рівня зайнятості молоді в Україні доцільно проводити такі заходи:

- політика створення нових робочих місць. Основними інструментами якої є гранти, повне чи часткове зменшення видатків на навчання/перенавчання працівників;

- політика заробітної плати перехід від щорічних галузевих угод до середньострокових соціальних пактів;

- політика трудових відносин формування національних соціально-економічних рад, до складу яких входять уряд, профспілки, роботодавці, добровільні професійні спілки, представники громадських організацій, інспекцій праці та судових органів.

Отже, узагальнення шляхів підвищення рівня зайнятості молоді на ринку праці дозволяє систематизувати їх за трьома групами: удосконалення державного регулювання, стимулювання роботодавців та навчальних закладів.

Література:

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-ХІІ - Редакція від 01.01.2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

3. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання. - К: ГО "Молодіжна Альтернатива", 2011. - 64 с.

4. Участь молоді в суспільному житті: економічна активність : парламентські слухання [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl2011113.htm

5. Заюков І. В. Проблеми та перспективи зайнятості молоді України // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. - № 4 (28). – С. 107-112.

Гринько Т. В., д.е.н., професор
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
greisy25@gmail.com

Тімар І. В. старший викладач
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
inna.timar@yandex.ru

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ СФЕРИ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

Сучасні комп'ютери та інформаційні технології активно застосовуються в різних сферах господарської діяльності, в тому числі у готельному бізнесі. Їх використання набуває все більшої значущості та стає запорукою підприємницького успіху. Інформаційні технології – це «процес, що використовує сукупність засобів та методів збору, обробки та передачі даних для отримання інформації нової якості про стан об'єкту, процесу або явища». [1, с. 7]. Відомий вислів «Хто володіє інформацією, той володіє світом» особливо актуальний для сфери готельних послуг, у якій завдяки оперативності, надійності, точності, безпеці, високій швидкості обробки й передачі інформації забезпечується ефективність управлінських рішень та обумовлюється успішність й прибутковість готельного бізнесу. Отже, за таких умов, наукові дослідження проблем, пов'язаних з використанням інформаційних технологій підприємствами сфери готельних послуг, носять актуальний характер.

Підприємства, які надають готельні послуги, досить складні системи, що потребують застосування як загальних так і специфічних підходів, методів та інструментарію управління. Головним завданням управління готельним підприємством можна вважати координацію та узгодженість діяльності його окремих структурних підрозділів та підсистем. Вирішення цього завдання практично не можливе без впровадження сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій, що націлені на полегшення роботи персоналу, підвищення рівня та якості сервісного обслуговування, організацію ефективного контролю за матеріальними ресурсами та діяльністю персоналу, забезпечення комфортного перебування в готелі споживачів послуг. Основні напрямки застосування інформаційних технологій на підприємствах сфери готельних послуг зображено на рисунку 1.

Особливої уваги заслуговує використання Інтернет ресурсів в управлінні готельними підприємствами, що здійснюється через наступні інструменти:

- створення власного сайту з метою реклами, надання інформації споживачеві про готель, налагодження зворотного зв'язку зі споживачами, он-лайн бронювання номерів;

- використання спеціалізованих Інтернет порталів, сайтів, майданчиків для он-лайн бронювання та реклами;

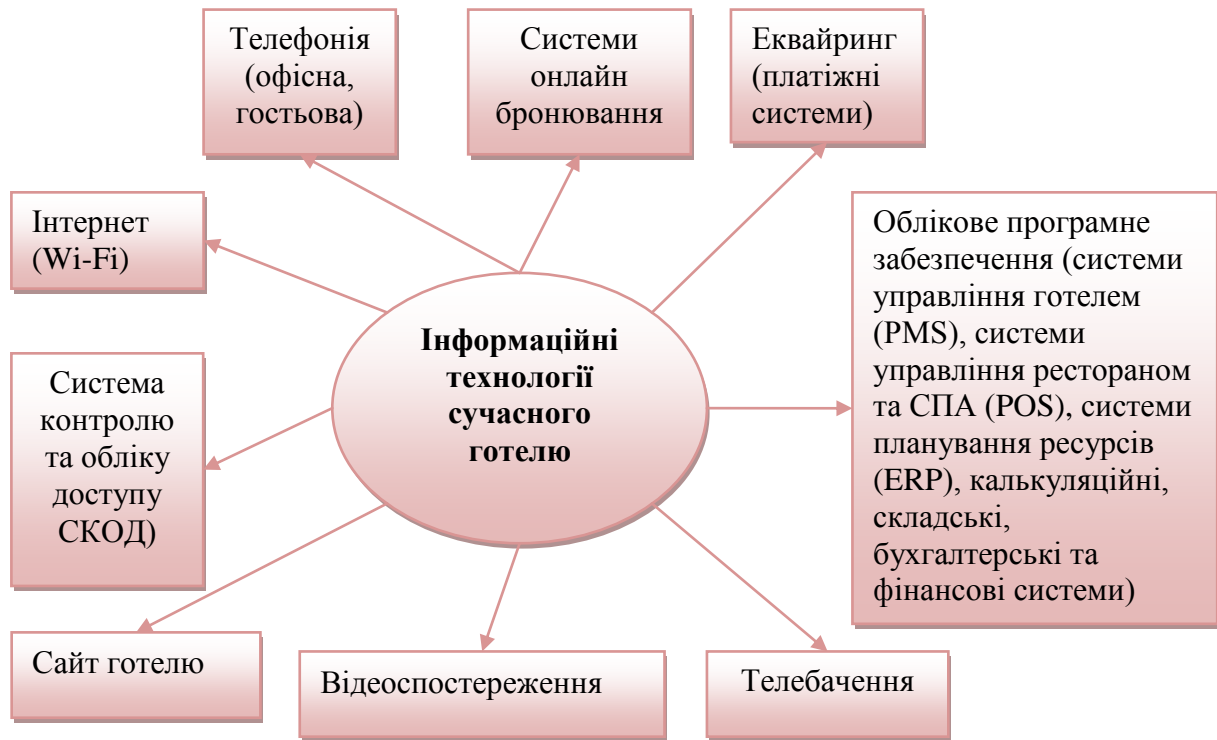

Рис. 1. Елементи інформаційних технологій сучасного готелю (побудовано автором)

- отримання інформації з Інтернет джерел для прийняття управлінських рішень;
- створення іміджу готельного підприємства з використанням Інтернет ресурсів;
- розміщення інформації про готель в соціальних мережах та на різних сайтах, Інтернет – виданнях;
- функціонування системи безпеки готелю;
- надання доступу до мережі Інтернет споживачам готельних послуг.

Очевидно, що використання сучасних інформаційних технологій в управлінні підприємством сфери готельних послуг надає широкі можливості та відкриває перспективи їх успішного розвитку. Але, за рахунок значної вартості програмного забезпечення, серверного та іншого спеціалізованого обладнання, інформаційні технології готелю є високо бюджетними засобами, а терміни окупності вкладених інвестицій – розмитими. Отже, подальших наукових досліджень потребують науково-методичні підходи до оцінки ефективності використання інформаційних технологій в готельному бізнесі, що дозволить підприємствам приймати зважені рішення, щодо їх застосування.

Література:

1. Максимов Н.В. Современные информационные технологии: учебное пособие / Н.В. Максимов, Т.Л. Партыка, И.И. Попов. – М. : Форум, 2013. – 512 с.

Даценко В. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Профатило Н. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
profatilon@mail.ru

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩАННЯ

Запорукою успішного функціонування будь-якого підприємства, особливо в період кризового стану вітчизняної економічної системи, є своєчасна комплексна діагностика його господарсько-економічного стану, яка дасть змогу підприємству уникнути проблем, пов'язаних із недостатністю власних коштів, своєчасного виявлення загроз та потенційних можливостей банкрутства.

Проблема аналізу господарсько-економічного стану підприємства та його оцінки є актуальною в сьогоденних умовах розвитку економіки країни, так як з одного боку, він є результатом діяльності підприємства, основною характеристикою ефективності, тобто його досягнення, а з другого боку – визначає передумови розвитку підприємства та найближчу перспективу.

В результаті проведеного дослідження визначено сутність та основні характеристики поняття «господарсько-економічний стан підприємства». Визначено, що господарсько-економічний стан підприємства є комплексною характеристикою, що відображає внутрішню ситуацію у забезпеченості матеріальними, трудовими й фінансовими ресурсами та рівня й ефективності їх використання у співвідношенні з обсягами виробництва й реалізації продукції підприємства, а також у співвідношенні витрат і грошових надходжень від здійснення цих процесів. Господарсько-економічний стан підприємства неабияк формує його фінансово-економічну стійкість, ефективність функціонування загалом та конкурентоспроможність.

Головною метою оцінки господарсько-економічного стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків і пошук резервів у його фінансовій діяльності. Звідси випливають основні завдання: визначення якості фінансового-економічного стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Поряд з головною метою є й інші, а саме: пошук резервів зміцнення господарсько-економічного стану підприємства та його платоспроможності, підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку. Аналіз господарсько-економічного стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для багатьох суб'єктів ринку.

В результаті проведеного дослідження визначено, що на сьогодні не існує загальноприйнятої методики, яка б гарантувала достовірність результатів діагностики. Тому при проведенні економічної діагностики аналітик може

використовувати якусь конкретну методика, або розробити власну, засновану на використанні сукупності елементів різних існуючих методик. В той же час з метою її достовірності, використання у процесі управлінських рішень доцільно використовувати коефіцієнтний або комплексний метод, адже вони є найбільш обширними і охоплюють всі сфери діяльності підприємства. Дані методи представляють підприємство і всі його зв'язки як взаємопов'язану систему рухів фінансових ресурсів, що дає змогу найширше оцінити його фінансово-економічний стан.

ТОВ «Аванте» підприємство, що спеціалізується на таких видах діяльності: рослинництво та послуги у сільському господарстві.

Проведений аналіз господарсько-економічного стану сільськогосподарського підприємства ТОВ «Аванте» показав, що за досліджуваний період 2014-2016 рр., підприємство веде прибуткову діяльність, але величина чистого прибутку зменшується протягом періоду, що негативно позначається на показниках рентабельності.

Розрахунок показників оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства показав, що ТОВ «Аванте» у 2014-2016 рр. характеризується як ліквідне та платоспроможне підприємство, здатне власними коштами погасити зобов'язання та оплатити борги.

За результатами проведеного аналізу фінансової стійкості та стабільності підприємства, зроблено висновки, що протягом 2014-2016 рр. ТОВ «Аванте» стало більш залежним від позикових коштів, характеризується збільшенням ризику втрати фінансової стійкості.

Таким чином, фінансовий стан ТОВ «Аванте» протягом 2014-2016 років є задовільним, оскільки більшість проаналізованих показників відповідають нормативним значенням. Позитивні показники попереднього періоду свідчать про можливість пошуку резервів покращення фінансового стану підприємства і відновлення достатнього рівня його рентабельності.

Головним напрямком підвищення ефективності виробництва в сільськогосподарській промисловості є впровадження й використання ринкового механізму господарювання, який передбачає формування дієвих важелів та стимулів, що впливають на її розвиток. Як свідчить світовий досвід, ринковий механізм не можливий без розробки стратегічних напрямків господарювання, економічного і соціального розвитку, ефективному використанню виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, прискоренню науково-технічного прогресу, підвищенню рівня життя населення тощо.

Основними шляхами використання внутрішньовиробничих резервів сільськогосподарських підприємств та підвищення ефективності їх виробництва є покращення використання виробничого потенціалу, а також кількісне та якісне оновлення основних фондів.

Підвищення рівня ефективного використання основних засобів є першочерговим завданням усіх без винятку сільськогосподарських підприємств України. Це особливо актуально на сучасному етапі, коли оновлення основних

засобів гальмується відсутністю власних коштів підприємств та обмеженими можливостями щодо залучення позичкового капіталу. Використання резервів підвищення ефективності сільського господарства України, обумовлених впливом соціально-економічних факторів, вимагає здійснення заходів, спрямованих на підвищення продуктивності праці. Основними шляхами підвищення продуктивності праці є підвищення кваліфікації персоналу, пропаганда передового досвіду з питань організації виробництва, сучасних досягнень науки та техніки.

Значним резервом підвищення економічної ефективності функціонування сільськогосподарської промисловості є розширення асортименту продукції шляхом впровадження різних форм комбінування виробництва. Формування сучасного ринку сільськогосподарської продукції вимагає впровадження широкого кола заходів, одним з яких є вдосконалення економічних взаємовідносин всіх ланок АПК.

Одним з перспективних напрямів покращення господарсько-економічного стану сільськогосподарського підприємства є його прогнозування і моніторинг його теперішньої та майбутньої діяльності. Система заходів для підтримки економічної стійкості підприємства повинна передбачати:

- постійний аналіз зовнішнього і внутрішнього стану підприємства, факторів впливу на його діяльність;
- розробку заходів із зниження впливу негативних зовнішніх факторів на діяльність підприємства;
- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;
- координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку.

Література:

1. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення / М. Ю. Аверіна // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9. – С.92-100.
2. Гилка У.Л. Проблеми та специфіка застосування фінансово-економічного аналізу на підприємстві / У. Л. Гилка // Економіка промисловості. – 2015. – №3. – С.146-150.
3. Гринчутський В.І. Економіка підприємства: навч.посібн. для студентів вузів / В. І. Гринчутський, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 303 с.
4. Дутченко О. О. Проблеми використання методик оцінки фінансового стану / О. О.Дутченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – № 17. – С. 260-264.

Жацько К. С., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Лежньова Л. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 alesyalezhnyova@mail.ru

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

В період загострення фінансово-економічної кризи виникає необхідність в опрацюванні теоретико-методологічних аспектів банкрутства, в розробці дієвої системи раннього попередження кризових явищ, а також у впровадженні антикризових заходів на підприємстві.

Кожна криза є явищем циклічним, яке віддзеркалює сутність та характер протиріч, що накопичились в межах господарської системи і потребують свого розв'язання. Подолання кризи або дає можливість продовжити життєдіяльність підприємства, або зумовлює його припинення як суб'єкта господарювання.

Будь-яке підприємство має розвиватися і це вимагає певних організаційно-управлінських змін. Сьогодні можливості прогнозування, хоча й підтримуються математичним апаратом і розвитком комп'ютерної техніки, не є безмежними. Але, все ж таки, ідентифікація кризи є необхідною передумовою правильної реакції на неї. Вміння своєчасно зреагувати на падіння основних фінансових показників компанії та якісна їх діагностика створюють необхідне аналітичне підґрунтя для формування антикризової програми підприємства і визначення переліку раціональних антикризових заходів.

Так, аналіз показників обсягу виробництва й реалізації продукції ПП ВКФ «ЛІОС», яке займається виготовленням та реалізацією м'яких меблів, засвідчив різке погіршення економічної діяльності підприємства починаючи з 2013 року. Темпи зростання витрат на виробництво, значно випередили зростання обсягів виготовленої продукції, що є економічно не виправданим. І вже у 2015 році частка собівартості реалізованої продукції у загальному обсязі чистого доходу від реалізації становила 98,8 %.

Об'єктивно оцінити фінансовий стан ПП «ЛІОС» допомогло використання «трифакторної моделі Дюпон» («DuPont») [1], яка показує вплив на рентабельність підприємства операційної діяльності, інвестиційної та фінансової. Модель має наступний вигляд:

$$ROE = ROS \times Koa \times LR \quad (1)$$

Оцінка фінансового стану за моделлю Дюпона наведена у таблиці 1.

Зміна складових факторів моделі Дюпона призвела до зниження рентабельності власного капіталу на 34,6 %, що засвідчує неефективність вкладення власного капіталу у діяльність підприємства.

Аналіз економічного стану ПП «ЛІОС» підтвердив, що внутрішні системи функціонування підприємства виявляють ознаки вірогідної економічної кризи.

Оцінка фінансового стану ЧП ПКФ «ЛЮС»

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	Відхиленн я 2015 р. до 2014 р.
Рентабельність продажів підприємства (ROS)	0,011	0,012	0,015	0,003	-0,012	-0,015
Коефіцієнт оборотності активів (Коа)	8,17	20,23	23,85	13,64	20,71	7,065
Коефіцієнт капіталізації (фінансового важеля LR)	1,11	1,10	1,12	1,45	1,18	-0,270
Рентабельність власного капіталу (ROE)	0,10	0,26	0,39	0,06	-0,28	-0,346

Для діагностики можливого настання банкрутства з багатьох світових методів було обрано три найбільш придатних для підприємств України: метод Бівера [2], Універсальна дискримінантна функція [2] та метод А. В. Колишкіна за моделлю №3 [3].

Аналіз за обраними методами вказує на те, що підприємству загрожує банкрутство: коефіцієнт Бівера має від'ємне значення (-2,59), тому є велика ймовірність настання банкрутства з прогнозом на 1 рік; за універсальною дискримінантною функцією коефіцієнт ймовірності банкрутства – 0,94 (загрожує банкрутство, якщо не здійснити санаційних заходів); за моделлю № 3 А. В. Колишкіна – 0,38 (вірогідність банкрутства велика).

Таким чином, вкрай необхідними є шляхи розвитку, які б могли вивести фірму на якісно новий рівень, поліпшити результати фінансово-економічного стану та запобігти кризовим становищам у подальшому. Основне завдання антикризового управління – розробка та реалізація найменш ризикових управлінських рішень, які б сприяли досягненню поставленої мети й результату з мінімальним витрачанням додаткових коштів і негативних наслідків.

Основні заходи щодо зменшення ймовірності банкрутства як даного підприємства, так і будь-якого іншого, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Пропозиції щодо зменшення ймовірності банкрутства підприємства

Заходи	Зміст та сутність заходів
1. Зменшення норм витрат матеріалів	1. За рахунок своєчасного технічного обслуговування 2. Зменшення витрат на відходи та матеріали
2. Пошук нових ринків збуту	1. Дослідження європейських та ринків збуту СНД 2. Надання реклами
3. Збільшення норм виробітку	1. Стимулювання працівників через підвищення заробітної плати за виробіток понад норму 2. Хронометраж продуктивності часу на робочих місцях
4. Оптимізація накладних витрат	1. За рахунок зменшення витрат на поштові перевезення
5. Модернізація обладнання	1. Пошук інвесторів і додаткових коштів

У розрізі антикризового управління на ПП «ЛІОС» першочерговим заходом має стати створення антикризового центру в структурі управління підприємством. Він підпорядковується фінансовому директору фабрики та складається з головного бухгалтера, аналітика і маркетолога.

Висока конкурентність на ринку м'яких меблів України вимагає пошуку для підприємства нових ринків збуту. Чудовою можливістю є вихід на ринок Білорусії, де має свої представництва найбільший дилер меблів «ЛІОС» білоруська компанія з виробництва й продажу матраців і ліжок ТОВ «Вегас-Україна».

Для виходу на ринок країн СНД підприємству необхідно отримати сертифікат СТ-1, що підтверджує українське походження продукції. Оформлення сертифікату про походження надає можливість ввозити продукцію в країни СНД без сплати мит та отримання пільгових тарифів.

Сертифікат СТ-1 необхідно отримувати на кожну нову експортну партію ліжок. Дана послуга Торгово-промислової палати коштує приблизно 500 грн. Враховуючи, що партія на експорт буде готуватись принаймні один раз на місяць, експортні ціни будуть до 10% вищими, а всі транспортні витрати бере на себе компанія «Вегас», дана сума коштів є малозначущою. Це дозволить не стільки збільшити обсяг виробництва продукції, скільки збільшити прибуток, що вкотре підтверджує переваги виходу на зарубіжний ринок збуту.

Для подолання проблем технологічної відсталості виробництва підприємству «ЛІОС» пропонується придбати на кошти інвесторів верстат для вертикального та вуглового нарізання поролону SA-3VAS вартістю у 250 000 грн., що дозволить розробляти нові моделі з більш неординарними формами, зменшити навантаження на ділянці з поклейки пінополіуретану.

Показники оцінки проекту відповідають всім критеріям ефективності. Чистий дисконтований дохід при ставці 33% річних приймає позитивне значення та становить 361 254 грн. Індекс дохідності більший за 1 та становить 2,4. Період окупності проекту трохи більший за 1,5 року, що є прийнятним для інвесторів даного проекту. Середня норма рентабельності капіталовкладень становить 106%. Отже, проект може бути прийнятий до реалізації.

Кожен з вище наведених заходів допоможе стабілізувати господарську діяльність підприємства, а також надасть перспектив та можливостей розвитку.

Література:

1. Модель Дюпона. Формула розрахунку. Три модифікації [Електронний ресурс] / <http://finzz.ru>. – Режим доступу: <http://finzz.ru/model-dyupona-formula-3-modifikacii.html>.
2. Островська Г. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств / Г. Островська, О. Квасовський // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2(31). – с.99-111.
3. Моделі прогнозування банкрутства А. В. Колишкіна [Електронний ресурс] / Аналіз фінансового стану підприємства. – Режим доступу: http://afdanalyse.ru/publ/finansovyj_analiz/1/modeli_prognozirovanija_bankrotstva_a_v_kolyshkina/13-1-0-163.

Жацько К. С., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Євдокімова О. Ю., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
evd.ok.u@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансово-економічний стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [1].

Фінансово-економічний аналіз спрямований на вивчення ефективності діяльності підприємства, обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень з метою досягнення максимально можливого економічного результату.

В основі фінансового аналізу лежить аналіз фінансової звітності. Це зумовлює використання методів і робочих прийомів фінансового аналізу при проведенні оцінки фінансово-економічного стану. Натомість, за допомогою економічного аналізу виявляють невикористані резерви поліпшення показників діяльності підприємств. Результати економічного аналізу використовують для прогнозування і перспективного планування діяльності підприємства, а також для розробки програм і рекомендацій подальшого ефективного розвитку, прибуткової діяльності. Успіх підприємства багато в чому залежить від всебічності, регулярності, ретельності вивчення фінансової звітності та показників діяльності підприємства в цілому.

Фінансово-економічний стан підприємства, перш за все, оцінюється шляхом аналізу балансу. У балансі підприємства відображається склад ресурсів і джерела формування ресурсів. Впливають на можливість підприємства вести правильну, ефективну господарську діяльність співвідношення певних складових елементів активу і пасиву, а також взаємозв'язок між ними [2].

Фінансово-економічний аналіз виокремлює основні методи аналізу фінансової звітності:

1. Горизонтальний (тимчасовою) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім тимчасовим періодом.

2. Вертикальний (структурний) аналіз – визначення структур підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на кінцевий результат.

3. Порівняльний (просторовий) аналіз – це аналіз, що включає внутрішньогосподарський аналіз вільних показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, і міжгосподарський аналіз показників аналізованої фірми з показниками фірм конкурентів.

4. Факторний аналіз – це аналіз впливу окремих чинників на результативний показник за допомогою детермінованих прийомів дослідження. Аналіз чинника може бути як прямим, коли результативний показник дроблять на складові частини, так і зворотним, коли окремі елементи сполучають в загальний результативний показник.

5. Трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренда, тобто основній тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів.

6. Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – це розрахунок відношення між окремими позиціями звіту або позиціям різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників [3].

Структурувати і ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками, в фінансово-економічному аналізі, дозволяють такі основні типи моделей:

- дескриптивні моделі - відомі так само, як моделі описового характеру, є основними для оцінки фінансового стану підприємства. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, представлення фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, вертикальний горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів, аналітичні записки до звітності;

- предикативні моделі - це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів підприємства і його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширеними з них є: розрахунок точки критичного об'єму продажів, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані моделі чинників і регресійні моделі), моделі ситуативного аналізу;

- нормативні моделі. Моделі цього типу дозволяють порівняти фактичні результати діяльності підприємств з очікуваними, розрахованими по бюджету. Ці моделі використовуються в основному у внутрішньому фінансовому аналізі. Їх суть зводиться до встановлення нормативів по кожній статті витрат по технологічних процесах, видах виробів, центрам відповідальності і тому подібне і до аналізу відхилень фактичних даних від цих нормативів [4, с.189].

Систему фінансово-економічних показників діяльності підприємств:

1. Показники майнового стану: питома вага активної частини основних фондів; коефіцієнт зносу основних фондів; коефіцієнт вибуття та оновлення основних фондів, фондомісткість, фондівдача, рентабельність основних фондів.

2. Показники ліквідності та платоспроможності: коефіцієнт покриття; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; частка оборотних коштів в активах підприємства.

3. Показники фінансової стійкості: коефіцієнт автономії; коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт забезпеченості власними коштами; коефіцієнт довгострокового залучення капіталу; коефіцієнт

забезпеченості запасів і затрат власними коштами; ступінь залежності підприємства від кредиторів.

4. Показники рентабельності: рентабельність виробництва; рентабельність продажів; рентабельність власного капіталу; рентабельність активів.

5. Показники ділової активності: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості; тривалість обертів дебіторської та кредиторської заборгованостей; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; тривалість операційного циклу.

Принципи проведення діагностики фінансово-економічного стану підприємства є таким:

- визначення мети та предмета діагностики;
- вибір якісних і кількісних показників для діагностування, критеріїв їх оцінювання; формування інформаційної бази дослідження;
- проведення аналітичних, техніко-економічних та математичних розрахунків, факторного аналізу;
- виявлення стану досліджуваного процесу (об'єкта) та симптомів кризових явищ, загальних тенденцій фінансово-економічного розвитку об'єкта;
- узагальнення результатів діагностування фінансового стану підприємства, підготовка антикризової програми;
- розроблення прогнозу розвитку об'єкта та послідовності управлінських рішень для його реалізації.

Для реалізації фінансово-економічних функцій та прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень, що здійснюється на основі отриманої діагностики, на підприємствах все частіше використовують функціонально відособлений напрямок економічної роботи такий як контролінг.

Таким чином, фінансово-економічного стану є складною, інтегрованою за багатьма показниками характеристикою діяльності підприємств в певний період, що відображає ступінь забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язанням, здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому та отримання максимального прибутку.

Література:

1. Городня Т. Підходи до діагностики фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах / Т.Городня, пер. Р. Тезбір // Науковий вісник НЛТУ України – 2012.- № 22.8. – С. 191–195.
2. Биба В. В. Діагностика та прогнозування фінансово-економічного стану підприємства / В. В. Биба // Економіка та держава. – 2015. – № 5. – С. 110-113.
3. Скібіцька Л. І., Матвеев В. В., Щелкунов В. І. Антикризовий менеджмент : навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 584 с.
4. Ковальчук К.Ф Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навчальний посібник / К. Ф.Ковальчук - К. : Центр учбової літератури. – 2012. – 326 с.

Іващенко О. В., к.т.н., доцент
Завальнюк Р. Є., студент
Запорізький національний університет
roman.zavalniuk@gmail.com

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Сучасний етап існування України характеризується значною відкритістю до світових процесів, що, з одного боку, є правильним політичним курсом, що сприяє більш ефективній і скорішій інтеграції країни в світове співтовариство, а, з іншого боку, несе суттєві загрози економічній безпеці України, її регіонам і підприємствам. Сьогодні для значної частини населення є характерною втрата загальнонаціональних орієнтирів та ідеалів, що протидіє завданням відродження України та її економіки. Тому потрібні цілеспрямовані зусилля з відвернення загроз економічній безпеці, відновленню здатності до саморозвитку та прогресу, конструктивна робота з формування всеукраїнського ринку, подальшого розвитку інфраструктури, подолання замкненості та відокремленості регіонів, підтримки інноваційного сектора та вітчизняних товаровиробників при їх виході на світовий ринок [1].

Економічну безпеку, як складову національної безпеки держави, трактують як такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави [2].

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення безперервного економічного зростання, приборкання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвиненого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо [3].

Економічну безпеку можуть порушити безліч загроз, що здатні породити небезпеку та призвести до збитків. Джерелами загроз є різні фактори й умови, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільства та держави, ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів. До таких джерел відносять природні, техногенні, економічні, політичні, соціальні та інші.

Економічні загрози відрізняються не лише за своїм змістом, а й за тривалістю (систематичністю) прояву. Тому їх можна поділити на:

– постійні (систематичні), які, один раз виникнувши, існують постійно або тривалий час і відображають реальні процеси, які відбуваються у світовій економіці (наприклад, суттєва зміна міжнародного законодавства, посилення конкуренції між виробниками однорідної продукції у світі тощо);

– тривалі (несистематичні) загрози, що впливають визначений період часу (сезонні коливання світового попиту на продукцію, загрози стихійних лих в конкретних регіонах планети тощо);

– миттєві загрози, які виникають несподівано, раптово і мають короткочасний (але вагомий) вплив.

Виділяють також внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці країни.

До внутрішніх загроз економічній безпеці України відносять:

- недосконалість законодавства у фінансово-кредитній сфері;
- недостатні золотовалютні резерви держави;
- низький рівень інвестиційної діяльності;
- неефективність податкової системи і як наслідок – масове ухилення від сплати податків;
- недосконала бюджетна система, низький рівень бюджетної дисципліни і надмірний дефіцит державного бюджету;
- високий рівень інфляції;
- зростання «тіньової» економіки та посилення її криміналізації;
- криза платежів;
- зростання внутрішнього боргу країни.

До основних зовнішніх загроз економічній безпеці України відносять:

- економічна залежність від імпорту, від'ємне зовнішньоторговельне сальдо, нераціональна структура експорту;
- кредитно-боргова залежність від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій, зростання зовнішньої заборгованості;
- залежність економіки країни від отримання іноземних кредитів.

Для забезпечення економічній безпеці країни необхідна системна та комплексна робота щодо підвищення рівня захисту вітчизняного виробника, фінансів, банківської системи, грошового обігу, стратегічних галузей та підприємств. Крім того, забезпечення економічній безпеці потребує входження України в більш широкий економічний простір, координацію з економічними партнерами у структурній, грошово-кредитній, енергетичній, транспортній і соціальній сферах.

Література

1. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України : навчальний посібник / В. М. Нижник. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – 299 с. – Режим доступу : http://megalib.com.ua/book/10_Ekonomichna_diplomatiya_ta_ekonomichna_bezpeka_Ukraini.html
2. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічній безпеці України: Наказ № 60 від 02.03.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
3. Пухтаєвич Г.О. Аналіз національної економіки : навч.-метод. посібн. [Електронний ресурс] / Г. О. Пухтаєвич. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 148 с. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/62/4501.html>

Іващенко О. В., к.т.н., доцент
Запорізький національний університет
Завальнюк А. О., студентка
Запорізький національний університет
sardak_alina@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Економічна стійкість та стабільність функціонування суб'єктів господарювання визначаються ефективністю системи захисту від ризиків та загроз, які виникають в різних сферах діяльності. Тому пріоритетним завданням для керівників підприємств є виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, які загрожують економічній безпеці підприємства, а також розробка та вжиття заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека підприємства визначається як «складна категорія, що характеризує здатність створеної на підприємстві системи протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників з метою забезпечення ефективного використання його ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки тощо), наявних ринкових можливостей (конкурентоспроможності), а також виконання інших статутних завдань у поточному періоді та на перспективу» [1, с. 205].

Основою організації, планування і здійснення практичних дій всієї системи забезпечення економічної безпеки є аналіз концепції загрози, оцінка характеру реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх небезпек і загроз, кризових ситуацій, а також інших несприятливих факторів. Система реальних і потенційних загроз не є постійною, і такі загрози можуть з'являтися і зникати, наростати і зменшуватися, при цьому буде змінюватися і їх значущість для економічної безпеки [4].

Матеріальною базою економічної безпеки підприємства є його економічний потенціал, який визначає можливості захисту господарської системи від несприятливої дії загроз зовнішнього і внутрішнього середовища.

Головний комплекс проблем і основні причини поточного неблагополуччя багатьох промислових підприємств приховуються в: незатребуваності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, у її низькій конкурентоспроможності; недоступності інвестиційних ресурсів; митних і валютних бар'єрах тощо [2, с. 193-194].

Так, важливою проблемою у забезпеченні економічної безпеки підприємства є відсутність або низький збут продукції (послуг).

Згідно з оцінками рейтингового агентства «ІВІ-рейтинг», більшість малих та середніх підприємств (63,9%) були змушені згорнути свою діяльність у 2016 році через брак коштів, який викликаний відсутністю збуту [3].

Ця проблема може бути багатогранною: по-перше, на зниження збуту може впливати процес морального старіння технологій, що застосовуються при

виробництві продукції; по-друге, товар може не витримувати конкуренцію навіть при постійній модернізації; по-третє, товар не є актуальним у конкретному регіоні, або у тому вигляді, в якому він пропонується на ринку.

Однак при забезпеченні відповідного збуту продукції, отримані кошти підприємство може спрямувати на вдосконалення своєї системи економічної безпеки в межах техніко-технологічної (підвищення ефективності використання основних засобів, збільшення ресурсовіддачі, впровадження інноваційних і ресурсозберігаючих технологій тощо), кадрової (залучення кваліфікованої робочої сили, стимулювання трудової активності персоналу, посилення соціального захисту працівників) та фінансової (оптимізація структури капіталу).

Своєю чергою, необхідно забезпечити відповідність вітчизняних стандартів економічної безпеки і методів їх досягнення міжнародним вимогам шляхом:

- створення нових організаційно-виробничих структур;
- стимулювання НДДКР;
- інвестування в перспективні галузі, продукція яких користується попитом;
- збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження;
- регулярного моніторингу ринкової кон'юнктури та вдосконалення виробництва;
- заходів інформаційної безпеки;
- використання нових форм партнерських зв'язків, у тому числі франчайзингу;
- підвищення кваліфікації працівників;
- наближення рівня оплати праці до показників розвинутих держав.

Література:

1. Логутова Т. Г. Економічна безпека підприємства : сутність, завдання та методи забезпечення / Т. Г. Логутова, Д. І. Нагаєвський // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Т. 2. – С. 204-207.

2. Міщенко С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С. П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 190-195.

3. Рейтингове агентство «ІВІ-рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibi.com.ua/>

4. Сенчагов В. К. Экономическая безопасность: геополитика, глобализация, самосохранение и развитие (книга четвертая) [Електронний ресурс] / В. К. Сенчагов. – М. : ЗАО «Финстатинформ», 2002. – 128 с. – Режим доступу : <http://finlit.online/bezopasnost-ekonomicheskaya/ekonomicheskaya-bezopasnost-geopolitika.html>.

Гльченко В. М., ст. викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Клименко В. В., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
klimenkoviktoria286

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІОДЕГРАДУЮЧОЇ УПАКОВКИ

Упаковка відіграє важливу роль в збереженні якості харчових продуктів, забезпеченні їх біологічної безпеки і застереженні від зовнішніх впливів. Сьогодні, особлива увага приділяється створенню принципово нових пакувальних матеріалів - нетоксичних, здатних забезпечити ефективний захист продуктів від мікробних пошкоджень і попередити їх всихання в процесі виробництва та зберігання.

Всі знають, що ми живемо в епоху пластику. В сучасному виробництві упаковки пластмаса, тобто полімери, застосовуються повсюдно: для упаковки харчових продуктів, ліків, електроніки, небезпечних рідин. Таке широке застосування пластику у виробництві упаковки пояснюється його якостями:

- універсальністю застосування (дозволяє створити нескінченну кількість кольорів і форм, що дуже важливо при створенні дизайну);
- можливістю отримання полімерних матеріалів з широким набором необхідних фізичних властивостей;
- дешевизною сировини;
- легкістю;
- малою енергоємністю виробництва (в порівнянні з виробництвом скла, металу, паперу).

Існують такі галузі, наприклад, виробництво упаковки для ліків і харчових продуктів, де без застосування пластиків вже не обійтись. Тим не менш, в усьому світі все більше загострюється занепокоєння з приводу екологічності пластиків і обґрунтованості такого широкого їх застосування. Як відомо, вони виготовляються з нафти, а її кількість на планеті обмежена - при зростаючих рівнях її споживання, запасів вистачить менше ніж на 100 років. І, найголовніше, традиційні пластики, які в основному виготовляються зі звичайних полімерів, практично не розкладаються в природних умовах. Точніше, в процесі фотоокислення - під впливом світла і кисню, полімери розкладаються, але на це піде не одна сотня років. Існують різні способи переробки деяких полімерів, але далеко не всі з них можна переробити повністю, до того ж не скрізь системи утилізації відходів дозволяють застосовувати такі технології.

В зв'язку з цим вчені всього світу звертають увагу на створення і розширення асортименту їстівних пакувальних матеріалів, що споживаються разом з харчовими продуктами, які не забруднюють навколишнє середовище.

Вихід з цієї ситуації полягає у використанні біодеградуючих матеріалів.

За визначенням Міжнародної організації зі стандартизації біодеградуєчі пластмаси - полімери, розкладання яких відбувається під впливом бактерій, грибків і водоростей.

Зрозуміло, що застосування таких пластиків мінімізує шкідливий вплив на екологію. Біодеградуєча упаковка може бути виготовлена як з нафти, так і з застосуванням матеріалів органічного походження, - біополімерів. Також можливе використання комбінованих технологій. Швидкість розкладання залежить від ряду чинників - типу полімерів, типу та концентрації розкладаючих матеріалів, вологості, температури тощо. Прискореному розповсюдженню технологій виробництва таких матеріалів для упаковки сприяє відповідна громадська думка і законодавчі способи впливу і регулювання.

Це спонукало тайванську компанію Wei Mon Industry на підписання ексклюзивної угоди з однією з найбільших компаній з виробництва матеріалів для біодеградуєчої упаковки Cargill Dow про виробництво пакувальних матеріалів з використанням біоруйнуючих смол, що випускаються компанією - полілактиду (ПЛА) NatureWorks, що виробляється з цукру, отриманого зі злакових і інших культур.

В якості основи для отримання їстівних плівок і покриттів використовують різноманітні природні компоненти, що мають полімерну структуру, наприклад білки тваринного і рослинного походження, полісахариди, ліпіди та ін. Аналіз світових тенденцій свідчить про пріоритетне використання в складі їстівних покриттів біополімерів, що володіють високою сорбційною здатністю, що зумовлює їх позитивний фізіологічний вплив на організм людини [1].

Плівки з підвищеною міцністю з потрійною композицією «хітозан/ мікроцелюлозне волокно/ желатин», здатні розкладатися мікроорганізмами при захороненні в землю та застосовуються для виготовлення упаковки. Фірма Research Development (Японія) освоїла нову технологію отримання біорозкладної плівки, молекулярною основою якої є макромолекули хітозану, що виділяється із панцирів крабів, креветок, молюсків, а також целюлоза і крохмаль.

Створюються композиції, що містять, крім високомолекулярної основи, органічні наповнювачі (крохмаль, целюлоза, амілоза, 85 амілопектин, декстрин та ін.), які є поживним середовищем для мікроорганізмів[2].

Їстівні плівки захищають продукти від втрат маси і створюють певний бар'єр кисню та інших речовин зовні, чим гальмують небажані зміни продукту [6].

Найбільш широко з природних полімерів використовується крохмаль. Для отримання руйнуючої бактеріями водорозчинної плівки з суміші крохмалю і пектину в склад композиції вводять пластифікатори гліцерин і поліоксіетиленгліколь. Із збільшенням вмісту крохмалю збільшується хрупкість плівок [3].

Ефективність їстівного покриття для захисту харчових продуктів залежить від контролю змочуваності, на здатність плівки, щоб підтримувати

функціональність деяких з'єднань (пластифікатори, протимікробні речовини, антиоксиданти), так як використання цих матеріалів впливає на товщину плівки і розчинність в воді.

Хоча деякі покриття були успішно застосовані для свіжих продуктів, інші негативно позначилися на їхній якості. Модифікація внутрішньої атмосфери за рахунок використання їстівних покриттів може збільшити негативний ефект, пов'язаний з високою концентрацією CO₂ і низькою концентрацією O₂. Після застосування на свіжозрізану диню покриття з геланової камеді, призвело до збільшення фенольних сполук під час зберігання, що в свою чергу погіршило органолептичні характеристики. Також в процесі зберігання яблук покритих плівкою на основі альгілату і геланової камеді були виявлені етанол і ацетальдегід. Утворення цих речовин пов'язане з анаеробної ферментацією. Таким чином, очевидно, що контроль газопроникності повинен бути пріоритетом у розвитку і вивченні активних покриттів [5].

Динаміка ринку виглядає обнадійливою, а загальний об'єм виробництва і реалізації нових пакувальних матеріалів, згідно з прогнозами, сягатиме у 2017 р. майже 45 млрд дол. На ринку домінує упаковка з контрольованим газовим середовищем, однак частка активної упаковки в 2015 р. займала друге місце при обсязі продажів понад 10 млрд доларів [7].

В даний час BASF випускає 8000 тон полімеру Ecoflex на рік на своєму заводі в Німеччині (Ludwigshafen). Фахівці компанії прогнозують зростання попиту на синтетичні біодеградуєчі матеріали в найближчий період до 100 тис. тон на рік.

Література:

1. Нагула М. Н., Кузнецова Л. С. Защитные покрытия на основе биополимеров для пищевой индустрии / М. Н. Нагула, Л. С. Кузнецова // Пищевая промышленность. - 2009. - № 6. - С. 22-24.
2. Власов С.В., Ольхов А.А. Биоразлагаемые полимерные материалы / С. В. Власов, А.А. Ольхов // Пищевая промышленность. - 2006. - № 10. - С. 28-33.
3. Фомин В.А., Гузеев В.В. Биоразлагаемые полимеры, состояние и перспективы использования // Пластические массы. - 2001. - № 2. - С. 42-46.
4. Третьяков А.О. Биоразлагаемые упаковочные материалы / А. О. Третьяков // Упаковка. - 2004. - № 5. - С. 14-16.
5. Issa Khan, Nawaz Adrees, Application of edible coating for improving meat quality, PAK. J. FOOD SCI., 23(2), 2013. – P. 71–79.
6. Корж А.П., Базарнова Ю.Г. Тенденции развития рынка активной и «умной» упаковки // А.П. Корж, Ю.Г. Базарнова // Мясные технологии. – 2016. - №6.
7. Баль-Прилипко Л.В. Технологічні аспекти упаковки для м'ясних продуктів / Л.В. Баль-Прилипко, Б.І. Леонова // Мясное дело. – 2013. – № 3-4. – С. 8-10.
8. Полумбрик М.О. Нанотехнології в харчових продуктах / М.О. Полумбрик // Харчова промисловість. – 2012. - № 10. – С. 319-322

Ільченко В. М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
VikusijZajac@mail.ru
Самокіна Г. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Samokina2012@gmail.com

СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕХАНІЗМУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Забезпечення сталого розвитку в сучасних умовах функціонування економіки України вимагає реалізації стратегії соціально-економічних перетворень, спрямованих на зміну соціальних і економічних пріоритетів розвитку та механізмів їх реалізації. Перехід України до сталого розвитку визначається активною участю в цьому процесі регіонів. На сучасному етапі розробки проблем сталого розвитку недостатньо відображеним є регіональний аспект сталого розвитку, відповідно до цього не регулюються ці проблеми у загальній системі сталого розвитку [1].

На сьогоднішній день впровадження стратегій розвитку є дуже актуальним для України, оскільки наша країна переживає дуже тяжкі часи. Щоб вибратися з цієї прірви, обов'язково потрібно проводити реформи. За сучасних умов в Україні відбувається дуже серйозна адміністративна реформа - скорочення міністерств, центральних органів виконавчої влади, кількості інспекцій, перевіряючих і контролюючих органів тощо.

Не менш важливим є реформування пенсійної системи України. Стара накопичувальна система визнана неефективною і саме вона є причиною занадто низьких пенсій українських пенсіонерів. Одним із кроків щодо зміни пенсійної системи є запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування.

Серйозною проблемою стало значне збільшення суми на оплату комунальних послуг. Більшість населення не зможе оплачувати величезні суми за комунальні послуги, тому уряд вирішив провести реформування системи надання субсидій. Міністерство соціальної політики України розробило спрощену процедуру оформлення субсидій. Однак, реформування соціальної сфери потребує значних фінансових ресурсів не тільки з державного бюджету, а й з самої економіки країни. Тому на даний момент не менш важливим є реформування економічного сектору України.

Так історично склалося, що Україна – це аграрна країна, з родючими ґрунтами. Тому дуже доречно перш за все спрямувати реформи саме в аграрний сектор.

Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки має за мету комплексне реформування галузі, реалізацію аграрного потенціалу країни та поліпшення життя у селі. Результатом реалізації стратегії має стати підвищення конкурентоспроможності

аграрного комплексу України, розвиток фермерських господарств та інфраструктури, покращання життя на сільських територіях.

Складна політична ситуація в Україні порушила питання реформування системи місцевого самоврядування. Тому стратегії розвитку, що створювались і раніше, саме зараз набули величезної популярності [2]

Підприємницький потенціал є однією з основних рушійних сил соціально-економічного розвитку регіональних систем. Кожному регіону доводиться самостійно вибирати траєкторію розвитку, враховуючи цілий комплекс чинників зовнішнього і внутрішнього середовища свого функціонування. У зв'язку з цим управління формуванням підприємницького потенціалу регіону, що є одночасно підсистемою підприємницького потенціалу держави і підсистемою соціально-економічної сфери регіону, повинне здійснюватися з урахуванням стратегії розвитку як всієї країни, так і цього регіону. [3].

Ефективне використання та нарощення підприємницького потенціалу в регіоні забезпечується за таких умов:

1. Матеріально-технічної, інформаційної та фінансової підтримки сфери малого й середнього бізнесу.
2. Спрощення процедури оформлення дозвільних документів.
3. Відпрацювання простої й доступної схеми вирішення земельних питань.
4. Розвиток лізингу машин, обладнання та інших засобів виробництва, складування, реалізації продукції.
5. Вдосконалення системи оподаткування підприємницької діяльності.
6. Підвищення рівня безпеки підприємницької діяльності.
7. Надання інформаційної (навчання, консультування), грошової допомоги безробітним (безпроцентної позики тощо), які бажають зайнятись підприємницькою діяльністю.
8. У кожному регіоні доцільно створення бази даних, яка б містила інформацію про традиційні, специфічні для різних місцевостей ремесла з метою надання кваліфікованої інформаційної допомоги підприємцям, які бажають зайнятись таким видом діяльності [4].

Прогнозування підприємницького потенціалу у 2011-2015 роках показало, що значне зростання його відбулося у таких областях: Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Хмельницька та Чернігівська, на відміну від інших областей, де спостерігається зменшення серед яких: Волинська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Тернопільська та Херсонська області.

Для забезпечення сталого розвитку регіонів можна виділити такі стратегічні напрямки у сфері малого бізнесу:

1. Ефективне та досконале правове забезпечення, що має передбачити законодавче закріплення шляхів реалізації фінансово-кредитного та організаційно-консультативного напрямків державної підтримки громадян-підприємців.
2. Фінансово-кредитна підтримка, яка реалізується за допомогою прямих і непрямих форм.

3. Встановлення системи гарантованого доступу підприємців до кредитних ресурсів, створення різноманітних державних програм підтримки банківських установ, які кредитують малий бізнес [5].

4. Формування системи лізингу як однієї з найбільш перспективних можливостей створення і розвитку виробничого базису малого та середнього підприємництва.

5. Виробити фінансову стратегію по залученню вітчизняного і міжнародного банківського капіталу для забезпечення розвитку малого бізнесу в Україні.

6. Розвивати інноваційну діяльність в підприємницьких структурах, сприяти освоєнню нових технологій і винаходів [6].

В сучасних кризових умовах наявність стратегії забезпечує орієнтацію розвитку регіону на вирішення ключових проблем, вирішує проблеми збереження підприємницького потенціалу регіону, підвищує керованість соціально-економічних процесів та швидкість реакції на зміни, нові можливості, загрозливі тенденції; дає оцінку альтернативних варіантів використання інвестиційних ресурсів; стабілізує внутрішнє середовище, протидіє виникненню негативних тенденцій; концентрує управлінський потенціал на вирішенні ключових цілей розвитку регіону і держави в цілому.

Література:

1. Гріневська С. М. Перспективи сталого розвитку регіону / С. М. Гріневська // Економіка промисловості. - 2011. - № 4. - С. 288-296.

2. Ільченко В.М., Аналіз стратегій економічного розвитку та комплексних програм регіонів України на період до 2020 року / В.М. Ільченко, М.С. Коновалов, П.С. Коновалова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2015. - № 4. – С. 125-129.

3. Горчинська В.В. Зарубіжний досвід управління підприємницьким потенціалом регіонів (на прикладі Словацької республіки) [електронний ресурс] – Режим доступу: http://donnasa.edu.ua/publish_house/journals/esgh/2011-4/05_gorchinskaya.pdf

4. Забедюк М. С . Активізація підприємницького потенціалу як фактор розвитку бізнес середовища / М. С. Забедюк // Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 183-188. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9(2)_28)

5. Мельник Т. О. Державна підтримка малого і середнього підприємництва в Україні / Т. О. Мельник // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 1. - С. 102-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_1_17

6. Корягіна Т.В. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні / Т.В. Корягіна, Ю.Є. Осацька // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Випуск 4. Т. 3. – С. 69 – 75.

Карпенко А. В., к.е.н., доцент
Запорізький національний технічний університет
Шудрик О. Ю., магістр
Запорізький національний технічний університет
a.v.karpenko@meta.ua, shudrik.au1989@gmail.com

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО ТЕПЛОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах реформування національної економіки України, однією з основних задач підприємств є ефективно сформована конкурентна стратегія, що включає довгострокові програми дій за функціональними напрямками діяльності та спрямована на дієву реалізацію, може забезпечити підприємству виживання і беззупинний розвиток.

Але сучасному підприємству, що функціонує в умовах нестабільності і невизначеності зовнішнього середовища, недостатньо вибрати оптимальні стратегії розвитку і сформувати з них свій стратегічний набір. Йому необхідно в кожен момент часу знати, на якому етапі розвитку знаходиться підприємство, наскільки воно наблизилося до стратегічної мети чи відійшло від неї.

Відповісти на ці питання допомагає інструментарій методів контролю реалізації стратегічного набору, одним з найважливіших аспектів якого є оцінка ефективності реалізації стратегій підприємства. На жаль, на сьогоднішній день не існує єдиної загальноприйнятої методики оцінки ефективності реалізації стратегій, відсутні загальні підходи до формування системи показників її оцінки, хоча всі вчені сходяться на думці, що стратегічний контроль повинен бути спрямований не на визначення того, правильно чи ні здійснюється реалізація розроблених стратегій, а на визначення того, чи призведе реалізація стратегій до досягнення поставлених перед підприємством цілей.

Абстрактний характер стратегічних планів і, як наслідок, їх відірваність від поточної діяльності, змусили вчених розробити інструмент формалізації стратегії. Таким інструментом виступила збалансована система показників або критеріїв ефективності, вона розглядає цілі чи стратегію компанії, крізь призму загальної системної оцінки її діяльності, забезпечуючи менеджерів дієвою методикою для створення системи стратегічних критеріїв і системи управління.

Збалансована система показників ефективності (ЗСП) – це ретельно підібраний набір показників, що піддається кількісному виміру та заснований на стратегії організації [1, с. 15]. Відібрані для збалансованої системи показники є інструментом керівників для ознайомлення співробітників та зовнішніх зацікавлених осіб з результатами та факторами ефективності, завдяки яким організація виконає свою місію та стратегічні задачі.

Чотири основні завдання, які виконує збалансована система показників як основа стратегічного управління:

- чітке формулювання стратегії та переведення її в конкретні стратегічні завдання;

- встановлення відповідності між стратегічними цілями та показниками, що визначають їх досягнення, донесення їх до працівників усіх підрозділів організації;

- розширення стратегічного зворотного зв'язку та поінформованості про реалізацію стратегії, її життєздатність, актуальність для можливості внесення своєчасних змін у разі необхідності.

ЗСП надає менеджеру інструмент для отримання бажаних результатів у складних умовах жорсткої конкуренції – умовах, у яких працюють сьогодні всі компанії. Саме цьому чітке розуміння цілей та задач, а також методів їх досягнення та рішення є життєво необхідним. Система робить основний наголос не тільки на загальні показники компанії, але й на показники діяльності безпосередніх виконавців [2, с. 13]. За допомогою ЗСП можна аналізувати не тільки фінансові показники, але й одночасно приймати участь у створенні нових можливостей, та регулювати придбання нематеріальних активів для подальшого зростання.

Оцінка роботи компанії проводиться на основі чотирьох перспектив збалансованих показників:

- фінансова перспектива одна з ключових в ЗСП, це пов'язано із забезпеченням прибутку і конкурентоспроможності, вона включає в себе фінансово-економічні показники на рівні підприємства, що характеризують стратегічні цілі, в залежності від форми власності: співвласників, муніципалітету або держави;

- клієнтська перспектива розкриває показники, що відображають реакцію зовнішнього середовища на здатність підприємства задовольняти потреби покупців, що в кінцевому підсумку призводить до досягнення фінансових цілей;

- перспектива внутрішніх процесів включає показники, що характеризують ефективність бізнес-процесів підприємства для досягнення фінансових і клієнтських цілей;

- аспект навчання та розвитку пов'язаний з показниками, що забезпечують ефективність внутрішнього функціонування підприємства за допомогою таких нематеріальних активів, як потенціал персоналу, моральний клімат і інформаційна інфраструктура.

Оскільки всі чотири аспекти орієнтовані на досягнення стратегічної ідеї, на реалізацію стратегії організації, вони тісно пов'язані між собою та впливають один на одного. Причинно-наслідкові зв'язки є основою побудови ЗСП. Серед стратегічних показників-індикаторів розрізняють два типи [3, с. 48]:

- запізнілі індикатори («показники-результату») здебільшого це фінансові показники виконаної діяльності за звітній період, вони показують лише статистичні дані.

- випереджаючі індикатори («показники-процесу» або «показники-драйвери»), фактори майбутньої економічної ефективності, здебільшого

нематеріальні активи, які впливають на стратегічні цілі, та запускають аспекти у дію.

Одним з основних елементів ЗСП є система ключових показників ефективності (КПЕ). На практиці, в роботі теплоенергетичного підприємства, ключові показники ефективності, фінансові та нематеріальні, можуть використовуватись як система мотивації персоналу. Вони формуються на рівні керівництва та каскадуються на рівень функціональних підрозділів та персональний рівень. Встановлюється їх кількість та бальна оцінка. Розробники наводять таку рекомендовану кількість КПЕ [3, с. 153]: 10-12 для генерального директора; 5-7 для департаменту і його керівника; 3-7 для відділу і його керівника; 3-5 на індивідуальному рівні. В організаціях існує «природна» тенденція з часом збільшувати кількість КПЕ, але ніколи не видаляючи з неї жодного показника, але якщо людям доводиться відстежувати занадто багато показників, вони можуть пропустити дійсно важливу інформацію, в результаті ці системи з часом втрачають здатність захоплювати увагу співробітників і фокусувати його на діях, тому завданням менеджерів є перегляд встановлених показників, та поступове їх корегування виходячи з встановлених стратегічних цілей.

Цілі стратегії відповідають на питання що змінювати, а стратегічні завдання на питання як змінювати.

За стратегічним значенням КПЕ поділяються на:

- планові, показники за звітний період, квартал чи місяць;
- цільові, понадпланові показники за звітний період, квартал чи місяць;
- стратегічні, показники річної чи піврічної ефективності, що показують поступове наближення до стратегічних цілей.

Світова практика переконливо доводить, що впровадження системи ЗСП збільшує прибуток підприємств від 10 до 30%, оскільки дозволяє вести стратегічне управління за чотирма перспективами діяльності підприємства: клієнтами, внутрішніми бізнес-процесами. Система оплати праці що побудована за системою КПЕ, коли певна частина заробітку ставиться в залежність від індивідуальної і загальної ефективності роботи, забезпечує можливість уникнути звільнень, скорочень заробітної плати та підвищити продуктивність праці під час нестабільності ситуації на ринку у період реформування національної економіки України.

Література:

1. Нивен П. Р. Сбалансированная система показателей для государственных и неприбыльных организаций / П. Р. Нивен ; пер. с англ. ; под. ред. О. Б. Максимовой. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 336 с.
2. Каплан Р. С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Олимп-Бизнес, 2003. – 320 с.
3. Пармендер Д. Ключевые показатели эффективности. Разработка, внедрение и применение решающих показателей / Пармендер Д.; пер. с англ. А. Платова. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008. – 288 с.

Лисенко О. В., аспірантка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

КОРОТКОСТРОКОВЕ ПЛАНУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансово-економічна безпека держави є складовою національної безпеки. Під цим поняттям розуміють стан національної економіки, який забезпечує стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, надійне функціонування всіх елементів економічної системи, одними з яких є підприємства країни. Економічній безпеці підприємства притаманний подвійний характер. Вона є частиною системи державної безпеки та забезпечує можливість власного функціонування, тому що внутрішня економічна стабільність роботи підприємства впливає на його зовнішню економічну стабільність та безпеку.

Мета економічної безпеки підприємства полягає, зокрема, у забезпеченні фінансової ефективності його роботи та фінансової стійкості. Для цього підприємство послідовно здійснює комплекс дій, які забезпечують достатній рівень економічної безпеки. Наприклад, тактичне планування та оперативне управління фінансово-господарською діяльністю

У широкому розумінні планування включає в себе власне планування і прогнозування [5]. Прогноз виступає основою прийняття планових рішень. План і прогноз – це дві стадії планування, які взаємно доповнюють одна одну. Прогноз у своїх об'єктах і завданнях визначається потребами складання планів і зумовлює їх. Кожен план є одноваріантним. Прогноз завжди багатоваріантний і пропонує кілька альтернативних рішень [4]. З усієї множини підходів до прогнозування найбільше розповсюдження отримали методи експертних оцінок, методи обробки просторових, часових, просторово-часових сукупностей, методи ситуаційного аналізу, прогнозування пропорційним методом [3, с. 164].

Методи обробки просторово-часових сукупностей використовують, якщо є дані про динаміку показників, на основі яких здійснюється прогноз. Передбачається, що часовий інтервал, закладений в основу ряду, є постійним. Динамічний ряд, як правило, представлено наступним чином: y_1, y_2, \dots, y_k , де y – рівень ряду; k – кількість базисних періодів. Кожне дослідження динамічних рядів наявних показників потребує вибору методу аналізу змін цих показників. Найчастіше виділяється тренд (інтервал) розрахунку [1]. Перший метод виділення тренду розрахунку засновано на твердженні, що прогнозований показник Y_i змінюється в часі прямо пропорційно чи обернено пропорційно.

Тому для розрахунку прогнозних значень Y_{i+1} будується регресійне рівня:

$$y_1 = a_0 + a_1 t, \text{ де } t \text{ – порядковий номер періоду. Параметри рівняння регресії (}$$

a_0, a_1) розраховуються, як правило, методом найменших квадратів [3, с. 185].

Другий метод – метод ковзкої середньої, коли кожний наступний інтервал формується на базі попереднього шляхом поступового зміщення на один рівень на кожному кроці розрахунку [2, с. 266]. Часовий ряд поділяється на сегменти, які містять кілька елементів ряду (наприклад, три). Для кожного сегменту розраховується середня. Одержаний ряд середніх аналізується для виявлення тенденції його змінення. При цьому, значення кожного економічного показника в момент часу t залежать від стану цього показника у попередніх періодах. Тоді рівняння авторегресійної залежності наступне [3, с. 186]:

$$y_t = a_0 + a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2} + \dots + a_k y_{t-k}, \text{ де } y_t - \text{значення } Y, \text{ прогнозоване в момент}$$

часу t ; y_{t-k} – значення Y в момент часу $t-k$; a_k – k -ий коефіцієнт регресії. Коефіцієнти регресії цього рівняння також можна знайти за допомогою методу найменших квадратів.

Але, задля оцінки точності прогнозування, обсяг грошових надходжень майбутнього періоду найчастіше розраховують за допомогою методу

пропорційної залежності [3, с. 420]: $D_{i+1} = D_i \frac{D_i}{D_{i-1}} 100\%$; D_i – обсяг грошового

потоків періоду i (найбільш значущий показник); D_{i+1} – обсяг грошового потоку періоду $i+1$. Основа зазначеного методу у тому, що значення більшості статей балансу та звіту про прибутки і збитки змінюються прямо пропорційно до обсягу реалізації продукції, і співвідношення балансових статей – оптимальне [3, с. 459]. Цей метод є ефективним, коли прогноз здійснюється на базі малого інтервалу попередніх спостережень, наприклад, на даних двох минулих виробничих періодів.

Точність операційних прогнозів впливає на планування системи дій, які певним чином страхують короткострокову фінансову та виробничу діяльність підприємства.

Література:

1. Антонова Л. В. Економетрика / Л. В. Антонова, О. О. Ляховець; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – 232 с.
2. Єріна А. М. Статистика / А. М. Єріна, З. О. Кальян. – К.: КНЕУ, 2010. – 351 с.
3. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент. Теория и практика [2-е изд., перераб. и доп.] / В. В. Ковалев. – М.: ТК Велби, изд. Проспект, 2007. – 1024 с.
4. Минцберг Г. Стратегический процесс / [Г. Минцберг, Дж. Куин, С. Гошал]; Пер. с англ. – Под ред. Ю. Н. Каптуровского. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
5. Хелферт Э. Техника финансового анализа [10-е изд.] / Хелферт Э. – СПб.: Питер, 2003. – 640 с.

Майорова І. М., д.е.н., професор
*ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет» (м. Маріуполь)*
byzp@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ РЕСУРСОЗАОЩАДНИХ ІННОВАЦІЙ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Людство постійно стикається із глобальною проблемою — необхідністю постійно використовувати природні ресурси, які мають схильність до поступового зменшення або циклічного оновлення, із витратами часу, що майже стає неможливим у сучасних динамічних умовах розвитку. Особливо гостро питання ресурсозбереження та ресурсозаощадження постає у сучасних реаліях, коли світова економіка постає перед такими явищами, як: наслідки світової економічної кризи, що змушує вводити режим постійної економії, та появи нових, прогресивних технологічних досягнень.

Для України ресурсозбереження набуло «ідеологію розвитку промислового виробництва», головною метою ресурсозберігаючої діяльності є зниження ресурсоемності виробництва та забезпечення максимально корисного ефекту задля споживача від використання одиниці продукції [2].

Ресурсозаощадження – процес послідовної і комплексної реалізації організаційних, економічних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення економії та раціонального використання матеріально-сировинних ресурсів у всіх галузях господарства [1, с. 208]. Основні напрями ресурсозаощадження: зменшення обсягів видобутку матеріальних ресурсів і заміна їх раціональними видами; збільшення корисного виходу матеріальних ресурсів; зниження норм витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції; комплексне використання матеріальних ресурсів у виробництві; використання відходів, вторинних ресурсів; поліпшення якості та збільшення тривалості експлуатації матеріальних ресурсів. Найсуттєвішого результату ресурсозаощадження досягають за умови, що процес ресурсозаощадження досягають за умови, що процес ресурсозаощадження охоплює всі стадії життєвого циклу ресурсу, на кожній з яких визначають відповідні напрями і способи ресурсозаощадження. У системі ресурсозаощадження використовують такі основні способи: впровадження прогресивної ресурсозаощадної техніки і технології; вдосконалення конструкції продукції; використання нових видів сировини та матеріалів; розробка нових видів ресурсів; організація технологічного використання відходів, застосування раціональних пакувальних матеріалів і конструкцій упаковки; вдосконалення технології складського зберігання і створення умов для зберігання матеріальних ресурсів; впровадження раціональних видів транспортування, скорочення відстані транспортування матеріальних ресурсів.

Використання поняття «ресурсозбереження» у науковій літературі відносно нове. Раніше в економічній теорії та фінансово-господарській

діяльності активно вживали такі поняття як: «економія ресурсів», «режим економії», або «ефективне використання ресурсів». На даний час всі наведені вище терміни акумульовані у поняття «ресурсозбереження», що є досить міським та багатогранним. У науковій праці [3] подано тезу «...що сучасна цивілізація досягла рівня розвитку, на якому зростання виробництва фактично в усіх галузях господарства здатне здійснюватися в умовах прогресуючої економіки без залучення додаткових ресурсів та енергії».

Для України, з огляду на існуючі технологічні уклади і розвиток промисловості, затяжну економічну кризу, прогресуюче зубожіння населення, військовий стан вітчизняні підприємства не можуть дозволити собі великі капітальні інвестиції у кардинальні технологічні зміни виробництва готової продукції, залучення нових прогресивних екологічних і енергозберігаючих технологій. Тому головним успішним фактором конкурентоспроможності виступає ресурсозбереження, що являє собою підґрунтя для зниження собівартості продукції і послуг і вивільнення фінансових коштів для подальшого технологічного поступового удосконалення процесу виробництва.

Організація обліку ресурсозаощадних інновацій і технологій промислових підприємств зводиться до організації обліку операцій зі створення та придбання об'єктів патентного права і інтелектуальної власності. Всі витрати на придбання та створення об'єктів патентного права у разі їх використання підприємством в якості активів, врегульовані норми ПСБО 8 «Нематеріальні активи» [4] і ПСБО 27 «Необоротні активи утримувані для продажу та припинення діяльності» [5] дані витрати як капітальні інвестиції в нематеріальні активи обліковуються на субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». А після їх завершення та введення об'єкту права у господарський оборот, такі права оцінюються за первісною вартістю, що складається з прямих витрат їх створення та відображаються як нематеріальні активи на субрахунку 124 «Права на об'єкти промислової власності» для внутрішнього використання або 286 «Необоротні активи та групи вибуття. Утримуванні для продажу» для реалізації на сторону.

У разі якщо створення об'єктів патентного права, витрати яких не визначаються активами і не отримують відображення в обліку як об'єкти права інтелектуальної власності на які видані патенти, то понесені витрати на їх створення відносяться на рахунок 941 «Витрати на дослідження і розробки» без можливості визначення таких витрат у майбутньому нематеріальним активом. Така вимога закріплена нормами пункту 8 ПСБО «Нематеріальні активи», що є логічним продовженням норм пункту 7 даного ПСБО, який визначає умови відображення в балансі даних активів [4].

В теорії обліку та аудиту існують три класичні підходи до оцінки нематеріальних активів: витратний підхід, порівняльний підхід, підхід прибутковості. Витратний підхід використовують при оцінці вартості нематеріальних активів в тому випадку, якщо неможливо знайти аналоги, а прогнозований прибуток не є стабільним. Порівняльний підхід заснований на принципі ефективно функціонуючого ринку, на якому інвестори купують і

продають активи аналогічного типу, ухвалюючи при цьому незалежні індивідуальні рішення. Підхід прибутковості заснований на розрахунку економічних вигід, пов'язаних з отриманням прибутку за рахунок нематеріальних активів, не відображених на балансі підприємства і забезпечуючи прибуток на активи або власний капітал вище середнього рівня.

З метою достовірної оцінки та визнання в обліку ресурсозаощадних інновацій авторами монографії [6, с. 30] пропонується здійснення їх позабалансового обліку як списаних потенційних нематеріальних активів. Для обліку не визнаних нематеріальних активів використовують рахунок 07 «Списані активи», зміст і назву якого пропонується змінити на «Списані активи та потенційні нематеріальні активи» та відкрити субрахунок 073 «Списані потенційні нематеріальні активи» на даному субрахунку пропонується здійснювати облік прав інтелектуальної власності за вартістю прямих фактично понесених витрат на їх створення та щорічне підтримання патентоспроможності. потенційні нематеріальні активи остаточно списуються з субрахунку 073 «Списані потенційні нематеріальні активи» після вирішення питання щодо умов відображення в балансі даних об'єктів як відновлених.

Витрати на придбання нематеріальних активів накопичуються на рахунок 15 «Капітальні інвестиції», субрахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». При придбанні інтелектуальної власності в обмін на корпоративні права вартість її, вказану в засновницькому документі також слід відобразити на рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

Література:

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. Видавничий центр «Академія», 2002. — 952с.
2. Фоменко О.Р. Дослідження шляхів і резервів ресурсозбереження на підприємстві [Електронний ресурс]. / О.Р. Фоменко, А.В. Гречко // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2013. – №7. – Режим доступу: <http://probleconomy.kpi.ua/pdf/2013-35.pdf>
3. Вайцеккер Е. Фактор чотири. Витрат–половина, віддача — подвоєна / Е. Вайцеккер, Е. Ловис, Л. Ловинс [пер. з англ. А.П. Заварницька, В.Д. Новікова]. – М.:Academia, 2000. —320с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. Наказ Міністерства фінансів України 12.10.2010 № 1202. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1018-10>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [Електронний ресурс]. Наказ Міністерства фінансів України 07.11.2003. № 617 Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03>
6. Білопольський М.Г., Бессонова С.І., Бессонова Г.П. Проблеми обліку, аналізу та впровадження енергозберігаючих інновацій промислових підприємств: монографія/ за заг. ред. Білопольського М.Г. – Маріуполь: ДВНЗ «ПГТУ», 2013. – 102 с.

Нагавичко І. П., старший викладач
*Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне)*
nagav.inna@gmail.com

ПРАВИЛА НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ТИМЧАСОВО ПРОСТОЮЮТЬ

В господарській діяльності виникають ситуації, коли основні засоби(ОЗ) тимчасово не використовуються. Виникає питання щодо нарахування амортизації основним засобам, що тимчасово простоюють.

Згідно чинного законодавства п.23 П(С)БО 7 «Основні засоби» нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні його активом(при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його: реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації [1].

Згідно п.29 П(С)БО 7 нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію. Випадок з тимчасовим простоем тут не згадується. Тому найближче до цієї ситуації підходить випадок консервації.

П.55 МСБО 16 «Основні засоби» більш чітко освітлює питання амортизації за умов тимчасового простою основних засобів. Згідно даного нормативного акту для активу, що не використовується, амортизацію не припиняють доти, доки актив не буде амортизований повністю. Проте згідно з використаними методами амортизації (мається на увазі виробничий метод амортизації) амортизаційні відрахування можуть дорівнювати нулю, якщо немає виробництва. Такий підхід зумовлено тим, що амортизація нараховується не лише у зв'язку з фізичним зносом, а й з моральним зносом (які під час простою не припиняються) [2].

Згідно статті 1 «Закону про бухгалтерський облік» П(С)БО7 не повинно суперечити МСБО 16. Отже, є всі підстави вважати, що у разі тимчасового простою ОЗ амортизацію слід нараховувати далі. Щоправда, у виробничому методі вона дорівнюватиме нулю.

На нашу думку, амортизацію ОЗ, які простоюють, відображають за тими самими статтями витрат, що і в період звичайної діяльності підприємства, зокрема, щодо ОЗ: загальновиробничого призначення — на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати»; адміністративного призначення — на рахунку 92 «Адміністративні витрати»; збутового призначення — на рахунку 93 «Витрати на збут». У той же час амортизація виробничого обладнання, що нараховується будь-яким методом, крім виробничого, у періоді простою не включається до собівартості виготовленої продукції, послуг. Таку амортизацію можна відобразити у складі загальновиробничих витрат.

Деякі бухгалтери показують витрати, понесені в період простою, на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». Проте такі витрати не відповідають поняттю витрат майбутніх періодів, оскільки вони належать до витрат звітного періоду. Адже тут відсутній безпосередній зв'язок з доходом, що отримується в майбутніх періодах. Іноді трапляється, що у звітному місяці немає реалізації товарів (робіт, послуг), тобто відсутні обороти за субрахунком 901 «Собівартість реалізованої готової продукції». За такої ситуації виникає запитання, на які рахунки у бухгалтерському обліку слід списувати постійні нерозподілені загальновиробничі витрати (у тому числі й амортизацію щодо ОЗ, що простоюють)? У нормативних документах такий «особливий» випадок не прописано — там безальтернативно пропонується списання таких витрат відображати в кореспонденції з дебетом рахунка 90. На нашу думку, тут необхідно виходити з такого. У міжнародному бухгалтерському обліку усі витрати щодо періоду їх відображення у звітності поділяються тільки на дві групи: 1) затрати на продукт стають витратами (як собівартість проданих товарів) тільки в період, коли продукцію реалізовано; 2) затрати на період завжди відносяться на місяць, квартал, рік, коли вони були здійснені, і одразу впливають на обчислення прибутку в період їх понесення [3]. Постійні нерозподілені витрати за цієї ситуації входять до другої групи витрат. Це впливає з того, що вони, в принципі, не включаються до складу витрат на продукт та відносяться до витрат, які були понесені в поточний період. Тому в бухгалтерському обліку такі витрати слід відобразити у складі інших витрат операційної діяльності (субрахунок 949).

У обліку з податку на прибуток порядок дій залежить від того, чи проводить платник податків коригування фінрезультату на суму усіх різниць, зазначених у розд. III ПКУ. «Малодохідні» платники, які коригування фінрезультату не проводять, відображають у «прибутковому» обліку такі операції за бухгалтерськими правилами, тобто у загальному випадку продовжують нараховувати амортизацію на ОЗ, що простоюють. А ось у «високодохідних» платників (з річним доходом понад 20 млн грн.) ситуація складніша. Є всі підстави вважати, що й ці платники можуть і далі нараховувати амортизацію на ОЗ, які простоюють. Проте цілком імовірно, що у контролерів може бути інша думка з цього приводу. Контролери вважають, що ОЗ, які перебувають на капітальному ремонті або на консервації, підпадають під визначення «невиробничі основні засоби» згідно з п.п. 138.3.2 ПКУ, тому амортизація на такі ОЗ в податковому обліку не нараховується. Проте тут насторожує той факт, що податківці прирівнюють ОЗ, які тимчасово не використовуються в господарській діяльності, до невиробничих ОЗ. На нашу думку, такий підхід не відповідає нормам ПКУ. Якщо якийсь необоротний актив було придбано для використання в господарській діяльності, а потім він тимчасово не використовується, то не стає невиробничим, якщо в майбутньому його все ж планують використовувати у господарській діяльності. Отже, тимчасове невикористання ОЗ у господарській діяльності не означає, що вони стали невиробничими. Тому для підстрахування не зайве буде видати якийсь

розпорядчий документ (наприклад, наказ), підкріплений бізнес-планом, з якого випливатиме, що невикористання ОЗ має тимчасовий характер і надалі ОЗ будуть задіяні у виробничій (господарській) діяльності.

Якщо дотримуватися позиції контролерів щодо того, що ОЗ, які тимчасово не використовуються, перетворюються на невикористані ОЗ, над платником ПДВ нависає загроза нарахування «компенсуючих» ПЗ на підставі абз. «в» п. 198.5 ПКУ (переведення виробничих необоротних активів до невикористаних необоротних активів). Для врегулювання ситуації при нарахуванні ПЗ згідно з абз. «в» п. 198.5 ПКУ у зв'язку з тимчасовим переведенням ОЗ до невикористаних, то в періоді, коли ОЗ «стануть до ладу», такі ПЗ можна сторнувати [4].

Контролери нерідко наполягають на тому, що ОЗ, які тимчасово простоюють, мають бути законсервовані. Законних підстав для проведення таких дій немає. Проте, якщо консервація була проведена, то при консервації ОЗ амортизація щодо них перестає нараховуватися з місяця, наступного за місяцем «консервації» [1]. В цьому випадку не нараховується амортизація і в податковому обліку. Витрати, які були понесені на консервацію ОЗ, можна відобразити на субрахунку 977 «Інші витрати діяльності».

На ОЗ, що тимчасово простоюють, продовжує нараховуватися амортизація у бухгалтерському та податковому обліку. Така амортизація показується в загальному порядку, в частині виробничого обладнання. Вона включається до складу загальновиробничих витрат. Є ризик того, що контролери визнають ті ОЗ, які тимчасово простоюють, невикористаними і накажуть не нараховувати щодо них амортизацію в податковому обліку. При цьому вони можуть наполягати на нарахуванні «компенсуючих» ПЗ на підставі абз. «в» п. 198.5 ПКУ. Консервація проводиться згідно з окремим рішенням платника податків у разі тривалого невикористання ОЗ.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92 / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 16 «Основні засоби [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерський учет: управленческий аспект: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. — М.: Финансы и статистика, 2000. — с. 28.
4. Карпова Влада. Основні засоби тимчасово простоюють: що робити? / Карпова Влада. // Бухгалтерський тиждень: практичний журнал. Жовтень 2016р. №42-43. — С. 30-34.

Новак Є. Е., аспірант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
zhenja.nvak@gmail.com

ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

В умовах кризового стану економіки України особливо важливим є питання стабільної діяльності вітчизняних підприємств, яка знаходиться під впливом багатьох факторів. Вирішальне значення відіграє стратегічне планування, складовою якого є система управління прибутком.

Моделювання і прогнозування попиту та пропозиції – одне з основних завдань, яке виникає при формуванні ринкової економіки.

Пріоритетна роль прибутку в розвитку підприємства та забезпечення інтересів його власників і персоналу потребує ефективного та безперервного управління формуванням і використанням.

Малий та середній бізнес відіграє важливу роль не лише в розвитку економіки країни, а також у вирішенні багатьох соціальних проблем, насамперед економіки країни, а також у вирішенні багатьох соціальних проблем, насамперед має забезпечувати зайнятість населення; насичувати ринок необхідними товарами та послугами, створювати здорову конкуренцію, що сприятливо впливає на розвиток економіки та забезпечую стабільність держави в цілому.

Як свідчить історія підприємництва, малий і середній бізнес відіграє особливу роль у формуванні структури економіки, тому що, по-перше, саме його форми передували появі великих організацій виробництва. Це привело до виникнення капіталізму в його класичному вигляді і зумовило наступне перетворення капіталістичних форм організації економіки в посткапіталістичні. По-друге, малий та середній бізнес є найбільш адаптованим до ринкових умов, і, нарешті, його властивість ініціювати формування розширеної ринкової інфраструктури робить його структуротвірним елементом економіки і підвищує роль підприємництва [2].

У 2015 р. в Дніпропетровській області діяло 25969 малих підприємств, що на 1148 одиниць (4,63%) більше, ніж у 2014 р. Малими підприємствами вироблено продукції, виконано робіт і подано послуг на суму 82101,8 млн. грн., що становить 8,76% від загального обсягу виробництва підприємств малого сектора економіки України. Ці показники підтверджують той факт, що малі підприємства стають ваговою силою в утворенні конкурентного середовища і ринкової інфраструктури [1].

Урахування факторів розвитку, що спрямовані на успіх і провокують погрози, здійснено у розробці моделі регіонального управління підприємництвом для структурування управлінського впливу. Виявлено, що нові фактори розвитку сприяють зростанню кількості діючих малих

підприємств, питомої ваги приватної і заснованої на ній формах власності, кількості зайнятих у секторі малого і середнього бізнесу.

Спостерігається незначне зростання кількості малих підприємств: з 2012 до 2015 рр. кількість об'єктів малого бізнесу зросла з 25691 до 25969 підприємств, тобто на 278 одиниць, тоді як кількість діючих об'єктів малого бізнесу склала 25691 в 2012 р. порівняльно з 26651 малих підприємств в 2013 р., тобто на 960 одиниць більше [1].

Для статистичного аналізу особливої уваги заслуговує тенденція в промисловості: з 2013 по 2014 рр. спостерігається спад на 1830 підприємств, з 26651 до 24821 одиниць [1].

Тенденції уповільнення темпів зростання кількості малих підприємств і зміни в галузевій структурі малого бізнесу пояснюються процесами, що відбулися в економіці України в 2014 році.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2015 рік [Електронний ресурс] // Знання. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Гура О. Л. Аналіз придатності методів прогнозування для системи планування діяльності промислового підприємства [Електронний ресурс] / О.Л. Гура // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/745/1.pdf>

Падерін І. Д., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ivan.paderin@ukr.net

Горященко Ю. Г., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
yulianna_g@list.ru

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС ЯК БЕЗПЕКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Інтелектуальний бізнес являє собою управлінський засіб, який ставить за мету розробку та реалізацію сучасного інтелектуального продукту. Новітні інтелектуальні концепції вимагають від підприємств нових підходів у діяльності. В сучасних економічних умовах необхідне врахування особливостей ринків, інтелектуальної власності, створення та управління інтелектуальним бізнесом.

Предмет інтелект-інноватики – створення, освоєння та поширення інтелектуальних інновацій різного виду, а об'єктами дослідження є технологічні уклади, інтелектуально-інноваційні цикли, життєві цикли продукції, технології товарів. Особливість цієї науки полягає у вивченні механізмів ініційованих і контрольованих змін, які відбуваються на основі раціонально-вольових дій.

Інноватика забезпечує інтеграцію знань, за якої спеціальні науки (економічно-управлінські, соціологія, психологія, кібернетика, філософія та ін.) зберігають свою самостійність і специфічність, але їхні теоретичні концепції та фактичні дані об'єднуються навколо методів дослідження проблем інновацій та інтелектуальної діяльності, інтегруючи різноманітні наукові знання з метою підвищення практичної ефективності.

Поняття інтелектуального бізнесу є важливим для опанування наукових підходів до управління нововведеннями. До таких категорій відносять: інтелектуальну новацію, інтелектуальну інновацію, життєвий цикл інтелектуальної продукції, інтелектуально-інноваційну діяльність.

Новація визначається як новий метод, принцип, новий порядок, новий продукт, новий процес, якісно відмінний від попереднього аналога, що є наслідком інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень та розробок. Поняття «новація» вживається до всіх новин як у виробничій, так і в управлінській, фінансовій, науковій, навчальній, соціальній сферах. Новація стає нововведенням (інновацією) з моменту впровадження у виробництво, побут, інші сфери діяльності.

Життєвий цикл інновації визначають як період часу від зародження ідеї до розробки, створення, поширення, використання та утилізації інновації. З урахуванням послідовності науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, життєвий цикл інновацій розглядають як інноваційний процес, а період часу між появою новації і втіленням її у нововведення називають інноваційним лагом. Одним із найважливіших аспектів цієї діяльності на підприємстві є

освоєння (комерціалізація) нових видів інтелектуальної продукції або методів її виробництва, доставки, реалізації. Така діяльність має комплексний, системний характер, бо включає наступні види робіт: пошук ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, що об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність.

Найповніше сутність інтелектуального процесу відображено у такому визначенні: інтелектуально-інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання, наукових ідей у фізичну реальність (нововведення), яке змінює суспільство. Основою інтелектуального процесу є процес створення, впровадження і поширення інтелектуальної продукції, необхідною властивістю яких є науково-технічна новизна, практичне застосування та комерційна реалізованість. Інтелектуальний продукт – результати інтелектуальної, розумової, духовної та творчої діяльності, втілені у відкриттях, винаходах, патентах, наукових звітах і доповідях, проектах, раціоналізаторських пропозиціях, творах літератури, мистецтва, музики та ін.

Інтелектуальний менеджмент – це система управління, що активно впливає на підприємницьку діяльність, на розвиток інноваційної, інвестиційної, соціально-економічної, політичної діяльності як окремої організації, так і країни в цілому. А в умовах прискорення науково-технічного прогресу різко зростає роль менеджерів-інноваторів, здібності яких, їхня кваліфікація і професійне вміння фактично визначають долю компанії. Це положення неодноразово підтверджувалося прикладами діяльності таких визначних менеджерів-новаторів, як А. Моріта, Лі Якокка, Б. Гейтс та ін.

Інноваційний розвиток підприємств та інтелектуальний бізнес є головним напрямом науково-технічного прогресу в Україні та у світі.

Література:

1. Бунчук М. Национальные инновационные системы: основные понятия и приложения [Электронный ресурс]. – Доступно с : [http://www.guecities.ws\(College Park/Lab/5590/nis.htm](http://www.guecities.ws(College Park/Lab/5590/nis.htm)
2. Горященко Ю.Г. Тенденції інноваційного розвитку біржової діяльності в Україні : матеріали МНПК «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» : збірник наук. праць. Ч. 3 : тези ВНПК 12-13.04.2016 р. – Дніпропетровськ : НМЕТАУ. – С. 97-101.
3. Захарченко В.И. Инновационная система региона / В.И.Захарченко, Н.Н.Меркулов. – Одесса: Наука и техника, 2005. – 116 с.
4. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры / Н.Д.Кондратьев // Вопросы конъюнктуры. – 1925. – №1.
5. Падерін І.Д. Інтелектуальний бізнес: навч.-метод. посіб. /І.Д. Падерін, О.В. Романов. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. – 87с.
8. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. – Прогресс,1982. – 257 с.

Плаксієнко В. Я., д.е.н., професор,
Курочка О. В., магістр,
Полтавська державна аграрна академія
Uluanchenko@ukr.net

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА СІЛЬСЬКОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЧАСТИНІ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Облікова політика є інструментом бухгалтерського обліку, що забезпечує його ефективну та раціональну організацію на підприємстві. Наразі Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. встановлено чіткі вимоги щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, проте, водночас, надано можливість господарюючим суб'єктам самостійно приймати рішення щодо формування облікової політики виходячи з особливостей своєї діяльності.

Відповідно до чинного законодавства облікова політика підприємства визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1]. Призначення облікової політики, насамперед, полягає у виконанні функцій обліку, однак разом із тим, вона має забезпечувати функції управління, зокрема, планування, аналізу, контролю, інформаційного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства [5].

Виробництво є головним етапом процесу відтворення, тому облікова політика, насамперед, повинна визначати систему обліку витрат, що є вихідною в управлінні підприємством. Наразі облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) відіграють важливу роль у забезпеченні соціально-економічної віддачі коштів та капіталу підприємства. Від їх належної організації залежать рівень економічного управління підприємством, ступінь впливу результатів діяльності окремих підрозділів на підвищення ефективності виробництва, обґрунтованість планування якісних та кількісних показників, оптимальне ціноутворення тощо. Більше того, облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) здійснюється в межах управлінського обліку, який законодавчо нерегламентований, а отже потребує регламентації саме обліковою політикою підприємства [2, с. 147].

Наказ про облікову політику є основним документом, що забезпечує дотримання загальних принципів ведення обліку на підприємстві. У Наказі про облікову політику в частині витрат виробництва мають бути прописані основні облікові позиції, насамперед, перелік об'єктів обліку витрат. Ґрунтовним критерієм при встановленні об'єктів обліку витрат є потреба у визначенні калькуляції продукції (робіт, послуг), тому об'єктами витрат виробництва у рослинництві є сільськогосподарські рослини та сільськогосподарські роботи, а у тваринництві – статеві-вікові групи тварин різних галузей тваринництва.

Основними нормами П(С)БО 16 «Витрати», якими варто оперувати при визнанні та відображенні витрат звітного періоду в обліку є:

- відображення витрат в бухгалтерському обліку одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань;

- визнання витрат витратами звітного періоду одночасно з визнанням доходу, для одержання якого вони здійснені [4].

Водночас важливим елементом облікової політики підприємства є розподіл загальновиробничих витрат. За діючими Методичними рекомендаціями № 132 від 18.05.2001 р. у сільському господарстві загальновиробничі витрати не діляться на постійні й змінні, як це передбачено П(С)БО 16 «Витрати» та розподіляються у кінці року, а не щомісячно. Такий підхід позбавляє можливості визначити суму витрат на продукцію при її оприбуткуванні й здійснити коригування на різницю між справедливою вартістю оприбуткованої продукції та витратами на її виробництво. Для приведення обліку загальновиробничих витрат сільськогосподарського підприємства у відповідність до норм вітчизняних і міжнародних стандартів обліку, в їх складі слід виділити змінну та постійну компоненту. П(С)БО 16 регламентує здійснення розподілу змінних загальновиробничих витрат із застосуванням обраної підприємством бази розподілу виходячи з фактичної потужності підприємства. Постійні загальновиробничі витрати, яких переважна більшість, розподіляються на об'єкти обліку витрат виробництва при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати відносяться до витрат періоду за статтею «Собівартість реалізованої продукції» [6]. Проте специфіка сільськогосподарського виробництва зумовлює більш тісну залежність переважної більшості витрат від площі посіву, ніж від кількості продукції, тому за основу при визначенні нормальної потужності підприємства доцільно обрати площу сільськогосподарських угідь в гектарах без поділу за культурами. Розподіл загальновиробничих витрат на кожен вид продукції, з використанням в якості бази розподілу заробітної плати основного виробничого персоналу, нарахованої наростаючим підсумком з початку року. Однак, за методичними рекомендаціями № 132 від 18.05.2001 р. базою розподілу загальновиробничих витрат є прямі витрати виробництва за мінусом вартості насіння у рослинництві, вартості кормів у тваринництві та сировини у промисловості [3].

Разом з тим, у Наказі про облікову політику сільськогосподарського підприємства в частині обліку витрат мають бути прописані наступні елементи:

- первинні документи з обліку витрат та графіки їх документообігу;

- організація бухгалтерського обліку витрат за видами діяльності, статтями та елементами витрат із використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності». Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості, склад загальновиробничих витрат, номенклатуру статей адміністративних, збутових та інших витрат;

- методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції;

- перелік об'єктів обліку витрат, об'єктів калькулювання та калькуляційних одиниць;

- прямі витрати виробництва відносяться безпосередньо на конкретний вид незавершеного виробництва. Прямі витрати з надання послуг стороннім організаціям розподіляться на конкретний вид послуг, що надаються.

- здійснення оцінки готової продукції за плановою собівартістю. Різниця між фактичною і плановою собівартістю визначається за підсумками збору врожаю кожної культури і в кінці кварталу, якщо врожай ще не зібраний. Різниця між фактичною і плановою собівартістю відноситься на інші доходи та інші витрати операційної діяльності відповідно;

- витрати, пов'язані з подальшою реалізацією продукції (послуги зберігання, транспортні та інші послуги) відносяться до витрат на збут;

- розподіл витрат за виробничим підрозділами та центрами виникнення витрат;

- методи аналізу витрат.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що облікова політика витрат має важливе значення для ефективної організації бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств, оскільки точність та деталізація облікового процесу в частині витрат необхідні для визначення результатів діяльності господарюючого суб'єкта та ухвалення ефективних управлінських рішень. Наразі спостерігається формальний підхід до процесу формування Наказу про облікову політику в сільськогосподарських підприємствах, оскільки елементи облікової політики визначаються з позиції спрощення облікового процесу, а її відношення до стратегії розвитку підприємства не враховується взагалі.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Маренич Т. Г. Облікове забезпечення відтворювальних процесів у сільськогосподарських підприємствах / Т. Г. Маренич. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/146>. – 2010. – С. 147–152

3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 від 18 трав. 2001 р. / Закони України. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» № 318 від 31 груд. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

5. Попук Н. С. Актуальність формування облікової політики аграрних підприємств / Н. С. Попук, Я. П. Іщенко // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10 (4). – С. 147–151. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escnof_2013_10\(4\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escnof_2013_10(4)_5)

6. Ратушна О. П. Вплив елементів облікової політики на фінансові результати / О. П. Ратушна // Зб. наук. праць ЧДТУ. Серія : Економічні науки. – 2014. – Вип. 30. – Ч. 2. – С. 204–208.

Привалова Л. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Соболь А. І., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
sobolfox@gmail.com

ШЛЯХИ ТА ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Головними завданнями розвитку вітчизняної економіки на сучасному етапі є підвищення ефективності виробництва, а також можливості підприємств зайняти стійкі позиції на внутрішньому та міжнародному ринках. Однією з умов підвищення ефективності виробництва є систематичне зниження собівартості продукції, адже собівартість продукції відображає всі сторони господарської діяльності підприємств. Вона здійснює безпосередній вплив на величину прибутку, рівень рентабельності, а також на бюджет. Окрім того, собівартість продукції пов'язана з обсягом і якістю продукції, використанням робочого часу, сировини, устаткування. А тому зниження собівартості продукції вигідне як для кожного підприємства, окремого його підрозділу, так і суспільства.

Проблеми зниження собівартості продукції привертають до себе дедалі більшу увагу вчених. Цю проблему вивчали: С.В. Мочерний, Бойчик І., Грещак М., Іваненко В., Коваль І., Покропивний, Ткаченко М., Шегда А.В., Опря А., Пантелійчук, Плотнікова Т., Чумаченко М. та інші.

Собівартість - це економічна категорія, що визначає грошове вираження витрат підприємства на підготовку, виробництво і реалізацію продукції. До неї включаються матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів та інші витрати. Собівартість продукції належить до найважливіших якісних показників, які в узагальненому вигляді відображають всі сторони господарської діяльності підприємств (фірм, компаній). Собівартість є основою визначення цін на продукцію. Зниження цього показника зумовлює до збільшення суми прибутку та рівня рентабельності [1, с. 63].

До резервів зниження собівартості відносять: поліпшення використання основних виробничих фондів та збільшення у зв'язку з цим випуску продукції на кожну гривню основних фондів; раціональне використання сировини, матеріалів, палива, енергії та скорочення витрат на одиницю продукції без зниження її якості; зменшення витрат живої праці на одиницю продукції на основі використання досягнень НТП, підвищення продуктивності праці[2].

Зниження собівартості продукції забезпечується, насамперед, за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці скорочуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується і питома вага заробітної плати в структурі собівартості.

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження

прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції [3, с. 69].

Основними шляхами зниження собівартості продукції є скорочення тих витрат, які мають найбільшу частку в її структурі: зниження собівартості продукції унаслідок зменшення витрат на матеріали та сировину; зростання продуктивності праці. Зниження собівартості унаслідок зміни структури й обсягу продукції, що спричиняє зниження умовно-постійних витрат.

Найбільш ефективним шляхом зниження собівартості продукції є впровадження економних технологій виробництва, переймання світового досвіду зі зменшення собівартості [4, с. 200].

Існують такі фактори зниження собівартості продукції: 1) підвищення технічного рівня виробництва, підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів; розширення масштабів використання й удосконалення технік і технологій, що застосовується; краще використання сировини та матеріалів 2) поліпшення організації виробництва і праці, тобто удосконалення управління виробництвом і скорочення витрат на нього; упровадження наукової організації праці; поліпшення використання основних виробничих фондів; поліпшення матеріально-технічного забезпечення; скорочення транспортно-складських витрат тощо; 4) зміна структури, асортименту та поліпшення якості продукції [5, с. 31].

Таким чином, собівартість продукції підприємства є найважливішим узагальнюючим показником економічної ефективності її виробництва. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, темпи розширеного виробництва і, звичайно ж, їх фінансовий стан. Основними шляхами зниження собівартості продукції є скорочення тих витрат, які мають найбільшу частку в її структурі. Зниження собівартості продукції сприяє збільшенню прибутку та підвищенню конкурентоспроможності.

Найбільш ефективними шляхами зниження собівартості продукції є впровадження економних технологій виробництва, використання світового досвіду щодо зменшення собівартості. Саме ресурсоекономні, ресурсозберігаючі технології – це вихід для українського товаровиробника.

Література:

1. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства – Режим доступу : <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2911055>
2. Распопова В.А., Глобець Т.В. Шляхи зниження собівартості продукції підприємства – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>
3. Гетьман О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / Гетьман О.О., Шаповал В.М. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
4. Л.Г. Цимбалюк, Н.П. Скричун Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару / Л.Г. Цимбалюк, Н.П. Скричун // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. - № 3(15). – С. 88-95.
5. Леонов А. Д. Шляхи зниження собівартості продукції промислового підприємства / А. Д. Леонов // Економіст.– 2010. – № 7. – С. 41.

Рудянова Т. М., к.ф.-м.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
rudyanova@mail.ru

ПРИЙНЯТТЯ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ РОЗРОБКИ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ РИЗИКОВИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Фінансова діяльність підприємств в умовах розвитку ринкових відносин пов'язана з різноманітними ризиками, які можуть мати високий ступінь впливу на результат їх діяльності. Функціонування підприємств здійснюється в умовах невизначеності ситуації, і, відповідно, спостерігається неясність і непевність в одержанні очікуваного кінцевого результату. Фінансові ризики відіграють найбільш значущу роль у загальному портфелі ризиків підприємства, що пов'язано зі швидкою змінюваністю економічної ситуації в країні та кон'юнктури фінансового ринку.

Управління фінансовим ризиком дозволяє знайти шляхи та можливості забезпечення фінансової стійкості підприємства, його здатність протистояти несприятливим ситуаціям, що набуває більшого значення в умовах відсутності зобов'язання держави надавати підтримку у разі фінансових ускладнень.

Факторами, що обумовлюють невизначеність і ризик, є: відсутність повної й вірогідної інформації про зовнішнє середовище (непередбаченість ринкової кон'юнктури, інфляція, зміна економічного стану); наявність випадковості в розвитку подій на ринку; протидія з боку ринку (невиконання зобов'язань за договорами, конфлікти між суб'єктами господарювання).

Одним з підходів прийняття рішення в умовах невизначеності та породженого нею ризиком є застосування теоретико-ігрових моделей. Під теорією гри розуміють теорію математичних моделей та методів по прийняттю раціональних рішень в умовах конфлікту та невизначеності.

Статична модель теоретико-ігрова модель характеризується: економічним середовищем (сукупністю невизначених чинників, які впливають на ефективність рішення, що приймається); функціоналом оцінювання, який задається матрицею; функцією ризику (матрицею ризику). Важливими характеристиками ступеня невизначеності станів економічного середовища з погляду суб'єкта керування є інформаційні ситуації [1].

Основними поняттями (категоріями) теорії прийняття рішень є: система керування; керований об'єкт; суб'єкт керування та прийняття управлінських рішень; економічне (господарське) середовище; стан об'єкту та середовища; рішення, що приймаються; невизначеність та зумовлений нею ризик; функціонал оцінювання (матриця значень функціоналу оцінювання); ситуація прийняття рішень; інформаційна ситуація; джерело інформації; критерії прийняття рішень тощо.

Прийняття рішень в умовах невизначеності базується на кількісному оцінюванню ризику, а саме: проведенням розрахунків за певними алгоритмами

показників ефективності, що входять у визначення функціоналом оцінювання; проведенням розрахунків щодо знаходження оптимального розв'язку згідно з обраним критерієм прийняття рішень.

Критеріями прийняття рішень у мовах ризику є: критерій Байєса (критерій середньозваженого (сподіваного) прибутку, затрат, ризику), модальний критерій, критерій мінімального сподіваного значення несприятливих відхилень від моди, критерій мінімальної дисперсії, критерій мінімальної семіваріації, критерій мінімального коефіцієнта варіації, критерій мінімального коефіцієнта семіваріації, критерій Вальда, критерій результату що домінує, критерій мінімального ризику Севіджа, критерій Гурвіца, модифіковані критерії, критерій Ходжеса-Лемана, критерій Парето.

Вибір критерію залежить від інформаційних ситуацій, але незалежно від них слід враховувати той факт, що рішення, яке оптимальне за Парето, буде оптимальним також згідно з критеріями Байєса, модального, Вальда, Севіджа, Гурвіца та Ходжеса-Лемана.

В той самий час слід звернути увагу на те, що рішення, оптимальне за Парето, не завжди буде оптимальним згідно з критерієм мінімальної дисперсії, критерію мінімальної семіваріації, критерію мінімального коефіцієнта варіації, критерію мінімального коефіцієнта семіваріації, модифікованих критеріїв.

Розглянемо ситуацію оцінки ризику недоотримання доходів малого підприємства внаслідок перевищення обсягів закупки товару, що швидко псується, над можливістю його реалізації наприкінці строку реалізації. Досвід роботи показав, що попит на цей продукт може становити 12, 13 або 14 ящиків в тиждень. Від продажу кожного ящика фірма отримує 175 грн. прибутку. Оскільки кожен ящик обходиться фірмі в 280 грн., вона втрачає цю суму в разі, якщо ящик не проданий до кінця тижня. Крім того, якщо попит на продукт буде високий, а завезено продукції менше, то фірма зазнає збитків, які пов'язані з недоотриманим прибутком, в розмірі 80 грн. за ящик. Необхідно визначити щотижневий обсяг продукції, який необхідно закупити фірмі, щоб забезпечити найбільший прибуток. Тут гравцем А виступає фірма, її чистими стратегіями будуть: А1, А2, А3 – рішення про щотижневу закупку кількості ящиків продукту відповідно 12,13,14. В якості другого гравця будемо розглядати сукупність зовнішніх обставин, в яких формується попит на продукт. Математична модель ситуації, в якій прийняття рішень залежить від об'єктивних обставин, називається грою з природою. Вона служить для вироблення рекомендацій щодо раціонального способу дій в умовах ризику і невизначеності, викликаної не залежними від нас причинами. Гру з природою можна визначити як парну гру, в якій свідомий гравець А, зацікавлений в найбільш вигідному для нього кінці гри, виступає проти учасника, абсолютно байдужого до результату – природа В. Очевидно, що при вирішенні ігор з природою досить знайти найкращі рекомендації тільки для гравця А, тому як природа в рекомендаціях не має потреби, розвиваючись відповідно до визначених законів незалежно від того, зручно це людині чи ні [2]. В даному випадку це щотижневий попит на продукт, що становить відповідно 12,13,14

ящика. Передбачається, що гравець А може оцінити результати вибору їм кожної зі своїх стратегій A_i , $i = 1, 2, \dots, m$, при кожному стані природи V_j , $j = 1, 2, \dots, n$. У такому випадку гра може бути задана платіжною матрицею (або матрицею гри). Виграші a_{ij} гравця А – щотижневий прибуток від продажу продукту.

Ризиком гравця А, коли він користується чистою стратегією A_i при стані V_j природи, називається різниця між максимальним виграшем, який він міг би отримати, вірогідно знаючи, що природою буде реалізовано саме стан V_j , і тим виграшем, який він отримає, використовуючи стратегію A_i , не знаючи, який зі станів V_j природа реалізує. Побудована матриця ризиків, яка дозволила більш чітко виявити перевагу однієї стратегії в порівнянні з іншого при даних умовах. Підраховані показники ефективності стратегій за критерієм Байеса в припущенні, що ймовірності продати вказану кількість ящиків протягом тижня приймають значення 0,45, 0,35 і 0,25; за критерієм Лапласа в припущенні, що ці ймовірності в рівній мірі правдоподібні та дорівнюють $1/3$, за критерієм Ходжа-Лемана з коефіцієнтом $\gamma=0,6$; за критерієм Вальда, критерієм Севіджа, критерієм добутоків, критерієм Гурвіца з показником $\gamma=0$ (крайнього оптимізму), критерієм Гурвіца з показником оптимізму $\gamma=0,5$.

Результати розрахунків наведені у табл. 1.

Таблиця 1

	Критерій Байеса	Критерій Лапласа	Критерій Вальда	Критерій Гурвіца	Критерій добутоків	Критерій Севіджа	Критерій Гурвіца 0,5	Критерій Ходжи-Лемана 0,6
A1	2137	2020	<u>1940</u>	2100	8229480000	510	2020	<u>1987</u>
A2	<u>2164</u>	<u>2097</u>	1820	2275	<u>9088397500</u>	<u>280</u>	<u>2048</u>	1985
A3	2004	1995	1540	<u>2450</u>	7527135000	560	1995	1812

При використанні 8 критеріїв стратегія А2 вибиралася в якості оптимальної 5 разів, стратегія А1 – 2 рази, стратегія А3 – 1 раз. Тому можна зробити висновок про те, що застосування стратегії А2 (закупівля 13 ящиків продукту, що псується), є кращим.

Таким чином, прийняття рішень є одним з найважливіших аспектів різних областей фінансової та господарської діяльності людей. Якісні характеристики ефективного вирішення багато в чому спираються на кількісний науково обґрунтований підхід, який використовує сучасні економіко-математичні методи та моделі.

Література:

1. Вітлінський В. В., Верченко П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2000. – 292 с.
2. Блягоз З.У., Попова А.Ю. Принятие решений в условиях риска и неопределенности. // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2006. – № 4. – С.164-168.

Рядно О. А., д.т.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 riadnoroa@gmail.com

ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРИДНІПРОВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Успішний розвиток зовнішньоторговельної сфери є одним з головних чинників конкурентоспроможності національної економіки. Аналіз стану та тенденцій змін в зовнішньоекономічній діяльності є ваговою складовою при прийнятті управлінських рішень і внесенні коректив в економічну політику будь якої країни [1]. Складність і неоднозначність соціально-економічних процесів, що відбуваються нині в Україні, вимагає їхнього глибокого вивчення із застосуванням економіко-математичних методів. Дніпропетровська область дає значний вклад в економіку України, її внесок до загального обсягу ВВП України у 2015 р. склав 7,97% (у 2014р. – 11,1). Зовнішньоторговельні товарні операції Дніпропетровської області у 2016 рр. проводились з партнерами зі 154 країн світу. Обсяг зовнішнього торговельного обігу області в досліджуваний період змінювався в межах 10-18 млрд дол. США. Суттєві коливання у вартісних показниках імпорту та особливо експорту товарів та послуг засвідчують негативні тенденції зовнішньоекономічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньоторговельних операцій Дніпропетровської області за період
 2007-2016 рр.

Роки	Експорт товарів та послуг, млн дол.	У % до попереднього року	Імпорт товарів та послуг, млн дол.	У % до попереднього року
2007	10063	139,0	5734	148,0
2008	13623	135,4	9429	164,4
2009	5568	40,9	4434	47,0
2010	8368	150,3	6276	141,5
2011	10758	128,6	7188	114,5
2012	10518	97,8	6969	97,0
2013	10338	98,3	5861	84,1
2014	9141	88,4	5005	85,4
2015	6682	73,1	3674	73,4
2016	6032	90,3	3793	103,2

Складено автором за: дані Державної служби статистики України [2]

Нестабільність зовнішньоторговельної сфери області значною мірою зумовлена посиленням диспропорцій товарної структури експорту товарів. У табл.2 приведені товарні групи, що входили до першої десятки за обсягом експорту в період 2007-2016 рр. На протязі 2008-2016 рр. лідери експорту практично не змінювалися: поза конкуренцією всі роки є металопродукція та

мінеральні продукти. Серед 10 основних експортних статей товарів до технологічних відносяться лише дві: XVI – Механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання; XVII - Транспортні засоби та шляхове обладнання. І якщо на протязі 2007-2013 рр. ці експортні групи товарів входили в першу п'ятірку, то на протязі 2015 -2016 рр. «Транспортні засоби та шляхове обладнання» були на п'ятій позиції, а «Механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання» зайняло лише восьму позицію.

Таблиця 2

Основні 10 позицій експорту Дніпропетровської області, 2007-2016 рр.

Роки	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2007	XV	XVI	V	VI	XVII	IV	II	III	XI	VII
2008	XV	V	XVII	XVI	VI	IV	VII	X	II	XI
2009	XV	V	XVII	XVI	VI	X	II	VII	III	IV
2010	XV	V	XVII	XVI	VI	X	II	VII	III	IV
2011	XV	V	XVII	VI	XVI	X	II	IV	VII	III
2012	XV	V	XVII	XVI	VI	X	III	IV	VII	II
2013	XV	V	XVII	VI	XVI	X	III	IV	II	VII
2014	XV	V	VI	XVII	III	X	IV	XVI	VII	XIII
2015	XV	V	VI	III	XVII	IV	II	XVI	X	VII
2016	XV	V	III	VI	XVII	IV	II	XVI	X	VII

Примітки: II – Продукти рослинного походження; III – Жири та олії тваринного або рослинного походження; IV – Готові харчові продукти; V – Мінеральні продукти; VI – Продукція хімічної промисловості ; VII – Полімерні матеріали, пластмаси та каучук; X – Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; XI - Текстиль; XIII – Вироби з каменю, гіпсу, цементу; XV – Недорогоцінні метали та вироби з них; XVI – Механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання; XVII - Транспортні засоби та шляхове обладнання.

Складено автором за: дані Державної служби статистики України [2].

У табл. 3 наведено макроекономічні показники Дніпропетровської області за 2005-2015 рр. Валовий регіональний продукт (ВРП) є одним із найважливіших показників розвитку економіки регіону, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері виробництва. Протягом 2005-2014 рр. показники обсягу ВРП в фактичних цінах мали тенденцію до зростання (за виключенням 2009 року), але кризи 2008 та 2014 років і високий рівень залежності експортно-орієнтованих галузей області від кон'юнктурних коливань на світових ринках привели до спаду економіки та зовнішньоекономічної діяльності.

Для аналізу стану зовнішньоекономічної діяльності в регіоні (2009-2015 рр.) побудовано економетричну модель типу Кобба - Дугласа залежності об'єму валового регіонального продукту (z , млн. грн.) від об'ємів імпорту (I , млн. дол. США) та експорту (E , млн. дол. США) товарів і послуг у вигляді:

$$z = a_0 I^{a_1} E^{a_2}. \quad (1)$$

Динаміка макроекономічних показників Дніпропетровської області

Роки	ВРП, млн. грн.	Експорт товарів та послуг, млн. дол.	Імпорт товарів та послуг, млн. дол.
2005	41227	6108	2877
2006	52347	7238	3873
2007	71173	10063	5734
2008	104687	13623	9429
2009	93331	5568	4434
2010	116136	8368	6276
2011	140020	10758	7188
2012	147970	10518	6969
2013	152905	10338	5861
2014	176540	9141	5005
2015	157800	6682	3630
2016	*	6032	3793

Примітки: * – прогнозне значення.

Складено автором за: дані Державної служби статистики України [2].

Параметри a_1 та a_2 виражають еластичність рівня валового регіонального продукту стосовно факторів I та E , тобто показують відносний приріст валового регіонального продукту (у відсотках), пов'язаний з відносним приростом об'ємів імпорту та експорту. Так $a_0 = 6291,72$ $a_1 = -1,14$ $a_2 = 1,42$. Розрахунки показують, що отримане рівняння є адекватним фактичним даним спостережень, так як $F_{розр}(38,01) > F_{табл}(6,94)$ зі статистично значимими параметрами при 5% рівні значимості. Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,95, що свідчить про значну залежність величини валового регіонального продукту від обсягів імпорту та експорту товарів та послуг. Середньоквадратичне відхилення розрахункових і фактичних даних не перевищує 7,05 %.

Проведений аналіз показує необхідність здійснення практичних кроків у напрямі розробки заходів щодо стимулювання експорту товарів, реструктуризації регіональної економіки з метою нарощування технологічного експорту та збільшення частки високотехнологічних товарів та послуг з дотриманням вимог міжнародних стандартів якості.

Література:

1. Власюк Т.О. Стан і тенденції зовнішньоторговельної діяльності України: виклики для економічної безпеки та способи їх подолання / Т.О. Власюк // Стратегічні пріоритети. – 2015. – 4 (37). – С. 48-58.
2. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Семенова З. Г., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Актуальність проблеми дослідження викликана несприятливими соціально-економічними, демографічними, політико-правовими тенденціями розвитку ринку праці.

У межах сучасної моделі розвитку вітчизняної економіки не створено умов для ефективного функціонування ринку праці. Виникли серйозні проблеми у сфері праці — неефективна зайнятість та наростаюче структурне безробіття, низький рівень конкурентоспроможності робочих місць, надмірна диференціація доходів, знецінювання людського капіталу, значна асиметрія соціально-трудова відносин.

Дослідженню стану, розвитку ринку праці присвячено роботи вчених економістів, серед яких — О. Амосов, С. Бандур, Д. Богиня, І. Бондар, В. Васильченко, А. Горілий, Ю. Ніколенко та інші.

Недостатня обґрунтованість соціально-трудова проблематики в контексті вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності ринку праці в Україні зумовлюють необхідність поглиблення теоретико-прикладних аспектів інноваційної економіки та дослідження тенденцій появи відповідних ознак на сучасному ринку праці в Україні.

Як показують сьогоденні реалії, на ринку праці є проблеми, які заважають розвитку держави. За статистичними даними у 2015 році спад в економіці склав 9,0%. У 2016 році вперше після депресивних років 2012-2013рр. та кризових 2014-2015 рр. економіка України мала позитивні показники економічного зростання-1,3%,але не досягла запланованого рівня. Державі треба внести зміни у проведенні макроекономічної політики.

Найуразливішим місцем українського ринку праці є триваючій відтік кваліфікованої робочої сили. У зв'язку з підписанням Договору про асоціацію між Україною та країнами-членами ЄС в Україні на початкових етапах може посилитися еміграція трудових мігрантів до Європи, що загострить дефіцитний баланс трудових ресурсів. З такою проблемою Україна вже стикалася. У період з 2010 по 2015 рр. висококваліфікована молодь активно емігрувала (табл.1).

Таблиця 1

Міжнародна міграція України за 2010-2015 рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Прибули в Україну	30810	31684	76361	54100	42698	30659
Вибули з України	14677	14517	14517	22187	21599	21409

Починаючи з 2005 року при збереженні серйозних тенденцій еміграції в Європу і Росію, імміграція з країн СНГ та Азії стала істотно перевищувати кількість вибулих українських громадян. У 2013 році різниця між прибулими і тими, що вибули, різко скоротилася (до 31913 осіб замість 61844 чоловік у 2012 р.) Ця тенденція збереглась також у 2014 році: різниця між прибулими і тими, що вибули, різко скоротилася до 22592 осіб, у 2015 році відповідно до 9250,0 осіб. Але статистика 2014, 2015 років вже не порівнянна з даними за попередні роки: немає даних по Криму, регіонах, задіяних у зоні АТО.

Однією з передумов становлення та ефективного функціонування ринку праці слід визнати становлення інноваційної економіки.

За експертними оцінками, в Україні домінують застарілі технологічні уклади – III (низько технологічні галузі) та IV (середньо технологічні галузі). Технології V укладу (високотехнологічні галузі), що базуються на широкому використанні в технічних системах комп'ютерної техніки, та VI «ультра укладу» в Україні виконуються в мізерних масштабах .

Згідно з індикаторами Європейського інноваційного табло Україна перебуває в четвертій (останній) групі – «країн, що рухаються навздогін». Україна в рейтингу у 2015 р. набрала 0,55 балів, що відповідає 64 місцю серед 141 країни.

Особливо гострою на сьогодні залишається проблема конкурентоспроможності робочих місць. В економіці України домінують низько-технологічні робочі місця, що спричиняє низьку продуктивність праці, гальмує зростання рівня заробітної плати, не дозволяє випускати конкурентоспроможну продукцію. Накопичення технологічної відсталості та застарілість виробничих потужностей (за останні 15 років рівень зношеності основних засобів фактично подвоївся із 43,5 % у 2000 р. до 83,5 % у 2014 р.) пришвидшили згортання промислового виробництва, яке у 2015р. становило 13,0 %.

Проблемою сучасного ринку праці в Україні є високі обсяги прихованого безробіття, постійна депопуляція та загальне старіння населення, що призводить до скорочення чисельності трудового потенціалу України. За період останніх семи років в Україні, в наслідок високої соціальної напруженості, спостерігається тенденція до поступового зменшення економічно активної частини населення. Зміни в економічній та політичній ситуації в країні знайшли своє відображення в сегментації ринку праці, зокрема в змінах складу працюючих. Внаслідок високої соціальної напруженості, спостерігається тенденція до поступового зменшення економічно активної частини населення. За 2000-2015 рр. відбулось скорочення чисельності економічно активного населення на 3953,7 тис. осіб (або на 17,9 %), чисельність працюючого населення зменшилась на 1768,7 тис. осіб (або 9,2 %). Рівень економічної активності населення віком 15-70 років зменшився з 63,7 % у 2010 році до 62,4 % у 2015 році.

Важливим аспектом в роз'ясненні складної ситуації на українському ринку праці в 2014 році є те, що зі сходу країни, де проходять антитерористичні операції, та з території окупованого Криму виїхало близько 455 тис. осіб.

За даними Державної служби статистики України в період з 2010 по 2015 рр. кількість зайнятого населення скоротилася на 2737,0 тис. осіб або на 14,3 %, а рівень зайнятості склав у 2015 році лише 56,7 %, що на 1,7 % менш ніж у 2010 році.

Рівень безробіття на українському ринку праці за період з 2010 по 2015 рр. (за методологією МОП) збільшився на 1,0 % и склав у 2015 році 9,1 % . В регіональному розрізі найвищий відсоток безробіття зафіксовано у Полтавській області (12,1%). Високі показники у Тернопільській області (11,8%), Кіровоградській області (11,4%), Житомирській області (11,3%). Найменший відсоток безробіття в Київській області – 6,4%.

Поряд з цим в Україні темпи зростання реальної заробітної плати випереджають темпи зростання ВВП, що за останні 15 років призвело до різкого зниження рівня заощаджень, збільшило частку споживання у ВВП.

Виходячи із сучасних реалій, конкретні заходи щодо розвитку ринку праці повинні бути гнучкими та мати економічний та соціальний ефект, тому перспективи подальшого розвитку та вдосконалення ринку праці України пов'язані з підвищенням рівня зайнятості та зменшенням безробіття.

Для досягнення цієї мети потрібно сформулювати пріоритетні напрямки реформування ринку праці, а саме:

- реструктуризація економіки, спрямованої на розвиток високотехнологічних виробництв та прискорення інноваційних процесів;
- скорочення низькопродуктивних робочих місць;
- підвищення конкурентоспроможності робочих місць, модернізація діючих робочих місць на основі вдосконалення амортизаційної політики;
- вдосконалення системи оплати праці з метою відродження основних функцій заробітної плати;
- впроваджене в країні європейських механізмів щодо регулювання ринку праці, зокрема, перенавчання та перекваліфікації кадрів;
- оптимізація мережі навчальних закладів, щодо випуску необхідної кількості фахівців згідно державного замовлення відповідно потреб економіки.

Література:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. «Про внутрішнє та зовнішнє становища України у 2016 році» -К: НІСД, 2016. – 688 с.
2. Global Innovation Index (2015), “Country Ranking” [Electronic Resource]. – Way of access : <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/data-analysis>
3. Герасименко О. Соціально-трудова домінанта інноваційної економіки: сучасний стан та тенденції розвитку в Україні. - Аспекти праці. – №6. – 2014. - С.38-45.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].Режим доступу:[http:// www.ukrstat.org.ua](http://www.ukrstat.org.ua)

Сірко А. Ю., аспірантка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 masterbuilding80@gmail.com

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

В Україні суб'єкти господарювання активізуються в підвищенні ефективності їх функціонування – це вимога ринкових відносин. Безперервний розвиток підприємства – запорука ефективності та результативності діяльності підприємства. Саме ефективність функціонування підтримує високий рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання [1, с. 115–118].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі ефективності діяльності суб'єктів господарювання присвячено велику кількість робіт зокрема, Н. Менк'ю, О. Іванілов, К. Макконелл, Є. Мних, С. Брю, Л. Мельник, П. Друкер, А. Тендер, Д. Сінк та інші.

Дослідження економічної ефективності функціонування суб'єктів підприємств у сучасних умовах господарювання для забезпечення зростання їх прибутковості.

Проаналізувавши наукову літературу бачимо, що економічна ефективність є складовою сучасної економічної науки, яка не має однозначного визначення і трактування та залежить від оптимального обґрунтованого співвідношення витрат і результатів виробництва.

Методи оцінювання економічної ефективності пов'язані з розрахунком співвідношення результату (ефекту) від виробництва до розміру ресурсів (витрат), які були витрачені з метою отримання цього результату, й розраховується за загальною формулою:

$$e = \frac{E \rightarrow \max}{B \rightarrow \min}, (1)$$

де e – критерій економічної ефективності;

E – економічний результат (вигода, ефект);

B – витрати на досягнення економічного результату.

Використання економіко-математичних методів у дослідженні рівня економічної ефективності підприємств дає можливість отримати системну оцінку господарської діяльності, а всі елементи системи необхідно розглядати разом [2, с. 61–67].

Оцінюючи економічну ефективність функціонування підприємства, необхідно зважати на ефективність для власників (учасників) підприємства. На сьогодні оцінюють такі види економічної ефективності:

- діяльності суб'єктів господарювання в цілому;
- ефективність участі в капіталі підприємства.

Економічну ефективність суб'єктів господарювання, на можна досліджувати так:

1) моделювання залежності обсягів випуску продукції від впливу основних факторів для забезпечення наукового обґрунтування структури виробництва та їх прогнозування залежно від спаду. Фундаментальною базою процесу побудови певної економічної моделі є деякі алгоритми, які визначають порядок розрахунків і математичних дій, необхідних для обробки певної інформації, яка стосується об'єкту дослідження;

2) визначення системи рівнозначних показників на основі використання запропонованого комплексу показників, які най більш чітко характеризують економічну ефективність підприємств – це такі, як показник процесів, показник результатів кінцевих ефектів та ефективності, показники впливу;

3) визначення здійснюється шляхом проведення опитування експертів вагомості кожного показника та здійснення відбору десяти найбільш суттєвих характеристик економічної ефективності;

4) нормалізація значень обраних експертами основних показників та на основі методу багатомірної середньої, визначення інтегрального показника проведення оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств [2, с. 61–67].

Отже, для того, щоб в повному обсязі провести аналіз діяльності підприємства, зробити чіткі висновки про його стан, необхідно розглядати систему показників в цілому. Показники, які характеризують підприємство, необхідно аналізувати в динаміці, щоб сформулювати план дій щодо усунення наявних відхилень.

Література:

1. Рзаєв Г. Економічне зростання та сталий розвиток: ознаки і результати рівня конкурентоспроможності підприємств / Г. Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 3. – Т. 2. – С. 115–118.

2. Кудренко Н. Теоретико-методичні підходи до оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств / Н. Кудренко // Економіка. – 2014. – № 24. – С. 61–67.

Тимошенко С. В., к.т.н, доцент
Університет митної справи та фінансів
Соловйова О. В., студентка
Університет митної справи та фінансів
seriksan61@mail.ru

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ПОБУДОВИ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА НАДІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ШЛЯХОМ НАДАННЯМ СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

В сучасному житті стрімко розвивається торгівля між різними країнами світу, як наслідок, ми стикаємося з такими процесами як міжнародна економічна інтеграція, збільшення обсягів міжнародної торгівлі та кількості зовнішньоекономічних операцій. Це викликає необхідність спрощення процедур митного контролю, при цьому, дотримуючись належного рівня митної безпеки.

Одним із напрямків забезпечення відповідного завдання є надання митних спрощень уповноваженим суб'єктам господарювання, які дотримуються встановлених критеріїв та умов [1]. Даний напрямок закладено в Кіотській конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [2].

Саме право користуватися спеціальним спрощенням опосередковує специфіку правового статусу уповноваженого економічного оператора та відрізняє його від інших суб'єктів митного права.

Концепцію уповноваженого економічного оператора було запроваджено Всесвітньою митною організацією у 2005 році шляхом ухвалення Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі.

Існування такого статусу можна розглядати як максимальне дотримання балансу інтересів бізнесу і держави щодо сприяння міжнародній торгівлі шляхом встановлення партнерства з підприємствами, які відповідають критеріям законності, прозорості, професійності, надійності та безпеки.

Але, існуючому законодавству притаманна недосконалість вимог до уповноваженого економічного оператора, хоча сама держава в цьому безпосередньо зацікавлена. Вимоги Митного кодексу України для набуття статусу уповноваженого економічного оператора є незрозумілими, а щодо певних вимог, то вони не відповідають законодавству Європейського Союзу.

Вимоги Європейського Союзу наведено у табл.1.

Вимоги Європейського Союзу

Вимоги	Отримання статусу УЕО щодо спрощення митних процедур (АЕОС)	Отримання статусу УЕО щодо надійності і безпеки (АЕОС)
належний рівень дотримання митного та податкового законодавства	+	+
наявність відповідної системи контролю та обліку господарських операцій і товарів	+	+
Фінансова платоспроможність	+	+
наявність практичних стандартів компетентності, професійної кваліфікації, пов'язаної зі здійснюваною діяльністю	+	
дотримання відповідних стандартів безпеки та надійності у міжнародному ланцюгу поставок		+

Також існує така проблема як дисбаланс статусу уповноваженого економічного в діючому законодавстві, яке не передбачає чіткого порядку застосування спеціальних спрощень для уповноважених економічних операторів, що призвело до відсутності у бізнесу стимулу для отримання такого статусу[3].

Для вирішення проблем регулювання в даній сфері потрібно усунути недовіру між бізнесом та державою. Тобто, звернути увагу на такі моменти, як: високий рівень контролю з боку держави (товаро-орієнтованість контролю, відсутність аналітичного підходу, часозатратність контролю, дублювання контролю); відсутність динамічності товаропотоків (значні часові втрати для випуску товарів, неможливість планувати, управляти та оптимізувати ланцюги поставок)

Література:

1. Переваги для уповноважених економічних операторів та умови отримання статусу уповноваженого економічного оператора в ЄС. Медвідь Ю.О. Університет ДФС України.
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643 .
3. Впровадження інституту уповноважених економічних операторів в Україні Проблема та вирішення Київ, 12/02/2016.

Фещенко О. М., к.т.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Давидько С. В., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
davydko.serhiy@gmail.com

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ

Сучасний ринок цінних паперів є найскладнішою системою економічних відносин, пов'язаних із випуском і обігом цінних паперів, діяльністю учасників ринку та її регулюванням; відносин, що створюють умови для функціонування суспільного капіталу шляхом випуску й обігу цінних паперів, розподілу доходів та ризиків від інвестицій.

В Україні ринок цінних паперів наразі складається з ринків акцій, державних (внутрішньої й зовнішньої позик) і муніципальних облігацій, облігацій підприємницьких структур, казначейських зобов'язань, ощадних сертифікатів, векселів, інвестиційних сертифікатів та похідних фінансових інструментів. Хоча наша держава на пострадянському просторі була піонером із розроблення й прийняття закону про цінні папери та фондову біржу (червень 1991 р.), ринок цінних паперів досі не дістав належного розвитку [1].

Присутня також низька капіталізація ринку нерухомості, при тому, що, за експертними оцінками, сумарна ціна лише сільськогосподарських земель становить майже 70 млрд дол. США, а земель під забудівлю тільки в Києві — принаймні 13 млрд дол.

Для українського фондового ринку успішна інтеграція у світовий фінансовий ринок значною мірою залежить від розуміння аналогічних процесів саме в Європі. Досвід європейських структур у регулюванні фінансових ринків може швидко, оптимально та якісно прискорити інтеграцію вітчизняного ринку цінних паперів у світовий фінансово-інвестиційний простір. За умови усвідомлення важливості розвитку фондового ринку для національної економіки, глибокого реформування, зміни ментальності в державному секторі, корпоративному управлінні, на приватному рівні, Україна могла б у середньочасній довгостроковій перспективі структурно й гармонійно увійти в європейську глобальну біржову групу.

Хочу зазначити, що фондовий ринок починає активно розвиватися у відповідь на незадоволення реального сектору економіки умовами, які пропонують банки. Традиційно, фондовий ринок сприймається підприємствами як певна альтернатива банківському ринку у питаннях доступу до кредитних ресурсів. Втім, статистика свідчить, що переважає фондовий ринок над банківським властиве економікам з досить високим рівнем розвитку як усієї економіки, так і фінансового ринку зокрема. Це може свідчити про те, що для ефективного розвитку фондового ринку не достатньо лише наявності попиту на інвестиційний капітал, необхідною умовою також є і наявність пропозиції такого капіталу, причому цей капітал повинен мати небанківське походження (банки в даному випадку розглядаються у розумінні депозитних корпорацій) [2].

Аналіз інфраструктури фондового ринку України засвідчив, що її утворюють інститути, роль яких полягає у виконанні таких завдань:

- а) забезпечення стабільного функціонування фондового ринку;
- б) створення всіх необхідних умов для обігу цінних паперів на біржовому та позабіржовому ринках;
- в) сприяння укладанню угод щодо фінансових інструментів між учасниками ринку.

Необхідними інфраструктурними складниками фондового ринку є реєстраційні й торгові мережі, депозитарні та розрахунково-клірингові системи, а також системи його інформаційного й правового забезпечення.

Низький рівень перерозподілу інвестиційних ресурсів через фондові інструменти в Україні пояснюється такими причинами: постійна зміна законодавчої бази, що регулює діяльність фондового ринку; нерозвиненість спеціальних інструментів державного регулювання фондового ринку та інституційної інфраструктури; недостатній розвиток діяльності інституційних інвесторів, зокрема інвестиційних і пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування.

Фондовий ринок України у 2013–2014 рр. перебував у стані стагнації, а у 2015–2016 р. його функціонування було фактично припинено. Фондовий ринок України поки не є джерелом залучення інвестицій, а засобом, за допомогою якого власники ефективно виходять із колишнього бізнесу, продаючи його зовнішнім інвесторам, рефінансують борги й створюють інструменти для укладання угод злиття та поглинання компаній. У кризовий період обсяг біржових контрактів із цінними паперами в Україні невинно зростав і протягом січня-грудня 2014 р. становив 629,43 млрд. грн.

Основна причина економічної кризи в Україні – непомірно високі відсоткові ставки за кредитами, що ґрунтуються на таких самих непомірних депозитних ставках і ставці рефінансування НБУ, причина чого – відсутність у державі довготривалої макроекономічної політики угод злиття та поглинання компаній. Розвиток фондового ринку України характеризується повільним створенням передумов для його подальшого зміцнення, удосконаленням системи захисту прав інвесторів та інтеграцією в міжнародний фондовий ринок.

Література:

1. Барановський О.І. Сутність і чинники фінансової безпеки фондового ринку / О. І. Барановський // Фінанси України. - 2016. - № 1. - С. 20-38.
2. Циганюк Д. Л. Причини появи та умови еволюції фондового ринку в країнах з різним рівнем доходу / Д. Л. Циганюк // Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України. -2016. – С. 145-149
3. Кутузова М. М. Проблеми формування та регулювання фондового ринку України / М. М. Кутузова // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: економіка: зб. наук. пр. – Чернівці: ЧНУ, 2015. – Вип. 750. – С. 107–111.

Шкірко О. І., аспірантка
Університет митної справи та фінансів
ksushkirko@mail.ru

СУЧАСНИЙ СТАН ДОХОДІВ ВІД ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В умовах ринкової економіки основним господарюючим суб'єктом є підприємець. Своєрідними передумовами для можливості здійснення домогосподарством самостійної підприємницької діяльності стало існування в ринковій економіці різних форм власності, наявність у володінні домогосподарства різних факторів виробництва та змога самостійно приймати рішення щодо свого функціонування. Будь-яка підприємницька діяльність функціонує в рамках відповідного правового середовища. Тому велике значення має створення необхідних правових умов, до яких відносяться наявність законів, що регулюють підприємницьку діяльність та створюють найсприятливіші умови для її розвитку.

Підприємницька діяльність в Україні представлена малим та мікро-бізнесом. Згідно ст. 55 Господарського кодексу України [1] під мікро-бізнесом розуміються: фізичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Під малими підприємствами розуміються фізичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро.

Розвиток підприємництва є однією з головних переваг ринкових умов господарювання та є характерною ознакою ринкових відносин. Для значної частини населення країни підприємництво стало основною діяльністю. У Дніпропетровській області зареєстровано 123513 фізичних осіб – підприємців у яких зайнято 211,4 тисячі працівників, що складає майже чверть зайнятого населення регіону. За кількістю зареєстрованих суб'єктів малого бізнесу Дніпропетровська область займає третє місце в Україні, поступаючись місту Київ та Харківській області. В цілому, найбільша кількість зареєстрованих суб'єктів малого бізнесу припадає на східні області країни [2]. Сучасний стан розвитку підприємництва в Україні можна оцінити за допомогою лише одного опосередкованого показника – доходів від підприємницької діяльності.

У структурі сукупних ресурсів домогосподарств, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості по Україні у 2010 р. становили 6,1 %, а в 2015 році – 5,5 %, тобто відбулося зменшення на 0,6 %. По Дніпропетровській області у 2010 році цей показник склав 4,2 %, а в 2015 році – 5,4 %, тобто збільшився на 1,2 %. Аналіз доходів від підприємницької діяльності по Дніпропетровській області представлено в табл.1 [3, 4]. Для більш наглядної ситуації він представлений в національній валюті (гривні) та в доларах США.

Динаміка доходів від підприємницької діяльності по Дніпропетровській області за 2010-2015 рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Приріст 2015-2010
Середньорічний курс долару США	7,9356	7,9676	7,991	7,993	11,8867	21,8447	13,9091
	Грн.						
Україна	189,20	157,60	154,63	166,43	216,41	257,24	68,05
Дніпропетровська область	138,8	85,62	57,84	86,19	97,46	264,97	126,17
	Дол. США						
Україна	23,84	19,78	19,35	20,82	18,21	11,78	-12,07
Дніпропетровська область	17,49	10,74	7,23	10,78	7,94	12,12	-5,37

Загалом по Україні спостерігаємо тенденцію до збільшення цієї категорії доходів. В 2010 році цей показник склав 189,20 грн., а в 2015 році – 257,24 грн., тобто збільшився на 68,05 грн., або на 35,9%. По дніпропетровській області доходи від підприємницької діяльності збільшилися з 138,8 грн. в 2010 році до 264,97 грн. в 2015 році, тобто на 126,17 грн. Якщо за період 2010-2014 років показник по Дніпропетровській області був нижчий ніж загалом по Україні, то в 2015 році він перевищив середній показник по країні на 7,73 грн.

Ріст курсу долару США значно вплинув на величину доходів від підприємницької діяльності. В 2010 році він склав 7,93 грн., а в 2015 році – 21,84 грн., тобто збільшився на 13,90 грн. По Україні доходи від підприємницької діяльності склали в 2010 році 23,84 дол., а в 2015 році – 11,78 дол., тобто відбулося зменшення на 12,07 дол. По Дніпропетровській області в 2010 році 17,49 дол., а в 2015 році – 12,12 дол., зменшення відбулося на 5,37 дол. Зазначимо, що в 2015 році доходи від підприємницької діяльності по Дніпропетровській області перевищили середній показник по Україні, що вказує на розвиток малого підприємництва по регіону.

Розвиток підприємництва створює сприятливі умови для підвищення рівня економіки в країні, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються нові робочі місця та розширюється сектор споживання.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Карімов Г. І. Тенденції регіонального розвитку малого підприємництва / Г. І. Карімов, В. О. Кривошеев // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/198.pdf>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/vrd/2016/vrd3.pdf>

СЕКЦІЯ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Баранник Л. Б., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Barannik_LB@mail.ru

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації завдяки розвитку нових технологій виникають нові види ведення бізнесу (інноваційне підприємництво, електронний бізнес, електронні фінансові операції), формуються нові сектори економіки. Виникає й проблема в оподаткуванні суб'єктів електронного бізнесу, які можуть здійснювати мінімізацію своїх доходів. Через появу віртуальних державних кордонів органам фіскальної служби складно практично контролювати діяльність платників податків, які займаються бізнесом в Інтернет-просторі. Все це й обумовлює необхідність вдосконалення фіскальної політики держави.

Нині державі при проведенні своєї економічної політики необхідно враховувати глобальні тенденції розвитку світового ринку, правила і норми глобальної конкуренції. З'являється юрисдикція Інтернет, як особливого віртуального простору, де здійснюються різні види електронного бізнесу, тому з'являються нові елементи національного і міжнародного оподаткування, які стосуються інноваційного підприємництва й електронної комерції.

Поява сучасних електронних технологій отримання доходів і форм здійснення фінансових операцій призводить до трансформації інструментів оподаткування та процедур проведення податкового адміністрування, яке виражається, наприклад, в заповненні електронних податкових декларацій через Інтернет, впровадженні електронних систем сплати податків, здачі податкової звітності та звірки її за допомогою Інтернет. Будь-які зміни національного законодавства в сфері оподаткування (зміни розмірів податків, режимів оподаткування) миттєво стають відомими платникам податків, що забезпечується через розміщення необхідної інформації на офіційних веб-сайтах в Інтернет.

На сучасному етапі глобалізації системи світогосподарських відносин міждержавне співробітництво в податковій сфері в усе більшій мірі впливає на формування національної податкової політики окремих країн, яка повинна враховувати вимоги міжнародного законодавства, щодо регулювання сфери електронного бізнесу, запобігання незаконних схем податкової мінімізації за допомогою електронних технологій. Тільки в результаті тісної взаємодії та координації зусиль усіх державних служб різних країн виникає можливість вирішити проблеми класифікації електронних видів діяльності і доходів від

них, гармонізації податкового законодавства, розробки засобів обліку віртуальних платників податків і впровадження універсальних принципів оподаткування електронного бізнесу [1, с.16].

З 2003 р. в ЄС вступили в дію нові правила оподаткування електронної комерції податком на додану вартість. Члени Податкового комітету ОЕСР розробили правила розподілу податкових зборів від електронної комерції. Податковим комітетом опубліковані «Коментарі до моделі податкової конвенції ОЕСР», які спрямовані на гармонізацію міжнародного податкового режиму в сфері електронної комерції. Уряд США надає особливі податкові пільги інноваційним фірмам для стимулювання розвитку електронної комерції [там само].

Негативним явищем електронної комерції є ухилення від сплати податків. Світовим досвідом розроблено значний комплекс заходів протидії податковому шахрайству. ОЕСР опублікувала звіт про важливість і ефективність технологічних рішень, які використовуються для виявлення та ухилення від сплати податків. Штучне заниження доходів або завищення витрат, а також відсутність видимості ділової активності (тіньова економіка), як правило, мають місце на ринку В2С (ресторани, бари, таксі). Використання технології реєстрації даних в касових апаратах у торгових точках, технологія запису даних, обмеження розрахунків готівкою є ефективними методами боротьби з ухиленням від сплати податків.

Перед Україною стоїть завдання створення податкової системи, що сприятиме економічному прогресу. У проекті розпорядження Кабінету міністрів України щодо середньострокового плану пріоритетних дій уряду до 2020 р. і плану дій уряду на 2017 р. з метою забезпечення середньострокового планування послідовних і комплексних реформ, зокрема визначених програмою діяльності КМУ, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 рр., Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, меморандумом про економічну і фінансову політику в рамках спільної з МВФ програми розширеного фінансування, метою середньострокового плану дій уряду визначено економічне зростання. Отже, для сталого економічного зростання важливе значення має вдосконалення податкової політики, її адаптація до змін в системі господарювання, у тому числі ведення бізнесу. Важливим напрямом на цьому шляху має стати створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності шляхом продовження фіскальної консолідації. Пріоритетними діями українського уряду в цьому контексті визначено, зокрема, спрощення адміністрування податків, реформа митниці, реформування і розвиток фінансового сектора економіки тощо.

Література:

1. Шипунов М.М. Налоговая политика в системе государственного регулирования экономики / М.М. Шипунов: Автореф. дис. докт. экон. наук. - СПб.: СПб ТЭУ, 2007. - 18 с.
2. Макеева Е. Технологии против мошенников / Е. Макеева. URL: <http://finance.liga.net/economics/2017/4/5/opinion/52716.htm>

Вітрук О. В., здобувач
Тернопільський національний економічний університет
av8881@gmail.com

ПРОБЛЕМАТИКА ВТРАТ ПОДАТКОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ВІД ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Найвагоміші втрати податкових ресурсів держави продукує тіньова економіка. Тіньові операції притаманні практично всім країнам світу, більше того – за оцінками Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) основними глобальними ризиками впродовж найближчих десяти років на фоні обмеженості ресурсів визнано поширення тіньової діяльності поряд з макроекономічною розбалансованістю. За рівнем відношення обсягів тіньової економіки до ВВП серед 31 європейської країни, що були досліджені професором Лінцського університету Ф. Шнайдером, у 2015 році найгірші показники мали Болгарія – 30,6%, Румунія – 28,0%. Найкращі показники в Швейцарії – 6,5% ВВП [1, с. 4].

Можна відмітити глобальну тенденцію, що східні країни або нові члени Європейського Союзу, такі як Болгарія, Румунія, Хорватія, Естонія, Литва, Латвія, Польща, Словенія мають вищий рівень тіньової економіки, ніж країни - «старі» члени ЄС, такі як Австрія, Люксембург, Нідерланди, Ірландія, Данія, Німеччина, Франція, Фінляндія. Отже, резюмує Ф. Шнайдер, «віднині ми маємо збільшення розміру тіньової економіки від заходу на схід» [2, с. 2].

Не є виключенням і Україна. За розрахунками Ф. Шнайдера, рівень тінзації української економіки у 2015 році сягнув 47,1% [3, с. 17]. Однак, згідно з узагальнюючими розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, обсяг тіньового сектору в Україні останні 10 років знаходиться у діапазоні від 28,8% до 52,8% ВВП (рис. 1).

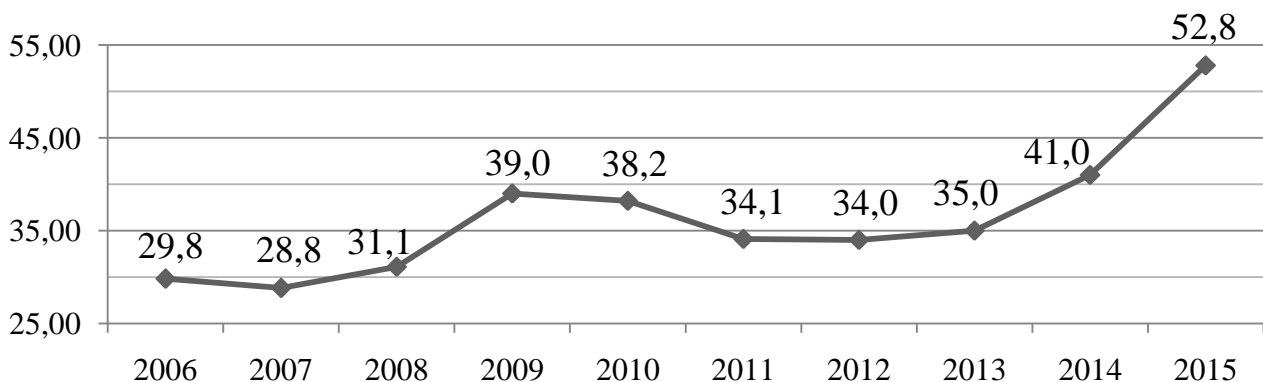

Рис. 1. Інтегральний коефіцієнт тіньової економіки в Україні,
% від офіційного ВВП [4]

Як засвідчують дані рис. 1, офіційний обсяг тіньової економіки в Україні (у % до ВВП) у 2015 році майже втричі перевищує відповідний середній показник країн Європи (18%). Очевидно, що такий потужний тіньовий сектор

коригує показники ефективності вітчизняної фіскальної політики в бік їх погіршення.

Основними видами тіньової діяльності в Україні є: проведення готівкових операцій без обліку, приховування доходів або перебільшення видатків, виплата нелегальної заробітної плати, заниження ціни акцій корпорацій (при оформленні продажу контрольного пакету), хабарі, «відкати», відмивання коштів, підпільне виробництво, незаконна господарська діяльність, шахрайство, «чорні ринки» (незаконні ринки збуту). Основу вітчизняного тіньового сектору складають операції в легальних видах бізнесу, які проводяться без повної сплати податків або взагалі поза контролем влади, наприклад, «сірий» імпорт і зарплати «у конвертах».

Використовуючи інтегральний показник тіньової економіки, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, та рівень податкового коефіцієнту, спроектуємо обсяг «тіньових» податкових втрат в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Податкові втрати від тіньової економіки в Україні

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП, млрд. грн.	544,2	720,7	948,1	913,3	1082,6	1316,6	1408,9	1454,9	1566,7	1751,0
Рівень тіньової економіки, %	29,8	28,8	34,0	39,0	38,2	34,1	34,0	35,0	41,0	52,8
Обсяг тіньової економіки, млрд. грн.	162,2	207,6	322,4	356,2	413,6	449,0	479,0	509,2	642,3	924,5
Податкові надходження Зведеного бюджету України, млрд. грн.	125,7	161,3	227,2	208,1	234,4	334,7	360,6	354,0	367,5	652,0
Бюджетний податковий коефіцієнт, %	23,10	22,38	23,96	22,79	21,65	25,42	25,59	24,33	23,46	37,24
Обсяг податкових розривів від тіньової економіки, млрд. грн.	37,5	46,5	77,2	81,2	89,5	114,1	122,6	123,9	150,7	344,3

За 2006-2015 роки рівень тіньової економіки в Україні зріс на 23,0 в.п. Втрати бюджетів всіх рівнів від функціонування тіньового сектору збільшилися за цей період більш, ніж у 9 разів - до 344,3 млрд. грн. у 2015 році. Для порівняння: у цьому ж році видатки Зведеного бюджету України на соціальний захист і соціальне забезпечення склали 176,3 млрд. грн., освіту - 114,2 млрд. грн., охорону здоров'я - 71,0 млрд. грн., оборону - 52,0 млрд. грн.

«Такі масштаби неофіційної економічної діяльності не під силу жодній цивілізованій державі» [5, с. 314], підкреслює Л. Сідельникова. Високий рівень тінізації економіки України зумовлений несприятливим інституційним середовищем ведення бізнесу. До найістотніших чинників тінізації вітчизняної економіки належать: суперечливість та дублювання законодавчої і нормативно-правової бази, недовіра організаційно-інституціональних механізмів антикорупційного законодавства, непрозоре функціонування судової та правоохоронної системи, неефективне адміністрування податків, ускладненість доступу до земельних ресурсів, високий рівень злочинності, відсутність законослухняної поведінки у суб'єктів господарювання та громадян. Збереження високого рівня тінізації фінансових потоків загрожує досягненню цілей стабілізації державних фінансів і знижує потенціал податкової системи України.

Тіньова економіка має антидержавний характер, оскільки ускладнює утворення та накопичення легального національного капіталу. Тіньовий сектор створює певний вакуум в інвестиційній сфері, який заповнюється іноземним капіталом, що не тільки посилює зовнішній вплив на національну економіку, але, безумовно, має серйозні політичні ризики. Крім того, тіньова економіка привчає населення та суб'єктів господарювання ігнорувати встановлені державою правила, деформуючи суспільну свідомість.

Для зменшення масштабів тіньової економіки, що продукує значні втрати податкових ресурсів держави, необхідно забезпечити прозорість податкового законодавства, унеможливити податкову дискримінацію, вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією. Ще одним із шляхів вирішення цієї проблеми вважаємо підвищення фінансової грамотності населення, виховання у платників податкової культури з метою розуміння ними обов'язку сплати податків в обмін на суспільні блага.

Література:

1. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments / F. Schneider. URL: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>
2. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2012: Some New Facts / F. Schneider. URL: http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2012/ShadEcEurope31_March%202012.pdf
3. Schneider F. The Size and Development of the Shadow Economies of Ukraine and six other Eastern Countries over the period of 1999-2015 / F. Schneider // Економіка розвитку (Economics of Development). – 2016. – № 2 (78). – С. 12-19.
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>
5. Сідельникова Л.П. Теоретико-організаційні домінанти і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави: моногр. / Л.П. Сідельникова. – Херсон: ПП Грінь Д.С., 2013. – 670 с.

Дулік Т. О., к. е. н., доцент
Алексєєва Л. О., студентка
Тристан В. Р., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
dta1409@ukr.net

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасних національних економіках особливе місце відводиться реформуванню податкової системи, оскільки її складові елементи – податки і збори, здатні забезпечувати державу необхідними фінансовими ресурсами, але на сьогодні в Україні вона має суттєві недоліки, що потребують системного аналізу та негайного усунення. Складність і переважно фіскальний характер податкової системи, надмірний рівень оподаткування абсолютної більшості громадян, дуже великий термін для оформлення і подання податкової звітності, сплати податків погіршує конкурентну спроможність України на арені провідних країн світу, про що свідчать міжнародні рейтинги. Причинами цього є, насамперед, недосконалість чинного податкового законодавства та внесення численних необґрунтованих змін і доповнень до нього і як наслідок – загострення конфлікту інтересів між державою та платниками податків, зменшення податкових надходжень, виникнення бюджетного дефіциту тощо.

Тому для України дуже важливим на сьогоднішній день є проведення комплексної, науково – обґрунтованої, послідовної податкової реформи та вдосконалення національної податкової системи, яка сприятиме стабілізації і конкурентоспроможності її економіки у світовому економічному просторі, а звідси і збільшенню податкових надходжень до бюджету [1, с. 150].

Значна увага в наукових колах приділяється дослідженню проблем та напрямів реформування податкової системи України, стратегії подальшого її розвитку. Серед сучасних українських науковців, які досліджували ці питання варто назвати В. Андрущенко, В. Вишневського, Т. Єфименко, Ю. Іванова, А. Крисоватого, В. Мельника, А. Соколовську та інших. Віддаючи належне суттєвому науковому доробку цих вчених, варто зазначити, що за сучасних умов мінливості та трансформації вітчизняної економічної і політичної системи у напрямку євроінтеграційних процесів потребують подальших досліджень питання реформування складових елементів податкової системи України.

Отже, сучасні прогресивні зміни та соціально-економічні перетворення в Україні, що спрямовані на створення міцного економічного підґрунтя для її інтеграції у європейську спільноту, обумовлюють необхідність впровадження аналогічних змін у практику функціонування національної податкової системи та адаптації податкового законодавства до європейських стандартів.

До факторів, що визначають напрямки податкової реформи слід віднести: потребу держави у фінансових ресурсах; обсяги реального ВВП; дефіцит чи надлишок державного бюджету; рівень інфляції; рівень інвестиційної,

інноваційної та підприємницької активності; рівень добробуту населення та необхідність фінансування соціальних та економічних програм; політичну ситуацію в державі; внутрішню і зовнішню політику держави [1, с. 151].

Водночас слід зазначити, що певних успіхів у реформуванні податкової системи України уже досягнуто, завдяки чому протягом останніх 6 років наша країна покращила свої позиції у щорічному рейтингу Paying Taxes серед 190 країн світу, який традиційно готує Група Світового банку і аудиторська компанія PricewaterhouseCoopers. Так, за результатами 2016 р. у порівнянні з 2011 р. Україна піднялася на 97 позицій і посіла 84-те місце (рис. 1) [2].

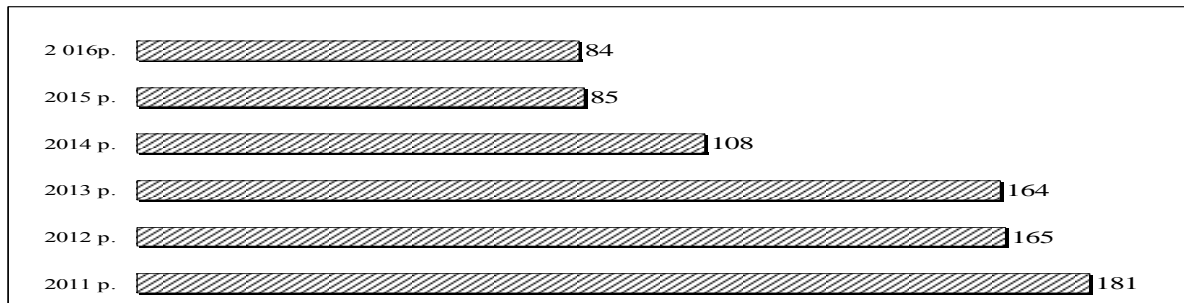

Рис.1. Прогрес України в рейтингу Paying Taxes [2]

Отже, можна зробити висновок, про те, що податкові реформи в Україні дали свій позитивний результат. Серед найуспішніших ініціатив, які були реалізовані та значно гармонізували податкове законодавство, можна виділити:

- гармонізацію податкового та бухгалтерського обліку;
- електронне адміністрування ПДВ;
- запровадження системи електронного адміністрування реалізації пального;
- спрощення форм податкової звітності;
- вдосконалення заходів податкового контролю, зменшення тривалості податкових перевірок;
- спрощення реєстрації платниками податків;
- запровадження нових електронних сервісів для платників податків;
- зниження ставки єдиного соціального внеску тощо.

Однак, податкова система України і досі є однією з найбільш складних і найменш сприятливих для ведення бізнесу не тільки серед європейських країн, але й у глобальному порівнянні, що значно знижує конкурентоспроможність економіки нашої держави. Це регулярно підтверджують міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів, а також оцінки інвесторів, які працюють в Україні. Так, за даними нещодавно опублікованого рейтингу Paying Taxes 2017, у якому порівнювались податкові системи 190 країн світу щодо простоти сплати податків, перше місце поділили дві арабійські країни – Катар та Об'єднані Арабські Емірати (далі – ОАЕ) з показником 99,44 бала (зі 100 можливих). Доповнив трійку Гонконг, а найкращою європейською країною стала Ірландія. Розглянути порівняльну характеристику рейтингових показників простоти сплати податків в Україні та окремих сусідніх країнах можна за допомогою таблиці 1 [2].

Показники простоти сплати податків для ведення бізнесу

Загальне податкове навантаження, %	Час на оформлення і подання звітності, год.	Кількість платежів, штук
Україна		
51,9	356	5
Білорусь		
54,8	176	7
Росія		
47,4	168	7
Польща		
40,4	271	7
Румунія		
38,4	161	14

Так, за даними таблиці 1 можна побачити, що загальне податкове навантаження у нашій країні – 51,9% (як відомо, граничний його рівень оцінюється науковцями в 40%). Цей показник дещо нижчий, аніж у Білорусії, однак вищий, аніж в інших країнах, зокрема, Польщі, Росії чи Румунії. Найнижчий показник – у екзотичному Вануату, що в Океанії – 8,5%.

Крім того, у порівнянні з сусідніми країнами, в Україні доводиться витратити багато часу на оформлення та подання звітності – 356 годин (в Румунії, наприклад, на це піде лише 161 година). За цим показником у світі лідер – ОАЕ, там для цього знадобиться лише 12 годин. Жодна з розвинених західних країн не наближається за цим показником до України.

За кількістю платежів, що сплачує бізнес в Україні справи дещо кращі, аніж у сусідніх країнах – лише 5 платежів (прибуткові та трудові податки, обов'язкові відрахування, податки на споживання), в той час як у Білорусії, Росії та Польщі їх 7, а в Румунії – 14, у Гонконзі та Саудівській Аравії – 3 [2].

Таким чином, підсумовуючи все сказане, варто зазначити про те, що на сьогоднішній день процес реформування податкової системи України ще не можна вважати завершеним, оскільки поряд з певними його досягненнями, вона все ще не є оптимальною для національної економіки та у світовому вимірі відзначається складністю, невпорядкованістю, порушенням функціональної гармонії в окремих її рейтингових показниках.

Література:

1. Дулік Т.О. Теоретична концептуалізація реформування податкової системи України /Т.О. Дулік, Л.Ф. Новікова // Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання: зб. матер. VI Міжнарод. науково-практ. конф. (15.03.2013 р. м. Сімферополь) / За ред. Л.А. Кравченко. - Саки: ПП «Підприємство-Фенікс», 2013. – 358 с.

2. Заплати податки і спи спокійно: місце України у рейтингу Paying Taxes-2017 (Інфографіка) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://24tv.ua/zaplati_podatki_i_spi_spokiyno_mistse_ukrayini_u_reytingu_paying_taxe2017_infografika_n760798

Корягіна Т. В., к.держ.упр., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 koriagonal@i.ua

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У широкому сенсі глобалізація - це процес швидко зростаючої глобальної економічної інтеграції. За останні 2 десятиліття в цей процес активно включилася і економіка України. Це проявляється в інтенсифікації міжнародної торгівлі, міжнародного руху капіталу і міграції трудових ресурсів, передачі технологій, інформації і т.д. Не дивлячись на ряд позитивних наслідків, які в результаті цього отримала економіка України, суттєвим негативним проявом стала схильність національної економіки впливу глобальних криз. В таких умовах особлива роль в питаннях пом'якшення впливу від глобальних економічних потрясінь і виведення економіки з кризового стану належить фінансовій політиці держави.

Фінансова політика являє собою використання державних витрат і оподаткування з метою впливу на економіку. Уряди країн зазвичай використовують фінансову політику з метою сприяння економічному зростанню і забезпечення високого рівня життя громадян, подолання бідності. Особливо широко і активно використовувалися інструменти фінансової політики під час глобальної економічної кризи, коли уряди впливали на ставки податків і розміри державних витрат і трансфертів з метою підтримки національних бюджетів, стимулювання економічного підйому і пом'якшення впливу кризи на вразливі групи населення.

Починаючи з часів Великої депресії активність держави в питаннях впливу на економіку істотно змінювалася, від активного регулювання в 40-50 рр. До мінімізації впливу в 70-х р але після глобальної фінансової кризи 2007 р. багато країн повернулися до активної фінансової політики.

Уряди впливають на економіку шляхом зміни рівня і видів податків, обсягу і складу витрат, а також ступеня і форми запозичення [1].

Уряди прямо і побічно впливають на спосіб використання ресурсів в економіці усіма суб'єктами. Це можна простежити на основі рівняння валового внутрішнього продукту (ВВП) країни в системі національних рахунків:

$$GDP = C + I + G + NX \quad (1)$$

На лівій стороні ВВП (GDP), вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених в економіці. А в правій стороні представлені всі сукупні витрати економічних суб'єктів: домогосподарств - споживання (C), підприємств - приватні інвестиції (I), держави - закупівлі товарів та послуг з боку уряду (G), сектора «закордон» - експорт мінус імпорт (чистий експорт, NX).

З цього рівняння видно, що уряду впливають на економічну діяльність (ВВП), безпосередньо формуючи складову (G) і побічно впливаючи на C, I і NX, через зміну податків, трансфертів та витрат.

Фіскальна політика, яка збільшує сукупний попит безпосередньо за рахунок збільшення державних витрат, як правило, називається експансіоністською або «вільною». З іншого боку, фіскальна політика часто вважається обмежувальною або «жорсткою», якщо це зменшує попит через зниження витрат [1].

Глобальна криза 2007 р. привела до масового зниження рівня споживання домогосподарств, згортання інвестицій, як внутрішніх так і зовнішніх, до зниження обсягів міжнародної торгівлі, що особливо вплинуло на експортозалежні країни, до яких відноситься і Україна.

З метою впливу на наслідки глобальної кризи багато урядів проводили активну політику використовуючи автоматичні стабілізатори по збільшенню державних витрат і зниження рівня податків. Так в умовах зростання безробіття і скорочення рівня доходів громадян, зростають виплати соціальних трансфертів у вигляді допомоги по безробіттю, субсидій, а падіння рівня прибутку підприємств і відповідно і рівня заробітних плат викликає скорочення податкових платежів від таких суб'єктів, особливо при прогресивній системі оподаткування. І, навпаки, в умовах економічного зростання, який супроводжується зростанням зайнятості, прибутковості підприємств, зростанням доходів громадян, відповідно рівень соціальних трансфертів скорочується, а податкові надходження в бюджет країни ростуть.

Дія автоматичних стабілізаторів виявилось особливо ефективним в економічно розвинених країнах, їм менше довелося вдаватися до дискреційних заходів.

Для країн з низьким рівнем економічного розвитку не достатньою було використання тільки автоматичних стабілізаторів, їм доводилося вдаватися до дискреційних антикризових заходів для стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання.

Активні заходи по збільшенню державних витрат та скороченню податків для країн, що розвиваються, мають суттєві обмеження у вигляді зростання бюджетного дефіциту та зростання рівня державного боргу, що і так автоматично зростали в умовах прояву негативних наслідків глобальної кризи. Такими обмеженнями є вимоги міжнародних кредиторів, зокрема МВФ, ЄБРР та ін. до рівня дефіциту бюджету та державного боргу.

Отже, в умовах прояву глобальних економічних потрясінь уряди повинні балансувати у виборі інструментів фіскальної політики з метою недопущення загострення економічної ситуації в країні та забезпечення її платоспроможності.

Література:

1. Horton M. Fiscal Policy: Taking and Giving Away / M/ Horton // Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/fiscpol.htm>

Піскова Ж. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В РЕГІОНІ

Очевидно, що природокористування – це ставлення суспільства до природи, яке виявляється в діях, спрямованих на використання природних ресурсів і забезпечення умов для матеріального виробництва, життєдіяльності, збереження природи та інших цілей. Гостра актуальність адекватного відображення соціально-екологічних явищ і процесів в практиці господарювання висуває на перший план проблему всебічного вивчення системи протиріч природокористування, специфіки їх розвитку, а також вироблення обґрунтованих рекомендацій з їх вирішення. Еколого-економічні протиріччя природокористування, будучи основним джерелом розвитку системи «суспільство-природа», фактично залишаються маловивченими. Однак стає очевидним, що без створення теорії оптимізації природокористування, неможливо зрозуміти, розробити та реалізувати стратегію покращення стану довкілля, гармонізації суспільних взаємозв'язків з природою, систему природно-ресурсного оподаткування. Вітчизняна політика щодо природокористувачів, які працюють у нинішніх складних економічних і соціальних умовах, свідчить про неспроможність спонукати їх до впровадження екологічно безпечних способів ведення господарства. У підсумку – закономірне погіршення якості довкілля, виникнення регіонів екологічного лиха, зростання захворюваності населення, недоотримання національного доходу до державного бюджету, падіння добробуту населення країни [1]. Займаючи 5,3% території з часткою населення 7,2%, Дніпропетровська область є одним з провідних регіонів України, економічний розвиток якого значною мірою визначає загальну ситуацію в державі.

Особливістю Дніпропетровської області є насиченість підприємствами важких галузей і оборонно-промислового комплексу, великий знос основних виробничих фондів, значна відсталість розвитку соціальної сфери, низький рівень якості життя населення, соціальна напруженість.

Розглядаючи питання ефективності податкової політики природокористування в регіоні слід зазначити, що при значних запасах природних ресурсів у регіоні, розвиток системи природно-ресурсного оподаткування є незначним. Крім того, останнім часом спостерігається несуттєве зростання частки рентних платежів за спеціальне використання природних ресурсів у доходах місцевого бюджету Дніпропетровської області.

Також до проблем та суперечностей функціонування вітчизняної податкової політики щодо системи природно-ресурсного оподаткування, що потребують подальшого вирішення, відносяться занижені абсолютні показники нормативів рентних платежів за спеціальне користування природними

ресурсами. Саме тому на сьогодні існує наявна необхідність істотного реформування рентних природно-ресурсних платежів.

Здійснюючі аналіз динаміки податкових надходжень до загального фонду місцевого бюджету Дніпропетровської області за 2014-2016 рр. [2], загальні податкові надходження мають тенденцію до зниження. Так, у 2014 році їх розмір складав 3336,25 млн. грн. доходів обласного бюджету, тоді як у 2016 році заплановано їх зменшення на 1216,73 млн. грн. Це характеризується загальною тенденцією по країні. Також простежується тенденція зниження питомої ваги податку на доходи фізичних осіб. В 2014 році цей показник становив найбільшу частку і складав 84,55% від загальних податкових надходжень. У 2016 році було заплановано зниження цього показника майже вдвічі, сума податку на доходи фізичних осіб становить 45,89%. Збільшувати податкові надходження до загального фонду обласного бюджету планується за рахунок надходжень від екологічного податку, який з 2015 року перенесено зі спеціального до загального фонду бюджету.

Виходячи із необхідності вирішення існуючих проблемних аспектів вітчизняної практики застосування екологічних податків, передбачається удосконалення механізму сплати екологічного податку з метою встановлення відповідності його величини витратам із запобігання шкідливому впливу на навколишнє природне середовище з урахуванням рівня технічного розвитку і технологій шляхом: розширення бази податку в результаті включення до неї екологічно небезпечної продукції, виробництва, зберігання, транспортування і споживання якої негативно впливає на навколишнє природне середовище та здоров'я населення; збільшення розміру податку за розміщення відходів з метою розв'язання проблеми їх накопичення та переробки; зарахування податку до бюджетів територіальних громад, на території яких здійснюється забруднення.

Механізми реалізації системи оподаткування природокористування залишаються не завершеними щодо розв'язання проблем навколишнього середовища і не створюють вагомих стимулів у економічних агентів для природозберігаючих дій. Суто фіскальна спрямованість механізму збирання коштів від природокористування, ігноруючи при цьому регулюючу функцію, не сприяє ефективному використанню природних благ, оптимізації природокористування. Реформуючи та розвиваючи систему оподаткування природокористування та природоохоронної діяльності в регіоні має бути спрямоване на зниження негативного впливу народногосподарського комплексу на навколишнє природне середовище, підвищення ефективності використання природних ресурсів, стимулювання переходу на засади сталого розвитку.

Література:

1. Веклич О.О. Економічний механізм природокористування: аналіз дієвості // Вісник Національної академії наук України. – 2001. – № 8. – С.35-42.
2. Дніпропетровська обласна державна адміністрація (офіційний сайт). URL: <http://www.adm.dp.ua/>

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування значною мірою пов'язаний зі зміною інституційного середовища суспільства, складові системи удосконалюються з розвитком соціально-економічної сфери, бюджетної стратегії та характеризують адаптаційні можливості бюджетної системи. Зважаючи, що система фінансового забезпечення місцевого самоврядування є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку територій, її збалансованість, оптимальність, стійкість є однією з основних умов забезпечення економічного зростання, взаємовідносини державного з місцевими бюджетами мають будуватися на основі обґрунтованої концепції розвитку бюджетних відносин у складі бюджетної політики, спрямованої на створення умов для підвищення якості державних послуг та добробуту громадян. Здійснення дієвих перетворень шляхом використання обґрунтованих методів та інструментів фінансового забезпечення місцевого самоврядування дозволить зміцнити фінансову основу місцевих бюджетів. Доцільним є удосконалення системи міжбюджетного регулювання за допомогою якісних і кількісних індикаторів. Для посилення результативності міжбюджетного регулювання важливим є упорядкування, системний перегляд нормативів фінансової забезпеченості. Підвищення рівня життя населення вимагає посилення результативності використання бюджетних коштів. Впровадження інституційного підходу до дослідження системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування є важливим та включає визначення характерних ознак її складових, інституційного середовища, що забезпечує їх функціонування та взаємозв'язки.

Фінансове забезпечення територіальних громад можливо підвищити за умови забезпечення відповідності між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання, збільшенням питомої ваги власних бюджетних надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів. Важливого значення набуває підвищення ефективності використання фіскальних інструментів з метою взаємоузгодження дохідних та видаткових повноважень місцевого самоврядування, удосконалення підходів до моделювання макроекономічних процесів, у тому числі у розрізі податкових надходжень, що дозволить підвищити обґрунтованість рішень стосовно змін у бюджетній системі. Удосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування повинно мати комплексний характер та передбачати реалізацію заходів у сфері розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності,

визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази.

Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації бюджетної політики щодо децентралізації, визначення оптимальної структури дохідної частини місцевих бюджетів різних рівнів. Децентралізація певним чином сприяє макроекономічній стабілізації та уповільненню росту видатків бюджету, крім цього, одним із важливих аспектів цього є створення умов для економічної конкуренції між адміністративно-територіальними одиницями. Посилення бюджетної децентралізації сприятиме розширенню фінансових можливостей місцевого самоврядування для виконання власних та делегованих повноважень, підвищенню ефективності використання бюджетних коштів і зростанню якісного рівня суспільних послуг, які надаються за рахунок бюджету. Важливим є створення відповідних умов для зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, що потребує підвищення дієвості реалізації механізму бюджетно-податкового регулювання, розробки середньострокових пріоритетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

На сучасному етапі важливим є здійснення заходів у сфері фіскальної децентралізації, рівень ефективності якої, достатньою мірою, залежить від регіональних особливостей та структури економіки. За наявних умов диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій скорочуються можливості щодо збільшення частки надходжень від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів. Нерівномірність податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць потребує удосконалення механізмів бюджетно-податкового регулювання задля вирівнювання фінансових можливостей місцевого самоврядування. Зміцнення фінансового потенціалу територій базується на засадах ефективності податкового механізму, розвитку системи управління місцевими фінансами, що дозволить підвищити результативність виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку територій. Враховуючи необхідність зміцнення фінансового забезпечення місцевого самоврядування, інститут місцевих фінансів має адаптуватися до інституційних перетворень фінансово-економічного середовища. Для реалізації принципів ефективного функціонування бюджетної системи на рівні місцевого самоврядування необхідно забезпечити належний рівень фінансування відповідних суспільних потреб, виходячи із основних завдань органів місцевого самоврядування на основі дієвого бюджетного планування та результативного використання бюджетних коштів.

Створення належних фінансових умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень, формування збалансованої системи їх фінансового забезпечення потребує відповідних підходів до визначення пріоритетів бюджетної політики щодо взаємовідносин державного та місцевих бюджетів, до яких можна віднести децентралізацію управління бюджетними коштами та підвищення рівня

самостійності органів місцевого самоврядування, запровадження належних стандартів фінансового забезпечення місцевого самоврядування, досягнення оптимального рівня розподілу фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами з метою підвищення рівня фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, зміцнення податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, удосконалення системи планування показників місцевих бюджетів та їх прогнозування на середньострокову перспективу.

З метою розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях за принципом субсидіарності та децентралізації важливим є визначення достатнього рівня податкової бази, яка надасть змогу для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень з урахуванням критеріїв фінансування делегованих повноважень; підвищення ефективності державного контролю за виконанням органами місцевого самоврядування покладених на них завдань; визначення напрямів формування фінансового забезпечення місцевого самоврядування, що надасть можливість для надання якісних та доступних публічних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Література:

1. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : монографія / [Лисяк Л. В. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк ; Дніпропетр. держ. фінанс. акад. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. – 396 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2015. – 375 с.

ІМПЕРАТИВИ РОЗБУДОВИ ФІСКАЛЬНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Фіскальна політика як адаптивний механізм у системі державного регулювання, має спрямовуватися на забезпечення адекватності регуляторних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища з метою сталого розвитку держави й регіонів та підвищення на цій основі добробуту суспільства. Дуалізм проблематики її функціонування полягає в тому, що з одного боку, вона є складовою частиною фінансової системи держави і має забезпечувати ресурсне наповнення бюджетів всіх рівнів. З іншого боку, фіскальні інструменти застосовуються як макроекономічні стабілізатори, що обумовлює їхнє активне використання для стимулювання економічного зростання і регулювання макроекономічної ситуації. На різних фазах економічного циклу ці дві домінуючі сторони проявляють себе по-різному, а іноді - входять в пряме протиріччя. Зазначене вимагає достатнього рівня динамічності і гнучкості фіскальної політики і зрештою знаходить відображення у мінливості фіскальної структури держави.

Важливим етапом комплексного розуміння сутності фіскальної політики є розгляд її інструментарію. В свою чергу, з'ясування природи фіскального інструментарію держави є основою для визначення його змісту. У тлумачному словнику за редакцією В. Бусела поняття «інструмент» трактується як: знаряддя для праці; сукупність таких знарядь; засіб, спосіб для досягнення чогось; поняття «інструментарій» - як набір інструментів, що застосовуються у якій-небудь галузі [1, с. 499].

Виходячи з дефініції інструменту як засобу чи способу досягнення чогось та інструментарію як набору відповідних інструментів, визначимо зміст поняття «фіскальний інструментарій». Враховуючи етимологію поняття «фіска», вважаємо за доцільне трактувати поняття «фіскальний інструментарій» як сукупність інструментів впливу держави у сферах податкової політики, політики державних видатків, міжбюджетних і соціальних трансфертів та боргової політики, які діють у межах певного інституціонального середовища.

Отже, до основних інструментів фіскальної політики, які виділяє сучасна фінансова думка, а саме: податкові надходження, державні видатки та трансфертні платежі, пропонуємо додати позикові кошти, які формують додаткові бюджетні ресурси для фінансування суспільного відтворення, дозволяючи покривати дефіцити бюджетів усіх рівнів.

Виходячи з твердження, що державні видатки складаються з державних закупівель (які, відповідно, поділяються на державні інвестиції та державне споживання), трансфертних платежів та відсотків по борговим зобов'язанням держави [2, с. 160], вважаємо за можливе приєднати такий елемент фіскальної

політики як трансфертні платежі до видаткового інструментарію та визначити основні інструменти фіскальної політики наступним чином (рис. 1):

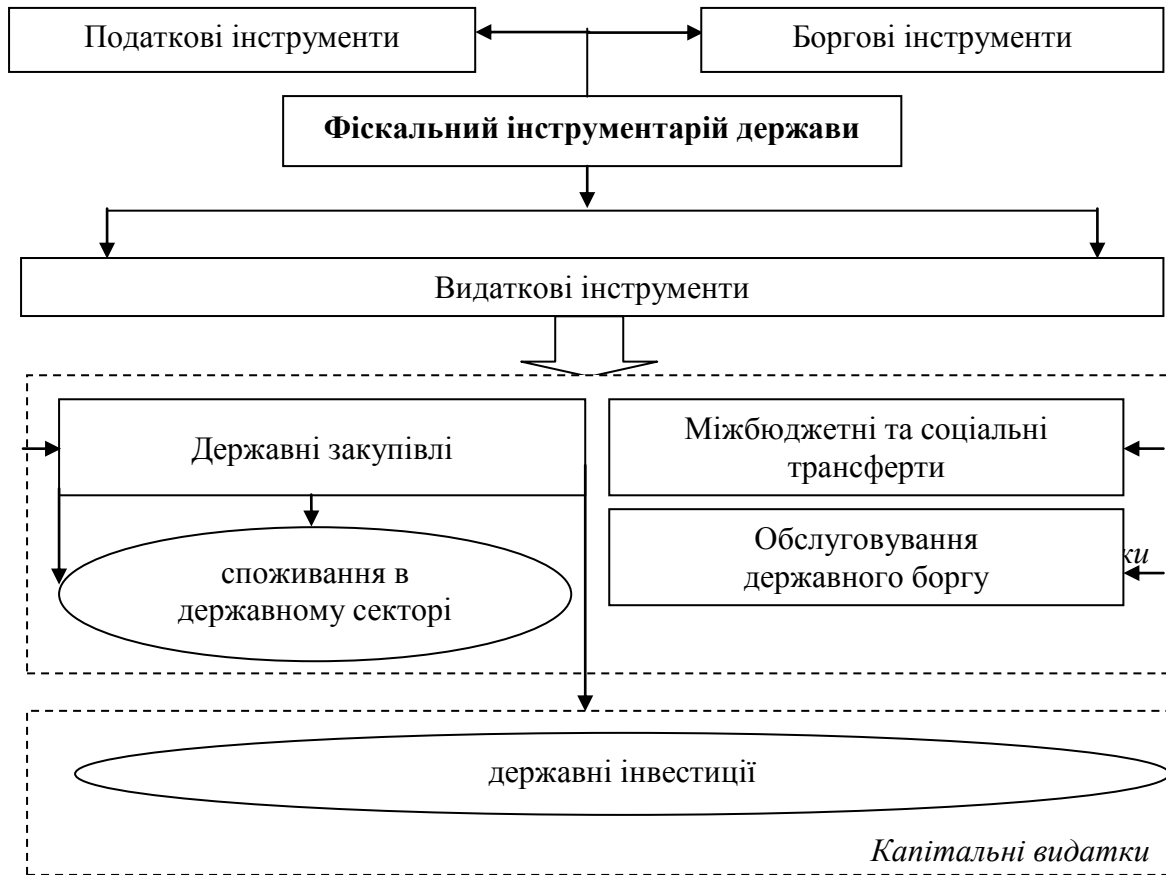

Рис. 1. Фіскальний інструментарій держави (складено автором)

Погоджуємося з А. Афонзо та В. Ебертом [3], що політика у сфері фіску може підтримувати зростання, якщо вона відповідає наступним вимогам: підтримує інституціональне середовище, сприятливе для зростання державних фінансів; встановлює стимули економічного зростання для приватного сектору і ефективно використовує наявні державні ресурси; фінансує державну активність та регулює економічну активність суб'єктів господарювання завдяки ефективній та стабільній податковій системі; підтримує макроекономічну стабільність завдяки стійким державним рахункам. Якщо вказані умови виконуються, дана політика стимулює економічне зростання за допомогою позитивних ефектів прямого впливу на зайнятість, заощадження/інвестування та інновації, то опосередковано через інституціональні рамки.

Ефективність фіскальної політики визначається мірою впливу держави на зміну бюджетних доходів і витрат. Чим вище дохідна, і, відповідно, видаткова частина бюджету, тим більші можливості по реалізації соціальних і економічних функцій держави. Як інструмент державного регулювання, бюджетні ресурси залежать від економічних умов і, у свою чергу, повинні впливати на ці умови. Тобто пріоритети і кількісні параметри фіскальної політики мають формуватися на основі загальної економічної стратегії та

можливостей її найбільш ефективної реалізації. У реальній дійсності ці вимоги порушуються. Особливо чітко неповне використання потенціалу фіскального регулювання доводить вітчизняна практика формування державного бюджету, який, у кінцевому підсумку, є результатом компромісу між альтернативними поглядами на бажані масштаби і характер діяльності уряду. Значні деформації фіскальної сфери створюють перешкоди для діяльності господарюючих суб'єктів, знижуючи, у підсумку, рівень податкової складової фінансування суспільних видатків, продукують зростання боргового навантаження на економіку та не забезпечують ефективного використання акумульованих у бюджетній системі коштів.

Глобалізація світової економіки виявила низку інституційних провалів у реалізації фіскальної політики, які підвищують ризики економічної стабільності як окремої країни, так і світового господарства в цілому. Якщо зворотний зв'язок між цілями, заходами й результатами фіскальної політики в процесі акумуляції ресурсів бюджету фрагментарний, а трансакційні витрати значні, або хоча б один з параметрів інституту викликає стійке невдоволення членів суспільства, то напрям розвитку визначатиметься суб'єктивними моделями учасників бюджетних відносин. Саме тоді генеруються інституціональні обмеження і може виникнути інституціональна катастрофа або інші прояви деформації інституціонального середовища реалізації фіскальної політики держави (інституціональні «пастки», «ями», «розриви», «пустоти», «петлі»).

Значна кількість деформацій інституціонального середовища реалізації фіскальної політики України актуалізує необхідність врахування неформальних правил при реформуванні фіскального інструментарію в умовах глобалізації.

Інституційна недосконалість і високий рівень тіньового сектору в Україні знижують ефективність дії інструментів фіскальної політики. За таких умов, особливої уваги заслуговує політика фіскальної консолідації, в результаті якої зменшується боргове навантаження та формується підґрунтя для бюджетного профіциту. На наше переконання, досягнення компромісу між процесами фіскальної консолідації та підтримки економічного розвитку України потребує ефективних інституціональних та структурних реформ, які б забезпечили переорієнтацію вітчизняної фіскальної політики на зниження боргової експансії держави. На інституціональному рівні доцільним є обґрунтування бюджетних обмежень та законодавче затвердження фіскальних правил, адаптованих до вітчизняних реалій, модернізація функціональної моделі фіскальної політики у напрямі унеможливлення маніпулювання бюджетним процесом.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [за ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Палехова В.А. Макроекономіка: Навчальний посібник / В.А. Палехова. - Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 304 с.
3. Afonso A. Quality of Public Finances and Growth / A. Afonso, W. Ebert, L. Schuknecht, M. Then // European Central Bank. - Working Paper Series. – 2005. - № 438. – 45 p.

Табінський В. А., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ПОДАТКОВА СИСТЕМА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Переломним моментом у формуванні власної ефективної системи оподаткування є прийняття Податкового кодексу України, який є початком нового етапу реформування вітчизняної податкової системи.

Падіння української економіки, котре розпочалось в середині 2012 року, активізувалося у другій половині 2014 року та продовжилося далі із наростаючими темпами. Причинами даного спаду виступили: зниження інвестиційної

привабливості національного господарства наслідок активних бойових дій на території країни, скорочення капітальних інвестицій у попередні періоди, падіння внутрішнього попиту через девальвацію національної грошової одиниці, несприятлива кон'юнктура світових сировинних ринків та торгові війни з основними партнерами. Відсутність результативної економічної політики влади протягом 2005-2016 років призвела до вичерпання внутрішніх ресурсів країни через фінансування економічного зростання основних країн-імпортерів України. В результаті у 2015 році національна економіка опинилась на рівні 2004 року по значенню валового внутрішнього продукту та 2002 року – за розмірами капітальних інвестицій [1]. За період 2013-2016 роки валовий внутрішній продукт України скоротився на 28 %.

Податкова система України побудована в основній мірі за фіскальними принципами. В ній майже відсутні засади регулюючого та стимулюючого характеру, які створюють сприятливі умови для зростання економічної активності суб'єктів господарювання та економіки в цілому. Це зумовлює потребу в її реформуванні, що б дозволило поєднати фіскальну та стимулюючу її функції. Зміни в сфері оподаткування мають проводитись докорінні, в тому числі і перегляд кількості податків та податкових платежів. Основними орієнтирами в зміні системи оподаткування мають бути її простота, зрозумілість та достатня бюджетна наповнюваність.

Основними індикаторами конкурентоспроможності податкової системи країн є загальна кількість податків і зборів, ставки податку на доходи (прибуток) фізичних та юридичних осіб, рівень податкового навантаження, ефективність діяльності податкових органів, стабільність податкового законодавства.

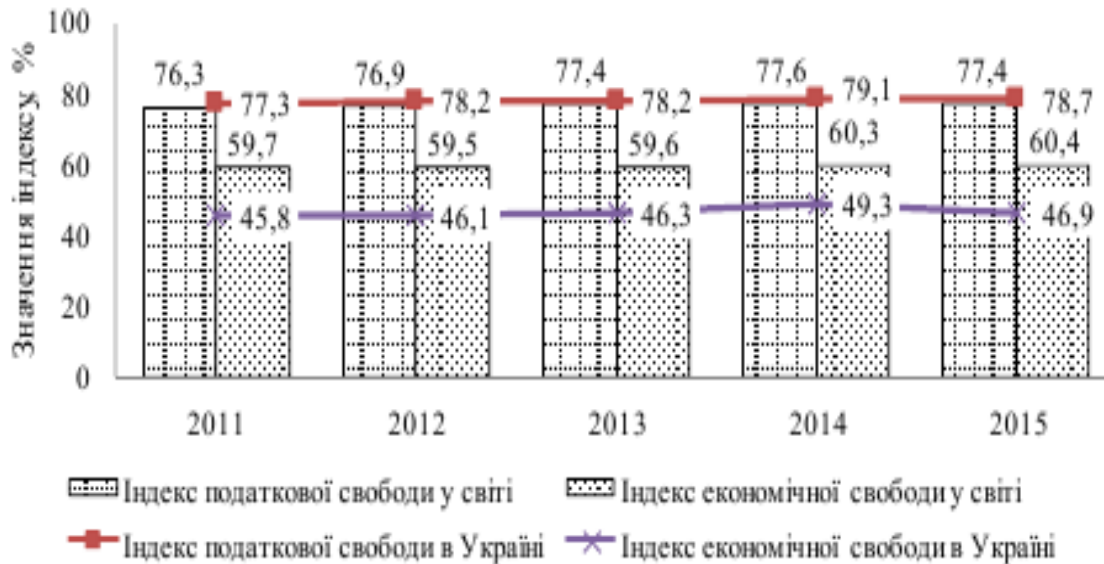

Рис. 1. Динаміка індексів економічної та податкової свободи в Україні та світі

За даними станом на 2015 рік рейтинг складався для економік 178 країн, серед яких в загальному підсумку Україна займає 162 місце та потрапила до категорії країн з репресивною економікою.

За останні роки рівень ефективності податкової політики значно покращився. Однак, є і негативні фактори. Зокрема, де стимулюючим чинником розвитку конкуренції є нераціональна структура пільг. Також, через нагромадження податкових пільг набули розвитку тіньові схеми ухилення від оподаткування та утворилася національна олігархія. В результаті пільгами користувались підприємства, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування та які не є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Створення ефективної податкової політики є однією з найбільш ефективних форм управління ринковою економікою, адже податки – це основне джерело доходів держави. Надмірне і нерівномірне податкове навантаження в країні призводить до зниження економічної активності та її тінізації. За цих умов, скорочення податкового навантаження може забезпечити активізацію інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання і підвищення ділової активності, що сприятиме зростанню обсягів податкових надходжень до бюджетів. Крім цього, зниження податкового навантаження сприятиме зростанню реальних доходів населення, заощаджень домогосподарств, платоспроможного попиту населення, що призведе до економічного зростання в країні.

Для досягнення максимального рівня ефективності податкової системи необхідно також:

- завоювати довіру суспільства та платників податків (тобто переконати громадян у тому, що сплата податків є конституційним та громадським обов'язком, турботою про наступні покоління, ознакою цивілізованості суспільства);

- забезпечити вдосконалення і прийняття прозорих та зрозумілих нормативно-правових актів щодо процедур податкового адміністрування, які відповідатимуть вимогам ЄС;
- запровадити механізм поетапного зниження податкового тягаря;
- підвищити рівень податкової культури платників податків;
- вдосконалити кадрову політику та систему оплати праці в органах державної фіскальної служби [2, 3].

Вважаємо, що усі ці заходи є вкрай важливими, проте, на наш погляд, першочерговим завданням у цьому питанні є зміна податкового законодавства, яке враховуватиметься не лише сучасні умови господарювання, але й вимоги європейського законодавства. Запровадження електронного адміністрування ПДВ, посилення контролю за обігом готівки, розширення обов'язкового застосування касових апаратів - правильні кроки та ефективні інструменти боротьби з податковим шахрайством та ухилянням від сплати податків. Отже, комплексний підхід до процесу реформування податкової системи загалом та модернізації податкової служби зокрема на основі концепції управління змінами дозволить підвищити результативність реформ.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua>
2. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: монографія [Текст] / за заг. ред. Л. Л. Тангул; Нац. унів-т ДПС України. – Ірпінь, 2012. – 515 с.
3. Гречко А.В. Дослідження впливу податкової політики на економічний розвиток України / А.В. Гречко [Електронний ресурс] // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – 2012. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1443>.

Тимошенко С. В., к.т.н, доцент
Університет митної справи та фінансів
seriksan61@mail.ru

Лукіна О. А., студентка
Університет митної справи та фінансів

ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОГО ПОСТАУДИТУ В УКРАЇНІ

Зазначається, що у чинному законодавстві України немає єдиного підходу щодо змісту поняття митного постаудиту у доктринальній площині, що зумовлює проблему визначення та розуміння митного постаудиту в Україні.

Митний постаудит є однією з форм митного контролю, яка здійснюється шляхом документальних виїзних та невиїзних перевірок підприємств - суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності посадовими особами органів доходів і зборів після факту митного оформлення товарів.

За результатами аналізу міжнародного досвіду зроблено висновок, що основною метою проведення аудиторських перевірок є сприяння добровільного дотримання суб'єктами господарювання декларування та сплати податків, виявлення та зменшення випадків недостовірного декларування.

Особливістю здійснення митного постаудиту є акцент не на фіскальній, а на контролюючій, консультуючій та профілактичній функціях, спрямованих на інформування та підвищення свідомого рівня дотримання платниками податків законодавства, прозорого декларування результатів господарської діяльності та налагодження доброзичливих відносин між контролюючим органом та суб'єктом господарювання. Виявлені відмінності були використані при формулюванні пропозицій щодо вдосконалення системи митного постаудиту в Україні.

В Україні продовжує існувати потреба у пошуку нових підходів до здійснення митного контролю у напрямі спрощення та уніфікації митних процедур. Наразі, основними джерелами нормативно-правового регулювання є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур та Митний кодекс України.

Встановлено, що митний постаудит в Україні має ряд недоліків як на нормативному, так і на організаційному рівнях.

По-перше, на нормативно-правовому рівні, відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би встановлював порядок здійснення митного постаудиту. З огляду на це, було запропоновано прийняти Інструкцію про порядок проведення митного постаудиту, у якому б детально визначалися усі етапи здійснення документальних перевірок та способи застосування їх результатів.

По-друге, існують проблемні питання і на законодавчому рівні, зокрема у положеннях Митного кодексу України. Пропонується внести зміни до ст. 4 Митного кодексу України, доповнивши її розробленим відповідно до Митного кодексу ЄС визначенням. Також, пропонується виокремити окрему Главу під

назвою «Митний постаудит» у Розділі XI Митного кодексу України для більш структурованої побудови. Разом з тим, пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 346 МК України для збільшення переліку об'єктів документальних перевірок, доповнивши його іншими суб'єктами митних правовідносин.

На організаційному рівні пропонується утворити у складі митниці ДФС відділ митного постаудиту, запровадити систематичне проведення семінарів з підвищення кваліфікацій посадових осіб з митного постаудиту, щорічне оцінювання знань митних аудиторів та відповідність стандартам якості.

Література:

1. Міжнародна конвенція про спрощення й гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 // Офіційний вісник України. – 2011, № 71, ст. 727.

2. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: Закон України від 05.10.2006 № 227-V. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/227-16>.

3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 року №4495-VI // Відомості Верховної Ради України від 09.11.2012 року № 44-45; 46-47; 48, ст. 552.

4. The Modernized Community Customs Code : European Commission. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ec.europa.eu/taxation_customs/resources/.../458rev_en.pdf.

Хімич К. І., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
KaterynaHimich@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЄДИНОГО ВНЕСКУ ЯК ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН

З метою економічного захисту кожної людини в умовах тимчасової втрати працездатності, безробіття, нещасного випадку на виробництві чи досягнення пенсійного віку в Україні створено систему державного соціального страхування, яка представлена чотирма фондами. Від ефективної роботи даної системи залежить рівень соціального захисту громадян, який визначений статтею 46 Конституції України.

З 2011 року Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI визначено сплату єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування замість чотирьох окремих платежів до кожного з фондів соціального страхування. Запровадження єдиного соціального внеску в Україні має як позитивні наслідки – значне спрощення механізму сплати соціальних платежів, так і недоліки, які потребують детального вивчення та подальшого удосконалення.

Процес реформування системи сплати внесків до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні шляхом переходу до єдиного соціального внеску має свою історію, незважаючи на те, що єдиний соціальний внесок сплачується в Україні лише з 2011 р.

Перші пропозиції стосовно реформування діючої системи соціального страхування шляхом запровадження єдиного соціального внеску були сформовані ще восени 2002 р. у законопроекті «Про єдиний соціальний внесок» [1, с. 267]. У 2003 р. було розроблено законопроект «Про єдиний соціальний внесок і адміністрування збору і обліку єдиного соціального внеску». Однак жодного із зазначених документів не було прийнято, у зв'язку з наявністю низки недоліків та протиріч, зумовлених недосконалістю запропонованого механізму справляння соціальних платежів.

В зв'язку із здійсненням пенсійної реформи, у 2006 р. відновилася робота над розробкою проекту Закону України «Про єдину систему збору та обліку внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», яким передбачалося ввести в дію вже з 2007 р., але цього не відбулося аж до 2010 р. [2].

8 липня 2010 р. прийнято, а з 01.01.2011 р. набрав чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI, який визначає правові та організаційні норми забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку. Пунктом 2

статті 1 Закону № 2464 визначено єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування як консолідований страховий внесок, збір якого повинен відповідати двом основним принципам – обов'язковості та регулярності, з метою забезпечення захисту прав застрахованих осіб у випадках, передбачених законодавством, та отримання страхових виплат за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [3]. Основоположним даного визначення є те, що єдиний соціальний внесок – це платіж, який не входить до складу податкової системи України, страхові кошти не можуть зараховуватися до державного та місцевих бюджетів і використовуватися на цілі, не передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, адже єдиний внесок має цільове призначення і не може застосовуватися на покриття дефіциту бюджетних видатків. Нормами даного Закону визначено, що Пенсійний фонд України є уповноваженим органом, який забезпечуватиме процес адміністрування єдиного внеску. Розмір єдиного внеску визначено у відсотках від заробітної плати (доходу, прибутку від діяльності) в залежності від класу професійного ризику виробництва — від 36,76 % до 49,7 %.

У 2011 р. органи пенсійного фонду забезпечили надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на суму 151,7 млрд грн. При цьому чисельність застрахованих осіб склала 13 743 194 особи. У 2012 р. надходження єдиного соціального внеску на рахунок Пенсійного фонду України зросли на 15% і склали 178,8 млрд грн. При цьому спостерігається незначне зменшення застрахованих осіб до 13 491 256 осіб.

В процесі становлення та розвитку єдиного соціального внеску переломним став 2013 р. Адже, з 1 жовтня 2013 р., у зв'язку з набранням чинності Законів України від 4 липня 2013 р. № 404-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» № 406-VII, Міністерство доходів і зборів України розпочинає процедуру адміністрування єдиного внеску. Починаючи з 2013 р. органи Державної фіскальної служби прийматимуть та оброблятимуть звіти про суми нарахованого єдиного внеску, а суми нарахованого єдиного внеску підлягають сплаті на їх рахунки, відкриті в Головних управліннях Державної казначейської служби України.

У 2013 р. сума єдиного соціального внеску, яка була акумульована на рахунку в Державній казначейській службі склала 177,3 млрд грн. В порівнянні з 2012 р. сума єдиного внеску зменшилася на 0,5 млрд грн., що пов'язано зі зміною органу, відповідального за адміністрування даного внеску. За січень – грудень 2014 р. ДФС України забезпечено надходження єдиного внеску на загальну суму 179,6 млрд грн., що на 2,3 млрд грн. більше, ніж за аналогічний період минулого року. У 2015 р. надходження єдиного внеску склали 185,7 млрд грн., що на 6,1 млрд грн. більше, ніж у 2014 р.

24.12.2015 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення

збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» № 909-VIII, яким з 01.01.2016 р. встановлено, що єдиний внесок для платників, зазначених у статті 4 цього Закону про єдиний внесок, встановлюється у розмірі 22 % до бази нарахування єдиного внеску. Зниження розміру єдиного внеску – це важливий крок у реформуванні страхового внеску на шляху до офіційного оформлення найманих працівників та оподаткування заробітних плат, що дасть змогу отримати фізичним особам всі соціальні гарантії передбачені державою. Оцінити ефективність таких змін поки що зарано, адже зниження розмірів платежів спочатку призводить до зниження їх надходження до бюджетів. Так у 2016 р. надходження єдиного внеску зменшилося майже на 30 % у порівнянні з 2015 р., і склало 131,9 млрд грн.

Проектом ліберального Податкового кодексу України, презентованим Асоціацією платників податків України, пропонується об'єднати податок на доходи фізичних осіб та єдиний внесок в один податок – податок на доходи фізичних осіб та запровадження його єдиної ставки з поступовим зниженням з 1 січня 2018 року – 32 %, з 1 січня 2019 року – 28 %, з 1 січня 2020 року – 20 % [4]. При цьому постає відразу декілька проблемних питань: 1) «об'єднання не об'єднуваного», адже об'єднати страховий внесок, який не входить до складу податкової системи і податок неможливо; 2) складність утримання та сплати нового податку, адже в перехідний період зниження ставки нового податку, його сплата здійснюватиметься і за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, і податковим агентом (роботодавцем) за його рахунок. Тому дане питання потребує детального дослідження.

Отже, як показало дослідження, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування вже має свою історію становлення та розвитку. Не зважаючи на це, питання вдосконалення даного страхового платежу залишається відкритим. Основна мета реформування єдиного внеску – легалізація трудових відносин, детінізація заробітної плати, результатом чого стане не лише накопичення коштів фондами соціального страхування, що дасть можливість реалізувати соціальні гарантії держави, а й збільшення податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів.

Література:

1. Динь І.М., Градова О.В. Запровадження єдиного соціального внеску в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду // Наукові записи. Серія «Економіка». – 2010. – Випуск 15. – С. 266-272.
2. Сідельникова Л. П., Костіна Н. М. Податкова системи [Електронний ресурс]: навчальний посібник. Податкова система : навчальний посібник. Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. - Київ: Ліра-К, 2013. - 579 с. - 2 - ге видання, перероб. і доп.
3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
4. Проект Ліберального податкового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1024136.html>

Хімич К. І., старший викладач

KaterynaHimich@yandex.ru

Алексєєва Л. О., студентка

lida.gag@yandex.ru

Тристан В. Р., студентка

Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

vikatristan8201@gmail.com

ПОДАТКОВІ ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Податкова система забезпечує державу необхідними фінансовими ресурсами, але на сьогодні вона має суттєві недоліки, які є системними та неефективними для ведення бізнесу в Україні. Складність і переважно фіскальний характер податкової системи, дуже великий термін для сплати податків погіршує конкурентну спроможність України на арені провідних країн світу, про що свідчать міжнародні рейтинги. Ефективна податкова система повинна забезпечувати збалансований розвиток всіх верств населення, суб'єктів господарювання, держави, створення міцного економічного підґрунтя для інтеграції України у світову економічну систему.

Значна увага в наукових колах приділяється стратегічним завданням щодо реформування податкової системи. Проблемам конкурентоспроможності економіки України присвячені праці таких вітчизняних науковців, як І. В. Крючкової, Я. А. Жаліла, І. О. Луніної, Л. Л. Антонюк, О. Білорус, В. Вергун та інших. Віддаючи належне суттєвому науковому доробку вчених, варто зазначити, що управління конкурентоспроможністю національної економіки в умовах мінливості та трансформації вітчизняної економічної та політичної системи потребує подальших досліджень.

В Україні сьогодні відбуваються суттєві зміни в соціально-економічній сфері тому велика увага приділяється створенню ефективної системи оподаткування. Без максимальної оптимізації законодавства, що регулює рух фінансових ресурсів, Україна ще довго не зможе вийти з фінансової кризи та стати економічно розвинутою державою. Одним із напрямів реформаторських процесів, які на сьогодні можуть суттєво змінити податкову сферу, є тенденція щодо досягнення збалансованої та узгодженої податкової системи України та побудова ефективної стратегії її розвитку.

Реформування податкової системи є невід'ємною частиною розвитку нашої країни. Завдяки успішному реформуванню фіскальної служби, Україна піднялася в рейтингу «Doing Business 2017» і посіла 80-те місце серед 190 країн світу. Результатом даної реформи стало:

- зниження ставки єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- спрощення адміністрування податків і зборів через подання звітності в електронному вигляді, зменшення тривалості податкових перевірок;

-забезпечення публікації всієї необхідної інформації відносно сум відшкодованого ПДВ та заборгованості по відшкодуванню у відкритому реєстрі;

- впровадження електронного кабінету платника податків, що забезпечило антикорупційну дію.

В оцінці конкурентоспроможності податкової системи використовують індикатори, які включають такі показники, як рівень податкового навантаження, кількість платежів, часові затрати на облік і сплату податків, що входить до складу методики розрахунку індексу економічної свободи – показника, який щорічно розраховується WallStreetJournal і Heritage.

Відповідно до згаданого рейтингу країнами лідерами з вільною економікою є Гонконг, Сінгапур, Нова Зеландія, Австралія та Швейцарія.

За даними станом на 2016 рік рейтинг складався для економік 178 країн, серед яких в загальному підсумку Україна займає 162 місце та потрапила до категорії країн з репресивною економікою. Із країн колишнього радянського Союзу лише Білорусія, Узбекистан та Туркменістан мають такий низький рівень економічної свободи [2].

Індекс економічної свободи в Україні станом на 2016 рік оцінений на рівні 46,8 (табл.1).

Таблиця 1

Складові індексу економічної свободи та динаміка їх зміни протягом 2011-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Загальне значення індексу економічної свободи	46,1	46,3	49,3	46,9	46,8
Захист прав власності	30,0	30,0	30,0	20,0	25,0
Свобода від корупції	24,0	23,0	21,9	25,0	26,0
Податкова свобода	78,2	78,2	79,1	78,7	78,6
Державні витрати	29,4	29,4	37,5	28,0	30,6
Свобода бізнесу	46,2	47,6	59,8	59,3	56,8
Свобода трудових стосунків	51,2	49,9	49,8	48,2	47,9
Грошова свобода	67,7	71,0	78,7	78,6	66,9
Свобода торгівлі	84,4	84,4	86,2	85,8	85,8
Свобода інвестицій	20,0	20,0	20,0	15,0	20,0
Фінансова свобода	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0

Низькі позиції рейтингу України зумовлені значною корумпованістю усіх рівнів виконавчої влади, великими витратами часу на оформлення та подання звітності – 356 годин, високим податковим навантаженням у нашій країні – 51,9%, низьким захистом прав власності та слабким розвитком інвестиційної сфери. Позитивним є те, що українській компанії в процесі господарської діяльності потрібно сплатити значно менше податків і зборів, ніж компаніям

багатьох країн світу. Але все ж жорсткість ринку праці та бюрократичні правила ведення бізнесу гальмують розвиток динамічного приватного сектора.

Тому дослідження показали, що в країні все ще залишається серйозна проблема з корупцією: велика кількість грошей платників податків просто не потрапляє до державної казни. При цьому тиск на бізнес став практично непосильним [1].

Отже, сучасна податкова система має недоліки, які необхідно вирішувати. В ході дослідження оцінки рівня податкового навантаження на економіку України можна зробити висновок, що на сучасному етапі виконується тільки фіскальна функція у податків, в той час як відсутня стимулююча. Така ситуація веде до подальшого погіршення стану податкової політики: ускладнюється функціонування податкової системи, зменшується її ефективність, що характеризується низьким значенням основних індикаторів її розвитку та значною мірою визначається поведінкою платників податків.

Високий рівень податкового навантаження на платників податків несе за собою такі негативні наслідки, як зниження ділової активності суб'єктів господарювання, а поруч із цим зменшення приросту до державного бюджету податкових надходжень та навмисного ухилення від сплати податків та зборів платників.

Ці чинники створили умови, при яких, з одного боку, знижується роль податків як основного індикатора ефективності податкової політики держави, а з іншого – ускладнюється процес гармонізації податкових відносин між державою та платниками податків.

Українська система оподаткування являється однією серед найменш сприятливих і найбільш складних для ведення бізнесу не тільки серед країн європейського регіону, але й у глобальному порівнянні, що значно знижує конкурентоспроможність економіки нашої держави і це постійно підтверджують міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів, а також оцінки інвесторів, які працюють в Україні. Таким чином, важливим завданням є оптимізація податкового навантаження на підприємстві. Тому необхідно віднайти рівновагу між тягарем і вигодами оподаткування, між примусом і свідомим вибором сплати податків та зборів, тобто забезпечити баланс потреб і можливостей держави і громадян, публічними і приватними інтересами.

Література:

1. Рейтинг Paying Taxes 2017: яке місце посіла Україна? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua.lawyers.ua/rejting-paying-taxes-2017-yake-mistse-zajnyala-ukrayina.html>
2. Рівень економічної свободи України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/riven-ekonomichnoyi-svobody-ukrayiny>

Хіміч К. І., старший викладач

KaterynaHimich@yandex.ru

Горідько О. В., студентка

goridko.a@gmail.com

Цуркан І. О., студентка

Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

tsurkan97ira@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності було зумовлено необхідністю подолання кризових тенденцій в економіці та стимулювання виходу з «тіні» суб'єктів малого підприємництва. В її основу лягло одержання відносно невеликих сум податку в обмін на легальну прозору діяльність найбільшого сектору економіки. Поява такої системи була актом компромісу між державою та суб'єктами господарювання, а спрощення форм обліку та звітності стало вагомим елементом підтримки для малого бізнесу та дозволило значно знизити витрати обліку.

Податковим кодексом України визначено спрощену систему оподаткування, обліку та звітності як особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати п'яти окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

Малий бізнес є невід'ємною складовою сучасного ринкового господарства, надає економіці гнучкості, акумулює та мобілізує фінансові і виробничі ресурси населення, зосереджує в собі потужний антимонопольний потенціал та виступає важливим фактором у розв'язанні соціальних завдань, тобто є головною рушійною силою стимулювання розвитку економіки України [2, с. 106]. Єдиний податок, який сплачують суб'єкти малого підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування, завжди був і залишається вагомим джерелом надходжень до бюджету та є серйозним важелем державного регулювання діяльності фізичних осіб-підприємців та малих підприємств.

Прийняття у 2010 році Податкового кодексу України передбачало об'єднання в одному нормативно-правовому акті норм права, якими б на постійній основі регулювалися відносини в сфері оподаткування. Однак через недосконалість та недопрацьованість законопроекту податкового кодексу, діючий Податковий кодекс є дуже нестабільним, до нього постійно вносяться зміни задля уточнення деталей і особливостей справляння податків і зборів, функціонування спеціальних податкових режимів.

Низка змін щодо діяльності суб'єктів підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування з приводу сплати єдиного податку, відбулася і в 2017 році. Зміни торкнулися, здебільшого, не ставок єдиного податку, а його місячного розміру (табл. 1), адже з початком 2017 року набув чинності

законопроект № 5130 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», згідно з яким мінімальний розмір заробітної плати у 2017 році становить 3200 грн. (прожитковий мінімум – 1600 грн.). У 2015 році мінімальна заробітна плата складала 1218 грн., а у 2016 р. – 1378 грн. [3].

Таблиця 1

Розміри суми місячного єдиного податку у 2015-2017 рр., грн

Група платників єдиного податку	Розмір суми місячного єдиного податку		
	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1 група	121,80	137,80	160
2 група	243,60	275,60	640

Однак зміни торкнулися не лише єдиного податку, а і єдиного соціального внеску, який повинні сплачувати підприємці. У 2017 році Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів», внесено зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо нарахування та сплати єдиного внеску фізичними особами – підприємцями, у тому числі тими, які обрали спрощену систему оподаткування [4]. Так, для фізичних осіб – підприємців, віднесених до 1 групи платників єдиного податку, мінімальна сума єдиного внеску (далі ЄСВ) з 1 січня 2017 року становить не менше половини розміру мінімального страхового внеску, тобто 352 грн ($3200 \times 0,5 \times 22\%$). Водночас страховий стаж таким особам буде зараховуватись пропорційно сплаченому ЄСВ. Також варто зауважити, що з 01.01.2017р. фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування звільняються від сплати за себе ЄСВ, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу.

Зважаючи на зміни у розмірі бази оподаткування, проаналізуємо надходження єдиного податку до місцевих бюджетів України у 2013-2016 рр. (рис. 1).

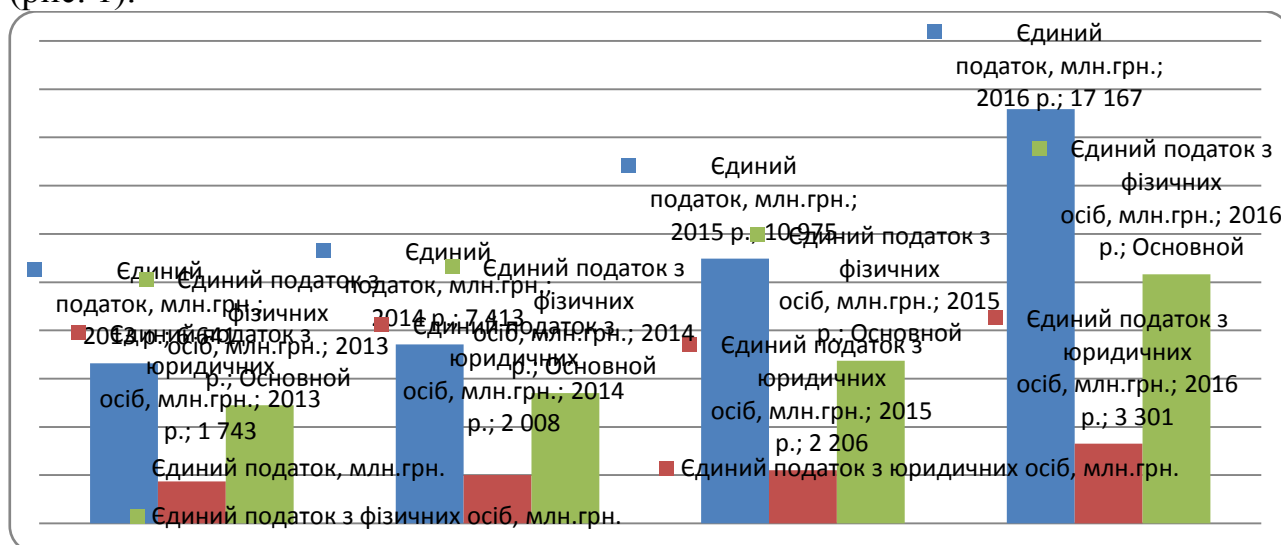

Рис.1. Динаміка надходження єдиного податку до місцевих бюджетів України у 2013-2016 рр.

Протягом 2013-2016 років спостерігаємо зростання надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів України з 6640,52 млн. грн. у 2013 році до 17167,10 млн. грн. у 2016 році. При цьому, протягом аналізованого періоду основну частку єдиного податку складає єдиний податок з фізичних осіб: у 2013 році співвідношення єдиного податку з фізичних і юридичних осіб складає 89% та 26%, а у 2016 році – 60% та 19% відповідно. Це доводить, що наповнюваність місцевих бюджетів залежить від розвитку малого бізнесу в Україні.

Частки єдиного податку у загальному фонді місцевих бюджетів України в цілому зросла з 11,1 % у 2015 році до 12,4 % у 2016 році [6]. Збільшення обсягів надходження єдиного податку є позитивною тенденцією, однак зростання податкових надходжень за рахунок збільшення бази оподаткування не можна вважати якісним.

Сектор малого бізнесу є дуже чутливим до нововведень, а кризове становище, що спостерігається протягом останніх років в економіці України, ще більш негативно впливає на економічну стабільність малих підприємств. Зростання кількості обов'язкових платежів, постійне оновлення документів податкової звітності, підвищення рівня податкового навантаження та нестабільність податкового законодавства лише ускладнюють ведення господарської діяльності суб'єктами малого бізнесу, які обрали для діяльності спрощену систему оподаткування. Виважена державна політика всебічної підтримки цього сектору економіки має стати основною рушійною силою впливу на виконання малим підприємництвом своєї суттєвої економічної та соціальної ролі.

Література:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: затв. Наказом № 2755-VI від 02.12.2010 р. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Колесник Н. В. Особливості існування спрощеної системи оподаткування в Україні в сучасних умовах / Н. В. Колесник. – Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: Гроші, фінанси і кредит. – № 1 (33). – 2016. – С. 106-109.
3. Про Державний бюджет України на 2017 рік, Закон України від 21.12.2016 №1801-VIII [Електронний ресурс]: Верховна рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
4. Зміни з 01.01.2017 у нарахування та сплаті єдиного внеску [Електронний ресурс]: Головне управління ДФС у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dp.sfs.gov.ua/media-ark/local-news/282714.html>.
5. Доходи місцевих бюджетів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
6. Децентралізація. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_\(1\).pdf](http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_(1).pdf).

Черба В. М., к. держ. упр., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
lvita@rambler.ru

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІСКАЛЬНУ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВИ

Під глобалізаційними змінами ми розуміємо ті, що мають планетарний масштаб та охоплюють весь земний світ, все людство [1]. Одним із засобів збереження гуманістичного вектору розвитку сучасного людства, досягнення збалансованого науково-технічного, економічного і духовного поступу суспільства, збереження і розвитку його соціальної ідентичності виступає фіскальна політика держави. У зв'язку з цим важливого значення набуває поняття фіскальної політики, її принципів, суб'єктів, засобів регулювання соціально-економічного розвитку, впливу фіскальної політики як сукупності засобів, інститутів, дій на регулювання соціоекономічного процесу.

Виражена останніми роками нестабільність економічного розвитку українського суспільства, особливо в умовах макроекономічної нестабільності, коли показники ВВП мають стійку тенденцію до зниження, потребує необхідності координації у сфері фіскальної політики держави, зниженні податкового тиску, загальної лібералізації фіскальних заходів. За підсумками 2015 р. падіння ВВП становило понад 10%, а державний борг країни досягнув 60%. Показники 2016 року показують позитивну динаміку, реальний ВВП збільшився на 2,3 %, але це зростання відбулося за рахунок збільшення споживчих витрат населення та їх питомої ваги у ВВП, однак за рахунок збільшення високих темпів інфляції та подорожчання комунальних послуг [2].

За опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 (The Global Competitiveness Index), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій. Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників [3].

Як бачимо, Україна сьогодні не являється впливовим суб'єктом глобалізації і належить в цьому аспекті до країн незначного впливу. Це зумовлено і рівнем її соціально-економічного розвитку, місцем і роллю країни у сучасній світовій глобалізаційній грі. Для України стає важливим пошук принципів та механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, інакше, вона залишиться пасивним об'єктом реалізації глобального впливу інших держав світу [4, с. 232].

Фіскальна політика це перш за все система заходів, що допомагає державі впливати на всі сектори економіки через структуру податкових платежів до бюджетів всіх рівнів та видатків з них. Серед вирішення проблеми збільшення фінансових ресурсів дослідники пропонують передати їх на рівень регіонів, а не місцевих рад[2]. Однак, ефективне функціонування системи місцевого самоврядування значною мірою залежить не стільки від обсягу повноважень територіальних громад та обраних ними органів місцевого самоврядування, не скільки від наявності в їх розпорядженні фінансових ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань, а від ефективного використання наявних в бюджеті коштів. При цьому велике значення має не тільки обсяг коштів та їх оптимальна структура, яка визначає напрями використання коштів бюджетів, але й ефективне управління ними. Основна ідея використання коштів місцевих бюджетів полягає у встановленні безпосереднього зв'язку між виділеними бюджетними коштами і результатами їх використання. Основними причинами незадовільного стану із наповнення місцевих бюджетів є:

- недостатній рівень економічної, фіскальної та організаційної роботи відповідних служб місцевих органів влади та контролюючих органів щодо моніторингу стану надходжень платежів до місцевих бюджетів та аналізу тенденцій таких надходжень, формальне ставлення до забезпечення наповнення дохідної частини місцевих бюджетів;

- на місцях не проводиться відповідна робота з вишукування додаткових джерел надходжень, розширення бази оподаткування та збільшення надходжень; основним бюджетоутворюючим податком залишається податок на доходи фізичних осіб;

- неефективність роботи, яка проводиться на місцях із платниками податків щодо забезпечення повноти сплати податків та стягнення сум податкового боргу за податковими зобов'язаннями.

Досить незначну роль у наповненні місцевих бюджетів мають безпосередньо місцеві податки і збори, а відсутність потенційно вагомих джерел у їх структурі призводить до поступової втрати їхнього фіскального значення. Чинна структура сучасної бюджетної системи України не є досконалою, усе ще існують ознаки централізації коштів за бюджетами вищих рівнів. Треба провести більшу децентралізацію коштів та посилити дохідну базу місцевих бюджетів базового рівня. Такий крок зробить місцеві бюджети більш самостійними та, відповідно, посилить відповідальність і зацікавленість посадовців за їхнє належне формування й виконання.

На сьогодні особливо актуальним є використання зарубіжного досвіду податкової політики на місцевому рівні. Цілеспрямоване вивчення зарубіжного досвіду мобілізації доходів, розширення дохідної бази місцевих бюджетів та децентралізації податкових повноважень дозволить виявити методи та механізми, які могли б забезпечити їх оптимальне значення в умовах економіки України. Загальна перебудова структури оподаткування є одним з найбільших перетворень в економіці України, що сприятиме її економічному зростанню.

В умовах глобалізаційних парадигмальних викликів змінюється роль та значення національних фінансових систем. Вони стають факторами перерозподілу, конкурентоспроможності національних економік, регуляторами фінансової спроможності держави, мобілізаторами податкових надходжень, за яких держави стають соціально відповідальними та економічно зростаючими. Глобалізація перетворює світовий простір в єдине ціле, стає полем, де здійснюються акумулювання інформативного та комунікативного обміну.

Література:

1. Назаретян А.П. Цивилизационные кризисы в контексте Универсальной истории. (Синергетика- психология- прогнозирование). 2-е изд. – М.: Мир. 2004.-367.
2. Корягіна Т.В. Динаміка ВВП України та вплив деяких складових на його зміну / Т.В. Корягіна, А.В. Стасюк, К.Р. Сосенкова // Молодий вчений. – 2016. - № 12 (39). – С. 763- 767 (Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/182.pdf>)
3. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017//Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytyka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>
4. Войтович Р. Механізми подолання глобалізаційних викликів суспільного розвитку України / Р. Войтович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип. 2. – С. 90–98.

СЕКЦІЯ 4.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Адаменко І. П., к.е.н.

Київський національний торговельно-економічний університет

infomf@minfin.gov.ua

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сучасному етапі розвитку, держава виступає у якості активного учасника економічних відносин. Держава як власник засобів виробництва, має на меті постійне підвищення рівня ефективності функціонування своїх активів. Водночас, особливість держави, в особі визначеної структури органів державного управління полягає у тому, що ступінь ефективності її функціонування як учасника ринку, характеризується не лише зростанням доходів бюджету та прибутків державних підприємств, але й створенням умов для економічного зростання, росту реальних доходів населення та підвищення рівня добробуту загалом. Темпи зростання реального валового внутрішнього продукту безпосередньо пов'язані з роллю держави в економіці. Державне фінансове регулювання слід розглядати у якості цілеспрямованого впливу відповідних інститутів держави на економічні та соціальні процеси, який спрямований на упередження та усунення диспропорцій економіки, розвитку інноваційних технологій, високотехнологічних галузей економіки, забезпечення соціальної стабільності шляхом алокації та перерозподілу фінансових ресурсів між різними галузями та сферами суспільного розвитку. Відповідно фінансове регулювання передбачає реалізацію заходів держави щодо фінансового стимулювання – інвестиційних процесів, зайнятості населення, ділової активності суб'єктів господарювання або ж фінансового стримування чи встановлення певних обмежень щодо розміру державного боргу, дефіциту, продажу валютної виручки експортерами, порядку купівлі валюти імпортерами, регулювання облікової ставки тощо. З метою посилення результативності структурних економічних змін доцільним є здійснення інституційних перетворень системи державного фінансового регулювання з урахуванням впливу екзогенних та ендогенних чинників.

Важливим є обґрунтування пріоритетних напрямів фінансової політики на середньострокову перспективу, посилення якісного рівня фінансового прогнозування, державного фінансового контролю, забезпечення передумов для довгострокового економічного зростання. В умовах структурних змін інституційного середовища фінансової моделі управління, актуальним та важливим є постійне удосконалення методологічних засад фінансового

механізму, підвищення рівня його адаптивної ефективності в процесі регулювання економічного циклу, посилення дієвості інструментів підтримки конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Розробка заходів фінансової політики залежить від визначених завдань, які потребують вирішення на певному етапі розвитку, зокрема: створення сприятливих умов для розвитку економіки, що передбачає проведення змін її структури, стабілізацію банківської системи, підвищення дієвості функціонування податкової системи, лібералізацію економічних відносин, посилення ефективності механізму державного управління, підтримка з боку держави інфраструктурних проектів; підвищення рівня добробуту громадян та вирішення сукупності питань щодо соціального захисту населення, дані завдання потребують реалізації відповідних заходів у сфері бюджетної політики та цільових державних фондів, посилення страхових принципів у забезпеченні соціального захисту населення; збільшення обсягів залучень інвестицій у вітчизняну економіку, що потребує покращення позицій держави у рейтингу сприятливості ділового середовища, посилення дієвості механізму захисту прав інвесторів, розвитку вітчизняного фондового ринку, зміни підходів до формування та реалізації інвестиційної політики. Доцільність застосування інструментів, методів, механізмів, важелів фінансового регулювання обумовлена виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури економіки, обґрунтування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного забезпечення функціонування ринку, покращання добробуту населення. Разом з тим, дієвість системи державного фінансового регулювання, значним чином, залежить від рівня наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, а також обраної моделі соціально-економічного розвитку.

Система державного фінансового регулювання має доповнювати механізм ринкового саморегулювання, постійно удосконалювати форми та методи впливу держави на фінансову систему, галузі суспільного виробництва з метою забезпечення макроекономічної стабілізації або ж, сприяння збалансованому економічному зростанню. Поєднання механізмів державного регулювання та саморегулювання потребує наявності адекватної інституційної системи та відповідних інститутів. Заходи державного фінансового регулювання щодо стимулювання економічного зростання повинні бути спрямовані, насамперед, на збільшення обсягів і підвищення якості факторів виробництва, зокрема людського капіталу.

Важливо відмітити, що в сучасних умовах, державне фінансове регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою відіграє вагомий роль у забезпеченні економічного розвитку, в тому числі шляхом підтримки рівня сукупного попиту. Пріоритетними заходами економічної політики розвинутих країн є здійснення адаптивного грошово-кредитного регулювання, реалізація структурних реформ фінансової системи, збалансування бюджету в межах економічного циклу та створення умов для

розвитку фондового ринку. Фондовий ринок має сприяти активізації процесів залучення інвестицій в національну економіку, однак рівень виконання фондовим ринком функції стимулювання інвестиційної активності в Україні є недостатнім. В сучасних умовах одним із напрямів залучення капіталу суб'єктами підприємництва на світовому фондовому ринку є первинне розміщення акцій на фондовій біржі. Інститут первинного публічного розміщення акцій є одним з дієвих механізмів, що сприяє залученню фінансових ресурсів вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Водночас, в Україні залучення інвестиційних ресурсів шляхом первинного випуску акцій відбувається на позабіржовому ринку визначеному колу власників. Реалізація бюджетно-податкового регулювання потребує взаємоузгодження стимулюючих, компенсаторних та відповідних заходів щодо підтримки системних реформ в економіці і соціальній сфері. Компенсаторні заходи податкового регулювання не мають довготривалого економічного ефекту, проте надають можливість посилити збалансованість бюджетної системи. Стимулюючі заходи бюджетного регулювання, в значній мірі, спрямовані на розширення обсягу внутрішнього попиту, однак без проведення структурних змін економіки їх реалізація має короткостроковий період дії. Важливим є підвищення дієвості державного фінансового контролю, що обумовлює необхідність подальшого розвитку його методологічних засад, удосконалення критеріїв оцінки ступеню досягнення запланованих цілей та завдань головних розпорядників бюджетних коштів. Необхідним є розбудова інституційних засад аудиту ефективності, механізмів перевірки державних закупівель. Доцільним є формування єдиної системи фінансового контролю для державних підприємств, підвищення загальної ефективності діяльності держави як власника активів та управлінського суб'єкта. Розвиток системи державного фінансового контролю значною мірою пов'язаний з структурною реорганізацією центральних органів виконавчої влади. З метою покращання якісного рівня фінансового управління та забезпечення цілісності вітчизняної системи державного фінансового контролю в системі регулювання фінансово-економічних відносин необхідним є взаємоузгодження повноважень, відповідних інституцій, підвищення координації заходів щодо контролю за правильністю планування, розподілу та використанням бюджетних коштів. Посилення результативності фінансово-бюджетної політики потребує системного об'єднання фінансових, інформаційних та комунікативних зв'язків між органами центральної виконавчої влади щодо формування та здійснення державного фінансового контролю.

Література:

1. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія / Л.В.Лисяк, О.В.Гриценко, С.В. Качула [та ін.] За наук. ред. Л.В. Лисяк. – Д.: ДДФА, 2015. – 396 с.
2. Чугунов І.Я. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки І.Я.Чугунов, М.Д.Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 5. – С.5–18.

Архирейська Н. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ajudag@mail.ru
Бохан М. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
zlo1410@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

З прийняттям курсу на розбудову ефективної ринкової економіки європейського типу, Україна повинна сформувати принципово нову систему державного управління формування та використання фінансовими ресурсами. Повноцінне функціонування даної системи забезпечить високий рівень соціальної стабільності в країні та стрімкий розвиток економіки.

На сьогоднішній день виникає необхідність нового поняття забезпеченості фінансовими коштами потреб місцевих бюджетів. Світовий досвід свідчить, що успішний розвиток місцевого самоврядування кожної країни передусім залежить від розміру фінансових ресурсів, які спрямовуються на розвиток комунального господарства, фінансування будівництва житла, галузей соціально-культурної сфери, задоволення потреб населення і т.д. Тому за цих умов основним завданням органів місцевого самоврядування є мобілізація достатнього обсягу фінансових ресурсів та забезпечення їх ефективного управління.

Вагомий внесок у розвиток теорії і практики управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні та визначення поняття системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування зробили такі вчені: Н.Ю. Мельничук, В.Л. Бондаренко, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, І.О. Луніна, В.П. Косаріна, К.М. Огданський, О.О. Чечуліна та інші.

Метою роботи є аналіз системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Після набуття Україною незалежності розпочався процес становлення національної фінансової системи. Важливою його ознакою стало відродження місцевих фінансів як складової фінансових систем усіх цивілізованих держав. Це обумовлено становленням в державі інституту місцевого самоврядування, розмежуванням функцій та завдань виконавчої влади по вертикалі.

Основними джерелами формування фінансових ресурсів регіону є доходи місцевих бюджетів та позабюджетних фондів, фінансові ресурси підприємств та організацій всіх форм власності та кошти населення.

Роль місцевих бюджетів є багатогранною, адже саме вони виступають:

- важливим чинником економічного розвитку і фінансової стабільності;
- важелем здійснення перерозподільних процесів;
- фінансовою базою місцевого самоврядування;
- інструментом реалізації державної регіональної політики;

- планами формування і використання фінансових ресурсів територіальних утворень;

- головним джерелом фінансових ресурсів для утримання і розвитку місцевого господарства, вирішення місцевих проблем;

- основою забезпечення конституційних гарантій, вирішення соціальних проблем, піднесення рівня добробуту населення.

Загальний порядок управління формування і використання фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів визначається Бюджетним кодексом України. Казначейське обслуговування бюджетних коштів здійснюється відповідно до ст.43 Бюджетного кодексу України [1].

Система виконання бюджетів не може бути успішною, якщо вона не має дієвої системи контролю [3, С.119]. Казначейська система обслуговування бюджетних коштів місцевих бюджетів та здійснення контролю в цьому процесі забезпечує ефективне управління видатками місцевих бюджетів та сприяє досягненню визначених цілей.

Казначейське обслуговування коштів місцевих бюджетів здійснюється органами Казначейства на всіх стадіях виконання бюджету за доходами та видатками, контроль за їх використанням, змінюють та постійно удосконалюють його форми, методи та систему управління бюджетними коштами, що сприяє підвищенню місця і ролі казначейського обслуговування бюджетних коштів в процесі управління бюджетними коштами органів місцевого самоврядування [2, С.63].

На сьогоднішній день можна виділити такі актуальні проблеми формування місцевих фінансових ресурсів в Україні як:

- існування істотних протиріч в нормативно-законодавчій базі, що регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а саме: діють протилежні за змістом законодавчі норми, кожна з яких використовується урядом залежно від завдань, що постають в новому бюджетному році;

- надмірна централізація управління місцевими бюджетами та відсутність чіткого розподілу компетенції щодо вирішення конкретних завдань між центральними органами влади і органами регіонального та місцевого самоврядування;

- нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

- недосконалість міжбюджетних відносин, що зумовлена їх невідповідністю швидким змінам, що відбуваються.

Зарубіжний досвід формування місцевих фінансів має досить багато позитивних рис і заслуговує на увагу, проте в жодному разі неможливо повністю пристосовувати будь-яку зарубіжну систему до України [5, С.91]. На нашу думку, більш ефективним буде розробка власної стратегії реформування місцевих бюджетів, яка враховуватиме національні інтереси, традиції місцевого самоврядування України та буде спрямована на подолання існуючих недоліків, що потребує глибокого наукового підходу та окремого вивчення.

Проведений аналіз проблем формування та використання коштів місцевих бюджетів, дав змогу виявити системні недоліки діючої бюджетної практики та обґрунтувати такі шляхи їх подолання:

- зміна концепції вирішення проблем місцевих бюджетів та забезпечення фінансової безпеки регіонів;
- зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів та розширення повноважень органів місцевого самоврядування;
- зменшення диспропорцій у ресурсному забезпеченні місцевих бюджетів [4, С.104];
- розширення та забезпечення реалізації бюджетних прав органів місцевого самоврядування; фінансове забезпечення виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень;
- удосконалення регулювання видаткових повноважень органів місцевого самоврядування;
- посилення фіскального значення та вдосконалення переліку місцевих податків і зборів;
- удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів;
- вирішення проблеми несвоєчасності виконання органами казначейства платежів розпорядників та одержувачів бюджетних коштів місцевих бюджетів;
- посилення прозорості та відкритості місцевих бюджетів.

Враховання запропонованих рекомендацій у процесі подальшого вдосконалення нормативно-правової бази і практичне втілення їх у бюджетну практику сприятиме формуванню дієвого механізму ресурсного забезпечення місцевих бюджетів та підвищенню ефективності їх виконання з метою найповнішого задоволення суспільних потреб. Тобто успішний соціально-економічний розвиток регіонів України можливий лише за умови проведення в державі реформ, результатом яких має стати формування нової, сучасної організації як державної влади, так і місцевого самоврядування.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 № 2456-VI, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Бондаренко В.Л. Оцінка ефективності та збалансованості фінансового забезпечення розвитку місцевих бюджетів [Текст] / В.Л. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 63–68.
3. Косаріна В.П. Економічна природа й сутність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування [Текст] / В.П. Косаріна, О.В. Тимошенко // Фінанси України. – 2014. – №5. – С. 118-125.
4. Мельничук Н.Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування [Текст] / Н.Ю. Мельничук // Наукові праці НДФІ. – 2015. – №2 (51). – С. 104-111.
5. Мельничук Н.Ю. Удосконалення управління формуванням і використанням фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування [Текст] / Н.Ю. Мельничук // Світ фінансів. – 2013. – № 1. – С. 90-100.

Бондаренко Н. М., к.е.н., доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Велегура А. П., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 velegura.anastasia@yandex.ua

ОЦІНКА БОРГОВИХ РИЗИКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В сучасних реаліях економіка України переживає дуже складний етап, який характеризується постійними реформами. Але для будь-яких змін важливе значення має саме їх фінансування, тому останнім часом можна відмітити значне зростання заборгованості країни, як внутрішньої, так і зовнішньої. Дана ситуація може призвести до загрози не тільки боргової безпеки, а також до загрози фінансовій безпеці країни.

Згідно з Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. № 1277 було затверджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, де офіційно визначено показники боргової безпеки, як однієї із складових економічної безпеки У світі для розрахунку показників боргової безпеки є методики, розроблені МВФ та Світовим банком, але кількість показників та порогові значення суттєво відрізняються від українських. Так Методика МВФ містить 12 індикаторів, Світового банку – дев'ять, а Міністерства економіки України лише п'ять.

Оцінку боргової безпеки як головної складової фінансової безпеки держави виконаємо на основі аналізу боргових показників у 2013-2016 рр.

Таблиця 1

Індикатори боргової безпеки України у 2013-2016 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	40,1	70,3	79,4	81,0
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	76,8	77,5	95,8	131,0
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	7,9	13,4	13,1	9,2
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	14,4	6,0	11,2	13,7

Джерело: розраховано автором за даними [2, 3]

За аналізований період індикатори бюджетної безпеки мали різноспрямовані тенденції: вони знаходилися як у межах задовільного

значення, так і перевищували граничне задовільне значення індикатора, переходячи у зону небезпеки. Значний вплив на показники мала стрімка девальвація гривні, яка значно знецінилась (в аналізований період відносно долара вона подешевшала майже втричі). Переоцінка позик за новим курсом значно збільшила їх вартість та сукупну суму боргу.

Багато вчених-економістів пояснюють погіршення стану боргової безпеки саме різким збільшення обсягу державного боргу. Що в свою чергу було викликано такими вагомими ризиками:

- зростання дефіциту державного бюджету й сектору загальнодержавного управління;

- важка політична криза та воєнний конфлікт, який тривав протягом 2014 р. і продовжується в поточному році, що вимагає додаткового фінансування сфери оборони;

- глибока економічна рецесія, викликана необхідністю реформатування економічних зв'язків, що пов'язано з нівелюванням економічного вкладу АРК, частини Донецької та Луганської областей, відходом від економічного кооперування з Російською Федерацією, низкою внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на виконання дохідної частини бюджету й вимагають додаткових джерел фінансування;

- наявність соціальних та інших зобов'язань держави, що мають виконуватися, незважаючи на економічну нестабільність, передусім забезпечення потреб населення в енергоносіях (природному газі й електроенергії), виконання зобов'язань з виплати пенсій тощо;

- необхідність додаткових коштів для здійснення структурного реформування та стабілізації економічної ситуації [4, с.72].

Зазначені фактори можуть мати негативний наслідок для економічного і політичного розвитку держави. Зокрема, це може призвести до подальшого зниження суверенного рейтингу України провідними міжнародними кредитними агентствами, який сьогодні виступає важливим чинником при прийнятті іноземними інвесторами рішень щодо вкладання капіталу в економіку країни та знову ж таки призведе до підвищення вартості нових позик [5, с.172].

Якщо розглядати шляхи покращення стану боргової безпеки України. то серед них можна виділити такі напрями:

- фінансове планування обслуговування та погашення державного боргу в розрізі декількох часових періодів (місяць, квартал, рік і більше), що підвищить гнучкість і ефективність управління державним боргом через прийняття своєчасних управлінських рішень при зміні ситуації із надходження до бюджету коштів, необхідних для обслуговування боргу;

- зменшення обсягів іноземних кредитів, гарантованих урядом, забезпечення умов і сприяння самостійному виходу вітчизняних підприємств на міжнародні фінансові ринки для залучення інвестицій;

- законодавче обмеження розміру державного боргу, враховуючи високі ризики, значну частку запозичень в іноземній валюті, нестабільність

податкових надходжень до державного бюджету, недостатній розвиток інституційного середовища тощо [6, с. 34];

- створення нормативно-правового забезпечення управління боргом та боргової політики держави, а також розширення показникової бази боргової безпеки та їх законодавче закріплення, що в свою чергу буде сприяти більш якійсь характеристикі сучасний стан боргового елемента економіки;

Дослідивши проблематику боргової безпеки, можна зробити висновок, що тенденція до зростання її показників простежується упродовж останніх років, що пов'язано з нестабільною ситуацією в країні, а також тиском боргових виплат на державні фінанси. Для зниження боргової залежності України варто шукати шляхи зміни, адже така ситуація не створює сприятливий клімат для подальшого розвитку України.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
4. Лондар Л. П. Борговий складник фінансової безпеки України: загрози та індикатори / Стратегічні пріоритети, № 2 (35), 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/9-304e4.pdf>.
5. Філончук Л. Основні загрози борговій безпеці держави / Л. Філончук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». -2015. - №12/3.- С. 169-172.
6. Сімків Л.Є. Державний борг України: сучасний стан та основні тенденції / Л.Є. Сімків, Ю.Д. Лозяк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» - Випуск 11, 2015 – С. 32-35.

Борисова С. Є., д.е.н., доцент
Донбаська державна машинобудівна академія
Назаренко О. С., студентка
Донбаська державна машинобудівна академія
svetevbor@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах розвитку економіки України проблеми інноваційної політики та її наслідки, їх вплив на господарське життя заслуговують особливої уваги. На сьогодні проблеми інноваційного розвитку України цілком не визначено та не розглянуто. Зарубіжний досвід свідчить про те, що успішний розвиток економіки, в певній мірі, залежить від зваженої, обміркованої системи контролю за державними інноваційними процесами та їх достатнім фінансуванням. Метою даної роботи є визначення причин недостатньо високого рівня розвитку інноваційної політики, перешкод, що затримують її розвиток, пошук основних шляхів їх розв'язання та подолання проблем, які виникають в інноваційній системі. Дослідженню інноваційної політики та методам її регулювання приділяють багато уваги зарубіжні вчені-економісти та вітчизняні дослідники, а саме: Д. Львов, Р. Солоу, О. Тоффлер, Й. Шумпетер, О. М. Алимов, В. П. Александрова, Ю. М. Бажал, П. Ю. Беленький, Є. І. Бойко, М. І. Долішній та інші. У цих наукових працях підіймаються питання щодо створення, оцінки, впровадження інновацій та їх розповсюдження [1].

На даний час стан інноваційного розвитку в Україні можна назвати незадовільним. Інноваційні зміни не набули вагомих масштабів та перетворень, кількість суб'єктів господарювання, які займаються впровадженням інновацій, з кожним роком значно скорочується і становить 12-14%, що менше в 3-4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Значна частина інноваційних підприємств не здійснює фінансування наукових досліджень в інтересах свого виробництва. Така ситуація вказує на нестачу коштів та на відсутність державної системи стимулювання інноваційної діяльності. Занадто низький рівень наукоємності сучасного українського виробництва визначається не тільки дефіцитом фінансових ресурсів, а й браком стимулів і пільг. Фундаментальне значення має структура економіки. В сучасному економічному середовищі переважають галузі з низьким рівнем технологій виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей (добувна, паливна, харчова, легка промисловість, агропромисловість).

Основні проблеми, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні: недостатність науково-методологічної бази для створення інноваційної системи; недостатність системності у заходах, що здійснюються державою щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки; розробка стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку для здійснення державою інноваційної діяльності; відсутність координації дій суб'єктів інноваційної діяльності; нестача фінансових ресурсів для впровадження

наукових досліджень та інноваційних розробок; несприятливий інвестиційний клімат для залучення іноземного капіталу; слабкий рівень нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності в країні; слабе формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції [2]. Таким чином, інноваційна інфраструктура в Україні розвивається слабо. Українські бізнес-центри, технополіси та технопарки, венчурні та інвестиційні фонди не в змозі в повному обсязі задовольнити інноваційні потреби країни. Тому державні та комерційні організаційно-економічні механізми підтримки повинні стати опорою для інноваційного розвитку національної економіки. Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом: визначення напрямів інноваційної діяльності на державному, регіональному та місцевому рівнях; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансування інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ щодо надання кредиту на інноваційні проекти; запровадження пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [3].

Законодавча база України не в повній мірі відповідає світовим стандартам. Для вдосконалення українського законодавства слід більше привертати уваги позитивному досвіду інноваційного розвитку в більш розвинених країнах та застосовувати його до особливостей національної економіки. Інноваційна діяльність – важливе питання, увагу якому приділяють, як українські, так і зарубіжні вчені. Оскільки інноваційні процеси почали турбувати науковців відносно нещодавно, багато проблем у цій галузі ще не досліджено та не вивчено [4]. Нормативно-правова база повинна формуватися у відповідності з тенденціями, які спостерігаються у світі. Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну силу країни та її перспективи на світовому ринку.

Література:

1. Алимов О. М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О.М. Алимов, В. В. Микитенко // Продуктивні сили України. Науково-теоретичний економічний журнал. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – № 1. – С. 135–151.

2. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці / В. Бурлака // Діловий вісник. – № 12 (199). – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2010/dv1012131.ua.html>.

3. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність. Навч. посіб. / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенін. – К.: ЦУЛ, 2010. – 392 с.

4. Гуржій А. М. Інноваційна діяльність в Україні. Монографія. / А. М. Гуржій, Ю. В. Каракай. – К.: УкрІНЕІ, 2009. – 144 с.

Борисова С. Є., д.е.н., доцент
Донбаська державна машинобудівна академія
Швецова І. В., студентка
Донбаська державна машинобудівна академія
svetevbor@mail.ru

СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах для забезпечення економічного росту, конкурентоспроможності виробництва та продукції, розвиток всіх галузей народного господарства повинен носити інноваційний характер. Перед підприємствами стоїть нелегка задача: якщо вони не випускатимуть нову продукцію, то рано чи пізно стануть збитковими, а якщо будуть випускати, то це пов'язано з великими витратами, тому достатнє фінансове забезпечення підприємств сьогодні є дуже актуальним питанням.

Методологічною і теоретичною основою дослідження стали праці провідних вітчизняних вчених в області інноваційної діяльності підприємств, таких як: Єрмак С.О. [1], Карпенко А.В. [2], Колодізев О. М. [3].

Фінансування інноваційної діяльності – це процес забезпечення та використання грошових коштів, які направлені на розробку та організацію нових видів продукції та на створення нових технологій, послуг, техніки, впровадження нових методів управління [1].

Система фінансування інноваційної діяльності повинна забезпечувати наступні завдання: створення необхідних передумов для ефективного впровадження новинок; розвиток стратегічного інноваційного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку діяльності підприємств; створення умов, які необхідні для матеріального забезпечення кадрового потенціалу.

Джерела фінансування можна поділити на державні ресурси та власні ресурси підприємства.

Державні ресурси – це кошти з державного бюджету, з обласних, районних та місцевих бюджетів, податкові пільги для інноваційної діяльності, кошти з позабюджетних фондів, державні займи, міжнародні кредити.

Ресурси підприємства – це власні кошти підприємства, продаж акцій, пожертвування, ресурси інвестиційних, страхових компаній та недержавних пенсійних фондів, банківські та комерційні кредити, ресурси іноземних інвесторів.

В табл. 1 розглянуто структуру джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні за період 2005-2015 рр.

Основними джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств України є власні кошти, кошти державного бюджету, кошти іноземних інвесторів та інші джерела [2].

Як видно з табл. 1, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств за аналізований період є власні кошти, частка яких у

2015 році у загальній сумі витрат становила 97,2%. Проте фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів обмежує реалізацію потенціалу підприємств, оскільки для інвестицій потрібні значні фінансові вливання, якими самі підприємства не володіють.

Таблиця 1

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні за період 2005-2015 рр. [4]

Рік	Загальна сума витрат, млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інших джерел	
		млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
2005	5751,6	5045,4	87,72	28,1	0,49	157,9	2,75	520,2	9,04
2006	6160,0	5211,4	84,60	114,4	1,86	176,2	2,86	658,0	10,68
2007	10821,0	7969,7	73,65	144,8	1,34	321,8	2,97	2384,7	22,04
2008	11994,2	7264,0	60,56	336,9	2,81	115,4	0,96	4277,9	35,67
2009	7949,9	5169,4	65,02	127,0	1,60	1512,9	19,03	1140,6	14,35
2010	8045,5	4775,2	59,35	87,0	1,08	2411,4	29,97	771,9	9,59
2011	14333,9	7585,6	52,92	149,2	1,04	56,9	0,40	6542,2	45,64
2012	11480,6	7335,9	63,90	224,3	1,95	994,8	8,67	2925,6	25,48
2013	9562,6	6973,4	72,92	24,7	0,26	1253,2	13,11	1311,3	13,71
2014	7695,9	6540,3	84,98	344,1	4,47	138,7	1,80	672,8	8,74
2015	13813,7	13427,0	97,20	55,1	0,40	58,6	0,42	273,0	1,98

За результатами аналізу спостерігається, що частка фінансування з державного бюджету у формі субсидій, дотацій, цільового фінансування та допомоги досить низька (у 2015 році лише 0,4%). Це свідчить про те, що держава пасивна до розвитку інноваційної діяльності, незначне фінансове забезпечення з боку держави практично не впливає на загальний розвиток інноваційної діяльності. У більшості розвинених країн найбільшу частку фінансування інноваційної діяльності займають кошти з державного бюджету. В Україні в умовах дефіциту державного бюджету таке фінансування дуже обмежене, частка у структурі фінансування є нестабільною та дуже низькою.

Залучення коштів зарубіжних інвесторів дає змогу забезпечувати функціонування наукових установ, оснащення їх сучасним обладнанням, підтримку рівня життя наукових кадрів. Але станом на 2015 рік частка іноземних інвестицій склала лише 0,42%.

В умовах нестабільної економіки України для підприємств стимул витратити кошти на інновації практично відсутній. Але для багатьох підприємств інноваційна діяльність є основним видом діяльності, для більшості із них інновації розглядаються як засіб для досягнення стратегічної мети розвитку.

Таким чином, очевидно, що в даний час стан інноваційної діяльності в нашій державі не відповідає вимогам країн, що динамічно розвиваються, і залишає бажати кращого. Виходячи із аналізу джерел фінансування інновацій

за 2005–2015 рр., можна зробити висновок, що фінансування інноваційної діяльності залишиться власною справою компаній.

На рис. 1 розглянуто динаміку витрат на фінансування інноваційної діяльності в країні за період 2005-2015 рр.

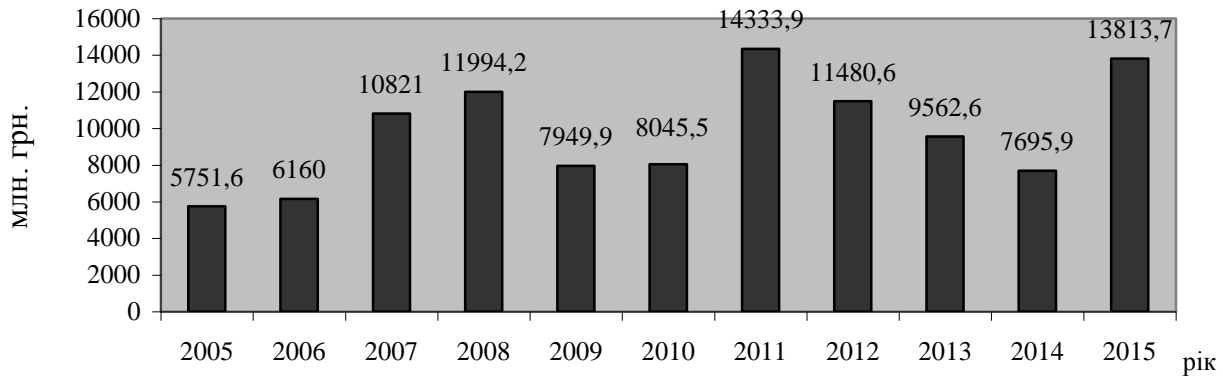

Рис. 1. Динаміка витрат на фінансування інноваційної діяльності підприємств України за 2005-2015 рр. [4]

За даними рис. 1, найбільша сума витрат на інноваційну діяльність спостерігалась у 2011 році (14333,9 млн. грн.), найменша – у 2005 році (5751,6 млн. грн.). Зростання суми витрат несуттєво вплинуло на розвиток інноваційної діяльності, перш за все, це пов'язано зі скороченням організацій та кадрів в сфері інновацій та низьким рівнем підтримки з боку держави.

Для удосконалення фінансового забезпечення необхідне: запровадження державних субсидій та дотацій для проведення науково-дослідницьких робіт у розмірі 20-30% від загальної суми витрат [3]; залучення іноземних інвесторів до фінансування науково-інноваційної діяльності у розмірі 18-20% від загальних витрат; запровадження податкових стимулів для окремих видів діяльності; залучення коштів міжнародних компаній під гарантії уряду; створення небанківських спеціалізованих інноваційних підприємств для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм; створення ефективної інфраструктури для здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності.

Література:

1. Єрмак, С. О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4034>.
2. Карпенко А. В. Рівень фінансування інноваційної діяльності в Україні / А. В. Карпенко // Економічні інновації. – 2013. – № 54. – С. 72-78.
3. Колодізев О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки / О. М. Колодізев. – Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2011. – 508 с.
4. Сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Гаврилова Л. В., здобувач
Київський національний торговельно-економічний університет
infomf@minfin.gov.ua

ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Видатки бюджету є важливим інструментом макроекономічної політики, впливаючи на рівень цін, зайнятість, виробництво. Особливої уваги заслуговують питання формування видаткової частини бюджету у відповідності до визначених пріоритетів розвитку економіки, необхідності підвищення ефективності управління такими ресурсами, досягнення результативності від здійснених бюджетних видатків на всіх стадіях бюджетного процесу. Система регулювання бюджетних видатків є вагомим чинником відтворюваних процесів на макрорівні, що направлено на реалізацію пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Видатки бюджету відіграють важливу роль в економічному розвитку країни. Забезпечення ефективного бюджетного планування дозволяє забезпечити формування показників видатків та напрямів їх використання, встановити взаємозв'язок між державними завданнями та граничними обсягами бюджетних коштів.

Дієвим підходом до бюджетного планування є програмно-цільовий метод, який ґрунтується на раціональному управлінні бюджетними коштами та спрямований на вирішення соціально-економічних питань, що стоять перед суспільством на певному етапі його розвитку. Формування бюджету за програмно-цільовим методом дозволяє визначити бюджетні показники на основі планування відповідних суспільно значущих досягнень на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць, відповідних галузей економіки та соціальної сфери, забезпечити розробку взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення у встановлені терміни. Програмно-цільовий метод планування видатків є інструментом середньострокового бюджетного планування, за допомогою якого забезпечується формування структури видатків на перспективу за пріоритетами, що відповідають стратегічним цілям держави з метою реалізації завдань соціального та економічного розвитку країни.

Подальший соціально-економічний розвиток країни у певній мірі залежить від підвищення якісного рівня системи планування та використання державних видатків. Формування видаткової частини бюджету повинно здійснюватися у відповідності до визначених пріоритетів розвитку економіки, досягнення результативності від здійснених бюджетних видатків. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету як інструмент бюджетного регулювання надає можливість встановити пріоритети в межах граничних обсягів бюджетних асигнувань, регулювати розподіл коштів між бюджетними програмами, сприяти більшій ефективності та прозорості використання бюджетних ресурсів, посилити взаємозв'язок між використаними бюджетними

коштами та отриманими відповідними результатами, рівнем наданих суспільних послуг.

На основі дослідження теоретичних засад програмно-цільового методу розкрито його економічну сутність в якості інструменту планування видатків бюджету, спрямованого на формування показників видаткової частини бюджету за програмами на довго – і середньостроковий період з метою отримання соціально значущого результату у певній галузі згідно із стратегічними напрямками політики соціально-економічного розвитку країни та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Програмно-цільовий метод планування бюджетних видатків є ефективним інструментом регулювання суспільного розвитку. Використовуючи даний метод бюджетного планування, державні фінансові інститути здійснюють формування показників бюджету на перспективний період для досягнення цілей, визначених відповідно до стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку країни.

Програмно-цільовий метод забезпечує контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, фактичними результатами реалізації бюджетних програм, формує систему звітування та оцінювання діяльності розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів, забезпечує належний рівень прозорості ухвалення рішень у державному секторі, що сприяє створенню умов для розробки та реалізації дієвої економічної політики. Обґрунтоване визначення обсягу та структури бюджетних видатків на перспективу з урахуванням забезпечення їх ефективного та результативного впливу на соціально-економічний розвиток держави та територій створить передумови для прискореного економічного зростання на інноваційній основі та підвищення життєвого рівня населення. Подальший розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі має здійснюватися на основі запровадження стратегічного та середньострокового бюджетного планування, ґрунтуватися на ретельному аналізі оптимально необхідного обсягу асигнувань бюджету для фінансування програми у перспективному періоді, здійснення контролю за досягненням мети бюджетної програми. Доцільним є розробка критеріїв оцінки бюджетних програм щодо обсягу затрат, якості надання послуг або вироблення продукції, досягнення визначених результатів, рівня ефективності використання бюджетних коштів з метою підвищення адаптивності системи планування бюджетних видатків до суспільних потреб на певному етапі розвитку.

Важливою передумовою удосконалення програмно-цільового методу планування є державні цільові програми, які є складовою стратегії розвитку країни, її адміністративно-територіальних одиниць, галузей економіки. Проведений аналіз державних цільових та бюджетних програм свідчить про потребу посилення їх взаємозв'язку. Ефективність управління видатками державного бюджету, в певній мірі, залежить від якісного рівня розробки та кількості бюджетних і державних цільових програм. З часу інтеграції програмно-цільового методу у бюджетний процес їх кількість зростала щороку, що обумовило потребу збільшення частки перерозподілу валового

внутрішнього продукту через бюджетну систему. Потребується подальше проведення оптимізації головних розпорядників коштів та кількості бюджетних програм з метою недопущення планування та виконання програм, які не відносяться до основних функцій та завдань головного розпорядника коштів.

На сучасному етапі розвитку програмно-цільового методу важливим завданням є оптимізація кількості бюджетних програм з урахуванням принципів: системності і послідовності реалізації політики у сфері бюджетного планування, що надасть змогу для визначення ефективної структури та змісту бюджетних програм, забезпечення достатнього рівня якості організації роботи державних інституцій; цілісності, що надасть змогу для взаємоузгодження видатків за бюджетною програмою з соціально-економічними прогнозами розвитку країни на середньострокову перспективу, показниками розвитку окремих галузей економіки та органів державної влади на коротко- і середньостроковий періоди; дотримання інтересів держави з метою розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів виходячи з необхідності реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та забезпечення економічної безпеки держави; результативності з метою досягнення відповідних результатів за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів; ефективності з метою досягнення поставленої мети у процесі виконання бюджетної програми; цільового використання бюджетних коштів, що надасть змогу для спрямування бюджетних коштів на цілі та завдання, визначені планом діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

Література:

1. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку / Л. В. Лисяк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
2. Мярковський А.І., Чугунов І.Я. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 5. – С. 5-15.
3. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 64–73.

Гнилянська О. В., к.е.н., викладач
Львівський інститут менеджменту
 gnulanska@ukr.net

Стеченко К. І., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 katena08@i.ua

СИСТЕМА ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ, ВИДАТКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Оскільки Державний бюджет впливає на процеси розвитку як соціальної так і економічної сфер діяльності держави, то досить актуальним є вивчення саме джерел формування доходів і видатків Державного бюджету України, проведення їх оцінки, виявлення шляхів їх раціонального використання.

Проблеми формування, управління та ефективності використання доходів і видатків Державного бюджету розглядали: Ю.С. Калітвенцева, Н.В. Проць, Н.А. Малиш та інші. Проте ця проблема і на сьогодні залишається актуальною та потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей формування доходів і видатків Державного бюджету України в кризових умовах та можливих джерел їх оптимізації.

Доходи Державного бюджету є базою фінансової діяльності держави. Їх склад та форми мобілізації залежать від системи господарювання, та від економічних завдань, які вирішує суспільство у певний час. В загальному, завдяки доходам Державного бюджету відбувається соціально-економічний розвиток країни як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях, а також здійснюється забезпечення населення фінансовою підтримкою. Матеріальну основу видатків Державного бюджету становлять грошові кошти, які спрямовуються на фінансування економіки, соціальної сфери і соціальних потреб населення, державне управління, оборону та інші суспільні потреби [1, С.18].

Розглянемо зміни обсягів доходів та видатків Державного бюджету протягом 2012-2015 рр.

Таблиця 1

Динаміка обсяг доходів і видатків Державного бюджету України протягом 2012-2015 рр., млн. грн.

	2012	2013	2014	2015
Доходи	346 054,0	339 226,9	357 084,2	534 694,8
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	1 342,5	1 609,3	2 118,0	3 144,0
Видатки	395 681,5	403 456,1	430 217,8	576 911,4
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	124 459,6	115 848,3	130 600,9	173 980,0
Кредитування	3 817,7	477,5	4 919,3	2 950,9
Дефіцит (-) / Профіцит (+)	-53 445,2	-64 706,7	-78 052,8	-45 167,5

Аналізуючи дані таблиці 1 можна стверджувати, що протягом досліджуваного періоду доходи бюджету мають тенденцію до зменшення. Найменший обсяг доходів спостерігався у 2015 році, а найбільший – у 2014 році. Щодо видатків, то вони навпаки щороку зростають. Найбільшого показника видатків країна досягла у 2015 році. Тобто, в країні протягом 2012-2015 рр. спостерігається дефіцит бюджетних коштів, що є негативним явищем в економіці країни. Розглянемо також обсяги доходів та видатків протягом січня-березня 2016-2017 рр. [2].

Таблиця 2

Обсяг доходів та видатків протягом січня – березня
2016-2017 рр., млн. грн.

Показник	2016			2017			Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, %		
	Загальн. фонд	Спец. фонд	Всього	Загальн. фонд	Спец. фонд	Всього	Загальн. фонд	Спец. фонд	Всього
Доходи	121427,4	7731,2	129158,6	162486,6	12 270,5	174757,1	133,8	158,7	135,3
Видатки	133766,9	6381,6	140158,5	175827,6	8728,9	184556,5	131,4	136,8	131,7

Як видно з таблиці 2 у 2017 році, в порівнянні з 2016 роком, доходи як загального, так і спеціального фондів зросли, а видатки бюджету також мали тенденцію до збільшення [3].

Отже, сьогодні управління доходами і видатками бюджету в Україні належить до найпроблемніших галузевих напрямів управлінської діяльності. У час, коли Україна стала націленою до входу у Європейський Союз, дуже актуальним є питання побудови системи доходів і видатків бюджету, яка може бути прикладом і помічником у запозиченні способів вирішення проблем.

Таким чином, оптимізація видатків державного бюджету є завданням бюджетної політики України. Потрібно спрямовувати фінанси в сферу, яка дає приріст ВВП. Залучення державних інвестицій, видатки на економічну діяльність, паливно-енергетичний комплекс, а скороченню підлягають такі статті витрат як: соціальний захист та забезпечення, утримання чиновницького апарату.

Література:

1. Коломієць Н.О. Державні фінанси у період фінансової кризи в Україні / Н.О. Коломієць // Вісник Харківського університету фінансів. – 2015. – С.15-23.
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: minfin.gov.ua

Голинський Ю. О., к.е.н.
Львівський національний університет імені І.Я. Франка
yuriy.holynskyy@gmail.com
Піщуліна І. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
pischulina@ukr.net)

КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ВИДАТКІВ

У сучасних умовах економічного розвитку важливим є макроекономічна стабілізація економіки країни, удосконалення діючих механізмів та пошук нових напрямів розвитку казначейської системи обслуговування бюджетів. Економічне оновлення країни потребує зміцнення бюджетів усіх рівнів як важелів ефективного розвитку національного господарства.

Метою дослідження є пошук нових шляхів удосконалення контролю у системі казначейського обслуговування бюджетів за видатками.

В основі казначейського обслуговування бюджетів за видатками лежить комплекс організаційних процедур щодо забезпечення обліку видаткових операцій, здійснення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів та формування фінансової звітності.

На сьогодні – головним призначенням Державної казначейської служби України є оптимальне управління державними фінансовими ресурсами, основним завданням – удосконалення системи ефективного управління коштами державного бюджету і процедур попереднього контролю за їх витрачанням.

На основі звітності Управління державної казначейської служби України у Соборному районі міста Дніпра проведено аналіз касового виконання бюджету за 2016 рік.

Надходження до загального фонду державного бюджету за 2016 рік склали 1 166,4 млн грн, у тому числі 87,0 % припадає на податкові надходження, 13,0% – на неподаткові надходження. Найбільшу питому вагу у загальній сумі доходів загального фонду складають: податок на додану вартість (42,0 %), податок та збір на доходи фізичних осіб (19,3 %), податок на прибуток підприємств (22,8 %). У січні – грудні 2016 року надходження до спеціального фонду державного бюджету склали 157,15 млн грн.

Надходження до загального фонду місцевого бюджету Соборного району м. Дніпра у січні – грудні 2016 року склали 398,1 млн грн. На податкові надходження припадає 27,6 % загального обсягу доходів, на неподаткові надходження – 5,9 %, на офіційні трансферти – 60,8 %. Власних надходжень з усіх джерел отримано розпорядниками коштів бюджету району на загальну суму 23,4 млн грн.

Державний бюджет за видатками загального фонду виконано на 501,4 млн грн, що складає 99,93 % від запланованого на рік обсягу. По

спеціальному фонду у січні – грудні 2016 року здійснено касових видатків на 59,4 млн грн, що складає 86,3 % від запланованого обсягу на рік. По загальному фонду місцевих бюджетів видатків проведено на 883,4 млн грн та на 129,1 млн грн по спеціальному фонду, що складає відповідно 95,6% та 83,2% від запланованого на рік обсягу.

Видатки загального фонду державного бюджету протягом трьох років значно зростали. Так у 2015 році порівняно з 2014 роком абсолютний приріст видатків за загальним фондом державного бюджету склав 74,1 млн грн, у 2016 році порівняно з 2015 роком абсолютний приріст склав 67,3 млн грн

Видатки за спеціальним фондом державного бюджету у 2016 році порівняно з 2014 зросли на 11,0 млн грн.

Бюджетна політика у сфері державних видатків є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних реформ за обмеженості фінансових ресурсів держави.

Держказначейство, виконуючи функцію обслуговування державного і місцевих бюджетів, здійснює попередній і поточний контроль, що по суті є запобіжним заходом для бюджетних установ щодо можливих порушень при використанні ними бюджетних коштів і кроком до реалізації аудиту як форми фінансового контролю у державі.

З метою удосконалення контролю виконання бюджетів за видатками пропонується внести зміни до абзацу 4 частини 1 статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі», де передбачається здійснювати процедуру допорогових закупівель з використанням електронної системи закупівель, за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому цієї частини.

Для економії бюджетних коштів доцільно вдосконалити програмне забезпечення в органах державного казначейства України та у розпорядників і одержувачів бюджетних коштів шляхом введення обов'язкового контролю за обсягом видатків на придбання товарів, робіт та послуг за визначеним предметом закупівлі до четвертого знаку коду за Єдиним закупівельним словником ДК 021:2015. Розпорядникам та отримувачам бюджетних коштів пропонується у призначенні платежу вказувати перші чотири знака коду товарів, робіт та послуг за ДК 021:2015.

Реформування економічних відносин у напрямі ринкових перетворень в Україні охоплює тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства, зокрема й державний контроль і найважливішу ланку і невід'ємний його складник – фінансовий контроль.

Література:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

Гордієнко В. О., к.е.н, доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 vog1814@gmail.com

ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ВІД ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

З 01.01.2002 по 01.01.2015 спостерігався швидкий зріст прямих іноземних інвестицій(ПІІ), за цей період вони зросли приблизно в 12,5 разів. Потім у 2015 році було падіння у 1,25 разів, що пояснюється наслідками політичної і економічної кризи на Україні. Ця тенденція не змінилась і у 2016 році. Іноземні інвестори за 9 місяців 2016 р. вклали в економіку України лише 3,8 млрд. дол. і загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у вигляді акціонерного капіталу на 1 жовтня 2016 р. склав 45,152 млрд. дол. [1]. У розрахунку на одного жителя країни цей показник становить 1 058 дол., що практично в 5 разів менше ніж у Польщі [2]. Слід зазначити 2,2 млрд. дол. з них — інвестиції в банківський сектор, що пояснюється до капіталізацією банків акціонерами [1]. Таким чином можна сказати, що протягом 2016 р. завдяки фінансовому сектору Україна отримала основний приплив інвестицій у країну.

Неефективна економічна політика з її антисоціальними та антипідприємницькими новаціями, ставить країну в не вигідне становище.

За розглянутий у роботі період індекс зміни ПІІ по галузям наведено у таблиці (розрахунки проведено автором на основі інформації наведеної в [3]).

Таблиця

Індекс зміни ПІІ по галузям

Галузь	Індекс	Стандартне відхилення
1. Сільське, лісове та рибне господарство	Збільшення у 7,1 разів	252,8
2. Промисловість	Збільшення у 5,9 разів	5331,8
3. Будівництво	Збільшення у 11,2 разів	584,9
4. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	Збільшення у 7,9 разів	2007,0
5. Фінансова та страхова діяльність	Збільшення у 32,6 разів	6435,0
6. Операції з нерухомим майном	Збільшення у 22,4 разів	1515,4
7. Освіта	Збільшення у 3,1 разів	10,6
8. Охорона здоров'я та соціальна допомога	Зменшення на 60%	51,8
9. Усього ПІІ	Збільшення у 10 разів	18278,3

Аналізуючи наведені данні можна стверджувати, що найбільше збільшення ПІІ за період дослідження було в таких галузях як: «Фінансова та страхова діяльність» (32,6 разів), «Операції з нерухомим майном» (22,4 разів). Найменше збільшення ПІІ за період дослідження було в таких галузях як:

«Охорона здоров'я та соціальна допомога» (зменшення на 60%), «Освіта» (збільшення у 3,1 разів), «Промисловість» (збільшення у 7,9 разів).

Найбільша волотильність ПІІ за період дослідження була в таких галузях як: «Фінансова та страхова діяльність» (6435,0), «Промисловість» (5331,8) «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів» (2007,0), «Операції з нерухомим майном» (1515,4).

Аналізуючи наведену в таблиці інформацію можна зробити наступні висновки:

- проблему для економіки України складають не тільки малі обсяги ПІІ, але й їх галузева структура;

- глибокі диспропорції існують у розподілі інвестицій за галузями.

Передусім інвесторів цікавлять інвестиції в галузі, де за короткий час можливо забезпечити повернення вкладеного капіталу з отриманням найбільшого прибутку (галузі 5,6 табл.). Інвестувати у фінансову і страхову діяльність було вигідно бо ставка рефінансування у ФРС США була в аналізованій період значно нижчою (коливалась від 0,5% до 0,25%) ніж в Україні (7- 12,5%). Тому інвестори без ризику заробляли на цій різниці. Стосовно інших галузей лідерів (з індексів зміни величини ПІІ) то це пояснюється спекулятивним попитом на послуги цих галузей і можливістю отримання готівки. Ціни на квартири в Україні перевищують Європейські ціни, хоч якість надання цих послуг незрівнянна з іншими країнами світу. Причому слід наголосити, що навіть в період світової кризи, при відсутності попиту на житло, ціни на квартири практично залишаються на докризовому рівні. Крім того перелічені галузі (3,5,6 табл.) не потребують великих вкладень, працюють з готівкою і мають можливості до приховування прибутків.

Галузі які відносяться до економіки знань (освіта, охорона здоров'я та соціальна допомога) практично не інвестувались. Слід зазначити, що індекс росту інвестицій у ці галузі з 2002 по 2015 роки був також мінімальним по відношенню до інших. Так індекс зміни величини ПІІ в «Освіту» (збільшення у 3,1 разів), в «Охорону здоров'я та соціальну допомогу» (взагалі зменшення на 60%), є мінімальним серед інших галузей. Це пояснюється тим, що освіта і охорона здоров'я не є пріоритетами для України і потребують великих інвестицій, віддача від яких є проблемою.

Велика волотильність ПІІ по галузям економіки за період дослідження характеризує їх нестабільність, а також величину ризику при вкладенні коштів. На величину волотильності суттєво вплинула політична і економічна криза 2014 року.

Інвестиційна політика повинна сприяти її економічному і соціальному розвитку. Потрібне збільшення інвестиційної складової економіки – передусім, валового нагромадження основного капіталу - для переведення економіки в режим модернізації. Інвестиції - це "довгострокові вкладення капіталу в галузі промисловості". І тільки. Чому довгострокові? Мається на увазі, що на ці інвестиції повинно бути розгорнуто виробництво, воно повинно почати видавати продукцію, і лише коли почне надходити виручка за неї, тільки тоді

інвестор почне отримувати віддачу - спочатку він відшкодує свої вкладення, потім почне отримувати і прибуток.

Незначний вплив ПІІ на економіку України, що пояснюється їх недостатністю, волотильністю, а також неоптимальним розподілом по галузям.

Тому інвесторів цікавлять ті галузі, де за короткий час можливо забезпечити повернення вкладеного капіталу з отриманням найбільшого прибутку (галузі «фінансова та страхову діяльність», «операції з нерухомим майном»). Прибутки з цих секторів економіки вивозяться закордон і не дають бажаного соціально-економічного розвитку країні.

Для України потрібні ПІІ в реальний сектор економіки (у т.ч. через спрямування їх у малий бізнес, нові та наукомісткі виробництва). Їх метою має бути створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, збільшення експорту, імпортозаміщення, створення сучасної інфраструктури.

Коштів, що були вкладені у освіту і охорону здоров'я та соціальну допомогу, явно замало, щоб вони вплинули на ВВП держави. Крім того по досвіду країн світових лідерів (так званого золотого мільярду) такі вкладання коштів ефективні, але мають тривалий часовий лаг для отримання прибутку.

Вітчизняні фінансисти вважають за краще так чи інакше вивозити капітали за кордон, а не вкладати у виробництво. Таким чином інвестиції з України ідуть на Захід!

Вийти із сталої ситуації можливо лише шляхом звороту заробленої всієї у країні валюти (адже валюту ми заробляємо) на структурну перебудову країни [4].

Література:

1. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну. - Режим доступу: <http://ua.112.ua /ekonomika/obsyahy-priamykh-inozemnykh-investytsii-v-ukrainu-za-9-misiatsiv-2016-roku-zrosly-na-62-derzhstat-352909. html>.
2. Обсяг прямих іноземних інвестицій в банківський сектор України.- <http://dt.ua/ECONOMICS/obsyag-pryamih-inozemnih-investiciy-v-bankivskiy-sektor-ukrayini-za-9-misyaciv-2016-roku-sklav-2-2-mlrd-227839. html>
3. Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України». – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Гордієнко В.О. Проблеми структурної перебудови економіки України: Монографія / В.О. Гордієнко.- Дніпропетровськ: Дніпро-петр. держ. фін. акад., 2012. – 200с.

Гордієнко В. О., к. е. н, доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Кареліна Я. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 karelina.yana@mail.ru

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Державний бюджет виступає одним з головних інструментів здійснення соціально-економічної політики країни в цілому та її регіонів. Тому першочерговою метою при формуванні доходів є накопичення такого їх обсягу, який би міг реально забезпечити можливість здійснення необхідних державних видатків. За своєю сутністю, доходи державного бюджету – це сукупність грошових відносин, які складаються між державою, фізичними та юридичними особами в процесі акумуляції частини вартості ВВП у загальнодержавний фонд з метою подальшого використання цих коштів, тобто для виконання державою своїх функцій [1, с. 141] (рис.1).

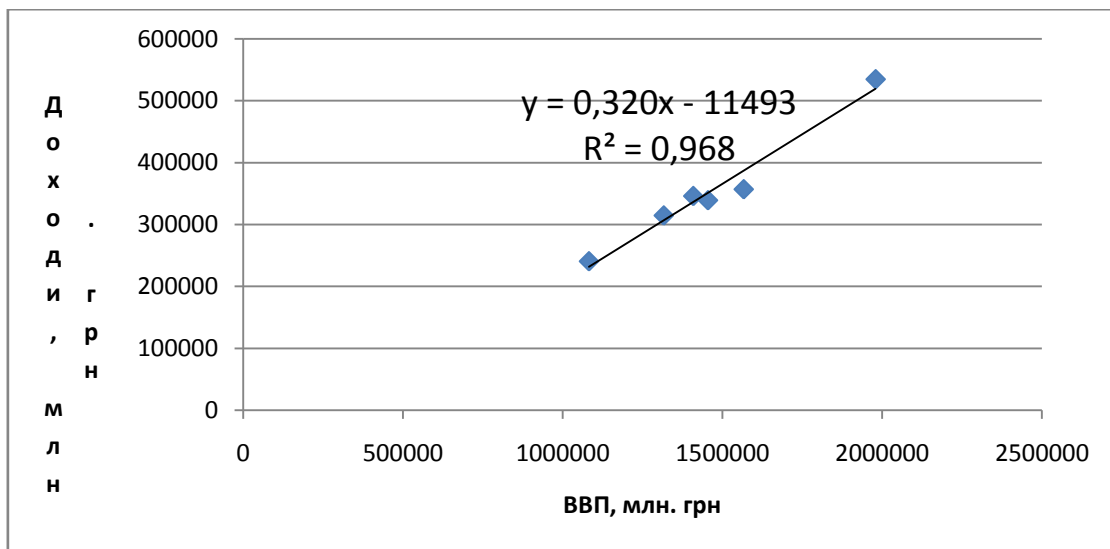

Рис.1. Залежність доходів бюджету від ВВП

Недоліки законодавства, превалювання застарілих та недостатньо ефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці утруднюють наповнення бюджету і, таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку держави [1]. Саме тому актуальним та нагальним завданням на сьогодні є удосконалення механізму формування доходів бюджету, підвищення ефективності наразі існуючого.

В умовах побудови дієвого економічного середовища та формування прогресивних засад з мобілізації податків і зборів важливе місце має відводитись запровадженню єдиної системи формування доходів бюджету [3]. Така система повинна включати до свого складу всі етапи бюджетного процесу

від прогнозування до звітування. Тобто порядок планування, виконання, звітування, контроль, моніторинг доходів бюджету мають відбуватись лише у комплексі єдиного механізму формування доходів бюджету для досягнення найбільшого ефекту та раціональності.

В свою чергу, механізм формування доходів державного бюджету передбачає залучення наступних важелів: розробку та аналіз бюджетних запитів, впровадження системи бюджетних обмежень, проведення бюджетної експертизи, бюджетне нормування й стимулювання. Основний метод, за якого стає можливим досягнення мети формування доходів бюджету, – це обов'язкова та добровільна мобілізація грошових коштів. Наразі обов'язкова реалізується насамперед через податкові платежі, адже податкові надходження в структурі доходів Державного бюджету України завжди займають найвагомішу частку. Тож, заходи держави щодо наповнення бюджету мають ґрунтуватися на політиці оптимізації податкового навантаження та детінізації економіки. Для цього необхідно створити гнучку та максимально ефективну податкову систему. До основних напрямків трансформації податків відносять: зниження податкового навантаження на суб'єктів малого бізнесу; спрощення механізму обчислення податків; запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб; реформування податкових пільг [2].

Одна третя доходів бюджетів сформована за допомогою неподаткових надходжень, основною відмінністю яких є відсутність при використанні механізмів їхньої мобілізації більшості принципів та підходів бюджетної системи, зокрема рівнозначності, стабільності, обов'язковості, всеохоплюючого характеру. Для удосконалення механізму формування даного виду доходів бажано концентрувати зусилля на диверсифікації його джерел, їхній стабілізації та зростанні обсягів, особливо у частині плати за послуги [1, с. 141].

Цілком зрозуміло, що для здійснення регулювання процесів формування доходної частини державного бюджету необхідним є його відповідне нормативно-правове забезпечення, тому насамперед необхідно зосередити увагу саме на цьому аспекті задля завчасного попередження викривлень у механізмі формування доходів.

Література:

1. Бачо Р. Стан формування доходної частини бюджету України в сучасних кризових умовах / Р. Бачо // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – № 1. – С. 140–145.
2. Молодецький Д. Проблеми формування державного бюджету / Д. Молодецький, Т. Касьяненко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. - Суми : СумДУ, 2014. – Т.2. – С. 389–390.
3. Штейсель М. Діюча система формування доходів державного бюджету України та шляхи її вдосконалення / М. Штейсель // Вісник соціально-економічних досліджень ОНЕУ. – 2013. – № 1. – С. 163–170.

Гриценко О. В., к.е.н., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
0808@rambler.ru
Сумченко О. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
12081976elena@gmail.com

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах сучасних економічних перетворень місцеві бюджети, які покликані забезпечувати збалансований соціально-економічний розвиток територій, все більше стають самодостатніми. Завдяки бюджетній децентралізації, фінансові ресурси, які є на сьогодні в розпорядженні місцевих органів влади, дозволили їм проводити активну соціально-економічну політику на місцевому рівні.

Метою бюджетної децентралізації не може бути збільшення частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті або краще утримання наявної мережі бюджетних установ. Лише підвищення якості чітко окресленого переліку послуг для кожного громадянина може забезпечити правильний напрям перетворень. Інші цілі для бюджетної децентралізації можуть призвести до неефективного використання державних коштів і погіршення соціально-економічної ситуації [1].

Проведення бюджетної децентралізації в Україні шляхом розширення повноважень та зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування триває вже довгий час та кожного року декларується в Основних напрямках бюджетної політики, але фактично відбувається процес підвищення рівня бюджетної централізації.

Для оцінки ступеня бюджетно-фінансової децентралізації використовують показник частки доходів і видатків регіональних (місцевих) бюджетів у доходах і видатках зведеного бюджету. Як відмічають окремі дослідники, показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків на рівні більш як 45 % загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30-45%, а низького рівня – менш як 30 % [2]. Впродовж 2011-2013 рр. рівень бюджетної централізації зменшився з 78,3 % до 76,2 %, і відповідно рівень децентралізації бюджетних ресурсів збільшився з 21,7 до 22,2 %. У 2014 р. відбулося незначне збільшення частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету – 77,8 %, при цьому відбулося зменшення частки видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету – 22,2 %.

Починаючи з 2015 р. місцеві бюджети отримують такі нові види трансфертів: освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів та медична субвенція. З 2015 р. до місцевих податків і зборів віднесено також податок на майно, який включає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю. Завдяки цьому

місцеві податки і збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їх частка у загальній структурі доходів місцевих бюджетів в 2015 р. сягнула 22,4 %, а обсяг – 27,0 млрд грн., в 2016 р. відповідно 24,8 % та 42,3 млрд грн.

На нашу думку, необхідно застосовувати досвід європейських країн, що рухались схожим процесом, але не копіювати їх досвід, а використовувати ті принципи та підходи, що були спільними для всіх цих країн. Зокрема, місцеві громади (районів та міст) повинні мати широку адміністративну та бюджетну автономію, водночас, вони повинні отримувати частку податкових надходжень від економічної діяльності, що відбувається в межах громади (району, міста). При виконанні цих умов буде створюватися система стимулів, що спонукатиме економіку країни до інновацій, стабільності.

Успіх реформ децентралізації, позитивні зміни в місцевих бюджетах, забезпечення економічної безпеки адміністративно-територіальних утворень можливе при поглибленні бюджетної та адміністративної автономії місцевої влади. Але це потребує реалізації інституціонального підходу, який дасть можливість збалансувати ресурси та обов'язки [3].

Отже, слід зазначити, що впродовж 2015 – 2016 рр. Україна зробила значний та важливий крок вперед у проведенні реформи децентралізації, позитивних змін в міжбюджетних відносинах. Проте незважаючи на цілий ряд позитивних нормативно-правових та адміністративних змін, реформування ще необхідно продовжувати.

На нашу думку, принцип фінансової самостійності є ключовим при формуванні бюджетів органів місцевого самоврядування. А оскільки громада є територіальною основою для створення та діяльності органів місцевого самоврядування, то при її формуванні доцільно враховувати податковий потенціал певної території. Ймовірно, що формування фінансово самодостатніх адміністративно-територіальних одиниць потребує змін не тільки у податковому та бюджетному законодавстві, але й у територіальних розмірах громад, районів та регіонів. Проблема оптимального перерозподілу повноважень та фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади та самоврядування є однією з найбільш актуальних у контексті підвищення ефективності бюджетної системи України.

Література:

1. Набатова Ю. О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю. О. Набатова, Т. В. Ус // Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
2. Євтушенко Н.М. Формування місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н.М. Євтушенко // Економічний вісник університету – 2015 - №27/1. – С.162-168
3. Плужник А.В. Механізм бюджетного забезпечення міст в умовах децентралізації / А.В. Плужник // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – С. 8-13.

Гуцалова Ю. Є., головний спеціаліст
відділу організаційно-інформаційної роботи
*Головне управління Пенсійного фонду України
в Дніпропетровській області*
ju_gutsalova@mail.ru

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

З точки зору вагомості факторів, що мають впливати на фінансову безпеку держави, пенсійне забезпечення посідає одне з найголовніших місць. Від фінансової спроможності пенсійної системи залежить добробут 12,2 млн пенсіонерів [1] (а чисельність населення України станом на 1 березня 2017 р., за даними Держстату України, склала 42371996 осіб) [2]. Тобто, пенсіонери складають 28,8 % або майже третину населення.

За умовами життя пенсіонерів, згідно з дослідженням міжнародної благодійної організації Help Age International, що вивчала рівень життя людей похилого віку, Україна опинилася на 82-му місці з 96-ти країн. Через суттєве порушення балансу між працездатною та непрацездатною частинами населення Пенсійний фонд України самостійно не справляється з завданням фінансування пенсій. Наразі відбуваються й певні структурні зміни в фінансовій системі держави, викликані розбудовою ринкових відносин і необхідністю створення оптимальної фінансової моделі соціального забезпечення [3]. У звіті австралійського центру фінансових досліджень, який визначає індекс пенсійного забезпечення (Melbourne Mercer Global Pension Index) на підставі чотирьох показників (за ступенем охоплення пенсіями, достатністю для життя, стійкістю та цілісністю) [4], українська система пенсійного забезпечення навіть не згадується серед країн з успішними та більш-менш успішними системами. Їй на те є свої причини.

Нині пенсію нижче 2000 грн отримують майже 9,5 млн чоловік – це 80% усіх пенсіонерів країни [5]. А якщо така пенсія – єдине джерело існування, то йдеться вже про бідність, що є головною причиною соціально-економічної небезпеки в країні. Якщо поглянути на розподіл пенсіонерів за розміром пенсій вищий за 2000 грн, то пенсії від 2 до 4 тис грн отримують 2,1 млн чол., а понад 4000 грн – 4,4 млн грн [там само]. Отже, статистика свідчить, що рівень життя українських пенсіонерів не є високим. Вже декілька років вони ще сплачують податки зі своїх пенсій.

Поглянемо, як наповнюється бюджет держави від сплати податку на пенсії. Згідно з даними Державної фіскальної служби, до державного бюджету України в січні-червні 2016 р. від оподаткування пенсій надійшло 341,1 млн грн, сума сплаченого зазначеного податку у 2015 р. склала 1,08 млрд грн [6]. Багато це чи мало – однозначно неможна відповісти. Загальна сума видатків на пенсійні та інші заплановані виплати склала 113,9 млрд грн. що на 10,3 млрд грн. менше у порівнянні з відповідним періодом минулого року. До бюджету ПФУ за січень-червень 2016 р. з усіх джерел фінансування надійшло 117,3 млрд грн, з яких

власні надходження склали 53,8 млрд грн, що на 25,4 млрд грн менше у порівнянні з відповідним показником 2015 р. З Державного бюджету України на фінансування пенсійних виплат надійшло 62,1 млрд грн.

Щоправда, з 1 липня 2016 р. не обкладаються податком пенсії, які перевищують десять розмірів прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня звітного податкового року, для осіб, які втратили працездатність (в 2016 році – це 10 740 гривень). Якщо ж пенсіонер отримує пенсію вище встановленої норми, то сума перевищення буде обкладатися податком за ставкою 18 % і 1,5 % відповідно. З 1 березня 2014 р. в Україні податком на доходи громадян обкладаються пенсії, що в три рази перевищують мінімальну зарплату. 1 січня 2016 р. ця сума становила 4134 грн, а з 1 травня – 4 350 грн. Якщо пенсія людини перевищує цю суму, вона зобов'язана сплатити податок 15 % від різниці між розміром пенсії і трьома мінімальними зарплатами. Також діє обмеження для працюючих пенсіонерів, які отримують 85 % від пенсії, якщо вона перевищує 1611 грн. 2 червня 2016 р. Верховна Рада України ухвалила закон про підвищення рівня неоподатковуваних пенсій до 10740 грн з 4350 грн і встановила ставку оподаткування у 18 % від суми перевищення, при цьому залишивши обмеження виплат працюючим пенсіонерам.

Нині Україні конче потрібна комплексна реформа, ключовим компонентом якої повинно бути запровадження накопичувальної пенсійної системи, так званого другого рівня системи пенсійного забезпечення. Ця важлива реформа об'єднає державні, приватні та суспільні інтереси. Зволікання з нею обертається для України втратою не тільки сподівань людей на забезпечену старість, а й значного інвестиційного ресурсу, спроможного покращити фінансову ситуацію.

Література:

1. ПФ назвав кількість пенсіонерів в Україні. URL: <http://news.finance.ua/ua/news/-/378360/pf-nazvav-kilkist-pensioneriv-v-ukrayini>
2. Населення України. URL: database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/
3. Баранник Л.Б. Пенсійне забезпечення як глобальна проблема сучасності / Л.Б. Баранник, Ю.Є. Гуцалова // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 13 квітня 2016 р. – К: НАУ. – 148 с. – С. 20-23.
4. Melbourne Mercer Global Index. URL: <https://www.mercer.com/content/dam/mercer/attachments/global/Retirement/gl-2016-mmgi-impact-ageing-populations-full-report.pdf>
5. Соловей Ю. Накопительная пенсионная система – ключевая социально-экономическая реформа / Ю. Соловей // Зеркало недели. – 2017 - № 13(309). – С. 6.
6. Скільки українці заплатили з початку року податку з пенсій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/379309/skilky-ukrayintsi-zaplatelyly-z-pochatku-roku-podatku-z-pensij>

Дмитрів В. І., к.е.н., старший викладач
Тернопільський національний економічний університет
dmytriv88@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В українських реаліях розвитку економічних процесів вагоме місце займає питання фінансової децентралізації. Протягом років незалежності сформувались чіткі тенденції щодо централізованого акумулювання коштів у державний бюджет. Натомість на місцях залишалось значно менше вільних фінансових ресурсів і джерел, щоб наповнити місцеві бюджети коштами.

Проблемам фінансової децентралізації та місцевого оподаткування присвячені праці провідних українських та зарубіжних науковців і фахівців, а саме: Т. Бондарука, М. Деркача, М. Литвина, О. Кириленко, В. Кравченко, О. Крамара, М. Корнієнко, А. Крисоватого, Л. Лісовської, І. Луніної, Р. Масгрейва та інших.

Починаючи з 2014-го року Верховна Рада ухвалила зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, таким чином запустивши процес децентралізації в країні. При цьому збільшилась кількість джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі окремих доходів із державного бюджету. Водночас об'єднаним громадам із районного рівня передавалося виконання делегованих державою повноважень: надавати соціальну допомогу, адміністративні послуги, керувати школами та дитсадками, організовувати діяльність закладів первинної медичної допомоги, культури та спорту. При цьому, на місцевому рівні, також почали отримувати фінансові вливання з держбюджету у вигляді субвенцій на освіту, медицину, розвиток інфраструктури.

Найдинамічніше процес створення територіальних громад відбувався на Тернопільщині та Хмельниччині, де в 2015-му було створено відповідно 26 та 22 об'єднаних територіальних громад. У результаті на Хмельниччині ОТГ охопили 35,9 % території та 22,8 % населення області, на Тернопільщині — відповідно 27,7 % та 21,3%. Значно відставали від них Дніпропетровська та Львівська області, де було створено по 15 таких громад, а також Полтавська, Житомирська, Чернівецька та Одеська (від 12 до 8 ОТГ). У більшості ж регіонів 2015-го об'єдналося лише по кілька громад (наприклад, по одній-дві у Київській, Сумській, Миколаївській, Херсонській, Вінницькій, Кіровоградській, Луганській, Закарпатській) або й узагалі жодна (на Харківщині). На початок 2016-го тільки в чотирьох регіонах об'єднані громади включали понад 5 % мешканців і в десяти — понад 5 % території [1].

У 2016 році темп створення об'єднаних громад пришвидшився: їхня кількість зросла зі 159 до 366, а чисельність населення більш як подвоїлася, перевищивши 3,1 млн осіб. На сьогодні вони об'єднали 1740 (близько 15%) колишніх міських, селищних та сільських рад. Змінилася й географія

найактивніших у створенні ОТГ регіонів: уперед вийшли Житомирщина, Дніпропетровщина, Вінниччина, Запоріжжя. Натомість темпи об'єднання громад на Тернопільщині та Хмельниччині, що спершу лідирували, суттєво загальмувалися.

Відмінність між об'єднаними громадами та місцевими радами (сільськими, селищними та міськими) полягає в тому, що ОТГ концентрують доходи і виконують повноваження, які раніше належали як місцевим радам, так і районам. Адже, до бюджету об'єднаної територіальної громади надходить 60 % сплаченого на її території податку на доходи фізичних осіб і 100 % адмінзбору за реєстрацію фізичних та юридичних осіб, які до створення ОТГ надходили до скарбниці району. Це дозволяє виконувати не лише фіскальну функцію податків, але й розподільчо-регулюючу функцію оподаткування. При цьому, район відповідно, повністю втрачає податкові надходження і припиняє виконувати свої повноваження на території об'єднаної громади. Крім того, ОТГ отримують у повному обсязі такі податки та збори як: рента від використання природних ресурсів та надр місцевого значення; акцизи із продажу на їхній території тютюнових та алкогольних виробів, нафтопродуктів; єдиний податок; плату за землю; податок на нерухоме майно; податок на прибуток комунальних підприємств; плату за оренду майна; транспортний податок; збір за паркування транспортних засобів; туристичний збір; адміністративні штрафи, збори за реєстрацію речових прав на нерухоме майно, плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита, що належить до відповідних бюджетів за місцем вчинення дій та видачі документів. Крім того, до бюджетів ОТГ, як і старих місцевих рад, спрямується 25% екологічного податку [2].

У кількісному вимірі обсяг відповідних надходжень до кошторисів місцевих громад у 2016 році становили надходження від ПДФО до місцевих бюджетів (крім обласних) становили 63,2 млрд грн, єдиного податку — 17 млрд грн, плати за землю — 23,3 млрд грн., акцизів — 11,6 млрд грн., податку на нерухоме майно — 1,4 млрд грн. Водночас частка вже створених ОТГ у загальних доходах місцевих скарбниць усе ще незначна. У 2016 бюджетному році 159 утворених до його початку об'єднаних громад отримали лише 1,7 млрд грн ПДФО, 0,45 млрд грн. єдиного податку, 0,56 млрд грн. плати за землю та 0,37 млрд грн акцизів [1].

Необхідно зазначити, що процес об'єднання громад гальмується з багатьох причин. Однією з вагомих причин є те, що із 12 тис. старих місцевих рад майже половина були дотаційними. Самодостатні органи місцевого самоврядування неохоче об'єднуються у громади. Ще один фактор — прагнення місцевих керівників зберегти посади та вплив, адже, як показує досвід, навіть в офіційно дотаційних громадах використання повноважень дає можливість отримувати чималі нелегальні доходи.

Зі 159 ОТГ України, які об'єдналися до початку 2016 бюджетного року, більшість виявилися дотаційними (125 громад). Середній рівень дотаційності ОТГ у різних регіонах країни суттєво різниться. Наприклад, на Івано-

Франківщині він становить 42 %, у Львівській області — 31 %, у Чернівецькій — 28 %, на Тернопільщині — 21 %. Водночас на Хмельниччині та Житомирщині — 13%, на Дніпропетровщині, Черкащині та Одещині — 8–9 %, на Запоріжжі та Вінниччині — 5–6 %, а на Полтавщині та Чернігівщині — взагалі лише 2–4 %.

В Україні самодостатніми здебільшого є громади які успадкували ще з радянських часів чи, рідше, збудовані в останні десятиліття промислові, енергетичні чи транспортні підприємства або мають інфраструктуру ключових транспортних магістралей, які проходять їхньою територією (АЗС, готелі, заклади харчування тощо).

Наприклад, на Тернопільщині із двадцяти шести об'єднаних громад лише чотири не потребували дотацій із державного бюджету (Байковецька, Заводська, Гусятинська та Васильковецька). Таким чином, найбільш фіскально спроможною є Байковецька громада яка безпосередньо прилягає до обласного центру, Заводська має на своїй території великий цукровий завод, Гусятинська створена на основі колишнього райцентру, має промислові підприємства, центральну районну лікарню та досить великий туристичний потенціал, — відповідно й значні надходження ПДФО.

Таким чином, переваги від децентралізації та її впливу на фінансову безпеку регіонів виявилися вкрай неоднорідними для країни. Процес децентралізації вимагає виваженої політики її реалізації. Щоб переваги мали не лише окремі громади та великі підприємства-роботодавці які раніше значною мірою наповнювали районні бюджети податком на доходи фізичних осіб. Тому що, на всі ОТГ незалежно від того, чи успадкували вони від районів основні джерела доходів, повинні перебрати на себе фінансування тих статей видатків, які раніше покривалися з районних бюджетів: школи, інтернати, дитячі садки, заклади культури, застарілу транспортну інфраструктуру тощо. Усе це можливо реалізувати при оптимальному поєднанні як дохідної, так і видаткової частини місцевих бюджетів. Тим самим забезпечивши самодостатність, незалежність та ефективність функціонування об'єднаних територіальних громад.

Література:

1. Крамар О. Перетягування ковдри [Електронний ресурс] / О. Крамар – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/191040>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Zaytsev V. Ye., PhD in economics, associate professor
University of Customs and Finance (Dnipro)
 areal.dnepr@mail.ru
Ahapova V. V., student
 victoriaa@i.ua
University of Customs and Finance (Dnipro)

THE DISCOUNT RATE AND THE EXCHANGE RATE POLICY: PRACTICAL ASPECT

The NBU's active discount rate policy as an instrument of regulation of money market was launched in 1994. The NBU regularly changes the level of discount rate, however, the greatest frequency of its fluctuation observed during 1994-1998 years, when the rates were set almost monthly. Affecting on the lower bound of discount rates in the credit market of the country, the discount rate thereby affecting the formation of prices of capital and therefore is one of the most important factors of growth or decline in foreign investment. This situation is always accompanied by inflow and outflow of foreign currency from the monetary market.

From 1994 to 1996, the nominal level of discount rate was changing in line with inflation from 140% to 300% per annum. This allowed going on a real level comparable to the level of inflation. During 8 months of 1997, the discount rate declined steadily, and reached 16% as of 05.08.97. In November 1997, the NBU has set 35% of the refinancing rate, returned, thus, to the level of the beginning of the year. 1998 was characterized by a steady increase in the discount rate, and starting from the December 1998, over the next 8 years there was a gradual decrease, with short-term increasing activity of the discount policy of the NBU. So, the lowest level of discount rate was recorded in 2013 – 6.5%, after which the NBU adopted a decision on application of measures of influence on the monetary market of Ukraine and increased the rate to 9.5% in April 2014 year, up to 14% in November 2014, up to 30% in March 2015 and then there was a gradual decrease to 14% in October 2016 (such a level and rate of March 2017) (fig. 1).

The main direction of interest rate policy of the National Bank of Ukraine, declared in 2014 was the increase of internal value of the hryvnia and the reduce devaluation and inflation pressure. To this end the Central Bank in 2014, three times increased the size of the discount rate, which is a base relative to other interest rates of the National Bank of Ukraine. So, 15.04.14 it was increased from 6.5 to 9.5% per annum, 17.07.14 – to 12.5% per annum, 13.11.14 – to 14.0% per annum. Accordingly grew and interest rates on tools of refinancing of constant action. In particular, the interest rate on secured refinancing loans overnight was increased from 7.50% to 17.50% per annum. From 04.03.15 the discount rate was set at level of 30%. In 2015, the NBU twice reduced the discount rate to 27% and 22% (27.08.15 24.09.15 respectively).

On 2 March 2015 the Board of the NBU adopted the Resolution No. 154 «On regulating the monetary market» [1], according to which the discount rate has reached for the first time for 15 years the level of 30%. This measure was explained by the necessity to take measures to «reduce tensions on the monetary market». Such a high discount rate significantly reduces the effect of the interest rate channel of credit, which has a detrimental effect on economic development. Accordingly, the low level of the discount rate effects this channel in the way of expanding, and growth of inflows of foreign investment. Therefore the increase in the key rate is a hard control measure that is not influenced in a positive way on the expectations of the subjects of the money market, but on the contrary, increased the panic.

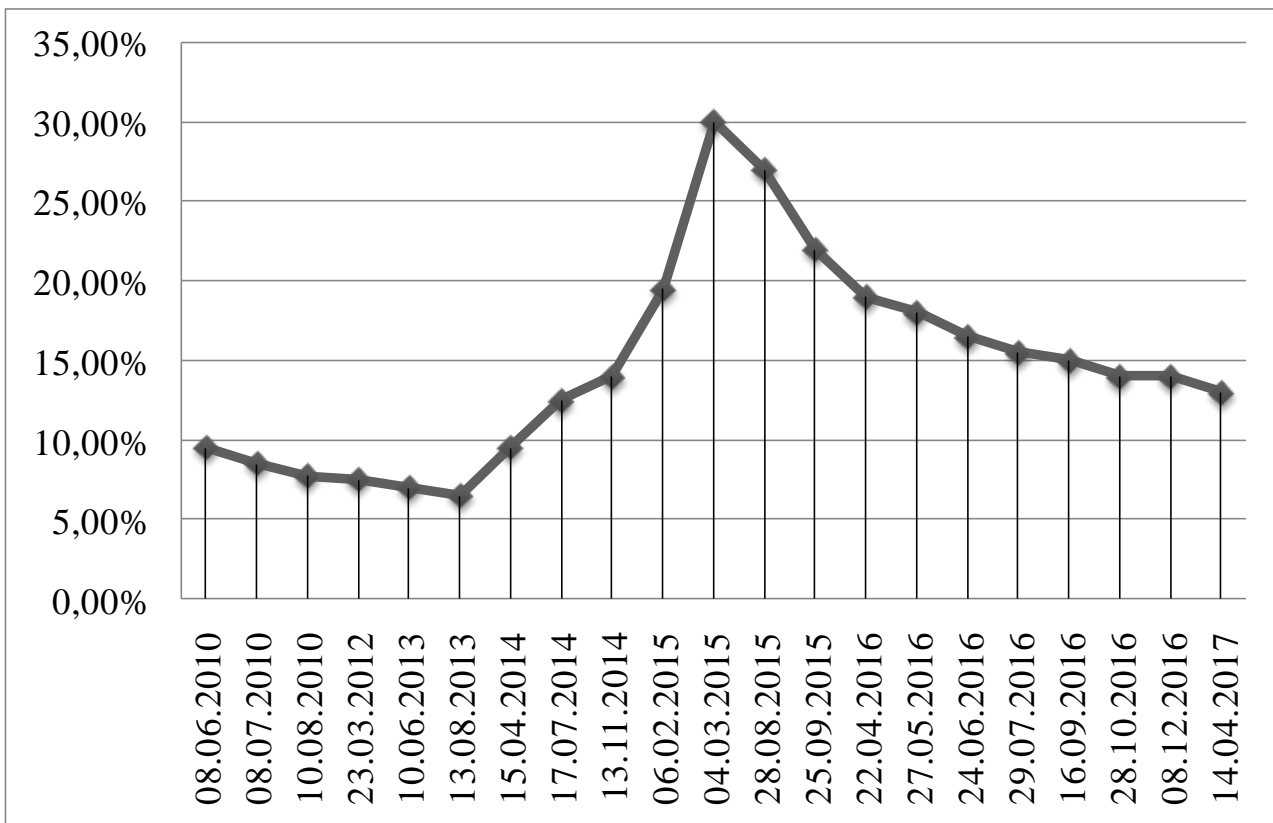

Fig. 1. The discount rate of the NBU during 2010–2016 years

Source: [2]

In view of the growth of inflation in the country, usage the increasing of the level of discount rate as an instrument of monetary regulation of the economy, provided by the NBU – is an attempt to influence the reduction of inflationary trends that should enhance the purchasing power and exchange rate of the national currency. However, as in the case of amount of money, without any action aimed at growth of production, changes in the discount rate will not impact qualitatively on the economic situation in the country.

Resolution of the NBU of August 18, 2015 No. 541 «Basic principles of monetary policy for the years 2016-2020» [3] is an important event of the implementation of the stabilization monetary policy in recent years, and the establishment of a regime of inflation targeting as the most favorable monetary regime.

Before the introduction of the flexible regime, the exchange rate acted as an anchor of stability: price, financial, socio-political. Due to its tight fiscal management in the past, the change in the exchange rate without creating alternative anchors of stability entails a chain reaction in the financial, fiscal, macroeconomic and socio-political processes. Under the flexible exchange rate this feature of the monetary demands immediate actions of the NBU to provide alternative anchor of stability due to the formation of a discretionary monetary policy, improving the quality of liquidity management of the banking system and the development of a positive signaling role of monetary operations.

The issues of inflation targeting in the developing countries, namely in a small open economy such as Ukraine, are increasing the need of a weak economy to orient on a more powerful. That is, the effectiveness of measures to reduce inflation are generally higher, if the country is clearly focused on the policy of the country, which traditionally has low inflation and its Central Bank has a significant anti-inflationary experience. Moreover the «rejection» of the focus on the U.S dollar or the Euro replaces on the monetary policy of the European Union (this reference is selected), which requires higher ability of the country to implement a modern economic policy.

List of sources used:

1. Pro rehulivannia hroshovo-kredytnoho rynku : Postanova Pravlinnia NBU vid 02 bereznia 2015 roku №154 // [Electronic resource]. – Mode of access: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15111488.
2. The official website of the National Bank of Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Pro osnovni zasady hroshovo-kredytnoi polityky na 2016–2020 roky: Postanova NBU vid 18.08.2015 roku №541 // [Electronic resource]. – Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.

Зюзін В. О., аспірант
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ziuzin.vitalii@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Кожного року ООН представляє доповідь про стан людського розвитку за попередній рік. Завдяки таким документам можна зрозуміти реальний стан справ у країні, відповісти на питання чи відбувається модернізація економічних, політичних і соціальних інститутів, чи ефективно функціонують державні соціальні програми. Кожна глобальна доповідь доповнюється Індексом людського розвитку (ІЛР), в якому поєднуються індикатори рівня доходів, освіти та стану здоров'я. Вони дозволяють більш збалансовано оцінити прогрес країни на відміну від оцінки лише за показником ВВП на душу населення. ІЛР – це зведені показники для оцінки прогресу у трьох основних сферах людського розвитку: довге та здорове життя, доступ до знань та достойний рівень життя [3].

В 2016 р. Індекс людського розвитку в Україні становить 0,743. Вона посідає 84-те місце серед 188 країн і територій. У 2015 році Україна була на 81-му місці. Найбільш песимістичні результати щодо України стосуються рівня життя. Хоча протягом 1990-2015 р. загальне значення ІЛР України зросло на 5,2 %, зараз валовий національний дохід (ВНД) нижчий, ніж на початку 1990-х р., коли було вперше проведено оцінку рівня людського розвитку. Протягом 1990-2015 р. очікувана тривалість життя при народженні зросла на 1,3 р., очікувана тривалість навчання – на 2,9 р., середня кількість років навчання – на 2,2 р., але ВНД на душу населення впав на 31,9% [1]. Згідно з Законом України «Про державні цільові програми» державні цільові соціальні програми передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти [2]. У кожній галузі діють профільні законодавчі акти відповідно до класифікації соціальних програм: освітні, оздоровчі, соціально забезпечувальні. Наприклад, Закон України «Про освіту», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». В Україні згідно з прийнятими нормативно-правовими актами у 2016 р. передбачалась реалізація завдань та заходів 29 державних цільових програм (22 програм схвалено постановами Кабінету Міністрів України, 7 програм Законами України). Фактично на кінець 2016 р. було профінансовано 19 державних цільових програм (ДЦП) через те, що в 2016 р. 4 ДЦП – не подано звітів про виконання, 6 ДЦП – не фінансувались [4]. Найбільша кількість державних цільових програм реалізується у економічній та екологічній сферах. За обсягом фактичного фінансування перше місце займають економічні програми – 19,7 млрд. грн. За фактичним розподілом фінансування соціальні програми було

профінансовано в обсязі 1,18 млрд. грн., виконання плану становило - 30,5 %. Завдяки відсутності належного контролю за виконанням державних цільових програм вони є інструментом освоєння бюджетних коштів не беручи до уваги кількісні та якісні характеристики.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України визначає комплекс системних недоліків виконання державних цільових програм [4]: 1. Державні цільові програми так і не стали дієвим та ефективним інструментом реалізації державної політики, що забезпечує розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць. 2. В рамках планування та використання коштів в державного бюджету не враховується в повному обсязі механізм пріоритетності вирішення проблеми. Фінансові ресурси спрямовуються розпорошено. 3. Прогнозні обсяги фінансових ресурсів програм, у тому числі коштів в державного бюджету, не узгоджуються з реальними можливостями їх фінансування. 4. Всупереч вимогам пункту 29 Порядку розроблення та виконання державних цільових програм, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106 програми не містить методики оцінки ефективності її виконання, що повинна бути розроблена державним замовником з урахуванням специфіки програми та кінцевих результатів. 5. З боку державних замовників має місце формальний підхід до виконання вимог чинного законодавства у сфері розроблення та виконання державних цільових програм. 6. Відсутність можливості здійснення контролю з боку громадськості. 7. Незадовільне звітування державних замовників. 8. Відсутність прозорого відображення у державному бюджеті видатків на фінансування державних цільових програм.

Аналіз фінансування державних соціальних програм в Україні свідчить, що вони займають вагому частку серед усіх державних цільових програм в Україні, водночас, не вирішують великої кількості соціальних проблем. Функціонування державних соціальних програм в Україні має ряд системних недоліків і потребує уваги та вирішення з боку органів державної влади.

Література:

1. Human Development Report 2016 / Human Development for Everyone. – 29 March 2017. URL: <http://hdr.undp.org/en/2016-report>.
2. Закон України «Про державні цільові програми» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 25. – С. 1042. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
3. Індекс людського розвитку: Україна падає, що робити. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/04/13/623821/>.
4. Стан виконання державних цільових програм у 2016 р. / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 10.04.2017. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

Ісхакова О. М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
fin.fak.pavlova@gmail.com
Шаршунович М. В., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Nick19121994@mail.ru

КУРС ВАЛЮТИ І ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Валютний курс, як економічна категорія, є ціною грошової одиниці однієї країни, вираженою в грошових одиницях іншої країни.

Зміна курсів валют безпосередньо впливає на вартість товарів у міжнародній торгівлі, на вартість прямих і портфельних інвестицій. Падіння курсу національної валюти призводить до зниження цін національних товарів на світовому ринку, що стимулює їх експорт, оскільки товари стають більш конкурентоспроможними за ціною в порівнянні із зарубіжними аналогами. У той же час ціни на імпорتنі товари починають зростати, внаслідок чого їх імпорт скорочується. Зростання курсу національної валюти приводить до зростання цін національних товарів на світовому ринку, що стає причиною скорочення їх експорту. Одночасно починає збільшуватися імпорт іноземних товарів, оскільки їх ціни, виражені в національній валюті, знижуються. Отже, зміна валютного курсу впливає на вартісну оцінку експорту й імпорту, що, у свою чергу, впливає на рівень внутрішніх цін в національній економіці, девальвація валюти викликає зростання цін в економіці.

Валютний курс та фактори, що впливають на його формування є предметом дослідження багатьох відомих вчених економістів, серед яких А. Гальчинський, М. Савлук, С. Колтун, А. Філіпченко, В. Олійник.

Проблематика утворення валютного курсу та окреслення факторів, що впливають на його динаміку були дослідженні не лише західними фахівцями, а також і вітчизняними економістами, зокрема Ф. Журавкою. Економіст систематизував і класифікував фактори курсоутворення поділивши їх на дві основні групи:

— кон'юнктурні фактори (конкретні умови на кожен даний момент, вплив, який важко передбачити);

— структурні фактори (довгострокові, які визначають стан тієї чи іншої національної грошової одиниці у валютній ієрархії) [1].

Сорока С. також схиляється до такої розмежованості факторів та стверджує, що до першої групи відносяться фактори, пов'язані з коливаннями ділової активності, політичної та військово-політичної обстановки, з чутками та прогнозами, а до факторів, які відносяться до другої групи, можна віднести наступні:

1. Темп інфляції.
2. Стан платіжного балансу.

3. Різниця процентних ставок у різних країнах.
4. Діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції.
5. Ступінь довіри до валюти на національному та світовому ринках.
6. Валютна політика.

Чентуков Ю. залежно від характеру дії виділив три групи факторів, що впливають на валютний курс:

- фактори довгострокового характеру впливу,
- фактори середньострокового характеру впливу,
- фактори короткострокового характеру впливу.

До групи факторів, які мають довгостроковий характер впливу на формування реальної купівельної спроможності валюти тієї або іншої країни належать показники економічного зростання, об'єм грошової маси в обігу, платоспроможність країни і довіра до національної валюти на внутрішньому і зовнішньому ринках, об'єми внутрішніх і зовнішніх боргів тощо.

До середньострокових факторів, що впливають на валютний курс, відносяться: різниця в темпах інфляції в країнах, стан платіжного балансу, об'єми дефіциту державного бюджету, тощо.

Факторами короткострокового характеру впливу можна вважати: спекулятивні валютні операції, формування інфляційних очікувань, часта зміна уряду, лобіювання у вищих ешелонах влади інтересів певних політичних і економічних структур, рівень розвиненості інших секторів фінансового ринку та ін. Як правило, до таких факторів відносять суб'єктивні оцінки провідних світових експертів, політиків, чия думка здатна подіяти психологічно на гравців валютного ринку.

Сучасні дослідники процесу валютного курсоутворення групують чисельні курсоутворюючі фактори за певними ознаками. Так, Наговіцин А. Г. та Іванов В.В. поділяють їх на три групи [2]:

- фундаментальні фактори;
- технічні фактори;
- короткострокові несподівані фактори;

Урахування сукупності всіх структурних і кон'юнктурних факторів дає змогу оцінити реальні можливості зміни валютного курсу з тим, щоб застосувати необхідні інструменти валютної політики для надання бажаної спрямованості його динаміці, а також застосувати найбільш адекватні форми реалізації валютно-курсової політики країни.

Література:

1. Білорусець Л. М. Валютний курс і фактори його утворення в умовах нестабільності економіки / Л. М. Білорусець, А. С. Базюк. // *International Scientific Journal*. – 2015. – № 3. – С. 6–10.
2. Малащук Д. В. Аналіз факторів формування валютного курсу / Д. В. Малащук. // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. – 2012. – № 5. – С. 83–86.

Ісхакова О. М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 fin.fak.pavlova@gmail.com
Семенюк В. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 viola19sem@ukr.net

ВАЛЮТНІ РИЗИКИ ТА МЕТОДИ ЇХ СТРАХУВАННЯ

Операції з іноземною валютою завжди пов'язані з ризиками. Під ризиком у банківській діяльності розуміють можливість втрати ліквідності або отримання фінансових збитків. Одним із основних ризиків під час здійснення валютних операцій є валютний ризик.

Валютний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали [1].

Колівання курсів слугують лише джерелом виникнення валютного ризику, але не гарантують його появу. Підтвердження даної тези міститься у визначенні С. Савицького: «Валютний ризик – потенційні збитки, що можуть виникнути внаслідок несприятливої зміни курсів іноземних валют стосовно національної валюти протягом певного періоду часу за умови наявності у підприємства відкритої валютної позиції або за наявності грошових потоків в іноземній валюті» [3].

В умовах інтеграції у світовий фінансовий ринок питання правильної оцінки та правильної побудови системи управління валютним ризиком для вітчизняних банків є надзвичайно важливим завданням.

Відповідно до особливостей роботи банківської установи на валютному ринку валютний ризик можна розкласти на зовнішню і внутрішню складові.

Під зовнішньою складовою слід розуміти небезпеку для фінансового стану банку, пов'язану зі зміною зовнішнього ринкового середовища, яка знаходить свій прояв у несприятливій зміні валютних курсів.

Внутрішня складова – це здатність банку протистояти цим несприятливим змінам на валютному ринку. Така здатність залежить від того, наскільки ефективно налагоджена робота з управління ризиками в даному банку.

Валютний ризик є специфічним видом ринкового ризику. Його сутність полягає в можливості фінансових втрат за балансовими та позабалансовими статтями у зв'язку зі зміною ринкових умов і, відповідно, з рухом ринкових валютних курсів. Ці фінансові втрати можливі в разі:

- а) переоцінювання відкритих валютних позицій;
- б) проведення операцій на строковому ринку.

За характером і місцем виникнення валютні ризики поділяють [2]:

- на операційні;
- трансляційні (бухгалтерські);
- економічні.

Операційний ризик пов'язаний із торговельними операціями, а також із грошовими угодами з фінансового інвестування та дивідендних платежів або отримання коштів в іноземній валюті в майбутньому.

Трансляційний (бухгалтерський) ризик пов'язаний із переоцінюванням активів, пасивів та прибутків у національну валюту, а також може виникати під час експорту чи імпорту інвестицій.

Економічний валютний ризик пов'язаний із можливістю втрати доходів за майбутніми контрактами через зміну загального економічного стану як країн-партнерів, так і країн, де розташована компанія. Насамперед він зумовлений необхідністю здійснення постійних розрахунків за експортними та імпортними операціями, інтенсивність яких, у свою чергу, може залежати від валютних курсів.

Оскільки уникнути ризику під час проведення комерційної діяльності практично неможливо, головною метою є зменшення ступеня ризику та обмеження його певними рамками.

Суттєвим компонентом у цій діяльності є самострахування через створення резервних фондів під компенсацію потенційних збитків від здійснюваних операцій з іноземною валютою.

Дуже важливою є система диверсифікації ризиків за фінансовими інструментами, кодами валют, географічними регіонами, контрагентами.

Серед основних методів хеджування валютних ризиків треба назвати такі: структурне збалансування активів, пасивів, кредиторської та дебіторської заборгованості, зміна термінів платежів, форвардні угоди, операції своп, опціонні угоди, фінансові ф'ючерси, кредитування та інвестування в іноземній валюті, реструктуризація валютної заборгованості, паралельні позички, лізинг, дисконтування вимог в іноземній валюті, використання валютних коштів, здійснення платежів за допомогою зростаючої валюти.

Використання широкого спектра методів дає змогу уникнути можливих втрат від валютних спекуляцій та організувати дійову систему менеджменту валютного ризику в конкретній кредитно-фінансовій установі.

Отже, управління валютним ризиком базується переважно на використанні певних інструментів банківської діяльності. На українському валютному ринку розглянуті методи хеджування валютних ризиків тільки починають запроваджуватися. Перепонами на їхньому шляху є низький рівень розвитку валютного ринку взагалі та зокрема відсутність його сучасної інфраструктури.

Література:

1. Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>
2. Коцовська Р.Р. Банківські операції: навч. посіб. / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. — К.: УБС НБУ: Знання, 2010. — 390 с.
3. Савицкий С. Хеджирование валютных рисков с использованием срочных контрактов ММББ. URL: http://www.derech.ru/Upload/633016284672395000/futures_081106_1.pdf.

Карамушка О. М., к.е.н., старший викладач
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
80504949768@rambler.ru

Марченко А. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
lina.mar4enko2014@yandex.ru

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Однією з основних складових фінансової безпеки держави є боргова безпека. Державний борг – невід’ємна складова частина державних фінансів. Він відіграє значну роль в економіці держави, оскільки має різнобічний вплив на всі сфери життя. На сучасному етапі Україна не може покривати усі зовнішні і внутрішні борги за рахунок власних коштів. Саме у цьому і полягає актуальність даної теми.

Метою роботи є вивчення економічної сутності, аналіз показників державного боргу України за 2012-2017 рр. та визначення напрямів оптимізації боргової політики з використанням зарубіжного досвіду.

Згідно із законодавством України, державний борг – це загальна сума боргових зобов’язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Державний борг складається із прямого й гарантованого боргів [4].

Залежно від джерел, із яких здійснюються запозичення, державний борг може бути внутрішнім (заборгованість держави всім громадянам чи юридичним особам, які тримають внутрішні державні облігації) чи зовнішнім (запозичення держави на зовнішньому ринку).

Проаналізуємо динаміку державного боргу за період 2012-2016рр. та розрахуємо темпи приросту.

Таблиця 1

Динаміка державного боргу України 2012-2016рр., млн. грн.*

Державний борг	2012	2013	2014	2015	2016
Зовнішній	208 919	223 016	486 027	826 270	980 185
Внутрішній	190 299	256 960	461 004	508 001	670 646
Гарантований зовнішній	16 211	77 009	125 939	216 449	259 843
Гарантований внутрішній	100 081	27 129	27 863	21 459	19 084
Всього	515 511	584 114	1 100 833	1 572 180	1 929 759
Темп приросту: базисний, %	0	13,31	113,54	204,98	274,34
ланцюговий, %	-	13,31	88,46	42,82	22,74

*Джерело: Побудовано автором на основі [4]

Усі дані згрупуємо у гістограму для більш зручного аналізу, додавши відповідний показник, станом на 30 березня 2017 р.

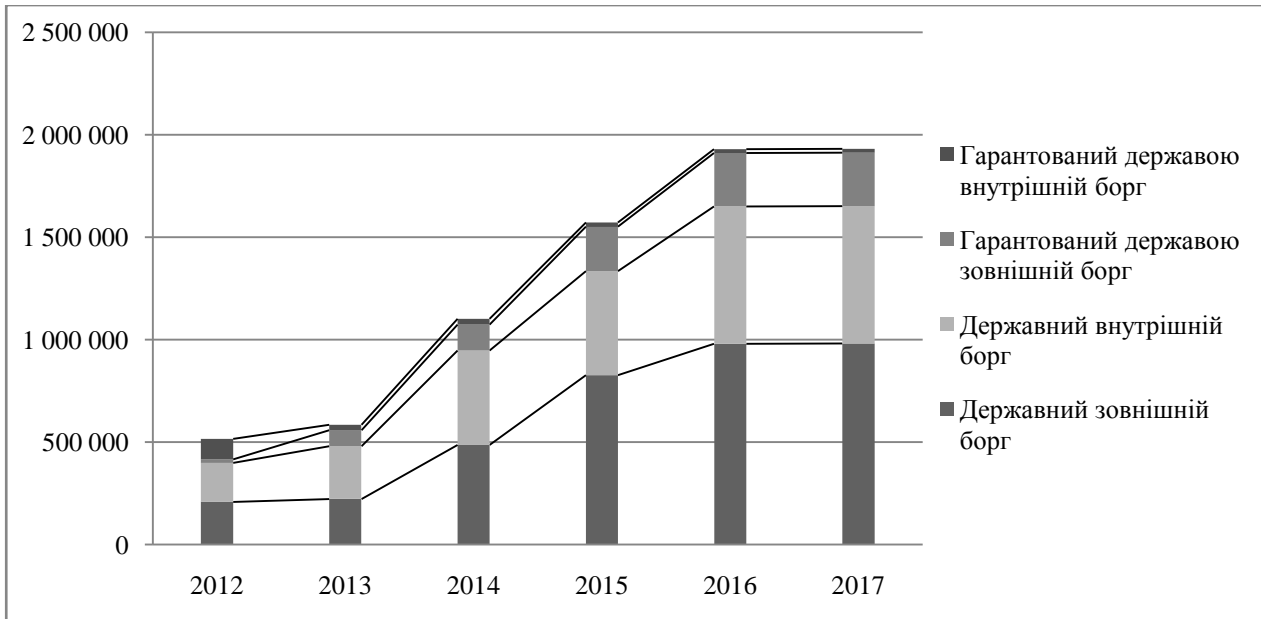

Рис.1. Динаміка державного боргу за 2012- березень 2017 р., млн грн*

*Джерело: Побудовано автором на основі [4]

Відповідно до міжнародних стандартів і загальноприйнятих наукою показників оптимальний розмір боргів держави не повинен перевищувати 60 % від річного обсягу ВВП. Внаслідок перевищення цього рівня держава може втратити фінансову незалежність і стати державою-банкрутом [1]. За даною таблицею та гістограмою можна побачити, що протягом останніх 5 років державний борг України зріс майже у 300%. Цей показник є дуже високим для нашої країни, оскільки 2016 році він складав 81% від ВВП.

Зростання у 2016 році обсягу державного та гарантованого державою боргу пов'язано із девальвацією національної валюти, забезпеченням фінансування дефіциту державного бюджету, капіталізацією державних банків, в тому числі у зв'язку з переходом у державну власність ПАТ КБ «ПриватБанк», та наданням кредиту ФГВФО [4].

Що стосується 2017 р., то за даними станом на 31.03.2017, державний борг становив 1 931 020 млн. грн., або близько 74,7% ВВП. Це свідчить про погіршення ситуації.

Основними проблемами формування та управління державним боргом на сучасному етапі в Україні є:

- відсутність чіткого розмежування повноважень державних органів щодо управління боргом;
- неефективне розміщення позик, відсутність безпосередніх зв'язків із напрямом використання позик та джерелом їх погашення;
- неефективна валютна структура боргу;
- неналежна увага до залучення зовнішніх позик з метою інвестування в інноваційні, високотехнологічні, високодохідні проекти;

- відсутність дієвого контролю за формуванням та погашенням боргу тощо.

Однією з найголовніших причин виникнення і збільшення державного боргу є саме державний дефіцит. Тому для вирішення перерахованих проблем та запобіганню борговому навантаженню потрібно в першу чергу забезпечити скорочення державного дефіциту, а також необхідним є:

- пошук ефективних умов запозичення коштів, шляхом їх мінімізації;
- зниження розміру боргу та сплати нарахованих відсотків перед міжнародними кредиторами, а також своєчасна та повна сплата суми основного боргу;

- ефективне використання запозичених коштів за цільовим призначенням;

- забезпечення стабільності валютного курсу;

- сприяння розвитку фондового ринку країни.

У світовій практиці можна виділити такі головні напрями удосконалення механізму регулювання державного боргу:

- визначення та законодавче закріплення напряму боргової стратегії, щодо співвідношення внутрішньої й зовнішньої складової державних запозичень;

- створення спеціального агентства з питань управління державним боргом, підзвітне Міністерству фінансів й орієнтоване на управління ризиками боргової діяльності;

- удосконалення нормативної бази щодо питань державних запозичень;

- розробка та впровадження середньострокової програми регулювання державного боргу як елемента будови ефективної системи планування державної заборгованості.

Таким чином, на сучасному етапі державний борг України стрімко зростає, що пов'язано із соціально-економічною, політичною загостреною ситуацією. Це спричиняє кризове становище у країні. Для того, щоб запобігти кризовій ситуації, необхідно удосконалювати систему управління державним боргом та його обслуговування, запроваджувати нові напрями у сфері боргової політики, взявши до уваги світовий досвід.

Література:

1. Лубкей Н. Проблеми формування та обслуговування державного боргу України / Н. Лубкей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/14755/1/стаття%202011%20Документ%20Microsoft%20Word.pdf>

2. Богдан Т.П. Державний борг України: особливості формування та управління в сучасних умовах /Т.П. Богдан // Фінанси України. – 2013. – № 1. – С. 32-46.

3. Печенюк Н.М. Напрями оптимізації управління зовнішнім державним боргом шляхом використання зарубіжного досвіду /Н.М. Печенюк //Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 270-274.

4. Статистичні дані щодо державного та гарантованого боргу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/debt/>

Качула С. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
s.kachula@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Глибинні перетворення, які відбуваються впродовж останніх десятиліть на постсоціалістичному просторі, спричиняють поступовий перехід до нової якості соціально-економічного стану суспільства.

На сучасному етапі розвитку в Україні основними пріоритетами фінансової політики має стати фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку не лише на макрорівні, а й на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць. Важливу роль у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку як держави, так і окремої території відіграє бюджет.

Бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. [1].

Основним грошовим фондом органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети, що сприяють забезпеченню фінансової стійкості, незалежності та самодостатності розвитку адміністративно-територіальних утворень держави. Формування та використання місцевих бюджетів визначає ефективність функціонування місцевих органів влади та результативність фінансування інвестиційних проектів на місцевому рівні.

За даними Державного казначейства України, до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2016 році надійшло 366,0 млрд грн, що на 14,1 %, або на 41,6 млрд грн, що більше за відповідний показник минулого року. Без урахування міжбюджетних трансфертів в 2016 р. надійшло 170,6 млрд грн, що на 50,2 млрд грн, або на 41,7 %, більше, ніж у 2015 р. Річний план доходів, затверджений місцевими радами, виконано на 116,8 % [2].

Завдяки бюджетній децентралізації, розпочатій з 2015 р. обсяг дохідної частини місцевих бюджетів значно зріс. Але в структурі дохідної частини місцевих бюджетів найбільшу частку займають трансферти, хоча ця частка в 2016 р. зменшилася до 53,4% (табл. 1). В абсолютному значенні впродовж реформи податкові надходження зросли на 48,7 млрд. грн. або майже в півтора рази. Але, хоча це і добрий показник, місцеві бюджети стануть самостійними тоді коли частка власних надходжень буде більшою за частку трансфертів.

Головну роль в ефективному функціонуванні місцевої влади відіграє наявність достатнього обсягу доходів для фінансування власних повноважень. Адже суттєвою складовою доходів місцевих органів влади повинні бути саме власні доходи, в тому числі місцеві податки і збори. Вони забезпечують самостійність бюджетів, що обслуговують місцеве самоврядування.

Структура доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) в 2014–2016 рр.*

Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	2014		2015		2016	
	факт, млн. грн.	частка, %	факт, млн. грн.	частка, %	факт, млн. грн.	частка, %
ВСЬОГО ДОХОДІВ, в тому числі	231702,0	100	294460,2	100	366040,6	100
Податкові надходження	87333,7	37,8	98218,4	33,4	146902,2	40,1
Неподаткові надходження	12257,5	5,3	20148,0	6,9	21756,7	6
Доходи від операцій з капіталом	1127,7	0,5	1628,1	0,6	1402,5	0,5
Трансферти	130600,9	56,4	173980,0	59,1	195395,3	53,4

* Складено автором за даними Державної казначейської служби України

Зміни з 2015 р. у складі місцевих податків та зборів, дозволили їм стати другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів.

Частка місцевих податків і зборів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів з урахуванням податків на майно та єдиного податку сягнула 24,8 %, а обсяг – 42,3 млрд. грн. [2]. Значну роль в цьому відіграло включення до місцевих податків та зборів плати за землю фізичними та юридичними особами та орендної плати.

Зміни в Податковому та Бюджетному кодексах України значно розширили фінансові можливості місцевого самоврядування. Реформа міжбюджетних відносин – це мотивація для місцевих громад бути незалежними та переходити на самозабезпечення, ефективніше наповнювати свої бюджети та економно планувати свої видатки.

Починаючи з 2015 р., джерела наповнення місцевих бюджетів було розширено за рахунок передачі з державного бюджету на місця цілої низки податків. Зокрема, тепер місцева влада буде зосереджувати 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита та 10% податку на прибуток підприємств [3].

Таким чином, враховуючи насамперед інтереси місцевого самоврядування та населення адміністративно-територіальних утворень, поглиблюючи бюджетну реформу та збільшуючи прозорість бюджетного процесу, можна подолати недоліки сучасної бюджетної системи щодо забезпечення місцевих органів влади достатнім обсягом власних фінансових ресурсів.

Література:

1. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку / І.Я.Чугунов // Фінансова політика як складова економічного розвитку: Всеукр. наук.-практ. конф., тези-доп., Київ: КНТЕУ, 2017. – С.40-43.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

Клівзунік О. В., пров. фахівець
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
zunya31@rambler.ru

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Удосконалення управління фінансами на місцевому рівні залежить від рівня фінансової автономії та ефективності місцевого самоврядування. Нерівноцінність економічного потенціалу окремих регіонів об'єктивно потребує використання механізмів управління місцевими фінансами, спрямованих на збалансування місцевих бюджетів. Управління місцевими фінансами має ґрунтуватись на урівноваженні прав, повноважень і ресурсів центральних та місцевих органів влади й управління. Необхідність удосконалення управління фінансами на місцевому рівні зумовлена потребою в забезпеченні місцевого самоврядування фінансовими ресурсами адекватними новим завданням, та проблемою надмірної централізації доходів місцевих бюджетів, адже основна частина їх ресурсів – трансферти. [1] Актуальність даної теми підтверджують данні по виконанню місцевих бюджетів за доходами у Дніпропетровській обл. за 2014-2016 рр. (рис. 1)

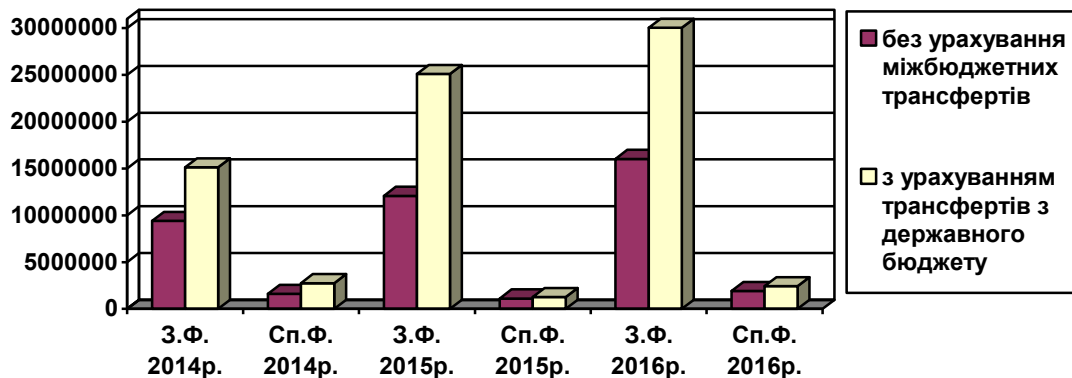

Рис. 1. Динаміка виконання місцевих бюджетів за доходами у Дніпропетровській обл. у 2014-2016 рр. за загальним і спеціальним фондами (тис. грн.) Джерело: [2]

Виконання бюджетів за доходами по загальному фонду як без урахування міжбюджетних трансфертів, так і з урахуванням трансфертів з державного бюджету має чітку тенденцію до зростання. В той же час спеціальний фонд у 2015 році мав спад як без урахування міжбюджетних трансфертів у вигляді - 492799.2 тис.грн., так і з урахуванням трансфертів з державного бюджету у вигляді -1474081.7 тис.грн.

Одним з ефективних інститутів управління місцевими фінансами може стати Державна казначейська служба України, якщо у своїй діяльності буде ґрунтуватись на таких принципах як принцип єдності, збалансованості, повноти, цільового спрямування бюджетних коштів, відповідальності [3].

Одним зі шляхів удосконалення управління місцевими фінансами є використання у процесі організації та проведення фінансово-бюджетного контролю процесного підходу з використанням інформаційних технологій. Пропонується робити акцент на попередньому контролі як більш ефективному порівняно з подальшим контролем. Створення системи попереднього фінансово-бюджетного контролю сприятиме запобіганню нецільового та неефективного витрачання фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Крім того, при розробці напрямів удосконалення контролю на місцевому рівні особлива увага має приділятися аналізу діяльності контрольних органів та повноважень щодо здійснюваних ними контрольних функцій, визначенню показників ефективності фінансового контролю. Серед основних шляхів вдосконалення управління фінансами на місцевому рівні є: упорядкування бюджетного устрою в Україні; формування і розвиток об'єктивних і прозорих механізмів фінансової підтримки регіональних і місцевих бюджетів; підвищення якості управління суспільними фінансами на регіональному і місцевому рівнях; збільшення власних доходів місцевих бюджетів, розмежування на довготривалій основі між обласним бюджетом і бюджетами територіальних утворень надходжень від ряду доходних джерел бюджету області; забезпечення податково-бюджетної автономії місцевих органів влади; надання поточної та інвестиційної фінансової допомоги місцевим органам влади, підтримка депресивних територій; створення умов для проведення на місцевому рівні раціональної і відповідальної бюджетної політики, а також розвитку й ефективного використання податкового потенціалу територіальних утворень; забезпечення транспарентності й об'єктивності методик і процедур визначення напрямів і розмірів підтримки місцевих органів влади на основі: регулярної і системної оцінки фінансового положення територіальних утворень. Одним зі шляхів вдосконалення управління фінансами на місцевому рівні є забезпечення якісного обслуговування бюджетів на всіх рівнях і проведення оптимізації бюджетних коштів шляхом визначення реальних потреб у фінансуванні та можливих обсягів доходних надходжень, а також здійснення міжбюджетних трансфертів. Отже в Україні існує об'єктивна потреба в удосконаленні системи управління місцевими фінансами в умовах децентралізації. Процес становлення такої системи управління місцевими фінансами ще не завершився.

Література:

1. Каламбет С.В. Місцеві фінанси в умовах трансформації економіки України/ С.В. Каламбет, С.В. Іванов, О.Г. Ярош //Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля. – 2014. – №8(215). – С. 46-49.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/>
3. Кравченко О., Місце казначейства в системі управління місцевими фінансами /О. Кравченко, А. Попович // Збірник наукових праць ДЕГУТ. Серія «Економіка і управління». – 2016. – № 35. – С. 256-265.

Куліченко В. О., аспірантка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
nika.kulichenko@gmail.com

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ І ПРОГРАМАМИ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

На нашу думку, не доцільно зводити проблеми у реалізації інноваційних проектів і програм лише до недостатнього фінансування. Адже аналіз зарубіжного досвіду у цій сфері засвідчує необхідність подальшого розвитку практики впровадження інноваційних проектів і програм на засадах підвищення його управлінської ефективності. Тому розглянемо напрями вдосконалення управління інноваційними проектами і програмами в бюджетній сфері в Україні.

Управління інноваційними проектами і програмами у сучасних умовах нерозривно пов'язане з раціональним розпорядженням грошовими коштами та іншими ресурсами. Разом з системою прогнозування і планування, методами прийняття рішень в сфері управління, дотримання принципів та використання технологій бюджетного менеджменту є необхідною умовою успішної реалізації проектів і програм. У цьому аспекті бюджетний менеджмент має слугувати інструментом координування діяльності центральних і регіональних органів влади, відповідальних за виконання інноваційних проектів та програм у частині використання коштів. Він має стати тим фундаментом, на якому буде будуватися прозора система фінансування інноваційних проектів та програм.

Нагальним питанням також є вирішення проблеми забезпечення дотримання належних процедур управління інноваційними проектами і програмами від моменту розробки концепції до моменту визначення результатів їх впровадження. Тому важливим є розробка й реалізація програми розвитку кадрового потенціалу, оптимізація існуючої мережі інфраструктурних установ і організацій, що могли б забезпечити повне виконання функції управління проектами і програмами. Передовий світовий досвід свідчить про необхідність створення проектних офісів (Project Management Office) та офісів управління програмами (Program Management Office), що функціонують при міністерствах та окремих державних адміністраціях.

Стимулювання інноваційної діяльності є одним з головних напрямів економічної політики, який наразі розвивають уряди більшості країн світу з метою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економік [1]. Для посилення інноваційної активності у бюджетній сфері пропонуємо ініціювати програму «Стимулювання інновацій у бюджетній сфері в Україні» за участі Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Державної фіскальної служби України, Міністерства освіти і науки України, бюджетних установ та громадських організацій. Дана програма має передбачати декілька взаємозв'язаних проектів, що направлені на дослідження та розробку інновацій

у бюджетній сфері. Звісно, реалізація такої програми передбачає попередню розробку правил визначення права інтелектуальної власності на інновацію.

На нашу думку, інновації у бюджетній сфері повинні підлягати державному регулюванню, що у першу чергу передбачає визнання важливості таких інновацій та їх ролі при дотриманні курсу України на інноваційний тип **розвитку в умовах** економічної глобалізації. Державне регулювання повинно гарантувати їх достатню прозорість, врахування інтересів всіх учасників бюджетного процесу, впровадження тих із них, які мають найбільший потенціал у середньо- та довгостроковій перспективі та тих, що дозволяють забезпечити ефективність і стабільність вітчизняних державних реформ за такими сферами: охорона здоров'я, наука та освіта, культура та спорт, екологія, соціальний захист та забезпечення, комунально-побутове господарство, сільське господарство, державне управління, енергетика, національна безпека та оборона, фінансовий сектор, управління державною власністю, бюджетний процес, децентралізація, державні закупівлі та ін.

Необхідно відзначити значне збільшення частки інноваційних проектів і програм у бюджетній сфері, що передбачають на використання інформаційних технологій, серед них: створення платформи «Відкрите місто», що забезпечує взаємодію громади з місцевими органами влади; створення офіційного порталу публічних фінансів України «Е-Дата»; впровадження єдиної системи місцевих петицій; створення електронної системи публічних закупівель «PROZORRO» та ін. Тому, варто розглянути можливість звільнення від сплати ПДВ учасників таких проектів і програм при закупівлі програмного забезпечення, при цьому надаючи пріоритет українським ІТ-компаніям, що дозволить отримати синергетичний ефект від розвитку бюджетної сфери та активізації потенціалу вітчизняної ІТ-індустрії.

В рамках удосконалення механізму управління інноваційним проектами і програмами варто врахувати наступне:

1. З метою ефективного використання наявних фінансових, трудових та матеріально-технічних ресурсів невеликі проекти, що мають схожі цілі можуть бути згруповані у програми. У цьому аспекті дуже важливим є точна та докладна звітність про історію реалізації проектів.

2. Враховуючи наявність соціального ефекту від реалізації інноваційних проектів і програм уваги потребує розробка нефінансових показників результативності.

3. Вимірювання ступеню впливу в результаті використання державних коштів для досягнення запланованих цілей проектів і програм має бути не додатковим елементом, який можна враховувати, якщо є ресурси для проведення такої оцінки, а обов'язковим етапом реалізації інноваційних проектів і програм в Україні.

Література:

1. «Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні». Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1104/>.

Линенко А. В., к.е.н., доцент
Запорізький національний університет
konf.econom.znu@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РАХУНОК ЇХ ОБ'ЄДНАННЯ

Серед сучасних тенденцій розвитку економіки досить виразно окреслився напрям на інтеграцію підприємств шляхом створення їх об'єднань як традиційних, так і нового типу, що дають можливість їх учасникам активно розвивати інноваційну діяльність, отримуючи економічні та інші переваги від взаємовигідної співпраці. Звісно при цьому можуть проявлятися й певні недоліки щодо участі підприємств в об'єднаннях різних організаційно-правових форм, зумовлені їх специфікою. Проте такі вади, як правило, нівелюються додатковими можливостями, що виникають унаслідок об'єднання підприємств.

У цьому контексті важливо дослідити саме вплив об'єднання підприємств на їх фінансову безпеку, а також на рівень фінансової безпеки створеного інтегрованого бізнес-формування.

Опрацювання наукових робіт дає підстави для висновку про недостатню вивченість проблемних питань оцінювання рівня фінансової безпеки об'єднань підприємств, а також їх учасників у результаті приєднання (злиття, поглинання) до таких інтеграційних утворень. Не існує чіткого визначення самого поняття «фінансова безпека об'єднання підприємств». Тому на основі узагальнення існуючих підходів до тлумачення сутності фінансової безпеки підприємства та визначень економічної категорії «об'єднання підприємств» була запропонована авторська дефініція.

В сучасній економічній літературі наведено досить багато різнопланових визначень фінансової безпеки підприємства. Так, у монографії за редакцією Т.Г. Васильціва акцентовано увагу, що фінансова безпека підприємства є динамічною ознакою його фінансового стану, що відображає стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого та збалансованого розвитку, а також захисту своїх фінансових інтересів [7, с. 31].

В своїй монографії О.В. Сусіденко за результатами проведеного теоретичного аналізу пропонує під фінансовою безпекою підприємства розуміти стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх фінансових загроз, що забезпечить його стабільний розвиток на короткотермінову та довготермінову перспективу, а також – найбільш ефективне використання ресурсів підприємства, що виражається у позитивних значеннях фінансових показників його діяльності [6, с. 20].

Розвиваючи ці підходи О.В. Малик пропонує більш комплексне визначення фінансової безпеки підприємства, в якому враховані також захищеність фінансових інтересів, ефективність використання ресурсів, спроможність раціонально управляти фінансовими ризиками, а також здатність розробляти фінансову стратегію підприємства [4, с. 4].

Натомість Т.В. Олексюк зазначає, що фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно детермінований динамічний стан захищеності, конкурентостійкості та стабільного розвитку підприємства, що дає можливість контролювати небезпеки і загрози, самостійно розробляти й впроваджувати фінансово-господарську стратегію для реалізації власних фінансових інтересів, місії та завдань [5].

Перш ніж визначити економічну суть категорії «фінансова безпека об'єднання підприємств», слід зазначити, що під об'єднанням підприємств варто розуміти інтегроване бізнес-формування, створене двома чи більшою кількістю підприємств на добровільних засадах або за рішенням органів влади відповідно до чинного законодавства України на обумовлений строк або невизначений термін, діяльність якого ґрунтується на поєднанні кооперації та спеціалізації для забезпечення високої економічної ефективності підприємств-учасників, а також досягнення соціального й екологічного ефектів за рахунок підвищення інноваційної активності та отримання додаткових конкурентних переваг із дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

Варто зазначити, що окремі аспекти комплексної проблеми забезпечення фінансової безпеки об'єднань підприємств були опрацьовані в наукових дослідженнях таких учених, як Ю.Г. Бондаренко та Т.В. Кулініч – у розрізі підвищення ефективності інвестиційної діяльності об'єднань підприємств різних організаційно-правових форм [1]. У.З. Ватаманюк-Зелінська дослідила напрями підвищення фінансових результатів унаслідок інтеграційної взаємодії підприємств [2]. Автори Л.Д. Водянка та І.В. Яскал запропонували методичні підходи до визначення синергетичного ефекту, тоді як Л.С. Кухній розвинула їх, запропонувавши вдосконалений методичний інструментарій оцінювання ефекту синергії від інтегрування підприємств [3].

Беручи до уваги результати досліджень зазначених учених, запропоновано таке визначення: фінансова безпека об'єднання підприємств є комплексною характеристикою, що зумовлює високий ступінь захищеності фінансових інтересів як інтегрованого бізнес-формування в цілому, так і його учасників, забезпечує їх сталий економічний розвиток за рахунок ефекту синергії, раціональне корпоративне управління фінансовими ризиками з урахуванням пріоритетів фінансової стратегії об'єднання підприємств.

Акцент варто зробити на тому, що досягнення належного рівня фінансової безпеки об'єднання підприємств забезпечується саме внаслідок ефективного поєднання економічних переваг, які виникають за рахунок консолідації та взаємовигідної співпраці учасників на основі їх кооперації та спеціалізації для підвищення фінансових результатів. Тобто фінансова безпека об'єднання підприємств є начебто похідною від забезпечення фінансової безпеки його учасників, однак високий рівень їх фінансової безпеки зумовлюється саме участю в цьому інтегрованому бізнес-формуванні.

Таким чином, коли мова йде про об'єднання підприємств, його фінансова безпека в цілому нерозривно пов'язана із фінансовою безпекою учасників, при

чому її загальний рівень визначатиметься за принципом «слабкої ланки», проте кожна така «ланка» (учасник об'єднання) отримуватиме додаткові можливості зміцнення своєї фінансової безпеки за рахунок ефекту синергії, що зумовлений участю в об'єднанні.

На сьогодні розроблено досить потужний методичний апарат щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств, значний внесок у розвиток якого зробили, зокрема Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук [7], О.В. Сусіденко [6] та інші вчені. Проте, подібні методичні підходи до аналізу та прогнозування рівня фінансової безпеки об'єднань підприємств опрацьовані ще недостатньо, тому цей напрям становить перспективу подальшого дослідження на основі аналізу консолідованої фінансової звітності з використанням сучасних інформаційних технологій та економіко-математичних методів.

Література:

1. Бондаренко Ю.Г. Об'єднання підприємств як механізм підвищення ефективності інвестиційної діяльності в регіоні / Ю.Г. Бондаренко, Т.В. Кулініч // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2015. – № 819. – С. 227-240.
2. Ватаманюк-Зелінська У.З. Формування і використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.04 / Уляна Зеновіївна Ватаманюк-Зелінська. – Тернопіль, 2016. – 42 с.
3. Кухній Л.С. Методичні аспекти оцінювання синергетичного ефекту інтегрування підприємств (на прикладі підприємств світлотехнічної галузі України) / Л.С. Кухній // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2015. – Вип. 2 (13). – С. 340-349.
4. Малик О.В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою безпекою підприємства / О.В. Малик // Економіка: реалії часу : Науковий журнал Одеського національного політехнічного університету. – 2015. – № 4. – С. 82-87.
5. Олексюк Т.В. Формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Тетяна Василівна Олексюк ; Харківський політехнічний ін-т, Нац. техн. ун-т. – Харків, 2016. – 23 с.
6. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика : Монографія / О.В. Сусіденко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 128 с.
7. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : Монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук ; [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.

Лисяк Л. В., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 Lisyak_Lubov@mail.ru
Забрудська Е. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 zabrudska@ua.fm

АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

На сьогодні визначається дисбаланс розвитку пенсійної системи України. За таких умов особливої уваги потребують питання пошуку резервів зростання дохідної частини бюджету Пенсійного фонду України (ПФУ) та оптимізація видатків.

Доходи бюджету ПФУ відіграють головну роль у забезпеченні населення пенсійного віку соціальними благами. В 2012-2016 рр. сукупні доходи ПФУ зросли в 1,1 рази, або на 115 %. В 2014 р. відбулося різке зниження надходжень до ПФУ, однак вже у 2015 р. доходи зросли на 22,9 млрд. грн. або на 9,5 %. Водночас, в 2016 р. загальні доходи бюджету Пенсійного фонду становили 255,8 млрд гривень і порівняно з 2015 р. зменшилися на 9 млн. грн., або на 3,4 %.

До структури сукупних доходів бюджету ПФУ входять як власні, так і передані кошти. Основним власним джерелом сьогодні є обов'язкові внески в ПФУ, які включають перш за все єдиний соціальний внесок (ЄСВ), розподілений на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Саме ці надходження складають основну частину доходів ПФУ: в 2015 р. - 165366,9 млн грн (97,3 %), а у 2016 р. - 107148,0 млн грн (95,9 %) [2].

ЄСВ був впроваджений в Україні з 01.01.2011 року та об'єднав в собі чотири соціальні збори [3]. Таке об'єднання передбачало, що відбудеться спрощення процедури нарахування та сплати зборів на соціальне страхування, підвищиться прозорість фінансових потоків держави, удосконалиться платіжна дисципліна. До 2016 р. розмір ЄСВ визначався у залежності від професійного ризику діяльності у межах 36,6 % - 49,7%. З 01.01.2016 р. встановлена єдина ставка ЄСВ в розмірі 22 %, відмінено відрахування ЄСВ із заробітної плати найманих працівників. Передбачалося, що такі зміни призведуть до детінізації ринку праці, заробітних плат, підвищення рівня доходів громадян, отже - зростання доходів ПФУ. Інвестиційний дохід, який отримав ПФУ у 2016 р. від банківських установ за використання тимчасово вільних коштів, становив 0,05 % власних надходжень [2], що суттєво не впливає на динаміку надходжень до бюджету ПФУ.

Все більшу частку бюджету ПФУ формують кошти, передані із Державного бюджету України. Співвідношення власних надходжень до коштів з державного бюджету становило, відповідно, 66 % і 33 % у 2013 р., 69 % і 31 % у 2014 р., 64% і 36 % у 2015 р., 43 % і 57 у 2016 р.

В 2013-2015 рр. домінуючим інструментом формування доходів ПФУ виступали власні надходження. У 2016 р., порівняно з 2015 р., власні доходи

ПФУ зменшилися на 58,2 млрд. грн. (34,2%). Відзначимо, що в 2014-2015 рр. загальними причинами зменшення власних доходів були ненадходженням коштів від платників, що знаходяться на тимчасово непідконтрольних українській владі територіях Донецької та Луганської областей, а також падіння виробництва, зростання безробіття, як наслідок економічної нестабільності.

Також незначну частку доходів ПФУ забезпечує сплата збору від окремих видів господарських операцій (набуття прав власності на легкові автомобілі, що підлягають першій державній реєстрації в Україні, купівля-продаж нерухомого майна, користування та надання послуг стільникового зв'язку), які направляються на пенсійні виплати.

Вклад коштів фондів соціального страхування у бюджет ПФУ також незначний. Так, в 2016 р. з фонду соціального страхування на випадок безробіття надійшло 6693,2 тис. грн, з фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань – 218,5 тис. грн, з фонду соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності - 1,5 млрд грн. [2].

Впродовж 2012-2016 рр. видатки ПФУ стрімко зростали, що можна пояснити намаганням держави покращити матеріальний стан пенсіонерів, підвищенням рівня прожиткового мінімуму, появою новопризначених виплат, збільшенням середньої заробітної плати. Так фактичні видатки ПФУ у 2016 р. становили 253,5 млрд грн., що на 12,2 млрд грн, або 4,6 % менше порівняно з 2015 р. Слід зауважити, що в системі пенсійного страхування зберігається значна диференціація пенсіонерів за розміром призначених пенсій.

Дефіцит Пенсійного фонду України виникає внаслідок незадовільного фінансового стану підприємств, які не можуть позбутися заборгованості та зростаючих фінансових санкцій. Загальна заборгованість по платежах до Фонду на 01 січня 2017 р. дорівнює 18,9 млрд грн, у тому числі заборгованість: зі сплати ЄСВ – 40,2 % загальної суми боргу; з відшкодування пільгових пенсій - 51,3 %; з відшкодування наукових пенсій – 0,5%; фінансових санкцій та пені – 2,6 %; регресних вимог – 0,1 %; недоїмка зі сплати страхових внесків попередніх періодів – 5,3 %.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що від збалансованості бюджету ПФУ залежить функціонування всієї пенсійної системи країни. Водночас, доходи бюджету ПФУ є несистемними та недостатніми. Крім об'єктивних чинників (демографічне навантаження, тіньова економіка, низький рівень доходів населення, високий рівень соціальної диференціації, соціально-політична та економічна нестабільність) це можна пояснити недосконалим законодавством і відсутністю стратегії розвитку пенсійної системи країни.

Література:

1. Звіти про виконання бюджету ПФУ за 2012-2016 рр. / Пенсійний фонд України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/>
2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464 від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Лисяк Л. В., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Lisyak_Lubov@mail.ru
Остапчук О. А., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ostapchukelena94@gmail.com

БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Бюджет відіграє важливу роль в системі регулювання економіки та соціальних процесів у державі, забезпечення стабільності та зростання. Бюджет держави являє собою сукупність законодавчо регламентованих відносин між державою і юридичними та фізичними особами з приводу розподілу і перерозподілу ВВП. За допомогою бюджету держава впливає на відтворювальний процес, результати підприємницької діяльності, змінює структуру суспільного виробництва, здійснює соціальні реформи, згладжує негативні наслідки ринкових перетворень [5]. За його допомогою держава здійснює розподіл і перерозподіл ВВП, могла змінювати структуру виробництва, впливати на результати господарювання, здійснювати соціальні перетворення. Бюджет є основним інструментом регулювання соціально-економічних процесів, основною ланкою державних фінансів і важливою складовою фінансової системи в цілому.

Стан української економіки на сьогодні оцінюється експертами, аналітиками і вченими як критичний. Стрімке зростання інфляції, знецінення гривні, падіння ВВП, підвищення цін, військові дії на сході країни спричинили значне економічний спад та суттєве соціальне напруження. Як відомо, для економічного зростання необхідна макроекономічна стабільність: низький рівень інфляції, стабільний курс національної валюти, низький рівень облікової ставки НБУ, низька частка безробіття в країні, високий рівень ВВП на душу населення. Створення і підтримання таких умов – завдання активної бюджетної політики держави. Тому в сучасних умовах особливо важливо ефективно та економно вкладати бюджетні кошти з метою реалізації стратегічного напрямку розвитку, створення необхідної виробничої інфраструктури, забезпечення інноваційного вектора розвитку, забезпечення структурної перебудови економіки.

Проект державного бюджету на 2017 р. передбачає зростання реального ВВП на 3 відсотки, збільшення номінального ВВП до 2584,9 млрд гривень, індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) прогнозується на рівні 108,1 відсотка, індекс цін виробників (грудень до грудня попереднього року) – 108,5 відсотка. Фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців прогнозується на рівні 666,9 млрд гривень, середньомісячна заробітна плата складе 5988 гривень та в реальному вимірі збільшиться на 5,4 відсотка. Прибуток підприємств очікується на рівні 616,4 млрд гривень. Обсяг експорту товарів і послуг збільшиться на

8 відсотків та становитиме 47,2 млрд дол. США, обсяг імпорту – на 9,7 відсотка і складе 49,9 млрд дол. США [2].

Проте, великий зовнішній державний борг гальмує розвиток економіки. Структура державного і гарантованого державою боргу за даними Міністерства фінансів України на 28.02.2017 показано в наступній табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка державного і гарантованого державою боргу на 28.02.2017 (млн.грн.)

Борг	Державний	Гарантований	Сукупний
Зовнішній	977640,0	256320,0	1233960,0
Внутрішній	688300,0	19110,0	707400,0
Всього	1665940,0	275430,0	1941360,0

Джерело: [3]

Згідно наукових досліджень безпечний рівень державного і гарантованого державою боргу для України становить близько 35% від ВВП. На сьогодні Україна має критичне значення даного показника. При цьому, джерелом надходження коштів для виконання боргових зобов'язань держави передовсім є нові кредити, котрі, які не працюють в економіці країни, а фактично погіршують фінансовий стан держави. Враховуючи, що кредиторами України переважно є США та МВФ, це в свою чергу посилює залежність економіки України від іноземних інвесторів, знижує фінансову безпеку [4].

Бюджетна політика у сфері державного боргу повинна вирішувати взаємопов'язані питання боргової залежності країни і ефективного використання державного кредиту. Боргова політика як елемент бюджетної політики може за певних умов стати вагомим інструментом активізації інвестиційних та інноваційних процесів у суспільстві, сприяючи економічному зростанню та розвитку [5].

Управління державним боргом в Україні має бути направлене на оптимізацію структури боргу та зменшення ризиків, пов'язаних із зовнішнім боргом.

Доходи бюджету забезпечують виконання державою її основних функцій, які пов'язані з суспільними потребами і інтересами. Основними бюджетоутворюючими ресурсами є податки і збори. Мобілізація коштів юридичних та фізичних осіб, недержавних та державних установ, організацій забезпечує хід економічного розвитку. При цьому важливою є оптимальна межа участі держави в перерозподілі ВВП, підвищення якості надання суспільних послуг і посилення підконтрольності влади громадянському суспільству.

Бюджетне регулювання у сфері видатків повинно бути направлене на підвищення рівня та якості життя населення - це має стати основною метою бюджетної політики, виконання зобов'язань перед громадянами, підтримку стратегічних та інноваційних галузей, створення потенціалу для стійкого економічного розвитку. Необхідно продовжити здійснення бюджетної політики, спрямованої на посилення ефективності управління суспільними

фінансами, здійснення комплексу заходів підвищення їх ефективності. Підвищення ефективності видатків бюджетів у системі державного регулювання необхідно розглядати як вагому складову реформування бюджетного процесу, що вимагає розробки відповідних заходів по оптимізації бюджетних видатків [1].

При виборі напрямів бюджетної політики варто зважати на загальні стратегічні орієнтири державної політики – створення економічних умов для інноваційного розвитку. Для цього бюджетна політика має використовувати державний бюджет як інструмент сприяння інноваційного розвитку та економічному зростанню. Пріоритетним напрямом удосконалення бюджетної політики України має бути стимулювання та стабілізація виробництва на основі системи принципів, спрямованих на регулювання доходів суб'єктів національної економіки в умовах функціонування ринку. Підґрунтям сучасної бюджетної політики є науково обґрунтована теорія та методика формування доходів і видатків бюджетів, яка має сприяти позитивному впливу економічних ефектів на результати господарювання суб'єктів національної економіки з метою її фінансової стабілізації, регулювання надходжень та підвищення платоспроможності [5].

Отже, можна зробити висновок, що держава через оптимальне розподілення видатків бюджету та формування доходів забезпечує ефективне функціонування економіки. Крім того, бюджет держави активно впливає на рівень життя населення країни. Основними завданнями бюджетної політики на сьогодні є зменшення зовнішнього державного боргу, зниження інфляції, зростання основних макроекономічних показників та зменшення бюджетного дефіциту.

На сучасному етапі розвитку України особливо важливо удосконалити бюджетне регулювання, реально впроваджувати середньострокове бюджетне планування у сфері доходів і видатків, посилити дієвість фінансового контролю за кожним етапом бюджетного процесу, створити ефективну систему управління державним боргом, підвищити якість надання суспільних послуг і посилити підконтрольність влади громадянському суспільству.

Література:

1. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку / І.Я.Чугунов, І.М.Ігнатюк // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. № 28/1- С. 217 - 226.
2. Офіційний портал Верховної Ради України .URL: rada.gov.ua
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>
4. Макогон Ю.В. Зовнішній борг України на сучасному етапі економічної кризи / Ю.В. Макогон, О.А. Пахомова // Зб. наук. праць Донецького національного університету. – 2016. – № 4. – С. 59–62.
5. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [моногр.] / Л.В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.

Миронова В. В., аспирант
Лукьянова А. В., студентка
*Приазовский государственный технический
университет (г. Мариуполь)*
marcelinemiter@gmail.com

ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Сегодня одной из актуальных проблем Украины есть проблемы оздоровления и стабилизации финансовой системы Украины, а также обеспечение финансовой безопасности в условиях глобализации. Построение эффективной финансовой системы требует больших научных исследований, глубокого анализа причин и последствий создания и использования фондов финансовых ресурсов, влияния этих процессов на все стороны жизни государства.

Финансовая стратегия для решения вышеперечисленных проблем должна быть разработана с учетом различных форм собственности, развития рыночных отношений, полноправного функционирования рынка товаров, рабочей силы, капиталов. Основными методами финансового воздействия на экономическую и социальную сферы жизни общества должны стать: налогообложение, маневрирование финансовыми ресурсами, финансирование, финансовый рынок и др. Мировой опыт уже подтверждает гибкость и эффективность такой практики.

Эксперты Всемирного банка (ВБ) считают, что для эффективного функционирования финансовой системы в Украине необходимо предпринять следующие меры:

- 1) повысить эффективности деятельности банков путем их укрупнения;
- 2) привести законодательные нормы Украины в соответствие с международными нормами и требованиями Европейского Союза по вопросам о финансовой и административной ответственности руководителей и акционеров финансовых учреждений за качество управления компаниями;
- 3) отказаться от использования неденежных форм расчетов, ввести жесткую фискальную дисциплину, отменить картотеки, усилить процедуру банкротства.

Среди учёных-экономистов преобладает мнение, что создание эффективной бюджетной системы является практически главной целью рыночной реформы в Украине. Она должна охватить проблемы собственно бюджетного процесса, структуры поступлений и расходов, бюджетного дефицита и способов его финансирования. Бюджетный процесс все еще характеризуется непрозрачностью, значительным параллелизмом и отсутствием четкого разделения полномочий и обязанностей между законодательными и исполнительными органами.

В условиях трансформационной экономики Украины основными направлениями финансовой политики, направленной на совершенствование финансовой системы Украины, являются:

- 1) совершенствование финансового законодательства и права;
- 2) преодоление форм финансового кризиса (неуправляемая государственная задолженность страны; банкротство; преодоление скрытого дефицита местных бюджетов, удельный вес которых уже при планировании этих бюджетов составляет 60-70%; преодоление кризиса неплатежей);
- 3) создание на качественно новой основе такого организационно-экономического механизма управления финансами, при котором гармонично сочетались бы такие блоки управления как:
 - 1 - управление финансами на общегосударственном уровне;
 - 2 - управление финансами на уровне предприятий, учреждений и организаций;
 - 3 - управление финансами в системе внешнеэкономической деятельности Украины;
 - 4 - разработка и утверждение налогового и бюджетного кодекса Украины (устойчивого и не требующего доработок и поправок);
 - 5 - повышение эффективности всего финансового механизма и, прежде всего его элементов: 1 - финансовое законодательство и право; 2 - управление финансами; 3 - финансовое планирование; 4 - финансовый контроль; 5 - финансовое регулирование; 6 - нормативная база;
 - 6 - отладка механизма взаимоотношений предприятий, учреждений и организаций с бюджетной системой, внебюджетными фондами, банковской системой и т.д.;
 - 7 - децентрализация бюджетной системы;
 - 8 - создание цивилизованного механизма финансовой поддержки предпринимательской деятельности;
 - 9 - усиление роли финансов в Украине, создание эффективного механизма ее внешнеэкономической деятельности.

Особенно острой остается ситуация с реальным сбалансированием Государственного бюджета Украины. Другие дефициты бюджета установлены на максимально возможной ссуде, которую нужно снижать. Для этого нужны радикальные меры по расширению базы налогообложения путем вывода значительной части экономики из «тени». Вместе с тем, следует искать пути более экономного и рационального использования бюджетных ассигнований. Главное заключается в том, чтобы свести затраты до такого уровня, которое способно выдержать государство.

Не имеет и не может быть альтернативы дальнейшему снижению инфляции. Чтобы Украина добилась реального экономического роста и стабилизировала жизненный уровень, она должна поставить перед собой задачи в любых условиях обеспечить дальнейшее снижение темпов инфляции. В этой связи едва ли не самой сложной задачей данного периода развития государства является органическое сочетание финансовой и денежной стабилизации.

Одной из важнейших составных экономической безопасности является финансовая безопасность. Финансовая безопасность – сложная многоаспектная категория, которая характеризуется тесной взаимозависимостью и взаимодействием её составляющих. Поэтому недостатки и ошибки в поддержании одних параметров финансовой безопасности сразу отражаются на других. Так, например, преодоление инфляции в Украине путем демонетизации экономики обусловило широкомасштабный платежный кризис и небывалый рост бартерных операций, что в свою очередь привело к бюджетному кризису. Хроническое же невыполнение бюджета вызывает необходимость поиска путей покрытия его дефицита.

Среди основных причин возникновения проблемы финансовой безопасности государства на современном этапе развития мировой экономики следует выделить следующие:

- стремительное развитие процесса транснационализации экономических связей, интернализации мирового хозяйства (называемого глобализацией);
- постоянное увеличение огромной массы капиталов, крайняя подвижность которых создает напряженную обстановку, высокая степень концентрации финансовых ресурсов как на макроэкономическом уровне, так и на глобальном уровне;
- растущая автономизация субгосударственных субъектов (ТНК, ТНБ и др.), располагающих значительной финансовой властью, их влияние на народно-хозяйственные комплексы отдельных стран;
- высокая степень мобильности и взаимосвязи финансовых рынков на базе новейших информационных технологий;
- беспрецедентное взаимопроникновение внутренней и внешней политики государств, которые все больше и больше зависят от мировых финансов;
- чрезмерная зависимость национальных экономик от иностранного краткосрочного спекулятивного капитала, делающая их финансовые системы чрезвычайно уязвимыми;

С целью совершенствования системы финансовой безопасности Украины следует принять во внимание:

1. Установление пределов иностранного участия в капитале отечественных организаций;
2. Отраслевые ограничения (ограничение или запрещение доступа иностранных инвестиций в отрасли, признаваемые особо важными для экономического и социокультурного развития государства);
3. Меры в отношении компаний, осуществляющих ограничительную деловую политику, искажающую условия конкуренции;
4. Требования в области производства, использования местных компонентов, передачи технологий и т.п. [1].

Литература:

1. Финансы / В.П. Опарин // Учеб. пособие – 2-ое изд. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 240.

Макогон В. Д., к.е.н., с.н.с.
Київський національний торговельно-економічний університет
valjusha80@inbox.ru

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Дієва бюджетна політика є основою для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни шляхом створення умов для економічного зростання, стратегічного розподілу бюджетних коштів, сприяння ціновій та валютно-курсовій стабільності.

Забезпечення економічного зростання в умовах інституційних перетворень передбачає проведення системної реформи управління державними фінансами, підвищення дієвості бюджетної політики та розробки бюджетної стратегії, яка визначатиме середньостроковий прогноз бюджетних показників, оцінку фіскальних ризиків та граничні обсяги видатків бюджету, у тому числі базовий обсяг державних капітальних інвестицій, що сприятиме посиленню відповідності бюджетних видатків соціально-економічним пріоритетам розвитку країни.

Відповідно до Стратегії розвитку системи управління державними фінансами визначено: однорічний період бюджетного планування не дає можливості виконати завдання з утримання дефіциту державного бюджету на безпечному рівні та скорочення рівня державного боргу у середньостроковій перспективі, а також призводить до непередбачуваності бюджетної політики для головних розпорядників бюджетних коштів і не дає їм змоги належним чином планувати свою діяльність; перехід до середньострокового бюджетного планування в Україні є не технічною зміною у формуванні бюджету шляхом врахування ще двох бюджетних періодів у розрахунках, а системною зміною бюджетної політики, яка повинна забезпечити стратегічний підхід до визначення пріоритетних заходів та відповідний розподіл обмежених ресурсів; посилення бюджетної дисципліни здійснюватиметься шляхом визначення та відображення наслідків реалізації поточної державної політики протягом наступних років і забезпечення дотримання граничних обсягів видатків, а також підвищення рівня передбачуваності бюджетних ресурсів та відповідне планування заходів[1].

При цьому, важливим завданням є забезпечення дієвості бюджетного прогнозування, що повинно бути неупередженим процесом, який забезпечуватиме реалістичні очікування щодо темпів розвитку економіки та впливу реформ на систему державних фінансів; зміни методології макроекономічного прогнозування мають передбачати визначені строки їх оприлюднення з метою своєчасного забезпечення передумов для розробки бюджетних декларацій. З метою підвищення надійності прогнозів в умовах макроекономічної нестабільності доцільним є визначення строків перегляду макроекономічних прогнозів з врахуванням бюджетного циклу. Враховуючи

досвід країн з розвинутою економікою підвищенню рівня довіри до процесу прогнозування у системі державних фінансів сприяє проведення незалежного зовнішнього оцінювання як макроекономічних прогнозів, так і прогнозів бюджетних показників, оприлюдненням результатів зовнішнього оцінювання разом з рекомендаціями та пропозиціями.

На даний час в Україні здійснюється реформування системи бюджетного прогнозування і планування. Зокрема підготовлено ряд програмних і концептуальних положень, які передбачають впровадження нових механізмів у системі бюджетного прогнозування і планування: нова редакція Бюджетного кодексу України, Концепція реформування місцевих бюджетів, Концепція розвитку системи управління державними фінансами, проект Закону «Про державне прогнозування та стратегічне планування в Україні», тощо. Вагоме значення приділяється питанням практичної реалізації програмно-цільового методу, запровадження середньострокового бюджетного планування як невід'ємної стадії бюджетного процесу, на якій здійснюватимуться аналіз та оцінка потенційних фінансових можливостей та потреб в фінансових ресурсах адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому.

Разом з тим, рівень виконання плану доходів зведеного бюджету за 2002-2016 роки складає – 97,20 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 99,12 %, за 2007-2011 роки – 95,94 %, за 2012-2016 роки – 96,55 %; відповідний показник видатків за 2002-2016 роки складає 92,51 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 93,06 %, за 2007-2011 роки – 92,19 %, за 2012-2016 роки – 92,29 %.

Таким чином, невиконання запланованих бюджетних показників, пов'язано насамперед із видатковою частиною бюджету, що негативно відбивається на показниках результативності бюджетних витрат та якості надаваних бюджетних послуг. Разом з тим темпи зростання видаткової частини зведеного бюджету в середньому за досліджуваний період вищі від дохідної, що ускладнює можливості його збалансування. Найбільш важливими питаннями розвитку системи бюджетного планування і прогнозування в умовах трансформаційних змін економіки є обґрунтування та вибір методів, засобів та інструментарію моніторингу бюджетних програм.

Отже, розробка бюджетної стратегії відіграє вагоме значення для регулювання фінансового сектору економіки, забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи, загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання. Стратегічним завданням бюджетної політики України на сучасному етапі її розвитку залишається забезпечення економічного відновлення та підвищення добробуту населення.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 774–р «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами». URL : <http://zakon0.rada.gov.ua>

Маляр Д. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
maldim@bigmir.net

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ В УКРАЇНІ

В супереч реаліям сьогодення традиційний концептуальний підхід до вивчення фінансової системи країни передбачає домінанту державних фінансів над корпоративними, які здебільшого розглядаються як їх певний «додаток», що має другорядне значення стосовно їх системоутворюючої функції. Однак, з токи зору економічної теорії, державні фінанси є лише похідною від корпоративних фінансів, оскільки є наслідком переважно перерозподілу частини національного доходу, що створюється саме в корпоративному секторі. Так, податкові та митні органи лише перерозподіляють частку фінансів підприємницького сектору, але не створюють додану вартість і отже не генерують дохід, як такий. Як зазначають В. Зимовець, О. Терещенко: «корпоративні фінанси є не просто потужним напрямом, а домінантою фінансової науки» [1, с. 80].

В теперішній час, за думкою У. Бека, сучасне суспільство перебуває в стані перманентних змін, мегаризиків, світових фінансових криз, які ще й ускладнюються глобалізацією [2].

Так, до позитивів передусім варто віднести поширення технологічних новацій на фінансову систему в цілому й зокрема на корпоративні фінанси:

1. Спрощення та пришвидшення взаєморозрахунків за допомогою спеціальних комп'ютерних програм та інтернет банкінгу (локальних і світових мереж), що водночас надає можливість майже миттєво переконатися в надходженні коштів або їх переказі.

2. Саме завдяки тотальній комп'ютеризації відбулося знерухомлення цінних паперів, тобто переведення цінних паперів з документарної у бездокументарну форму шляхом депонування сертифікатів у сховища зберігача цінних паперів та/або депозитарію з метою забезпечення подальшого їх обігу у вигляді облікових записів на рахунках [3, с. 204].

3. Одним з позитивних гносеологічних наслідків глобалізаційного впливу є розширення кола функцій корпоративних фінансів від традиційних – формування фінансових ресурсів, контроль за ефективним формування та розподілом ресурсів, до новітніх – перетворення преференцій інвесторів у можливості залучення капіталу, функція впливу на поведінку учасників фінансових відносин, вартість-формуюча функція та функція трансферту інформації [4, с. 10].

Сучасні глобалізаційні тенденції наочно довели, що не завжди можливе прийняття оптимальних або раціональних рішень в сфері корпоративних фінансів за умов ігнорування трансакційних витрат. Тобто, де юре поточне управління має відбуватися виключно в інтересах інвесторів (акціонерів), а де

факто компанія змушена так або інакше в своїй діяльності керуватися також інтересами інших стекхолдерів (представники зовнішнього оточення [5]).

Глобалізаційні впливи змушують здійснювати фінансовий контролінг, приймати фінансові рішення за умов ірраціональної поведінки індивідів, інформаційної асиметрії та індивідуальних преференцій корпоративних суб'єктів.

В результаті поширення глобальної фінансової кризи в 2009 [6] відбулась девальвації гривні, що спричинило гальмуючий ефект для всього підприємницького сектору. Відразу всі суб'єкти господарювання стали біднішими, а їх фінансова ресурсна база зазнала суттєвого скорочення. Тут виявляється наступний парадокс – відкритість економіки дозволяє асимілювати в себе переваги світового економічного прогресорства та міжнародної торгівлі.

Безсумнівно важливим критерієм стану фінансової системи країни є рівень розвитку її фондового ринку, на якому власне і обертаються різноманітні фінансові інструменти. За станом на кінець 2015 р. обсяги фінансових потоків складають тільки 14,6 % ВВП, що в рази менше ніж в розвинутих країнах світу [7, с. 12]. Майже не користуються попитом з боку інвесторів корпоративні цінні папери через їх венчурність, низьку ліквідність, а також у зв'язку з відсутністю захисту прав дрібних акціонерів. Найбільша частка операцій на фондовому ринку відбувається з державними борговими зобов'язаннями [7, с. 7].

Література:

1. Зимовець В.В. Корпоративні фінанси як домінанта фінансової науки / В.В.Зимовець, О.О. Терещенко // Фінанси України. - 2015. - № 9. - С. 78-95.
2. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У Бек. – М., 2000. – 233с.
3. Мальська М.П., Мандюк М.Л., Занько Ю.С. Корпоративне управління: теорія та практика. Підручник / М.П. Мальська, М.Л. Мандюк, Ю.С. Занько. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с.
4. Терещенко О.О. Інновації у корпоративних фінансах / О.О. Терещенко // Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку [Електронний ресурс] : Зб. матеріалів I Всеукр. Наук.-практ. конференції. — К. : КНЕУ, 2016. — 367 с.
5. Maliar D.V., Karlova A.D. Market transaction costs of corporate management // Економіка та суспільство (електронне фахове видання). - 2016. - № 4. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/4_ukr/5.pdf
6. Прімерова О. К. Особливості розвитку фондового ринку України / О.К.Прімерова // Ефективна економіка. – 2016. - №5. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4948>
7. Аналітичний огляд ринку облігацій України за 2015. Рейтингове агентство «Рюрік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://rurik.com.ua/documents/research/bonds_4_kv_2015.pdf

Міщенко Д. А., д. наук з держ. упр., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Добролежа К. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
K_A_T_Y__A@mail.ru

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТА ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Державна підтримка інноваційних проектів та програм в Україні на сучасному етапі не є достатньо вагомою, особливо в основній її частині, що стосується фінансування. Звісно, інноваційні проекти мають вищий ступінь ризику, більшу частину невизначеності, що впливає з їх суті, тому і джерела фінансування даних проектів мають свою специфіку. Однак, ефект від впровадження інноваційних проектів зумовлює якісно нові, прогресивні зміни в економіці країни, тому їх державне фінансування є необхідністю для забезпечення сталого розвитку держави.

Загалом, як зазначає Бабінська С. Я., реалізація інноваційного проекту може відбуватися за рахунок: власних коштів; коштів державного чи місцевих бюджетів; коштів вітчизняних чи іноземних інвесторів; залучення кредитів; венчурного капіталу; інших джерел фінансування [1].

Традиційно малою для України є частка фінансування інновацій з державного бюджету, і ця тенденція є дуже суттєвою для розвитку інноваційних процесів в Україні, оскільки для країн з високим економічним рівнем розвитку притаманна підтримка інноваційного сектора, що не збігається з українськими реаліями [2].

Бошота Н. В. та Шишоло Д. В. у своєму дослідженні [3] наголошують на тому, що інноваційна модель розвитку потребує витрат на фінансування науки не менше 2% ВВП, при цьому в Україні цей показник складає 0,3%. Країни, які досягли високих темпів економічного зростання за рахунок інноваційного чинника, а це Японія, США, Німеччина, Франція, Великобританія, відповідають цій вимозі.

Можна виділити наступні основні заходи, що застосовуються в світі в рамках відповідної інноваційної політики: а) бюджетне фінансування інноваційних програм і проектів; б) майнова підтримка інноваторів та інвесторів; в) податкові преференції; г) формування елементів інноваційної інфраструктури на національному та регіональному рівнях; д) регулювання внутрішньої і зовнішньої інноваційної кооперації суб'єктів інноваційної діяльності і окремих секторів національної інноваційної системи [3].

Як свідчить зарубіжний досвід, у розвинених країнах держава підтримує інноваційні проекти за рахунок акумулювання ресурсів державних небанківських фінансових установ. Наприклад, в Австрії нові інноваційні малі та середні підприємства отримують підтримку в рамках програми, відомої як

“Програма інновацій підприємств Dynamics”. Для Німеччини державна підтримка інноваційних проектів полягає у стимулюванні залученню фінансових ресурсів для інноваційного розвитку малих та середніх підприємств. У Польщі ключову роль у підтримці інноваційних проектів відіграють щорічні „інноваційні позички”. У ході конкурсу враховуються стратегії, рівень технологічного оснащення та характер інноваційної діяльності суб'єкта господарювання. У США держава фінансує інноваційні проекти з метою збереження економічної могутності, використовується інвестиційний податковий кредит. З державного бюджету виділялося близько 10 млрд. дол. США на рік для кредитування інноваційних досліджень строком на десять років [4].

З метою поєднання бізнесу та досліджень деякі інноваційні програми у Швеції ініціюються безпосередньо державою та відповідно фінансуються за державні кошти [5].

Продіус О. І. у своїй праці [6] підкреслює, що тенденцією управління інноваційними проектами та програмами в більшості розвинених країн стало функціонування проектних офісів (Project Management Office) та офісів управління програмами (Program Management Office) при міністерствах та окремих державних адміністраціях. Практика створення проектних офісів використовується в таких країнах, як Великобританія, США, Канада, Індія, Ірландія, Литва, Данія, Бразилія, Бангладеш і Пакистан. Основна мета створення проектних офісів у цих країнах – підвищення ефективності планування та якості виконання проектів [6].

Диба О. М та ряд науковців [4] вважають, що в Україні практика державної фінансової підтримки інноваційних проектів лише формується. Зокрема, для реалізації інвестиційного проекту здійснюється: фінансування реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів; співфінансування інвестиційних проектів з державного та місцевих бюджетів; надання державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання; кредитування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів; повна або часткова компенсація за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів.

Проте, державна фінансова підтримка інноваційних проектів ототожнюється із підтримкою інвестиційних проектів. Тому, стоїть завдання посилити участь держави у фінансовій підтримці інноваційних проектів, враховуючи зокрема й зарубіжний досвід [4].

Чайка І. В. бачить такі шляхи, які б значно покращили фінансування інноваційних програм і проектів: повною мірою використовувати досвід промислово розвинених країн, що дасть можливість підвищити конкурентоспроможність економіки країни; за рахунок коштів державного бюджету слід фінансувати: найважливіші науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи, придбання за кордоном ліцензій та найновіших технологій, а також обладнання, необхідного для виконання програм; потрібно

відшукати форми залучення недержавних коштів в фінансування інноваційного процесу, проте це стане можливим лише в разі утворення сприятливого інвестиційного клімату, в першу чергу – реформа податкової системи, стабільна правова база [7].

Таким чином, проблема пошуку джерел фінансування інноваційних проектів та програм в Україні залишається актуальною для їх ініціаторів, які на даному етапі розвитку економіки країни мають покладатися лише на власні фінансові можливості або залучати зовнішніх приватних інвесторів. Для зміни такого становища слід посилювати участь держави в інноваційній діяльності, застосовувати досвід розвинутих країн світу, особливо в умовах євроінтеграції, оскільки інноваційні проекти здатні швидко приносити ефект, за умови їх компетентної реалізації, що також відображається на фінансово-економічному положенні країни.

Література:

1. Бабінська С. Я. Сутність та джерела фінансування інноваційних проектів / С. Я. Бабінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - №12. - С. 70-72.
2. Бойко І. В. Джерела фінансування інновацій у контексті економічної безпеки / І. В. Бойко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. - 2016. - Т. 21, Вип. 7-1 (49). - С. 70-74.
3. Бошота Н. В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності / Н. В. Бошота, Д. В. Шишоло // Молодий вчений. - 2016. - №9 (36). - С. 14-18.
4. Диба О. М. Модель активізації державної фінансової підтримки інноваційних проектів в Україні / О. М. Диба, В. В. Крук, Ю. О. Гернего // Ефективна економіка. - 2015. - №11. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4616>.
5. Криворучко Т. В. Особливості фінансування інноваційної діяльності у країнах-членах ЄС та Україні / Т. В. Криворучко // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 5. - С. 115-119.
6. Продіус О. І. Проблеми та перспективи впровадження інноваційних проектів на вітчизняних підприємствах / О. І. Продіус // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2016. - Випуск 19 (Частина 2). - С. 91-95.
7. Чайка І. В. Проблеми та шляхи покращення фінансування інноваційних програм і проектів в Україні / І. В. Чайка // Сталій розвиток економіки. - 2013. - №1. - С. 234-237.

Міщенко Л. О., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
liudamironova@i.ua
Морозова А С., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
morozova.a@rambler.ru

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Сьогодні механізм формування доходів місцевих бюджетів має важливе практичне значення, це пов'язано, насамперед, з вирішенням проблеми пошуку реальних можливостей раціонального перерозподілу повноважень та ресурсів між органами влади задля підвищення ефективності та надійності бюджетної системи України. Діяльність органів місцевої влади стає ефективною лише за умови достатнього рівня фінансування соціально-економічних процесів. Нестача коштів для вирішення проблем регіону позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності, закріплює залежність розвитку місцевої економіки і соціальної сфери від можливостей і бажання вищих органів влади вирішувати проблеми, що знаходяться на цій території [2].

Доходи місцевих бюджетів є головною фінансовою базою, а їх оптимальне формування – основою економічного зростання регіону. Доходи зосереджені в розпорядженні народних депутатів та органів місцевого самоврядування, які складають, розглядають, затверджують і виконують свої бюджети, розпоряджаються переданими в їх підпорядкування підприємствами та отримують від них доходи [3].

Існує велика кількість трактувань поняття «доходи», водночас безліч науковців не виокремлюють поняття «доходи місцевих бюджетів», подаючи визначення доходів в загальному аспекті. На думку О. Вінницької, доходи місцевих бюджетів – це сукупність економічних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами з приводу розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту в процесі формування децентралізованих бюджетних фондів [1, с. 19]. Це визначення досить широко та всебічно розкриває багатогранність даної фінансової категорії.

Дослідження механізму формування доходів місцевих бюджетів передбачає попереднє визначення основних джерел, за рахунок яких відбувається наповнення місцевих бюджетів. У Бюджетному кодексі України чітко закріплено основні дохідні джерела: податкові й неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та офіційні трансферти. Саме податкові надходження, традиційно, є основою формування доходів місцевих бюджетів. Проте, розширення дохідної частини, якої вимагає достатність коштів для здійснення видатків бюджету, за рахунок збільшення податків суттєво послабить соціально-економічне становище громадян. У зв'язку з цим, доцільним могло б стати розширення прав органів місцевого самоврядування у

сфері встановлення податків і зборів, надання права самостійно встановлювати перелік місцевих податків, їх ставки та базу оподаткування в адекватних межах компетенції даної гілки влади, а також створення багатоканальної системи формування бюджету, на основі якої кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні закріплені доходи [2, с. 855].

Таким чином, формування місцевого бюджету має ґрунтуватись на пріоритетах регіональної бюджетної політики. При цьому, важливою є розробка методології моніторингу відкритості місцевих бюджетів та участі громадськості у бюджетній політиці на регіональному рівні можуть стати вигідним напрямком удосконалення механізму формування доходів місцевих бюджетів.

Окрім моніторингу, попередньо, важливим є звернення до таких елементів механізму формування доходів як планування і прогнозування, які, при якісному їх застосуванні, мають змогу надати раціональну коротко- та довгострокову проєкцію майбутнього щодо наповнення бюджетів. В першу чергу, доцільно більш широко застосовувати програмно-цільовий метод, який охоплює вичерпний перелік кількісних та якісних показників для визначення результативності як формування, так і використання бюджетних коштів. Втім, слід зазначити, що більшість із розроблених програм наразі не виконуються.

Формування, а, як наслідок, виконання місцевих бюджетів України, і за роки до запуску процесу бюджетної децентралізації в 2015 році, і в наступні роки, відбувалось за умов збільшення їх залежності від ресурсів державного бюджету. Про цей факт свідчить існуюча тенденція до зростання обсягів в абсолютному вираженні та частки міжбюджетних трансфертів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів країни. Тому для ефективного формування доходної бази місцевих бюджетів необхідним є більш ґрунтовне впровадження процесу децентралізації. Головною умовою такої децентралізації, окрім вищенаведених, є посилення ролі неподаткових надходжень, як своєї альтернативи податковим, без посилення «тягаря» на пересічного громадянина, а також зменшення частки ресурсів, що спрямовуються до державного бюджету, підтримка підприємств-платників. З іншого боку – чіткий розподіл компетенції між органами центральної влади та органами регіонального та місцевого самоврядування, це повинно сприяти підвищенню їхньої відповідальності за наслідки своїх управлінських рішень, в тому числі в процесі формування доходів місцевих бюджетів.

Література:

1. Вінницька О. Економіко-статистичний аналіз доходів місцевих бюджетів / О. Вінницька // Статистика України. – 2015. – № 3. – С. 18–23.
2. Лінтур І. Можливості оптимізації формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації / І. Лінтур // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 853–855.
3. Фурдичко Л. Місцеві бюджети України: їх функціонування, проблеми та шляхи реформування / Л. Фурдичко // Економіка та держава. – 2015. – № 1. – С. 131–136.

Мостицька Н. А., здобувач
Київський національний торговельно-економічний університет
infomf@minfin.gov.ua

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Фінансове регулювання є важливим інструментом впливу держави на економічні та соціальні процеси. Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних проблем передбачає концентрацію, розподіл на перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення. Розробка та реалізація механізму фінансового регулювання має враховувати особливості та структуру вітчизняної економіки, глобалізаційні перетворення та ступінь розвитку фінансових інститутів.

На сучасному етапі розвитку вплив фінансової системи на економічне зростання полягає в стимулюванні внутрішнього попиту для підтримки високого рівня зайнятості та збуту товарів і надання послуг суб'єктами господарювання; збільшенні обсягів випуску, оновленні матеріально-технічної бази виробництва, посиленні інноваційної складової економічного розвитку за рахунок активізації інвестиційної діяльності. Сполучення даних напрямів, значною мірою, визначає результативність структурних перетворень економіки, збалансованість фінансово-економічної політики країни. Необхідним фактором стимулювання соціально-економічного розвитку є розширення обсягів внутрішнього попиту, що надасть змогу збільшити обсяги замовлень для вітчизняних підприємств, частково компенсувати певні втрати частки обсягів експорту на зовнішніх ринках збуту товарів і послуг, підвищити рівень ділової активності. З огляду на зазначене, важливим є підтримка належного рівня кредитування національної економіки банківськими установами, збільшення обсягів державних замовлень за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, сприяння залученню іноземного фінансового капіталу шляхом створення преференцій і забезпечення гарантій щодо права власності та прозорих умов здійснення підприємницької діяльності. Значний вплив на розвиток інноваційної складової економіки, залучення інвестицій та прискорення структурних перетворень здійснюють державні інститути розвитку, діяльність яких направлена на проектне фінансування, прийняття участі в управлінні проектом в якості партнера та пошук джерел фінансування даного проекту. Водночас, в сучасних умовах роль діючих державних інститутів розвитку в модернізації вітчизняної економіки є незначною та потребує поступового зростання.

Економічна сутність фінансової політики як складової інституційного розвитку економіки полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з

метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки, що надасть можливість посилити дієвість трансформації економіки.

На даному етапі економічних перетворень важливими завданнями фінансової політики є оптимізація та раціоналізація формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Бюджетна система як складова системи державних фінансів і фінансової системи є важливим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку країни та її адміністративно-територіальних одиниць. Належний рівень обґрунтованості рішень щодо планування основних показників функціонування бюджетної системи, у тому числі рівня дефіциту бюджету, питомої ваги перерозподілу валового внутрішнього продукту через державний та місцевий бюджети, частки податкових надходжень у структурі доходної частини бюджету, збалансованості міжбюджетних відносин, структури видаткової частини бюджету сприяє підвищенню дієвості регулюючої функції бюджетного механізму економічного зростання. Склад та обсяги бюджетних видатків впливають на збалансованість соціально-економічного розвитку країни, створюють відповідні умови для стимулювання виробництва, сприяють розвитку людського капіталу. Від виваженості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньоекономічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, в тому числі іноземних інвесторів, пріоритети соціальної політики держави. Розвиток податкової системи супроводжується постійним удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного зростання, структурними перетвореннями податкової служби, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращанням якісного рівня планування податкових надходжень. Вагомим завданням реалізації механізму податкового регулювання є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та забезпечення формування необхідного обсягу доходної частини бюджету для реалізації поставлених завдань.

При формуванні фінансової політики необхідним є врахування впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічну систему, які визначають тенденції соціально-економічного розвитку. До екзогенних факторів відносяться темпи росту валового внутрішнього продукту країн, що формують попит на основні групи товарів вітчизняного експорту, рівень цін на продукти експорту та імпортовані енергоносії, обсяги та структура іноземних інвестицій, кон'юнктура на світових фінансових ринках, яка впливає на можливості держави здійснювати запозичення та операції по рефінансуванню державного боргу. До внутрішніх економічних факторів належить частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет та державні цільові фонди,

прогнозований обсяг бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, обсяг державного боргу.

Важливим є створення належних інституційних умов для формування ефективної фінансової системи, оптимізації механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі. Визначено доцільність підвищення дієвості координації складових фінансово-бюджетної політики.

Разом з тим, на даному етапі вдосконалення фінансово-економічних відносин, важливим є поглиблення сутності фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку, удосконалення положень щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціальні та економічні процеси країни враховуючи інституційні особливості фінансової системи. Необхідним є активізація інвестиційної активності суб'єктів господарювання з підвищенням рівня ефективності капітальних інвестицій, в тому числі за рахунок використання механізмів державної підтримки та стимулюючих заходів бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики. Потребують підвищення рівня обґрунтованості пріоритетні напрями фінансової політики виходячи з основних завдань економічного розвитку, циклічної динаміки економіки.

Література:

1. Максюта А.А., Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
2. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку / Л. В. Лисяк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
3. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень // Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 3-4(2). – С. 66 – 69.

Найда І. С., к.е.н. асистент
Одеський державний аграрний університет
irochka.lobankina@gmail.com

Костенко Т. А., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
agromarket74@mail.ua

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ З АНАЛОГІЧНИМИ ФОНДАМИ ІНШИХ ДЕРЖАВ

Соціальні позабюджетні фонди сьогодні відіграють надзвичайно важливу роль, створюючи умови для економічного захисту громадян, забезпечуючи соціальну захищеність суспільства і є невід'ємною складовою соціальної політики держави, оскільки є важливим елементом процесу економічного розвитку, їх діяльність підвищує добробут суспільства, створює умови для соціального прогресу. Метою роботи є порівняння системи позабюджетних фондів соціального призначення в Україні з аналогічними фондами в розвинутих країнах. Проблемні питання розвитку позабюджетних фондів соціального призначення розглядаються у працях В. Базилевича, А. Більцана, Ф. Бутинця, Т. Злотницької, О. Рожко, М. Горної, І. Серватинської, та інших.

Більцан А. в роботі «Моделі соціального захисту населення у світі» зазначає, що у світі існують такі основні моделі соціального страхування: модель Бісмарка, модель Беверіджа та радянська, також виділяють й приватно-корпоративну. Модель Бісмарка, ознакою якої є формування фондів соціального страхування без участі податкових органів, дотепер практикується в Німеччині, Австрії, Люксембурзі, Франції й Італії. Для Великобританії, Ірландії та деяких інших країн Північної Європи характерною є модель Беверіджа, яка передбачає включення бюджету соціального страхування в систему державних бюджетів. Одним з основних принципів цієї доктрини є прийняття державою на себе захисту від ризиків втрати працездатності в результаті старіння, інвалідності, по безробіттю, хворобі, втраті годувальника. Радянська модель вирізнялась вагомою роллю держави в забезпеченні компенсацій за соціальними ризиками. Фонди соціального страхування формувались за рахунок частини доходів підприємств, а допомога надавалася за принципом зрівняння матеріального становища різних категорій працівників [1].

Оскільки модель Бісмарка найбільш близька прийнятої в Україні системі обов'язкового соціального страхування, має сенс порівняти показники, що наводить Міжнародна асоціація соціального забезпечення, для деяких країн, в яких теж використовується така модель. В Україні демографічні показники щодо структури населення за ознакою працездатності наближаються до показників притаманних країнам – членам ЄС, при значно нижчих тривалості життя та рівня доходів, характерних для СНД. А падіння ВВП та інфляція впродовж 2014-2015 років підкреслили такі відмінності. Не випадково серед

країн представлено Польщу. За оцінками фахівців, польський економічний експеримент визнано вдалим, хоча наприкінці ХХ ст. в Польщі був значний бюджетний дефіцит, рівень інфляції та державний борг. Ще необхідно підкреслити, що у країнах ЄС впроваджують реформи як системи соціального забезпечення, так і саме пенсійної системи, відповідно до демографічних прогнозів, які актуальні і для України.

Наразі в структурі джерел коштів на соціальні витрати в зарубіжних країнах частка держбюджету і внесків підприємців (роботодавців) має тенденцію до зниження і, навпаки, частка внесків працівників (застрахованих) та інші надходження від доходів і капіталу мають тенденцію до підвищення, що, звичайно, можливо при досягненні досить високого рівня життя [3].

В Україні розмір страхових тарифів (у відсотках до бази нарахувань) для найманих працівників за останні 10 років змінювався несуттєво, і з 2011 року єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становить 3,6%. За даними Європейського центру політики та досліджень у галузі соціального забезпечення навантаження на заробітну плату у різних країнах сильно варіює. Це пояснюється наявністю безлічі факторів, крім податків, що впливають на рівень життя.

Рожко О. в роботі «Шляхи реформування позабюджетних цільових фондів соціального призначення в Україні» зазначає, що особливість України, порівняно з іншими європейськими країнами, є не загальні високі ставки нарахувань на фонд оплати праці, а інша пропорція їхнього розподілу між роботодавцями та застрахованими особами. Загальний розмір страхових внесків в Україні навіть дещо нижчий, ніж у Німеччині, Франції, Австрії, Польщі, Угорщині (42-50 %). Але, порівняно з іншими країнами, ми маємо досить високу питому вагу розміру страхових внесків. Страхові внески в Україні сплачуються в таких пропорціях: роботодавці – 91,3%, застраховані особи – 8,7%, що є найнижчим показником, порівняно з країнами Європи (міжнародними конвенціями допускається участь застрахованих осіб у соціальному страхуванні в розмірі до 50 % загальної суми фінансування) [4].

Горна М.О. зазначає, що сумарне податкове навантаження на зарплату громадян можна визначити як суму податку на доходи та страхових внесків. Але, за даними Організації економічного співробітництва та розвитку практично у всіх економічно розвинених країнах основну частину податкового навантаження на зарплату становить прибутковий податок, а не соцвнески, як в Україні. В останні роки в усьому світі відзначається тенденція до збільшення витрат на охорону здоров'я. Близько 94 млн. жителів країн ЄС користуються послугами в сфері приватного медичного страхування, з них 22,3 млн. – громадяни Німеччини та 16,2 млн. – Нідерландів. Німеччина має найтривалішу історію медичного страхування. Для неї характерна подвійна система страхування здоров'я за участю і приватних, і державних організацій. Існують два види страхування: обов'язкове (державне) й добровільне (приватне) медичне страхування. У 2007 р. в Німеччині був прийнятий закон, який зробив державне медичне страхування обов'язковим для всіх проживаючих в країні.

Натомість в Україні державне медичне страхування досі не запроваджено, хоча передбачено на законодавчому рівні ще з 1998 року.

Сучасний стан фінансування фондів соціального страхування в розвинених країнах світу визначається на рівні 15-25% ВВП, у той час як в Україні в 2014 р. ця частка становила 16,3% [2]. Дохідна частина державних фондів соціального страхування в Україні формується переважно за рахунок соціальних відрахувань. Дослідження обсягів, складу та структури видатків фондів соціального страхування в Україні виявили, що близько 6% припадає на видатки, які за економічним змістом не можна вважати страховим.

Таким чином, зазначимо, що вітчизняна система загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності загалом відповідає міжнародним умовам, але механізм її функціонування містить старі адміністративні методи управління.

Основою побудови ефективної системи соціального страхування має стати впровадження соціального партнерства, що є основою функціонування фондів соціального страхування в більшості західних країн. Джерелами наповнення фондів мають стати не лише соціальні внески, збалансовані за рахунок бюджетних асигнувань, а й власні кошти фондів, що можуть бути отримані від надання інших видів послуг громадянам.

В країнах із розвинутою економікою використовуються: модель Бісмарка, модель Беверіджа та приватно-корпоративна модель. Дослідження джерел формування фондів соціального страхування в зарубіжних країнах визначили, що: у більшості країн працівники беруть участь у сплаті страхових внесків при страхуванні таких ризиків: старість, хвороби, материнство, безробіття; розмір страхових внесків, здійснених безпосередньо працівниками, істотно диференційований за видами ризиків.

Ми вважаємо, що в Україні необхідно: узгодити правову базу функціонування фондів соціального страхування й адаптувати її до світових стандартів; адаптувати європейські страхові механізми фінансування соціального захисту; сприяти розвитку добровільного соціального страхування з використанням комерційних засад.

Література:

1. Більцан А. Моделі соціального захисту населення у світі / А. Більцан URL: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/biljzan.pdf.
2. Серватинська І.М. Механізм імплементації зарубіжних моделей фондів соціального страхування в реалії України / І.М. Серватинська // Науковий вісник Ужгородського нац.ун-ту. – 2016. – № 3. – С. 32-35.
3. Горна М.О. Статистичне забезпечення управління фондами соціального страхування / М.О. Горна // Дис. на здобуття звання кандидата економічних наук за спец. 08.00.10. – 2016 р. – 232 с.
4. Рожко О. Шляхи реформування позабюджетних цільових фондів соціального призначення в Україні / О. Рожко // Економіка. – 2013 – №144. – С. 41-44.

Павленко О. П., к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
ksucha20@mail.ru

МЕХАНІЗМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ФОРВАРДНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗЕРНА В АСПЕКТІ СОЦІАЛЬНО- ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В складних умовах сьогодення в секторі економіки форвардні закупівлі відіграють важливу роль як головної програми державної підтримки сільського господарської галузі, в якій участь беруть тільки аграрні товаровиробники. Цей процес передбачає придбання товару на організованому аграрному ринку для потреб державного інтервенційного фонду у визначений час та на визначених умовах з поставкою у майбутньому.

Створений державний інтервенційний фонд формується Аграрним фондом за рахунок фінансових інтервенцій, заставних, форвардних і ф'ючерсних закупівель та використовується для здійснення товарних інтервенцій з метою забезпечення цінової стабільності. Аграрний фонд є державною спеціалізованою установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України провадити цінову політику в агропромисловій галузі економіки України [3]. Державне регулювання проведення форвардних закупівель здійснюється Постановою Кабінету міністрів України «Про запровадження державних форвардних закупівель зерна», Цивільного кодексу України та Законів України «Про державну підтримку сільського господарства України» і «Про зерно та ринок зерна в Україні» [2, 4].

Порядок визначення переліку об'єктів державного цінового регулювання здійснюється за результатами моніторингу аграрного ринку та підлягає офіційному оприлюдненню не пізніше, ніж за 30 календарних днів до початку маркетингового періоду [1,3]. Наприклад, об'єктом закупівель у 2013 році виступає зерно пшениці другого – четвертого класів, жита першого –третього класів та ячменю третього класу. Загальний обсяг закупівель за форвардними контрактами заплановано на рівні 1,3 млн. тонн зерна. В Україні Аграрний фонд проводить форвардні закупівлі за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на відповідний рік, шляхом укладення на Аграрній біржі між Аграрним фондом та товаровиробником контракту. Обсяг форвардних закупівель визначається виходячи із загального обсягу формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду. Разом з тим, існує ряд обмежень щодо участі у програмі державних форвардних закупівель зерна: у ній можуть брати участь тільки аграрні товаровиробники; мінімальна запропонована партія зерна для: пшениці – не менше, ніж 2 000 тонн; жита – не менше, ніж 500 тонн; ячменю – не менше, ніж 1 000 тонн; сільгосптоваровиробник повинен бути платником податку на додану вартість; поставка зерна має бути здійснена на сертифіковані зернові склади, які внесено до переліку рекомендованих Мінагрополітики України та з яким Аграрним

фондом укладено договір складського зберігання; відсутність негативної історії виконання зобов'язань за державними програмами, які проводилися Аграрним фондом у попередніх роках [3]. Для того, щоб стати учасником державної програми форвардних закупівель зерна необхідно подати до Аграрного фонду певний пакет документів, визначених законодавством [4]. Оформлюється контракт у п'яти примірниках, після чого товаровиробник подає до Аграрного фонду нотаріально засвідчений договір застави майбутнього врожаю між продавцем та покупцем або нотаріально засвідчений договір застави зерна, що перебуває у власності товаровиробника, або подвійне складське свідоцтво на зерно, що є предметом застави. Після укладання форвардного біржового контракту сільгосптоваровиробник не пізніше наступного дня зобов'язаний надати Аграрному фонду нотаріально засвідчений договір застави майбутнього врожаю на користь Аграрного фонду. Закупівлі відбуваються за механізмом оплати у два етапи, а саме: 1) перший етап – авансовий платіж – у розмірі 50% від вартості, розрахованої на основі мінімальної інтервенційної ціни для відповідної культури, що визначена на поточний маркетинговий період; 2) другий етап – проводиться за середньозваженими цінами рівноваги (фіксингу) на момент поставки зерна, за вирахуванням середньозваженого відсотка за кредитами банків, розрахованого НБУ. Останніми роками були сформовані інтервенційні ціни.

У 2015 році Державна продовольчо-зернова корпорація сконцентрувалась не стільки на кількості форвардних контрактів, скільки на якості операцій за ними. В зв'язку з цим всі форвардні контракти були виконані на 100%. Особливо важливим є те, що на конкурентоспроможному ринку існує вирогідність досить високих ризиків невиконання угод, пов'язані з дефолтами, коли сільгоспвиробники отримували ресурс і не постачали зерна. У наступному році Державна продовольчо-зернова корпорація України планує закупити зерно майбутнього врожаю майже на 2 млрд.грн. [1]. Із 70 компаній, які подали заявки на участь у форвардній програмі-2015, відбір пройшли 42. Вони поставили на елеватори корпорації 70 тисяч тонн зернових, переважно кукурудзу й пшеницю. Така програма передбачає два етапи. Під час першого після укладення угоди з ПАТ «ДПЗКУ» сільгоспвиробники отримували попередню оплату — майже 50% ринкової ціни на зерно (тоді було 75 доларів США за тону). Така система авансування забезпечувала аграріїв обіговими коштами під час посівної кампанії і гарантувала збут даного обсягу товару в подальшому. Під час другого етапу сільгоспвиробники поставляли законтрактоване збіжжя згідно з угодою на елеватори ДПЗКУ, і з ними остаточно розраховувалися. Розмір другого траншу не фіксували під час укладання угоди, а вираховували з огляду на закупівельну ціну на складі ПАТ «ДПЗКУ» на кожен вид зернових на день поставки без вартості першого траншу. Зрештою аграрії продавали свою продукцію за ринковими цінами і отримували ресурси для проведення агротехнологічних заходів. Українські сільгосппідприємства зазнали щонайменше 11 мільярдів гривень прямих збитків. Такі кошти забезпечуватимуть аграріям під час весняної посівної

компенсації на закупівлю насіння, міндобрив, пально-мастильних матеріалів тощо. Більше 18-20 мільярдів аграрні товаровиробники можуть втратити у разі скасування пільгового режиму оподаткування. Підвищення податкового навантаження негативно вплине на фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств. Але застосування та розширення програми форвардних закупівель частково послабить майбутній неймовірний фінансовий пресинг. Слід оцінити позитивно програму форвардної закупівлі сільгосппідприємств у Київській і Чернігівській областях. Так, група компаній користується цим фінансовим інструментом ДПЗКУ вже три роки й не планує відмовлятися від нього. Адже поетапне фінансування давало змогу якісно і вчасно посіяти зернові й зібрати врожай, підживити озимі і при цьому одночасно реалізувати збіжжя за ринковою ціною, а не посереднику за півціни. Форвардний контракт набагато вигідніший і дешевший, ніж банківський кредит, але бажано щоб перший транш надходив у лютому-березні до початку посівних сезонних робіт. Ще однією особливістю форварду є відсутність іншої застави, окрім посівів майбутнього урожаю, який треба поставити на елеваторні потужності корпорації, а також контролю партнера за використанням коштів.

Згідно з чинним законодавством після укладення контракту товаровиробник подає до Аграрного фонду нотаріально засвідчений договір застави майбутнього врожаю між продавцем та покупцем або нотаріально засвідчений договір застави зерна, що перебуває у власності товаровиробника, або подвійне складське свідоцтво на зерно, що є предметом застави. Започатковані нововведення й надалі функціонуватимуть при постійному удосконаленні в 2016 році. Зокрема, попри розширення обсягів та географії закупівель, ДПЗКУ приділятиме більше уваги перевірці партнерів. Як показав досвід, виконати контрактні зобов'язання за форвардом у повному обсязі можуть лише фінансово стабільні підприємства, а також ті, що мають хорошу репутацію. Тому з 2016 року до участі у державній програмі допускаються лише підприємства, які здатні уникати невинуватених ризиків. Раніше до таких належали сільгоспвиробники із середньою площею орних земель від 3 до 7 тис.га, що працюють в одному регіоні, мають 10-річний досвід роботи, бездоганну кредитну історію та відносини з банківськими установами.

Література:

1. Андронович Т.Ю. Механізм державних форвардних закупівель зерна // Сучасні питання економіки і права. – Миколаїв. –2011. – С.138.
2. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 № 37-IV (11.02.2015 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15>.
3. Прокопчук І.О. Міжнародна виставка «БіоФах» і перспективи України щодо розвитку органічного сільського господарства / І.О. Прокопчук // Дім, сад, город. – 2011. – № 4. – С. 39
4. Постанова КМУ «Про запровадження державних форвардних закупівель зерна» від 16 травня 2007 р. № 736 /Урядовий кур'єр. № 6 жовтня 2016.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Державне регулювання розвитку економіки є ваговою, динамічною складовою фінансового механізму економічного зростання, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку реального та фінансового сектору економіки. Необхідно зауважити, що на різних етапах становлення системи фінансового регулювання ступінь впливу держави на економічні процеси був відчутно різним та супроводжувався зміною форм, методів та важелів управління економікою. Необхідність реалізації механізму державного регулювання обумовлена, значною мірою, виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури національної економіки, виявлення пріоритетних напрямів економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного, правового забезпечення функціонування економіки та соціальної сфери, покращання добробуту населення та надання йому відповідних соціальних послуг, підтримкою достатнього рівня зайнятості населення тощо. Важливо зазначити, що соціально-економічні передумови доцільності та необхідності державного регулювання економіки формуються та змінюються з урахуванням цілей та завдань державної фінансової політики на коротко, середньо та довгострокову перспективу.

Слід зазначити, що основними та найбільш дієвими формами державного регулювання економіки в сучасних умовах є макроекономічне планування та прогнозування, використання механізму державного замовлення і відповідно регулювання рівня витрат бюджету та підприємств державного сектору економіки, розробка та реалізація державних програм соціально-економічного розвитку. Для формування збалансованої економічної політики держави необхідним є використання такого важливого елемента управління як прогнозування та планування. Прогнозування за своєю суттю це комплексний процес розробки ймовірного, науково-обґрунтованого прогнозу щодо перспективи розвитку досліджуваного об'єкту в майбутньому а також можливості альтернативних шляхів досягнення об'єктом відповідних значень та стану. Макроекономічне прогнозування спрямоване на поглиблене вивчення соціально-економічного потенціалу країни, виявлення вагомих завдань розвитку національної економіки на середньо- та довгострокову перспективу з визначенням необхідного обсягу ресурсів та переліку заходів, у тому числі за умови різних сценаріїв розвитку подій. Здійснення прогнозування макроекономічної динаміки є важливим з огляду на потребу формування бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, покращання рівня узгодженості між ними. З урахуванням досвіду реалізації механізму державного регулювання економіки, можна дійти висновку, що ефективність

управління економічними процесами залежить від якісного рівня наукового обґрунтування розвитку даних процесів, системності аналізу стану фінансової системи та альтернатив її розвитку, шляхів удосконалення, своєчасності прийняття рішень у сфері фінансового регулювання.

Макроекономічне планування – це цілеспрямована діяльність держави, що направлена на визначення джерел формування та напрямів спрямування фінансово-економічних ресурсів з метою забезпечення стабільного економічного та соціального розвитку. На сучасному етапі вдосконалення фінансових відносин поширено використовується індикативне планування, яке здійснюється з урахуванням ґрунтовного аналізу функціонування економіки за попередній період, виходячи з особливостей фінансової політики та структури фінансової системи, адаптивної ефективності фінансових інститутів, встановлює на плановий період певні значення основних макроекономічних показників: темпи зростання валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін та виробників промислової продукції, валютного курсу, платіжного балансу, обсягів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, облікової ставки, доходів та видатків бюджету, бюджетного дефіциту та державного боргу. Водночас, індикативне планування передбачає окрім визначення значень вищезгаданих планових показників науково – обґрунтоване формування пріоритетів бюджетно-податкової, фінансово-кредитної, валютної, грошової, інвестиційної та соціальної політики країни задля досягнення запланованих результатів.

Вагомим інструментом впливу на економіку є інститут державного замовлення, закупівлі продукції, робіт та послуг для потреб держави. Механізм державного замовлення передбачає виконання державою покладених завдань та функцій, спрямованих на підвищення якісного рівня фінансового управління, посилення дієвості контролю за здійсненням видатків, оптимізацію видаткової частини державного та місцевих бюджетів. З використанням даного механізму регулювання держава покращує рівень конкуренції в економіці тим самим сприяючи підвищенню якісного рівня надаваних послуг. Разом з тим, необхідними принципами, на яких має ґрунтуватися реалізація системи державних закупівель є підзвітність органів державної влади, гласності, справедливості, обґрунтованості та економічної ефективності. За умови коли дані принципи не діють на належному рівні відбувається підвищення ступеню монополізації економіки, збільшення рівня корупції, зниження якості надаваних послуг та лобіювання інтересів окремих бізнес структур. Важливим є визначення пріоритетності переліку та об'єму державних закупівель товарів та послуг, удосконалення механізму логістики закупівель, що сприятиме посиленню результативності державних видатків. Крім того, необхідним є покращання дієвості механізму прогнозування системи державних закупівель, вдосконалення механізму їх здійснення, у тому числі повноцінне впровадження електронних торгів, посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів та обґрунтованості методів формування ціни на товар чи послуги, якісного рівня аудиту ефективності.

Розроблення та виконання державних цільових програм спрямовано на підвищення дієвості реалізації фінансової політики країни на пріоритетних напрямках розвитку, підтримку окремих галузей економіки та сприяння збалансованому розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Необхідно відмітити, що за своєю спрямованістю державні програми соціально-економічного розвитку поділяються на економічні, соціальні, науково-технічні, національно-культурні, оборонні, правоохоронні, екологічні та інші в залежності від проблем, які потребують вирішення. Метою програмування є концентрація необхідного та достатнього обсягу ресурсів на вирішенні ключових проблем держави та її адміністративно-територіальних одиниць, поглиблення інституційних перетворень економіки, поліпшення інвестиційного клімату та активізації інноваційної діяльності. Використовуючи дану форму державного регулювання розвитку економіки держава здійснює координацію діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сферах бюджетно-податкової, інвестиційної, інформаційної, регуляторної, соціальної, гуманітарної політики.

Одним з вагомих інструментів державного регулювання економічного розвитку є фінансовий моніторинг сукупності макроекономічних показників, що сприяє результативності подальших фінансових перетворень. В умовах вдосконалення механізму управління фінансової системи важливим є здійснення комплексного, об'єктивного та регулярного моніторингу, який дозволяє виявити основні проблеми, тенденції щодо зниження рівня стійкості фінансової системи та спроможний здійснювати їх попередження, виступаючи дієвим інструментом державного фінансового регулювання. Моніторинг показників результативності функціонування фінансової системи має важливе значення, з огляду на те, що ґрунтується на сукупності операцій спостереження, аналізу, моделювання та прогнозування процесів соціального та економічного розвитку, визначення та підвищення ефективності управління економічними ризиками, реалізацію інформаційно – аналітичних функцій з використанням сучасних технологій та програмних продуктів. Зокрема, система державного фінансового моніторингу дає змогу аналізувати звітність щодо надходжень податків та неподаткових платежів до бюджетів усіх рівнів, стан фінансування відповідних видатків у розрізі функціональної, економічної, відомчої та програмної класифікації, показники бюджетного дефіциту та державного боргу, стан збалансованості фондів соціального страхування, динаміку валютного курсу та обсягів валютних інтервенцій, показники грошового обігу, достатності валютних резервів, рівень ліквідності банківської системи, фінансові плани державних підприємств тощо.

Література:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2015. – 375 с.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Інституційні перетворення соціально-економічної моделі розвитку суспільства обумовлюють необхідність посилення дієвості фінансової політики. Важливим є підвищення ступеню координації між її складовими у сфері підтримки розвитку реального сектору економіки та забезпечення макроекономічної стабільності. Фінансово-бюджетна політика має ґрунтуватись на використанні сукупності заходів грошово-кредитного регулювання, реалізації виваженої бюджетної політики для забезпечення економічного зростання, достатньо низького рівня інфляції. З метою активізації структурних змін в економіці важливим є застосування збалансованого підходу до формування бюджету. Фіскальна політика має адаптивно реагувати на економічну циклічність за необхідності досягнення позитивного бюджетного балансу в умовах відновлення росту валового внутрішнього продукту. Особливого значення набувають питання запровадження державного стратегічного та перспективного бюджетного планування. Формування прогнозних бюджетної показників має узгоджуватись з державною фінансовою стратегією.

Однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність проведення відповідними державними інститутами соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб та інтересів суспільства. Фінансова політика держави як частина економічної політики поєднує сукупність дій, заходів, фінансових інструментів їх реалізації та інститутів державної фінансової влади щодо створення умов для соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення рівня і якості життя населення. Державна фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання.

Формування та реалізація дієвої фінансової політики є важливою складовою механізму регулювання економічного розвитку країни. Глобалізаційні перетворення та значний ступінь відкритості вітчизняної економіки обумовлюють необхідність вдосконалення інституційних механізмів та операційних важелів фінансового управління з урахуванням середньострокових завдань суспільного розвитку. Механізм фінансово-економічної політики повинен включати комплексну взаємодію інструментів, за допомогою яких забезпечується макроекономічна стабільність держави.

Реалізація фінансової політики забезпечує функціонування механізму функціонування фінансів. Враховуючи вплив фінансової політики держави на економіку, класифікація видів фінансової політики може бути представлена наступним чином: політика бурхливого зростання; помірна фінансова політика; стримуюча фінансова політика. Доцільність застосування того чи іншого виду фінансової політики визначається поточним рівнем розвитку національної економіки і передбачає диференціацію частки перерозподілу частини створеної вартості, при якій відбувається регулювання економічної системи шляхом згладжування коливань економічного циклу. Вирішення поставлених завдань сприятиме забезпеченню збалансованості та стійкості фінансової системи, посиленню її ролі у стимулюванні довгострокового зростання економіки і підвищенню рівня життя населення, прискоренню інноваційного розвитку країни.

В умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансової політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності, обмеження монополій у різних секторах економіки. Важливим є посилення фінансової стійкості бюджетної системи, належне обґрунтування прогностичних значень бюджетних показників з урахуванням оцінки впливу поступового зниження частки видатків зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті.

Бюджетна політика як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Завдяки виваженій та обґрунтованій бюджетній політиці держава може відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціального захисту громадян.

Співвідношення між складовими фінансової архітектури формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціальні та економічні процеси. Удосконалення фінансової політики має здійснюватися з урахуванням структурних особливостей вітчизняної економіки та має супроводжуватись пошуком балансу між державним і саморегульованими механізмами, узгодженням концепції бюджетно-податкової політики з принципами і потребами соціального захисту населення. Запропоновано структурно-функціональну модель впливу фінансово-бюджетної політики на динаміку внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту, яка ґрунтується на комплексному поєднанні бюджетних, податкових і монетарних механізмів, враховує лагові ефекти їх дії, рівень інституційного забезпечення, зміну екзогенного та ендогенного економічного середовища, процеси міжнародного фінансового співробітництва, трансформаційні перетворення фінансової системи.

Застосування даної моделі дозволяє підвищити дієвість фінансової політики у сфері формування доходів бюджету, розподілу видатків бюджету, регулювання дефіциту та державного боргу, посилити ступінь координації монетарної та фіскальної політики з метою активізації процесів росту валового внутрішнього продукту. Інструменти та важелі монетарної політики мають забезпечувати грошову пропозицію, необхідну для розширеного економічного відтворення. Важливим є подальший розвиток методологічних та інституційних засад фінансової політики суспільного розвитку.

Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагомий роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеню дієвості відповідних економічних заходів.

Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики країни є посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення, зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є методологічне вдосконалення механізму середньострокового прогнозування показників надходжень податків та зборів до державного і місцевих бюджетів.

Література:

1. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку / Л. В. Лисяк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
2. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 64–73.
3. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень // Економічний часопис-XXI. – 2016. № 3-4(2). – С. 66 – 69.

Піменова М. М., к.е.н., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
m-pim2014@yandex.ru
Тіщенко В. Г., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
(victorias777secret@gmail.com)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ОЦІНКА ЇХ ОБСЯГУ НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ СОБОРНОГО РАЙОНУ У МІСТІ ДНІПРІ РАДИ

У сучасних умовах кризового стану економіки України особливої уваги потребують питання підвищення ефективності функціонування місцевих бюджетів. Оскільки місцевий бюджет є основним фінансовим планом регіону, проблеми формування функціонування місцевих бюджетів залишаються украй актуальними у бюджетній системі України.

Необхідно підкреслити, що із кожним роком місцеві бюджети набувають дедалі більшої ваги як за обсягом фінансових ресурсів держави, так і щодо вирішення соціально-економічних проблем регіонів, де проживає переважна частина населення України.

Загальні поняття пов'язані з особливостями правового регулювання видатків місцевих бюджетів розкриті в Бюджетному Кодексі України та в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

У Бюджетному кодексі не досить чітко визначається поняття видатків місцевих бюджетів. Так, відповідно до нього, «видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі», а бюджетне призначення трактується як «повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів..., що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування» [2, с. 5]. Отже, у цьому нормативному документі видатки місцевих бюджетів узагалі розглядаються через призму функцій визначених установ і не сприймаються як окреме поняття.

А детальний перелік видів видатків місцевих бюджетів у Бюджетному кодексі дається виключно за функціональною класифікацією.

О. Василик, К. Павлюк стверджують, що «видатки місцевих бюджетів безпосередньо пов'язані з інтересами широких верств населення й суттєво впливають на загальні соціальні процеси в державі й, насамперед, на рівень добробуту населення, освіченості, забезпеченості медичними послугами, а також послугами в галузі культури, спорту, соціальної захищеності на випадок непередбачуваних обставин» [3, с. 103].

Досить узагальнено поняття видатків місцевих бюджетів трактують А. Бабич, Л. Павлова. Під видатками місцевих бюджетів вони розуміють економічні відносини, що виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади [1, с. 154].

На нашу думку, це визначення досить вдале, оскільки достатньо чітко відтворює суть поняття видатків місцевих бюджетів, а також їх роль у розвитку конкретного територіального утворення.

Місцеві бюджети є важливою складовою бюджетної системи України й інструментом регулювання соціально-економічного розвитку держави, а їхні видатки – дієвим важелем механізму реалізації бюджетної політики як на державному, так і на місцевому рівнях. При розкритті сутності видатків місцевих бюджетів доцільно враховувати, що вони є складовою частиною місцевих бюджетів і відображають певну систему економічних відносин, які виникають у процесі використання централізованих фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування окремої адміністративно-територіальній одиниці [4, с. 71].

Основне призначення видатків місцевих бюджетів – забезпечення надання органами місцевого самоврядування та створеними ними установами і організаціями гарантованих законодавством суспільних послуг населенню [4, с. 71].

Однією із важливих проблем формування місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин, з метою підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації.

Видатки місцевих бюджетів відображають ступінь децентралізації влади, адже характеризують обсяги задоволення потреб населення певного адміністративно-територіального утворення, пріоритети його соціально-економічного розвитку. Місцеві видатки є інструментом досягнення справедливості в процесі надання певних благ з метою забезпечення граничного рівня добробуту кожного громадянина. Тому аналіз суті видатків місцевих бюджетів, їх структури та питомої ваги окремих їх видів у сукупному обсязі видаткової частини місцевих бюджетів потребує детального дослідження.

Аналізуючи у 2017 році за I квартал видаткову частину бюджету Соборного району у місті Дніпрі ради, можна побачити виконання на загальну суму 107 395 146 грн, з них: видатки по загальному фонду склали 107 382 255 грн, що становить 97,9 % до плану на звітний період (109 724 180 грн); видатки по спеціальному фонду склали 12 891 грн, що становить 1,2% до плану на рік. У порівнянні з I кварталом 2016 року видатки зросли по загальному фонду на 17 903 772 грн, по спеціальному фонду зменшились на 3 607 213 грн.

На фінансування захищених статей видатків із загального фонду бюджету району у місті спрямовано 102 722 872 грн, питома вага яких становить 95,7 % в загальному обсязі видатків. Рівень фінансування видатків забезпечив своєчасну виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери, сплату спожитих бюджетними установами енергоносіїв та комунальних послуг, проведення інших невідкладних витрат.

Згідно з функціональною ознакою найбільша частка видатків бюджету району припадає на соціальний захист населення – 91,9 % (98 663 321 грн). Відповідно, питома вага на утримання інших галузей становить: державне управління – 7,7 % (8 241 489 грн), на житлово-комунальне господарство – 0,3 % (304 141 грн), по галузі «Освіта» – 0,1% (124 707 грн).

Видатки по загальному фонду бюджету району у місті на утримання організаційного, інформаційно-аналітичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад проведені у сумі 8 241 489 грн, виконання до плану з урахуванням змін – 90,6%, що у порівнянні з відповідним періодом 2016 року більше на 5 686 605 грн.

За економічною ознакою витрат, найбільшу питому вагу – 85,8 % у загальній сумі видатків становлять видатки на заробітну плату з нарахуваннями працівникам районної у місті ради – 3 895 483 грн, які у порівнянні з відповідним періодом 2016 року зросли на 1 804 014 грн.

По спеціальному фонду бюджету району у місті проведено видатки за рахунок власних надходжень бюджетних установ на загальну суму 10 940 грн.

Варто зазначити, що для реформування місцевих бюджетів необхідно:

- підвищити ефективність процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізацію управління бюджетними коштами;
- зміцнити фінансову основу місцевого самоврядування;
- посилити інвестиційну складову місцевих бюджетів;
- підвищити ефективність управління коштами місцевих бюджетів та посилити контроль і відповідальність за дотриманням бюджетного законодавства.

Таким чином, у сучасних умовах виконання місцевих бюджетів за видатками потребує подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання, і перші кроки для цього вже зроблені шляхом реформування міжбюджетних відносин. Відповідно, необхідне приділення уваги поліпшенню стандартів видатків публічного соціального призначення, шляхом запозичення міжнародного досвіду з врегулювання цього питання. Також в умовах економічної кризи в Україні, правове регулювання видатків місцевих бюджетів повинно бути чітким та злагодженим, для того щоб виділені кошти з бюджетів потрапляли за своїм призначенням та в необхідному обсязі задовольняли потреби країни та її населення.

Література:

1. Бабич А. Государственные и муниципальные финансы : учебник для вузов / А. Бабич, Л. Павлова. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 687 с.
2. Бюджетний кодекс України. – Офіц. док. – К. : Велес, 2008. – 72 с.
3. Василик О.Д. Державні фінанси України : підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 608 с.
4. Лободіна З. Трансформація видатків місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації / Зоряна Лободіна // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 1. – С. 69-82.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Здійснення ефективної політики у сфері бюджетних видатків займає вагомe місце у процесі регулювання економічного розвитку країни. Виважений підхід щодо планування видатків бюджету є важливою передумовою дієвої соціально-економічної політики. Формування видатків бюджету заслуговує відповідної уваги виходячи з необхідності підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави в умовах їх обмеженості та досягнення запланованих економічних та соціальних показників. Перспективне прогнозування та планування бюджетних видатків впливає на обґрунтованість показників соціально-економічного розвитку країни. Основні напрями бюджетної політики визначають відповідні обсяги та структуру видатків бюджету. Фінансові ресурси бюджету впливають на економічне зростання, структурні перетворення у галузях економіки, вирівнювання регіональних диспропорцій, розвиток людського капіталу та підвищення якісного рівня соціального захисту населення. Питання формування видатків бюджету відіграють вагому роль у досягненні поставлених завдань соціально-економічного розвитку країни, виконанні державою відповідних суспільних функцій. Здатність видатків бюджету як важливого інструменту макроекономічної політики впливати на економічні процеси в державі забезпечується передусім фінансуванням структурної перебудови економіки, інноваційних, конкурентоспроможних технологій, пріоритетних наукових досліджень. Фінансування соціальної інфраструктури позитивно впливає на збереження та прискорення розвитку людського капіталу, підвищення якості соціального захисту малозабезпечених верств населення, освітянських, медичних послуг.

Економічна природа видатків бюджету полягає у сукупності взаємовідносин, що виходять із формування, перерозподілу та використання фінансових ресурсів держави з метою його спрямування на вирішення цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни. Важливим функціональним завданням держави є забезпечення стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання шляхом реалізації основних пріоритетів бюджетної політики. На планування видаткової складової бюджету як одного з основних елементів системи бюджетного регулювання, впливає формування дохідної частини бюджету та дефіцит (профіцит) бюджету. У бюджетній політиці у сфері видатків знаходять відображення пріоритетні напрями використання бюджетних коштів, які спрямовані на забезпечення економічного зростання, макроекономічну збалансованість.

На дієвість бюджетного регулювання суттєво впливає функціональна структура видатків бюджету, яка відіграє вагомую роль у розподілі ресурсів між різними секторами економіки, формуванні сукупного попиту та досягненні суспільного розвитку. Формування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням циклічності економічного розвитку, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень економічного середовища, використання дієвих бюджетних механізмів, інтеграції у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, удосконалення системи моніторингу ефективності бюджетних програм. Вивчення досвіду формування видатків бюджету в країнах із розвинутою та трансформаційною економіками, дозволило виявити основні тенденції у проведенні реформування системи планування бюджетних видатків протягом останніх років. Достатнього впровадження набули програмно-цільовий метод планування видатків бюджету, у тому числі у середньостроковій перспективі, система оцінювання бюджетних програм, що включають відповідні результативні показники. Використовується системний підхід до перегляду бюджетних програм з метою підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів. Концепція планування та виконання бюджету базується на підвищенні результативності бюджетних видатків та вимірюється, зокрема такими показниками, як якість державних послуг та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни. Суттєві зміни відбулися у системі державного фінансового контролю шляхом удосконалення та оновлення його принципів, форм та методів, розвитку відомчого контролю та аудиту.

Використання видатків бюджету як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку країни мають певні особливості в період трансформаційних змін в економіці, її структурної перебудови, які полягають у забезпеченні макроекономічної рівноваги, створенні сприятливого фінансово-економічного середовища для розвитку ринкових відносин, підтримки стратегічних галузей економіки, у тому числі, що спрямовані на внутрішнє споживання. Бюджетне регулювання у сфері видатків як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, є однією з важливих складових фінансової політики держави, за своїм призначенням спрямовується на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку країни. Бюджетне регулювання у сфері видатків є важливою складовою фінансової політики, яка суттєво впливає на соціально-економічний розвиток країни та адміністративно-територіальних одиниць, створення відповідних умов для дієвої структурної, інноваційної перебудови економіки, розвиток людського капіталу, розробки та впровадження наукоємних, конкурентоспроможних технологій. Інституційний підхід передбачає розгляд бюджетного регулювання у сфері видатків як динамічної системи, що постійно вдосконалюється та адаптується до основних завдань соціально-економічного розвитку суспільства.

Разом з тим, на даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин доцільним є визначення відповідних інституційних засад бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни, напрямів подальшого

розвитку програмно-цільового методу бюджетного планування, у тому числі у середньостроковій перспективі, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, результативності виконання бюджетних програм. Державою використовуються видатки бюджету як вагомий інструмент реалізації дієвої фінансової політики, забезпечується економічне зростання, відповідні соціальні гарантії населення, удосконалення структури суспільного виробництва. Важливим є визначення напрямів розвитку системи формування бюджетних видатків, враховуючи провідний досвід країн з розвинутою та трансформаційною економікою. З метою посилення результативності використання бюджетних коштів потребують удосконалення фінансові інституції та механізми.

Важливою умовою посилення впливу видаткової частини бюджету на економічне зростання та соціальний розвиток суспільства є розробка та запровадження обґрунтованих методів визначення обсягів і структури видатків бюджету, запровадження дієвого механізму оптимізації бюджетних програм, удосконалення порядків використання бюджетних коштів. Здійснення моніторингу бюджетної результативності надає можливість отримати інтегральну оцінку виконання бюджетних програм, що є основою для прийняття дієвих управлінських рішень щодо планування державного бюджету, при складанні відповідних фінансово-економічних планів діяльності, підготовки бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів. Сукупність досягнутих результативних показників, що відповідають основним цілям та завданням бюджетних призначень з урахуванням обсягу здійснених видатків бюджету, дієвості інституційних перетворень розвитку суспільного середовища становить економічну сутність ефективності бюджетних видатків як складової системи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку / Л. В. Лисяк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015.– 396с.
2. Мярковський А.І.,Чугунов І.Я. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни // Вісник КНТЕУ. – 2010. –№ 5. – С. 5-15.
3. Чугунов І.Я.,Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень// Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 3-4 (2). – С. 66–69.

Портна О. В., к.е.н., доцент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
portna@bigmir.net

СУКУПНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні глобалізаційні процеси характеризуються різким зростанням динамізму фінансово-економічних сфер життя, невизначеністю розвитку всіх сторін життєдіяльності суспільства. Зростання відкритості української економіки суттєво підвищили вразливість ресурсів як національної економіки, так і сукупного фінансового потенціалу країни та його складових, що, у свою чергу впливає на рівень фінансової безпеки національного господарства. Тож глобалізація фінансово-економічних процесів зумовлює потребу у розгляді сукупного фінансового потенціалу України як фактора забезпечення фінансової безпеки в умовах глобалізації. Світові та регіональні фінансово-економічні диспропорції між країнами супроводжуються переливами ресурсів у пошуку кращих можливостей та більш сприятливих і прибутковіших сфер вкладення в інших державах, постійно зростаючою динамікою фінансових потоків у всьому світі, а, отже, і значними економічними змінами у країнах, коли їх ринки стають більш відкритими для міжнародних витоків чи ін'єкцій ресурсів. Отже процеси глобалізації впливають на фінансово-економічну динаміку національних господарств, підвищуючи фінансову небезпеку країн. Але переливи ресурсів тягнуть за собою небезпеки як втрати, так і надлишку ресурсів. Сучасна ситуація в Україні, поряд із значними ін'єкціями фінансових ресурсів, характеризується й значними витокami. Але існують різні аспекти витоків національних ресурсів, тобто як офіційні, так і тіньові, що концентруються на рахунках іноземних банків (наприклад, в офшорних зонах). Витокі тіньових ресурсів обумовлені тіньовим походженням, так і оборотом таких ресурсів, що складають значну частку ВВП України.

Також глобалізаційні процеси характеризуються надмірною концентрацією ресурсів у найбільших банках, які завдяки цьому стають системно важливими, тобто відбувається значне перевищення банківського сектору над річним ВВП держав, що є характерним та небезпечним для багатьох країн світу та порушує процеси надання фінансових послуг, що призводить до погіршення функціонування як певної складової, так і всієї фінансової системи, та становить загрозу негативних наслідків для реального сектору економіки. А означені процеси містять як сам ризик настання банкрутства, так і переносять потенційні наслідки та фінансові небезпеки банкрутства таких банків на економіку. Надмірне залучення ресурсів підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності банків. Як зазначають І. Семенча та А. Головченко [1], проблема формування ліквідності комерційних банків є актуальною як у відношенні недостатньої, так і надлишкової ліквідності. Ліквідність банківської системи є складним і динамічним явищем, що

безпосередньо залежить від загального стану економіки та може виступати і однією з серйозних причин поглиблення фінансово-економічних криз.

Іншим аспектом окреслених проблем є виокремлення фінансового капіталу, який автономно функціонує поза межами створення ВВП, характеризує сучасні фінансово-економічні процеси багатьох країн, збільшує невизначеність світових фінансово-економічних перспектив, підвищує ймовірність виникнення фінансових криз та збільшує рівень фінансових небезпек. Тобто посилюється домінування фінансової індустрії у світовій економіці, а, отже, динамічний розвиток фінансового сектору. Зростання фінансового сектору, вкладення фінансових ресурсів у активи з високим рівнем доходу (витоки фінансових ресурсів із виробництва у спекулятивну сферу), значна привабливість фінансових інструментів, превалюювання спекулятивних операцій та зростання віртуального капіталу має своїми наслідками ціновий дисбаланс на товарному і фінансовому ринках, розбалансовує матеріально-речову та вартісну структуру економіки, обмежує спрямування фінансових ресурсів у реальний сектор, а зазначене, у свою чергу, тягне за собою як багато негативних наслідків, так і підвищення рівня фінансових небезпек, що характеризуються дефіцитом фінансування реального сектору, зменшенням обсягів виробництва, неплатоспроможністю, зниженням темпів розвитку інших секторів та сфер економіки. Україна не є винятком і включена у зазначені світові процеси. Але, як зазначає О. Руда, порівняно із країнами з розвинутою ринковою економікою рівень потужності розвитку фондових бірж України, показником якого є співвідношення частки капіталізації лістингових компаній до ВВП країни, дещо низький і становить лише 19,7 % сукупного ВВП, тоді як найбільш розвинений акціонерний капітал у Великобританії – 122,2 %, США – 114,9 % [2, с. 796]. Узагальнюючи проблеми, спираючись та підтримуючи результати досліджень, що здійснювали І. Семенча та А. Головченко [1] та ін., можна навести наступні фінансові небезпеки: ліквідність (як недостатня, так і надлишкова); валютні курси; девальвація гривні; інфляція; облікова ставка; невизначеність інвестиційних можливостей; недостатня прозорість діяльності; неефективні адміністративні рішення; недостатня захищеність прав громадян та інвесторів; зростання недовіри до фінансової системи тощо.

Кризова фінансово-економічна ситуація у розвинутих країнах вторинним ефектом має негативні наслідки для національних господарств країн, що розвиваються. За даними НБУ [3; 4, с. 15], зараз відбувається укріплення долара США, що, на перший погляд, має, начебто, позитивний ефект, адже дає змогу компенсувати нестачу світового попиту, обумовлену слабкістю решти провідних економік світу (зокрема Єврозони та Японії). Але, в той же час, завдяки цьому з'являються й негативні побічні ефекти, а, отже й ризики, що позначаються на закріпленні світових дисбалансів (дефіциту поточного рахунку США в середньому на наступні п'ять років 2,8 % до ВВП поряд із профіцитами поточного рахунку Єврозони та Китаю – 1,9 % та 2,5 % відповідно). Традиційно вважається, що укріплення долара США є несприятливим для нових ринкових економік з точки зору інвестиційних можливостей, оскільки заохочує

інвесторів до перерозподілу потоків капіталу до США, підвищує вартість обслуговування боргу, деномінованого в доларах США тощо.

Проблеми фінансового сектору тягнуть за собою небезпеки погіршення ситуації і невизначеність не тільки фінансово-кредитної системи. Наслідками зазначених процесів для одних суб'єктів господарювання стає дефіцит фінансування, для інших – неплатоспроможність. Зниження кредитоспроможності призводить до обмеженості обсягів залучення коштів та виникнення ризику фінансування. Нестача фінансових ресурсів, у свою чергу, призводить до ризику платоспроможності, до нездатності придбати у потрібному обсязі й відповідній якості активи. Результатом таких процесів може бути скорочення доходів і погіршення фінансово-економічних результатів діяльності реального сектору, що згодом спровокує ризик прибутковості, а надалі внаслідок нестачі фінансових ресурсів на здійснення діяльності може призвести до посилення ризику платоспроможності. У таких умовах з'являються ризики досягнення безбитковості діяльності. За сучасних фінансово-економічних умов в Україні перспективи таких небезпек збільшуються, оскільки формування фінансових ресурсів залежить як від зовнішнього, так і від внутрішнього фінансування. А процесу формування власних внутрішніх ресурсів має передувати прибутковість діяльності за попередні роки, за рахунок якої формуються такі ресурси на наступний період.

У підсумку можна зазначити, що фінансові небезпеки напряду впливають на сукупний фінансовий потенціал України, виникаючи внаслідок багатьох як зовнішніх, так і внутрішніх фінансово-економічних причин, спровокованих посиленням глобалізаційних процесів, що тягнуть за собою втрати фінансових ресурсів, зменшення обсягів надходжень та фінансування, зниження віддачі від використання ресурсів як у розрізі складових, так і сукупного фінансового потенціалу України загалом, погіршення фінансово-економічного стану країни тощо, що безпосередньо позначається та стримує активне формування та ефективне функціонування сукупного фінансового потенціалу країни.

Література:

1. Семенча І. Є. Ліквідність банківської системи в умовах фінансової нестабільності / І. Є. Семенча, А. М. Головченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С. 686 – 689. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/160.pdf>
2. Руда О. Л. Функціонування фондового ринку України, проблеми та перспективи розвитку / О. Л. Руда // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С. 794 – 798. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/160.pdf>
3. Національний банк України [Електронний ресурс] : офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>
4. Інфляційний звіт. Березень 2015 року. Національний Банк України. Офіційне Інтернет представництво. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=127169

Роменська К. М., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
kateryna.romenska@gmail.com

Киртока Н. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
nadiya.kyrtoka@yandex.ru

УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ УКРАЇНИ ЗА ПРОГРАМНО – ЦІЛЬОВИМ МЕТОДОМ

Важливою частиною бюджетної політики є ефективне управління видатками бюджету. Програмно – цільовий метод (ПЦМ) являється дієвим інструментом, який забезпечує планування та виконання бюджету на середньострокову перспективу, а також орієнтований на досягнення мети відповідно до встановлених пріоритетів.

На сьогодні ПЦМ застосовується на рівні державного бюджету та дозволяє відстежити ефективність і результативність витрачання бюджетних коштів шляхом використання інформації щодо результативних показників та іншої інформації, яка міститься у бюджетних запитах, паспортах бюджетних програм, а також звітах про виконання паспортів бюджетних програм.

При застосуванні ПЦМ тільки на рівні державного бюджету України принцип єдності, який відповідно до Бюджетного кодексу являється одним із принципів на якому ґрунтується бюджетна система України, не реалізується у повному обсязі в частині застосування єдиної бюджетної класифікації, оскільки на рівні державного бюджету застосовується програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету, а на рівні місцевих бюджетів – тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів.

Враховуючи значну соціальну складову місцевих бюджетів України запровадження ПЦМ на рівні місцевих бюджетів дасть змогу значно підвищити ефективність використання бюджетних механізмів для досягнення стратегічних цілей держави у бюджетній сфері.

Метою запровадження ПЦМ у бюджетному процесі є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання. Запровадження ПЦМ у бюджетному процесі спрямоване на:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу, що чітко визначає цілі і завдання, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм;
- забезпечення за результатами виконання бюджету здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм;
- упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування і виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної бюджетної

програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів відповідальними виконавцями бюджетних програм;

- посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання;

- підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

Управління місцевими бюджетами України за програмно – цільовим методом базується на створенні бюджетної програми за допомогою якої і відбувається управління видатковою частиною бюджету.

Бюджетна програма – це систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Необхідним елементом впровадження ПЦМ у бюджетному процесі є середньострокове бюджетне планування.

Середньострокове бюджетне планування – це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі.

Перехід до середньострокового бюджетного планування дасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету на відповідний рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики.

Для вимірювання результатів виконання бюджетної програми застосовується один з найважливіших елементів – результативні показники бюджетних програм, які є ключовим інструментом результатної складової програмно – цільового бюджету. Підхід до класифікації та групування показників результативності ґрунтується на визначенні праці в процесі виробництва бюджетної послуги як суто економічної категорії.

Підсумком застосування результативних показників є прийняття результативних управлінських рішень з метою формування якісної бюджетної політики місцевих органів влади.

На сьогодні програмно – цільовий метод в Україні тільки набирає оборотів і тому сам його механізм працює не стовідсотково, бо є певні проблеми. Із сьогоднішніх проблем впровадження програмно – цільового методу планування бюджетних видатків і громадського контролю за їх використанням основною можна виділити недостатню інформаційну взаємодію влади та суспільства на етапі визначення регіональних пріоритетів розвитку та вибору джерел їх фінансування. Це призводить до негативних оцінок суспільством дій органів державного управління та місцевого самоврядування і не дозволяє налагодити партнерські стосунки.

Перевагами програмно – цільового методу можна визначити той факт, що:

- програми дозволяють сконцентрувати ресурси на найважливіших напрямках розвитку;
- вимагають відносно невеликого обсягу ресурсів;
- дозволяють охопити все коло виявлених проблем.

Формування ефективної системи управління бюджетним процесом вимагає в першу чергу реформування бюджетної системи України, і це означає комплексне реформування бюджетного процесу, перегляд в законодавчому порядку кола учасників бюджетних правовідносин і приведення їх у відповідність до норм європейського права (оскільки Україна прагне стати членом ЄС) і принципів функціонування місцевого самоврядування, а відповідно і реалізація адміністративно-територіальної реформи.

Використання програмно – цільового методу бюджетування є необхідною умовою удосконалення бюджетного процесу місцевого самоврядування та застосування сучасних інформаційних технологій. Програмно – цільове бюджетування територіальної громади дасть можливість забезпечити перехід від фінансування утримання бюджетних установ до фінансування цільових середньострокових програм, які мають визначати конкретні мету і завдання бюджетного фінансування.

Така зміна системи забезпечення бюджетних установ коштами докорінно підвищить ефективність їх використання та відповідальність розпорядників бюджетних коштів за виконання і досягнення програмних завдань, дасть можливість здійснювати моніторинг програм та бюджету. Застосування комплексного підходу до інформатизації бюджетного процесу сприятиме більш ефективному застосуванню механізму формування і використання доходів бюджетів місцевого самоврядування.

Література:

1. Богуславська С. І. Проблеми та перспективи програмно – цільового планування регіонального розвитку /С.І. Богуславська // Економічний простір. – 2016. – № 109
2. Бюджетний кодекс України від 06.10.2016 № 2456 VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
3. Наказ Міністерства фінансів України від 02.08. 2010 № 59 «Основні підходи до запровадження програмно – цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»
4. Наказ Міністерства фінансів України від 17.05. 2011 № 608 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм»
5. Наказ Міністерства фінансів України від 26.08. 2014 № 836 «Про деякі питання запровадження програмно – цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»
6. Програмно – цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів / Т. Станкус. – Х. : Фактор, 2017. – 128 с.

Сальникова Т. В., к.е.н., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
tanasalnikova@gmail.com

ФАКТОРИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація може забезпечити державі як нові можливості, так і стати причиною кризових процесів, підвищити ризики функціонування національної економіки. Питання фінансової безпеки України вже тривалий час перебуває на хвилі актуальності і, не дивлячись на проведені дослідження, проблема наразі не усунена і дослідження продовжуються.

Для того, щоб забезпечити сталий економічний розвиток держави, необхідно виявити основні напрями впливу фінансової глобалізації на фінансову безпеку України.

Метою роботи є розгляд основних факторів глобалізації, що впливають на фінансову безпеку України на сучасному етапі.

Сутність фінансової безпеки полягає у збереженні та зміцненні міжсистемних зв'язків, забезпеченні існування та розвитку кожної підсистеми виходячи з інтересів фінансової системи в цілому [3]. Забезпечення фінансової безпеки – це діяльність фінансових агентів із запобігання або мінімізації загроз фінансовій безпеці та захист національних інтересів України у галузі національних та міжнародних фінансів. Концепція фінансової безпеки України передбачає можливі внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці [2].

Характерними рисами фінансової безпеки є: захищеність національних інтересів у фінансовій сфері, стабільність та ефективність фінансової системи, фінансова незалежність та конкурентоспроможність, здатність до розширеного відтворення, діючі засоби впливу на розвиток фінансової системи України [4].

До зовнішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері належать: обмеженість доступу до міжнародних фінансових ринків; значна залежність від експортно-імпортової діяльності; погіршення стану зовнішньої торгівлі, зростання дефіциту платіжного балансу, зокрема рахунка поточних операцій; значна залежність від зовнішніх кредиторів; вплив світових фінансових криз на фінансову систему держави.

Деякі дослідники відносять до зовнішніх загроз також високу концентрацію капіталів, постійне збільшення і мобільність маси капіталів на світових ринках, віртуалізацію фінансової сфери, завоювання світового економічного простору потужними економічними суб'єктами, нерациональне використання закордонних кредитів, нерегульований приплив іноземного капіталу і надання йому переваг порівняно з вітчизняним [3].

До внутрішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері належать: нестабільність та недосконалість правового регулювання у фінансовій сфері; нерівномірний розподіл податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що зумовлює ухилення від сплати податків та вплив капіталу за кордон; вплив капіталу за кордон внаслідок погіршення

інвестиційного клімату; низький рівень бюджетної дисципліни і незбалансованість бюджетної системи; збільшення обсягу державного боргу; тінізація економіки; недостатній рівень золотовалютних резервів; значний рівень доларизації економіки; істотні коливання обмінного курсу національної валюти, не обумовлені дією макроекономічних факторів; слабкий розвиток фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації фінансової системи [5].

Забезпечення фінансової безпеки включає в себе такі сегменти, як безпека у бюджетній сфері, у сфері управління державним боргом, у податковій сфері, у сфері фінансів реального сектору економіки, банківській сфері, сфері функціонування валютного ринку, фондового ринку, небанківському фінансовому секторі [5].

В умовах глобалізації для України постає важливе питання: чи зможемо ми увійти на світовий ринок як повноцінний учасник, чи будемо функціонувати як відстаючий сировинний придаток.

Важливо правильно оцінити шанси та обрати ефективну стратегію глобалізації, яка сприятиме економічному розвитку та підвищенню фінансової безпеки України.

Найбільш вагомими ризиками фінансової безпеки для України на сучасному етапі є: зростання зовнішнього боргу та небезпека загострення фінансової кризи, зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективна бюджетна політика щодо формування доходів та витрат бюджету, нестабільність законодавства та військовий конфлікт на сході України, недостатня інвестиційна активність та нестабільність національної грошової одиниці, низький рівень соціальної орієнтованості економіки та падіння купівельної спроможності населення.

Вагомі зовнішні загрози: зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів, не чітко спрямована зовнішньоекономічна політика України, відсутність умов для забезпечення експортної активності, надмірна імпортозалежність економіки України [1].

Дослідниками глобалізаційних процесів запропоновано ряд стратегій входження у глобалізацію: повна відмова від глобалізації, форсоване "входження, включення країни у систему світових господарських зв'язків при одночасному обережному ставленні до цінностей та культурно-політичних складових глобалізації.

За оцінками спеціалістів, перша стратегія може призвести до економічної стагнації, і соціально-економічного провалу, наслідки якого сьогодні не піддаються оцінці.

Друга може мати тяжкі наслідки для найбідніших верств населення та вітчизняних товаровиробників.

Третя стратегія ймовірно призведе до певного гальмування повноцінного підключення України до глобальної економічної взаємодії і стримає потік капіталів та технологій [5].

Для зміцнення фінансової безпеки в умовах глобалізації необхідним є:

- комплексний підхід до реформування бюджетного процесу на державному, місцевому рівнях та рівні міжбюджетних відносин в аспекті вдосконалення результативності бюджетних витрат;
- розробку поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту;
- зменшення зовнішнього боргу України;
- забезпечення потреб економічного зростання країни шляхом розробки та впровадження виваженої грошово-кредитної політики, стабілізації рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції;
- чітке визначення прав і обов'язків емітентів та інвесторів шляхом розробки ефективної системи державного регулювання ринків капіталу, посилення контролю над дотриманням вимог законодавства, запобігання шахрайству [1].

Вплив загроз на соціально-економічний розвиток визначається системою індикаторів фінансової безпеки держави, серед яких:

1. Для бюджетної безпеки: рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, обсяг трансфертів з державного бюджету у ВВП, амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України.

2. Для безпеки грошового ринку: відношення обсягу грошового агрегату М3 до ВВП (рівень монетизації), відношення ВВП до обсягу грошового агрегату М2 (швидкість обігу), обсяг готівки до ВВП, рівень інфляції, питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих банківськими установами [4].

Література:

1. Грищук Н.В. Сучасний стан фінансової безпеки України та напрями її зміцнення в умовах глобалізації / Н.В. Грищук // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/17-2016/28.pdf>

2. Кишакевич Б.Ю. Формування системи фінансової безпеки України в умовах глобалізації // Наук. вісник НЛТУ України. – 2012. – 22.7. – С. 202-207.

3. Луцик-Дубова Т.О. Загрози фінансовій безпеці в умовах глобалізації / Т.О. Луцик-Дубова // Сталий розвиток економіки. – 2014. - №2. – С. 225-231.

4. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії та превентивні заходи зміцнення / О. Мелих // Економічний аналіз. 2013 рік. Випуск 12. Частина 2. – С. 266-271.

5. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження КМУ від 15.08.2012 № 569-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>

Серьогін С. С., к.н. держ. упр.
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
sereginss@bigmir.net

ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Оцінка стану фінансування освіти в Україні свідчить, що, попри високі кількісні показники рівня фінансування, держава відстає від розвинених країн за її якістю і внеском науково-технічного прогресу в економічне зростання. Згідно з рейтингом глобальної конкурентоспроможності ВЕФ 2015/16 рр. Україна посіла високе місце — 14-те серед 144 країн — за кількістю осіб, які здобувають вищу освіту.

Аналіз обсягів і джерел фінансування освіти в Україні та світі показав, що максимальний їх обсяг сягнув 8,2% ВВП у 2009 р. Однак протягом останніх років перед державою стоїть проблема консолідації державних фінансів, зниження частки держсектору в економіці, в тому числі видатків на освіту. В цих умовах зазначене співвідношення зменшилося до 6,9% у 2014 р. і 6,4% ВВП у 2015 р. У 2016-му зниження до 6% ВВП. Упродовж останніх років видатки на первинну, середню та професійну освіту в Україні постійно падали — до 4,3% ВВП у 2014 р. та їхнє подальше зменшення до 3,7% у 2016-му, що відповідатиме середньому рівню витрат у країнах ОЕСР. Незважаючи на відносно високі обсяги фінансування первинної, середньої професійної освіти, середній рівень математичних і природничих знань в Україні низький.

Відсутність очевидного взаємозв'язку між обсягом фінансування первинної та середньої освіти і рівнем знань з математики та природничих наук свідчить про недостатню ефективність використання фінансових ресурсів в окремих країнах, у тому числі і в Україні. Видатки на фінансування вищої освіти в Україні знизилися з 3,5% ВВП у 2009 р. до 2,7% у 2014-му, і подальше їхнє падіння до 2,3% ВВП у 2016-му. Незважаючи на істотне зменшення державного фінансування, за загальним відносним показником рівня видатків на вищу освіту Україна випереджає Об'єднане Королівство, Нідерланди, Швецію, Ізраїль, Францію, Німеччину і багато інших країн, що посідають значно вищі місця за показником якості вищої освіти. Не відстає Україна і за рівнем державних витрат на підготовку одного студента відносно ВВП на душу населення. Отже, питання не стільки в кількісних обсягах фінансування, скільки в механізмах розподілу цих ресурсів.

Необхідно зазначити, що Україна не може дозволити собі високого рівня видатків на фінансування освіти, як спостерігалось раніше.

В умовах слабкого інституційного середовища ефективність усіх державних видатків, у тому числі і видатків на освіту, є низькою. Отже, що більші обсяги, то більші неефективні витрати.

В умовах слабких інститутів чи не єдиним способом підвищити конкурентоспроможність національної економіки є забезпечити сприятливий податковий клімат шляхом зниження податкового навантаження, що викликає

необхідність консолідувати державні фінанси за рахунок зменшення видатків держсектору в економіці нижче 40% ВВП. У 2012 р. жодна з країн, чії загальні державні видатки не перевищували 40% ВВП, не мала таких державних видатків на освіту, які були б вище 4,5% ВВП.

При сьогоdnішньому рівні економічного розвитку в Україні, навіть якщо витрати держави на освіту залишатимуться високими і, крім того, підвищиться їхня ефективність, це навряд чи приведе до позитивного впливу на економічне зростання. За відсутності нормальних умов праці і практично втраченого промислового потенціалу випускники з конкурентоспроможною на міжнародному ринку освітою емігруватимуть. Тобто процес підвищення рівня видатків на освіту повинен бути ендогенним і відповідати умовам економічного розвитку в країні. Обсяг державного фінансування навчальних закладів залежить здебільшого від кількісних показників: а) кількості учнів або студентів на бюджетній формі навчання; б) кількісних показників науково-педагогічного складу; в) статусу навчального закладу. Механізми державного фінансування все ще передбачають державне планування кількості бюджетних місць на здобуття професійної та вищої освіти, а держзамовлення розподіляється за непрозорими принципами шляхом бюрократичних переговорів. У результаті реформування механізмів інституційного фінансування в Україні мають бути досягнуті такі цілі: підвищення якості освіти; підвищення ефективності фінансування; рівність прав здобуття освіти; підвищення результативності освіти (внеску освіти в економічне зростання).

Зазначених цілей планується досягти за рахунок: зміни об'єкта фінансування. Фінансуватися повинен учень чи студент, який має право на державне фінансування й обиратиме навчальний заклад, що отримуватиме бюджетні кошти; створення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг за рахунок усунення дискримінації між закладами різних форм власності в частині фінансування з держбюджету; орієнтації на ключові показники ефективності при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів; заохочення приватних джерел фінансування освіти за рахунок створення умов для поширення пільгових кредитів на навчання студентів, вартість навчання яких не відшкодовується або відшкодовується державою не повною мірою.

Література:

1. Александров В. Освітня послуга / В. Александров // Економіка України. – 2012. – № 8. – С. 54-60.
2. Верхоглядова Н. І. Аналіз фінансово-економічної діяльності вищого навчального закладу / Н. І. Верхоглядова // Економіка промисловості. - 2014. - № 4. - С. 169-174.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

Серьогіна Н. К., к.н.держ.упр., доцент
*Дніпропетровський регіональний інститут державного
управління при Президентові України*
rnk2003@ukr.net

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Управління місцевими фінансами здійснює високоорганізована й ефективно функціонуюча система фінансових органів за допомогою яких реалізуються на практиці завдання цільового перерозподілу частини вартості національного продукту для забезпечення населення суспільними послугами.

Управління місцевими фінансами - це законодавчо визначена сукупність прийомів, форм та методів, стимулів і санкцій цілеспрямованої дії для досягнення ефективного фінансового результату. Його здійснює спеціальний фінансовий апарат. В теорії та практиці управління фінансами на місцевому рівні виділяють декілька функціональних елементів: планування, оперативне управління, контроль. Управління фінансовими ресурсами на будь-якому рівні системи місцевих бюджетів України повинне ґрунтуватися на принципах фінансової автономії та незалежності у прийнятті рішень [1, с. 215].

Важливим для повнішого і точнішого розуміння сутності, складу і структури механізму фінансового забезпечення функцій місцевого самоврядування є уточнення змісту дефініції «фінансове забезпечення», оскільки на сьогодні ця поняття не має однозначного, загальноприйнятого трактування.

На сьогодні фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування є незадовільним. Фінансова автономія місцевих органів влади, закріплена у ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування [2], має в Україні вкрай обмежений характер. За розрахунками фахівців Асоціації міст України, власні й делеговані повноваження органів місцевого самоврядування забезпечено фінансовими ресурсами лише на 20–30 % [2].

Більшість бюджетних коштів акумулюється в державному бюджеті, а частка місцевих бюджетів становить лише близько 21% зведеного бюджету, хоча саме органи місцевого самоврядування забезпечують надання найвагоміших соціальних послуг населенню. З власних доходів місцевого самоврядування фінансується насамперед утримання комунального господарства, відносна частка цих доходів є незначною, їх явно недостатньо для фінансування навіть найнеобхідніших потреб забезпечення життєдіяльності населених пунктів.

У процесі виконання функцій місцевого самоврядування його органи централізовано на місцевому рівні привертають, акумулюють і витрачають певну кількість грошових коштів, формуючи таким чином механізм фінансового забезпечення функцій органів місцевого самоврядування.

Для реалізації механізму фінансового забезпечення функцій місцевого самоврядування потрібно вдосконалити інформаційний метод, який включає систему моніторингу регіональних соціально-економічних показників. Завданням моніторингу є оцінка рівня соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень. Нова система показників повинна:

- сприяти проведенню оцінки інфраструктурних можливостей для реалізації великих інвестиційних проектів в адміністративно-територіальних утвореннях, виявленню формальних і неформальних бар'єрів для ведення бізнесу (зокрема, формування конкурентоспроможних економічних кластерів) та здійснення інвестиційних проектів;

- об'єктивно оцінювати необхідність державної підтримки регіону або адміністративно-територіальної одиниці; діяльність органів місцевого самоврядування щодо проведення соціально-економічних, бюджетної і адміністративної реформ; збір інформації й аналіз стану нормативно-правової бази на місцевому рівні; реалізацію регіональних програм соціально-економічного розвитку.

Механізм фінансового забезпечення функцій місцевого самоврядування неможливий без формування організаційно-фінансового методу, що включає систему реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів за допомогою державних організаційно-фінансових інститутів, які відповідають за окремі напрями цієї стратегії. При цьому необхідно забезпечити перехід від фінансової підтримки конкретних регіонів до вирішення системних проблем їх самозабезпечення.

Розглянувши механізм фінансового забезпечення, сформулюємо головні принципи забезпечення функцій місцевого самоврядування:

1. Принцип взаємозв'язку і послідовності фінансового забезпечення функцій. Функції на кожному етапі реалізації мають бути розподілені за групами завдань, які вирішуються.

2. Принцип нарощування фінансових ресурсів. Необхідно забезпечити відтворення ресурсів у ході реалізації функцій, тобто можливість використовувати на подальших етапах ресурси, що утворилися на попередніх етапах.

3. Принцип економії ресурсів. У процесі реалізації функцій важливо, щоб ефект при цьому був ширший, ніж безпосереднє виконання програмних завдань. Йдеться про створення загальних сприятливих соціальних, технологічних, інституційних і організаційних умов, які підвищують ефективність економіки та соціальної сфери зокрема.

4. Принцип інфраструктурного забезпечення. Ефективність фінансового забезпечення функцій місцевого самоврядування визначається змінами в організаційній та інституційній сферах.

Однак реалізувати ефективний механізм фінансового забезпечення функцій органів місцевого самоврядування лише на основі методів і принципів неможливо. Соціально-економічна ситуація в Україні переконує, що причини нерівномірного фінансового забезпечення країни мають регіональний характер

і диференційовані таким чином: територіальна концентрація продуктивних сил і банківського капіталу в небагатьох високоурбанізованих зонах; чітка диференціація за рівнями грошової насиченості; коливання рівня і форм зайнятості; економічна відокремленість; відцентрові тенденції і сепаратизм; корупція інститутів і влади; територіальний і галузевий монополізм тощо. Залежно від ступеня концентрації перелічених причин посилюється нерівномірність регіонального соціально-економічного розвитку, а отже, і фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування.

Сучасні способи і методи системної дії на негативні результати механізму регіонального управління в економічній, фінансовій, інвестиційній і соціальній сферах недостатньо пов'язані з аналізом ступеня економічного розвитку регіону, що знижує результативність функціонування системи його забезпечення в цілому.

Таким чином, структурно механізм фінансового забезпечення функцій місцевого самоврядування необхідно розглядати як складну систему блоків, яка охоплює відповідні сфери фінансової діяльності на місцевому рівні. Механізм реалізації стратегії фінансового забезпечення функцій органів місцевого самоврядування залежатиме від ступеня взаємодії суб'єктів, що представляють економічні, екологічні й соціальні інтереси.

Література:

1. Бадида М. П. Податкова база місцевого самоврядування : монографія / М. П. Бадида. - Ужгород, 2010. - 408 с.
2. Концепція реформування місцевих бюджетів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 308-р — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=308-2007-%F0>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

Скрипка О. М., аспірант
Київський національний торговельно-економічний університет
infomf@minfin.gov.ua

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Інститути як традиції, правила, норми створюють обмеження функціонування економічної системи певного типу та її суб'єктів. Економічні інститути формуються у процесі історичної еволюції та структурують взаємодію між людьми в економічній, політичній, соціальній сферах. Інститути й організації доволі тісно пов'язані між собою, тобто інститут виступає як функціональна організація, котра забезпечує реалізацію конкретної системи однорідних інституцій, при цьому види організацій можуть бути різноманітними: політичні організації, парламент, державні установи, уряд, економічні структури, громадські організації, домогосподарства, профспілкові організації, підприємства, навчальні заклади. Наведене розмежування важливе в методологічному плані для проведення інституційного аналізу: взаємодія інститутів і організацій визначає напрям інституційних змін у бюджетній та інших сферах. В умовах трансформаційних перетворень діяльність законодавчих і виконавчих органів держави полягає у створенні нових інститутів, заміщенні неефективних або сприянні запровадженню відповідних зовнішніх інститутів у національне середовище, що зумовлюватиме зміну інституційної основи суспільства. Однак у реальному інституційному середовищі неефективні інститути витісняються ефективними протягом досить тривалого періоду.

Створення відповідних інституційних умов для формування й реалізації ефективної бюджетної політики потребує використання адаптивної архітекτονіки системи бюджетного регулювання, що сприятиме досягненню збалансованого і стійкого соціально-економічного розвитку держави. Під інституційною архітектоною розуміють структуру інститутів, яку складають правила, норми, стереотипи, традиції, установи та інші соціальні утворення в їх співвідношеннях з суттю і загальним естетичним планом побудови цілісної соціальної системи. У цьому визначенні відображені і об'єктивні, внутрішньо властиві системі відносини, і значення суб'єктів у перетворюючій діяльності, і необхідність її побудови згідно з внутрішніми закономірностями системи. Інституційна архітектоніка об'єднує в собі значення глибинної інституційної структури, мистецтва інституційного будівництва та загального естетичного плану побудови цілісної системи інститутів.

Розвиток інституту бюджетної політики, що включає цілеспрямоване формування норм, правил, інститутів, властивих умовам трансформаційного процесу сприятиме вирішенню проблем, що існують у сфері державних фінансів. Архітектоніка бюджетної політики має створювати інституційні умови функціонування фінансової моделі в суспільстві, заснованої на правилах, нормах, організаційних структурах, які в сукупності повинні цілеспрямовано

формуванню механізму впливу на економічне зростання, сприяти підвищенню добробуту суспільства. Підвищення ефективності механізму функціонування інституту бюджетної політики вимагає врахування транзакційних витрат і створення основ для їх зниження в умовах трансформаційного періоду; необхідно виділяти витрати бюджетного процесу, обумовлені постійними змінами, що вносяться в процесі реалізації бюджетної політики.

Інституційна архітектура бюджетної системи визначає як найбільш оптимальні бюджетні співвідношення, зокрема, питома вага дохідної та видаткової частин бюджету, дефіциту (профіциту) бюджету, обсягу державного боргу у валовому внутрішньому продукті, структура доходів, видатків бюджету, державного боргу, джерел фінансування дефіциту бюджету, рівень бюджетної централізації, коефіцієнти міжбюджетного регулювання, так і основні положення бюджетного процесу, що містяться в ряді нормативно-законодавчих актів, у тому числі Конституції України, Бюджетному кодексі України, Основних напрямках бюджетної політики на відповідний рік, Законах України про Державний бюджет України на відповідний рік.

У бюджетній політиці відображаються суспільні інтереси, і завдяки їй, із допомогою фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів, реалізуються функції й завдання держави. Система бюджетного регулювання характеризує процеси перерозподілу валового внутрішнього продукту та є потужним інструментом розвитку суспільства; бюджетна політика здатна впливати на розвиток виробництва, активізацію інвестиційної діяльності та є дієвим механізмом, із допомогою якого держава справляє відповідний вплив на економічне зростання. Бюджетне регулювання як вагома складова системи державного регулювання соціально-економічних процесів є сукупністю функціональних фінансово-бюджетних і економічних елементів. Реалізація основних напрямів бюджетної політики потребує узгодженості і збалансованості податкової політики, регулювання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, внутрішнього й зовнішнього державного боргу, фінансової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, бюджетного регулювання цін, інноваційної діяльності.

Інституційні засади бюджетної політики визначаються відповідними нормативно-правовими актами, які регламентують порядок утворення основного централізованого грошового фонду в сукупності з напрямками й методами використання бюджетних коштів та забезпечують можливість виконання органами державного управління, місцевого самоврядування відповідних функцій, сприяють досягненню пріоритетних цілей. У зв'язку з цим важливим аспектом є наявність інститутів законодавчого регламентування фінансово-бюджетної політики. Правила, норми, закони, процедури, організації, державні органи й установи в сукупності цілеспрямовано формують інституційний механізм бюджетної політики, який є дієвим інструментом у системі державного регулювання та позитивно впливає на соціально-економічні процеси.

На даний час державне регулювання розглядається як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Рішення у сфері видатків бюджету приймаються з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики держави, забезпечуючи задоволення суспільних потреб у фінансуванні пріоритетних напрямів розвитку, зокрема стратегічних галузей економіки, соціальної сфери: освіти, культури, охорони здоров'я та навколишнього середовища. Водночас питання пріоритетної спрямованості державної політики у сфері планування видатків надзвичайно різноманітні і багатопланові, що потребує наукового обґрунтування вибору суспільних пріоритетів та механізмів їх втілення. Особливої уваги заслуговує формування видаткової частини бюджету відповідно до визначених пріоритетів розвитку економіки, необхідності підвищення ефективності управління такими ресурсами, досягнення результативності від здійснених бюджетних видатків на всіх стадіях бюджетного процесу. Бюджетні видатки, забезпечуючи надання суспільних благ, сприяють встановленню справедливості у суспільстві.

Дослідження взаємозв'язку дієвості бюджетної політики в системі державного регулювання та характеристики інституційного середовища країни доводить, що саме інституційне середовище великою мірою створює умови, за яких у межах інституційної архітектури економічної системи вибудовується її складова – інституційна архітектура бюджетної системи. Такі умови значною мірою залежать від низки особливостей країни в історичному й соціокультурному аспектах, становлення інститутів у суспільстві, характеристики його інституційного середовища. При цьому відбувається тісна взаємодія структури та функціонування інститутів ринкової економіки з інститутами бюджетної політики й механізмами їх впливу на соціально-економічний розвиток.

Література:

1. Максюта А.А., Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
2. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку / Л. В. Лисяк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
3. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 5. – С. 5–18.

Танчак Я. А., к.е.н., викладач
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
jarunatanchak@mail.ru

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Швидкий розвиток науково-технічного процесу спричинив масову комп'ютаризація всіх сфер національної економіки. Це суттєво вплинуло на стан та розвиток вітчизняного ринку фінансових інвестицій. Адже поява мережі Інтернет дала можливість вільного доступу до торгів цінними паперами не лише професійним гравцям, а й простим громадянам та зацікавленим особам. Це спростило роботу усім учасникам ринку фінансових інвестицій, оскільки проводити операції можна 24 години на добу, у будь-який зручний для них час. На сьогодні актуальності набуває дослідження інноваційних технологій на вітчизняному ринку фінансових інвестицій. Оскільки, саме вони являються важливим фактором розвитку досліджуваного ринку, а від цього, в свою чергу, залежить економічний стан країни. Впровадження інноваційних технологій на вітчизняному ринку фінансових інвестицій вплинуло на збільшення кількості емітентів на фондових біржах. Зокрема суттєво зросло число ІТ-компаній та організацій в фінансовій, консалтинговій та інформаційно-медійній сфері. Про це свідчить загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, який в 2016 році 232,41 млрд. грн., що в порівнянні із 2015 роком зріс на 83,91 млрд грн.

Значні за обсягом випуски акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків протягом зазначеного періоду, було здійснено такими банківськими установами, як ПАТ «ПриватБанк», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «ВТБ Банк», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Альфа Банк», ПАТ «Сбербанк», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» та ПАТ «БМ Банк». Торік НКЦПФР було зареєстровано 118 випусків облігацій підприємств на суму 6,76 млрд. грн.. У порівнянні з 2015 роком обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 4,66 млрд. грн. [2, с. 2]. За даними НКЦПФР, станом на 31.12.2016 р., капіталізація лістингових компаній українського фондового ринку склала 19,64 млрд. грн.. Обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом минулого року становив 236,95 млрд грн. Такий показник виявився на 17,21 % (або на 49,25 млрд грн) меншим за результат 2015 року (286,21 млрд грн.). Обсяг біржових контрактів з цінними паперами у 2016 році на первинному ринку становив 1,81 %, а на вторинному ринку – 98,19 %. Серед фінансових інструментів найбільший обсяг торгів на організаторах торгівлі (211,26 млрд. грн.. або 89,16 % від загального обсягу) торік було зафіксовано з державними облігаціями України [2, с. 3].

У розрізі фондових бірж обсяги торгів цінними паперами в звітному періоді були такими: ФБ «Перспектива» – 136,3 млрд. грн.; ФБ ПФТС – 95,02 млрд. грн.; «Українська біржа» – 3,54 млрд. грн.; КМФБ – 1,74 млрд грн; ФБ

«Універсальна» – 252,09 млн грн; ССФБ – 59,09 млн грн; УМВБ – 21,71 млн грн; УФБ – 18,93 млн грн; ФБ «ІННЕКС» – 1,98 млн грн [3, с. 35].

Важливе місце серед інноваційних технологій на вітчизняному ринку фінансових інвестицій посідає високочастотна торгівля (HFT – high frequency trading), яка суттєво змінила та вдосконалила ринок, а також стала новинкою в дослідженні та обчисленні фінансових даних. Особливістю даної торгівлі є використання сучасних алгоритмів, які обробляються комп'ютерами. Використання комп'ютерів в торгівлі дає змогу значно швидше та ефективніше обробити економічну інформацію ніж сама людина. Адже, для того, щоб торгівля приносила максимальний прибуток, необхідно здійснювати збір та аналіз кількох мільярдів масивів даних, а зробити це ефективно без використання комп'ютера практично не можливо. Основними характеристиками HFT є: величезна кількість трансакцій за одну торгову сесію (від тисячі до сотні тисяч), невисокий прибуток від однієї операції (у середньому 0,001–0,002 дол. на акцію); максимальне закриття позицій до кінця торговельної сесії, мінімізація часу затримки (латентності), використання складних високошвидкісних програм [1, с. 89]. Зауважимо, що така торгівля займає близько 40-50% торгів на світових ринках. Основна ціль HFT полягає в забезпеченні зростання рівня ліквідності ринку. Проте, зважаючи на позитивні сторони, варто наголосити на негативних моментах, зокрема така високочастотна торгівля призводить до надмірних стрибків котирувань, а також можливості програмних помилок. Крім цього, важливим недоліком такої торгівлі є значні витрати на обладнання і технології, через що значна кількість трейдерів змушена була відмовитись від високочастотної торгівлі. Результатом такої відмови стало зменшення кількості операцій на вітчизняному ринку фінансових інвестицій. Однак, варто сказати, що крім HFT, на вітчизняному ринку фінансових інвестицій присутні й ряд інших інновацій. Серед найважливіших варто виділити: поява цифрових акцій, інтернет-трейдинг, IPO, РЕПО, ОВДП та інші. Із вищесказаного можемо зробити висновок, що поява інноваційних технологій на вітчизняному ринку фінансових інвестицій стала важливим стимулом зростання кількості операцій з цінними паперами. Сьогоднішній стан ринку є результатом постійного вдосконалення технологій та впровадження інновацій, які менше враховують людський фактор при прийнятті рішень. Проте, для подальшого інноваційного розвитку ринку фінансових інновацій, необхідна фінансова підтримка з боку держави.

Література:

1. Іскренко Л.П. Інтернет-трейдинг та проблеми його ліквідності на фондовому ринку України / Л.П. Іскренко, Б.С. Кіров // Економіка та держава. – 2012. – № 3. – С. 88-90.
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL : <http://nssmc.gov.ua>.
3. Любкіна О.В. Вплив фінансових інновацій на характер волатильності ринків фінансових активів / О.В. Любкіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 24. – С. 34–38.

Шевченко С. В., старший викладач
Дніпропетровський аграрно-економічний університет
maxsveta25@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

В умовах кризового стану економіки України особливої уваги потребують питання підвищення ефективності функціонування місцевих бюджетів. Місцевий бюджет є основним фінансовим планом регіону, тому проблеми формування функціонування місцевих бюджетів залишаються у край актуальними на сьогоднішній день у бюджетній системі України. Місцеві фінанси досліджувались багатьма українськими та зарубіжними вченими-економістами та фінансистами зокрема такими, як О.Д. Василик, В.В. Зайчикова, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, О.Я. Лирик, О.О. Сунцова, С.В. Слухай, А. Шахом, Р. Белом, У. Тіссеном, К. Фостером та іншими.

Із кожним роком місцеві бюджети набувають дедалі більшої ваги як за обсягом фінансових ресурсів держави, так і щодо вирішення соціально-економічних проблем регіонів, де проживає переважна частина населення України. В свою чергу доходи місцевих бюджетів є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку. Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру та фінансовий потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що розширює можливості місцевих органів влади у задоволенні потреб населення.

У таблиці 1 проаналізуємо динаміку, склад та структуру надходжень до місцевих бюджетів України

Як свідчать дані табл. 1 за наведений період в структурі доходів місцевих бюджетів України основну частку займають податкові надходження (якщо не враховувати міжбюджетні трансферти), сума податкових надходжень у 2016 р. становила 146902 млн грн (це на 71652 млн грн більше ніж у 2014 р.), отже сума податкових надходжень зростає щороку, так в 2015 р., по відношенню до 2014 р., зросла на 30,5 %, а в 2016 р., на 49,5 % в порівнянні з 2015 р., а їх частка становила від 34,2% до 40,1 % на початок та кінець аналізованого періоду відповідно (найбільша частка становила 40,1 % у 2016 р.), (частки податкових надходжень без урахування міжбюджетних трансфертів у 2014 р., становила 84,5 % а у 2016 р. 86,1.

Але головним за обсягом надходження до бюджетів є офіційні трансферти, сума яких у 2016 р., становила 195395 млн. грн., (це на 64794 млн грн більше ніж у 2014 р.) а їх частка за останні три роки перебуває в межах більше 50 %.

Децентралізація як спосіб здійснення державного управління визначає засади побудови системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Однією із засадничих передумов розвитку цієї системи в умовах децентралізації є розроблення відповідної парадигми управлінського мислення в напрямі пошуку додаткових джерел місцевого фінансування.

Динаміка та структура доходів місцевих бюджетів України за
2014–2016 рр.

Вид податку	Період					
	2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	Млн. грн.	Питома вага %	Млн. грн.	Питома вага %	Млн. грн.	Питома вага %
Податкові надходження, у т.ч:	75250	34,2	98218	33,3	146902	40,1
Податок на доходи фізичних осіб	62557	28,4	54921	18,6	78971	21,5
Акцизний податок	159	0,07	7 685	2,6	11 628	3,1
Податок на прибуток підприємств	260	0,11	4 277	1,4	5 879	1,6
Місцеві податки і збори	8056	3,6	27041	9,1	42261	11,5
Плата за користування надрами	1 421	0,6	1 019	0,3	1 082	0,2
Інше	2 797	1,2	3 276	1,1	7 080	1,9
Всього доходів	89017	40,5	120480	40,9	170645	46,6
Міжбюджетні трансферти	130601	59,4	173980	59,0	195395	53,3
Разом доходів з міжбюджетними трансфертами	219618	100	294460	100	366040	100

В умовах побудови ринкових відносин відбувається трансформація управлінської парадигми, яка суттєво посилює роль органів місцевого самоврядування в управлінні місцевим розвитком. Здобуття органами місцевого самоврядування більш широких повноважень має на меті активізацію мотиваційного чинника розширення власної фінансової бази за рахунок внутрішніх джерел та вироблення відповідних механізмів акумуляції додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів. У розвинених країнах такими механізмами є зокрема, місцеві запозичення, здійснювані органами місцевого самоврядування за допомогою спеціалізованих фінансових інституцій (регіональні банки, фондові біржі та страхові компанії).

Література:

1. Гнидюк І.В. Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І.В. Гнидюк, Ю.І. Гороховська // Молодий вчений. – 2015.– № 5 (20). – С. 108-110.
2. Дроздовська О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації / О. С. Дроздовська // Фінанси України. – 2012. – № 8. – С. 19–25.
3. Зайчикова В.В. Функції місцевих органів в умовах бюджетної реформи / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 72–79.

**СЕКЦІЯ 5.
ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
ТА СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Бессонова С. И., к.э.н., доцент
*ГВУЗ «Приазовский государственный
технический университет» (г. Мариуполь)*
s-i-bessonova@mail.ru

**АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ПЕНСИОННЫХ
ФОНДОВ**

В современных рыночных условиях экономическая стабильность Украины зависит от эффективности деятельности банковского и небанковского сектора. Именно аккумулирование долгосрочных финансовых ресурсов в негосударственные пенсионные фонды, могут быть именно тем дополнительным эффективным источником экономического роста страны.

Но в настоящее время, несмотря на то, что национальная экономика остро нуждается в долгосрочных инвестициях негосударственные пенсионные фонды, деятельность которых осуществляется уже более тринадцати лет, не нашли поддержки у населения.

Анализ деятельности негосударственных фондов показал сокращение их численности, особенно после всемирного финансового кризиса их численность сократилась со 107 до 64. Основными показателями деятельности негосударственных пенсионных фондов, являются пенсионные взносы, пенсионные выплаты и прибыль от инвестирования активов. В табл. 1 представлен анализ показателей деятельности НПФ за период 2012-2016 гг.

Таблица 1

Анализ деятельности негосударственных фондов за период 2012-2016 гг.

Показатель	На 01.01.12	На 01.01.13	На 01.01.14	На 01.01.15	На 01.01.16	На 01.01.17	Измен.2016- 2012
Пенсионные взносы, млн.грн	1313,7	1587,5	1808,2	1886,8	1 813,1	1 851,0	+537
Количество НПФ,ед.	94	81	76	76	72	64	-30
Общая стоимость активов, млн.гр	1 660,1	2 089,8	2469,2	1980,0	2 352,7	1 992,1	+332
Общее количество участников, чел	584,8	840,6	833,7	836,7	833,6	830,2	+245,4
Прибыль от инвестирования активов, млн.грн.	620,3	818,0	1 095,0	657,0	1 002,1	686,4	+366,1

За последние два года наблюдается сокращение на 19,8 % общей стоимости активов, сокращаются темпы прироста пенсионных взносов, значительно на 40% снизился показатель прибыли от инвестирования активов. Безусловно, что на экономические показатели деятельности НПФ оказывает влияние недоверие со стороны населения, только 5 % от общего занятого населения зарегистрировано в НПФ. В первую очередь это связано и с тем, что основными направлениями инвестирования пенсионных активов являются: вложения средств на депозитные банковские счета (около 42 %) и в ценные бумаги доход, которых гарантирован Кабинетом Министров Украины (около 36 %).

Анализ основных показателей деятельности накопительного пенсионного обеспечения показал, что, несмотря на сокращение количества пенсионных фондов общее количество участников, участвующих в негосударственном пенсионном страховании растет, сокращение наблюдается только в 2016 г., хоть и замедлились, но продолжают увеличиваться показатели пенсионных взносов и общей стоимости активов. Таким образом, можно говорить о том, что негосударственная пенсионная система может существовать и повышать уровень жизни населения, но только при эффективной экономической политике государства.

Повлиять на негативную тенденцию можно следующим образом:

- разработать концепцию развития отечественных НПФ на более длительный период, не только до 2020 г.;
- пересмотреть структуру формирования портфеля НПФ, поскольку преимущественным направлением инвестирования являются депозитные вклады в банковский сектор, что не вызывает доверия у населения и ценные бумаги доход, которых гарантирован Кабинетом Министров Украины, которые являются безрисковыми, но при этом мало доходными, а в условиях инфляции существует риск обесценивания ранее вложенных активов;
- развивать и содействовать в создании корпоративного пенсионного негосударственного страхования, который, в первую очередь, зависит от имиджа предприятия, заработной платы работников, условий оформления договора добровольного пенсионного страхования.

Литература:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: Закон України від 09.07.2003, № 1058-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1058-15>
2. Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
3. Ухвалений проект Закону України «Про внесення змін до Законів України з питань накопичувального пенсійного забезпечення»: Закон України від 08.11.2016. URL: № 2814 https://nfp.gov.ua/files/NPF/Project_reg_act/%D0%A0%D0%9A-2814.pdf

Блудова О. С., студентка
*Харківський національний економічний
 університет ім.С. Кузнеця*
 Bludovaolha@gmail.com

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах кожне підприємство обирає свою сферу бізнесу, формування асортименту, цін та витрат. Тому кожний господарюючий суб'єкт обирає свої шляхи формування прибутку, це є дуже важливим аспектом у діяльності підприємства.

Кожний господарюючий суб'єкт, в умовах конкуренції, намагається отримати якомога більше прибутку та покращити свої результати діяльності. Щоб вижити в цій конкуренції, кожне підприємство повинно заздалегідь розробити план та сформувати аналіз своїх показників щоб не допустити збитків та банкрутства.

Прибуток є важливим питанням для власників підприємства, працівників та загалом для держави. Він посідає одне з головних місць у системі вартісних інструментів ринкової економіки 5. Які б не були думки стосовно того, чи є прибуток головною метою підприємства, все одно, беззаперечним є той факт, що чим більший прибуток, тим більше можливостей у підприємства оновлювати матеріальну базу, розробляти виробничі програми, збільшувати власний капітал, розвивати напрями діяльності, задовольняти матеріальні потреби працівників, тобто модернізувати своє підприємство 23

Підвищення ефективності роботи кожного виробника вимагає виявлення резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зростання прибутку. Визначення основних напрямів пошуку резервів збільшення прибутку передбачає класифікацію факторів, що впливають на можливість і розміри їх отримання. Класифікують їх на внутрішні і зовнішні.

До зовнішніх, або їх ще називають макроекономічних факторів, відносять державне регулювання цін, природні умови, штрафні санкції, тарифи, відсотки а також пільги. В свою чергу вони не залежать від діяльності підприємства, але можуть значно вплинути на величину прибутку.

Внутрішні (мікроекономічні) фактори поділяються на облікову політику та леверидж.

Леверидж впливає на прибуток та рентабельність, за рахунок зміни структури пасивів за рахунок залучення коштів. В свою чергу їх поділяють на основні та неосновні фактори.

До основних, які залежать від роботи підприємства, належать 49: обсяг продажу готової продукції; рух товарів (доставка продукції на ринок збуту та реалізація); організація продажу товарів; товарна структура продукції; чисельність працівників та їх стимулювання; матеріальний та технічний стан підприємства; склад та структура оборотних коштів; ділова репутація підприємства.

До неосновних факторів відносять ті фактори, які пов'язані з порушенням дисципліни на підприємстві.

Внутрішні фактори які впливають на формування управління прибутком, поділяються на виробничі та не виробничі, а виробничі можна поділити на екстенсивні та інтенсивні 39.

Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через якісні зміни: підвищення продуктивності обладнання і його якості, застосування прогресивних видів матеріалів і удосконалення технології їх обробки, прискорення обертання оборотних засобів, підвищення кваліфікації і продуктивності праці персоналу, зниження матеріалоемності продукції, удосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів, тобто на модернізацію.

Екстенсивні фактори впливають на процес управління прибутком через підвищення продуктивності праці та фондозабезпеченість, вона відображає кількість фондів які необхідні для ведення виробничого процесу.

До невиробничих факторів відносять постачальницьку та збутову діяльність.

До зовнішніх факторів відносять систему оподаткування, тобто ті які повністю залежать від роботи підприємства, структуру ринку, розвиток конкуренції, стан економіки та інфляції у державі.

Формування управління прибутком на підприємстві може змінюватись завдяки цілям, яке ставить перед собою керівництво, та в результаті яких, як буде воно розвиватись.

Підприємство може вплинути тільки на мікроекономічні фактори, бо якщо на підприємстві якісь фінансові проблеми то вони в першу чергу відображаються на прибутку.

Отже, існує багато факторів, які в змозі вплинути на формування прибутку та охарактеризувати діяльність підприємства. Не можна поділяти всі фактори на головні та другорядні, бо кожен з них зможе забезпечити високий рівень прибутку або спричинити збитку підприємству.

Література:

1. Бабицька О.О. Економічний зміст фінансових результатів сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/vsna/econ/2010_5_1/Bobicka.pdf
2. Гуренко Т.О. Економічна сутність фінансових результатів / Т.О. Гуренко, Д.Л. Байцер. - Луцьк.: Національний університет біоресурсів і природокористування, 2013. – 203 с.
3. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Г.В. Митрофанов. - К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2002. - 301 с.

Велегура А. П., магістр
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 velegura.anastasia@yandex.ua

СТАБІЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

В останні роки в Україні спостерігається зростання рівня загроз економічній, а особливо фінансовій безпеці держави. Великий потік небезпечних факторів формуються саме у сфері валютного ринку. Тому варто розглянути стан валютної безпеки та можливі шляхи її реформування, з метою ефективного впливу на економічні явища та процеси..

Валютна безпека, відповідно до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» – це стан курсоутворення, який характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, залучення в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках [1]. У таблиці 1 представлена динаміка індикаторів валютної безпеки і як видно більшість показників не відповідають нормативним значенням, що свідчить про поглиблення негативних явищ у країні.

Таблиця 1

Індикатори валютної безпеки в період 2012-2016 рр.

Індикатор	2012	2013	2014	2015	2016	Оптимальне значення
Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	-	1,00	1,48	1,84	1,17	1,04
Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	3,48	3,18	1,66	3,2	3,7	3,0
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	36,7	33,8	46,3	55,8	48,9	45,0
Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. дол. США	210,4	940,2	47,1	-120,7	-37,9	10,0
Рівень доларизації грошової маси, %	31,82	29,94	29,94	35,0	33,0	30,0

Розраховано автором на основі [1].

Найбільший дестимуляційний вплив на індикатори валютної безпеки мало суттєве знецінення гривні (в аналізованій період курс зріс з 7,9 до 26 гривень

за долар). Така ситуація була спричинена анексією Криму та військовими діями на сході України та ускладненням політичного становища у 2014 році, що в свою чергу було викликано:

- введенням плаваючого курсу;
- зменшенням кількості діючих в Україні іноземних компаній та скороченням обсягів іноземного інвестування;
- зміною влади;
- зростанням попиту населення на вільноконвертовану валюту, спричинений зростанням політичної та економічної напруги.

В 2014 р. курс валют почав зростати непередбачуваними темпами. Лише транші МВФ змогли викликати його зниження, чим користувалися спекулянти валютного ринку, які відіграють не останню роль у впливі на коливання курсу валют. Спричинена недовіра до гривні серед українського населення призвела до відмови від національної валюти на користь долара США, а також до непрогнозованих доходів спекулянтів і ще більшого падіння гривні [3, с.341]

Варто зазначити, що сприяв поширенню негативної ситуації у 2014 році і інформаційно-психологічний аспект військово-політичного чинника, але аналіз останніх даних свідчить, що український бізнес вже адаптувався до військового конфлікту на Сході, на це вказує незначне покращення показників у 2016 році.

Суттєвий вплив на національну безпеку взагалі та валютну безпеку зокрема мають масштаби відпливу капіталу з України, що в останні роки сягнули загрозливого рівня. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, з часу проголошення незалежності з України виведено понад 30 млрд. дол. США, причому щорічний обсяг відпливу капіталу з України становить близько 1,5 - 2 млрд доларів. Капітал виводиться з України різними шляхами, в тому числі й нелегальними. Основними причинами відпливу капіталів є недоліки у системі державного регулювання руху капіталу та зовнішньоекономічної діяльності, які створюють сприятливу основу для поширення різноманітних схем виведення капіталу з України з метою ухилення від сплати податків та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [4, с.131].

Для стабілізації ситуації буде ефективно провести такі напрями реформування:

- розробка основних засад валютної політики, що спрямована на забезпечення цінової та курсової стабільності;
- забезпечення прогнозованості динаміки обмінного курсу національної валюти [5];
- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків;
- удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям [6, с. 67].

Валютна безпека має велике значення для діяльності суб'єктів економіки, адже може забезпечити сприятливий клімат для їх діяльності, тому необхідно розробити комплексну систему дій для зменшення проявів її дисбалансів.

Література:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html
2. Одосій О.В. Девальвація гривні – результат некомпетентності влади чи об'єктивна реальність? / О.В. Одосій// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://commons.com.ua/devalvatsiya-grivni/>
3. Дідур С.В. Проблеми валютно-курсової стабільності в Україні / С.В. Дідур, В.І. Глухова, О.Є. Єлісеєва // Економіка та суспільство. – 2016. – №5. – С. 338–343.
4. Філіпенко Т. В. Валютна складова фінансової безпеки держави // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Черкаси, 28 – 29 березня 2014 р. – Черкаси : Чабаненко Ю. А. [вид.], 2014. - 234 с.
5. О. Жук. Валютна складова фінансової безпеки / О.Жук// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2015/валютна-складова-фінансової-безпеки>
6. Король М. М. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / М. М. Король, О. Р. Стасишина // Сталий розвиток економіки. - 2015. - № 3. - С. 65-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_10

Величкін В. О., к.т.н., доцент
Латишев М. О., студент
Latyshev_Maxim@i.ua

Соловійова А. Г., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасній ринковій економіці інтенсивне використання основних фондів і виробничих потужностей є одним з ключових факторів, що лежать в основі існування підприємства в конкурентному середовищі. Поліпшення використання основних фондів і виробничих потужностей підприємства пов'язано зі збільшенням обсягу продукції, що випускається, поліпшенням якості, зниженням витрат виробництва і виробництва в цілому, потенціал зростання компанії.

Метою роботи є вивчення теоретичних позицій для визначення «основних фондів» і формулювання основних заходів щодо підвищення ефективності основних фондів.

В економіці основні засоби визначаються як синонім поняття основних фондів і як матеріально - речові цінності, що використовуються в якості засобів праці, які діють у незмінній натуральній формі протягом тривалого періоду часу і втрачають свою вартість частинами [3]. Значення економічного аналізу основних фондів визначається збільшенням їх схильності змін в економіці і в кожному секторі окремо. Аналіз літератури пропонує кілька різних підходів до аналізу ефективності основних фондів. Так, Покропивний С. Ф. [1] Мацибора В. І. і Збарський В. К. [2] вважають, що головною особливістю ефективного використання необоротних активів є зростання виробництва його продукції. Забезпечення високих темпів виробництва і підвищення його ефективності можливо тільки при інтенсивному відновленні і раціональному управлінні. Інші автори, серед яких Круш П. В. та Подвігіна В. І. [3], Федорова В. А. та Соловійова О. А. [4] підкреслюють, що ефективність основних фондів може бути охарактеризована системою показників, що складається з двох підсистем: показників відтворюваності основних засобів і основних засобів. Титов В.І.[5] вважає, що оптимізація використання виробничих потужностей залежить від наявності обґрунтованої системи показників оцінювання рівня ефективності використання основних засобів, яка містить вартісні та натуральні показники. Волков О. І. [6] відзначає, що аналіз використання основних засобів (ОЗ) можна проводити за такими напрямками:

Аналіз складу ОЗ;

Аналіз структури ОЗ;

Аналіз технічного стану ОЗ;

Аналіз змісту ОЗ;

Аналіз техніко-економічних показників використання ОЗ.

Таким чином, існуючі підходи до аналізу ефективності використання основних фондів досить різноманітні, але в переважній більшості засновані на оцінювальних показниках.

Ефективність основних засобів - це результат у вигляді ефекту, який був отриманий та співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності досягається за найкращих результатів на відповідному рівні розвитку продуктивних сил в порівнянні з витратами на робочу силу, що використовуються для створення суспільного продукту. Ефективність використання залежить від темпів зростання продуктивності праці, обсягів виробництва, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

Для того, щоб оцінити резерви підвищення ефективності основних засобів, першу чергу, необхідно знати реальний рівень їх використання і конкретних можливостей підвищення. Поліпшення використання основних засобів може бути представлена двома способами: інтенсивним і екстенсивним.

Інтенсивний спосіб характеризується збільшенням завантаження устаткування і збільшення рівня використання їх потенціалу. Основні напрямки підвищення інтенсивного використання обладнання є:

- вдосконалення технологій і організації виконання робіт;
- правильний вибір машин і робоче обладнання;
- впровадження сучасних технологій.

Екстенсивний шлях полягає в збільшенні тривалості роботи, скороченні цілозміних і внутрішньозміних втрат робочого часу, підвищенні коефіцієнта змінності. Основні шляхи вдосконалення широкого використання обладнання в машинобудуванні є:

- безперебійне постачання сировини, матеріалів, придбаних напівфабрикатів та компонентів, паливо, електроенергію;
- своєчасне усунення виявлених диспропорцій в промисловості і на підприємствах, в окремих цехах і виробничих майданчиків, які будуть запобігати перервам в роботі підприємства;
- усунення причин нерівномірної роботи підприємства, що призводить до недовикористання устаткування в цілому, й у часі, тобто до його простоїв.[3]

Фондовіддача показує загальну віддачу від кожної гривні, вкладеної в основні засоби, а її зростання дозволяє зменшити обсяг накопичення, тобто збільшує питому частку фонду споживання. Капіталомісткість – показник, зворотний до фондівіддачі, що характеризує вартість основних засобів, що відносяться до кожної грошової одиниці продажів. При нормальних умовах господарювання, рентабельність капіталу повинна зростати, а фондомісткість - зменшуватись.

Рентабельність основних фондів характеризує відношення операційного прибутку до середньорічної вартості основних засобів підприємства [6]. Підвищення рівня рентабельності вимагає мобілізації внутрішніх резервів виробництва, послідовне виконання всіх видів робіт, які спрямовані на підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів та збільшення маси прибутку.

Не менш важливо для виявлення резервів ефективності основних засобів є використання власних і позикових коштів. Для досягнення всього вищесказаного, підприємству необхідно шукати і реалізовувати різні способи для підвищення ефективності використання основних засобів.

Значні резерви підвищення ефективності використання основних засобів містяться у збільшенні тривалості експлуатації машин і механізмів. Загалом, пул резервів поліпшення використання основних фондів підприємства можна розділити на три великі групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці, яке передбачає:

- технічні зміни та перехід на автоматизацію виробництва і впровадження гнучких виробничих систем;
- модернізацію технічної бази;
- використання відносної суми покриття і ліквідація диспропорцій у виробничих потужностях підприємства;
- механізацію всіх видів виробництв;
- раціональний підхід до розвитку підприємства.

2. Збільшення тривалості роботи машин і устаткування за рахунок:

- здача в оренду або лізинг незадіяних ресурсів;
- скорочення термінів ремонту і технічне обслуговування обладнання;
- зниження простоїв: цілозмінних і внутрізмінних.

3. Покращення організація і управління виробництвом, а саме:

- прискорене досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію основних фондів;
- впровадження наукової організації праці і виробництва;
- поліпшення забезпечення матеріально-технічні ресурси;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;

Запропоновані підходи можуть збільшити обсяги відпускнуї продукції на підприємстві, підвищити загалом фондівіддачу, а також підвищити прибуток підприємства від реалізації продукції і, в свою чергу, балансовий прибуток та рентабельність основних засобів.

Література:

1. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропівного. – К. : КНЕУ, 2006. – 528 с.
2. Мацибора В. І. Економіка підприємства : навч. посібн. для вузів / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора. – К. : Каравела, 2008. – 312 с.
3. Круш П. В. Капітал та основні засоби підприємства : навч. посібн. для вузів / П. В. Круш, В. І. Подвігіна, О. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 166 с.
4. Федорова В. А. Економіка підприємства та міжнародних компаній : навч. посібн. для вузів / В. А. Федорова, О. А. Соловійова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.
5. Титов В. И. Экономика предприятия : учебник / В. И. Титов. – М. : Эксмо, 2008. – 416 с.

Величкін В. О., к. т. н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Терьошина Ю. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
juliyateryoshina7@gmail.com

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності займає важливе місце в системі управління підприємством та є комплексною характеристикою результатів діяльності суб'єктів господарювання. Тому для того, щоб визначити, наскільки ефективна фінансово-господарська діяльність підприємства, обов'язково необхідно провести її оцінку.

Проблемам оцінювання ефективності діяльності підприємства присвячені роботи багатьох вчених. Серед них є роботи Т. Момот, О. В. Криворучкіна, Н. О. Власова, О. В. Олійник та ін. Проте, дане питання потребує подальшого дослідження та вивчення специфіки оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Метою дослідження є визначення теоретичних аспектів оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

На сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. При оцінці ефективності діяльності підприємства вирізняють такі моделі: фінансова модель, вартісна модель, модель DAE, модель BSC. Здійснимо порівняння методичних підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства, що ґрунтуються з урахуванням зазначених моделей.

Використання фінансової моделі дозволяє отримати об'єктивні висновки як щодо досягнутих результатів так і чинників, що їх зумовили. Об'єктивність і неупередженість висновків – основна перевага фінансових моделей. Проте, фінансові моделі не є досконалими. Результати діяльності підприємства залежать також і від чинників зовнішнього середовища, що не представлені у фінансових моделях. Але варто зауважити, що вплив зовнішнього середовища на ефективність діяльності підприємства, хоча непрямо, а опосередковано відображається в даних моделях. Наприклад, фінансові результати підприємства – результат впливу податкової політики держави, встановлених розмірів мінімальної заробітної платні, тарифів на послуги сторонніх організацій, розмір плати за землю [1].

Як універсальний критерій оцінювання ефективності діяльності застосовують вартість підприємства. Проте нерозвиненість українського фондового ринку та значний ризик помилки у прогнозах майбутніх грошових потоків обмежують використання вартісних моделей під час оцінювання ефективності діяльності підприємств [2]. Сутність моделі DEA ґрунтується на використанні апарату лінійного програмування. З огляду технології DEA,

підприємства, координати яких розташовані нижче гіперповерхні, працюють менш ефективно, адже межа гіперповерхні свідчить, що існує підприємства, що працюють краще. До недоліків технології DEA слід віднести складність інструментарію і те, що її використання не дає повної відповіді щодо чинників, що вплинули на ефективність діяльності [3]. Система збалансованих показників (BSC) – модель побудована на основі чотирьох перспектив (навчання та кар'єрне зростання, внутрішні бізнес-процеси, взаємовідносини з клієнтами, фінанси). За використання системи збалансованих показників також ускладнюється порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємств у конкурентній групі [1]. Зваживши на ступінь реалізації завдань оцінки ефективності діяльності за реалізації кожної з представлених моделей (табл. 1), а також можливості щодо інформаційного забезпечення, доцільним є, під час обґрунтування методичного інструментарію оцінювання ефективності діяльності підприємств, дотримання фінансової моделі [1].

Таблиця 1

Характеристика моделей, що використовуються під час оцінювання ефективності діяльності підприємства

Модель	Ступінь реалізації завдань оцінки			
	Визначення досягнутого рівня ефективності		Визначення чинників, що вплинули на ефективність	Визначення резервів підвищення ефективності
	внутрішньої	зовнішньої		
Фінансова модель	+	±	+	+
Вартісна модель	+	±	±	+
Модель DEA	±	+	±	+
Модель BSC	±	±	+	+

Позначки: + – задовольняє завданням оцінки в повній мірі; ± – задовольняє завданням оцінки не в повній мірі.

Важливим для оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства є не лише вибір моделі, а й обґрунтування системи показників оцінки виходячи з обраної моделі. В Україні, при оцінці ефективності діяльності, підприємства у 90% випадків керуються виключно фінансовими показниками. Це обумовлюється тим, що фінансові показники є ключовими при оцінці кредитоспроможності, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємств фінансово-кредитними установами, потенційними інвесторами, державними органами влади.

Однак, не існує єдиного узагальнюючого показника, який би визначав ефективність функціонування підприємства. Багато авторів приймають точку зору, згідно з якою ефективність діяльності організації повинна відображатися системою показників, але загально визнаної форми вираження ефективності немає.

Ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання насамперед характеризує показник рентабельності, який визначають відношенням отриманого прибутку до понесених витрат [4]. До

основних показників рентабельності відносяться: рентабельність власного капіталу - найважливіший фінансовий показник віддачі, який показує, наскільки ефективно був використаний вкладений капітал у діяльність підприємства; рентабельність активів - відносний показник ефективності діяльності, що характеризує віддачу від використання всіх активів організації; рентабельність продажів - відносний показник ефективності діяльності, який відображає яку частину виручки підприємства становить прибуток.

Для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства використовують такі групи показників:

- показники виробничої діяльності;
- показники використання основних засобів;
- показники використання оборотних фондів;
- показники використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість, матеріаловіддача, коефіцієнт обертання запасів);
- показники використання трудових ресурсів;
- фінансові коефіцієнти (показники ліквідності; показники фінансової стійкості; показники ділової активності) [5].

Зазначені групи показників взаємопов'язані. Даний вибір обумовлений наявністю необхідної інформації для їх розрахунку, простотою розрахунку і саме ці показники найбільш повно відображають вплив факторів на рівень розвитку підприємства.

Для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства застосовуються різні підходи, які мають свої особливості, переваги і недоліки. Доведено, що проаналізувати та оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства можливо на основі саме фінансової моделі, що базується на системі фінансових показників.

Література:

1. Власова Н. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємств роздрібною торгівлі : монографія / Н. О. Власова [та ін.] ; – Х.: видавництво Іванченка І. С., 2012. – 197 с.
2. Момот Т. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології / Т. Момот. –Х. : Фактор, 2007. – 224 с.
3. Криворучкіна О. В. Інструментарій аналізу середовища функціонування в управлінні продуктивністю підприємства / О. В. Криворучкіна // Economic annals-XXI. - 2014. - № 3-4(1). - С. 51-54.
4. Олійник О. В. Економічний аналіз / О. В. Олійник, С. З. Мошенський. – 2-ге вид. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
5. Бедринець М. Д. Ефективність діяльності суб'єктів підприємництва в сучасних умовах господарювання / М. Д. Бедринець // Бізнесінформ. - 2013. - № 4. - С. 183-190.
6. Ткачук Г.Ю. Підходи до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства / Г.Ю. Ткачук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2015. - Вип. 1 (31). - С. 366-378.

Власюк В. Є., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
vvlas_dn@ukr.net

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ, ПОКЛАДАЮЧИСЬ НА ЇЇ ЯКІСТЬ

Формування новітніх умов господарювання, яке відбуваються в світі, передбачає перегляд існуючих інструментаріїв проведення оцінки процесів відтворення.

Вплив глобалізації, особливості технологічного та інформаційного прориву, процеси так званої «фінансіалізації», ці та інші значимі фундаментальні зміни світового масштабу визначають на сьогодні спрямування розвитку людських відносин.

В той же час характер розвитку світового фінансового сектору та тенденції економічних процесів зазнають втрат від нав'язуваних методів маніпулювання, спекулятивних, бухгалтерських та інших способів панування, насадження влади фінансів над реальними секторами економіки.

В світі дійсно проводяться реформи, модернізація, у тому числі й грошово-кредитної системи, впроваджуються заходи стабілізації фіскальних важелів, які превалюють над реальною економікою, але активні антикризові дії як держав, так і підприємницького середовища вимагають змін та прозорості, комплексного підходу до оцінки кількісного і якісного становища.

Одним з таких пріоритетних спрямувань може стати вироблення і впровадження якісної інтегрованої звітності, що відображує фінансові та нефінансові наслідки проведення господарської діяльності різнорідних за профілем, спрямуваннями, формами власності, галузями й іншими складовими підприємства та організації, які проводять свою діяльність у ринковому середовищі.

Приріст цінності, як основоположний принцип ефективності розвитку будь-якої організації, на сьогодні ґрунтується на відображенні кінцевого прибутку, що визначає виконання одного із завдань господарської діяльності у засобах досягнення результативності усієї системи цілей підприємств.

Ще кілька десятиліть тому постало питання щодо поширення інформаційної асиметрії при визначенні фінансових результатів підприємств у цілому ряді країн з метою навмисного впливу на фінансові дані.

Така практика створення штучного образу певних підприємств повинна була впливати на рішення потенційних інвесторів, постачальників, конкурентів та інших учасників ринкового середовища щодо взаємодії з ними, створюючи ризики для оточуючих суб'єктів господарювання.

Та міжнародна практика, покладаючись на наукові розробки, виробила певні заходи та дії щодо запобігання таким проявам і впровадила цілий ряд комплексних методів оцінки якості фінансового результату, одним з найвідоміших й застосовуваних є система показників, яку розробив

американський науковець М. Д. Беніш, відома як «Карта нормативних відхилень фінансових індикаторів» [1].

Модель восьми чинників, як ще можна охарактеризувати систему показників Беніша, покладається на:

1. *DSRI* - оцінку співвідношення зміни рівня дебіторської заборгованості до зміни рівня доходу від реалізації продукції у поточному році (*t*) і минулому (*t-1*).

2. *GMI* – оцінку співвідношення зміни рівня валового прибутку до зміни рівня доходу від реалізації продукції між попереднім і поточними роками.

3. *AQI* – оцінку якості активів за допомогою співвідношення суми оборотних активів і залишкової вартості основних засобів до загальної суми активів підприємства у поточному році (*t*) і його рівня у минулому році (*t-1*).

4. *SGI* – зміни динаміки доходу від реалізації продукції в поточних і попередніх роках.

5. *SGAI* – показник адміністративних витрат та витрати на збут продукції.

6. *DEPI* – оцінка співвідношення рівня амортизації до рівня залишкової вартості продукції у роках *t* і *t-1*.

7. *LVGI* – оцінка співвідношення рівнів загальної заборгованості по роках *t* і *t-1*.

8. *TATA* – оцінка співвідношення різниці між прибутком і чистим рухом коштів від операційної діяльності до загальної суми активів (балансу) підприємства.

Відповідно, що модель восьми чинників, яка представлена формулою:

$$M = DSRI + GMI + AQI + SGI + DEPI - SGAI + TATA - LVGI \quad (1)$$

в змозі ідентифікувати певний суб'єкт господарювання як маніпулятора своєї фінансової звітності.

Існує ще цілий ряд оцінок (у більшості системних), де проводиться аналіз ймовірності викривлень ризиків фінансового шахрайства на підприємствах [2].

Та все ж таки, в світі проводиться значна робота щодо вироблення різними міжнародними і громадськими організаціями принципів формування інтегрованих звітів, де предметом дискусій є способи реалізації, а спрямуваннями: стратегічна орієнтація на майбутнє; пов'язаність інформації, реакція зацікавлених сторін; істотність і стислість; надійність та повнота; сталість і порівняльність [3].

В українських реаліях теж є обумовлені державою закони, розпорядження, постанови, накази, положення, де визначаються основні принципи ведення обліку, в основному, фінансової звітності, та, зокрема, проводиться робота, спільно із UNCTAD, як структурою при ООН, щодо вироблення рекомендацій з використання інтегрованої звітності, й приєднання країни до принципів максимальної прозорості в інвестиційній діяльності.

У рекомендаціях пропонується, наприклад, включати відомості про систему використовуваних ресурсів, орієнтацію стратегії, управління, активності і перспектив економічних агентів на створення вартості та цінності на довгостроковий період [3].

Можливо нагадати, що вже існують наукові напрацювання, де пропонується, наприклад, введення показника (важеля) *фінансової ефективності*, як критерію здатності управлінського персоналу до проведення ефективної господарської діяльності. Показник фінансової ефективності використання фінансових ресурсів, який був запропонований автором цієї публікації, визначає удосконалену формулу рівня рентабельності підприємств, що приймає наступного значення:

$$\frac{П + \Delta П}{\Phi_0 + K \cdot f}, \quad (2)$$

де $\Delta П$ - фінансова ефективність використання фінансових ресурсів;

Φ_0 – середньорічна вартість основних фондів;

K - коефіцієнт оборотних коштів;

f - функція, яка визначає період, за який вкладені фінансові ресурси дадуть можливий позитивний результат [4].

Таким чином, доповнення фінансової звітності, яка орієнтується на кінцеві результати та ефективність, ставить проблему ліквідації односторонності важелів впливу на якість діяльності господарюючих суб'єктів, а використання фінансових методів (важелів) надасть “економічної ваги” українській економіці.

Література:

1. Власюк В.Є., Синюк А.О., Підгірний А.Т. Удосконалення фінансової звітності підприємств з метою підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. [Електронний ресурс]. Зб. наук. праць «Економічний аналіз». ТНЕУ. Том 26, № 1 (2016). ТНЕУ. 2016. С. 136 – 143. Режим доступу: <https://www.econa.org.ua/sndex.php/artiele/view/1227/pdf>.

2. Проскуріна Н. М. Маніпулювання фінансовими результатами: передумови, ознаки та способи виявлення / Н. М. Проскуріна // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2014 - №1. – С. 110-114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/piprp_2014_1_27.pdf.

3. Єфименко Т. І. Запровадження інтегрованої звітності та реформування бухгалтерського обліку у умовах євроінтеграції / Т.І. Єфименко // Фінанси України. – 2014. - №4.- С. 7-23.

4. Валерій Власюк. Перспективи впровадження фінансових важелів управління акціонерною власністю в сучасних умовах господарювання. Світ фінансів, науковий журнал Тернопільського національного економічного університету. Випуск 4 / Тернопіль. ТНЕУ, 2011. С. 157 – 161.

Григораш О. В., к.е.н., викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 olga.gry@mail.ru

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У країнах з розвинутою економікою мале підприємництво суттєво впливає на їх соціально-економічний розвиток. Так, у країнах-членах Організації економічного співробітництва та розвитку частка суб'єктів малого підприємництва становить 97 % від усіх суб'єктів підприємницької діяльності, вони створюють 50–60 % ВВП і забезпечують роботою 70 % зайнятого населення [1]. Завдяки значній чисельності навіть при відносно невеликих масштабах виробництва (надання послуг) мале підприємництво забезпечує високий рівень конкуренції та виступає головним атрибутом розвитку ринкової економіки.

Кількісні показники стану розвитку вітчизняного малого підприємництва вже демонструють світові тенденції, але якісні залишаються на низькому рівні. Так, станом на 01.01.2016 р. господарську діяльність в Україні здійснювали 327 815 малих підприємств, що становить 95,5 % усіх суб'єктів господарювання – юридичних осіб. Мале підприємництво забезпечувало роботою 26,0 % загальної кількості зайнятих працівників. Але обсяг реалізованої ними продукції становив лише 18,2 % [2].

Основні показники діяльності малого підприємництва та статистичні дані щодо його розвитку в Україні представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку малого підприємництва в Україні
у 2000–2015 рр.

Рік	Кількість МП, од.	У % до поперед. року	Середньорічна кількість працівників на 1 МП (осіб)	Середньо-місячна ЗП на МП (грн)	Частка продукції МП в загал. обсязі продукції (%)
2000	217 930	100	8	154,8	8,1
2003	272 741	107,5	7,1	268	6,6
2004	283 398	103,9	7,2	328,9	5,3
2005	295 109	104,1	6	429	5,5
2006	307 398	104,2	6	545,6	18,8
2007	324 000	105,4	5,8	687,9	18,1
2008	333 883	103,1	5,7	818,2	16,3
2009	348 245	104,3	5,7	950,2	16,6
2010	357 241	102,6	5,7	1 185,50	16,9
2011	354 283	99,2	5,7	1 317,70	15,2
2012	344 048	97,1	5,7	1 623,20	16
2013	373 809	108,7	5,1	2160	16,6
2014	324 598	86,8	4,9	2 700	16,9
2015	327 815	101	4,4	2853	18,2

Джерело: складено автором за [2].

Аналізуючи приведені у табл. 1 дані, зауважимо, що упродовж 15 років для розвитку вітчизняного малого підприємництва характерні такі особливості:

- кількість малих підприємств (МП) має тенденцію до зростання;
- кількість працюючих на одному малому підприємстві щороку зменшується;
- заробітна плата найманих працівників на малому підприємстві зростає, але її рівень значно поступається середньому рівневі оплати праці, тоді виникає питання, що мотивує таких найманих працівників до роботи;
- рентабельність малих підприємств має від’ємні значення, що викликає питання, навіщо підприємцям працювати собі у збиток;
- найголовніший якісний показник ефективності діяльності малих підприємств – це частка обсягу реалізованої ними продукції в сумі реалізованої регіоном продукції – щороку зменшується або зростає несуттєво навіть при тому, що кількість вказаних підприємств щороку збільшується.

Оцінюючи розвиток малого підприємництва в Україні, доцільно також провести аналіз розподілу кількості його суб’єктів і частки реалізованої ними продукції у розрізі регіонів. На рис. 1 показано, що найбільша кількість малих підприємств сконцентрована у Дніпропетровській області (без урахування показників м. Києва).

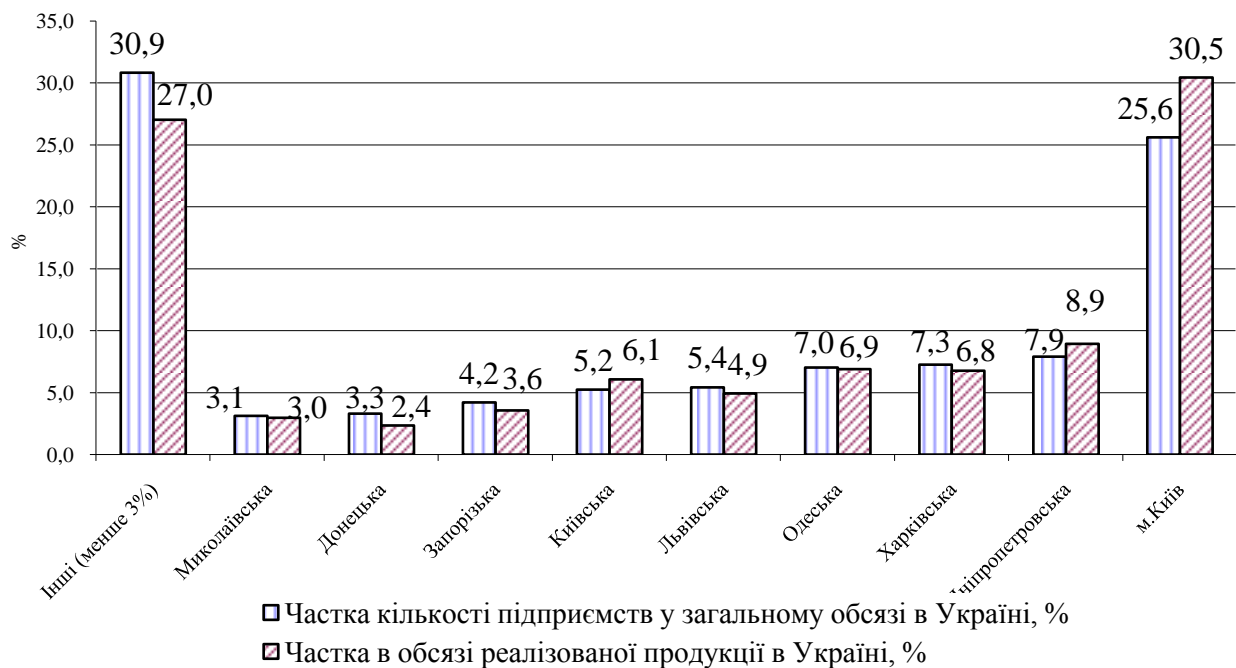

Рис. 1. Структура кількості малих підприємств і частки реалізованої ними продукції за регіонами України у 2015 р.

Джерело: складено автором за [2].

На другому місці за кількістю суб’єктів малого підприємництва та його часткою в обсязі ВВП знаходиться Харківська область. На третьому місті, у трійці лідерів протягом 2015 р. перебуває Одеська область. У зв’язку із впливом геополітичних факторів нещодавній «промисловий двигун» країни – Донецька область, значно погіршила свої позиції в статистичному рейтингу. Найменша

кількість суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб у 2015 р. функціонувала у Чернівецькій області – 3 106 (1,2 %), яка забезпечила лише 0,8 % обсягу реалізованої продукції малими підприємствами України.

Найбільша кількість найманих працівників на малих підприємствах України зосереджена у галузі оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів в Україні – близько 25 %. Друга за кількістю найманих працівників галузь – промисловість, у якій у 2015 р. було задіяно 18,1 % працівників малих підприємств України (як було підраховано, у цьому ж році кількість малих підприємств у цій галузі становила 11,6 %), у сільському господарстві було сконцентровано 11,8 % найманих працівників.

Отже, при значній концентрації в Україні сільськогосподарських підприємств демонструється незначний рівень зайнятості на них людських ресурсів. Це говорить про те, що, з одного боку, такі фірми зареєстровані у формі сімейної справи (натуральне господарство), діяльність яких спрямована на виробництво сільськогосподарської продукції, а з іншого – про реєстрацію у галузі підприємств, що фактично нічого не виробляють.

Зазначимо, що протягом періоду, що аналізується, структура реалізованої малими підприємствами продукції мала досить сталий характер, тобто співвідношення реалізованої продукції за видами економічної діяльності змінювалося несуттєво. Лівова частка послуг реалізується в галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, яка протягом шести років скоротилася з 70,5 % у 2010 р. до 48,1 % у 2015 р. Друга за обсягом частина реалізованої продукції припадає на промисловість, частка якої зросла з 9,4 % у 2009 р. до 12,8 % у 2015 р. Певною мірою це пов'язано із застосуванням податкових важелів у вигляді звільнення від оподаткування окремих видів промислової діяльності до проведення податкової реформи 2015 р. Відзначимо, що відбувся приріст аналогічного показника для малих підприємств, що працюють у сфері сільського, лісового та рибного господарства – з 3 % у 2009 р. до 12,8 % у 2015 р. Ще одна помітна позиція належить будівництву – 6,7 % обсягу реалізованої малими підприємствами продукції, хоча у галузі вони здійснюють 43,5 % будівельних робіт.

Разом з тим слід відзначити, що між кількістю малих підприємств та обсягом реалізованої ними продукції в Україні існує від'ємний нестійкий зв'язок. Тобто часто застосований показник кількість зареєстрованих і діючих малих підприємств не може розцінюватися як індикатор, що характеризує якісний розвиток: збільшення кількості підприємств не забезпечує зростання частки реалізованої ними продукції в загальному її обсязі.

Література:

1. Молдован О. О. Щодо удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні / О. О. Молдован. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1621/>
2. Розвиток підприємництва: Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Григораш Т. Ф., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
tat.gry@mail.ru

ОЦІНКА ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ У СВІТІ

Обґрунтування управлінських рішень керівництвом підприємств і організацій вимагає застосування вартості капіталу. Вартість капіталу порівнюють з доходністю інвестиційних проектів та короткострокових рішень щодо управління робочим капіталом.

Якщо капітал містить декілька складових, зазвичай, власний і позиковий, то виникає необхідність визначення середньозваженої вартості капіталу (Weighted Average Cost of Capital). Середньозважена вартість капіталу являє собою суму вартостей всіх складових капіталу підприємства, зважених на їхню частку в структурі капіталу за балансовою або ринковою вартістю [1].

Щодо інвестиційних проектів середньозважену вартість капіталу використовують в якості ставки дисконтування, з нею порівнюють визначену внутрішню норму доходності (Internal Rate of Return – IRR). Остання має бути вищою за WACC у проектах, що мають на меті отримання прибутку.

В управлінні запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю WACC використовують для обґрунтування доцільності короткострокових рішень зазвичай як складову витрат підприємства на фінансування збільшення вищезазначених складових [2].

WACC має також важливе теоретичне і практичне значення як показник ефективності фінансової функції підприємства чи організації в сфері формування джерел фінансових ресурсів. Ставка WACC нижча ніж у конкурентів чи в середньому по галузі означає здатність підприємства винайти дешевші джерела фінансування або сформувавши їхню структуру таким чином, щоб мінімізувати середньозважену вартість.

На основі офіційної статистики, опублікованої на [3], проведемо порівняльний аналіз вартості капіталу за видами економічної діяльності у Європі, США та країнах, що розвиваються (табл. 1).

За даними табл. 1 робимо висновки, що серед аналізованих регіонів найнижчу вартість капіталу мають підприємства Європи, де показник становить 6,27%. Дещо поступаються підприємства США, де капітал обходиться їх власникам у 6,29%. У країнах, що розвиваються, до яких А. Демодараном віднесено також Україну, вартість капіталу становить 8,96%, що обумовлено значними ризиками відкриття бізнесу на території таких держав.

Аналізуючи вартість капіталу за регіонами, слід відзначити наступне. У всіх аналізованих регіонах та відповідно до розрахованого глобального значення, найвищу вартість капіталу мають підприємства, що працюють у сфері виробництва і реалізації обладнання. Найменше капітал обходиться банківським установам. На підприємствах Європи високу вартість капіталу мають страхові компанії (зокрема, страхування життя 8,93%), що обумовлено

досить високим рівнем соціального захисту населення. У банківському секторі середньозважена вартість капіталу становить 4,09%.

Таблиця 1

Вартість капіталу у світі у 2015 р.

Вид економічної діяльності	Європа	США	Країни, що розвиваються	Усереднений (глобальний) показник
Фермерство, сільське господарство	5,17	6,47	8,99	7,71
Вугілля та виробництво енергії	6,72	5,68	10,41	9,03
Електроенергетика	6,19	4,81	7,17	6,20
Обладнання	9,51	8,99	11,73	9,95
Виробництво сталі	5,71	8,05	9,25	7,52
Нерухомість	5,68	7,39	8,32	7,27
Центральний банк	4,44	4,27	6,04	4,78
Регіональні банки	4,09	3,92	5,29	4,81
Страховання	8,23	6,60	6,67	6,73
Страховання життя	8,93	6,50	6,99	7,65
Страховання майна	8,51	6,32	5,28	6,13
Інвестування в активи	6,54	6,19	5,84	6,49
Всього	6,27	6,29	8,96	7,35

Джерело: складено автором за даними [3]

Подібно до Європейського регіону, в США досить низька вартість капіталу характерна для компаній, що працюють у сфері страхування майна. Також високий показник характерний для промислового сектора: вугільна промисловість та виробництво енергії, сталі.

Країни, що розвиваються, дещо повторюють американський досвід розстановки пріоритетів щодо вартості капіталу. Зокрема, вугілля та виробництво енергії і сталі є найбільш значущими з точки зору вартості капіталу. Також регіон відрізняє висока вартість капіталу сільськогосподарський підприємств. Найнижча вартість капіталу характерна для підприємств, які займаються страхуванням майна.

Отже, оцінка вартості капіталу у світі показала, що у порівнянні з підприємствами Європи і США, вартість капіталу в країнах, що розвиваються, куди входить і Україна, вища, що обумовлено більшими ризиками ведення бізнесу у таких країнах.

Література:

1. ACCA F9. Financial Management. September 2016 – June 2017. Kaplan Publishing.
2. William Parrott. Alternative Receivables Collection Techniques. September. 2009 URL: http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF_students/2012s/3244827_09.pdf
3. Aswath Damodaran. The data of finance statements of companies listed on US, European, Japanese and emerging markets stock exchanges. URL: <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/NewHomePage/dataarchived.html>

Дудчик О. Ю., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
OksanaDudchik@i.ua

СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це система економічних відносин щодо випуску, розміщення, обліку та купівлі-продажу цінних паперів з метою залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів одних економічних суб'єктів та надання їх у платне користування іншим суб'єктам [1].

Фондовий ринок не сфера виробництва, де створюється реальний валовий внутрішній продукт, але через інструменти фондового ринку відбувається акумулювання значних фінансових ресурсів, які спрямовуються у виробничу сферу і сприяють розвитку підприємств, тобто в економіку України залучаються інвестиції. В світовій економіці фондовому ринку відводиться значна роль. Фондовий же ринок України в сучасних умовах складно вважати розвиненим. Фактично він представлений акціями, облігаціями та інвестиційними сертифікатами (табл. 1), в незначній мірі присутні опціонні та депозитні сертифікати.

Таблиця 1

Обсяг та кількість випусків цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку

Показники	2014	2015	2016	Відхилення 2016 до 2014	
				(+,-)	%
Акції:					
кількість випусків, шт.	156	158	128	-28	-17,9
обсяг випуску, млрд. грн.	145,21	128,55	209,36	64,15	44,2
Облігації підприємств:					
кількість випусків, шт.	263	155	118	-145	-55,1
обсяг випуску, млрд. грн.	38,3	12,43	6,76	-31,54	-82,3
Інвестиційні сертифікати пайових інвестиційних фондів:					
обсяг випуску, млрд. грн.	24,76	10,58	5,37	-19,39	-78,3
кількість ПФ, шт.	1677	1720	1755	78	4,7
Акції корпоративних інвестиційних фондів:					
обсяг випуску, млрд. грн.	6,35	4,21	10,72	4,37	68,8
кількість КІФ, шт.	376	411	468	92	24,5

Складено автором на основі даних [2]

Кількість випусків акцій в 2016 році у порівнянні з 2014 роком зменшилась на 28 шт. або на 17,9 %. При цьому загальна сума на яку здійснено випуск акцій збільшилась на 64,15 млрд. грн. або на 44,2%. Найбільші за обсягом випуски акцій були здійснені банківськими установами з метою збільшення статутного

капіталу. Але це не допомогло значній кількості банків продовжити своє існування. Так з 19 банків, які випустили акції в 2014 році половина знаходяться в стадії ліквідації – ПАТ «Дельта Банк», ПАТ «ПРАЙМ-БАНК», ПАТ «Банк Національний кредит», ПАТ «Платинум Банк», ПАТ Банк «Фінанси та кредит», ПАТ Банк «Контракт», ПАТ КБ «Надра», або введена тимчасова адміністрація – ПАТ «Діамантбанк», ПАТ КБ «Фінансова ініціатива». З банків, що здійснювали випуск акцій в 2015 році в стадії ліквідації ПАТ КБ «Хрещатик», ПАТ Банк «Київська Русь», ПАТ КБ «Преміум», ПАТ Банк «Траст», ПАТ «Укргазпромбанк».

За період 2014-2016 рр. відбувалось зменшення не лише кількості випусків облігацій підприємств (на 145 або на 55,1 %), але і суттєво зменшились обсяги їх випуску (на 31,54 млрд. грн. або на 82,3 %). Найбільший спад відбувся в 2015 році, коли обсяги випуску облігацій зменшились на 25,87 млрд. грн. або на 67,5 %. Також підприємства здійснили на 108 випусків облігацій менше в 2015 році у порівнянні з 2014 роком. Отже підприємства все менше і менше вважають ефективним залучення коштів за допомогою розміщення облігацій на фондовому ринку. Що стосується банків та страхових компаній, то в 2015-2016 роках вони взагалі не здійснювали випуск облігацій.

Випуск інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів за період 2014-2016 рр. скоротився на 19,39 млрд грн або на 78,3 %, при цьому кількість фондів збільшилась на 78 або на 4,7 %. Кількість фондів що створювалась була меншою у порівнянні з кожним попереднім роком, цим можна пояснити і зменшення обсягу випуску інвестиційних сертифікатів.

Обсяги ж випуску акцій корпоративних інвестиційних фондів збільшились на 4,37 млрд грн або на 68,8 %, що супроводжувалось збільшенням кількості фондів на 92 або на 24,5%.

Фондовий ринок також характеризується обсягами торгівлі цінними паперами на фондових біржах. Так обсяг біржових контрактів в 2014 році становив 629,43 млрд грн, в 2015 році – 290,77 млрд грн, в 2016 році – 236,95 млрд грн [2]. Тобто відбувається постійний спад.

Найбільшими фондовими біржами України є біржа Перспектива та ПФТС на яких в 2016 році у вартісному вираженні було укладено 97,62 % всіх біржових контрактів. Найбільші обсяги торгів на фондових біржах відбуваються з державними облігаціями – в 2014 році 87,9 % від загального обсягу біржових контрактів, в 2015 році - 87,12 %, в 2016 році – 89,16%.

На фондовому ринку України спостерігається тенденція до скорочення випуску боргових цінних паперів та збільшення випуску пайових цінних паперів.

Література:

1. Фондовий ринок: підручник: у 2 кн. – Кн. 1 / В. Д. Базилевич, В. М. Шелудько, В. В. Вірченко та ін.; за ред. В. Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2015. – 621 с.
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>

Заволока Л. О., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
13-11-1956@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Українські банківські установи та страхові організації компанії, перебувають в процесі постійної трансформації з моменту їх виникнення та становлення, що пояснюється необхідністю пристосування до зовнішніх умов ведення бізнесу та змінами на фінансовому ринку загалом. Співпраця банків та страховиків у формі «bancassurance» сприяє вдосконаленню бізнес-процесів, розширенню асортименту фінансових послуг, а також спрощенню процесу їх надання.

Термін «bancassurance» має французьке походження і фактично означає продаж страхових продуктів через мережу банківських установ й змістовно перекладається як «банківське страхування» або скорочено «банкострахування» (banque+assurance) [1].

До найбільш поширених форм співпраці страхових компаній і банків відносять такі як:

1. Початкова форма співпраці, яка обмежується наданням страховою компанією послуг клієнтам банку і самому банку на договірних основах. Ця форма не є по суті «bancassurance», оскільки немає конвергенції каналів продажу і спільних продуктів.

2. Форма агентських відносин, яка припускає поширення страхових послуг за угодою з банком через його агентську мережу.

3. Форма кооперації, за якої партнери створюють договірний альянс і на договірній основі – режим найбільшого сприяння у всіх галузях співпраці. Це вищий ступінь співпраці, що вимагає координації спільного бізнесу на довготривалій постійній основі.

4. Форма контролю, що припускає застосування механізму контролю аж до злиття і поглинання, за допомогою яких банк або страховик має намір досягти своїх стратегічних цілей. Поглинання шляхом придбання пакета акцій, достатнього для участі в управлінні, страховою компанією або банком дає змогу ефективно використати канали продажу, розширити продуктовий ряд і клієнтську базу, що є найбільш поширеною і ефективною стратегією реалізації банківського страхування.

5. Форма фінансового супермаркету. Вона є найвищою фазою інтеграції банку і страхової компанії. При цьому структури банку і страхової компанії повинні бути тісно інтегровані між собою не тільки на рівні фронт-офісних структурних підрозділів, що забезпечують спільне використання каналів продажу фінансових послуг, але і на рівні загального бек-офісу.

Українські банківські установи активно співпрацюють зі страховими компаніями. Страхові компанії забезпечують 51% сукупних активів банків,

приймавши на себе страхові зобов'язання з майнових інтересів банківської системи на суму, що перевищує 450 млрд грн. Серед прийнятих зобов'язань переважає іпотека, споживче та автокредитування, а також банківські ризики [3].

Але, на сьогодні для українських банків актуальним залишається покриття ризиків при споживчому кредитуванні, тобто ризики при видачі кредитів для придбання товарів масового споживання, автомобілів, нерухомості. В основному банки зацікавлені у страхуванні предметів застави, яке стало обов'язковим [2].

Важливо зазначити, що банкострахування не слід розглядати як продаж додаткової, а іноді й обов'язкової послуги до кредитних продуктів. Банки є повноцінним каналом реалізації страхових продуктів. Співпраця банків та страхових компаній повинна супроводжуватися розвитком класичного, прозорого, платоспроможного, клієнтоорієнтованого ринку банкострахування в Україні, який забезпечуватиме потреби суспільства в управлінні багаточисельними ризиками сучасного світу.

Отже, основними причинами які стримують розвиток банкострахування в Україні є:

- низька платоспроможність населення країни;
- світова фінансово-економічна криза, що суттєво впливає на загальну економічну ситуацію в Україні;
- надмірні вимоги при акредитації страховиків з боку вітчизняних банківських установ та кредитні ризики банку;
- наявність значної проблемної кредитної заборгованості.

Таким чином, банкострахування в Україні має значні перспективи розвитку, що пов'язано із зацікавленістю банків у додаткових джерелах комісійного доходу, а з боку страховика бажанням збільшити обсяги продажу страхових продуктів. Найбільш прості форми bancassurance, що стосуються продажу пов'язаних між собою фінансових продуктів, набули найбільшого розповсюдження, проте подальший розвиток співпраці між банками та страховими компаніями залежить не тільки від внутрішніх, але й значною мірою від зовнішніх чинників, як стан фінансово-кредитного сектору країни, фінансові можливості споживачів таких продуктів тощо.

Література:

1. Аванесова Н. Е. Визначення основних етапів та тенденцій розвитку bancassurance / Н. Е. Аванесова, О. В. Марченко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. Вип. 1/1. – С.8-10.
2. Павленко О. П. Страхування банківських ризиків як складова фінансового забезпечення в умовах інтеграції / О. П. Павленко, Н. П. Дуброва // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. Вип. 9. Част. 5. – С. 186-190.
3. Прут М. О. Форми співпраці банків та страхових компаній у рамках концепції BANCASSURANCE / М. О. Прут // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 20. – К. : 2011. – С. 241-245.

Ігнатишин М. В., к.е.н., доцент
Мукачівський державний університет
 ignatishin.m.v@gmail.com

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ – ІНДИКАТОР, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЄ ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА СТУПІНЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Вони вимірюють прибутковість підприємства з різних позицій і групуються відповідно до інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну. Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (доходу) підприємства. З цієї причини вони є важливими обов'язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики і ціноутворення.

Рентабельність - один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва [1].

Виділяють дві групи показників рентабельності:

- рентабельність капіталу або інвестицій, а саме – рентабельність сукупного капіталу та рентабельність власного капіталу;
- рентабельність продажів, а саме – валова рентабельність реалізованої продукції, операційна рентабельність реалізованої продукції, чиста рентабельність реалізованої продукції [2].

Рентабельність сукупного капіталу (ROA) розраховується як відношення прибутку до оподаткування до загальної суми джерел коштів (валюта балансу).

На рис. 1. наведено динаміку показників рентабельності сукупного капіталу ВКФ «Арка» за 2014 -2016 рр.

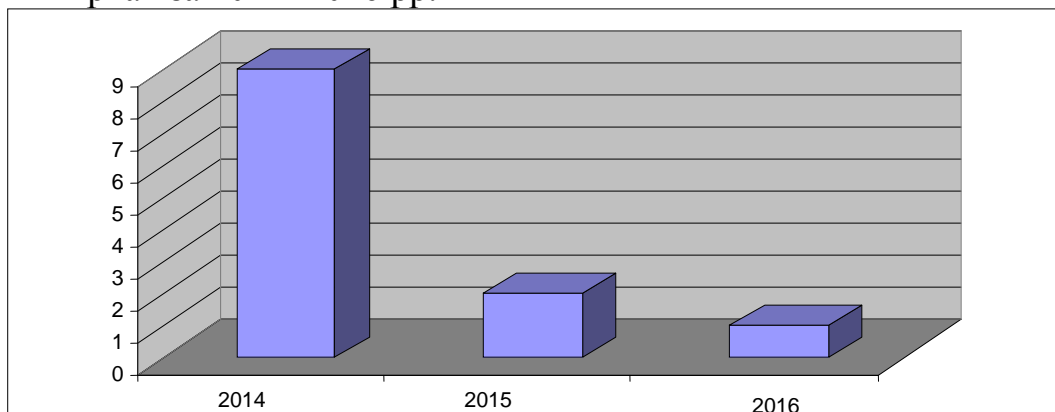

Рис.1. Динаміка показників рентабельності сукупного капіталу ВКФ «Арка» за 2014 -2016 рр.

Рентабельність сукупного капіталу ВКФ «Арка» у 2014 р. становила 9%, а у 2015 р. – 2%, а у 2016 р. – 1%. Отже, відбулось суттєве зменшення даного

показника у динаміці, що трактується негативно. Хоча навіть найвище його значення (9%) не було досить високим. Низьке значення даного коефіцієнта пояснюється зниженням виручки, яка призвела до зменшення оподаткованого прибутку, але валюта балансу – зростає в динаміці.

Показник рентабельності власного капіталу цікавить здебільшого інвесторів і показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця. Він є основним показником, що використовується для характеристики ефективності вкладень у діяльність того чи іншого виду і розраховується за наступною формулою:

$$R_{ROE} = \frac{ЧП}{ВК}, \quad \text{де} \quad (1)$$

ЧП- чистий прибуток

ВК- власний капітал.

Рентабельність власного капіталу ВКФ «Арка» у 2014 р. становила 0,067, а у 2015 р. – 0,0003, а у 2016 р. – 0,0001. Крім того, що цей показник є досить низьким так ще й відбулось його зменшення в динаміці. Насамперед це пояснюється зниженням грошових надходжень на підприємство (виручки від реалізації продукції). Наведені дані свідчать про те, що кожна вкладена гривня інвесторами у 2014 р. приносила 0,067 копійок прибутку, а у 2015 р. – 0,0003 копійок прибутку, а у 2016 р. – 0,0001 копійок прибутку. Отже, як бачимо, ВКФ «Арка» має дуже низьку рентабельність власного капіталу.

Валова рентабельність реалізованої продукції показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення, визначається за наступною формулою:

$$R_{GPM} = \frac{ВП}{ВР}, \quad \text{де} \quad (2)$$

ВП- валовий прибуток

ВР- виручка від реалізації.

У 2014 р. валова рентабельність реалізованої продукції ВКФ «Арка» становила 16%, а у 2015 р. – 4,3%, а у 2016 р. – 4,3%. Це свідчить про те, що підприємству слід переглянути свою цінову політику, а також звернути увагу на свою виробничу діяльність. Операційна рентабельність реалізованої продукції показує рентабельність підприємства після вирахування витрат на виробництво і збут товарів, і визначається як відношення операційного прибутку до виручки від реалізації.

Показник операційної рентабельності є одним з найкращих інструментів визначення операційної ефективності та показує спроможність керівництва підприємства одержувати прибуток від діяльності до вирахування витрат, що не відносяться до операційної діяльності. Операційна рентабельність реалізованої продукції ВКФ «Арка» у 2014 р. становила 2,2%, а у 2015 р. – 0,2%, а у 2016 р. – 0,2%. Причиною цього зменшення є суттєве зменшення інших операційних доходів, а також скорочення виручки від реалізації продукції.

У вітчизняній практиці фінансового аналізу використовують показник чистої рентабельності реалізованої продукції, який показує повний вплив

структури капіталу і фінансування компанії на її рентабельність. Розраховується як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації.

Чиста рентабельність реалізованої продукції у 2014 р. на ВКФ «Арка» становила 1,2%, а у 2015 . – 0,01%, а у 2016 р. – 0,004% (див. рис. 2.).

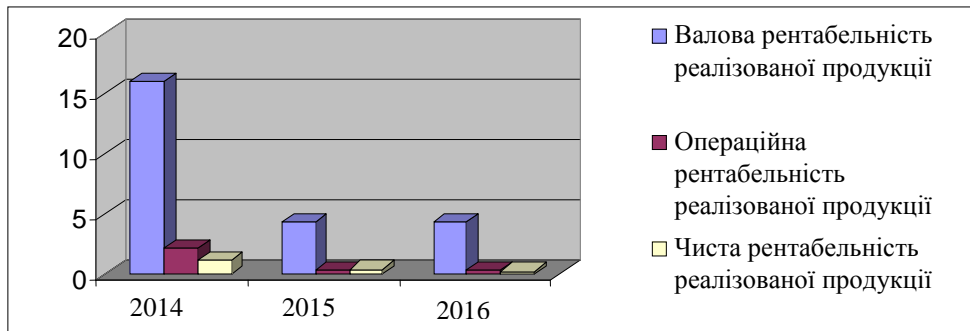

Рис.2. Динаміка показників валової, операційної та чистої рентабельності ВКФ «Арка» за 2014 -2016 рр.

Звідси випливає, що для зростання чистої рентабельності реалізованої продукції керівництву підприємства слід звернути увагу на структуру капіталу та її фінансування.

В цілому показники рентабельності підприємства дозволяють визначити ефективність вкладення коштів у нього та раціональність їх використання. Підприємство є рентабельним, якщо суми виручки від реалізації продукції досить не тільки для покриття витрат на виробництво та реалізацію продукції, а й на утворення прибутку[3].

На основі проведених розрахунків можна зробити висновки, що показники рентабельності на підприємстві виступають індикатором що характеризує ефективність діяльності підприємства та ступінь використання ресурсів.

Керівництву ВКФ «Арка» варто звернути увагу на низькі показники його рентабельності. Причиною цього є значне зниження виручки від реалізації продукції, що є наслідком падіння попиту на неї, свідчить про неспроможність керівництва підприємства одержувати прибуток від діяльності до вирахування витрат, що не відносяться до операційної діяльності, а також переглянути цінову політику, звернути увагу на структуру капіталу та форми фінансування підприємства.

Література:

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посібн. / М. М. Бердар – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352с.
2. Гавалешко С.В. Рентабельність підприємства та шляхи його підвищення [Електронний ресурс] / С.В. Гавалешко // Економікс. – 2012. – № 10. – Режим доступу : www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/10_106158.doc.htm.
3. Карпенко Г. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємств//Економіка та держава. – 2008. - №12. – С.40-42.

Ісхакова О. М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 fin.fak.pavlova@gmail.com
Батуріна І. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 baturina.irina.v@gmail.com

СТРАТЕГІЯ І ПРАКТИКА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова політика підприємства є системою рішень для реалізації довгострокових і короткострокових завдань, визначених статутом підприємства. Тема є актуальною, оскільки на багатьох підприємствах немає чітко визначеної стратегії і, виходячи з цього – тактики, а фінансова політика загалом не є орієнтованою на баланс між постійними та змінними фінансовими цілями підприємства.

Метою роботи є визначити сутність та складові фінансової політики підприємства, охарактеризувати фінансову стратегію і фінансову тактику.

Хринюк О.С. та Третяк Ю.В. [3, с. 656] вважають, що фінансова політика – це сукупність заходів з накопичення та використання грошових коштів для здійснення конкретних цілей та завдань.

Фінансова політика підприємства - складова частина його економічної політики. Вона відображає сукупність заходів щодо організації і використання фінансів для здійснення своїх функцій і завдань, якісно певного напрямку розвитку, що стосується сфер, засобів і форм її діяльності, системи взаємин усередині організації, а також позицій організації в зовнішньому середовищі [4, с. 249].

Метою фінансової тактики є визначення потрібного обсягу оборотних активів і джерел їх фінансування на короткий час для певного управлінського рішення, а також прийняття оперативних інвестиційних рішень.

Основними завданнями конструктивної фінансової політики є:

- 1) забезпечення джерел фінансування виробництва;
- 2) недопущення збитків і збільшення маси прибутку;
- 3) вибір напрямків і оптимізація структури виробництва з метою підвищення її ефективності;
- 4) мінімізація фінансових ризиків [1].

Об'єктом фінансової політики є господарська система підприємства, а також будь-які види і напрями господарської діяльності в їх взаємозв'язку з фінансовим станом підприємства та фінансовими результатами [4, с.250].

Залежно від тривалості періоду і характеру вирішуваних завдань, фінансову політику поділяють на фінансову стратегію і фінансову тактику.

Фінансова стратегія підприємства – це формування фінансових рішень, розрахованих на тривалу перспективу, та шляхів їх реалізації.

Фінансова стратегія виступає складовою загальної стратегії підприємства, основна мета якої полягає у забезпеченні стабільно високих темпів

прибутковості, а також фінансово-економічного й виробничо-господарського розвитку та зміцнення конкурентної позиції підприємства [2, с. 159].

На нашу думку, фінансова стратегія є метою реалізації фінансової політики протягом проведення фінансово-господарської діяльності підприємства.

На відміну від фінансової стратегії в цілому, фінансова політика формується лише по конкретним напрямкам фінансової діяльності підприємства, які потребують забезпечення найбільш ефективного управління для досягнення головної стратегічної мети цієї діяльності [5, с. 69-70].

Фінансова тактика спрямована на вирішення локальних завдань конкретного етапу розвитку організації шляхом своєчасної зміни фінансових зв'язків, перерозподілу грошових ресурсів між видами витрат і структурними підрозділами (філіалами) [1]. Проте ми вважаємо, що розподіл грошових коштів на витрати і між філіалами має місце і під час прийняття певних стратегічних рішень: у разі вкладання коштів на реалізацію довгострокового проекту, на придбання обладнання з великим строком експлуатації, капітальне будівництво.

Тактичними завданнями фінансової політики є:

- 1) удосконалення цінової політики;
- 2) оптимізація поточних витрат;
- 3) управління оборотними активами і кредиторською заборгованістю;
- 4) заходи щодо фінансування поточної операційної діяльності;
- 5) складання та реалізація поточних фінансових планів.

Отже, у статті наведено визначення фінансової політики підприємства, розкрито сутність її складових і їх завдань та наведено авторами визначення цих понять.

Література:

1. Теорія фінансів: підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576с.
2. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства // Галицький економічний вісник. – 2013. – №4(43). – С.158-164.
3. Хринюк О.С., Третяк Ю.В. Принципи управління фінансовою політикою підприємства / О.С. Хринюк., Ю.В.Третяк // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. – Вип.8. – С. 656-659.
4. Чайковська В.П. Фінансова політика: підходи до розуміння та значення в діяльності підприємства / В. П. Чайковська // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. - 2013. - Вип. 23. - С. 247-251.
5. Щербань О. Д. Механізм формування фінансової стратегії підприємства / О. Д. Щербань, Л. В. Височіна // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків : НТУ "ХП". – 2014. – № 23 (1066). – С. 66-77.

Ісхакова О. М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 fin.fak.pavlova@gmail.com
Гончак О. О., магістр
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 Alex.gonchak@gmail.com

РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Пенсійне забезпечення відіграє важливу роль в економічному, соціальному та суспільно-політичному житті держави. Після старої пенсійної реформи, в Україні почала діяти трирівнева пенсійна система, яка включила в себе два нових рівні:

I рівень - солідарна система;

II рівень - накопичувальна система;

III рівень - система недержавного пенсійного забезпечення. Саме два останні рівні стали нововведенням для країни.

Система недержавного пенсійного забезпечення нині посідає важливу роль, адже другий рівень практично не функціонує, а навантаження на перший - настільки велике, що він майже не справляється з ним. Недержавне пенсійне забезпечення дозволить зменшити навантаження на солідарну систему і розподілити це навантаження. В Україні даний вид пенсійного забезпечення можуть здійснювати три суб'єкти: недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, банківські установи. Банківські установи на сьогодні не пропонують послуг із пенсійного забезпечення. Страхові компанії мають різноманітні продукти із можливістю накопичень для майбутніх пенсійних виплат. Але провідне місце у пенсійному забезпеченні займають недержавні пенсійні фонди. [2].

Протягом 2010-2016 рр. обсяги пенсійних активів, які були накопичені приватними фондами 14-ти найбільшими ринками світу, базувалася в межах 21-26 трлн. доларів США. Станом на 01.09.2016 р. цей показник дорівнює 24,3 трлн. доларів США. На 01.01.2016 року загальні пенсійні активи найбільших країн світу становлять 72% від їх ВВП, тоді як у 2008 році вони становили 58%. Найбільший відсоток пенсійних активів відносно ВВП у: Нідерландах (121%), Швейцарії (114%), США та Австрії (92%). [1]. В Україні ж активи недержавних пенсійних фондів становлять 0,16 мільярда доларів, або 0,1% від ВВП. [2].

НПФ це активний суб'єкт світового ринку капіталу, адже вони інвестують вільні грошові кошти домогосподарств та підприємств, НПФ є джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів для розвитку економіки.

Соціальна функція НПФ показує, що ці фінансові інститути формують матеріальне забезпечення особи в старості, як за його власною ініціативою, так і з ініціативи зацікавлених у цьому осіб (роботодавців або професійних об'єднань).

На сьогодні, в Україні діють 75 НПФ, але їхня кількість з кожним роком скорочуються. Також, тенденцію до зменшення має і кількість укладених контрактів. Але загальні показники діяльності НПФ, такі як пенсійні внески та пенсійні активи постійно збільшуються. Разом із цими показниками також зростає показник пенсійних виплат, що обумовлюється все більшим виходом на пенсію вкладників фондів [3].

Пенсійні фонди інвестують кошти для збереження їх вартості та отримання додаткових доходів. Найбільшу частку в портфелі займають банківські депозити, облігації та акції українських емітентів.

Для розвиток сучасної пенсійної системи за основу був взятий зарубіжний досвід. У великій кількості країн недержавні пенсійні фонди вже розвиваються досить значний період часу і досягли значних успіхів.

На сьогодні в Україні існують такі проблеми:

- 1) низький рівень консультаційних послуг про зміст і значення недержавних пенсійних фондів;
- 2) незацікавленість держави в допомозі забезпечення пенсійних фондів надійними фінансовими інструментами;
- 3) малі фінансові можливості підприємств і фізичних осіб;
- 4) неузгодженість у діяльності Національних комісій;
- 5) незацікавленість державних підприємств та підприємств корпоративного сектору, що знаходяться під контролем держави [3].

Досить ранній вік системи недержавного пенсійного забезпечення зумовлює низку проблем, які необхідно вирішувати, але разом із тим створює можливості для побудови ефективної системи та подолання певних незручностей.

На сьогодні існує низка факторів, що гальмують розвиток НПФ в Україні (низький рівень ЗП, неінформованість населення, недовіра громадян до НПФ), функціонування НПФ - це спосіб підвищення якості життя осіб пенсійного віку.

Недержавне пенсійне забезпечення є важливою частиною пенсійної реформи в Україні. За умов ефективної організації, забезпечення надійності і належного регулювання, НПФ сприятимуть підвищенню доходів пенсіонерів в майбутньому.

Література:

1. Бахмач А. Недержавні пенсійні фонди : [монографія] / Бахмач А. - К.: Вісник пенсійного фонду України. – 2014.
2. Бабірад М.М. Оцінка стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні // Науковий вісник НЛТУ України. - 2015.
3. Офіційний сайт Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL : <https://nfp.gov.ua>

Іщук Л. І., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет
Харчук С. В., студентка
Луцький національний технічний університет
svetaharchuk@gmail.com

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРИБУТКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Як вже всім відомо, перше чого вчать студентів економічних наук, так це те, що прибуток є основною метою підприємницької діяльності, а саме його максимізація. Це зумовлено тим, що він являється основним джерелом відтворення. Для будь-якого підприємства прибуток є найважливішим елементом, і не тільки через те, що формує власні фінансові ресурси, а й дозволяє виконувати зобов'язання перед бюджетом, постачальниками, банками та іншими суб'єктами з якими прямо пов'язана діяльність фірми.

Слід зауважити, що поняття «прибуток» зрозуміле всім, проте в різних джерелах та працях він трактується по-різному. Для пояснення сутності прибутку недостатньо лише констатації фактів, необхідним є здійснення певних досліджень, які, в свою чергу, потребують концептуальної основи. Зокрема, важливу роль у цьому відіграє історичний аспект походження суті прибутку підприємства.

Відповідно до Податкового Кодексу України від 02.12.2010 р. №2755–VI прибуток визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду, на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду [1].

Гетьман О.О. розглядає прибуток як різницю між ціною реалізації та собівартості продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [3].

Бердар М.М. говорить, що прибуток це та частина додаткової вартості продукту, що реалізується підприємством та яка залишається після покриття витрат на виробництво [2].

Савицька Г.В. розглядає прибуток як різницю між сукупними доходами (після сплати податку на додану вартість, акцизного збору та інших відрахувань з виручки в бюджетні і не бюджетні фонди) і сукупними витратами звітного періоду [5].

Відповідно до трактування Ярошевича Н.Б., прибуток – це перевищення валових доходів над валовими витратами [6].

Лисенко Б.О. вказує на те, що прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху, проте він характеризує лише ту частину доходу, яка «очищена» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності [4].

На нашу думку, всі визначення є вірними, адже говорять про одне поняття, але трактуються різними словами. Суть же поняття можна виразити простіше

сказавши, що прибуток – це різниця між доходами та витратами у випадку, коли підприємство веде ефективну господарську діяльність.

А щоб доходи перевищували витрати та ми отримували прибуток, необхідно знати, які ж фактори можуть впливати на його обсяги (Рис. 1).

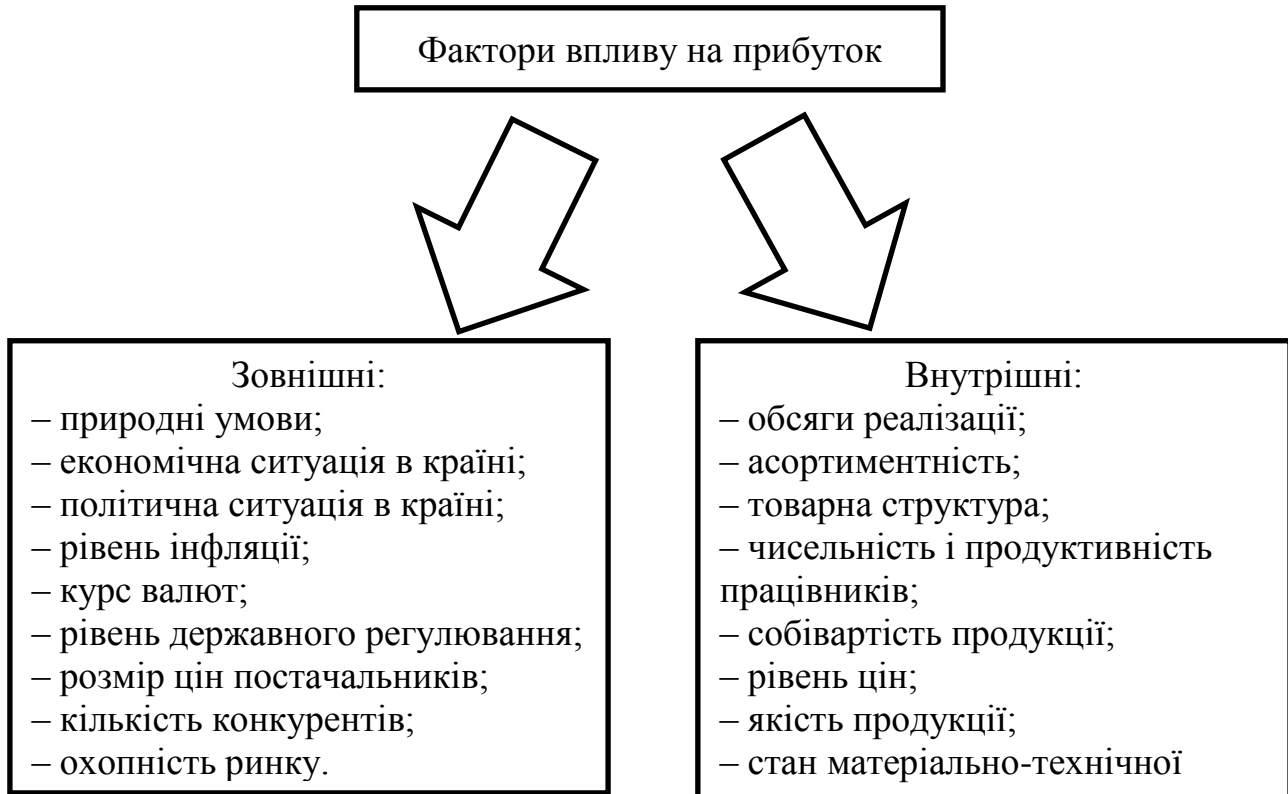

Рис. 1. Фактори впливу на прибуток підприємства (створено автором)

Відповідно до наведених вище факторів, можна зробити висновок, що на прибуток підприємства впливають як і невеликі коливання макроекономічних, соціальних чи навіть стихійних показників, так і будь-які зміни всередині підприємства. При цьому, коливання можуть призвести як до збільшення прибутку, так і до його зменшення. В більшості випадків нестабільність економіки, політичні заворушення чи соціальні конфлікти не грають на руку підприємців і загрожують їх прибутковості. Для мінімізації ризиків та уникнення таких ситуацій проведено безліч досліджень та виведено найкращі шляхи для того, щоб оптимізувати прибуток господарюючих суб'єктів.

Спершу, необхідно навчитись правильно керувати процесом формування прибутку. Головною метою в цьому процесі є максимізація доходів, що дозволить забезпечити фінансування більшого обсягу потреб підприємства в його розвитку. Максимізувати доходи можливо такими шляхами:

- збільшення обсягу реалізації продукції;
- правильна організація оплати праці виробничого персоналу, працівників відділу збуту та адмінперсоналу;
- зниження собівартості продукції;

- вдосконалення нормативів використання вторинних ресурсів;
- технічне переозброєння виробництва;
- підвищення продуктивності праці;
- економія трудових витрат та виробництва;
- підвищення якості виробленої продукції;
- ліквідація втрат від браку та ін.

В загальному, для того, щоб максимізувати прибуток підприємства, необхідно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства. Таким чином ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості.

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI, Редакція від 20.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М. М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с. 4. П
3. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – С. 313.
4. Лисенко Б. О. Шляхи і резерви підвищення прибутковості (дохідності) підприємства [Електронний ресурс] / Б. О. Лисенко // Студентський науковий економічний альманах. – 2012. – Вип. 1. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/stud_cons_soc_ek_13/section1/Lysenko.docx 8
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, 2007. – 668 с.
6. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств. Навч. посіб. / Н.Б. Ярошевич. – К., 2012. – 341 с. 2.

Квасовський О. Р., к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет
o.kvasovskyi@gmail.com

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Утвердження ринкових відносин господарювання, розвиток товарних і фінансових ринків, а також поглиблення конкурентної боротьби пред'являють нові жорсткі вимоги до підприємств. Однією з таких вимог є оперативне і своєчасне здійснення комплексу заходів, направлених на оптимізацію організаційної структури, системи управління господарськими процесами і збутом продукції, що, в кінцевому підсумку, дає змогу поліпшити фінансово-економічні показники діяльності суб'єкта господарювання. Рано чи пізно, на певній стадії свого функціонування будь-яке підприємство зіштовхується з необхідністю провести згадані зміни у своїй організаційно-управлінській структурі, що позначається терміном «реорганізація».

Попри те, що термін «реорганізація» фігурує у декількох важливих вітчизняних нормативно-правових актах, які регламентують здійснення фінансово-господарської діяльності підприємств (Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Податковому кодексі України, законах України «Про господарські товариства» і «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» тощо), можна стверджувати, що у національному законодавстві відсутнє чітке визначення цього поняття. До того ж, специфіка правовідносин, які регламентуються переліченими законодавчими актами, відображається на контексті вживання терміну «реорганізація».

Згідно зі ст. 104 Цивільного кодексу України юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації, а її майно, права й обов'язки переходять до підприємств- правонаступників. Звідси напрашується висновок, що реорганізація підприємства є нічим іншим як припиненням його діяльності шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення з наступним переходом до новостворених підприємств усіх майнових прав та обов'язків компаній, котрі реорганізуються. Тим не менше, практика показує, що не кожна реорганізація підприємства може бути пов'язана з припиненням його діяльності, бо нерідко реорганізований суб'єкт господарювання, після виділення з його складу новоутвореного підприємства, продовжує своє правове існування та фінансово-господарське функціонування. При цьому для узаконення свого правового статусу такому підприємству необхідно лише внести відповідні зміни до установчих документів чи провести перереєстрацію.

У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (ст. 29 п. 3) зазначено, що реструктуризація підприємства – це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію

підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів. З наведеної дефініції випливає, що поняття «реструктуризація» і «реорганізація» співвідносяться як ціле та часткове, і останню, вочевидь, можна розглядати як один із видів реструктуризаційних заходів або ж як окремий самостійний напрям реструктуризації суб'єкта господарювання.

Згідно з п. 98.1 ст. 98 Податкового кодексу України реорганізація платника податків – це зміна його правового статусу, яка передбачає будь-яку з таких дій чи їхнє поєднання: 1) для господарських товариств – зміна організаційно-правового статусу товариства, яка тягне за собою зміну коду згідно з ЄДРПОУ; 2) злиття платників податків, а саме передача майна платника податків до статутних капіталів інших платників податків, унаслідок чого відбувається ліквідація платника податків, що зливається з іншими; 3) поділ платника податків на декілька осіб, а саме поділ його майна між статутними капіталами новоутворених юридичних осіб та/або фізичними особами, внаслідок якого відбувається ліквідація юридичного статусу платника податків, що поділяється; 4) виділення з платника податків інших платників податків, а саме передача частини майна платника податків, що реорганізується в статутні капітали інших платників податків в обмін на їхні корпоративні права, та внаслідок якого не відбувається ліквідація платника податків, що реорганізується; 5) реєстрація фізичної особи суб'єктом господарювання без скасування її попередньої реєстрації як іншого суб'єкта господарювання або з таким скасуванням.

Американські економісти Дж. Ван Хорн та Дж. М. Вахович вважають, що реорганізація або корпоративна реструктуризація передбачає будь-яку зміну структури власного капіталу, операцій чи власності [1, с. 1033]. На нашу думку, таке визначення є надто абстрактним, що може спричинити невірне розуміння реорганізації підприємств. Так, виходячи із подібної дефініції, проста зміна частки таких складових власного капіталу компанії як додатковий чи резервний капітал, нерозподілений прибуток (збиток) буде вважатися реорганізацією.

Уникаючи можливості неправильного тлумачення сутності згаданого поняття, достатньо деталізоване визначення дає О. О. Терещенко, котрий трактує реорганізацію суб'єкта господарювання як повну або часткову заміну власників корпоративних прав підприємства, зміну організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідацію окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником [2, с. 293]. Щоправда, запропонована дефініція жодним чином не розкриває мету реорганізаційних заходів, тому є незрозумілим, коли їх необхідно здійснювати.

На моменті доцільності проведення реорганізації фірми наголошують І. П. Отенко та Н. О. Москаленко, трактуючи її як зміну структури та

функціонування організації, яка викликана потребою у підвищенні ефективності або зміною цілей організації [3, с. 21]. Тим не менше, їхнє визначення також не позбавлено такої вади як зайва абстрактність, що розмиває зміст вказаного терміну.

Адептами найбільш розповсюдженого наукового підходу до трактування сутності реорганізації як складової більш загального поняття реструктуризації суб'єктів господарювання є вітчизняні науковці І. В. Зятковський, Л. І. Зятковська та М. В. Романів, котрі під реорганізацією підприємства розуміють певний вид його реструктуризації, метою якої є створення повноцінних суб'єктів підприємництва, здатних ефективно функціонувати в умовах ринкової економіки та виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає вимогам товарних ринків [4, с. 91]. Тим не менше, згадані автори занадто деталізують мету реорганізації, забуваючи про її внутрішню сутність.

У контексті зазначеного вище, найбільш вдалу, на наш погляд, дефініцію пропонує О. М. Королькова, яка трактує реорганізацію як перебудову, перевлаштування юридичної особи (осіб), що означає припинення діяльності конкретної юридичної особи (осіб) без ліквідації справ і майна з наступною державною реєстрацією нової юридичної особи, а метою реорганізації є отримання емерджентного (сумарного) ефекту від зміни структури капіталу, усунення дублювання функцій, зниження витрат при збільшенні обсягу виробництва тощо [5, с. 8]. Однак, на нашу думку, автор занадто детально описує виключно правові аспекти реорганізації.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що реорганізація підприємства – це трансформування, перевлаштування організаційної структури та системи управління підприємством, при збереженні його основного капіталу та виробничо-господарського потенціалу, спрямоване на створення сукупності умов для більш ефективного використання всіх факторів виробництва, покращення фінансово-економічного стану, підвищення рентабельності і фінансової стійкості та зростання конкурентоспроможності підприємства на тривалу перспективу.

Література:

1. Ван Хорн Дж. Основы финансового менеджмента / Дж. Ван Хорн, Дж. Вахович; 12-е изд. пер с. англ. – М. : И. Д. Вильямс, 2008. – 1232 с.
2. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
3. Отенко И. П. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия: Научное издание / И. П. Отенко, Н. А. Москаленко. – Харьков : ХНЭУ, 2005. – 215 с.
4. Зятковський І.В. та ін. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / [І.В. Зятковський, Л.І. Зятковська, М.В. Романів]; Західноукр. екон.-правн. ун-т. – Чернівці : Золоті литаври, 2007. – 274 с.
5. Королькова Е. М. Реструктуризация предприятий: учеб. пособ. / Е. М. Королькова. – Тамбов : Изд-во Тамб. ГТУ, 2007. – 80 с.

Кущик А. П., к.е.н., доцент,
Запорізький національний університет
20favorit10@i.ua

ІНДИКАТОРИ РІВНЯ РИЗИКУ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Прийняття управлінських рішень в умовах ризику – невід’ємна складова діяльності будь-якого підприємства. З даними питаннями топ-менеджмент стикається на всіх етапах управління, коли необхідно вибрати з безлічі можливих варіантів дій. Одним з методів відбору рішень та контролю за їх реалізацією є використання індикаторів ризику.

Індикатори ризиків - це ключові показники, які з різним ступенем випередження (в часі) відображають ймовірність настання подій, що призводять до прямих або непрямих втрат. В даному випадку ми розглядаємо насамперед індикатори, що дозволяють оцінити рівень операційних ризиків в бізнес-процесах, а точніше в неплатоспроможності підприємства. Моніторинг індикаторів ризиків та оперативне реагування - ефективний шлях до зниження розміру невинуватених втрат в операційній діяльності.

Моніторинг індикаторів ризику може бути частиною систем управління операційними ризиками та управління процесами, а також виконуватися в рамках експлуатації системи збалансованих показників. Виділення індикаторів ризиків пов'язано з упевненістю, що серед безлічі діючих факторів існують такі, які багато в чому визначають імовірність настання несприятливої події і, можливо, потенційний розмір збитку. Відстежуючи такі показники, можна з певною часткою впевненості оцінювати рівень ризику, прогнозувати збитки і, що найважливіше, попереджати можливі втрати.

Розробка та впровадження системи управління ризиками (СУР) передбачає доцільність аналізу ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків між виявленими індикаторами ризиків. Такі ланцюжки дозволять краще зрозуміти природу операційних ризиків і вибрати найбільш відповідні індикатори для контролю за рівнем ризикованості окремих бізнес-процесів із застосуванням СУР. Створення системи індикаторів передбачає їх ієрархію та ранжування і виокремлення ключових індикаторів.

Ключовий індикатор ризику (КІР) суттєво впливає на значення цільових показників реалізації управлінських рішень. Передбачається, що серед безлічі діючих випадкових факторів є такі, які найбільше визначають імовірність настання несприятливої події і розмір можливих втрат, що може призвести до недосяжності мети в управлінській діяльності.

Дані показники можуть вимірюватися так часто, як це потрібно (щоденно, щомісячно тощо). КІР використовуються в якості сигналів раннього оповіщення для моніторингу відстеження можливих ризиків та здійснення контрольних заходів. У систему індикаторів входять як показники, що характеризують частоту виникнення збитків (число збоїв інформаційних

систем, кількість порушень платіжної дисципліни, кількість помилок співробітників тощо), так і показники, що побічно характеризують імовірність виникнення втрат (плинність кадрів, знос обладнання).

Не існує єдиного та унікального індикатора, що допомагає оцінити всі види ризиків різних управлінських рішень. Основна вимога до КІР - можливість на їх основі прогнозувати несприятливі події і запобігати можливі втрати при їх реалізації. Індикатори за своєю природою бувають прогнозними (предикативними), історичними (за фактом) [2].

Ефективне використання КІР в управлінні підприємством може бути пов'язано з наступним планом дій.

1. Визначення найбільш значимих видів ризиків.
2. Розподіл отриманих результатів по пріоритетності.
3. Розробка ключових індикаторів для виявлених ризиків.
4. Тестування КІР з метою визначення його ефективності.
5. Складання таблиць і графіків для моніторингу даних показників.

Ризик неплатоспроможності, як і ризик порушення фінансової стійкості, відноситься до числа найбільш небезпечних фінансових ризиків для підприємства, так як створює безпосередню загрозу його банкрутства. Цей ризик викликається недостатністю грошових активів підприємства (його грошових коштів і їх еквівалентів). Розмір залишку грошових активів, яким оперує підприємство в процесі своєї операційної діяльності, повністю визначає рівень його абсолютної платоспроможності. З урахуванням ролі грошових активів у забезпеченні платоспроможності підприємства організовується процес управління ними.

Вибір індикаторів ризику повинен бути заснований на оцінці та контролі небезпечних подій таким чином, що б був зв'язок між значеннями індикаторів на стадії збору даних та небезпечними подіями на стадії оцінки і управління.

Індикатор ризику повинен бути вибраний і задіяний у відповідності з наступними принципами [4]:

- відповідати механізмам управління (ролі і обов'язки учасників, що надають інформацію по індикатору, і користувачів КІР);
- на кожен індикатор необхідно складати документацію (дані, вимоги, джерело інформації тощо);
- для кожного індикатора повинна бути визначена процедура відбору (як, хто і на якій стадії повинен виконувати відбір індикаторів);
- повинно бути передбачено періодичне оновлення індикаторів (оновлення джерел даних, аудит джерел, уточнення розрахунків, перевірка формул, алгоритмів тощо).

Якщо підприємство тільки впроваджує систему КІР, то для вибору індикаторів слід залучати незалежних експертів та організації, які надають практичну допомогу у визначенні області проведення аналізу. Залучення фахівців доречно також з точки зору можливості виключення недоцільних індикаторів, які можуть тільки збільшити масив даних і відвернути від реальної загрози.

З точки зору управління рекомендується додавати, змінювати або видаляти окремі індикатори, в тому числі перерозподіляти обов'язки щодо аналізу, збору та аудиту існуючих даних, а також формування звітності.

При внесенні змін і доповнень до вибору індикаторів слід розглядати наступні питання [5]:

- частота, з якою індикатори ризику необхідно переглядати;
- хто має право затверджувати доповнення, зміни або виключення індикаторів, враховуючи, що різні фахівці можуть нести відповідальність за різні галузі бізнесу;
- чи приведе виняток індикаторів до яких-небудь наслідків, чи зробить це вплив на інших індикаторів або небезпечні події;
- при заміні існуючого індикатора на новий враховується доцільність цього і форми переліку інформації та алгоритм дій для безболісної заміни;
- слід ретельно підходити до формування індикаторів нового продукту або виду діяльності організації;
- при впровадженні індикаторів враховується думка керівників відділів, структурних підрозділів контролюючих органів та аудиторів, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Ранжування індикаторів ризику допомагає споживачам інформації приділяти увагу тим індикаторами і відповідних їм ризиків, які є найбільш значущими для організації.

Визначення пріоритетів можна автоматизувати, наприклад, через використання порогових і граничних рівнів, однак потрібне оперативне рішення ризик-менеджера (або відповідальної особи, що формує звіти).

У цьому випадку обов'язкова детальна оцінка і обґрунтованість в розмежуванні пріоритетів. Формування і використання системи таких показників – досить витратний процес, який вимагає серйозної інформаційної бази щодо втрат, кваліфікованого персоналу.

Література:

1. Індикатори ризиків [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://studlib.info/informatika/view/80287-indikatori-rizikiv/>
2. Підходи і принципи визначення ключових індикаторів ризику [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://bgscience.ru/lib/6881/>
3. Управління неплатоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://knigi.news/finansovyiy-menedjment/upravlenie-riskom-neplatejesp-osobn-osti-18079.html>
4. Оцінка ризику банкрутства [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://fd.ru/articles/52189-sqk-15-ml2-kak-otsenit-riski-bankrotstva-kompanii>

Левченко О. С., студентка
Харківський національний економічний університет ім.С. Кузнеця
Oksana.s.levchenko@gmail.com

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЛІКВІДНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

Переважає більшість науковців пропонує поділяти фактори впливу на ліквідність банку на дві великі групи, а саме: зовнішні та внутрішні. Проте, в межах цих двох груп факторів різні автори можуть виділяти ще підгрупи: Н.І. Козьмук і А.С. Глотова серед внутрішніх факторів виділяють загальні та спеціальні; Д.М. Олійник внутрішні фактори поділяє на економічну і організаційну групи; О.А. Криклій виділяє серед зовнішніх факторів фактори прямого і непрямого впливу.

Ми підтримуємо думку науковців і також пропонуємо поділяти фактори впливу на ліквідність банку на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносяться всі фактори, які банк не може контролювати та керувати ними, а до внутрішніх – ті, на які банк може впливати та корегувати їх.

В межах зовнішніх факторів ми виділяємо фактори непрямого впливу (мега фактори – фактори на рівні світової економіки чи іноземних держав, макро фактори – фактори на рівні національної економіки) і фактори прямого впливу (мезо фактори – фактори на рівні банківської системи).

До внутрішніх факторів ми вважаємо за доцільне відносити мікро фактори (фактори на рівні окремого банку, на які він може впливати).

Мега фактори характеризують загалом стан світової економіки. Останнім часом даному чиннику приділяють особливу увагу, оскільки саме стан світової економіки та світова фінансова криза привели до ряду наслідків неліквідності: наприклад, закриття зовнішніх джерел фінансування для банківських установ. На ліквідність впливає стан материнської компанії (банку), яка періодично може підкріплювати ліквідність банку, та дочірніх структур, оскільки проблеми в їх діяльності змушують банк вливати в них додаткові ресурси, що зменшує його ліквідність.

Макро фактори включають економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори.

Досить значно впливає на ліквідність банків загальний стан та розвиток економіки країни.

Нестабільний і послаблений стан економіки спричиняє недовіру клієнтів та інвесторів до банківської системи. Це призводить до відтоку депозитів з банків, погіршення якості кредитного портфеля і послаблення ліквідності. Нерівномірність регіонального розвитку економіки обумовлює необхідність прогнозування грошових потоків залежно від територіального розташування структурних підрозділів банку.

На окрему увагу останнім часом заслуговує вплив політичної ситуації на ті чи інші явища, включаючи банківський сектор і ліквідність банків зокрема. Нестабільна політична ситуація призводить до постійної зміни законодавства,

вимог до банків, частого перегляду податків. Це майже унеможливило планування банківської політики, створює додаткові перешкоди в управлінні ліквідністю банків.

До соціальних факторів відносяться середній рівень доходів, витрат і заощаджень населення, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, обсяги соціальних виплат населенню тощо. Соціальні фактори обумовлюють бажання і спроможність населення користуватись банківськими послугами.

До технологічних факторів відноситься розвиток інформаційної структури та комунікаційної мережі. Достатній рівень розвитку інформаційної інфраструктури дає змогу банку оперативно реагувати на зміну подій, зокрема, вчасно оцінити усі ризики та розробити заходи по їх мінімізації, що, в свою чергу, дозволить попередити зниження рівня ліквідності банку. Розвиток комунікаційної мережі, в свою чергу, дає змогу налагодити зв'язки як між окремими банками, так і в ланці «банк – НБУ», що прискорює залучення або розміщення коштів у процесі регулювання ліквідності [1].

Мезо фактори базуються на політиці держави загалом та центрального банку зокрема щодо банківської системи країни.

Одним з найбільш вагомих мезо факторів, що впливають на ліквідність банку, є політика центрального банку, що здійснюється через систему державного нагляду і регулювання діяльності банків. Центральний банк встановлює і контролює обов'язкові нормативи ліквідності для банків, надає кредити для підтримки ліквідності, впливає на функціонування міжбанківського ринку, встановлюючи обов'язкові резерви банків, регулюючи загальну грошову масу, рівень інфляції та стан валютного ринку.

Важливим фактором впливу на ліквідність банку є якість ресурсної бази, оскільки вона є визначальним фактором для обсягу і ступеня розвитку активних операцій банку. Критерієм ресурсної бази є її стабільність. Чим більша частка стабільних ресурсів, тим вище ліквідність банку, оскільки полегшується її прогнозованість та керованість. Збільшення стабільної частки ресурсної бази знижує потребу банку в ліквідних активах, оскільки передбачає поновлення зобов'язань банку [2].

Література:

1. Корнієнко, Т. Ліквідність комерційного банку: фактори, що впливають, методи управління / Т. Корнієнко // Финансовые риски. – 2001. – № 3. – С. 51-54.
2. Серпенінова, Ю. С. Чинники, що впливають на ліквідність банку / Ю.С. Серпенінова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми, 2009. – С. 354-359.

Лойко В. В., д.е.н., професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
loyko_v@i.ua
Боєва М. Ю., студентка,
Київський університет імені Бориса Грінченка
mariya.boeva.97@ukr.net

МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиції є важливою сферою будь-якої економічної діяльності. З економічної точки зору інвестиції - це вкладання коштів у реалізацію проектів, з метою збільшення капіталу і отримання прибутку (або інших вигід) протягом тривалого часу. Інвестування здійснюється у різних формах: внесення грошових коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів, застосування інших фінансових інструментів. Перед тим, як підприємству вибрати вид інвестицій, постає питання доцільності прийняття інвестиційного рішення, що залежить від наступних параметрів: ступінь ризику прийняття рішення, доступні фінансові засоби, вартість проекту, у який вкладаються інвестиції, вид інвестицій. При прийнятті інвестиційних рішень враховують також інвестиційну привабливість як самого підприємства, так і виду діяльності. Інвестиційна привабливість підприємства характеризується поточним станом підприємства, перспективами його розвитку та прибутковості.

На сьогоднішній день в економічній літературі розглядають безліч підходів до інвестиційної привабливості підприємства (фірми). В Україні виділяють чотири найбільш розповсюджених методів визначення інвестиційної привабливості підприємства [1]:

- 1) на основі ставлення доходності та ризику;
- 2) на основі фінансово-економічного аналізу;
- 3) на основі вартісного підходу;
- 4) на основі виключно фінансових показників.

Методика на основі співвідношення прибутковості і ризику будується на аналізі ризиків інвестиційної діяльності, визначення важливості проекту та розрахунку вкладених коштів. Потім визначається до якої категорії ризику відноситься підприємство. Найчастіше виділяють такі категорії як: ризики зниження доходу, ризик фінансового управління, ризики посиленої конкуренції, ризик втрати ліквідності.

Щоб визначити інвестиційну привабливість підприємства за методом фінансово-економічного аналізу, доцільно розглядати такі показники, як наявність основних фондів, ступінь їх зносу, рентабельність підприємства, ресурси, виробничі потужності. Особливу увагу на сьогоднішній день вчені приділяють методу інвестиційної привабливості на основі вартісного підходу. В основі даного методу лежить розрахунок коефіцієнта недооцінки / переоцінки підприємства на інвестиційному ринку через співвідношення реальної вартості до ринкової.

Метод фінансових показників проводиться за рахунок аналізу фінансового стану підприємства. Фінансовий стан можна розглянути за допомогою системи фінансових коефіцієнтів, що характеризують ліквідність, майновий стан, стійкість, ділову активність та рентабельність.

Для визначення найбільш привабливого виду діяльності для інвесторів проведемо аналіз вкладання інвестицій за видами економічної діяльності на території України за 2013-2015 рр.

Таблиця 1

Динаміка інвестицій за видами економічної діяльності за 2010-2015 роки (складено авторами за даними [2])

Вид діяльності	Роки			Приріст, %
	2013	2014	2015	
Будівництво	40796,2	36056,7	43463,7	6,54
Освіта	1030,5	820,9	1540,1	49,45
Наукова та технічна діяльність	3621,3	2921,5	4065,2	12,25
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	18587,4	18795,7	30154,7	62,23
Фінансова та страхова діяльність	6646,8	6214,5	6448,0	-2,30

За даними табл.1, можна зробити висновок, що в Україні протягом 2013-2015 років у галузь будівництва вкладається найбільша кількість інвестицій, темп приросту за 3 роки склав 6,54 %. Це свідчить про те, що галузь будівництва є привабливою для інвесторів і може принести їм прибуток у майбутньому. Потрібно звернути увагу на те, що у сільське господарство, лісове та рибне господарство інвестується менша сума грошей, але темп приросту за 2015-2013 рр. склав 62,33 %. Це свідчить, що сільське господарство є більш привабливим для інвесторів. А що стосується фінансової та страхової діяльності, то бачимо, що кількість вкладених інвестицій зменшується на 2,3 % у 2015 році у порівнянні з 2013 роком. Це свідчить про те, що дана галузь є збитковою і не є привабливою для інвесторів.

Отже, інвестиційна привабливість підприємства є важливою складовою при виборі варіантів вкладення коштів у проект. У зв'язку з цим виникає потреба у використанні методик, які дозволяють визначити рівень інвестиційної привабливості підприємства, завдяки яким з'являється можливість визначити проекти, що мають найкращі перспективи для розвитку, можуть забезпечити високу ефективність інвестицій.

Література:

1. Валинурова Л.С. Управление инвестиционной деятельностью: учебник / Л.С. Валинурова, О.Б. Казакова – М.: КНОРУС, 2005. – 384с., С.146.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

Лойко В. В., д.е.н., професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
louko_v@i.ua
Зоз В. Р., студентка,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
veronika486@yandex.ru

РОЛЬ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема капітальних інвестицій є досить актуальною, так як інвестиційна діяльність є основою стабільного функціонування підприємства та запорукою його подальшого вдосконалення.

Під поняттям «капітальні інвестиції» розуміють кошти, які спрямовані на збільшення матеріальних та нематеріальних активів, їх реконструкцію та модернізацію для отримання більших економічних вигід.

Розрізняють такі види капітальних інвестицій, як централізовані та нецентралізовані. Централізовані інвестиції направлені на капітальне будівництво, придбання основних засобів з державного бюджету. Нецентралізовані інвестиції здійснюються за рахунок власних коштів підприємства і націлені на виконання річних планів підприємства.

За структурою капітальні інвестиції поділяють на:

- Капітальне будівництво
- Придбання основних засобів
- Придбання нематеріальних активів
- Придбання довгострокових біологічних активів.

Визначивши суть поняття «Капітальні інвестиції» та методи їх класифікації, можемо сказати, що саме завдяки капітальним інвестиціям підприємство може розширювати відтворення всіх своїх необоротних активів, залучати до свого виробництва нові технології, що призводить до підвищення прибутковості та зниження собівартості продукції.

За даними табл. 1 можна проаналізувати певну тенденцію руху капітальних інвестицій.

Проаналізувавши дані табл. 1, можна зробити наступні висновки. Сума всіх капітальних інвестицій збільшилася на 51,25%, що позитивно впливає на діяльність підприємств в Україні. Найбільшу частку джерел фінансування складають власні кошти підприємств та організацій. За 6 років обсяг власних коштів підприємств у інвестуванні мав тенденцію до зростання, тож відхилення становить 65,53%. Другими за обсягом інвестування є банки. У 2015 році обсяг кредитів становив 20740, 1 млн. грн. Третьою за обсягом інвестування з 2010 по 2013 роки була держава, але ситуація змінилася після 2013 року. З 2014 році третє місце займають кошти іноземних інвесторів, які збільшилися на 119,81 % у порівнянні з минулими роками.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2015 роки (млн. грн.)
(складено авторами за даними [1])

Інвестиції	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Відхилення 2010- 2015рр, %
Усього	180576	241286	273256	249873	219420	273116	51,25
у т.ч. за рахунок							
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	-32,32
власних коштів підприємств та організацій	111371	147570	171177	165787	154630	184351	65,53
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	-9,38
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	119,81
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,7	-13,90

Отже, капітальні інвестиції є важливою складовою здійснення підприємствами інвестиційної політики. Метою інвестицій є збільшення рентабельності діяльності підприємств, підвищення конкурентоспроможності, зменшення собівартості товарів.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Основні показники соціально-економічного розвитку України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Лойко Д. М., к.е.н., доцент,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
loyko_d@i.ua

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ШВЕЙНИХ ТА СЕРВІСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Формування достатнього рівня економічної, зокрема фінансової безпеки сприяє сталому розвитку підприємства, регіону та держави в цілому в умовах інтеграційних процесів до світового економічного середовища. Особливості господарської діяльності сервісних та швейних підприємств суб'єктів в умовах ринкової економіки потребує швидкого виявлення чинників, що обумовлюють стан економічної безпеки підприємства та рівень його адаптації до умов середовища функціонування шляхом усунення можливості виникнення загроз або стримування їх проявів. Швейні підприємства відносяться до промислових підприємств, сервісні підприємства – до підприємств сфери обслуговування. Однак, саме ці види підприємств націлені на забезпечення споживачів одягом на необхідними побутовими послугами. Життєва важливість цих підприємств для задоволення потреб споживачів беззаперечна. Забезпечення економічної безпеки швейних та сервісних підприємств починається із виявлення існуючих та потенційних загроз.

Для своєчасного прийняття управлінських рішень важливим є виявлення факторів, що обумовлюють виникнення загроз економічній безпеці підприємства. Проте, вивчення джерел свідчить про неоднозначність думок фахівців щодо визначення кількісного складу груп факторів, їх структури та значущості. Фундаментом забезпечення економічної безпеки будь-якого підприємства є розробка методики оцінки її рівня, основною метою застосування якої стає виявлення загроз його господарської діяльності, яку доцільно формувати на поєднанні комплексного інтегрального показника економічної безпеки з моделлю прогнозування її рівня. Такий підхід не лише дозволяє визначати джерела загроз діяльності на основі комплексного дослідження стану економічної безпеки за різними періодами господарювання, а і визначати очікувану тенденцію зміни її рівня у майбутньому. Побудова системи діагностики рівня економічної безпеки зводиться в основному до розробки механізму або окремих його складових, здатного своєчасно зафіксувати інформацію про загрози, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищах. Алгоритм діагностики рівня економічної безпеки більшість авторів будують наступним чином: 1 етап - проведення аналізу та визначення набору показників, що характеризують кризовий стан; 2 етап – визначення критеріальних значень показників, що проводять межу між нормальним станом і кризовим; 3 етап – проведення моніторингу факторів кризи за допомогою спостереження за показниками, виявленими на 1 етапі. Фінансова безпека є найважливішою складовою економічної безпеки, тому весь алгоритм забезпечення економічної безпеки можна застосувати і для фінансової безпеки.

Процес управління економічною, зокрема фінансовою безпекою відбувається за допомогою визначення й аналізу наявних та потенційних загроз господарській діяльності суб'єкту підприємницької діяльності за кожною із її функціональних складових. Запропоновано систему функціональних складових економічної безпеки швейного підприємства, до якої належать: фінансова, кадрова, виробнича, маркетингова, інноваційно-інформаційна, безпека з охорони праці, силова. В процесі управління безпечним розвитком вони розглядаються у контексті стратегічного, поточного та тактичного управління, що обумовлено необхідністю завчасного виявлення загроз, попередження або зменшення рівня їх проявів та здійснення безпосереднього впливу на ситуацію, що складається.

На підставі проведеного дослідження щодо економічного стану вітчизняних швейних підприємств та їх інноваційної активності можна дійти висновку, що сучасний стан швейних підприємств не надає можливості найближчим часом кардинально змінити ситуацію на кращу та підвищити рівень інноваційності та конкурентоспроможності продукції. Типовою проблемою українських швейних підприємств є відсутність системної стратегічної інформації про споживачів, ринок, канали збуту; не проводиться аналіз можливої кооперації підприємств як в межах країни, так і за її межами; низька гнучкість організації виробництва, відсутність системи, яка б пов'язувала б усі підсистеми підприємства; низький рівень запозичення вітчизняними швейними підприємствами нових розробок інших держав, які користуються попитом на світовому ринку та розробки і впровадження у виробництво власних інноваційних рішень.

Розвиток ринкових відносин та значні обсяги імпорту швейної продукції обумовлює необхідність кардинальних перетворень у сфері економічної безпеки вітчизняних швейних підприємств. Сутність цих перетворень полягає у здійсненні комплексу заходів, які гарантовано забезпечать управління економічною безпекою підприємства адекватне умовам його функціонування в сучасному конкурентному середовищі.

На основі аналізу умов розвитку галузі визначено основні проблеми конкурентоспроможності й економічної безпеки вітчизняних швейних підприємств, до яких належать: пошук джерел фінансово-інвестиційного та інноваційного функціонування, розвиток сировинної бази країни, формування сприятливих умов підвищення якості трудових ресурсів, створення позитивного іміджу українського товаровиробника тощо. Ситуація погіршується за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції іноземного виробництва на ринку, для якої характерне краще для споживача співвідношення ціни та якості. Умови, що склалися, блокують можливість стабільного безпечного розвитку вітчизняних швейних підприємств, залишається невирішеним питання пошуку джерел їх ефективної господарської діяльності.

В умовах інтеграції до Європейською Союзу зростає важливість питань захисту інтелектуальної власності, якості продукції та вчасного виконання замовлення. Ці чинники значно впливають на фінансово-економічну безпеку вітчизняних швейних та сервісних підприємств.

Лойко Є. М., студентка
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
loyko_v@i.ua

ЕТНОМАРКЕТИНГ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Поширення глобалізаційних процесів та міграція населення сприяли більш широкому розвитку етномаркетингу в різних країнах світу. Перенасиченість ринку різними товарами та зниження купівельної спроможності споживачів в різних країнах за різними чинниками (воєнні дії, фінансова криза та інше) викликають необхідність сегментування ринку споживчих товарів за етнічною орієнтацією споживачів. Фірми, продукція яких зорієнтована на ті чи інші етнічні групи споживачів товарів, створюють для себе етноорієнтовані конкурентні переваги. Наприклад, німецька фірма Kabel Deutschland пропонує своїм споживачам за невелику плату додаткові пакети програм телебачення, які орієнтовані на окремі цільові групи споживачів: росіян, турок, поляків та інші етнічні групи [1].

Цільове спрямування виробництва товарів та надання послуг на окремі етнічні групи потребує адаптації сучасних інструментів маркетингу до умов пріоритетності етнічних груп на ринку споживачів. В першу чергу це відноситься до макросегментування ринку. Методика макросегментування ринку споживацьких товарів надає можливість виробляти тільки ті товари, які знайдуть своїх покупців. Етноорієнтований підхід до виробництва товарів для споживання дозволяє підприємствам-виробникам мати свій сталий сегмент ринку та виробляти товари, які знайдуть попит. Такий підхід дозволяє спрямувати матеріальні та людські ресурси на виробництво дійсно необхідних товарів.

Український народ зберігає та передає із покоління в покоління національні традиції щодо декорування одягу та виготовлення традиційних ремісницьких виробів. Це широко відомі українські «вишиванки», глиняний посуд із традиційними візерунками, національні обереги, ляльки-мотанки, плетені вироби з лози, картини з етнічними мотивами, прикраси та інше. Враховуючи те, що сучасна молодь може виступати як у ролі виробників так і у ролі покупців товарів етнічної спрямованості, було проведено опитування у вигляді добровільного анкетування, за яким учням та студентам було запропоновано відповісти на 5 запитань.

Запитання анкети стосувалися відомостей про українські національні жіночі прикраси та товари з етнічними мотивами. Було цікаво, чи купує молодь товари традиційних українських ремісницьких шкіл, товари із етнічними мотивами, чи вміють виготовлювати щось своїми руками? Підсумовуючи відповіді респондентів, можна зробити наступні висновки. Більшість респондентів - 65,08 % купують товари з етнічними мотивами переважно у магазинах, а 34,92 % респондентів не купують таких товарів взагалі.

Найбільшим попитом серед молоді із товарів з етнічними мотивами та жіночих прикрас користуються намиста та браслети із українською символікою, глиняний посуд, віночки. На запитання анкети «Чи вмієте Ви самостійно виготовляти жіночі прикраси і які саме?» учні гімназії відповіли «ляльки-мотанки» - 16,13 % та «браслети із українською символікою» - 6,45 %. Студенти вміють виготовляти своїми руками «обереги із бісеру» - 3,94 %, «вишиванки» - 1,78 %.

Проведене анонімне анкетування рік тому щодо популярності у молоді товарів з етнічними мотивами мало наступні результати. На запитання: «Чи купуєте Ви товари з етнічними мотивами?» 41,43 % відповіли «так», а 58,67 % відповіли «ні», деякі з них навіть пояснили чому: «дуже дорого коштують». На запитання: «Якщо купуєте товари з етнічними мотивами, то які саме?» респонденти відповіли, що купують: 35,71% - одяг, переважно вишиванки, 2,86% - ляльок-мотанок, 12,86 % - картини з етнічними мотивами, 32,85 % - глиняний посуд ручної роботи, 2,85% - інші товари, серед яких виділили прикраси за національними мотивами. На запитання: «Чи володієте Ви будь-якими навиками традиційних національних ремесел і чи вмієте Ви виготовляти власноручно будь-які вироби з етнічними мотивами?» більшість респондентів відповіли «ні», 14,3 % респондентів відповіли, що вміють вишивати, а 2,86 % респонденти відповіли, що вміють виготовляти ляльок-мотанок. Якщо порівнювати результати анонімного анкетування молоді за два роки поспіль, то можна зробити висновок, що зацікавленість молоді до товарів з етнічними мотивами значно зросла. Процес відродження національної самосвідомості українців, який відбувається за часи незалежності України, збільшує зацікавленість молоді у вивченні історії українського народу, його традицій, культури, театру, одягу, прикрас. В сучасних умовах зростає пропозиція різних товарів з етнічними мотивами, що дозволяє зробити висновок про становлення та розвиток нових трендів етномаркетингу. За проведеним дослідженням можна зробити висновок, що відродження традиційних національних ремесел, виробництво одягу, посуду та інших товарів з етнічними особливостями відбувається дуже повільними темпами.

В умовах швидкого поширення глобалізаційних процесів, негативним чинником є втрата етнічних особливостей народів. Тому відродження та зберігання народних ремесел, одягу прикрас, традицій через тренди етномаркетингу є важливим чинником збереження нації. Доцільно заохочувати та розвивати інтерес у молоді до формування і розвитку різних трендів етномаркетингу. Збереження традицій та зацікавленості споживачів у купівлі споживчих товарів, одягу, прикрас з етнічними особливостями дозволить покращити фінансовий стан суб'єктів підприємництва, які ці товари виробляють та зберегти етнічні особливості українців для майбутніх поколінь.

Література:

1. Гурков А. Этномаркетинг – новое явление в немецком бизнесе: как завоевать покупателей среди нацменьшинств, в том числе русскоязычных? URL: www.dw.com/ru/

Матвійчук І. О., к.е.н., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Пустовойт Т. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ptv72@mail.ua

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день умови провадження господарської діяльності вітчизняних підприємств істотно ускладнилися, що спричинило появу в діяльності підприємств проблем, які вимагають теоретичного осмислення. Серед таких проблем присутні фінансові ризики і фінансово-економічна безпека підприємства.

В умовах нестабільної економіки підприємства вразливі до зовнішніх та внутрішніх загроз, що своїм впливом можуть підірвати їх фінансову стабільність і навіть призвести до банкрутства. Тому на перший план виходять задачі з забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах.

Фінансову безпеку підприємства слід розглядати як складову частину економічної безпеки, яка характеризує захищеність фінансових інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз (потенційних та реальних), у результаті якої підприємство здатне успішно здійснювати свою діяльність, забезпечувати стійке зростання, отримувати прибуток та досягати стратегічних цілей.

Відмітимо, що фінансова діяльність підприємства пов'язана з великою кількістю ризиків, можливості, напрямки та ступінь впливу яких на результати такої діяльності суттєво зростає, тому дуже важливо шукати шляхів для зміцнення фінансових інтересів підприємств. Оскільки на сьогоднішній день вітчизняні підприємства знаходяться в досить складних умовах, є слабо захищеним від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, то питання оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств України є вкрай актуальним. В цьому аспекті гарантування захищеності економічних інтересів України буде можливим лише за умов забезпечення належного рівня фінансової безпеки вітчизняних підприємств [1, с. 216].

Під фінансовим ризиком слід розуміти економічний ризик виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати (недоотримання) доходу або капіталу, виражений в грошовій формі, пов'язаний з альтернативністю вибору в ході здійснення підприємством своєї діяльності відповідно до конкретної фінансово-економічної мети в умовах об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності.

Відмітимо, що фінансові ризики є об'єктом дослідження і управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Управління фінансовими ризиками підприємства являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації ризикових фінансових рішень, що забезпечують всебічну оцінку

різних видів фінансових ризиків і нейтралізацію їх можливих негативних фінансових наслідків [2, с. 37].

Зауважимо, що серед фінансових ризиків, які визначаються ймовірністю грошових втрат у зв'язку з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів, особливе місце займає група цінних ризиків. Найбільш значними цінними ризиками є ризик зміни відсоткових ставок та валютних курсів, а також ринковий ризик, пов'язаний зі зміною вартості цінних паперів. Ризик зміни відсоткової ставки (відсотковий ризик) присутній у діяльності позичальників, кредиторів, власників цінних паперів, інвесторів. Валютний ризик виникає у тих суб'єктів господарської діяльності, які мають на балансі активи, пасиви або позабалансові статті, деноміновані в іноземній валюті. Ринковий ризик суттєво впливає на власники цінних паперів. Таким чином, більшість підприємств так чи інакше мають справу з цінними ризиками, а нестабільність та непередбачуваність протягом останніх років як міжнародного, так і національних фінансових ринків значно загострили проблему пошуку оптимальних методів управління цією групою ризиків [3].

Оцінка й зниження цінних ризиків залежить від виду діяльності підприємства, стану обраних цільових ринків, сегментів споживачів, прийнятої схеми товарообігу, транспортної та товарної логістики.

На сьогоднішній день умови здійснення господарської діяльності для вітчизняних підприємств є досить складними. Серед основних негативних чинників для ведення господарської діяльності складна економічна та політична ситуація в країні, нестабільність податкового і регуляторного законодавства, корупція, інфляція, надмірне регулювання діяльності підприємств, уповільнення платіжного обороту.

Таким чином, фінансові ризики відіграють досить значну роль в процесі здійснення господарської діяльності й здійснюють істотний вплив на фінансово-економічну безпеку підприємства, оскільки їх наявність ставить під загрозу подальшу успішну діяльність суб'єктів господарювання. Підприємства повинні своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати ступінь ризику, ефективно керувати ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Література:

1. Жихор О. Б. Рівень фінансової безпеки підприємства / О. Б. Жихор, Д. М. Рогова // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.7. - С. 216-222. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnlту_2014_24.7_36.pdf.
2. Куস্যй М.Ю. Финансовые риски и финансовая безопасность предприятия // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2016. – №4. – С. 35-40.
3. Єрмошенко М. Фінансовий менеджмент: Курс лекцій/ Микола Єрмошенко, Сергій Єрохін, Олег Стороженко та ін.; Національна академія управління (К.). - К., 2004. - 505 с.

Медведєва І. Б., к.е.н., доцент,
*Харківський національний економічний
 університет імені Семена Кузнеця*
 i_b_m@ukr.net

Сиротенко К. А., студентка
*Харківський національний економічний
 університет імені Семена Кузнеця*
 katrin_taras@ukr.net

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКУ

Грунтовне визначення сутності поняття прибутковості банку сприятиме ефективному забезпеченню її належного рівня, а отже є актуальним питанням.

На сучасному етапі економічної науки не визначено єдиного підходу до визначення поняття прибутковості банку.

За теорією К. Маркса, на норму прибутку впливають норма додаткової вартості, швидкість обороту капіталу, його органічна будова. Поняття прибутку у цій теорії виокремлено в особливу економічну категорію, яку К. Маркс досліджував у тісному зв'язку із процесом накопичення капіталу. “Те, чого вартий товар капіталістам, – зазначив Маркс, – вимірюється витратами капіталу; те, чого справді вартий, – витратами праці”.

І. А. Бланк визначає прибуток головною метою підприємницької діяльності; базою економічного розвитку держави; критерієм ефективності конкретної виробничої діяльності; основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів, що забезпечують розвиток підприємства; головним джерелом зростання ринкової вартості підприємства; найважливішим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства; основним захисним механізмом від банкрутства [2, с. 12–14]. В економічній літературі сутність поняття “прибуток банку” більшість вітчизняних науковців трактують з точки зору бухгалтерського підходу.

Так, в енциклопедії банківської справи України за редакцією В. С. Стельмаха зазначено, що прибуток банку є перевищенням доходів банку над витратами (різниця між ними) до сплати податку на прибуток [4].

Досліджуючи сутність поняття “прибуток банку”, яке досить часто використовується в економічній літературі для відображення якості банківської діяльності, можна зробити висновок про те, що більшість вітчизняних науковців трактують його саме з точки зору бухгалтерського підходу. Це значно спрощує розуміння даної категорії.

Так, банківська енциклопедія за редакцією професора А.М. Мороза дає таке визначення банківського прибутку: прибуток банків - це перевищення їх доходів над витратами.

У наведених трактуваннях акцентується на порядку визначення розміру прибутку. Даний підхід достатньо обґрунтований, втім він не може бути критерієм характеристики сутності поняття “прибуток” стосовно банків.

Дійсно, прибуток є формою доходу власників, які вкладають свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху. Водночас він є визначеною платою за ризик здійснення банківської діяльності. З огляду на це, рівень прибутку та рівень ризику знаходяться між собою у прямо пропорційній залежності. Економічний зміст прибутку розкривається через виконання конкретних функцій, а саме: стимулюючої, розподільчої і оціночної (показник ефективності діяльності) [5, с. 10].

Отже, водночас прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку фінансової діяльності і є найважливішим показником фінансових результатів комерційних структур, їх фінансового стану.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу щодо визначення сутності прибутку як економічної категорії, так і з позиції банківської діяльності, сформулювати визначення прибутку можна так: прибуток - це виражений у грошовій формі дохід власника на вкладений капітал, плата за працю, за ризик ведення комерційної діяльності, який є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності

Література:

1. Бакало І. І. Забезпечення прибутковості банків / І. І. Бакало // Економіка, менеджмент, бізнес. – 2012. - № 1(5). – С. 120-124.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759с.
3. Вітлінський В. Фінансова прибутковість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С. 48–51.
4. Глушко О. В. Фінансовий прибуток як категорійне поняття / О. В. Глушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.18. – С. 171 – 175.
5. Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової прибутковості банківської системи / Ж. М. Довгань // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 224 – 229.
6. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою прибутковістю банку в ринкових умовах: монографія / В. М. Кочетков – К. : Європейський університету. 2003. – 300 с.
7. Крейнина М. Н. Финансовая прибыльность предприятия: оценка и принятие решений / М. Н. Крейнина // Финансовый менеджмент. – 2001. – № 2. – С. 32 – 36.
8. Пантелеев В. П. Фінансова прибутковість комерційного банку проблеми регулювання / В. П. Пантелеев, С. П. Халява // Банківська справа. – 1996. – № 1. – С. 32–39.

Михайличенко Н. М., к.е.н, доцент
Донбаська державна машинобудівна академія
Мірошниченко О. О., студент
Донбаська державна машинобудівна академія
zmij.natalka@mail.ru

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У економічно розвинених країнах фондовий ринок відіграє ключову роль у розвитку та зростанні економіки. Від початку свого існування фондовий ринок України не розвивався належним чином, значно поступаючись у своєму розвитку аналогічним сегментам фінансових систем провідних країн світу. Процеси економічної інтеграції в європейську та глобальну світову економіку вимагають особливої уваги до проблем розвитку фондового ринку України, чим і обумовлена актуальність даної теми.

Значний внесок в дослідження проблем фондового ринку України внесли наступні вітчизняні вчені: А. Калина, М. Карлін, М. Кутузова, Д. Лук'яненко, І. Лютий [1 – 5].

Метою доповіді є аналіз проблеми розвитку фондового ринку України в контексті глобалізаційних процесів.

Розвинений фондовий ринок позитивно впливає на всі суб'єкти економіки. За допомогою фондового ринку компанії залучають тимчасово вільні грошові кошти. На первинному ринку цінних паперів за допомогою випуску “витриманих” або “невитриманих” паперів залучаються кошти у роздрібних та інституціональних інвесторів, що, з одного боку, допомагає розвитку та розширенню компанії, а з іншого – дозволяє інвестору отримати додатковий прибуток.

Для України фондовий ринок є майже не розвинутим сегментом економіки. Це обумовлено тим, що, по перше, Україна – досить молода держава, а по друге, в нашій країні ідея інвестування у фондові інструменти не набула популярності серед широких верств населення як потенційного інвестору з огляду на низьку інформованість та економічну грамотність останнього. Для порівняння, у країнах заходу інвестиції у акції або торгівля деривативами є звичайною справою для громадян з середнім рівнем доходів.

В лютому 1996 р. в Україні з'явилася перша на той час фондова біржа – ПТФС, але нормально функціонувати вона почала з 2000 року, коли саме сформувався біржовий індекс ПТФС, що включив в себе 20 емітентів

До ключових проблем розвитку та функціонування фондового ринку України можна віднести наступні:

- високий рівень залежність від зовнішніх ресурсів;
- низька ліквідність;
- слабка інформованість громадян про фондовий ринок;
- недостатньо високий рівень технічної складової.

На теперішній час найбільш великий обсяг торгів на фондових біржах України дорівнює близько 60 мільйонів гривень, в той час як на провідних фондових ринках цей показник вимірюється сотнями мільярдів доларів. Такий низький обсяг торгів на вітчизняних фондових біржах викликаний їх дуже низькою ліквідністю.

Крім того, доступ приватним інвесторам на вітчизняний фондовий ринок ускладнює його слабка технічна оснащеність. Тільки три роки тому українські брокери почали надавати послуги інтернет-трейдингу.

Не дивлячись на уповільнений розвиток економіки України, перспективи розвитку у вітчизняного фондового ринку достатньо непогані. Ключовою проблемою фондового ринку є його низька ліквідність. Цю проблему можливо вирішити двома способами. По перше, це активна участь держави в розвитку фондового ринку шляхом створення ефективного механізму контролю та управління. По друге, ще одним рішенням проблеми нестачі ліквідності, може бути активне залучення фізичних осіб на фондовий ринок України. За статистикою близько 35% громадян в Європі та Америці так чи інакше інвестують у фондовий ринок.

Узагальнюючи все вищесказане, можна зробити висновок, що фондовий ринок України перебуває на самому початку свого розвитку. Він повинен пройти всі складні етапи становлення, для того щоб стати реальним економічним індикатором і ефективним механізмом інвестування. Без активної участі держави і окремих громадян пройти цей шлях неможливо. Незважаючи на відсталу інфраструктуру і застарілі виробничі фонди, наша країна має великий промисловий потенціал. Як тільки вітчизняна економіка почне нормально розвиватися, модернізуючись і залучаючи інвестиції, на повну потужність запрацює і фондовий ринок, оскільки на сьогоднішній день він є найефективнішим інструментом для залучення грошей у світі.

Література:

1. Калина А. В. Рынок ценных бумаг (теория и практика): учеб. пособие / А. В. Калина, В. В. Корнеев, А. А. Кощеев. – К.: МАУП, 1999. – 256 с.
2. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. посіб. / М. І. Карлін. – К.: Знання, 2011. – 639 с.
3. Кутузова М. М. Проблеми формування та регулювання фондового ринку України / М. М. Кутузова // Наук. вісн. Чернів.нац.ун-ту ім.Ю.Федьковича.– 2015. – Вип. 750. – С. 107–111. – (Серія: Економічні науки).
4. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий. – К.: КНЕУ, 2002. – 485 с.
5. Лютий І. О. Фінансово-економічна криза 2008–2010 рр.: деякі чинники та уроки / І. О. Лютий, О. К. Юрчук // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 10–16.
6. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Михальчук Л. В., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Lyudmila_08@mail.ru
Сіліна І. С., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
irina.silina.2014@mail.ru

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

Франчайзинг – це спосіб організації бізнесу, згідно з яким на договірній основі одна сторона (франчайзер) передає іншій стороні (франчайзі) за винагороду право використання: знаку для товарів та послуг; фірмового найменування; послуг і виробництва товарів; технологічного процесу; спеціалізованого обладнання [6].

Використання франчайзингу забезпечує ефективне просування та збут власної продукції, дозволяє розвивати та розширювати діяльність, не вкладаючи при цьому значних коштів, надає можливість досягнути максимальних результатів протягом мінімального терміну. Прагнення України до євроінтеграції вимагає переходу вітчизняних суб'єктів господарювання на інноваційні форми організації і ведення бізнесу, однією з яких є франчайзинг. Така форма ведення бізнесу найбільш поширена в таких галузях, як туризм роздрібна торгівля, громадське харчування, бензозаправні комплекси, виробництво продукції.

Метою роботи є дослідження ефективності, особливостей, проблем та перспектив розвитку франчайзингу як форми бізнесу в Україні на сучасному етапі його функціонування.

Дослідженням франчайзингової форми ведення бізнесу займалися такі вітчизняні науковці як К. В. Романчук, А. В. Махота, В. С. Хвостенко, Н.С. Косар та ін. Ці публікації висвітлюють теоретичні аспекти поняття «франчайзинг», особливості, переваги та недоліки ведення бізнесу в умовах франчайзингу, проводять аналіз сучасного стану українського ринку франчайзингу, проте їхні праці не повною мірою враховують особливості та проблеми франчайзингової діяльності в Україні в сучасних умовах.

Сьогодні практично відсутня законодавча база франчайзингової форми ведення бізнесу, регулювання даних правовідносин обмежується положеннями Цивільного кодексу України (Глава 76) та Господарського кодексу України (Глава 36) [2, 8].

В українському законодавстві не використовується термін "франчайзинг", воно оперує терміном «договір комерційної концесії» [7].

Договір комерційної концесії — це договір згідно якого: одна сторона (правовласник) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [3].

За останні роки спостерігається значне зростання кількості вітчизняних франчайзерів та зарубіжних компаній на українському ринку. Така форма ведення бізнесу як франчайзинг зацікавила багатьох представників підприємницької діяльності, що говорить про переваги франчайзингової діяльності та її розвиток в Україні.

Сьогодні в Україні загальна кількість торгових точок становить - 20 134 од., при цьому функціонують 565 франчайзерів, з яких 431 - це відомі компанії, а 134 – нові учасники серед ринкових гравців, які перебувають в процесі відкриття своїх перших торгових точок. У той же час серед них активні 77% франчайзерів України, тобто вони працюють з власниками франшиз, у яких є діючі торгові точки; 23% неактивні, бо вони зареєстровані як франшизи, але функціонують тільки їх власні торгові точки [3].

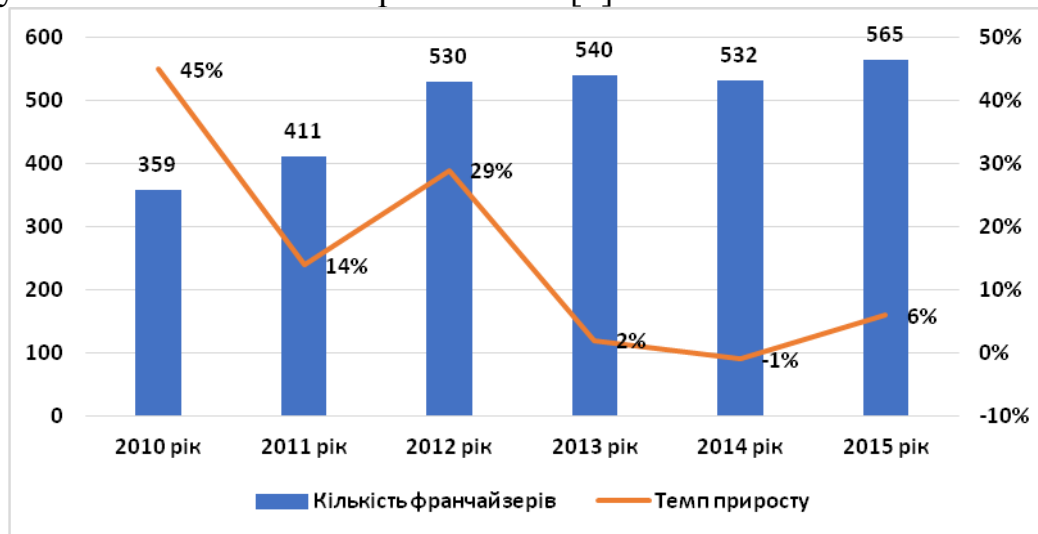

Рис. 1. Кількість франчайзерів в Україні 2010-2015рр.

Розроблено авторами за даними [4]

Ефективність цієї форми ведення бізнесу полягає в тому, що франчайзинг – надійний спосіб зменшення операційних ризиків, а також збільшення шансів тривалого виживання компаній. За даними статистики, 77% усіх підприємств в Україні припиняють свою діяльність після 7 років роботи на ринку, після 10 років тільки 18% продовжують працювати. В той час як тільки 8% підприємств, які працюють за договором франчайзингу залишають ринок через 5 років роботи, і 90% утримують свої позиції після 10 років існування на ринку [4].

За даними Асоціації франчайзингу, почати франчайзинговий бізнес – задоволення не для бідних, тому що найменша початкова сума інвестицій становить 25 тисяч доларів, а максимальна може сягати мільйонів [1]. Зважаючи на слабкий розвиток економіки в останні роки, франчайзинг стає менш доступним для більшості населення. Однак, франчайзинг в Україні має свої переваги, головною з яких є – великий і неосвоєний ринок, обсяг якого становить 45 млн. чол. [6].

Поряд зі зростаючою динамікою франчайзингових компаній слід виділити основні проблеми, які перешкоджають цьому росту. Перш за все, це слабка підтримка з боку держави, зокрема недосконала законодавча база.

Вирішення юридичних, економічних, організаційних та соціально-психологічних питань потребують проблеми пов'язані із [5]:

- невідповідністю міжнародним стандартам;
- відсутністю закону України про франчайзинг;
- відсутністю практики апробації бізнесу;
- відсутністю кваліфікованих кадрів;
- недостатньою кількістю інформації про франчайзинг як метод ведення бізнесу;
- високою вартістю франшизи порівняно з купівельною спроможністю покупців;
- складними умовами та адміністративними бар'єрами для організації та ведення бізнесу.

Вирішення вищезазначених проблем з метою розвитку франчайзингу в Україні дозволить досягти наступних цілей:

- створення умов для реальної конкуренції франчайзингових систем, що традиційно склались, механізмами реалізації товарів;
- забезпечення зручності застосування законодавчих актів для учасників франчайзингової системи;
- створення прозорості франчайзингової системи та її елементів для контролюючих органів.

Література:

1. Асоціація франчайзингу - Franchising.ua [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://franchising.ua/>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
3. Добрянська Ю.О., П'ясечна А.В., Косар Н.С. Дослідження сучасного стану франчайзингу в Україні та світі / Ю.О. Добрянська, А.В. П'ясечна, Н.С. Косар // Глобальні та національні проблеми економіки – 2015. – Вип. 7. – С. 122-126
4. Звіт «Франшизи в Україні стійкі до кризи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://franchisegroup.com.ua/media/files/franchise%20business%20outlook%20report_rus_final-2.pdf
5. Мазуренко В.П. Розвиток франчайзингових відносин у міжнародному бізнесі / В.П. Мазуренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/viewFile/21638/19273>.
6. Ринок франчайзингу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://franchisegroup.com.ua/uk/page/rynok_franchajzinga_v_ukraine_i_za_rubezhom.
7. Романчук К. В., Кирій І. О. Операції франчайзингу: європейський досвід та українські реалії / К. В. Романчук, І. О. Кирій // Ефективна економіка. – 2016. - № 12.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

Міщенко Д. А., д. н. держ. у., професор,
Пашикян І. С., студентка,
Шутова Д. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
limonkoo@ua.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТУ P2M В УКРАЇНІ

Реалізація проектів більшості сучасних підприємств, тісно пов'язаних як з основним виробництвом, так і з удосконаленням системи управління підприємства, є невід'ємною і стратегічно важливою частиною її діяльності. Успіх таких проектів, як відомо, залежить не тільки від правильності стратегічних рішень, прийнятих на початкових стадіях, а й значною мірою визначається обґрунтованістю і оперативністю управлінських рішень на наступних стадіях реалізації проектів. Тому питання впровадження прогресивних підходів, методів і систем в практику управління проектами підприємства набувають безперечної важливості і актуальності [1].

Методологія американського РМВоК (Довідник з управління проектами), що тривалий час переважала на проектному ринку все більше починає доповнюватися, а часто їй протиставляються методології інших країн. Системою управління проектами, яка відповідає на виклики глобальної економіки і глобальної конкуренції, є P2M (Program and Project Management).

P2M – один з основних світових стандартів в управлінні проектами який базується на простих принципах, основний з яких - розгляд проекту з точки зору створення нової цінності, яку він принесе його замовнику.

Характерними проявами цінності Ярошенко Ф.О. вважає: - цінність активів організації; - інтелектуальна цінність і цінність інновації; - цінність для власників; - цінність як балансування інтересів зацікавлених сторін; - цінність як синергія для майбутньої вигідної співпраці або нової моделі крос - індустріального бізнесу; - нова соціальна цінність для суспільства [2].

Для приватного сектору цінності можуть формувати і такі результати: - інновації; - прибутковість; - зростання, стабільність і надійність організації.

Цінність проектів у суспільному секторі проявляється через реалізацію соціальних пілг, суспільну безпеку, впорядкування території, соціальну привабливість, охорону навколишнього середовища тощо.

Досягнення цінності проекту чітко визначене лише в японській методології P2M, в той час як в американському керівництві РМВоК немає явно визначеної області знань, пов'язаною з цінністю.

Так, у РМВоК виділяються дев'ять областей знань: управління змістом (обсягами), затратами, часом, якістю, проектною інтеграцією, людськими ресурсами, комунікаціями, контрактами/постачанням, ризиками.

У P2M також виділені дві умови, що гарантують створення цінності проекту: - практична здатність проектного менеджера виконати проект відповідно до плану; - знаходження способу гармонізувати цінність проекту для всіх зацікавлених сторін через властивості продукту проекту [2].

Процес ідентифікації та управління цінністю в Р2М має три складові: оцінка відповідних цінностей проекту; конвертація великих знань, досвіду та методів для формування цінності проекту; складання потенційних функцій створення цінності для використання їх як ресурсів отримання цінності.

У Р2М окреслені такі області проектного управління – це управління: стратегією проекту, фінансами проекту, системами проекту, організацією проекту, ресурсами проекту, ризиками проекту, інформаційними технологіями.

Розшифруємо кожен складову збалансованої цінності за Р2М: параметр прийнятності визначається прийнятністю для нації; ефективність визначається досягненням місії і цілей програми; вимірюваність – майбутні результати стейкхолдерів; додана цінність є створенням доданої цінності як результату проекту; прибутковість окреслюється зростанням цінності корпорації в цілому; екологічний параметр – забезпечення збереження навколишнього середовища; етика узагальнює корпоративну та професійну культуру [2].

Типовими методами і індикаторами, які використовуються для оцінки цінності проекту за параметром прибутковості згідно стандартів Р2М, є: - СВА (Аналіз вигод і витрат), CF (Грошовий потік), NPV (Чиста теперішня вартість) і IRR (Внутрішня ставка доходності).

Сучасна вітчизняна практика управління проектами все більше набуває рис, притаманних японським стандартам Р2М. Проекти розглядаються в площині створення цінностей в межах обумовленої місії. Одним з параметрів збалансованої цінності проекту є прибутковість, яка оцінюється за допомогою методів економічної ефективності інвестиційних проектів.

Отже, для впровадження стратегії економічного підйому в Україні слід скористатися стандартом Р2М – керівництвом з управління інноваціями на основі проектів і програм, який формулює п'ять складових (творчих блоків), які охоплюють: чисельні людські ресурси; можливості виробництва (надання) товарів та послуг; фінанси (активи); інтелектуальний потенціал (технології і інтелектуальна власність); знання та вміння [3].

Література:

1. Бойко Е. Г. Создание корпоративной системы управления проектами для проектно-ориентированного предприятия на базе ценностного подхода / Е. Г. Бойко // Управління розвитком складних систем. - 2014. - Вип. 19. - С. 12-16.
2. Меленівська Я. В. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів крізь призму управління цінностями проекту / Я. В. Меленівська // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами. - 2014. - № 3. - С. 106-110.
3. Бушуев С. Д. Застосування моделі "Нова Башта Р2М" в управлінні проектами розвитку освіти / С. Д. Бушуев, О. В. Криворучко, М. І. Цюцюра // Управління розвитком складних систем. - 2014. - Вип. 17. - С. 5-11.

Новак А. О., студентка
*Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця*
anyt@ukr.net

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансові ресурси виступають одним із найбільш важливих для забезпечення діяльності суб'єктів господарювання видом ресурсів. Значущість фінансових ресурсів у фінансово-господарській діяльності підприємства зумовлюється здатністю фінансових ресурсів швидко трансформуватися у матеріальні, нематеріальні, технологічні, інноваційні та інші види ресурсів. На жаль, сьогодні вітчизняні підприємства найчастіше обмежені у виборі фінансових ресурсів через їх недоступність, при цьому власних джерел коштів виявляється недостатньо і використовуються вони не завжди ефективно [2].

Підприємство, як правило, у своїй діяльності використовує і власні, і позикові ресурси у різному співвідношенні.

Власні ресурси – це ресурси, що належать підприємству і утворюються внаслідок його фінансово-господарської діяльності. Позикові ресурси – це ресурси, що знаходяться тимчасово в розпорядженні підприємства і можуть використовуватися з метою досягнення статутних цілей.

У свою чергу, власні та позикові ресурси мають внутрішні та зовнішні джерела надходження.

Внутрішні джерела власних фінансових ресурсів включають такі доходи, як: прибуток від основної операційної діяльності та іншої операційної діяльності, від інвестиційної діяльності, від фінансової діяльності, від надзвичайних подій; а також надходження: амортизаційні відрахування, виручка від реалізації майна та інші внутрішні надходження. Зовнішні ж джерела включають: внески засновників у статутний капітал при заснуванні підприємства; дивіденди, відсотки від цінних паперів інших емітентів, від галузевих структур концернів, асоціацій; пайові внески; страхові відшкодування; кошти від реалізації заставного майна тощо [1, с. 23-24].

Зовнішні джерела формування власного капіталу дають змогу новоствореним підприємствам формувати свій початковий фінансовий капітал, а діючим суб'єктам господарювання – збільшувати розмір й удосконалювати його структуру. У ринковій економіці найбільше значення мають джерела фінансових ресурсів, що мобілізуються за рахунок можливостей фінансового ринку [4].

Якщо розглядати позикові ресурси, то до внутрішніх джерел відносять поточні зобов'язання за розрахунками: внутрішню кредиторську заборгованість, відстрочену податкову та інші види заборгованості. Вони виникають у зв'язку з тим, що нарахування коштів за різними видами розрахунків здійснюється кожен день, а погашення зобов'язань здійснюється у встановлені строки поточного місяця. Тому зобов'язання за розрахунками

використовуються як безоплатне джерело позикових коштів. Зовнішні джерела позикових ресурсів формують довгострокові і короткострокові кредити, випущені облігації, фінансовий лізинг.

Ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових ресурсів, хоча такі ресурси мають як і позитивні, так і негативні властивості. Використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фінансових фондів, а в остаточному підсумку – підвищити ринкову вартість підприємства [3].

Відзначимо, що з метою оптимізації фінансових ресурсів підприємства залучення позикових фінансових ресурсів необхідно здійснювати із врахуванням фактору часу та вартості залучення. Це потрібно враховувати і при залученні власних фінансових ресурсів (наприклад, емісії акцій). В першу чергу необхідно використовувати внутрішні джерела залучення. Якщо обсяг внутрішніх фінансових ресурсів виявиться недостатнім, то тоді потрібно використовувати зовнішні джерела: банківський та комерційний кредити, випуск акцій чи облігацій, лізинг, факторинг, ефективно та раціонально використовувати поточні зобов'язання за розрахунками.

Отже, зважаючи на вищевикладене, необхідно правильно визначати частку власного та позикового капіталу у структурі капіталу підприємства. Підприємство, у якого оптимальна структура капіталу, має вищий фінансовий потенціал свого розвитку і можливості приросту рентабельності власного капіталу, за рахунок використання ефекту фінансового левериджу. Рівень якого вимірюється показником, що характеризує відносну зміну чистого прибутку при зміні валового доходу.

Література:

1. Богма О. С., Павлова А.С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / О. С. Богма, А. С. Павлова // Вісник запорізького національного університету. - №1(13), 2012 – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/eeco-1-2012/195-199.pdf>
2. Бердар М. М., Гелетій Т. Г. Управління формуванням фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / М. М. Бердар, Т. Г. Гелетій // Наукові праці НУХТ. – 2009 - №30. – с. 22-26. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2009_30_9
3. Горбатенко А.А. Особливості формування власних фінансових ресурсів підприємств в Україні // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди. – 2010. – Випуск №15/1. – С. 195-201.
4. Привалова Л.В. Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів [Електронний ресурс] / Л.В. Привалова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2012_1/Privalova.pdf

Омельченко Л. С., к.э.н., доцент
Лактионова О. Е., к.э.н., доцент
o.laktionova@inbox.ru

Мандра Н. Г., к.э.н., старший преподаватель
ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»

НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: АУТСОРСИНГОВЫЙ АСПЕКТ

Одним из основных приоритетов налоговой политики развитых стран является налоговое стимулирование развития предпринимательства, в т.ч. малого и среднего (МСБ). Малый и средний бизнес обеспечивает - быструю адаптацию к условиям хозяйствования; гибкость и оперативность в принятии решений; низкую потребность в первоначальном капитале; занятость населения и формирование среднего класса. Для развития малого и среднего бизнеса в Украине необходимо более активное внедрение налогового стимулирования со стороны государства.

Налоговое стимулирование получило широкое развитие для поддержки малого и среднего бизнеса в странах Европы.

В практике развитых стран к налоговому стимулированию относятся: упрощенная система ведения налогового учета, льготные налоговые режимы, налоговые каникулы, рассрочка или отсрочка уплаты налогов.

Зарубежный опыт свидетельствует, что налоговое стимулирование развития малого и среднего бизнеса повышает инвестиционную привлекательность страны. В этих целях органы государственной власти осуществляют целенаправленные действия по предоставлению налоговых льгот и других мер налогового характера по улучшению экономического и финансового положения отдельных категорий налогоплательщиков - МСБ.

Проблемы налогообложения занимают первое место (26%) среди самых острых проблем препятствующих развитию малого и среднего бизнеса, к которым относят: коррупцию, административные барьеры, недоступность кредитов, монополизм и затрудненный доступ к ресурсам, несовершенство законодательства, преступность, проблема кадров [1, 2]. Несмотря на существенные налоговые преференции, предоставленные для стимулирования МСБ в Украине, наблюдается неутешительный результирующий социально – экономический эффект. Сальдирующий финансовый результат деятельности предприятий МСБ, на протяжении последних лет отрицательный и имеет тенденцию к ухудшению. Уровень убыточности растет.

Следует отметить, что убыточная деятельность субъектов хозяйствования, отсутствие прибыли для пополнения собственных финансовых ресурсов привели к тому, что на оставшихся работающих предприятиях заемные

финансовые ресурсы превышают собственный капитал почти в четыре раза. Это не только не способствует развитию предприятий, но и угрожает социально-экономической безопасности на микро-, на макроуровнях и в целом государству.

Неэффективность налоговой системы Украины подтверждают и международные рейтинги. Так согласно рейтингу Paying Taxes 2017 (удобство уплаты налогов) Украина занимает 84 место, уступив лидерство Грузии - 22 место, Молдове - 31, Азербайджану - 40, Казахстану - 60 место [3].

Согласно Рейтингу Doing business 2017 (общая налоговая нагрузка) Украина занимает 80 место, уступив Грузии - 16 место, Казахстану - 36 место, Молдове - 44 место, Азербайджану – 65 [4].

Затраты на исполнение обязательных бухгалтерских и налоговых процедур, особенно субъектов МСБ в Украине, являются значительными [4]. В международной практике временные затраты на исполнение налоговых обязательств являются одним из показателей, характеризующих эффективность налоговой системы страны. Затраты времени на исполнение обязательных налоговых процедур в Украине согласно Paying Taxes 2013г. составляли 491 часов, при этом ведение налогового учета – 45 %; подготовка налоговых накладных-28%; подготовка отчетности - 12 %; оплата налогов и сборов – 5 %; анализ налогового законодательства-10 % [3].

В этих условиях инструментарием, повышающим эффективность организации учета и управления финансами, может стать финансовый аутсорсинг (F&A), который позволит снизить затраты на процесс организации учета и управления финансами клиентам услуг финансового аутсорсинга, в основном предприятиям МСБ.

В рамках проведенного исследования было выявлено, что предметом финансового аутсорсинга являются процессы управления финансами субъектов хозяйствования на договорной основе. При этом ведение бухгалтерского учета, составление финансовой отчетности рассматривается как создание информационной базы для эффективного финансового управления.

В субъектно-организационном аспекте процесс финансового аутсорсинга, распространяется на аутсорсера – организацию, оказывающую услуги F&A и клиентов – пользователей услуг F&A. Система налогообложения услуг финансового аутсорсинга включает два звена: субъекты, оказывающие услуги F&A-аутсорсеры и субъекты, -клиенты, пользователи услуг F&A.

Вначале 1990-х гг. в зарубежной практике услуги учета и управления финансами для стимулирования развития предприятий малого и среднего бизнеса стали оказываться на бюджетной основе центрами услуг финансового аутсорсинга. Появление таких аутсорсеров по оказанию услуг F&A в западной практике повышало активность предприятий МСБ и в целом регионов.

В зарубежных источниках сообщалось, что деятельность предприятий, особенно МСБ, в условиях рыночных отношений, должна быть направлена на удержание и завоевание определенного сегмента рынка, на достижение превосходства над конкурентами и с этой целью непрофильные функции и операции делегировались на сторону – аутсорсерам.

Обременение непрофильными функциями, неэффективное использование рыночной инфраструктуры и отсутствие развитой инфраструктуры по обслуживанию компаний уменьшало эффективность их деятельности, что явилось одной из причин развития аутсорсинговых финансовых услуг.

Применение услуг финансового аутсорсинга в практике предприятий МСБ Украины не наблюдается, как это принято в развитых странах Европы, США. Этому имеется множество причин.

Для развития финансового аутсорсинга в Украине, существует необходимость выделения деятельности по оказанию и использованию услуг F&A в Налоговом Кодексе Украины как деятельности, требующей льготного налогообложения.

Это позволит клиентам услуг F&A, в основном предприятиям МСБ, освободить себя от затрат на непрофильную деятельность по ведению учета и управлению финансами и сконцентрироваться на основной деятельности и стать конкурентоспособными. Это требует государственного стимулирования деятельности по оказанию и использованию услуг финансового аутсорсинга в целях обеспечения выхода из экономического, финансового кризиса и социально-экономической безопасности национальной экономики.

Литература:

1. Музыченко О. Налогообложение малого бизнеса в Украине. III Европейский Конгресс малых и средних предприятий. Польша, Катовице, 2013 г.
2. Самая острая проблема малого бизнеса. URL: https://yandex.ua/images/search?img_url=https:%3A.(Дата обращения 15.04.2017 г.)
3. Paying Taxes 2017. World Bank Group. www.PWC.com\ paying taxes. (Дата обращения 10.04.2017)
4. Исследование Всемирного банка: Введение бизнеса в 2017 году. \ Центр гуманитарных технологий. - 26.10.2017. URL: <https://gtmarket.\news/7312>

Полозенко О. А., студентка
*Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця*
olga.polozenko@verna.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством.

Актуальність досліджень досягнення оптимальної фінансової структури капіталу визначається тим, що структура капіталу можна розглядати як один з найскладніших і найважливіших етапів фінансового аналізу, до того ж вирішувати проблему оптимізації необхідно окремо для кожної компанії. В процесі формування капіталу підприємства слід дотримуватись найбільш ефективного його використання шляхом збільшення оборотності власного капіталу та підвищення його показника рентабельності. Прийти до раціональної структури капіталу можливо за допомогою методів оптимізації на основі показників оцінки структури капіталу, зокрема фінансового левериджу та середньозваженої оцінки вартості.

Метою дослідження є узагальнення методичних підходів до управління структурою капіталу. На сучасному етапі більша кількість економістів дотримується думки, що в понятті "структура капіталу" необхідно розглядати всі види як власного, так і позикового капіталу підприємства.

При цьому у складі власного капіталу слід звертати увагу не лише первинно інвестований обсяг (пайовий капітал, акціонерний, який бере участь у формуванні статутного капіталу підприємства), а й частку у вигляді деяких фондів та резервів, підприємства та нерозподілений прибуток. Тобто, для цього, позиковий капітал необхідно класифікувати за формами використання з урахуванням товарного кредиту, фінансового лізингу, кредиторської заборгованості та ін. Дане трактування поняття "структура капіталу" дає змогу значно розширити сферу практичного застосування цієї теоретичної концепції у фінансовій діяльності підприємства [1, с.37].

Враховуючи всі приведені положення можна дати таке визначення терміну «структура капіталу»: це співвідношення всіх форм власних і запозичених грошових коштів, які використовуються підприємством з метою фінансування активів. Автором виділено такі етапи оптимізації структури капіталу [4]:

1. Аналіз структури джерел формування капіталу і сформованого складу.
2. Знаходження основних факторів, які визначають склад і структуру джерел формування капіталу та їх оцінку. Розрахунки виконуються з використанням факторного і кореляційно-регресійного аналізу [1, с.37].
3. Оптимізація структури капіталу
4. Вибір критерію оптимальності структури капіталу, моделі оптимізації структури капіталу

5. Проведення розрахунків з оптимізації структури капіталу.

Критеріями оптимізації структури капіталу є: рівень рентабельності власного капіталу; середньозважена вартість капіталу; рівень ризику.

Метод оптимізації цільової структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності дає змогу знайти лише оптимальну величину ефекту фінансового важеля. Якщо використовувати тільки його, то інший аспект достатності власних засобів для нормального функціонування підприємства – його платоспроможність може бути трохи заниженою [5, с. 12].

Тобто, найбільш великий рівень ефекту фінансового важеля визначає зростання рентабельності власного капіталу і також, як правило, призводить до погіршення фінансового стану підприємства, тобто до зменшення умов платоспроможності і, як наслідок, до нестачі власних грошових коштів у підприємства. Для того, щоб фінансовий важіль позитивно впливав і на покращення показнику власного капіталу, і на фінансову стійкість, необхідним є і значення ефективного співвідношення між миттєво ліквідним і майновим забезпеченням зобов'язань підприємства, тобто необхідний розрахунок рівня фінансового важеля не тільки в структурі серед фінансування майна підприємства (тобто у фінансовій структурі капіталу), але і в структурі активів (майновій структурі підприємства) [3, с. 98].

Отже, підхід суміщеного ефекту двох критеріїв дає змогу сформувати найбільш оптимальну, щодо оптимуму цільову структуру капіталу підприємства. Тобто, за даним підходом: будуть конкретизовані послідовні кроки формування оптимальної цільової структури капіталу за критерієм збереження або забезпечення фінансової стійкості підприємства; здійснюватимуться прогнозні розрахунки рентабельності власного капіталу підприємства за різними варіантами залучення кредитних засобів при рекомендаційній сформованій фінансовій структурі капіталу.

Література:

1. Сучасний економічний аналіз і прогнозування (мікро- та макрорівень) : [навч. посіб.] / [А. В. Калина, М. Л. Конєва, В. О. Яценко]. – К. : МАУП, 2011. – 272 с.
2. Осипов П. В. Интегральный производственный потенциал пищевой промышленности. / П. В. Осипов. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2013. – 289 с.
3. Сиротяк Р. М. Методичні підходи до аналізу фінансового стану підприємства / Р. М. Сиротяк; Л. І. Сопільник. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2014. – 98 с.
4. Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npknty_e/2012_181-1/21.pdf

Пономарьова О. Б., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 ob-ponomarea@yandex.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Конкурентоспроможність суб'єкта полягає в його здатності створювати та реалізовувати переваги, за допомогою яких можна конкурувати та перемагати на відповідному ринку в певний проміжок часу.

Конкурентне середовище страхового ринку – це результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, а саме страхових компаній, що визначає відповідний рівень економічного суперництва і можливість впливу окремих економічних агентів на загальну ринкову ситуацію. Для того, щоб зберегти своє місце на ринку, страхові організації постійно мають звертатися до методів конкурентної боротьби, кінцевою умовою використання яких є забезпечення конкурентоспроможності.

Стан вітчизняного страхового ринку за період його існування можна охарактеризувати як слабо розвинутий, який характеризується пріоритетністю пропозиції над попитом, де попит формують та спонукають страховики, а споживачі в багатьох послугах не бачать надійного засобу захисту від економічних втрат. Рівень конкуренції та монополізації страхового ринку оцінюється за допомогою таких показників: коефіцієнт ринкової концентрації (монополізації) та коефіцієнт ринкової конкуренції [4].

Показники ринкової концентрації (монополізації) страхового ринку України за I півріччя 2016 року представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Концентрація страхового ринку України за I півріччя 2016 року

Перші (Тор)	страхування "Life"		страхування "non-Life"		
	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховальників
Тор 3	578,5	44,0	3 098,7	20,6	2
Тор 10	1 154,8	87,8	6 956,9	46,3	4
Тор 20	1 305,9	99,3	9 744,8	64,9	4
Тор 50	1 314,7	100,0	13 087,5	87,2	8
Тор 100	х	х	14 604,0	97,3	9
Тор 150	х	х	14 934,5	99,5	15
Всього разом	1 314,7	100,0	15 012,3	100,0	19

Варто зазначити, що антимонопольним законодавством встановлено ринкові частки, що підтверджували б наявність концентрації, та при

перевищенні яких виникла б потреба у контролі концентрації: 35 % для першої компанії, 50% для перших 3-х компаній та 70 % для перших 5-ти компаній [2].

За даними таблиці 1 робимо висновок, що частки страхових компаній на ринку не перевищують законодавчих норм. Незважаючи на значну кількість страхових компаній, фактично на страховому ринку України основну частку валових страхових премій – 97,3 % – акумулюють 100 СК "non-Life" (33,6 % всіх СК "non-Life") та 99,3 % – 20 СК "Life" (44,4% всіх СК "Life").

Ступінь концентрації страхового ринку можна визначити використовуючи індекс Герфіндаля – Гіршмана (ННІ), який показує вплив великих компаній на стан ринку і визначається як сума квадратів часток усіх компаній, що діють на ринку страхових послуг [3].

У I півріччі 2015 року по ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (ННІ) склав 1 002,00, по ринку ризикових видів страхування становив 207,85. В цілому по страховому ринку індекс Герфіндаля – Гіршмана склав 184,73. Щодо I півріччя 2016 року, то по ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (ННІ) склав 1 037,30, по ринку ризикових видів страхування становив 309,79. В цілому по страховому ринку індекс Герфіндаля – Гіршмана склав 268,63. Загалом, можна зробити висновок, що ситуація протягом 2015-2016 років на українському ринку страхових послуг залишалася стабільною, зміни були майже незначними.

Для підвищення конкурентоспроможності страхові компанії застосовують ряд методів. Перший метод, при якому страховик отримує конкурентну перевагу, це зниження тарифних ставок до оптимального рівня згідно зі структурою страхового портфеля. Іншим методом є розширення мережевої структури, яке супроводжується збільшенням представництв страховиків. Використання даного методу для встановлення конкурентних позицій страховика має на меті збільшити частку страхового ринку, яку займає кожна страхова компанія.

Таким чином, конкуренція є невід’ємною складовою функціонування будь-якого розвинутого ринку. Конкуренція на українському ринку страхових послуг сприяє формуванню ефективного конкурентного середовища як механізму, що у короткостроковій перспективі сприятиме економічному зростанню, а в довгостроковому – стане одним з вагомих чинників створення і функціонування соціально орієнтованої ринкової економіки.

Література:

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015-2016 рр. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://forinsurer.com/>
2. Мошенський С. З. Особливості функціонування страхових компаній на фінансовому ринку України / С. З. Мошенський // Страхування. – 2007. - № 9. – С. 23 – 29.
3. Нечипорук Л. В. Страховий ринок: закономірності становлення та розвитку в умовах глобалізації: монографія / Л. В. Нечипорук. – Х. : Право, 2010. – 280 с.
4. Гаманкова О. О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 10 (100). – С. 21-25.

Рибальченко Л. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
luda_r@ukr.net

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток ринку страхових послуг в Україні є найважливішим фактором становлення системи та підвищення рівня соціального захисту громадян, і одне із потужних джерел, накопичення коштів у розвиток національної економіки.

Страховання несе в собі стратегічну мету - задовольняти потреби споживачів у страховому захисті за допомогою страхових організацій, які акумулюють та ефективно використовують фінансові ресурси. В той же час, зібрані кошти виступають у ролі важливого механізму залучення інвестицій в різні сфери економіки держави.

Страховання сприяє економічному розвитку країни, стабільності в соціальній сфері, зменшує залежність матеріального та майнового стану від непередбачуваних подій та відображає рівень доходів населення.

Світовий досвід показує, що страхові компанії можуть акумулювати фінансові ресурси у декілька разів більше, ніж середні комерційні банки. Однак це відбувається тільки за певних економічних умов при високому рівні розвитку фінансового і, передусім, фондового ринку, при зростанні добробуту населення. Саме останній фактор, а також формування умов для збільшення прибутковості діяльності підприємств, формують передумови для розвитку страхового ринку.

Із розвитком страхування суттєве значення має нагляд та державне регулювання страхової діяльності. В державному секторі економіки потреба суб'єктів господарської діяльності у захисті своїх майнових інтересів та інтересів працівників від різноманітних ризиків щороку зростає.

Актуальність проблеми розвитку страхового ринку обумовлено необхідністю впровадження ефективної стратегічної політики щодо забезпечення страхової діяльності в Україні. Страховий ринок країни є інтегрованою складовою ринкової економіки, якому притаманні ті ж самі вади ринкового саморегулювання, що й економіці в цілому.

В державному секторі економіки потреба суб'єктів господарської діяльності у захисті своїх майнових інтересів та інтересів працівників від різноманітних ризиків щороку зростає. Держава зацікавлена у страховому захисті державного майна та підвищенні соціально-економічної захищеності громадян України. Тому для економічного зростання та стабілізації економіки необхідні суттєві зміни в механізмах державного регулювання страховою діяльністю в Україні.

Державний нагляд за страховою діяльністю дає змогу реалізувати всі функції державного регулювання щодо найважливіших завдань розвитку страхової діяльності як на стадії запобігання системного ризику так і на стадії стимулювання ефективності страхової системи, тобто забезпечення надійного та прибуткового функціонування страхового сектору шляхом

забезпечення платоспроможності страховиків та конкуренції на страховому ринку України [1].

Страховий ринок України у 2010-2016 роках зберіг тенденції щодо збільшення надходжень страхових платежів майже за всіма видами страхування. В структурі валових страхових платежів добровільне майнове страхування у 2016 році займало домінуюче положення, питома вага якого становила близько 57,5 % (в тому числі страхування фінансових ризиків 10,2 %), в той час, як питома вага інших видів добровільного страхування близько 10%, що вказує на високі темпи зростання страхових платежів за договорами добровільного майнового страхування [2, 3].

Розмір чистих страхових премій з видів інших, ніж страхування життя за 2016 рік (26463,9 млн.грн) збільшився на 18,4% у порівнянні з 2015 роком (22354,9 млн.грн) та на 42,3 % у порівнянні з 2014 роком.

Необхідно зазначити, що рівень чистих страхових виплат у 2016 році становив 32,3 % (у 2015 р – 34,0 %). Високий рівень чистих страхових виплат у 2016 році спостерігався за видами добровільного особистого страхування – 43,2 %, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 38,9 %, за видами добровільного майнового страхування – 35,8% (в тому числі зі страхування фінансових ризиків – 41,4 %).

У структурі чистих страхових виплат у 2016 році найбільша питома вага страхових виплат припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») 3707,5 млн.грн (43,3 %); медичне страхування 1339,9 млн.грн (15,7 %); страхування кредитів 1101,7 млн.грн. (12,9 %); страхування фінансових ризиків 822,8 млн.грн (9,6 %).

Проведене дослідження дало можливість виявити, що в Україні добровільні та обов'язкові види страхування ще нерозвинені у повному обсязі і мають низький рівень розвитку страхової діяльності. Тому для розвитку та стабілізації економіки країни, необхідні суттєві зміни в механізмах державного регулювання страховою діяльністю, наближених до адаптації світових стандартів, впровадженні новітніх технологій в галузі страхування, підвищення якості обслуговування в цій сфері, які призведуть до економічного розвитку економіки України.

Література:

1. Рибальченко Л.В. Фактори економічного розвитку України / Л.В. Рибальченко // Вісник ДДФА. – 2013. – №1(29). – С. 174 – 179.
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: [http:// www.nfp.gov.ua](http://www.nfp.gov.ua)
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://index.minfin.com.ua>

Серьогін С. С., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Євгенєва А. С., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
evgenevanastja94@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема інвестиційних ризиків сьогодні в Україні є однією з найважливіших та є актуальною. Інвестиційні ризики збільшуються через постійну зміну законодавчої бази та її недосконалість, нестабільний податковий режим, падіння курсу національної валюти, зменшення купівельної спроможності громадян через те, що у населення немає грошей на покупку товарів і купується в основному тільки те, без чого прожити неможливо, а саме недорогі продукти харчування. Так відбувається не тільки в Україні, але і в інших країнах, де ціни вище ніж заробляють громадяни.

Ризик є оцінкою потенційних втрат, які може зазнати банк, страхова компанія, пенсійний фонд, що здійснюють певну фінансову діяльність.

Інвестиційний ризик – це загроза або ймовірність недосягнення запланованих цілей інвестування, таких як прибуток або соціальний ефект, і отримання грошових збитків. Для того щоб вкладати гроші, інвесторам потрібно розуміти та визначати вплив інвестиційних ризиків на здійснення інвестиційної діяльності.

Управління інвестиційним ризиком підприємства являє собою сукупність принципів і методів реалізації інвестиційних рішень, пов'язаних зі зменшенням неузгодженості інвестиційних ресурсів за кількістю, якістю й за часом їхнього залучення. Основною метою даного управління є зберігання стійкого прогресивного розвитку підприємства в умовах постійно мінливого зовнішнього середовища [1].

Інвестиційна діяльність орієнтована на майбутнє, тому інвесторам потрібно розуміти з якими ризиками вони можуть зіштовхнутись.

Тесак О. В. визначає головні завдання щодо управління інвестиційними ризиками [3]:

- прогнозувати наявність негативних факторів, які впливають на динаміку інноваційного процесу;
- оцінювати вплив несприятливих факторів на інноваційну діяльність;
- розробити методи зменшення ризиків в інноваційних проектах;
- створити систему, щоб управляти ризиками в інноваційній діяльності.

Менеджери інноваційних проектів повинні реалізовувати цілі і завдання щодо управління інвестиційними ризиками. Зниження невизначеності результатів інноваційної діяльності можна досягти шляхом створенням бази даних про інноваційні проекти та накопиченням інформації про ступінь і якість їх реалізації.

На думку Майорова Т. В. при управлінні інвестиційними ризиками важливим є послідовність та ефективність напрямів та етапів її здійснення. Нею

виділено п'ять етапів, виконання яких дозволить уникнути втрат від настання ризикових подій [2]:

1) Найважливіший етап процесу управління інвестиційними ризиками є їхнє розпізнання. Вчасне виявлення інвестиційних ризиків дасть змогу прийняти обгрунтовані управлінські рішення, щодо мінімізації їх негативного впливу на ефективність здійснення інвестиційної діяльності інвестором.

2) Наступний етап процесу управління є аналіз розпізнаних інвестиційних ризиків. Він передбачає визначення ймовірності, що ця ризикова подія відбудеться та обсягу фінансових втрат при її настанні. Метою аналізу інвестиційних ризиків є збір та представлення необхідної інформації для прийняття управлінських рішень про доцільність інвестування та передбачення заходів щодо мінімізації можливих фінансових втрат.

3) На третьому розробляються заходи мінімізації ризику.

4) На четвертому етапі на основі результатів, які ми отримали відбувається оцінювання ймовірності настання ризикової події та за допомогою матриці вибору стратегії управління інвестиційними ризиками, інвестор приймає рішення щодо стратегії мінімізації ризику та в межах неї розробляє заходи, які необхідно здійснити, щоб мінімізувати інвестиційний ризик.

5) Останній завершальний етап - оцінка ефективності даного процесу. Головна мета даного етапу є визначення узгодженості між витратами, понесеними в процесі управління ризиками та отриманим результатом.

Таким чином, виявлення інвестиційних ризиків є однією з найголовніших проблем, що вимагає негайного вирішення. Ефективне управління інвестиційними ризиками допоможе виявити слабкі місця на початку реалізації інвестиційного проекту. Для того, щоб не було негативних результатів, інвесторам, перш за все, потрібно виявити інвестиційний ризик, проаналізувати наслідки від настання ризикової події та розробити ряд заходів, що допоможуть послабити вплив від реалізації інвестиційного ризику.

Література:

1. Глібчук В.М. Вплив інвестиційних ризиків на реалізацію проектів // Вісник Нац. університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Вид-во Нац.ун-ту«Львівська політехніка». – 2015. – № 606. – С. 263-270

2. Майорова Т. В. Сучасні аспекти дослідження змісту поняття «інвестиційний ризик» / Т. В. Майорова // Зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / Відп. ред. С. І. Дем'яненко. К.: КНЕУ, 2015. – Вип. 26 – С.159-169.

3. Тесак О. В. Аналіз ефективності управління ризиками взаємовідносин промислового підприємства із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища / О. В. Тесак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 5, Т. 1. – С. 163-166.

Тараненко В. Є., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Євгенєва А. С., доцент, студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
evgenevanastja94@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління оборотними активами підприємства є однією з найважливіших складових частин загальної системи управління фінансовою діяльністю. Від того, наскільки обґрунтований їх розмір, склад, структура залежить ефективність діяльності як підприємства, так і вітчизняної економіки в цілому. Саме управління цими активами, їх раціональне формування та ефективне використання обігових коштів є зумовлюють актуальність даної теми на сьогоднішній день. Для українських підприємств, які займаються вантажоперевезенням, так і для підприємств інших видів діяльності одним із факторів підвищення інвестиційного рівня є покращення їх управління.

Основною метою управління фінансовими ресурсами на підприємстві є їх оптимізація - вибір найкращої форми їхньої організації на підприємстві враховуючи умови і особливості здійснення його господарської діяльності [2].

В П(С)БО 2 зазначено, що оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу [3].

Оборотні кошти можуть забезпечити безперервність виробництва та збуту продукції, здійснення загального управління компанією, які використовуються у фінансовій діяльності. Їх риса – швидкість обороту.

На думку Матукової Г. І. для того, щоб підприємство ефективно проводило свою діяльність потрібно вирішити наступні завдання щодо управління оборотними активами:

- визначити необхідність і формування оптимальної кількості оборотних активів;
- правильно інвестувати гроші в оборотні кошти, які зможуть забезпечувати відновлення господарського циклу та створити умови для збільшення власних активів;
- оптимізувати склад власного та позикового капіталу формування оборотних активів;
- забезпечити фінансування дебіторської заборгованості та зменшення її оборотність;
- сформувати оптимальний обсяг запасів грошових активів, що забезпечить підтримку абсолютної ліквідності підприємства;
- забезпечити підвищення рентабельності оборотних активів.

У процесі розробки системи поліпшення управління оборотними активами формуються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх

приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу [1].

Існують різні шляхи поліпшення управління оборотними активами, їх етапи зображені на рис.1.

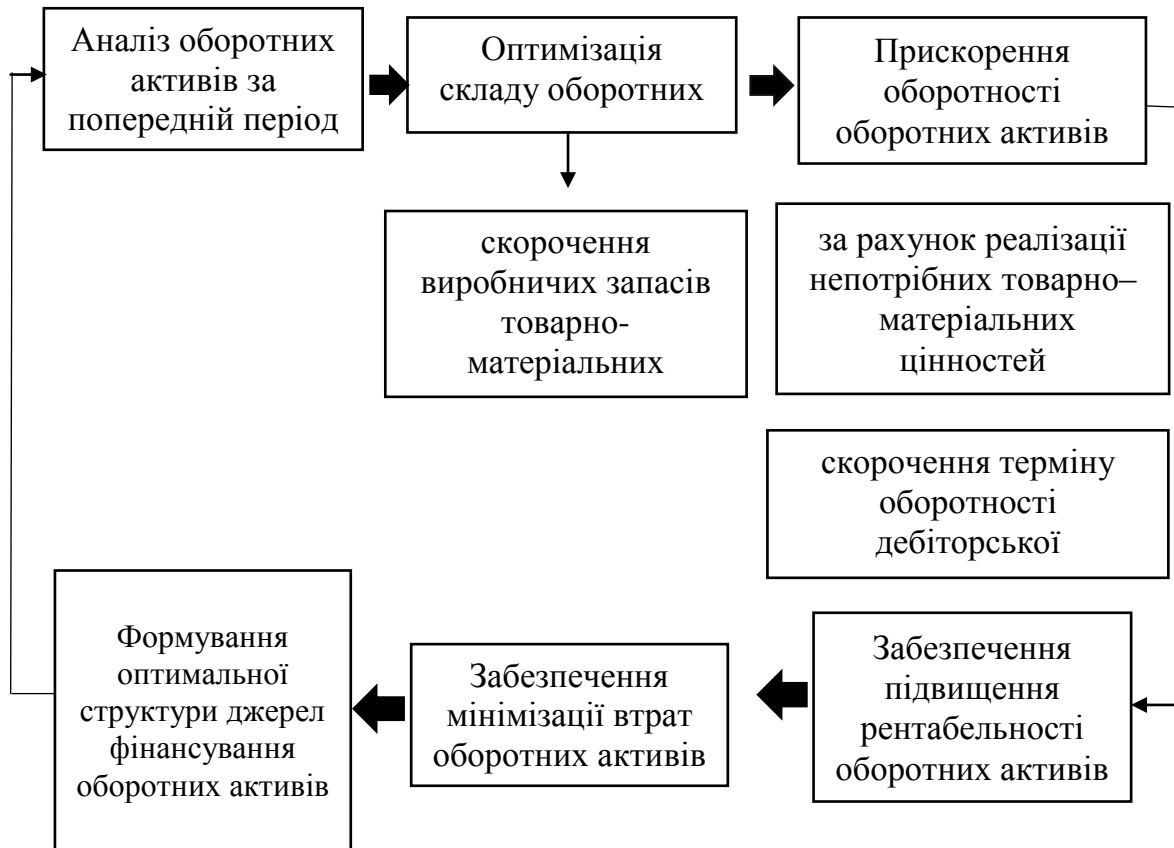

Рис.1 Етапи шляхів поліпшення управління оборотними активами

Таким чином, система управління оборотними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, оптимізації структури джерел їх фінансування. Поліпшення використання оборотних коштів дає ряд позитивних ефектів: виробництво продукції відбувається при менших витратах оборотних коштів; вивільняються матеріальні ресурси; прискорюється надходження в бюджет відрахувань від прибутку; поліпшується фінансове становище підприємства.

Література:

1. Матукова Г. І. Управління оборотним капіталом підприємства в умовах кризи. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2010_30/047_matukova.pdf.
2. Шило А. П. Управління оборотним капіталом підприємств / А. П. Шило // Фінанси України. – 2015. № 11. – С. 38– 41.
3. Янковська В. В. Економічна сутність оборотних активів підприємства/ URL: www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/wzbirnik/econom/1_16/36.pdf

Тараненко В. Є., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Животун А. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Sweet_berry_94@mail.ru

УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

На сьогоднішній день ми можемо спостерігати в економіці складні кризові процеси. В таких умовах дуже важливо шукати можливі резерви підвищення рентабельності, які дозволи б суб'єктам господарювання проводити ефективну діяльність. Висока вартість позикових коштів, значне знецінення вартості національної валюти, недостатній внутрішній ринок – усі ці фактори сприяють підвищенню актуальності дослідження аспектів управління рентабельністю підприємства з метою забезпечення його ефективної роботи.

Великий внесок у розгляд питання про управління рентабельністю підприємств України зробили такі письменники та науковці сучасності: О. В. Короткевич, А. І. Ковальчук, С. С. Свірідова та інші, в статтях яких детально проаналізовані теоретичні та практичні аспекти з управління рентабельністю підприємств, шляхи покращення цього показника.

Основною метою роботи є аналіз ефективності управління рентабельністю підприємства шляхом дослідження системи економічних та господарських методів функціонування організації.

Рентабельність підприємства є одним із основних показників, що розкривають ефективність роботи підприємства, який характеризує не тільки рівень віддачі активів, але і використання капіталу у процесі виробництва. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна порівнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку [3].

Рентабельність – це співвідношення прибутку з понесеними витратами (один із основних показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм власностей, який характеризує інтенсивність їх роботи) [4].

Якщо ж говорити про чинники, від яких залежить рівень економічної ефективності підприємств, то їх можна класифікувати за:

а) джерелами підвищення (зростання продуктивності праці, зниження фондомісткості і матеріаломісткості продукції, поліпшення використання матеріальних ресурсів);

б) напрямками покращення виробництва (науково-технічний прогрес, використання прогресивної технології, модернізація вже застарілого обладнання, автоматизація виробництва, запровадження методів методів і форм організації виробництва і праці);

в) місцем реалізації (внутрішні: впровадження нових технологій, модернізація обладнання, та зовнішні) [3].

Основна мета аналізу прибутку і рентабельності – виявлення і оцінка резервів зростання фінансових результатів та впровадження їх у виробництво.

Збільшення показників рентабельності підприємства значною мірою залежить від зростання чистого прибутку, який залишається в користуванні підприємством після сплати податків. Адже в умовах ринкової економіки чистий прибуток є основою економічного та соціального розвитку підприємства. Тому для підвищення рентабельності підприємства необхідно використати наступні методи:

По-перше, постійно збільшувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг; сприяти підвищенню продуктивності праці своїх працівників; зменшувати витрати на виробництво продукції, тим самим мати змогу зменшити її собівартість;

По-друге, брати до уваги увесь можливий потенціал задля максимального використання продукції та відповідно надання послуг;

По третє, під час організації цінової політики на підприємстві необхідно підходити кваліфіковано, зі знанням справи, оскільки на ринку діють у більшості випадків договірні ціни;

По-четверте, правильно будувати відносини з покупцями, постачальниками, та посередниками;

Також, не менш важливим методом є вміння не тільки отримати прибуток, але й вміти його надалі вкладати в ті проекти, що найкраще будуть окупатись, та зможуть принести прибуток підприємству у майбутньому [5].

Лише за умови системного підходу до управління рентабельністю на підприємстві керівництво зможе досягнути поставлених цілей, бажаних результатів у своїй діяльності, та дати поштовх для розвитку економіки в цілому.

Отже, рентабельність підприємства напряму залежить від його прибутку. Для одержання максимального прибутку підприємство повинне найбільше повно використовувати ресурси, що знаходяться в його розпорядженні, а також використовувати систему економічних та господарських методів функціонування організації.

Література:

1. Короткевич О. В. Рентабельність господарської діяльності підприємств. // Економіка і прогнозування. – 2008. – №3. – С. 61-69.
2. Ковальчук А. І. Рентабельність підприємства та шляхи його підвищення. //Економічні науки. – 2015. – №10. – С. 43-45.
3. Прибуток підприємства: поняття, суть, форми, роль і місце, визначення. URL: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/22299/
4. Суть рентабельності підприємства та її показники. URL: http://pidruchniki.com/sut_rentabelnosti_pidpriyemstva_pokazniki
5. Свірідова С. С. Оцінка факторів впливу на рентабельність підприємства / С. С. Свірідова, О. О. Пожар // Вісник ОНПУ. – 2014. – № 11. – С. 93-96.

Терещенко Т. Є., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
tereschenkote@gmail.com

Гончак О. О., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
alex.gonchak@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИКА

Питання управління грошовими коштами суб'єктів господарювання завжди було актуальним, але особливо гостро воно постало в часи фінансово-економічних криз. Мінливість зовнішнього економічного середовища, що обумовлює динаміку економічних процесів, лише підсилює роль управління грошовими коштами в системі фінансового менеджменту підприємств і страхових компаній.

Важливість дослідження проблеми формування та управління грошових потоків обумовлюється тим, що платоспроможність та ліквідність страхової компанії, безпосередньо залежать від її здатності своєчасно та в необхідному обсязі генерувати грошові кошти, а це, в свою чергу, забезпечує ще й фінансову стійкість та надійність страховика на довгострокову перспективу.

Тема управління грошовими коштами страхових організацій ще недостатньо глибоко досліджена. Серед українських і російських авторів цією проблемою займалися Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. Д. Заруба, Н. М. Нікуліна, Л. А. Орланюк-Малицька, С. С. Осадець, В. А. Сухов, Т. А. Федорова, А. К. Шихов. Комплексних досліджень із вказаної проблематики не проводилося, що обумовлює наукову новизну теми управління грошовими потоками страхової компанії [1].

Діяльність страхової компанії принципово відрізняється від інших видів підприємництва та відповідно фінансові ресурси страховиків мають більш складну організацію. Поясненням цього є те, що страхувальники фактично авансують діяльність страховика, оскільки попередньо сплачується страховий внесок, а реалізація страхового продукту здійснюється через деякий проміжок часу або взагалі не відбувається в разі ненастання страхового випадку. Виходячи з цього, страхові компанії спочатку залучають грошові ресурси, а вже потім використовують акумульовані кошти, що принципово відрізняє їх від суб'єктів господарювання реального сектору економіки [2].

Страхова компанія, як і будь-який інший суб'єкт господарювання, формує грошові потоки від операційної (страхової), інвестиційної та фінансової діяльності. Виступаючи в ролі фінансових посередників, вони забезпечують кругообіг фінансових ресурсів між економічними суб'єктами, які функціонують на ринку.

Ефективне управління грошовими потоками призводить до підвищення рівня фінансової гнучкості страхового бізнесу, що виражається в: поліпшенні оперативного управління з точки зору збалансованості надходження і

витрачання грошових коштів; зростанні обсягу продажів і мінімізації витрат на реалізацію страхової продукції за рахунок оперативного маневрування ресурсами страхової організації; підвищенні маневрування позиковим капіталом; підвищенні ліквідності балансу страховика; вивільненні фінансових ресурсів для інвестування їх у більш дохідні фінансові інструменти при невисоких витратах на їх обслуговування; створенні бази для оцінки ефективності роботи центрів фінансової відповідальності; поліпшенні управління страховими резервами; скороченні витрат на відсотки за зобов'язаннями страховика [3].

Треба вказати на прямий зв'язок між забезпеченням ефективного управління грошовими коштами та ліквідністю страхової компанії. Ліквідність страховика можна визначити як здатність страхової компанії швидко розраховуватися за своїми терміновими страховими і нестраховими зобов'язаннями за рахунок наявних у неї грошових коштів та їх еквівалентів.

Отже, постає потреба в пошуку варіантів управління грошовими коштами з використанням тих можливостей, що надає вітчизняний фінансовий ринок, але спочатку необхідно встановити основні фактори, що впливають на цей процес. На процес управління грошовими коштами страховика визначальний вплив має сфера його діяльності – страхування життя чи страхування інше, ніж страхування життя [2].

До зовнішніх факторів, що впливають на формування грошових потоків у страховому бізнесі відносяться: кон'юнктура ринку страхових послуг; кон'юнктура фондового ринку; чинна система оподаткування для страхових організацій; діюча практика кредитування покупців страхових продуктів; діюча система проведення розрахункових операцій; доступність позикового капіталу.

Внутрішні чинники, що впливають на формування грошових потоків у страховому бізнесі такі: 1. Життєвий цикл страхового бізнесу. 2. Тривалість операційного циклу. 3. Сезонність реалізації страхової продукції. 4. Інвестиційна політика в страховій організації. 5. Тарифна політика страхової організації. 6. Андеррайтингова політика у страховому бізнесі. 7. Рівень операційного левериджу. 8. Менталітет власників і фінансових менеджерів страхової організації [3].

Основною проблемою в управлінні грошовими коштами, яка стоїть перед західними страховими компаніями, є розподіл їх на грошові кошти та поточні фінансові інвестиції. Грошові кошти забезпечують ліквідність, а поточні фінансові інвестиції надають компанії можливість отримувати додатковий інвестиційний прибуток. Саме в русло вирішення цих питань спрямована переважна більшість моделей управління [2].

Але сучасні моделі управління грошовими коштами мало підходять до застосування їх у вітчизняних страхових компаніях. У переважній більшості страхових компаній коливання показника відношення страхових виплат до страхових премій є суттєвим, що практично унеможливує застосування даної моделі в практиці.

На сучасному етапі розвитку страхового ринку України переважна більшість страховиків не мають чітко виважених методів і прийомів управління грошовими коштами. На це є декілька причин: в Україні певною мірою не працює фондовий ринок, принаймні на ньому дуже мало фінансових інструментів, які надавали б можливість забезпечувати миттєву ліквідність без фінансових втрат; досі не розроблено нормативів ліквідності для страхових компаній і цей напрямок є дуже перспективним для проведення подальших досліджень; управління грошовими коштами страховиків має будуватися з урахуванням періодичності виникнення фінансово-економічних криз.

Успішне функціонування системи управління грошовими коштами страхових компаній багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення. Управління грошовими коштами має покладатися на фінансовий відділ, або (якщо страхова компанія є великою) на створене при фінансовому відділі казначейство. Головною метою є підтримка ліквідності на постійно високому рівні. Як вже зазначалося, управління грошовими коштами страхових компаній значною мірою залежить від правильності проведених актуарних розрахунків, ситуації на фінансовому ринку і в економіці країни в цілому [2].

В якості основних напрямків управління грошовими потоками страхових компаній повинні стати: управління витратами на ведення справи, управління дебіторською заборгованістю та управління грошовим потоком від інвестиційних операцій. Управління витратами на ведення справи передбачає скорочення аквізичних витрат, пропозиція та реалізація клієнтам гами страхових продуктів, розвиток крос-продажів.

Управління дебіторською заборгованістю має бути направлено, в першу чергу, на перегляд умов розстрочок платежу. Необхідний облік та аналіз дебіторської заборгованості, що сформувався, виявлення рівня, термінів і причин виникнення прострочення платежів. Управління грошовим потоком від інвестиційної діяльності передбачає перегляд напрямків вкладення ресурсів з метою вибору більш дохідних.

Отже, реалізація зазначених напрямків управління грошовими потоками страховика дозволить поповнити оборотні кошти страхової компанії, знизити необхідність у залученні додаткових кредитних ресурсів, збільшити сукупний чистий потік грошових коштів й підвищити його ліквідність, що в підсумку буде сприяти зростанню прибутку страховика.

Література:

1. Супрун А. Управління грошовими коштами страхових компаній у кризовому та посткризовому періодах. URL: http://econa.at.ua/Vypusk_7/suprun.pdf
2. Бойко А.О. Теоретичні положення щодо організації грошових потоків страхової компанії та оцінка їх ефективності. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9498/1/Boyko.4.1.pdf>
3. Терещенко Т.Є. Оптимізація грошових потоків страхової організації. URL: <http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?p=7351>

Терещенко Т. Є., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 tereschenkote@gmail.com

Охрій Т. О., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 timur-okhrijj@rambler.ru

ВПЛИВ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ЯКІСТЬ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ

У сучасних умовах перестраховування відіграє важливу роль у формуванні страхового портфелю страхової компанії. Перекладаючи страхові ризики на перестраховиків за певну плату, страхові компанії можуть продовжувати стабільно та ефективно здійснювати власну діяльність, не припиняючи її, а також належним чином виконувати прийняті на себе зобов'язання.

Застосовуючи перестраховування, страхові компанії:

- зменшують розмір технічного ризику, тобто ймовірності відхилення фактичного рівня сукупних страхових виплат від рівня, що прогнозується страховиком (недостатність коштів страховика для виконання зобов'язань за договорами страхування);

- беруть на себе частину ризиків страховика, зменшуючи його відповідальність й тим самим перетворюючи непередбачені, змінні витрати в постійні;

- збільшують ємність страховика стосовно можливості підписання ризиків [1].

Крім того, процес перестраховування дає впевненість страхувальникові у своєчасному відшкодуванні збитків, оскільки страховик, який перестраховує взяті на себе ризики, створює додаткові гарантії своєї фінансової стійкості. У випадку коли компанія, ще розвивається і не бере на себе значних ризиків, у неї немає необхідності їх перестраховувати.

За останніми статистичними даними Нацкомфінпослуг зрозуміло, що обсяги перестраховування зростають. Операції вихідного перестраховування за 2016 рік зросли на 27,8 % з 9 911,3 млн грн до 12 668,7 млн грн за рахунок збільшення на 1 325,3 млн. грн. обсягів перестраховування в середині країни та збільшення на 1 432,1 млн. грн. операцій з перестраховування із страховиками-нерезидентами [2].

Більшу частку серед видів страхування станом на 31.12.2016 р. займають страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) (27,5 %), страхування майна (17,9 %), страхування фінансових ризиків (15,9 %) [2].

Розвиток перестраховування в Україні показує покращення страхового ринку, однак водночас скорочення страхових компаній свідчить про неправильний розрахунок ризиків, недостатню увагу фінансовій безпеці та неефективне використання переваг перестраховування.

Розглядаючи особливості впливу перестраховування на діяльність страхової компанії, а саме підвищення якісного рівня (збалансованості) страхового портфеля, необхідно зазначити параметри, що підлягають корегуванню в наслідок проведення даних операцій.

Так, по-перше, перестраховування впливає на асортимент видів страхування, що знаходяться в портфелі страховика; ймовірність настання страхових подій; розмір власного утримання ризику; обсяг отриманих премій та термін виконання договорів. По-друге, можливість впливу операцій перестраховування на перераховані параметри надає можливість менеджменту страхової компанії здійснювати управлінські заходи щодо досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та доходністю як кожного виду страхування окремо, так і страхового портфелю, в цілому [3].

Аналіз переваг та недоліків пропорційних і непропорційних видів перестраховування дає можливість для створення системи оптимального захисту портфеля страхової компанії виділити три рівні:

- нижній рівень – перестраховування по кожному договору;
- середній рівень – перестраховування по кожному виду страхування;
- верхній рівень – перестраховування портфеля страхової компанії [4].

На першому нижньому рівні ефективними методами перестраховування є квотні договори, ексцеденту сум та їх комбінації, які дозволяють уникнути великих виплат за одним договором.

Управління перестраховуванням на середньому рівні забезпечує захист за окремим видом страхування, однак, можлива ситуація, коли страхові події настають масово за кількома видами страхування. В такому випадку страховій компанії загрожує розорення, тому необхідно здійснювати перестраховування страхового портфелю. Отже, в сучасних умовах, коли страхові компанії зазнають втрат і значних ризиків через погіршення економічної ситуації в країні, страховикам доцільно застосовувати перестраховування різноманітних видів, аби максимально вплинути на формування якісного страхового портфелю компанії.

Література:

1. Козьменко О.В. Аналіз структури ринку перестраховування в Україні, перестраховування екологічних ризиків / О. В. Козьменко // Фінанси, облік і аудит: збірник наукових праць. – 2009. – № 13. – С. 62-69.
2. Офіційний сайт Нацкомфінпослуг / Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf
3. Кузьменко О.Г. Управління страховим портфелем компанії в процесі трансформації фінансового ринку: Авт. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н. Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / О.Г. Кузьменко. – Суми, 2016. – 23 с.
4. Міненко О.С. Дослідження видів перестраховування та розробка системи оптимального перестрахового захисту портфеля страхової компанії / О.С. Міненко, А.Т. Хазієва // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ". Сер. : Системний аналіз, управління та інформаційні технології. – 2013. – № 62. – С. 125-129.

Тростенюк Т. М., аспірант
Житомирський державний технологічний університет
tania_shapoval@mail.ru

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наразі спостерігається значне погіршення соціально-економічного розвитку сходу України, що спричинене військовим конфліктом. Під час збройного конфлікту східні регіони зазнали значних втрат як соціального, так і економічного характеру, що в свою чергу впливає і на соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Виникнення кризової ситуації потребує негайного державного втручання у вигляді фінансової допомоги та державного фінансового забезпечення з метою відновлення економіки та покращення соціального рівня населення. Для більш кращого розуміння, в чому саме повинна заключатися державна підтримка, розглянемо сутність поняття “фінансове забезпечення”.

Такі автори як Близнюк О. П., Лачкова Л. І. та Оспіщев В. І. розуміють під фінансовим забезпеченням основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, який регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись в трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [10, с. 59].

Бондаренко В. Л. вважає, що фінансове забезпечення розвитку міста – це гарантоване певними заходами привласнення та використання вартостей у грошовій формі місцевими органами влади для соціально-економічного розвитку міст [1, с. 6].

На думку Я. Будзуган, фінансове забезпечення – метод фінансового механізму, з допомогою якого формують і використовують фонди коштів і який характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства [2].

Міщук О. В. розуміє під фінансовим забезпеченням комплекс заходів по забезпеченню економічного зростання фінансовими ресурсами через методи та форми, способи фінансування. Головним завданням системи фінансового забезпечення буде фінансування інвестиційних та інноваційних процесів з метою формування та реалізації нової моделі економічного зростання [5, с. 9].

Опарін В. М. стверджує, що фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [6, с. 56].

Фінансове забезпечення, на думку Панасюк Л.В., це сукупність заходів по акумуляції, розподілу та використанню фінансових ресурсів з метою створення умов, що сприяють ефективному здійсненню економічних процесів на відповідній території, реалізації запланованих соціальних програм та запобіганню і усуненню порушень при використанні фінансових ресурсів, тобто зроблено акцент на необхідності поєднання ефективності мобілізації фінансових ресурсів і контролю за їх використанням [7, с. 7].

Погрішук Г. Б. вважає, що при визначенні фінансового забезпечення доцільно врахувати такі складові як: мета, завдання, функції, методи, джерела, обсяги фінансових ресурсів, а також діяльність як держави, так і суб'єктів господарювання, що пов'язана з мобілізацією і використанням цих ресурсів [8, с. 42].

Родіонова В. М., під фінансовим забезпеченням розуміє покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою. Формами фінансового забезпечення виділяє самофінансування, кредитування й державне фінансування, а інструментами механізму фінансового забезпечення склад і структуру його джерел [9, С. 35-42].

З проведеного дослідження, стає очевидним те, що велика кількість науковців розглядали сутність поняття фінансового забезпечення. Вважаємо за доцільне навести найбільш повне визначення, яке надає О. Л. Щербакова: “фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку міста – це сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію наявних та виявлення і залучення потенційних фінансових ресурсів суб'єктів управління розвитком міста (місцевої влади, держави, суб'єктів господарювання, місцевої громади), а також ресурсів зовнішніх інвесторів та формування шляхом їх об'єднання фінансової основи для здійснення економічних процесів на відповідній території, реалізації запланованих соціальних програм, проектів, підтримки стабільного функціонування інфраструктури міста та вдосконалення міського життєвого середовища” [11, с. 7].

В науковій літературі існує багато підходів до визначення поняття “фінансове забезпечення”, однак, ніхто з авторів не розглядає державне фінансове забезпечення як складову механізму економічної реабілітації територій, які постраждали внаслідок збройних конфліктів, саме це підвищує актуальність нашого дослідження.

Дослідивши ряд наукової літератури та проаналізувавши вищенаведені поняття, пропонуємо власний підхід до визначення “державне фінансове забезпечення” в наступному контексті: це головний елемент механізму економічної реабілітації постраждалих територій, який передбачає обмежене в кількості та часовому просторі, цільове використання фінансових ресурсів загального та спеціального фондів державного бюджету, з метою відновлення соціально-економічного розвитку територій, що постраждали внаслідок збройних конфліктів, та покращання економіки держави в цілому.

На даному етапі розвитку, урядом було зроблено значні кроки в допомозі східним регіонам, які постраждали та страждають досі в наслідок бойових дій. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 892-р від 31 серпня 2016 року було схвалено Концепцію Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України.

Метою програми є відновлення та розбудова миру у східних регіонах України, що передбачає стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад для підвищення якості життя населення через зміцнення їх спроможності та соціальної стійкості, стимулювання економічної активності [4].

В даній програмі запропоновано подолання проблеми соціально-економічного розвитку, за допомогою Концепції сталого розвитку, яка базується на взаємодії та тісному взаємозв'язку соціальної, економічної та екологічної складових. Суть концепції – одночасний розвиток трьох складових стійкого розвитку, тобто зростання економіки з одночасним покращенням екологічної ситуації та вирішенням соціальних питань [3, с. 27].

Фінансове забезпечення Програми здійснюється за рахунок коштів, що передбачаються у державному бюджеті на відповідний рік, коштів місцевих бюджетів, а також за рахунок міжнародної фінансової і технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством [4].

Оскільки кошти будуть використовуватись з державного бюджету, це потребує підвищення контролю за ефективністю використання цих коштів та розробки механізму державного фінансового забезпечення постраждалих територій, що і буде одним з векторів подальших наших досліджень.

Література:

1. Бондаренко В. Л. Оцінка ефективності та збалансованості фінансового забезпечення розвитку міста / В. Л. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 10. – С. 6-68.
2. Будзуган Я. Поняття, принципи, форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні [Електронний ресурс] / Я. Будзуган // Віче. – К., 2008. – № 5. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/960>
3. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності: теорія та методологія: дис. докт. екон. наук: 08.00.09 / І. В. Замула. – Житомир, 2010. – 360 с.
4. Концепція Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України № 892-р від 31.08.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80>.
5. Міщук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О. В. Міщук // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – №2. – С. 9-12.
6. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): [навч. посіб.] / В. М. Опарін. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
7. Панасюк Л. В. Фінансові ресурси місцевих органів влади: автореф. дис. к.е.н.: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Л. В. Панасюк. – Ірпінь, 2009. – 20 с.
8. Погріщук Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Г. Б. Погріщук. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
9. Финансы / В. М. Родионова, В. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко [и др.] ; под ред. В. М. Родионовой. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 432 с.
10. Фінанси: [навч. посіб.] / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев [та ін.] / за ред. І. В. Оспіщева. – К. : Знання, 2006. – 415 с.
11. Щербакова О. Л. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку монофункціонального міста : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування. / О. Л. Щербакова. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.

Туболец І. І., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
irina_tubolec@mail.ru

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку інноваційна діяльність є одним із важливих факторів загального прогресу, а також джерелом, що дозволяє окремим суб'єктам господарювання у процесі суперництва досягати кращих результатів, забезпечує населення необхідними товарами і послугами високої якості. Для керівників підприємств набуває актуальності розвиток вмінь і навичок щодо пристосування до мінливого зовнішнього середовища, коли особливу роль відіграє впровадження нових способів і прийомів управління, а також вдосконалення технологій для створення принципово нових товарів і послуг.

Сутність інноваційної діяльності відображається у комплексі практичних дій на рівні суб'єкта господарювання, спрямованих на використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення існуючих виробів, технологій, виробничих процесів, методів управління тощо.

Інноваційна діяльність може забезпечити використання у процесі виробництва новітніх технологій, розроблення та створення продуктів, які мають властивості, що відрізняють їх від аналогів та приваблюють споживачів. Інноваційний тип розвитку може бути запорукою економічної безпеки країни. Для здійснення стратегії інноваційного розвитку необхідно ефективно використовувати науково-технічний, виробничий та кадровий потенціал, що є запорукою конкурентних переваг країни. Досвід економічно розвинутих країн переконливо свідчить, що в сучасних умовах зазначені економічні параметри вирішальним чином залежать від масштабів та якісного рівня інвестиційної діяльності, структурно-технологічних змін на основі інновацій.

Інновації здійснюються під впливом інституційних, економічних, технологічних та організаційних факторів. Їх оптимальне поєднання створює умови для ефективного впровадження і використання нововведень. Основними складовими сучасної парадигми науково-технічного розвитку стають: зростаюча взаємозалежність між ринками капіталу і новими технологіями, швидкий розвиток інноваційної економіки, посилення соціальної орієнтації нових технологій, глобальний характер створення і використання знань, технологій, продуктів, послуг.

Науково-технічний прогрес на думку багатьох дослідників має тісний зв'язок із дефініцією «інноваційний процес». Вдосконалення техніки, засобів виробництва, поліпшення умов праці впливає на економічний прогрес країни. Інноваційний процес охоплює відносини, які виникають під час виробництва продукції із застосуванням новітніх технологій, обміну та споживання цієї продукції.

Під інноваційною діяльністю більшість науковців вважає діяльність, що пов'язана з розробкою, підготовкою, впровадженням, використанням та комерціалізацією інновацій у сфері суспільного виробництва з метою отримання нової або вдосконаленої продукції, надання інноваційних робіт, послуг, а також підвищення техніко-технологічних показників відповідної господарської діяльності та виробничого процесу [2, с. 21].

Досліджуючи інноваційну діяльність промислових підприємств зазначимо, що станом на 2015 рік в Україні інноваційною діяльністю займалися 824 підприємства, що на 51,21 % нижче за аналогічний показник 2014 року.

Серед регіонів вищою за середню в Україні частка інноваційно-активних підприємств була в Миколаївській, Харківській, Кіровоградській, Івано-Франківській, Запорізькій, Херсонській, Сумській, Одеській, Львівській, Тернопільській областях.

У розрізі видів економічної діяльності слід виокремити підприємства з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (47,5 %), комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (37,5 %), автотранспортних засобів, причепів, і напівпричепів (38,2 %), інших транспортних засобів (36,1 %), підприємства з добування металевих руд (36,1 %), коксу та продуктів нафтоперероблення (28,6 %), електричного устаткування (28,2%).

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 13427,0 млн грн (або 97,2% загального обсягу витрат на інновації). Кошти державного бюджету отримали 11 підприємств, місцевих бюджетів – 15, загальний обсяг яких становив 589,8 млн грн (0,7 %); кошти вітчизняних інвесторів отримали 9 підприємств, іноземних – 6, загалом їхній обсяг становив 132,9 млн грн (1,9 %); кредитами скористалося 11 підприємств, обсяг яких становив 113,7 млн грн (0,8 %) [1].

Сучасний стан створення матеріальних благ та послуг потребує використання значних фінансових ресурсів для виробництва нових речовин, товарів, технічних систем, надання послуг, які відрізняються від вже існуючих. Враховуючи посилення конкуренції, для окремих підприємств вирішення питань, пов'язаних з пошуком вільних коштів є складним завданням. Водночас саме інноваційна складова є головним джерелом суспільного прогресу.

Отже, з метою отримання конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках необхідно активно використовувати новітні технології, які дозволяють створювати продукцію, що відповідає новим стандартам якості.

Література:

1. Державна Служба Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.org/uk>
2. Катигрובה О. В. Інноваційний розвиток економіки України в умовах глобалізації / О.В. Катигрובה // Науковий Вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія “Економічні науки” – 2007. – № 1 (21). – С. 21-24.

Туболец К. Г., к.е.н., старший викладач
*Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет*
hl_dbd@mail.ru

ОЦІНКА ТА ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВИМИ ПОСЛУГАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Для більшості українських виробників виникає ризик послаблення своїх позицій внаслідок напруженої конкурентної боротьби. У разі, якщо підприємство не витримає такого протистояння, прихильність споживача може з часом зникати, а це в свою чергу призведе до зниження обсягів виробництва і навіть до скорочення кількості вітчизняних підприємств на ринку.

Загострення конкуренції визначило актуальність підвищення конкурентних переваг підприємства в сучасних умовах розвитку з метою забезпечення їх конкурентоспроможності. Для визначення потенційних конкурентних переваг можна здійснити оцінку потенціалу підприємства і зокрема маркетингового потенціалу. До того ж оцінка ті формування маркетингового потенціалу є важливим елементом комплексної системи оцінки маркетингових послуг. Адже до маркетингових послуг належать формування асортименту продукції, розміщення продукції в місцях продажу та інше.

Актуальність вивчення питань, пов'язаних з оцінкою і розвитком управління маркетинговим потенціалом господарюючих суб'єктів обґрунтовується необхідністю виявлення негативних тенденцій розвитку підприємств з метою усунення та пошуку резервів для забезпечення їх конкурентоспроможності.

На нашу думку, важливим є те, що конкурентоспроможність підприємств залежить від різноманітних чинників таких як: частка ринку підприємства; різноманітність асортименту продукції; якість вироблених товарів; легкість доступу на ринок; вигідність каналів розподілу; економічна ефективність; інвестиційна привабливість та інші [23, 25].

Сьогодні існує багато джерел, які містять інформацію про зміст терміну "потенціал підприємства", а питанням формування та розвитку маркетингового потенціалу присвячено поки що не так багато праць науковців [1, 2, 3].

На думку такого дослідника як Олексюк О.А. маркетинговий потенціал означає комплекс взаємопов'язаних внутрішніх умов та зовнішніх перспектив, необхідних для задоволення бажань, запитів споживачів та отримання максимально можливих прибутків [3, с.12].

Мажинський Р.В. визначає даний термін як сукупний потенціал маркетингових ресурсів та сукупний потенціал маркетингових зусиль підприємства, ефективне використання якого забезпечить досягнення корпоративних цілей [2, с. 198].

На основі результатів, отриманих після проведення оцінки маркетингового потенціалу, розробляють заходи, що підвищують конкурентні переваги та знижують негативні моменти у функціонуванні підприємств.

Пошуки, проведені дослідниками для визначення методики оцінки маркетингового потенціалу, надали можливість запропонувати методичний підхід який відповідає умовам діяльності підприємств з виробництва сільськогосподарської продукції. Застосовуючи методику Бакланової В.І., яка базується на розрахунку комплексного індексу, який визначається поетапно, виходячи з наявних статистичних даних. [1, с. 80]. Досліджувані показники вимірюються різними одиницями, то кожній з них присвоюється індекс вагомості, після чого розраховується зведений (комплексний) індекс.

В цілому методика оцінки маркетингового потенціалу складається з декількох етапів. Перший етап передбачає визначення показників, значення яких пов'язані з кількісною оцінкою маркетингового потенціалу. До них включають наступні: рентабельність продажу, товарність продукції, трудомісткість виробництва, зарплатоємність продукції.

На нашу думку, існує зв'язок критеріїв комплексу маркетингу з показниками результативності виробництва та перероблення сільськогосподарської продукції, а саме: товар – урожайність, ціна – рентабельність продукції, рентабельність продажу, просування – рівень товарності, місце – канали збуту.

Отже, оцінку та формування маркетингового потенціалу представлено не лише як елемент комплексної системи оцінки управління маркетинговими послугами, але і як основу для здійснення аналізу щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Розуміння маркетингового потенціалу подано у якості проведення ефективних маркетингових заходів у сфері формування асортименту продукції та забезпечення належної якості; політики цін; політики організації та управління рухом продукції до споживача; розміщення продукції в місцях продажу.

Проаналізувавши та узагальнивши теоретичні положення дослідників з приводу сутності маркетингового потенціалу, зробимо висновок про те, що його слід розуміти як складову загального потенціалу підприємства або ринкового потенціалу, який характеризує всі відносини підприємства з ринковим середовищем.

Література:

1. Бакланова В. И. Функциональный подход к управлению маркетингом зерна / В. И. Бакланова // Молодой ученый. – 2009. – №11. –С. 80-82.
2. Мажинський Р. В. Маркетинговий потенціал підприємства / Р.В. Мажинський // Торгівля і ринок України. Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування. Випуск 13. Том II. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2003. – с.196-203.
3. Олексюк О. А. Маркетинговий потенціал підприємств цементної промисловості України / О. А. Олексюк // Маркетинг в Україні. – Київ: Українська асоціація маркетингу, 2001. – № 4. – С. 12.

Фоміних В. І., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
vifominykh@mail.ru

ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ, ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ВИРОБНИЦТВА

Лізинг активно впливає на розміри інвестицій в країні, відкриває можливість розвивати технології. Провідні іноземні лізингові компанії пристосовуються до реальних потреб сучасної економіки, впроваджуючи новітні форми та методи надання лізингових операцій та розширюючи можливі сфери застосування. В українській економіці лізинг, на жаль, не займає належного місця і вітчизняні підприємства не можуть використовувати його потенціал.

В умовах ринкових відносин у країнах з розвинутою економікою інвестиційні потреби господарства не можуть повною мірою задовольнятися за рахунок традиційних каналів фінансування, якими є бюджетні кошти, власні засоби підприємств, довгостроковий банківський кредит та інші джерела. У цьому значенні лізинг стає доповненням до традиційних джерел засобів для задоволення інвестиційних потреб. Лізингові операції і їх роль при фінансуванні інвестиційної діяльності підприємств підвищується з кожним роком. Насамперед лізинг — це форма інвестування, один з каналів надходження засобів до підприємств. Тому саме лізинг можна розглядати як один з найдієвіших способів виходу з кризи. Ось чому глибоке наукове опрацювання інвестиційних можливостей лізингових операцій в сучасних умовах розвитку економіки, розробка практичних і теоретичних основ їх розвитку і впливу на стан інвестиційного потенціалу країни є актуальною і практично важливою задачею.

Лізинг є важливим джерелом середньострокового і довгострокового фінансування основних засобів підприємств як у країнах з перехідною економікою, так і в розвинутих країнах. Для України його актуальність обумовлена тим, що за офіційними даними Держкомстату більше 70 % основних засобів усіх підприємств країни є застарілими. Так, рівень спрацювання техніки, обладнання, транспортних засобів і інших активів в Україні становить 80 - 90 % [1]. Вони вже не забезпечують ефективного та інтенсивного виробництва, а це відповідно призводить до великих виробничих витрат і високої собівартості продукції, що у свою чергу, знижує конкурентоздатність української продукції на світовому ринку.

Негативна динаміка ринку лізингу насамперед пов'язана з проблемами лізингодавців, які їм створює українське законодавство, яке наразі є досить недосконалим в розрізі надання лізингових послуг. Найголовнішою з них є недосконалість українського законодавства. Цей факт не дає змогу ринку повноцінно розвиватися, а компанії, у свою чергу, зазнають збитків.

Таблиця 1

Вартість договорів фінансового лізингу за галузями, млн. грн.

Назва галузі	2014 р.	2015 р.	Темпи приросту	
			Абсолютний	%
Будівництво	1975,6	1531,2	-444,4	-22,5
Добувна промисловість	992,3	1746,9	756,4	76
Легка промисловість	129,3	43,1	-86,2	-66,7
Машинобудування	273,4	32,5	53,1	-88,1
Металургія	220	121,5	-98,5	-44,8
Сільське господарство	11233	6636,4	-4596,7	-40,9
Сфера послуг	1194,6	984,6	-210	-17,6
Транспорт	36642	8252,8	-28389,3	-77,5
Харчова промисловість	906,6	534,1	-372,5	-41,1
Хімічна промисловість	72,1	271,2	199,1	276,1
Медичне обслуговування		30,5	30,5	
Комп'ютерна та телекомунікаційна сфера		9,1	9,1	
Переробна промисловість		67,6	67,6	
Інше	4933,5	5792,2	858,7	17,4
Всього	58573	26348	-32224,8	-55

За підсумками 2015 року прослідковується значне зменшення майже за всіма галузями. Збільшення відбулось лише у галузі машинобудування і хімічній промисловості на 19,4 % т 276,1 % відповідно. [3]

Економіка України гостро потребує інвестицій в оновленні техніки та технологій. Малий та середній бізнес, сільське та комунальне господарство, медицина, освіта та багато інших секторів економіки потерпають від відсутності необхідних машин, обладнання та транспортних засобів. Фізичний та моральний знос основних засобів вітчизняних підприємств досяг щонайменше 50 %, а в окремих видах економічної діяльності навіть більше. Як свідчить практика інших країн, створення умов для широкого використання інвестиційного механізму лізингу веде до стрімкого збільшення інвестицій в оновлення основних засобів, унаслідок чого зростає її соціальний та економічний добробут.

Основними чинниками, що стримують нарощування обсягів лізингових операцій в Україні, є обмеженість обсягів середньо - та довгострокових ресурсів для фінансування лізингових операцій, висока їх вартість, ризики лізингодавців у разі невиконання лізингоодержувачами умов договору, нестабільність податкового законодавства та відсутність державної стимулюючої податкової політики щодо лізингу. Основними чинниками, що стримують нарощування обсягів лізингових операцій в Україні, є обмеженість обсягів середньо - та довгострокових ресурсів для фінансування лізингових операцій, висока їх вартість, ризики лізингодавців у разі невиконання

лізингоодержувачами умов договору, нестабільність податкового законодавства та відсутність державної стимулюючої податкової політики щодо лізингу.

Лізинг основного капіталу стимулює оновлення основних фондів підприємств в умовах високих темпів науково - технічного прогресу та жорсткої конкуренції на світових ринках. Провідна роль у подоланні проблем вітчизняного ринку лізингових послуг належить державі. Створення сприятливих умов для його розвитку можливе через удосконалення законодавчої бази, особливо у сфері бухгалтерського та податкового обліку, а також усунення розбіжностей між ними. Державна підтримка та вивчення етапів організації лізингової діяльності суб'єктами господарювання дозволить використовувати лізинг як ефективний механізм залучення довгострокових інвестиційних ресурсів в реальний сектор економіки.

Сьогодні для України є об'єктивна необхідність у розширенні участі лізингових компаній в інвестиційному процесі. Наразі український ринок лізингових послуг перебуває в тяжкому стані, але має потенціал. Для вирішення цілої низки проблем в його функціонуванні необхідна комплексна співпраця як держави в особі уповноважених нею органів, лізингових компаній, так і споживачів, оскільки розвиток лізингу є не тільки засобом підвищення якості та ефективності виробництва, оновлення основних фондів окремого підприємства, а й інтенсифікації розвитку вітчизняної економіки в цілому.

Література:

1. Офіційний сайт Комітету державної статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua/>
3. Ринок лізингу. Статистика. Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців». URL: <http://www.leasing.org.ua/ua/rating/>
4. Стаднік Є. О. Аналіз сучасного стану ринку лізингу в Україні / Є. О. Стаднік // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6. – С. 60-66.

Черниш Я. М., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 chernysh2356@gmail.com

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Banking system of Ukraine is built on the principle of two-tiered. At the first level – the central bank – National Bank of Ukraine (NBU), which controls the banking system of Ukraine and all commercial banks are working on the basis of individual licenses with the permission and under the control of NBU. The main function of NBU is to ensure stability of the national currency, hryvnia (UAH). In addition, NBU has a task of maintaining stability in the banking system and price stability within the limits of their powers, control and management of foreign exchange reserves of Ukraine, regulation of the work of payment systems in Ukraine, other forms of banking regulation and supervision.

The NBU may determine types of the specialized banks and a procedure of obtainment of the specialized bank status by a bank. The NBU will regulate activities of the specialized banks through the economic ratios and regulations that support the operations performed by these banks. The second level of the banking system is represented by banks, which are directly involved in credit, deposit, settlement and cash services for legal entities and individuals. Each bank may independently determine areas of its activity and specialization by types of operations and services.

Currently in Ukraine there are 120 commercial banks, 40 of them – with foreign capital. Balance sheet footing of Ukrainian banks are estimated at 120 billion US dollars at the moment. However, about half of the deposits made in foreign currency, which is further evidence banking system is in the overexposure of the stability of the national currency.

The banking system of Ukraine is one of the most developed economic mechanism, because it's reforming was launched earlier than other sectors of Ukrainian economy. However, despite the positive improvements, there is a number of unsolved issues, namely:

1. The low level of capitalization of commercial banks. By this measure, domestic banks significantly behind foreign. The reason for this is that a significant number of newly established credit institutions was founded to resolve problems of financial groups. The goal of other banks is trade mediation and operations of currency exchange with quick circulation of funds.

2. Lack of confidence in the banks reduces mobilization of resource banks in contrast to potential opportunities. Level of population confidence to banks in Ukraine still noticeably lower than in countries with highly developed market economy and banking system.

3. High level of capital concentration in the group of the largest banks (such practice can lead to expansion practice arrangements between large banks and conspiracy between each other in implementation of their activities, for instance, pricing for banking services)

The main problems of the domestic banking system can be divided into external, which lie outside and inside, which are caused by intra-bank features of their functioning in a competitive environment.

In order to solve the issues noted above would be appropriate to:

1. Increase reliability and financial stability of banks through:

◆ optimization of tax legislation, development of mortgage fund market

2. Prevent reduction of the capitalization of banks and increase their competitiveness in the domestic and foreign markets by:

◆ providing proportional increase of regulatory capital and its volume

◆ elaborate a plan of actions to increase the level of capitalization

◆ more actively use the procedure of reorganization and restructuring of banks.

3. For banks with insufficient capitalization from the NBU such influence events should be provided: commitment to sell shares; prohibition on the payment of dividends; limits on level of interest rates for the obligations; elaborate certain conditions for taxation of that part of profits which is directed to increase capital of bank; prohibition on the payment of excessive compensation management and the adoption of deposits from correspondent bank.

The current state of the banking system is the result of the effects of the negative impact of both external and internal factors. They have subjective and also objective. Reducing the impact of individual factors will not lead to overall improvement of the system. So, that is why measures and reforms must be systematic.

National Bank of Ukraine is conducting a deliberate policy to cleanse the banking system of banks with unfair ownership structure, from banks acting in an illegal financial activity and violated the law.

The work, which is made by the National Bank of Ukraine, it is aimed at the establishment of the standard in the growth of the functioning of the banking system and the restrained norms of law in the home bank, in future will have the positive effect for the health improvement and the stabilization of the banking sector. Also. There is a stabilizing factor, such as program of saving lost invasion and activity of The Fund guaranty of contributions to the financial news.

Literature:

1. Подік С., Лис І. Сучасний погляд на проблеми банківської діяльності // Вісник Хмельницького національного університету. - №1, 2008. – с. 123-126

2. The system of banking regulation and supervision the National Bank of Ukraine. URL: https://booksforstudy.com/15941024/bankivska_sprava/ sistema_bankivskogo_regulyuvannya_naglyadu_natsionalnogo_banku_ukrayini.htm#601

3. Banking system. The functions of the National Bank of Ukraine : https://booksforstudy.com/15660721/politekonomiya/kreditno-bankivska_sistema.htm#902.

Шевченко Н. І. к. н. держ. упр., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Семенюк В. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
shevni7@mail.ru

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВ

Найбільш ефективним засобом уникнення банкрутства компанії вважається фінансова санація. Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під санацією розуміється «задоволення вимог кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом та іншими державними цільовими фондами, у тому числі кредитором, що добровільно бере на себе задоволення зазначених вимог та виконання відповідних зобов'язань» [1].

Істотну роль у ході санації відіграють фінансово-економічні заходи. Фінансова санація - це фінансові відносини, які виникають в процесі вилучення та застосування внутрішніх і зовнішніх економічних джерел оздоровлення компаній. Метою фінансової санації вважається компенсацію поточних втрат і запобігання факторів їх появи, відтворення або підтримка ліквідності та платоспроможності, зменшення всіх типів заборгованості, удосконалення структури капіталу і формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для виконання санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Джерелами фінансування санації можуть виступати кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності, на поворотній або безповоротній основі [3].

Єдиний аналіз етапів виконання фінансової санації деякого підприємства показує «класична модель фінансової санації» [2]. Ця модель масово застосовується в якості основи з метою дослідження механізму фінансової санації суб'єктів господарювання в державах з розвиненою ринковою економікою.

Відповідно до традиційної моделі фінансової санації, процедура економічного оздоровлення компанії починається з ідентифікації фінансової кризи.

Наступний кроком є проведення причинно-наслідкового аналізу фінансової кризи. В основі такого аналізу робиться висновок відносно санаційної здатності компанії, необхідності або недоцільності санації господарської структури. У разі якщо виробничий потенціал компанії зруйнований, ринки збуту продукції втрачено, структура балансу незадовільна, в такому випадку береться дозвіл про консервацію та ліквідацію компанії. У іншому випадку оздоровлення означатиме тільки відстрочку періоду ліквідації компанії і крім додаткової шкоди нічого для власників і кредиторів не принесе.

Ліквідація може бути здійснена на добровільній основі чи обов'язковому порядку. У разі, якщо компанія має реальну ймовірність відновити платоспроможність, ліквідність і рентабельність, в такому випадку береться дозвіл про розробку санаційної концепції з метою виконання економічного оздоровлення з одночасним визначенням цільових орієнтирів.

У разі прийняття рішення в бік фінансової санації здійснюються необхідні заходи щодо поліпшення ліквідності, платоспроможності підприємства та оптимізації структури грошових коштів на користь зниження питомої ваги кредиторської заборгованості. Йдеться про здійснення так званої першочергової (Crach) програми. Цією програмою можуть бути передбачені такі санаційні заходи: лізинг замість купівлі, зворотний лізинг, факторинг, заморожування вкладень, підвищення власного капіталу, пролонгація заборгованості, акції з розпродажу товарів за зниженими цінами та інші.

Окремим аналітичним блоком у класичній моделі вважається формування стратегічних цілей і тактики виконання санації. Основною стратегічною метою фінансової санації вважається відновлення успішної роботи компанії в довгостроковому періоді.

Наступним компонентом класичної моделі санації є її план, який розробляється на основі санаційної програми і містить у собі техніко-економічне підтвердження санації, обчислення розмірів економічних ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей, терміни вивчення вкладень і їх окупності, оцінку продуктивності санаційних заходів та інше.

Після узгодження плану антикризових заходів, реалізації санаційного аудиту проводиться робота по здійсненню антикризових заходів.

Важливою складовою санаційного процесу є координація і контроль за якістю здійсненні запланованих подій. Керівництво компанії зобов'язано вчасно виявляти і застосовувати новітні санаційні резерви, а крім того приймати конкретні грамотні рішення з метою подолання ймовірних перешкод присутніх виконанні заходів з оздоровлення.

Таким чином, в ході санації особливу роль займають заходи фінансово-економічного характеру, які відображають економічні відносини, які утворюються в ході мобілізації внутрішніх і зовнішніх джерел санації підприємств, з метою залучення економічних ресурсів для відновлення або вдосконалення платоспроможності та ліквідності компанії, а крім того формування капіталу для здійснення санаційних заходів.

Література:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ.
2. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств: Підручник. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – С. 552.
3. Тищенко В. М. Фінансова санація як засіб запобігання банкрутству підприємств / В. М. Тищенко // Формування ринкових відносин в Україні. - № 6 (157). – 2014. – С. 132-135.

Шевченко Н. І. к. н. держ. упр., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Шутова Д. М., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
dawa.wytova@i.ua

РОЛЬ КОНТРОЛІНГУ В ПРОЦЕСІ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах розвитку підприємництва багато українських підприємств зіткнулися з проблемою низького рівня менеджменту, що є однією з причин виникнення кризи на підприємстві.

Саме некваліфіковані і помилкові дії керівництва приводять більшість суб'єктів господарювання до стратегічної кризи і навіть до банкрутства. Істотним фактором, що обумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах системи контролінгу [1].

Під контролінгом розуміють окремий напрям управління підприємством, яка містить планування, аналіз, оброблення інформації, за допомогою якої забезпечується прийняття управлінських рішень в змінному середовищі.

Найважливішим завданням контролінгу є забезпечення життєздатності підприємства в короткостроковому та довгостроковому періодах на основі ефективного управління обмеженими ресурсами та створення умов для досягнення успіху, тому контролінг можна розглядати як складову антикризового менеджменту.

Контролінг відіграє особливу роль у плануванні та реалізації санаційних процедур. З метою оптимізації витрат та виручки у поточному періоді здійснюється їх управління за допомогою методів та інструментів контролінгу, проводиться моніторинг і контроль за рівнем ліквідності та платоспроможності з метою розробки рекомендацій щодо покращення фінансового стану. В довгостроковому періоді застосування системи санаційного контролінгу на підприємстві сприяє подальшому зміцненні фінансової стійкості, зростанню рентабельності діяльності та досягненню поставлених перед підприємством в процесі санації цілей [2].

В умовах кризи на підприємстві, спеціальні підрозділи, на які покладено здійснювати контролінг, мають працювати в таких напрямках: - впровадження систем раннього попередження та реагування (якщо їх немає), та підвищення ефективності їх функціонування для того, щоб вчасно виявити появу ознак кризових явищ і забезпечити вжиття заходів для їх запобігання та подолання; - виробити план санації у тісному співробітництві із зовнішніми експертами; - контроль за виконанням плану санації та виявлення можливих відхилень [3].

Служби контролінгу вирішують зазначені завдання у ході виконання своїх функцій використовуючи як загальноекономічні, так і специфічні методи контролінгу (портфельний аналіз, бенчмаркінг, вартісний аналіз, аналіз точки безбитковості, SWOT-аналіз).

Для ефективного управління підприємством система контролінгу повинна виконувати такі завдання: — збір і аналіз внутрішньої та зовнішньої інформації щодо об'єкта контролінгу (ресурси, процеси тощо); — виявлення та усунення проблем; — забезпечення постійного моніторингу і контролю за ризиками у фінансово господарської діяльності; — виявлення резервів зниження собівартості продукції або наданих послуг та підвищення рентабельності; — планування, розроблення стратегії розвитку та координація роботи; — внутрішній консалтинг, внутрішній аудит [4].

На думку Венетуліс Т. А. створення системи контролінгу є необхідним для підприємств, в яких здійснюються санація, оскільки: - він дає змогу отримувати менеджерам повну і своєчасну інформацію за допомогою застосування ефективних інформаційних каналів; - для виходу з кризи за допомогою всебічного аналізу можна виявити сильні та слабкі сторони підприємства, резерви, які можна використати для покращення конкурентних переваг; - при складанні плану санації використовується система бюджетування, яка є методом контролінгу; - управління підприємством в кризовій ситуації є достатньо складним, отже з'являється особлива необхідність у координації різних управлінських функцій; використання різних методів та інструментів контролінгу надасть можливість збільшити ефективність планування та реалізації заходів з відновлення платоспроможності та рентабельності [2].

Отже, в умовах фінансової кризи на підприємстві для забезпечення його безперебійного функціонування та ефективного управління, підвищення прибутковості необхідно проводити санацію підприємства. В санації підприємства дуже важливу роль відіграє контролінг, який є одним із ефективних систем управління підприємством. Контролінг є окремою системою, економічна сутність якої полягає в динамічному процесі перетворення та інтеграції існуючих методів обліку, аналізу, планування, контролю і координації в єдину систему отримання, оброблення інформації для прийняття на її основі управлінських рішень, а точніше в систему управління підприємством, орієнтовану на досягнення всіх цілей, що постають перед підприємством [3].

Література:

1. Гура Н. О. Санація підприємства в умовах фінансової кризи та роль контролінгу в її проведенні / Н. О. Гура, С. М. Гнатенко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – № 1 (16). – С. 31-36.
2. Венетуліс Т. А. Використання контролінгу в санаційних процедурах / Т. А. Венетуліс, Л. Г. Кемарська // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2005. - № 4. - С. 80-87.
3. Рипневський М.М. Контролінг та його значення у санації підприємства / М.М. Рипневський, К.Л. Ларіонова. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=56994>.
4. Ткаченко, О. С. Контролінг як інструмент оздоровлення підприємств АПК / О. С. Ткаченко // АгроСвіт : інформ.-аналіт. журн. – 2015. – № 10. – С. 75-79.

Шило Ж. С. к.е.н., доцент
*Національний університет водного
господарства та природокористування (м. Рівне)*
zhanna.shylo@gmail.com

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Реформування податкової системи становить одну з найбільш актуальних проблем української економіки в умовах трансформації економіки держави. Від її вирішення залежить розвиток підприємництва, інвестиційної діяльності, важливих галузей народного господарства та формування фінансової бази в цілому. Пріоритетним завданням держави в цьому напрямі є вирішення проблеми використання податку на додану вартість та усунення дисбалансу між надходженнями ПДВ до бюджету та його відшкодуванням суб'єктам підприємницької діяльності.

В умовах фінансово-економічної кризи, коли перед більшістю підприємств постала проблема платоспроможності, ліквідності та значним погіршенням фінансових результатів, гостро виникає питання щодо впливу ПДВ на їх фінансово-господарську діяльність, що змушує шукати шляхи мінімізації його негативних проявів.

Мета дослідження – визначити проблеми та недоліки механізму впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, а також запропонувати шляхи вдосконалення сплати ПДВ.

Податок на додану вартість виступає зручним податковим важелем, який допомагає державі наповнювати бюджет за рахунок технічно простого збирання і наявності широкої бази оподаткування. На сьогодні податок на додану вартість є основним джерелом доходів загального фонду Державного бюджету України. Питома вага його в податкових надходженнях бюджету зростала з 23,2 % до 55,6 % протягом 10 років. Це підтверджує вагому роль цього податку в формуванні доходів держави.

В Україні існують численні недоліки адміністрування ПДВ, спричинені недосконалістю податкового законодавства, що призводить до негативного впливу на фінансово-господарські рішення його платників.

Також в Україні дедалі більше загострюється проблема відшкодування ПДВ. Держава не виконує своїх зобов'язань у цій сфері, зростає термін заборгованості уряду перед платниками податків. За таких умов ПДВ фактично перетворюється на додатковий податок з експортерів, через який зменшуються їхні ресурси. За браком прозорого механізму погашення державної заборгованості з відшкодування ПДВ платники податків перебувають у нерівних умовах.

Несвоєчасне повернення ПДВ призводить до зниження економічної активності підприємств та обсягів їхнього виробництва, оскільки відволікання

обігових коштів зменшує спроможність закупівлі сировини й інших матеріальних цінностей - виплати заробітної плати та здійснення інвестицій.

Для знаходження шляхів удосконалення податкової політики у сфері нарахування та відшкодування ПДВ, перш за все, потрібно з'ясувати причини недосконалості існуючої системи.

Однією з причин цього стала поспішність у впровадженні ПДВ, що став застосовуватися в Україні з 1992 року. Відомо, що ряд країн, економіка яких успішно розвивається, наприклад, США, не використовують ПДВ. Проте менш відомо, що тривалий час уникали вказаного податку й деякі наші сусідні держави – країни Центральної та Східної Європи, що випереджають Україну в ході економічної трансформації і розглядаються як зразок для наслідування Україною. Це стосується, зокрема, Чехії та Словенії.

В Словенії ПДВ був впроваджений в умовах економічного піднесення з 1 липня 1999 р. в процесі уніфікації національного податкового законодавства з вимогами ЄС. Та й Польща впровадила ПДВ не в перший, а лише на четвертий рік трансформації своєї економіки – у 1993 р., вже після зменшення інфляційних процесів.

Починаючи з 1992 року, органи державної влади України постійно намагаються покращити податкову систему, що призвело до появи близько 2083 нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу економіки. При цьому всі ці нормативні і законодавчі акти не завжди узгоджуються між собою, як наслідок у підприємців з'являється безліч можливостей для знаходження шляхів ухилення від оподаткування.

В умовах трансформації фінансового обліку податок на додану вартість перетворився на основне джерело доходів до держбюджету, так як серед усіх податкових надходжень до доходної частини бюджету саме він займає пріоритетне місце.

Вплив ПДВ на обсяги реалізації товарів, робіт, послуг безпосередньо проявляється через ставку податку. Визначена чинним законодавством ставка ПДВ у розмірі 20 % призводить до відповідного зростання цін на товари, роботи, послуги. У більшості випадків це негативно впливає на обсяги реалізації, а отже, і на фінансовий результат діяльності суб'єктів підприємництва. Більш доцільним щодо зниження негативного впливу ПДВ платників податку є поступове зниження загальної ставки ПДВ. Податковий кодекс передбачає поступове щорічне зниження ставки податку на додану вартість на 1 % з нинішніх 20 % до 17 % з 1 січня 2018 р.

Ця реформа податкового законодавства матиме позитивні наслідки для підприємств-платників ПДВ.

1) Відбудеться загальне зниження рівня цін на товари, роботи, послуги, що буде супроводжуватися зростанням обсягів їх реалізації, а отже, і покращанням фінансових результатів діяльності платників.

2) Скоротяться видатки на придбання основних засобів і нематеріальних активів, вартості будівництва, що сприятиме активізації здійснення реальних капітальних вкладів та впровадження інновацій.

3) Зменшаться обсяги витрат у сумі вхідного ПДВ, які будуть відноситись на поточні витрати - собівартість товарів, робіт, послуг (якщо відповідні види діяльності суб'єктів підприємництва будуть звільнені від ПДВ). Це також буде сприяти покращанню фінансових результатів діяльності платників. Зростання обсягів реалізації товарів, робіт, послуг приведе і до збільшення надходжень ПДВ до бюджету, а отже, компенсує їх зменшення внаслідок зниження загальної ставки ПДВ.

Більшість розвинених країн, які стягують ПДВ, запровадили комплекс заходів з мінімізації його негативного впливу на підприємства та добробут населення. Наприклад, у ЄС є три режими оподаткування залежно від соціальної значимості товарів. Товари широкого вжитку тут оподатковують за стандартною ставкою - не менше 15 %. Щодо товарів розкоші застосовується підвищена ставка. Соціально важливі товари і послуги - продукти харчування та ліки - оподатковують за зниженою ставкою - 5 %. Такий підхід є соціально справедливим, тому його варто застосувати і в Україні. Отже, шукаючи вихід, підприємець вибирає один із варіантів: мінімізація податків законними способами, або переведення своїх операцій у тіньовий бізнес.

На наш погляд, в Україні варто перейти до методу, яка застосовується в країнах ЄС. Вона полягає у зниженні ставки ПДВ з одночасною ліквідацією усіх пільг. Скасування пільг з ПДВ спростить адміністрування податку і відновить принцип його нейтральності.

Як один із способів усунення проблеми ПДВ висувається ідея замінити податок на додану вартість на податок з обороту, який існував до запровадження ПДВ, наприклад, у розмірі 5%. Але, на наш погляд, проблема експортного відшкодування цим не вирішується. Оскільки, цей податок є також внутрішнім споживчим податком, тому нічого істотно не зміниться.

Отже, податок на додану вартість, попри неоднозначне до нього ставлення з боку як платників податків, так і тих, хто визначає податкову політику, — найбільш раціональний із усіх відомих на сьогодні. Тільки цей податок – якщо стягувати його не з «подій», як це робиться за нині чинними податковими законами, а нараховувати на ту частину вартості товару, що дійсно є доданою, – не лише забезпечить 100-відсоткове виконання бюджету в частині податкових надходжень, а й дозволить контролювати динаміку ВВП.

Література:

1. Загорський В. С. Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку : монографія / В. С. Загорський. - Х. : ВД «ІНЖЕК», 2012. - 288 с.
2. Іванов Ю.Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / Ю.Б. Іванов / за заг. ред. Ю.Б. Іванова. - Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. - 448 с.
3. Соколовська А. А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. - 2010. - № 7. - С. 4-12.
4. Чередниченко О.М. Ефективність використання ПДВ в Україні / О. М. Чередниченко // Фінанси України. - 2014. - № 7. - С. 27-35.

Ярмоленко Ю. Ю., аспірант,
Хмельницький університет управління та права
uarmolen@ukr.net

БЮДЖЕТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ТОВАРОВИРОБНИКАМ: СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ЇХ ПОДОЛАННЯ

За умов проголошеного курсу пріоритетності розвитку сільського господарства для економіки України вагомим значенням набуває бюджетне відшкодування для сільськогосподарських товаровиробників, особливо за недостатності фінансових ресурсів у аграріїв у період сезонних робіт. Адже, на нашу думку, бюджетне відшкодування для сільськогосподарських товаровиробників – це одна із форм державної підтримки їх розвитку у вигляді компенсації з Державного бюджету невідшкодованого оплаченого залишку податкового кредиту на рахунки аграрних підприємств, у т.ч. електронні, на підставі підтвердження правомірності заявлених ними сум у порядку, визначених Податковим кодексом України.

Тут доречно згадати про наявність дискусійних поглядів окремих авторів щодо сутності бюджетного відшкодування ПДВ у сільському господарстві. Деякі з них, розглядаючи інструменти механізму фінансового регулювання аграрного сектору, зокрема спеціальний режим справляння ПДВ товаровиробниками, який існував до 2017 року, вважають останній бюджетним відшкодуванням ПДВ. Більше того навіть доводять про необхідність продовження терміну дії спеціального режиму відшкодування ПДВ для дрібних та середніх товаровиробників із подальшим зниженням ставки ПДВ для аграрних підприємств при одночасному запровадженні прозорого механізму відшкодування ПДВ експортерам за єдиним відкритим списком і в хронологічній послідовності [1, с.12].

Подібну точку зору спостерігаємо і в інших публікаціях, в яких надходження коштів з ПДВ на спеціальні рахунки сільгоспвиробників прирівнюється до механізму бюджетного відшкодування, обґрунтовуючи це тим, що надання бюджетних дотацій і спеціальний режим оподаткування дозволяє сільськогосподарським підприємствам отримувати відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) та покращувати фінансовий стан останніх [2, с.15 – 17].

Зазначимо, що починаючи з 2005 року простежується негативна тенденція нарощування обсягів експорту сільськогосподарської продукції з низькою часткою доданої вартості. Якщо експорт з 2005 року продукції аграрної галузі з 4,31 млрд дол. виріс в 3,5 рази, досягнувши у 2015 році розміру у 14,56 млрд дол. або 38,2% від загального експорту, то за аналогічний період частка поставок сільгосппродукції за межі України з високою доданою вартістю знизилась вдвічі, а саме: з 47,5 до 22,6 % [3, с. 9 – 11].

Тому з метою упередження випереджаючого зростання поставок на експорт сільгоспсировини, окремі автори, зокрема О.Жидяк пропонує

зменшити гостроту проблеми бюджетного відшкодування ПДВ аграрним підприємствам–експортерам у вигляді обкладання нульовою ставкою ПДВ експорту не всієї сільгосппродукції, а лише продукції з високою часткою доданої вартості. До інших товарів при експорті потрібно, на думку науковця, застосовувати режим звільнення від сплати ПДВ, що означатиме віднесення податку, сплаченого в ціні матеріальних ресурсів на витрати виробництва і дасть змогу відмовитися від відшкодування ПДВ експортерам продукції з низькою часткою доданої вартості [4].

Інші дослідники, такі як В.Ярема, М.Мельник та ін., для більш ефективного використання ресурсно – природного потенціалу пропонують застосовувати для відшкодування ПДВ експортерам сировини понижуючі коефіцієнти [5, с.212].

Вважаємо, що є недоречним надавати переваги у сприянні бюджетного відшкодування при експорті за нульовою ставкою лише для сільськогосподарської продукції з високою часткою доданої вартості (наприклад, для поставок готових продуктів із зерна, живих тварин, м'ясних та яєчних продуктів, олії, томатної пасти, шкірсировини, кормів для непродуктивних тварин, інших субпродуктів та ін.). Не дасть відповідного ефекту і запровадження понижуючих коефіцієнтів при відшкодуванні сільськогосподарської сировини, оскільки призведе лише до збільшення витрат на адміністрування при відшкодуванні податку та не сприятиме усуненню наявних диспропорцій у сільському господарстві. І річ тут не тільки у тому, що зазначеним змінам в оподаткуванні доданої вартості буде чинитися шалений опір з боку представників великого аграрного капіталу, орієнтованих на експортну сировинну експансію світових товарних ринків у вигляді поставок зернових, технічних та олійних культур.

Перш за все, необхідно звернути увагу на зазначену проблему в контексті прийнятих Україною останніх зобов'язань перед Європейською спільнотою. Мається на увазі, насамперед, набуття чинності з 1 січня 2016 року Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Так, у статті 33 Угоди зазначено, що кожна сторона повинна забезпечити не застосовувати непрямий захист національних товарів або оподаткування імпорту або експорту з фіскальною метою [6].

Крім цього Україна зобов'язалась ще у 2005 році згідно Плану дій «Україна – Європейський Союз», схваленого Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом, запобігти накопиченню нової заборгованості з відшкодування ПДВ, у т.ч. через реалізацію ефективних процедур і виділення достатніх ресурсів, але до цього часу не спромоглась виконати імплементацію запланованих Планом заходів в частині відшкодування де – факто.

Також, необхідно врахувати існуючий стан на зерновому ринку в Україні, коли зернові культури для подальшого експорту закупаються у сільгоспвиробника регуляторами аграрного ринку, так званими “посередниками – зернотрейдерами”. Останні не отримавши певну частину коштів із бюджету

перекладатиме частину невідшкодованого податку на товаровиробника, що призведе до зменшення попиту на сільгосппродукцію. За таких умов, виходячи з теорії перекладання податків падіння попиту на сільгосптовари виробника спонукатиме їх до зменшення ціни на власно вироблені товари та не отримання ними мінімальних прибутків. А це призведе до виникнення ризику неплатоспроможності, оскільки у виробника зростуть борги перед постачальниками та бюджетом. Отже, потрібна не система обмежуючих преференцій та понижуючих коефіцієнтів для окремих видів сільськогосподарської продукції, яка суперечитиме прийнятим зобов'язанням перед ЄС, а створення ефективного та прозорого механізму бюджетного відшкодування, зокрема через впровадження альтернативного механізму бюджетного відшкодування ПДВ сільгоспвиробникам, до того ж адаптованого до нових умов системи електронного адміністрування [7].

Література:

1. Зеленський А. В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» [Текст] / А. В. Зеленський. – К., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2016. – 20 с.
2. Сапич В. І. Фінансово–кредитні чинники розвитку земельних відносин в аграрному секторі економіки / В. І. Сапич // Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. / Ун–т банк. справи Нац. банку України, Харк. ін–т банк. справи. – 2016. – № 1. – С. 13–27. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/73092/68504>
3. Голян В. А. Економічна криза в Україні: феномен «голландської хвороби» та рецидив «ресурсного прокляття» / В. А. Голян // Економіка та держава. – 2016. – № 7. – С. 6. URL : <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3550&i=0>
4. Жидяк О. Р. Вдосконалення системи оподаткування підприємницьких структур аграрної сфери / О. Р. Жидяк // Ефективна економіка. – 2013. – № 6. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=440>
5. Ярема Я. Р. Механізм реалізації стимулюючого потенціалу фіскальної політики [Текст] / Я. Р. Ярема // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 2, Том 1. – С. 210–213.
6. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678 – VII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
7. Синчак В.П. Альтернативний порядок бюджетного відшкодування сільгоспвиробникам в умовах системи електронного адміністрування [Текст] / В.П. Синчак, Ю.Ю. Ярмоленко // Університетські наукові записки. – 2017. – № 1 (61). – С. 168–182.

СЕКЦІЯ 6.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Архірейська Н. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ajudag@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Світова фінансова криза 2008 року поставила під загрозу стабільність грошових систем через масові неповернення позик і скорочення кредитного потенціалу. У зв'язку з цим відбулася активізація пошуку концептуально нових валют, які б мали високий рівень захищеності, зручність використання і незалежність. В результаті було винайдено технологію блокчейн і на її основі почався випуск криптовалют. Це система електронних платежів, яка має значні технологічні переваги перед фіатними валютами. Емісія та обіг криптовалюти не контролюється державою, або іншою фінансовою установою. Однак, не дивлячись на велику кількість інвестицій в технологію електронних платежів юридичний статус криптовалют досить не визначений.

На даний момент сформовано дві точки зору щодо місця криптовалют у фінансовій системі. Віртуальні валюти, з одного боку, є фінансовою інновацією, що сприятиме розвитку платіжних систем, аз іншого – можуть стати інструментом відмивання грошей і фінансування тероризму в руках злочинних елементів, які намагаються ухилитися від контролю регулятора [1].

Нині в світі існує досить багато криптовалют (Bitcoin, Litecoin, Ethereum, Peercoin), але найвідомішою зі швидким розвитком є саме Bitcoin (BTC). У 2017 р. bitcoin – це перша та найбільш відома з криптовалют, символ і флагман криптовалютного світу.

Історія криптовалют, зокрема bitcoin, почалася з 31 жовтня 2008 р. після опублікування статті особою під псевдонімом Сатоши Накамото «Bitcoin: пірінгова система електронних грошей» [2]. У січні 2009 року був здобутий перший блок у системі bitcoin, так званий генезис-блок, стала публічно доступна версія 0.1 bitcoin-програми (включаючи вихідний код). Тоді ж, 12 січня 2009 року відбулася перша bitcoin-транзакція. Восени 2009 р. 1 BTC вже можна було купити за 0,5 цента. Відтоді почалася історія біржової торгівлі, в якій було багато злетів і падінь. На початку операції з BTC були рідкими. Першою і найбільш відомою стала купівля двох піц за 10 000 BTC, яка відбулася у травні 2010 р. (на той момент еквівалент 25 \$ США) [3]. 2 січня 2017 року ціна bitcoin встановлена на рівні 1004,86 \$. При цьому ринкова капіталізація криптовалюти вперше в історії пододала поріг 16 млрд доларів. Bitcoin став кращим активом 2016 року. Після двох порівняно слабких років вартість цифрової валюти злетіла більш ніж на 100 %.

Суттєвою перевагою криптовалют для ринку є можливість скорочення комісії за транзакцію. Наприклад, комісія за приймання грошей у системах Braintree, PayPal, Stripe складає 2,5-2,7%, а за виведення коштів у PayPal, Skrill –2-3%. У той час комісії під час роботи з біткоїнами мають добровільний характер і можуть взагалі бути відсутні. Питання особливо актуальне, коли доводиться здійснювати транзакції з країнами і регіонами, які мають особливо високі банківські комісії.

На сьогодні BTC приймають багато компаній: Microsoft, Dell, Innovex, Amazon, мережа закладів харчування Subway, марка жіночої білизни Victoria's Secret, Tesla, Apple's App Store та інші, повний список можна переглянути на сайті <https://99bitcoins.com>. Першою авіакомпанією, яка стала здійснювати платежі у біткоїнах є airBAltic. Цифрову валюту тут приймають як оплату за квитки на сайті. Вартість квитків зазначена у євро. Аби зробити дійсними розрахунки за допомогою біткоїн, airBaltic співпрацює з Bitpay, який обробляє платежі і конвертує криптовалюту в євро. Серед інших авіакомпаній біткоїни приймає Virgin Airline.

В Україні старт популярності криптовалют датується 2014 р., коли ентузіастами було створено громадську організацію, що має на меті поширення, розвиток та вивчення BTC та інших віртуальних валют на території нашої держави – Bitcoin Foundation Ukraine (BFU) [4]. З грудня 2015 року оплата товарів біткоїнами доступна для усіх торговців-партнерів ПриватБанку. Інтернет-магазинам для прийому біткоїнів не потрібно відкривати біткоїн-гаманець і здійснювати будь-які додаткові маніпуляції. Оплата у гривнях зараховується на розрахунковий рахунок продавця. таким чином, сплата криптовалютою для торговця є невідмінною від інших методів платежу. Крім того, розрахуватися біткоїнами можна у продуктовому магазині «Еко-лавка» й «Натуральні продукти». До розрахунку приймає криптовалюту кав'ярня Kava Like. А відремонтувати техніку за біткоїни можна у Ukrainian iPhone Service.

Попри це, українські компанії, які впроваджують можливості розрахунків криптовалютою, не отримують для себе жодного зиску. Поки біткоїни не є зареєстрованою валютою згідно з чинним законодавством, за неї не можна звітуватися в податковій, а їх використання можна пояснити лише як бажання відповідати сучасним технологічним викликам.

Література:

1. Ситник І.П. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку криптовалюти bitcoin в умовах розвитку інформаційної економіки / І. П.Ситник, Б.І. Пюро // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова. – 2017. – Т. 22, Вип. 1 (54). – С. 157–161.
2. Биткоин в Украине. URL : <https://24paybank.com/news/Bitkoin-v-Ukraine.html>
3. Офіційний сайт віртуальної біржі BTC-E. URL: <https://btc-e.com>
4. Офіційний сайт Bitcoin Foundation Ukraine. URL: <http://www.bitcoinua.org>

Архирейська Н. В., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ajudag@mail.ru

Олішкевич К. В., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
olishkevich95@mail.ru

РОЗВИТОК СКОРИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКІВ

Банківська система є важливою складовою механізмів ринкового та державного регулювання економіки, має виключне значення для формування і підтримки базового рівня довіри у суспільстві як передумови сталого розвитку, включаючи довіру економічних суб'єктів один до одного, до національної грошової одиниці та держави. Однак, економічна криза, знецінення національних грошей, системна банківська криза, що відбуваються в Україні, є джерелом подальшої нестабільності і гальмування розвитку економіки, зростання безробіття, поглиблення бідності та загострення соціально-політичних ризиків. Тому перед кожною банківською установою стоїть завдання – ефективно формувати свого кредитного портфеля та мінімізація кредитних ризиків, і тому кожен банк намагається знайти ефективний метод оцінки кредитоспроможності позичальника, який би надав їм можливість об'єктивно та швидко оцінити позичальника. Одним із таких методів і є кредитний скоринг.

Скоринг – це евристичний спосіб побудови рейтингів і класифікації різних об'єктів на групи. Він ґрунтується на припущенні про те, що люди зі схожими соціальними показниками поведуться однаково. Основною метою традиційного скорингу є класифікація клієнтів банку на «хороших» і «поганих», виходячи з якої кредитор може вибирати відповідні дії по відношенню до даного клієнта.

Техніку кредитного скорингу запропонував американський економіст Д. Дюран у 1941 році. Вчений вперше застосував цей метод для класифікації кредитів на «погані» та «хороші». І з кожним роком скорингова модель вдосконалювалась і ставала більш автоматизованою та зручною у використанні.

Кредитний скоринг – це механізм, що використовується фінансово-кредитними установами для оцінки платоспроможності позичальника, і яка надає змогу, на основі тих чи інших характеристик існуючих чи потенційних клієнтів, шляхом підрахунку балів, оцінки та рейтингування, визначити ступінь ризику, що пов'язаний з кредитуванням певного клієнта.

Кожен банк, що працює в області споживчого кредитування, рано чи пізно постане перед проблемою вибору скорингової системи. Тому, кожен банк, виходячи на ринок споживчого кредитування, починає працювати на благо кожної людини і економіки в цілому. Чим ефективніше буде працювати банк, тим більше людей зможуть скористатися його послугами і тим самим підвищити свій рівень життя. Тому скоринг і є тим самим ефективним і

надійним інструментом, який дозволить суттєво зменшити число необґрунтованих відмов за кредитними заявками. Це дасть можливість збільшити загальне число виданих кредитів і разом з цим зменшити кількість «поганих» кредитів.

Якщо фінансова установа правильно і адекватно використовує кредитний скоринг, то отримує велику перевагу для підтримки і поліпшення своїх конкурентних позицій на ринку і виживання в боротьбі з конкурентами протягом тривалого часу.

Проте більшість українських банків на сучасному етапі майже не використовують у роботі автоматизовані скорингові системи. Це спричинено такими проблемами:

- 1) небажання банками обмінюватись кредитною історією клієнта;
- 2) складність розроблення та впровадження у практику скорингових систем;
- 3) відсутність висококваліфікованих спеціалістів і належного законодавства тощо.

Отже, банкам України слід зосередитись на відпрацюванні внутрішньобанківських процесів, скорингових процедур, які помітно спростять оцінку потенційного позичальника під час споживчого кредитування. На початковій стадії перехідної економіки банки стикаються здебільшого з важко контрольованими ризиками. Настає момент, коли створювати системи управління основними фінансовими та функціональними ризиками виправдано й доцільно, а згодом ці дії перетворюються на необхідні. Для вітчизняної банківської системи такий момент вже настав. Використання банками України системи скорингу в процесі споживчого кредитування, покращить їх результати та відкриє перед банками нові горизонти.

Отже, технології кредитного скорингу мають постійні тенденції до розвитку та вдосконалення, що дозволяє розробляти нові алгоритми, які, у свою чергу, дозволяють мінімізувати кредитний ризик. Такі вдосконалення можуть успішно знайти своє застосування в Україні, де існує проблема недостатності історичних даних про попередній досвід кредитування, і це має тривати шляхом створення комплексного механізму управління кредитними ризиками. Впровадження скорингових систем є необхідним напрямком швидкої та якісної оцінки кредитоспроможності позичальників та відповідно зниження кредитного ризику банку.

Література:

1. Бучко І. Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку / І. Є. Бучко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013. – № 2. – С. 178-182.
2. Барсученко А. С. Проблеми впровадження кредитного скорингу у вітчизняній банківській системі / А. С. Барсученко // Економіка. – 2014. – № 4. – С. 4.
3. Деминський С. Як працює єдина система кредитного скорингу в США. URL: <http://blog.liga.net/user/sdeminskij/article/16819.aspx>

Ачкасова С. А., к.е.н., доцент,
*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*
svet_achk@meta.ua

Губанова А. С., студентка
*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*
nastya.nasta-k@yandex.ru

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Грунтовне визначення сутності поняття фінансової стійкості банку сприятиме ефективному забезпеченню її належного рівня, а отже є актуальним питанням.

На сучасному етапі економічної науки не визначено єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості банку. Найчастіше фінансову стійкість банку ототожнюють з поняттями «надійність», «платоспроможність» та «ліквідність».

Святко С. А. та Міллер Р. І. [0] запевняють, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його ліквідності та платоспроможності. Потрібно відмітити, що ліквідність банку характеризує механізм перетворення фінансових чи матеріальних активів у кошти з метою своєчасного виконання зобов'язань, а платоспроможність визначається здатністю банку своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання.

Стабільність та стійкість, мають характерні спільні ознаки, саме через це вони досить близькі поняття. Стійкість, на відміну від стабільності, передбачає здатність системи протистояти силі, в свою чергу стабільність акцентує увагу на здатності до постійного відтворення. Розуміння фінансової стійкості банку також нерідко пов'язується з такими поняттями як стабільність, рівновага та надійність.

Банк та в цілому банківська система стають стійкими за умови своєї стабільності. Деякі вчені-економісти наполягають, що стійкість банку залежить від збалансованості його активів і пасивів, якості кредитно-інвестиційного портфеля та кількості клієнтів банку.

Отже, виходячи з вище перерахованого, потрібно відмітити, що кожен автор трактує поняття фінансової стійкості банку по-різному. З метою визначення сутності фінансової стійкості банку наведено підходи до визначення сутності цього поняття (табл. 1).

З табл. 1 видно, що вище розглянуте поняття, а саме, фінансова стійкість банку, вчені трактують по-різному. Деякі вчені-економісти тлумачать поняття як, забезпечення фінансової стійкості банку лише на макрорівні, а під фінансовою стійкістю банківської системи розглядають, здатність системи трансформувати банківські ресурси з максимальною ефективністю та

мінімізувати ризики виконуючи свої функції, витримуючи вплив макроекономічних й мікроекономічних факторів [0].

Таблиця 1

Сутність поняття «фінансова стійкість»

Сутність поняття	Автор
Головна умова існування та активної діяльності банку, вона формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків	Бакало І. І. [1]
Здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігаючи стійку рівновагу і надійність протягом часу	Барановський О. І [2]
Відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам, що синтезують характеристики економічних складових стійкості: обсяг і структуру власних коштів, рівень доходів і прибутку, достатність капіталу, норму прибутку на власний капітал та ін.	Вітлинський В., Пернарівський О. [3]
Необхідне та достатнє для досягнення поставленої мети кількісне і якісне співвідношення ресурсів установи	Глушко О. В. [4]
Спроможність банківської системи подолати кризові ситуації у різних сферах і подовжувати функціонування, не викликаючи при цьому необхідності в економічних агентів радикально змінювати свої цілі і завдання щодо клієнтів навіть в умовах істотно негативних наслідків	Довгань Ж. М. [5]
Спроможність банку як системи трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів	Кочетков В. М. [6]
Одна з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів, яка визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування та його відповідності складу активів	Крейнина М. Н. [7]
Своєрідне перевищення доходів над витратами. Ознакою фінансової стійкості насамперед є стабільність джерел доходу банку.	Пантелєєв В. П. [8]
Складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик банку	Святко С. А., Міллер Р. І. [0]
Якісна характеристика, такий розвиток, при якому реалізується сутність банку та його призначення в економіці; це не разові позитивні зміни, не тимчасові успіхи у функціонуванні або тимчасова стабілізація, не успіхи окремих банків, а динамічний розвиток усіх елементів банківської системи ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища	Фетисов Г. Г. [0]

Деякі автори, навпаки аналізують забезпечення фінансової стійкості банку лише на мікрорівні через підтримку фінансової стійкості банку, як складової банківської системи. Фінансову стійкість банку розкривають, як одну з характеристик відповідності структури джерел фінансування активів та оцінюють та характеризують за допомогою лише показників фінансового стану,

серед яких є показники: фінансової стабільності, надійності, стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління [4].

Отже, розглянувши поняття фінансової стійкості банку, треба зазначити, що фінансова стійкість банку – це здатність банку протистояти несприятливими зовнішнім та внутрішнім факторам, зберігаючи фінансовий стан, що надає змогу банку відповідати за своїми зобов'язаннями та характеризується збалансованістю фінансових показників, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельності протягом часу.

Література:

1. Бакало І. І. Забезпечення фінансової стійкості банків / І. І. Бакало // Економіка, менеджмент, бізнес. – 2012. - № 1(5). – С. 120-124.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
3. Вітлінський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С. 48–51.
4. Глушко О. В. Фінансова стійкість як категорійне поняття / О. В. Глушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.18. – С. 171 – 175.
5. Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж. М. Довгань // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 224 – 229.
6. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія / В. М. Кочетков – К. : Європейський університету. 2003. – 300 с.
7. Крейнина М. Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений / М. Н. Крейнина // Финансовый менеджмент. – 2001. – № 2. – С. 32 – 36.
8. Пантелеев В. П. Фінансова стійкість комерційного банку проблеми регулювання / В. П. Пантелеев, С. П. Халява // Банківська справа. – 1996. – № 1. – С. 32–39.
9. Святко С. А. Аналіз і оцінка фінансової стійкості банку як необхідна умова ефективного банківського менеджменту / С. А. Святко, Р. І. Міллер // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С. 48–54.
10. Фетисов Г. Г. Методологические основы формирования устойчивости банковской системы / Г. Г. Фетисов // Финансы и кредит. – 2002. – №15. – С. 2–13.
11. Філіппова Ю. О. Оцінка фінансової стійкості банківської системи у практиці країн світу / Ю. О. Філіппова // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 3 (15). – С. 192–195.

Борисова С. Є., д.е.н., доцент
Донбаська державна машинобудівна академія
svetevbor@mail.ru
Пономаренко Т. С. студентка
Донбаська державна машинобудівна академія

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах виходу національної економіки з фінансової кризи, процесу післякризової стабілізації та загальної фінансової глобалізації, банківський сектор виступає однією з найважливіших складових фінансово-кредитної системи держави. Тому оцінка стану банківського сектору, виявлення його сильних і слабких сторін, визначення перспектив розвитку та можливих шляхів поліпшення його функціонування мають суттєвий теоретичний і практичний інтерес. Банківську систему прийнято вважати базою сучасної будови економіки. Банківська система – одна з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки. Глибокі зміни, що відбуваються в банківських відносинах в останні роки, особливо динамічні, це можна пояснити: поточною фінансово-економічною кризою, станом банківської системи; наслідком подій, що відбуваються в Україні, Європі та в інших країнах [1].

Проблеми банківської системи є актуальними і затребуваними в усьому світі, про що свідчать роботи відомих науковців, економістів і фінансистів. Даній проблематиці приділяли увагу П. Кругман, Дж. Сакс, Дж. Стігліц, Я. Міркін, Б. Рубцов, З. Луцишин, С. Борисова та ін.

Банківський сектор України в останні роки розвивається нестабільно. Перед початком фінансової кризи в Україні до 2008 року, сектор розвивався швидкими темпами, а очікування щодо подальшого зростання були оптимістичними. Ситуація змінилася наприкінці 2008 року, коли країна вступила в глибоку рецесію і пережила кризу банківської системи.

Для оцінювання стану банківської системи взагалі, необхідно охарактеризувати сучасний стан та діяльність комерційних банків в Україні. Кількість банків, що мають ліцензію НБУ, зменшується, при цьому частка іноземного капіталу в банківській системі знижується, кредитні установи зменшують свої активи і нарощують збитки. Криза в Єврозоні змусила банки з європейським капіталом сконцентруватися на своїх ринках, що послабило інтерес до бізнесу в ряді країн, включаючи Україну. Шведські SEB і Swedbank закрили роздрібний бізнес в нашій країні, при цьому є прогноз, що за ними можуть піти й інші. На жаль, це не змінює загальних масштабів діяльності банківської системи. За даними НБУ, кількість банківських відділень в 2016 році зменшилася.

Національна економічна система України достатньо інтегрована у світове господарство. У зв'язку з цим, порушення стабільності на зовнішніх ринках безпосередньо впливає на внутрішні процеси в країні. Найбільш вразливим в період фінансової кризи став валютний ринок України. Перша хвиля кризи у 2007 році привела до падіння фондових індексів провідних банків та

фінансових компаній. При таких обставинах спекулятивний капітал, який «шукає» стабільні ринки з найвищими прибутками, перейшов із ринків розвинених країн до країн з економіками, що розвиваються, які продовжували демонструвати високі темпи зростання і прибутковості [2]. Друга хвиля стартувала на початку 2008 року, коли падіння фондових ринків світу зумовило переорієнтацію фінансових потоків з одних активів в інші, зокрема сировинні та енергетичні. Криза істотно вплинула на підвищення процентних ставок по кредитах і привела до зниження кредитного рейтингу банків. Наслідком світової фінансової кризи стала нестабільність на валютному ринку, яка проявилася в значних валютних спекуляціях і девальвації національної валюти [2]. Також слід відмітити кризу 2014-2015 років. Банківський сектор України, починаючи з кінця 2013 року, а особливо в 2014 році, зіткнувся з серйозною ситуацією, яка загрожувала його ліквідності і ефективному функціонуванню всієї фінансової системи – масовим відтоком депозитів. Протягом 2014-2015 років банки України втратили 15,6 млрд. грн. депозитів в національній валюті або 3,9 %. За 2014-2016 рр. гривня девальвувала по відношенню до долара США більше ніж в 3 рази. Така різка девальвація привела до зростання проблемної заборгованості клієнтів перед банками [3]. Вітчизняна банківська система через свою високу відкритість економіки виявилася відчутно залежною від світових ринкових процесів, тому кризу банківської системи в Україні можна було легко прорахувати. Незважаючи на це, вона виявилася не готова до негативних економічних процесів і першою зазнала значних збитків.

Можна запропонувати наступні шляхи вирішення проблеми, а саме:

1. Відновлення довіри з боку клієнтів (клієнти не довіряють банкам і не хочуть мати з ними справи в довгостроковому плані).

2. Скорочення витрат (на думку експертів, щоб компенсувати зниження доходів, банкам в 2017 році необхідно скоротити витрати на 20% в порівнянні з попередніми роками).

3. Широке застосування аналітики в сфері продажів (на посткризових умовах банкам буде вигідно підвищувати віддачу від вже існуючих клієнтів, ніж залучати нових, жорстко конкуруючи з іншими фінансовими та нефінансовими інститутами).

4. Впровадження елементів ризик-менеджменту в усі напрямки діяльності (необхідно задовольнити вимоги більшої прозорості та дотримання жорстких стандартів якості корпоративного управління) [1, 5, 6].

За прогнозами банківських експертів, банки, які зможуть успішно розвивати всі ці чотири напрямки, стануть новими лідерами світового банківського бізнесу в 2020 році.

Таким чином, в результаті впливу світової фінансової кризи на банківський сектор України протягом 2014-2016 років спостерігаються такі тенденції: зниження якості банківських активів; втрата довіри з боку вкладників; істотне падіння курсу національної валюти; зниження ліквідності; погіршення показників капіталізації банків; скорочення ресурсної бази банків; зростання процентних ставок; збільшення обсягів неповернених валютних кредитів.

Процеси, що відбуваються у банківській системі України безумовно свідчать про необхідність зміцнення передусім її національної складової. Банкам з вітчизняним капіталом важко конкурувати з іноземними, у них обмежений доступ до валютних ресурсів, вони загалом поступаються технологіями ведення банківського бізнесу. Очевидно, що назріла необхідність проведення банківської реформи, основною метою якої є розвиток та зміцнення банківської системи України шляхом оздоровлення її вітчизняної складової, наприклад, через механізми реорганізації та консолідації вітчизняних банків [4, 7]. Вважаємо, одним із напрямків зміцнення позицій вітчизняних банків на ринку банківських послуг є підвищення рівня їх капіталізації передусім шляхом реорганізаційних перетворень у банківській системі, ефективного ризик-менеджменту та виходу економіки України зі стану стагнації.

Література:

1. Кірхнер Р. Банківський сектор в Україні: минуле і майбутнє / Р. Кірхнер, Р. Джуччі, С. де-ла Рубія, В. Кравчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2011/PP_02_2011_ukr.pdf
2. Данилишин Б., Світова фінансова криза – тест для України / Б. Данилишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/POLITICS/svitova_finansova_kriza__test_dlya_ukrayini.html
3. Банківський сектор України: реалії та перспективи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vashbankir.com/financial-literacy/articles/bankovskiy-sektor-ukrainy-realii-i-perspektivy.html?hl=uk>
4. Борисова С.Є. Розвиток світового фінансового ринку в умовах глобалізації: монографія / С.Є. Борисова. - Вінниця: ТОВ «Нілан - ЛТД», 2015. – 310 с.
5. Черкашина К.Ф. Динаміка та структура споживчого кредитування українських банків в посткризовий період / К.Ф. Черкашина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3953>
6. Степаненко А.І. Тенденції посткризового розвитку світового банківського сектора / А.І.Степаненко // Збірник наукових праць ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3930/1/18.pdf>
7. Борисова С.Є. Методологічні засади інтеграції банківського сектору України до світового ринку капіталу / С.Борисова // Економічний простір: Збірник наукових праць. - № 12/1: Дніпропетровськ: ПДАБА. – 2008. – С. 16-23.

Величкін В. О., к.т.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Поплавська В. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
poplavskaja123@gmail.com

СУТЬ ТА ВИДИ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ АКТИВІВ

Сьогодні все більшої уваги приділяється процесу сек'юритизації активів, що найчастіше застосовується у банківській діяльності.

Як свідчить глосарій банківської термінології, сек'юритизація активів – це спосіб трансформування боргових зобов'язань банку у ліквідні інструменти ринку капіталів шляхом випуску боргових цінних паперів, забезпечених пулом однорідних активів.

Суть сек'юритизації активів полягає в тому, що певну частину дохідних активів (іпотечних чи споживчих позик, автокредитів, лізингових активів, комерційної нерухомості, об'єктів застави тощо) банк виводить за свій баланс і здійснює їх рефінансування шляхом емісії цінних паперів, які реалізує на відкритому ринку. Такі цінні папери, забезпечені пулом активів, називають цінними паперами, забезпеченими активами (Asset Backed Securities – ABS).

Даний процес має на меті перерозподілити ризики шляхом трансформації активів банку і є своєрідним механізмом з управління банківським балансом [1].

Сек'юритизація почала свій відлік з 1970 р., коли Державна національна асоціація іпотечного кредиту «Ginnie Mae», розробила концепцію передачі цінних паперів, що забезпечені заставними, і розпочала програму, в якій гарантувала своєчасну сплату процентів та основної суми боргу на набір стандартизованих заставних. Згідно цієї програми, приватні фінансові інститути, такі, як ощадно-позичкові асоціації та комерційні банки, тепер могли б зібрати певний набір заставних, гарантованих Державною національною асоціацією іпотечного кредиту, у пакет вартістю, скажімо, в 1 млн. дол. і потім продати цей пакет як цінний папір третій стороні (як правило, великому інституційному інвестору, наприклад, пенсійному фонду). Поява такої специфічної техніки фінансування як сек'юритизація активів є логічним результатом загальної тенденції до підвищення ролі цінних паперів.

Механізм роботи в даному випадку виглядає наступним чином: під час здійснення платежів по заставним (що гарантуються асоціацією) фінансовому інституту, той переказує власнику заставних чек на загальну суму усіх платежів. Оскільки Державна національна асоціація іпотечного кредиту гарантує платежі, ці передані цінні папери мають дуже низький ризик невиконання зобов'язань.

Варто зазначити, що науковці з питань сек'юритизації не можуть дійти висновку щодо визначення видів сек'юритизації. Про це свідчить аналіз економічної літератури з цього приводу. Проте все ж вирізняють три основні принципи її здійснення: дійсний продаж, синтетична сек'юритизація та «весь бізнес». Концепція дійсного продажу полягає в тому, що фінансова компанія,

яку названо оригіратором продає активи спеціальній юридичній особі, яка в свою чергу проводить емісію цінних паперів, розміщує їх на ринку капіталів і цим самим забезпечує фінансування придбання активів. шляхом емісії цінних.

Синтетичний вид сек'юритизації передбачає не продаж активів, а передачу ризиків втрат від певних активів фінансовій установі чи банку за відповідну премію. Під час сек'юритизації за принципом «весь бізнес» спеціалізована юридична особа надає забезпечений кредит оригінатору. Наповнення кредиту здійснюється за рахунок коштів від розміщення облігацій на ринку капіталу. За цих умов оригінатор надає належні активи в забезпечення інвесторам – власникам облігацій [2].

Зарубіжна та вітчизняна наукова література виокремила основні концепції трактування сутності сек'юритизації активів: 1) випуск цінних паперів, забезпечених пулом однорідних (фінансових) активів; 2) механізм перетворення низьколіквідних активів у високоліквідні активи (цінні папери); 3) механізм, що складається з ряду послідовних кроків (етапів)) [3, с.75].

Успішність проведення процедури із сек'юритизації активів значною мірою залежить безпосередньо від механізму її реалізації. В цілому такий механізм передбачає, що ініціатор сек'юритизації – оригінатор (ним можуть виступати банки або інші кредитно-фінансові установи, нефінансові компанії, органи державної влади, комунальні підприємства та ін.), генерує активи в процесі здійснення своєї поточної підприємницької діяльності (наприклад, шляхом видачі кредитів, поставки товарів, надання послуг, зокрема, надання майна в оренду тощо), у результаті чого в цій компанії з'являються активи – права вимоги до третіх осіб (боржників). Далі з цих прав вимоги формують пул активів і під їх забезпечення випускають цінні папери з подальшим розміщенням на фондовому ринку. Таким чином, суб'єкт господарювання отримує кошти, які може направити для діяльності щодо отримання додаткового прибутку, налагодження нових ділових відносин, вкладення в інші цінні папери, що у підсумку сприятиме зростанню оборотних коштів суб'єкта. [4, с. 262].

Отже, сек'юритизація – є своєрідним механізмом управління балансом банку, дозволяє зменшити ризики, збільшити обіговість капіталу і відповідно дохідність, більш ефективно використовувати наявні активи.

Література:

1. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123640
2. Бэр Х.П. Секьюритизация активив: секьюритизация финансовых активов –инновационная техника финансирования банков: Пер. с нем.- М.: Волтерс Клувер, 2006. – 624 с.
3. Наумов Д. Сек'юритизація – інноваційний фінансовий механізм // Банківська справа. – 2011. – № 1. – С. 65-83.
4. Ярошенко А.С. Механізм сек'юритизації банківських активів як засіб оптимізації проектного портфеля банку // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 259-265.

Величкін В. О., к.т.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

Грушко Т. І., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
tatiana.grushko.94@mail.ru

Гончак О. О., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Фінансовий інжиніринг є досить новим науковим напрямом, тому він так і не отримав ще чітке та логічне визначення його економічної сутності. Визначень існує дуже багато, але системного пояснення фінансового інжинірингу, сфер застосування його інструментів, ознак та функцій не має.

Фінансовий інжиніринг – це надання на комерційній основі консультаційних банківських послуг з метою рішення фінансових проблем клієнтів.

Дослідити сутність фінансового інжинірингу можна через сфери фінансової системи, на які орієнтований вплив його інструментів. До таких сфер фінансової діяльності відносяться: банківська система, корпоративні фінанси та фондовий ринок.

Розробкою теоретичних основ банківського інжинірингу займався Ю. С. Масленченков, який вважав: фінансовий інжиніринг – це фінансове забезпечення клієнта з використанням різних банківських продуктів [2].

Виходячи з вище наведених трактувань, можна визначити, що поняття фінансового інжинірингу у банківській сфері визначається в створенні інноваційних банківських продуктів та інструментів, що можуть застосовуватися банками для перерозподілу фінансів, мінімізацію ризиків, підвищення ліквідності та підвищенню прибутковості.

Фінансовий інжиніринг має послуги які поділяються на уніфіковані та індивідуалізовані.

Уніфіковані послуги надаються вже із застосуванням готових рішень фінансових проблем.

Індивідуалізовані послуги прив'язані до конкретних особливостей діяльності певного клієнта.

Фінансовий інжиніринг має учать в таких сферах та напрямках економіки як:

- торгівля цінними паперами,
- ведення "нау"- рахунків,
- індивідуальні пенсійні рахунки для населення,
- фінансування зовнішньої торгівлі,
- залучення фінансових ресурсів для інвестицій,
- покриття бюджетного дефіциту,
- зниження бази оподаткування у клієнта,
- управління ризиками.

Фінансовий інжиніринг має такі цілі у банківській сфері:

- формування умов для вільного руху фінансового капіталу;
- створення інноваційних банківських продуктів для отримання додаткового прибутку,
- розподіл банківських ризиків;
- введення напів-спекулятивних операцій для отримання додаткового прибутку при мінімальному ризику.

До продуктів фінансового інжинірингу відносять[2]:

- фінансові продукти (свопи, форварди та опціони);
- цінні папери які засвідчують право володіння будь-якими ресурсами;
- боргові інструменти та інструменти які засвідчують участь у капіталі (акції).

Отже, фінансовий інжиніринг в банківській системі застосовується для отримання додаткового прибутку через підвищення ефективності банківських інструментів шляхом створення інноваційних фінансових інструментів, які втілюють в собі ідеальне співвідношення між ліквідністю, ризиковістю та прибутковістю.

Література:

1. Ковальєв А. Банковский инжиниринг – новый мир финансов / А.Ковалев // Финансовый директор. – № 5, 2007 г. – С. 15-22.
2. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: [Технология финансового менеджмента клиента] Ю. С. Масленченков. – М. : Перспектива, 1997. – 221 с.
3. Фінансовий інжиніринг: [навчальний посібник] / [О. М. Сохацька, Л. В. Гаврилюк-Єнсен, В. М. Олейко] / За ред. О.М.Сохацької. – К. : Кондор, 2011. – 660 с.

Заруцька О. П., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Горобець Л. Ф., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Rainbox3@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ

В умовах функціонування ринкової економіки прибуток виступає основною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку, тому визначення суті прибутку та механізму його управління є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Необхідно зазначити, що прибуток банку створює базу для економічного розвитку держави в цілому. Механізм перерозподілу прибутку банку через податкову систему дозволяє наповнювати доходну частину державних бюджетів всіх рівнів (загальнодержавного та місцевих), що дає можливість державі успішно виконувати покладені на неї функції та здійснювати заплановані програми розвитку економіки. Крім того, реалізація відомого принципу “багатство держави характеризується рівнем багатства її населення” також пов'язана зі зростанням прибутку банку, який забезпечує збільшення доходів його засновників, менеджерів та персоналу [1, с.44].

Прибуток характеризує стійкість кредитної установи. Він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідного збільшення капіталу, який дає змогу розширити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг.

Фінансова система України має певні особливості, пов'язані із загальним станом економіки та конкретною фазою розвитку, що характеризується скороченням ринку банківських послуг. Прибуток банківської системи не виконує класичної функції джерела формування капіталу та зростання ринкової вартості, оскільки більшість банків протягом останніх років були низькорентабельними, а система – збитковою [3].

Основними чинниками, що негативно впливають на фінансові результати діяльності банків України, є:

- погіршення економічної ситуації в країні, загальне послаблення державних фінансів та фінансів підприємств, зниження доходів та рівня життя населення;
- інфляційні процеси в економіці,
- недосконалість системи валютного регулювання;
- зниження обсягів іноземних інвестицій в банківську систему України;
- незбалансованість та зменшення обсягів експортно-імпортних операцій суб'єктів ЗЕД;

- погіршення фінансового стану потенційних позичальників – юридичних та фізичних осіб, що стримує попит на кредити;

- низька платоспроможність позичальників, яка призводить до збільшення частки високоризикових кредитів, необхідність утворення значних резервів за даними операціями.

- зростання вартості обслуговування валютних кредитів унаслідок стрімкої девальвації національної валюти.

Прибуток вітчизняних банків не виконує класичної функції регулятора “переливу” капіталу в галузі з більш ефективним його використанням. У сучасних умовах збиткової діяльності капітал банків не може вільно виходити без втрат для акціонерів. В Україні не спостерігається активного продажу банків. Пояснення такої відмінності вітчизняної банківської системи ґрунтується на загальному стані економіки, яка не пропонує власникам великої кількості альтернативних джерел отримання прибутку. Крім того, слід врахувати, що банки надають їх акціонерам можливість отримувати весь спектр фінансових послуг із контрольованим ризиком втрати коштів [2, с.119].

Управління прибутком – це багатогранний і складний процес для банку, що потребує від нього ретельного опрацювання як у стратегічному та тактичному аспектах, так і у бюджетних щорічних планах. Основна складова прибутку банку України є процентний прибуток, а основна складова витрат – процентні витрати та резерви під кредитні ризики. Якщо поєднати динаміку чистого процентного доходу та відрахувань до резерву під кредитні ризики, то сукупний фінансовий результат кредитних послуг банків можна охарактеризувати наступним чином: у 2013 році – прибуток становив 21076 млн. грн, у той же час, як у наступні роки мав місце збитковий результат, у 2014 році - збиток 49211 млн.грн, у 2015 році - 75475 млн.грн. Отже, протягом останніх років кредитні послуги формують не прибуток, а збиток банків.

Нове положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями передбачає детальний аналіз і розрахунок основних компонентів кредитного ризику, у тому числі, PD - імовірність дефолту боржника, ймовірність припинення виконання контрагентом своїх зобов'язань перед банком; LGD - втрати при дефолті, рівень збитків внаслідок дефолту боржника; EAD - експозиція під ризиком, вартість активу під ризиком. Це дозволить здійснювати більш гнучкий аналіз кредитоспроможності позичальників.

Література:

1. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління прибутком банку : монографія/ О. А. Криклій, Маслак Н.Г. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. –136с.
2. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід / О. П. Заруцька : монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. –379 с.
3. Фінансова звітність банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

Заруцька О. П., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Синюк А. О., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ava_lanche@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Належне функціонування та розвиток вітчизняної економіки нерозривно пов'язаний із ефективністю роботи банківського сектора країни. Проте, протягом декількох останніх років умови діяльності та становище банків значно змінилося. Скорочення обсягів виробництва в країні, зростання інфляції, падіння курсу національної валюти та посилення регулювання з боку НБУ продемонструвало вразливість українських банків та стало причиною погіршення їх фінансового стану та ліквідації великої кількості комерційних банків. А тому, в умовах непередбачуваності зовнішнього середовища та великої кількості факторів, що впливають на функціонування банків, постає проблема пошуку оптимальних методів діагностики їх фінансового стану для вжиття необхідних управлінських дій. Все це підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Фінансовий стан банківської установи є комплексною узагальнюючою характеристикою фінансово-економічної діяльності банку, якості його системи управління, механізму контролю та запобігання ризикам. Фінансовий стан банку не є сталою величиною, а підвладний змінам у внутрішньому та зовнішньому середовищі банку [1].

Сьогодні існує велика кількість підходів та методик до оцінки фінансового стану комерційного банку. В Україні першоджерелом визначення рівня фінансового стану банку є дотримання ним системи економічних нормативів, встановлених НБУ. Саме вони повинні виступати головним індикатором контролю, проте, як свідчить практика їх застосування, ця система не є досконалою та багато в чому не відображає реальний стан справ банку.

Результати аналізу фінансового стану зазначених банків із застосуванням індексної методики на підставі моделей В. С. Кромона та О. Б. Ширинської наведено у таблиці 1.

Відповідно до наведених у таблиці даних, значення інтегрального показника для ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" та АТ "Райффайзен Банк Аваль" за підсумками трьох аналізованих років свідчить про наявність певних проблем. Слід підкреслити що, значення інтегральних показників фінансового стану ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК", розраховані за методикою В. С. Кромона та О. Б. Ширинської, значно не відрізняються, окрім значення, отриманого на початок 2017 року, яке є від'ємним. Таке ситуація обумовлена тим, що на 01.01.2017 банк за результатами своєї діяльності має збиток. Що стосується оцінки фінансового стану АТ "Райффайзен Банк Аваль", то отримані показники

дещо відрізняються від результатів оцінки за методикою В. С. Кромонова, хоча загальний напрям зміни показників співпадає.

Таблиця 1

Оцінка фінансового стану ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК” та АТ “Райффайзен Банк Аваль” за методикою В. С. Кромонова та О. Б. Ширинської

Показник	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Інтегральний показник моделі В. С. Кромонова			
ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК”	22,75%	25,74%	24,85%
АТ “Райффайзен Банк Аваль”	23,99%	34,68%	34,27%
Інтегральний показник моделі О. Б. Ширинської			
ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК”	21,56%	24,51%	-41,41%
АТ “Райффайзен Банк Аваль”	30,52%	31,41%	36,61%

Кореляційно-регресійний аналіз залежності обсягу резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, що відображають якість кредитного портфелю банку, а отже слугують індикатором ефективності його роботи та належного фінансового стану, від зовнішніх факторів, продемонстрував, що найбільший вплив на їх розмір чинить зміна офіційного обмінного курсу гривні щодо дол. США. Така ситуація є об’єктивною, оскільки знецінення національної валюти неминуче призведе до зниження ефективності функціонування економіки країни та, як наслідок, до зниження рівня життя.

Слід зазначити, що більшість запропонованих у науковій літературі методик оцінки фінансового стану банку ґрунтується лише на коефіцієнтному аналізі та визначенні рейтингової оцінки на підставі або суб’єктивного судження автора методики, або думки експертів. При чому такі методи є узагальнюючими та застосовуються для діагностики всіх банків, що входять до складу банківської системи країни. Проте, в результаті дослідження, було виявлено, що застосування єдиних критеріїв оцінки для всіх банків є неможливим, особливо в умовах кризових явищ та нестабільності економіки нашої країни. Тому неминуче постає питання розробки окремих моделей діагностики фінансового стану для кожного окремого банку. Така модель повинна охоплювати основні напрями роботи банку, специфіку його діяльності, обраних сегмент на ринку банківських послуг та профіль ризиків банку. Крім того, такі методики повинні передбачати мінливість факторів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування банку та адаптуватися до таких змін. Лише за таких умов можливо отримати об’єктивну, достовірну та актуальну інформацію щодо фінансового стану банку та його змін у майбутньому.

Література:

1. Лисенок О.В. Інтегральна рейтингова модель оцінки фінансового стану банків / О.В. Лисенок // Ефективна економіка. – 2012. – № 9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_9_68.
2. Єлісеєва О.К. Методологічні аспекти рейтингового оцінювання діяльності комерційних банків України / О.К. Єлісеєва, В.Д. Бондар // Статистика України. – 2012. – № 1. – С. 49-53.

Заруцька О. П., д.е.н., професор
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
olena.zarutckaya@gmail.com

ЩОДО СТАНУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ З ВИКОРИСТАННЯМ СФГБ-МЕТОДУ

Стабільність банківської системи є обов'язковою умовою економічної безпеки держави. Протягом останніх років відбувається так зване «очищення банківської системи», виведення з ринку значної кількості банків, що супроводжується відтоком коштів і втратою довіри вкладників. Дослідження структурно-функціональних характеристик банків, ліквідованих за останні роки та підсумкових змін банківської системи доцільно проводити з використанням інструментарію самоорганізаційних карт Кохонена [1], який забезпечує виявлення однорідних груп банків, залежно від їх профілю ризиків, переліку основних операцій, джерел отримання прибутку, структури основних статей балансу, особливостей клієнтської бази. Нами запропонована авторська методика дослідження ринку банківських послуг за допомогою СФГБ-методу [2].

Важливою перевагою СФГБ-методу є можливість врахування значної кількості структурних індикаторів для формування однорідних груп банків та відсутність суб'єктивних чинників. Оприлюднена квартальна звітність банків надає можливість вирахувати частку основних складових активів, пасивів, доходів та витрат для кожного з банків та поєднати значення структурних індикаторів за звітами. Далі за допомогою методики нейронних мереж формуються однорідні кластери банків, які близькі за усіма значеннями структурних індикаторів. Групи відображуються на карті Кохонена як відокремлені географічні об'єкти. Близьке положення груп на карті свідчить про наявність спільних рис і навпаки, групи із найбільшою відстанню, мають суттєві відмінності за великою кількістю ознак. Таким чином, на формування груп впливає лише значення усіх структурних індикаторів, що ураховується одночасно.

Використання карт Кохонена для економіко-математичного моделювання ризиків банків та інших фінансових установ знайшло відображення у працях вітчизняних та іноземних вчених [3]. У той же час, широкі можливості та нерозкритий потенціал даного методу при вирішенні задачі виокремлення однорідних об'єктів для формалізації аналізу фінансової стійкості банківської системи та окремих банків, потребує подальшого розвитку.

Протягом останніх трьох років банківська система України скоротилася на 85 банків, що не могло не викликати певних якісних змін. На початку 2017 головні гравці банківського ринку протягом визначеного періоду зосереджені у наступних СФГБ:

1. Центральні, найбільш збалансовані банки із великим обсягом корпоративних кредитів (ПАТ «АЛЬФА-БАНК», АБ «ПІВДЕННИЙ», ПАТ

«МЕГАБАНК», ПАТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», АТ «ТАСКОМБАНК»), у середньому близько 34 банків із активами 517 млрд грн. Іноді група центральних банків має певні якісні ознаки і розділяється на підгрупи ц-А/ю (в цілому збалансовані банки із підвищеною часткою корпоративних кредитів), ц-З/ф (в цілому збалансовані банки із підвищеною часткою залучених строкових коштів фізичних осіб), ц-А/м (в цілому збалансовані банки із підвищеною часткою міжбанківських кредитів у активах).

2. Банки із високою часткою поточних коштів фізичних осіб у зобов'язаннях З/ф/п (АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ», АТ «УКРСИББАНК», ПАТ КБ «ПРАВЕКС-БАНК», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «ВЕРНУМ БАНК»), у середньому близько 16 банків із активами 240 млрд.грн.

3. Банки із значною часткою цінних паперів у активів, у першу чергу, з ОВДП, А/цп (АТ «УКРЕКСІМБАНК», АТ «ОЩАДБАНК», ПАТ «АЛЬПАРІ БАНК», ПАТ «СІТІБАНК», ПАТ «БАНК АВАНГАРД»), у середньому близько 13 банків із активами 200 млрд.грн.

4. Банки із значною часткою міжбанківських зобов'язань З/м (ПАТ «ІНГ БАНК Україна», ПАТ «УКРСОЦБАНК», ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», ПАТ «СБЕРБАНК», ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК»), у середньому близько 8 банків із активами 163 млрд.грн.

5. Невеликі банки, ресурсна база яких спирається на строкові кошти фізичних осіб З/ф/с (ПАТ «АСВІО БАНК», АТ «БАНК БОГУСЛАВ», ПАТ АБ «РАДАБАНК», ПАТ КБ «ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ», ПАТ АКБ «КОНКОРД»), у середньому близько 18 банків із активами 31 млрд.грн.

6. Банки із підвищеною часткою високоліквідних активів та поточних ресурсів, що спеціалізуються на комісійних готівкових операціях А/в-З/п (АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ», ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК», АКБ «НОВИЙ», ПАТ «МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК»), у середньому близько 10 банків із активами 7 млрд.грн.

7. Невелика група роздрібних банків із підвищеною часткою споживчих кредитів А/ф (ПАТ «ІДЕЯ БАНК», ПАТ «БАНК ТРАСТ», ПАТ «БАНК ФОРВАРД», ПАТ «А – БАНК»), скоротилася до 5 банків із активами 43 млрд.грн.

Інші групи невеликі за розмірами і не постійно формуються у системі.

Графік скорочення сукупних активів дозволяє виділити два етапи: 2014-2015 – активне падіння, 2016 – сповільнене скорочення. У першому періоді з ринка виведено 76 банків із 85, ліквідованих за весь період з 01.01.2014 до 01.01.2017. Крім того, графік демонструє вплив зміни курсу іноземної валюти на фінансовий стан банків. У періоди різкого падіння курсу гривні, за станом на 01.04.2015 та 01.04.2016, відбувалося прискорене скорочення активів та виведення банків з ринку.

Слід зазначити, що за три роки доля активів банків в іноземній валюті залишається на рівні 41 %, що підвищує ризики діяльності. Разом із скороченням кількості банків зростає й концентрація. Якщо на 01.04.2014 10

найбільших банків обіймали 55 % активів системи, то на 01.01.2017 показник збільшився до 72 %. Діяльність зупинили, переважно, малі і середні банки. Причиною ліквідації багатьох банків стали підвищені операційні ризики у зв'язку із значними операціями з готівкою, недотриманням законодавства з фінансового моніторингу.

За допомогою СФГБ-методу можна сформулювати наступний висновок щодо структурних змін на ринку банківських послуг: перша якісна зміна системи проявилася у 2014 році через суттєве збільшення кількості банків, ресурсна база яких має підвищену частку поточних коштів фізичних осіб. До групи перейшли деякі великі банки. Максимальне значення (52 банки із 130) досягалося за станом на 01.10.2015, після чого група скоротилася, але продовжує включати великі банки.

Наприкінці 2014 року великі банки, переважно, дочки іноземних акціонерів, що залучили поточні ресурси фізичних осіб, розміщують активи у державні цінні папери. Кредитні операції банків скорочуються. Значна кількість позичальників втрачає платоспроможність і не може кредитуватися за надто високими ставками. Відбувається скорочення попиту на дорогі кредити. У той же час, більшість банків примушені підвищувати процентні ставки, оскільки мають проблемні кредитні портфелі і мають обслуговувати непрацюючі активи.

Друга якісна зміна структурно-функціональних характеристик системи спостерігалася з 2015 року. Проблемні банки із збитками та підвищеними кредитними ризиками стали меншими за розмірами, у структурі пасивів цих банків зросла частка строкових коштів фізичних осіб, скоротилися міжбанківські кредити, у активах зменшилася частка іноземної валюти, споживчі кредити стабільно продовжують займати високу частку у проблемних банках.

Література:

1. Дебок Г. Анализ финансовых данных с помощью самоорганизующихся карт : пер.с англ./ Г. Дебок, Т. Кохонен ; Нац. фонд подготовки кадров. – М.: АЛЬПИНА, 2001. – 317 с.
2. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід/ О. П. Заруцька // Монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. –379 с.
3. Матвійчук А. В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням теорії нечіткої логіки. К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 208 с.
4. Фінансова звітність банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

Івашина С. Ю., к.е.н., доцент,
Кухар Д. Т., студент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
 l-1123@yandex.ru

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ В ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКАХ

Протягом останніх років, особливо в умовах глобальної економічної та фінансової криз, існує зростаючий інтерес з боку суб'єктів господарювання до виявлення та запобігання втратам, викликаним операційними ризиками.

Операційні ризики виникають з різноманітних причин, що в залежності від ступеня важливості та впливу представлені на рис. 1.

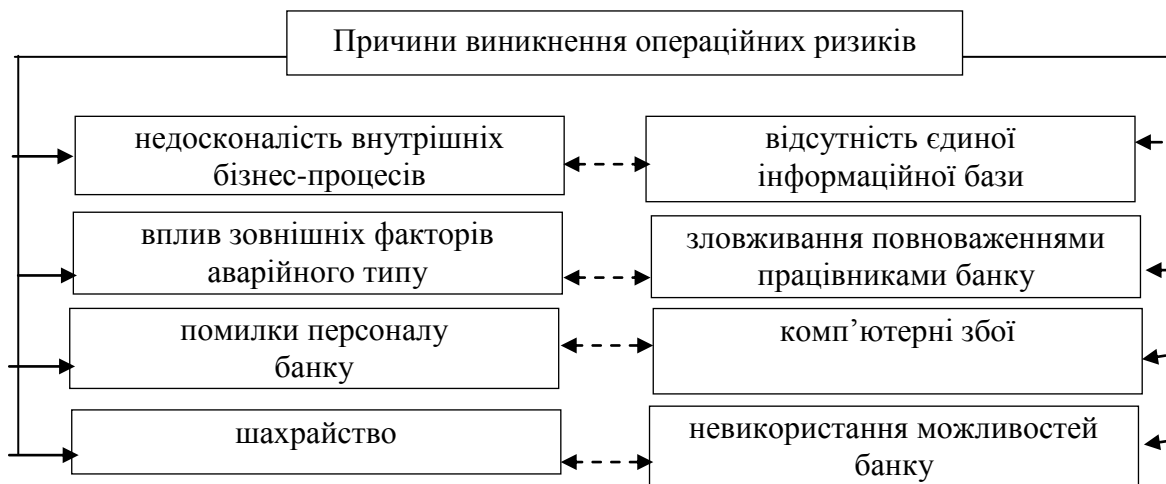

Рис. 1. Основні причини виникнення операційних ризиків

Операційний ризик несуть усі банки в різній мірі та різних ситуаціях, проте не в усіх банках є підрозділ або ціла система з управління операційними ризиками. В більшості з українських банків відсутня єдина методологія оцінювання та управління операційними ризиками, через що такі банки нерідко несуть збитки.

У досвіді світової практики Базельський Комітет з Банківського Нагляду [5]: визначив базові положення з питання управління операційними ризиками у «New Basel Capital Accord» (Basel II). Відповідно до цього стандарту банкам рекомендовано впровадити повноцінну систему управління операційними ризиками, що має включати елементи, представлені на рис. 2.

Безпосередній процес моніторингу та управління операційними ризиками, на думку Базельського комітету, має ґрунтуватися на наступних принципах:

- а) банки повинні ідентифікувати та оцінювати операційний ризик у всіх матеріальних продуктах, напрямках діяльності, процесах і системах;
- б) банки повинні впровадити процес регулярного моніторингу профілю і позицій з операційного ризику;
- в) банки повинні мати політику, процеси і процедури для контролю або зниження матеріального операційного ризику;

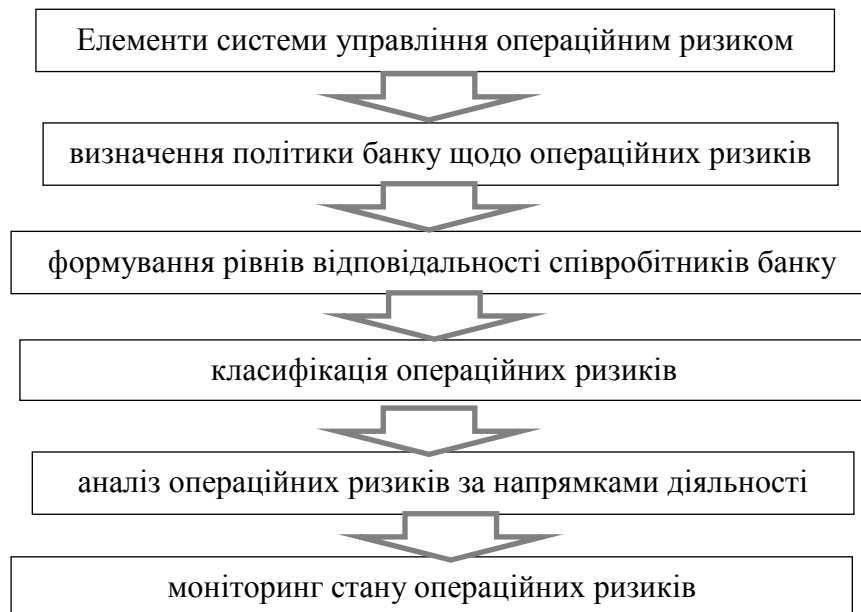

Рис. 2. Основні елементи системи управління операційним ризиком в банківській сфері

г) банки повинні мати план на випадок надзвичайних ситуацій та продовження операцій для забезпечення своєї діяльності на безперервній основі і для обмеження втрат у випадку серйозних збоїв у бізнесі.

д) резервування капіталу.

Підходи до оцінки операційних ризиків протягом останнього часу стрімко розвиваються, але відстають за ступенем точності від методів вимірювання кредитних і ринкових ризиків. Оцінка операційного ризику припускає оцінку ймовірності настання подій або обставин, що призводять до операційних збитків, і оцінку розміру потенційних збитків. Методи, засновані на застосуванні статистичного аналізу розподілів фактичних збитків, дають змогу прогнозувати потенційні операційні збитки, орієнтуючись на розміри операційних збитків у даній кредитній організації в минулому.

Література:

1. Євтушенко Г.В. Операційні ризики в системі банківської діяльності та нові шляхи їх попередження / Г.В. Євтушенко, А.І. Бабошко, Д.І. Бушля // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - № 5. – С. 396-400.

2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» затверджено Постановою Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. URL: <http://liga.com.ua>.

3. Управління банківськими ризиками : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2007. – 600 с.

4. Чаплига В. В. Управління операційним ризиком в забезпеченні ефективності функціонування банку / В.В. Чаплига // Регіональна економіка. – 2013. – № 4 (70). – С. 150-156.

5. The New Basel Capital Accord / Basel committee on Banking Supervision.- 2003. –18 р.

Лойко В. В., д.е.н., професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
 loyko_v@i.ua
Баліцька Г. О., студентка,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
 anya4ka@ukr.net

ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ – ПОКАЗНИК НАДІЙНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ БАНКУ

Ця тема дуже актуальна, тому що за останній рік багато банків в Україні визнали не платоспроможними. Банки стають банкрутами та ліквідовуються. Але чи можна цьому запобігти?

По-перше, щоб запобігти банкрутству можна залучити інвесторів. Щоб переконати інвесторів вкладати гроші саме в Ваш банк, потрібно:

- 1) розробити нову покращену стратегію розвитку діяльності банку, яка буде приносити прибуток не тільки Вам, але й інвестору
- 2) бути чесними, тобто говорити як про сильні сторони банку, так і слабкі
- 3) проаналізувати звіт про фінансовий стан, звіт про фінансові результати та зробити висновок, що було зроблено невірною, та продумати як можна покращити цю ситуацію.

По-друге, щоб запобігти банкрутству можна взяти кредит у закордонних банках, але при цьому потрібно продумати чи буде вам це вигідно і чи не загострить ситуацію в гірший бік.

Однак, вкладаючи свої кошти на депозит, як можна бути впевненим, що банк ліквідний, тобто зможе повернути гроші?

На жаль, на це питання однозначної відповіді немає, але є деякі правила, з допомогою яких можна вирішити чи платоспроможний банк:

- 1) найбільш підходящими для зберігання заощаджень у гривні є банки з іноземними інвестиціями та державні банки
- 2) банк має бути учасником Фонду гарантування повернення вкладів, інакше вам не повернуть гроші у випадку банкрутства банку. При цьому Фонд гарантування повернення вкладів повертає вклади до 200 тис. грн., вкладаючи суми понад 200 тис. грн, Ви ризикуєте, тому що небезпечно зберігати усі кошти в одній установі
- 3) потрібно придивитися до декількох установ та порівняти ставки за депозитами, що вони пропонують.

Є три види ліквідності: миттєва, поточна та короткострокова.

З даних табл. 1 бачимо, що норматив ліквідності, встановлений НБУ, наступний :

- 1) миттєва ліквідність – 20 %
- 2) поточна ліквідність 40 %
- 3) короткострокова ліквідність – 60 %, але банк у 2016 році перевищує ці показники майже вдвічі.

Якщо порівнювати 2014 рік з 2016 роком (табл.1), то показник миттєвої ліквідності виріс на 175,9%, що є позитивною тенденцією для діяльності банку, оскільки коефіцієнт миттєвої ліквідності показує можливість банку погашати грішми з кореспондентських рахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами.

Таблиця 1

Аналіз ліквідності банку за період 2014-2016 рр. (складено за даними [2])

Показники	Роки			Темпи приросту
	2014	2015	2016	%
Миттєва ліквідність	19,1%	21,5%	52,7%	175,9
Поточна ліквідність	43%	45%	72,4%	68,4
Короткострокова ліквідність	58%	60%	113,9%	96,4

За проведеним аналізом даних табл. 1 можна зробити висновок, що поточна ліквідність зростає: у 2014 р. показник поточної ліквідності становив 43%, у 2015р.- 45%, у 2016р. – 72,4%. Таке зростання є позитивним показником для банку, тому що банк визнається платоспроможним. Також порівнюючи 2014 р. з 2016 р., короткострокова ліквідність зростає на 96,4%. Таке явище є позитивним для банку. Показник короткострокової ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати взяті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Отже, ліквідність банку показує платоспроможність банку. Національний банк України встановлює свої вимоги до банків і називає їх «нормативи ліквідності». Якщо банк не відповідає цим вимогам, він не є надійним. Банк самостійно може «відкласти» більше, ніж вимагає НБУ.

Зниження обсягів експорту та обсягів виробництва за останні роки з різних причин привели є чинниками неспроможності всієї банківської системи виконувати ті функції, які на неї покладені. Неможливо вимагати від банківського сектору стабільної роботи при умові кризи в економіці та фінансовій сфері. Суттєвий негативний вплив на економіку країни оказує відтік фінансових ресурсів з банківського ринку. При збереженні цієї тенденції в подальшому може призвести до колапсу всієї банківської системи. На встановлення стандартів прозорості функціонування кожної банківської установи та комплексний підхід в питанні реформування банківської системи направлена робота НБУ. Реформи, які проводить НБУ, в подальшому будуть мати позитивний ефект для оздоровлення та стабілізації банківського сектору.

Література:

1. Васюренко О.В. Банківський нагляд: підручник / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. – К. : Знання, 2011. – 502 с.
2. Фінансова звітність. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://about.pumb.ua/Content/CmsFile/ua/Фінансовазвітність__FUIB_Annual_Report_2015.pdf

Лойко В. В., д.е.н., професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
loyko_v@i.ua
Демченко І. О., студентка,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
ira_demchenko_1998@ukr.net

ДИНАМІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Кредитування фізичних осіб є важливою складовою економіки кожної країни. В Україні упродовж останніх років цей вид кредитування набуває все більш широкої популярності, адже нині значна населення не може собі дозволити купувати товари тривалого користування за рахунок поточних доходів.

Метою цього дослідження є оцінка динаміки кредитування фізичних осіб в Україні та визначення його особливостей.

Кредити фізичним особам – це кредити, які видаються населенню на їх особисті потреби. Об'єктом кредитування може бути практично кожний предмет споживання (товар або послуга). Кредитують купівлю житла, побутової і оргтехніки, автомобілів, оплату навчання, відпочинку, лікування, проведення ремонту квартир і будинків. Даний вид кредиту надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам-резидентам України на придбання певних товарів тривалого користування та послуг і який повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору. Кредит – це відносини щодо надання ресурсів у тимчасове користування на умовах повернення із погашенням зобов'язань, які при цьому виникають [1].

Особливості кредитування фізичних осіб наступні:

- позичальник самостійно та вільно вибирає той банк, в якому б він хотів отримати позику. Фізична особа має право одночасно брати позики в різних банках;
- банківський кредит надається при укладенні кредитного договору;
- всі питання, що виникають з приводу кредитування, вирішуються на договірній основі безпосередньо між банком і позичальником;
- згідно з договором, кожний із суб'єктів кредитних відносин бере на себе певні зобов'язання;
- у разі надання позичальникові кредиту в розмірі, що перевищує 10% власного капіталу («великі кредити»), комерційний банк повідомляє про кожний такий випадок Національний банк України.

При зверненні за отриманням кредиту позичальник повинен надати банку наступні документи: заяву про отримання кредиту; анкету позичальника - фізичної особи, довідку з визначенням загальної суми одержуваного річного доходу позичальника та членів його сім'ї, копію довідки Державної податкової інспекції про одержання ідентифікаційного коду, паспорт громадянина

України, рахунок-фактуру на певні товари чи послуги, які плануються придбати за рахунок кредиту, у випадку кредитування під заставу - ксерокопії документів про право власності на заставлене майно.

Кредит надається в розмірі, що не перевищує сукупного річного доходу (згідно поданих клієнтом документів) плюс сума відсотку від вартості товару (ця сума є першим внеском клієнта і повинна бути зарахована на позиковий рахунок клієнта у день перерахування коштів банком торговельному підприємству).

Використовуючи дані річної консолідованої звітності проведемо аналіз динаміки кредитування фізичних осіб за період 2012-2016 років.

Таблиця 1

Аналіз динаміки кредитування фізичних осіб за період 2012-2016рр.
(складено авторами за даними [2])

Показники	Роки					Темпи приросту(%)
	2012	2013	2014	2015	2016	
Споживчі кредити (тис. грн.)	2 150 714	3 432 438	3 385 574	2 853 449	2 845 397	32,3 %
Іпотечне кредитування (тис. грн.)	2 968 273	2 234 997	2 970 899	3 527 969	3 746 345	26,2 %
Автокредитування (тис. грн.)	606 272	456 020	346 404	333 027	323 011	-46,7 %
Інші кредити (тис. грн.)	301 817	702 709	881 523	1 046 291	1 234 456	309 %

Дані таблиці свідчать, що за аналізований період спостерігається тенденція до зростання кредитування фізичних осіб в Україні. Обсяг споживчих кредитів зріс на 32,3 %, іпотечне кредитування на 26,2 %, інші кредити зазнали різкого підвищення з 301 817 тис. грн до 1 234 456 тис. грн. (309 %). Проте, автокредитування мало тенденцію до зниження упродовж 2012-2016 років.

Причини такої динаміки – економічні кризові явища, що спостерігаються в країні, військовий стан, девальвація грошової одиниці, підвищення рівня безробіття, підвищення неплатоспроможності фізичних осіб та ін.

Отже, кредитування фізичних осіб упродовж останніх років набуло все більш широкої популярності, що пов'язано з соціально-економічними причинами, які простежуються в країні [3]. Надання кредитів фізичним особам має специфічні особливості, що притаманні лише даному виду кредитування.

Література:

1. Бюро кредитних історій. URL: <http://ubki.ua>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Основні показники соціально-економічного розвитку України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Голюк В.Я. Кредитування як чинник фінансової кризи / В. Я. Голюк. URL: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/u_nomeri_2_2014_noviy.pdf

Лякішева А. Р., студентка
*Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця*
alusya95@ukr.net

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В БАНКУ

Банк є фінансово-кредитною установою, яка з метою отримання прибутку здійснює банківську діяльність, у тому числі залучає грошові кошти і розміщує їх від свого імені та на власний ризик на умовах повернення, платності, а також здійснює інші операції згідно чинного законодавства України.

Передумовою здійснення науково обґрунтованого управління депозитними операціями комерційного банку є попередній аналіз стану, структури і використання ресурсної бази та пасивних операцій [1].

Ефективне управління депозитними операціями створює умови для оптимального ресурсного регулювання в комерційному банку. Вміле маневрування ресурсами - важливий показник професіоналізму банківського персоналу. Для отримання даного ефекту аналітики розроблюють стратегію банку на ринку депозитних послуг.

При розробці стратегії банку на ринку депозитних послуг необхідно враховувати такі принципи:

- максимізація прибутку;
- забезпечення стійкості ресурсної бази та рівня ліквідності;

Важливим моментом у реалізації депозитної стратегії є залучення та утримання банківськими установами заможних клієнтів, у т. ч. фізичних осіб. Залучення на депозитне обслуговування необхідної кількості клієнтів-фізичних осіб залежить, на сьогоднішній день, не лише від зручних та привабливих умов, високої якості депозитних продуктів банку, але й від можливості отримати комплексне обслуговування.

Альтернативними стратегіями залучення коштів на депозитні рахунки фізичних осіб є:

- пріоритетна орієнтація на елітних клієнтів;
- пріоритетна орієнтація на розширення кількості клієнтів незалежно від їх фінансових можливостей [2].

Стратегічні інструменти управління депозитами банку включають заходи, спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності.

Також важливим аспектом для ефективного управління депозитними операціями є обрання банком оптимальної депозитної політики. Кожен комерційний банк як суб'єкт депозитного ринку намагається реалізувати свої інтереси за умови врахування впливу депозитної політики центрального банку та базуючись на конкретних умовах функціонування депозитного ринку.

Депозитна політика комерційного банку повинна бути спрямована на оптимізацію витрат по залученню коштів на депозитному ринку за умови їх ефективного використання. Такий механізм реалізації інтересів всіх суб'єктів депозитного ринку формує ціну на депозитні кошти.

Для комерційного банку найбільш привабливими є строкові депозити, що є найбільш стабільною частиною залучених ресурсів, вони дозволяють здійснювати кредитування на більш тривалі строки і відповідно під більш високий процент. Рекомендований їх рівень у ресурсній базі - не менше 50% [1]

Для бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями менеджер використовує різні методи залучення коштів, які загалом зводяться до двох груп: цінові та нецінові методи управління [3].

Сутність цінових методів полягає в тому, що процентна ставка за депозитами використовується як головний важіль в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти.

Головним завданням банку при розробці пакета депозитних послуг має стати чітке формулювання того, чому клієнти повинні принести свої заощадження у конкретний банк. Для його необхідно:

- розробити прості і зрозумілі споживачеві депозитні продукти, які б не потребували значних витрат з боку банку;
- при розробці депозитних послуг необхідно враховувати загальну ситуацію на ринку і всередині самого банку;
- депозити повинні враховувати інтереси певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;
- необхідно залучити до роботи в банку досвідчених менеджерів.

Гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб збільшити депозитні залучення, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників - юридичних і фізичних осіб [3].

Ефективна робота в галузі розробки депозитних продуктів неможлива без взаємодії з іншими напрямками банківського бізнесу. Така взаємодія не тільки допоможе налагодити внутрішньобанківські комунікації, але і надасть можливість кожному фахівцю підвищити свою кваліфікацію в банківській справі. Банківським установам України необхідно звернути увагу на ефективне депозитне залучення коштів, оскільки приплив депозитів забезпечує банківському бізнесу необхідну динаміку, і є тим джерелом, завдяки якому такий бізнес існує.

Література:

1. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: навч. посібник. – К: Видавничий дім “Скарби”, 2001. – 336с.
2. Герасимович А.М., Самсонова О.І. Практикум з курсу "Аналіз банківської діяльності": навч. посібник.– К. : КНЕУ, 2003. – 102 с.
3. Кіндрацька Л.М. Управлінський облік та контролінг у системі управління банку // Вісник НБУ: – 2001. – № 8. – С. 20– 24.

Новікова Л. Ф., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Воробйова Т. Р., студентка,
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
taffyone@mail.ru

СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ І РОЗВИТОК

На сучасному етапі комерційні банки України для підтримання конкурентних переваг і реалізації достатньої ліквідності на ринку фінансово-кредитних послуг повинні освоювати і вдосконалювати різноманітні банківські продукти та програми, які спричиняють не тільки кількісні, а і якісні зміни в самому механізмі банківського кредитування. Оскільки діяльність банківської системи України відбувається в нестійкому та динамічному середовищі, в умовах міжнародної інтеграції, банки зобов'язані орієнтуватися на принципи та підходи до кредитування, якими керуються світові ринки фінансових послуг.

За останні роки активно розвивається роздрібний бізнес банків, орієнтований на потреби фізичних осіб, домогосподарств, малого та середнього бізнесу. У першу чергу роздрібне банківське кредитування відображає фінансові відносини щодо надання кредитних ресурсів фізичним особам і домогосподарствам на придбання споживчих товарів та отримання послуг.

Роздрібні банківські послуги – важливий і перспективний напрямок банківської діяльності, що динамічно розвивається протягом останніх років. На цьому терені здійснюється широкий спектр банківських операцій з видачі та супроводу кредитів на різні цілі, проведення грошових переказів за допомогою платіжних систем, надання послуг з випуску та обслуговування платіжних карток, організації касових та валютно-обмінних операцій та ін.

Особливості сучасного банківського бізнесу з обслуговування фіз.осіб:

1. Фізичні особи характеризуються індивідуальними інтересами та потребами, що необхідно врахувати під час обслуговування.

2. Роздрібний бізнес є засобом задоволення споживчих потреб населення, у той час як його розвиток підвищує платоспроможний попит, прискорює реалізацію товарів і послуг, а також сприяє економічному зростанню.

3. Усі види роздрібно-банківської діяльності мають соціальний характер і сприяють підвищенню рівня життя населення.

4. Роздрібна банківська діяльність є головним механізмом капіталізації заощаджень населення і їх трансформації в інвестиції.

Для розвитку і вдосконалення споживчого кредитування доцільно:

1. Вдосконалити нормативно-правову базу, регламентувати чіткі права і зобов'язання кредиторів та позичальників.

2. Вдосконалити методичні рекомендації та інструменти оцінки кредитоспроможності позичальників. Головною метою буде зниження ризиків

неповернення кредитів, при цьому основними критеріями необхідно зробити кредитну історію та аналіз доходів.

3. Необхідно сформувавши міцну та ефективну інфраструктуру бюро кредитних історій, яка охоплює інформацію про позичальників усіх банків.

4. Посилити контроль за цільовим використанням кредитних коштів шляхом зменшення їх частки у готівковій формі.

5. Підвищити ефективність маркетингової політики з метою зменшення витрат банків на ринку роздрібногo кредитування [2].

Для розвитку роздрібногo бізнесу у банках необхідними є наявність мережі відділень та розвиток цифрових банківських технологій, здатність до швидкого освоєння та супроводу нових банківських продуктів [1].

Ситуація сьогодення показує, що якість сервісу, достовірність та доступність інформації про кредитний продукт набувають все більшого значення для клієнта, обійшовши рівень процентних ставок і комісії за банківські послуги, а невід'ємними складовими механізму, що гарантував би банкам імунітет до глобальних економічних викликів і стійкість взагалі, є стабільна й якісна клієнтська база, високоефективний ризик-менеджмент і досконалі процедури здійснення операцій, в т.ч., з надання споживчих кредитів.

В умовах глобальної нестабільності, банкам в Україні слід дотримуватись клієнтоорієнтованого підходу в своїй кредитній діяльності. Для забезпечення ефективності операцій споживчого кредитування їм доцільно проводити політику довготривалих відносин з позичальниками – фізичними особами. Формування довготривалих відносин між банком і клієнтом на базі комплексного якісного обслуговування є одним з шляхів стабілізації і збільшення якісної клієнтської бази в умовах нестабільності та невизначеності.

Важлива роль у вдосконаленні підходів до регулювання ринку споживчих кредитів в Україні в сучасних умовах, а також у перспективі належить розробці нових і модифікації існуючих стандартів кредитування фізичних осіб [3].

Розвиток стандартів кредитування фізичних осіб як інструменту регулювання споживчого кредиту в сучасних умовах в Україні є необхідним і дозволить удосконалити кредитний процес і створити такий механізм функціонування ринку банківських споживчих кредитів, який максимізуватиме позитивні ефекти й мінімізуватиме ризики.

Література:

1. Тарасович Н. В. Проблеми та напрямки розвитку ринку кредитування фізичних осіб / Н. В. Тарасович // Економічні науки. – 2009. - № 49. – С. 14-18.
2. Харченко А. М. Механізм роздрібногo банківськогo кредитування в Україні: дис. канд. екон. наук., Чернігів. – 2015.
3. Охрименко І. Б. Вплив фінансової кризи на тенденції розвитку кредитування населення в Україні / І. Б. Охрименко // Перспективи розвитку України в умовах глобальної кризи: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 13-14 червня 2013 р., - Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – С. 149-151.

Новікова Л. Ф., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
Синюк А. О., студентка
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ava_lanche@mail.ru

PEER-TO-PEER ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Особливо активно в усьому світі сьогодні спостерігаються тенденції щодо трансформації деяких функцій традиційних фінансово-кредитних інститутів та їх переведення на рівень спільнот або окремих індивідуумів. А отже, можна зазначити, що поступово формується інноваційний підхід до економічної взаємодії – “рівний рівному” (peer-to-peer або p2p). Цей напрям економічної взаємодії об’єднує великі спільноти рівноправних індивідів з метою реалізації венчурних інвестиційних проєктів, досягнення спільних цілей та задоволення власних потреб [1]. Одним з найбільш інноваційних напрямів такого підходу економічної взаємодії стало створення платформ p2p-кредитування, які використовують потенціал спільнот та індивідуумів. Все це робить дослідження у даному напрямі особливо актуальним.

Peer-to-peer кредитування – це процес видачі та отримання позик фізичними особами з мінімальним використанням традиційних фінансових інститутів за допомогою Інтернет-платформ [2].

P2p-кредитування передбачає поступове накопичення в системі інформації про надійність позичальника, що дозволяє проводити скоринг та диференціювати процентні ставки для осіб, які мають різний за надійністю кредитний досвід. Процедура спрямована на усунення інформаційної асиметрії та зниження ризиків у сфері даного виду інноваційного кредитування [1].

Історія розвитку та поширення p2p-кредитування налічує менше десяти років, однак динаміка його поширення є надзвичайно стрімкою. Так світовий обсяг ринку peer-to-peer збільшився з 1,2 млрд. дол. у 2012 році до 64 млрд. дол. у 2016 році. Таке зростання є важливим свідченням визнання пірингового кредитування як каталізатора інновацій та рушія економічного розвитку. Першою онлайн-платформою пірингового кредитування стала англійська компанія “ZOPA” у 2005 році. У США перші кредитні компанії p2p з’явилися у 2006 році, це “Prosper” та “Lending Club”. В Україні перша p2p-платформа була створена в 2010 році – це сервіс “Credery”, від компанії IVEXE Innovation Ventures. В 2013 році українськими розробниками було запущено p2p-сервіс “Сім зірок”. Наразі ці платформи призупинили свою діяльність у зв’язку із загальним погіршенням фінансового становища. У 2015 році на українському ринку з’явився наступний сервіс p2p-кредитування – “uCredit”. Однак, необхідно відмітити, що важливим кроком у розвитку p2p-кредитування в Україні став запуск платформи ПриватБанку “Сервіс вигідних вкладень” з 1 березня 2016 року.

Слід зазначити, що стрімкий розвиток р2р-кредитування потребує законодавчого урегулювання. Наразі банкам фактично заборонено займатися р2р-кредитуванням. У той же час, вітчизняним банкам необхідний розвиток сучасних кредитних продуктів. Спостерігаються негативні тенденції й в наданні класичних кредитів банками України.

Таким чином, саме інноваційному кредитуванню відводиться важлива роль у подальшому реформуванні економіки України та відродженні національного виробництва, в першу чергу, малого бізнесу. Враховуючи світовий досвід розвитку інноваційних способів кредитування безперечно позитивний ефект мало б запровадження в Україні платформ р2р-кредитування. На початкових етапах повномасштабного розвитку цього сервісу в нашій країні доцільно, щоб саме банки виступили ініціаторами розвитку р2р-платформ та отримали підтримку органів державної влади. Необхідним тут є розроблення відповідного законодавчого підґрунтя та налагодження ефективних форм регулювання та нагляду з боку НБУ, також важливо розробити дієву законодавчу систему захисту як кредиторів, так і позичальників, запровадити різноманітні моделі оцінки ризиків та аналізу позичальників на основі власних банківських алгоритмів оцінки, скорингових моделей та співпраці з Бюро кредитних історій. Важливим є також запровадження Системи стандартів щодо провадження р2р-кредитування. В даному контексті, позитивним прикладом виступає досвід державного регулювання галузі р2р-кредитування у Великій Британії. З 2014 року пірингове кредитування там знаходиться під наглядом органів з контролю за фінансовою поведінкою та здійснюється відповідно до стандартів, що розроблені незалежною Асоціацією з рівноправного кредитування. Крім того, на законодавчому рівні уточнюється статус пірингових кредитів, які відносять до класу неоподатковуваних активів. Такі заходи спрямовані на стійкий розвиток р2р-кредитування, яке демонструє очевидну затребуваність та популярність для бізнесу, особливо малого.

Крім цього, для підвищення ентузіазму в роботі з піринговими платформами, доцільно встановити пільговий податковий період для їх роботи, це дозволить сконцентрувати ресурси на розвитку самої платформи та залученні користувачів. Перелічені заходи дозволять привернути увагу та збільшити довіру всього населення України до сервісу р2р-кредитування, зробити його популярним, надійним та ефективним, а в перспективі, забезпечити транскордонне співробітництво із закордонними інвесторами.

Література:

1. Петрушенко Ю. М. Новітні підходи до фінансування розвитку місцевих громад: від реконізму до Р2Р-кредитування / Ю. М. Петрушенко // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1. – С. 90-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUABS_2014_1_20
2. Петренко І.П. Р2Р кредитування як новітній метод фінансування інвестиційних проектів. URL: <http://www.sworld.com.ua/> – Назва з екрана

Панасейко І. М., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
chikiu@mail.ru

Губа М. О., к.е.н., доцент
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
mariya-guba@yandex.ru

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Криза, що охопила всі сфери життєдіяльності українського суспільства з 2014 року, призвела до загострення проблем у банківській системі. В той же час зазначимо, що негативні процеси в діяльності банків почали відбуватися значно раніше. Вони надали українській банківській системі такі риси як: непрозорість власності фінансових установ, наявність "кишенькових" банків, що створювалися для залучення коштів населення та кредитування афілійованих осіб, наявність банків, що слугували для "відмивання" коштів, ризикова кредитна та безвідповідальна депозитна банківська політика, недостатня капіталізація банків, погіршення їх ліквідності та втрата фінансової стійкості.

За період 2014-2016 років частка простроченої заборгованості банків у загальній сумі кредитів по банківській системі України в цілому зросла з 7,7 % до 24,2 %. Збитки банків в 2014 році склали 53 млрд грн, а в 2015 році зросли до 66,6 млрд грн. В 2016 році банківська система отримала "рекордний" збиток в історії нашої країни – 159 млрд грн. Основною причиною такої ситуації було формування ПАТ КБ "ПриватБанк" страхових резервів під проблемні кредити в грудні 2016 року [1].

Якщо регулятивний капітал банківської системи України на початок 2014 року складав 205 млрд грн, то на початок 2016 року він зменшився майже вдвічі. В той же час, зазначимо, що в 2016 році цей показник почав зростати.

Протягом окремих періодів 2015–2016 років в банківській системі порушувалися встановлені НБУ економічні нормативи. Наприклад, норматив достатності регулятивного капіталу порушувався з 1 березня 2015 року по 1 грудня 2015 року, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами порушувався 16 місяців поспіль, починаючи з 1 вересня 2015 року.

Ключовими напрямками оздоровлення банківської системи України є підвищення нормативів капіталізації банків, зростання відповідальності власників банків та їх керівників за проведення операцій з пов'язаними та афілійованими особами, підвищення вимог до інформації про власників банків, їх звітність та операції, розробка механізму недопущення до керівних посад у банках осіб, що сприяли банкрутствам банків у минулому, забезпечення прозорості дій та намірів регулятора.

Міжнародний досвід свідчить, що основним способом збереження життєдіяльності та зростання капіталізації банків, підвищення фінансової

стійкості та прозорості банківської системи є виведення з ринку проблемних банків. НБУ протягом 2014–2016 років вивів з ринку 84 банки, в результаті чого кількість працюючих банківських відділень скоротилася з 19,3 тисяч на початок 2014 року до 10,3 тисяч на початок 2017 року [1].

Процес "оздоровлення" банківської системи України, наряду з позитивними, мав і значні негативні соціально – економічні наслідки: зростання навантаження на державний бюджет, збільшення прихованого дефіциту бюджету через необхідність фінансування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; втрата коштів суб'єктами господарювання та фізичними особами; посилення кризових явищ в економіці.

Станом на липень 2016 року загальні втрати неплатоспроможних банків склали 111 млрд грн з них 59 млрд грн – вклади фізичних осіб, що не покриваються Фондом гарантування вкладів (вклади більше 200 тис. грн), 52 млрд грн – кошти суб'єктів корпоративного сектору та малого бізнесу.

За інформацією НБУ, санація банків в Україні буде тривати і в 2017 році. Станом на лютий 2017 року в нашій країні працюють 93 банки. П'ять з них – проблемні, два – мають непрозору структуру власності, 30 – знаходяться в процесі до капіталізації. На кінець поточного року планується кількість банків в Україні скоротити до 75 – 80 банків [1].

Однією з особливостей банківської системи України є збільшення в ній частки іноземного капіталу та зростання довіри населення до банків з капіталом іноземного походження. Згідно дослідженням, проведеним інвестиційною компанією «Dragon Capital», в 2016 році в рейтингу найбільш надійних банків зазначено лише шість банків з капіталом українського походження та 14 банків іноземних банківських груп в Україні [2].

Стосовно присутності іноземного капіталу в банківській системі України, зазначимо, що якщо на початку 2015 року частка іноземного капіталу в статутному капіталі банківської системи України складала 32,5 %, то на кінець 2016 року вона зросла до 55,5 % [1]. Згідно "Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України" від 29.10.2013 року граничний рівень частки іноземного капіталу в статутному капіталі банківської системи України не повинен перевищувати 40 %.

Отже, ситуація, що склалася, є небезпечною для монетарного суверенітету України, що потребує здійснення комплексу заходів по покращенню фінансової стійкості банківської системи України та відновленню довіри до українських банків.

Література:

1. Показники банківської системи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id
2. Банки, заслуживающие доверия – рейтинг – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.nv.ua/publications/top-20-samyh-nadezhnyh-87255.html>

Цибулько А. С., студентка
*Харківський національний економічний
університет ім.С.Кузнеця*
alinatsybulko@gmail.com

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ БАНКУ

Стратегічне управління є для банків однією з життєво необхідних прерогатив діяльності, від якої залежить не тільки ефективність використання коштів акціонерів, а й майбутнє банку на фінансовому ринку. У зв'язку з цим, вдосконалення процесу стратегічного планування може бути корисним джерелом стратегічних перетворень, націлених на збереження стійких конкурентних переваг банківської установи. Стратегічне планування — один із основних компонентів стратегічного управління.

Метою дослідження є аналіз процесу стратегічного планування АТ «Райффайзен Банк Аваль» на відповідність найкращим практикам.

Процес стратегічного планування являє собою цикл, у якому можна виділити декілька етапів:

- визначення бачення і місії банку;
- фаза оцінки;
- визначення стратегічних цілей;
- розробка стратегічного плану [1, с. 272].

Досвід АТ «Райффайзен Банк Аваль» показує успішність планування від цілей. Керівництво банку здійснило перший етап у процесі розробки стратегії – визначило бачення і місію банку. На даному етапі вирішувалося, яким банк повинен стати в ідеалі, як він хоче розвиватися у зовнішньому середовищі, так і внутрішньо, сформульовані найзагальніші цілі розвитку. Якщо місія і бачення банку визначені на самому початку процесу стратегічного планування, то вони можуть пізніше успішно використовуватися як рекомендації на всіх подальших етапах [2, с.50].

Другим етапом процесу стратегічного планування є фаза оцінки. На цьому етапі необхідно зробити макроекономічний аналіз навколишнього середовища банку, оцінити місце банку в банківській системі, а також здійснити аналіз сильних і слабких сторін банку. При здійсненні макроекономічного аналізу оцінюється стан економіки держави в цілому, перспективи її розвитку, визначаються найперспективніші галузі промисловості, список потенціальних клієнтів банку. Вирішальну роль у цьому відіграє місія банку. Якщо банк вибрав своєю метою обслуговування приватних осіб, він визначає, де і як краще розташувати центри по обслуговуванню їхніх рахунків, які послуги можна запровадити при цьому. Якщо банк взяв курс на обслуговування середнього і дрібного бізнесу, то акцент робиться на розвитку комплексу послуг для цих клієнтів.

Після аналізу банківської системи визначається місце банку в цій системі. Визначається частка ринку банку по відношенню до банківських продуктів, до

клієнтів, а також фінансовий стан у порівнянні з конкурентами, оцінюються відносно з урядовими інститутами, з міжнародними інститутами, з міжнародним банківським співтовариством. На підставі аналізу економічної системи і місця банку в ній здійснюється аналіз сильних і слабких сторін банку. Фаза оцінки процесу стратегічного планування здійснюється робочими групами, що складається з представників аудиту, аналізу, планування, маркетингу, макроаналітиків. По завершенні фази оцінки команда, яка працює над проектом, подає звіт про поточну ситуацію, а також про підстави і передумови для зміни банку відповідно до його місії і бачення [3, с. 33]

Третім етапом процесу стратегічного планування є визначення стратегічних цілей. На цій стадії на підставі аналізу поточної ситуації, а також на підставах для змін банку формуються стратегічні цілі банку. При цьому оптимальним є формування декількох (трьох-чотирьох) альтернативних груп стратегічних цілей, які б відповідали місії і баченню банку. У кожній з них знаходять відображення основні внутрішні поліпшення і зміни, яких потребує банк, описується маркетингова політика банку і політика управління фінансами банку. Правління вибирає один найприйнятніший для банку варіант з альтернативних груп стратегічних цілей. Цей варіант береться за основу робочою групою і детальніше ділиться на тактичні цілі, що характеризують основні робочі зміни, які слід виконати для досягнення стратегічних цілей, тобто загальні банківські цілі розподіляються на цілі підрозділів і моделюються кількісні показники для кожного з підрозділів.

Четвертим етапом процесу стратегічного планування є побудова стратегічного плану. В ньому, у кількісному вимірному вигляді знаходять відображення стратегічні і тактичні цілі банку [2, с. 51].

Отже, провівши аналіз процесу стратегічного планування банку, можна зробити висновок, що даний процес має недоліки, а саме відсутність контролю за виконанням попередніх стратегічних планів АТ «Райффайзен Банк Аваль» та аналізу результатів їх виконання. Вдосконалення процесу стратегічного планування передбачає впровадження етапів контролю та аналізу, які доцільно здійснювати щорічно для виявлення «слабких місць» як у стратегічному плануванні, так і в процесі реалізації стратегії.

Література:

1. Стратегічне управління : навч. посіб. / В. Л. Дикань, В. О. Зубенко, О. В. Маковоз та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 272 с.
2. Хомутенко Л. І. Світовий досвід упровадження антикризових заходів у протидії наслідкам фінансової кризи / Л. І. Хомутенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2015. – № 3 (15). – С. 49–53.
3. Слав`янська Н. Г. Теоретичні аспекти розробки банківських стратегій та стратегічного аналізу фінансових результатів / Н. Г. Слав`янська // Українська академія банківської справи. – 2013. - № 7. – С. 28–33.

Юхно І. О., студентка
*Харківський національний економічний
університет ім.С.Кузнеця*
ir.gluschencko2014@yandex.ua

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ

У сучасних умовах одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів відіграє банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання.

Кредитні операції є головним видом активних операцій банків з розміщення залучених банками ресурсів, тому з огляду на визначення стану та можливостей підвищення ефективності кредитної діяльності банківських установ .

На сьогодні існують певні труднощі діяльності банків, пов'язані зі збільшенням частки ненадійних кредитів серед наданих. Для поглиблення розуміння ролі кредитних операцій у діяльності банку необхідно визначити принципи, завдання та методи, за допомогою яких відбувається його управління в банку. Саме тому обрана тема є досить актуальною.

Дослідженням основних наукових підходів до трактування сутності кредитних операцій банку присвячені роботи таких вітчизняних економістів, як: В. Антонюк, О. Васюренко, А. Герасимович, О. Дзюблюк, О. Дмитрієва, Н. Дребот, О. Лаврушин, А. Мороз, Д. Олійник, М. Савлук та ін.

Отже, проаналізувавши думки різних вчених думка стосовно визначення кредитних операцій все ще розвивається.

Одні науковці дають визначення кредитних операцій як виду економічних відносин, що виликають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів і використання їх на умовах повернення та оплати, інші - що це договір щодо надання кредиту, але найпоширенішим серед вчених є тлумачення кредиту як виду суспільних відносин, які виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів на основі платності, добровільності, повернення, строковості (А. Мороз) [1, с.146].

Дослідження довело, що в сучасній науковій літературі управління кредитних операцій, зазвичай, зводиться до аналізу кредитного портфелю банку, в рамках якого вирішуються наступні завдання:

1) визначається ступень та тип концентрації ризику кредитного портфеля, його відповідності зовнішньому покриттю і достатності створених резервів покриття фактичних і потенційних збитків;

2) оцінюється адекватність кредитного ризику суми передбачуваного прибутку;

3) визначається кредитоспроможність позичальників з метою зниження кредитного ризику;

4) проводиться аналіз ефективності кредитних операцій, що дає змогу вибрати доцільний варіант розміщення ресурсів.

Управління кредитними операціями передбачає виконання основних завдань, серед яких є:

забезпечення максимального рівня дохідності та акціонерного капіталу банку при мінімальному рівні ризику;

забезпечення зваженого та оптимального використання кредитних ресурсів;

досягнення оптимального балансу між зростанням обсягу кредитного портфеля та темпами поліпшення його якості;

виконання всіх вимог та нормативних показників, викладених в інструкціях, розпорядженнях і постановах НБУ, у тому числі регламентуючих обсяги кредитних вкладень, максимальні суми кредитів (у тому числі інсайдерам, пов'язаним та асоційованим особам);

розширення клієнтської бази шляхом надання кредитних послуг високої якості .

На кожному із вище перелічених етапів процесу управління кредитними операціями існують певні ризики, для їх попередження та досягнення максимальної дохідності банки керуються певними принципами.

Одним із принципів є цільове призначення позички, яке полягає у тому, що економічні суб'єкти, що виявили намір вступити в кредитні відносини, повинні заздалегідь чітко визначити, на яку ціль будуть використані позичені кошти.

Даний принцип визначає строк кредиту, наявність забезпечення і є передумовою для виконання інших принципів.

Строковість позички передбачає, що вільні кошти кредитора передаються позичальнику на чітко визначений строк, який сторони повинні узгодити в момент вступу в кредитні відносини. Виконання даного принципу дозволяє визначити плату за позичені кошти, порядок повернення коштів тощо.

Поверненість позиченої вартості кредитору означає, що позичальник повинен повернути кредитору весь обсяг одержаної в позичку вартості. А платність передбачає повернення не лише основної суми боргу, а й додаткових коштів у формі процента. Адже коли кредитор передає свої вільні кошти в позичку, то втрачає частину доходу, яку міг би отримати при самостійному використанні цих коштів. Забезпеченість полягає в наявності гарантії у кредитора та сприяє поверненню основної суми боргу та процентів.

Операції кредитування повинні забезпечувати витяг кредитними установами максимального прибутку при допустимому рівні ризику. Для ефективного їх проведення банки користуються різними методами управління кредитним портфелем. До них можна віднести: коефіцієнтний аналіз якості кредитного портфелю; оцінка кредитоспроможності позичальника; резервування; комплексна оцінка кредитного ризику; діагностика кредитного портфеля; побудова оптимізаційної моделі управління портфелем [2].

Проаналізуємо деякі з них. Одним із найефективніших методів є оцінка кредитоспроможності позичальника. При цьому перевіряють фінансовий стан позичальника, його кредитну історію, наявність забезпечення кредиту (застава, гарантія, поручительство).

Також обов'язковою умовою проведення кредитних операцій є необхідність формування резерву. Його формування зумовлене можливим знеціненням позики, яке може виникати в результаті реалізованого пов'язаного з даною позикою кредитного ризику. Формуючи резерв, банк, як правило, виходить з категорії позики. Відповідно до категорії визначається розмір резерву.

Підсумовуючи вищесказане, можна відзначити, що управління кредитними операціями це процес, який можна поділити на декілька етапів, які забезпечують виконання основних завдань, які ставить банк в процесі управління.

Даний процес базується на певних принципах, які дозволяють максимально ефективно виконувати ці завдання. А наявність методів управління кредитними операціями в роботі банку дає можливість попередити наявні ризики та досягти певного рівня доходності кредитного портфеля банку. Таким чином, кредитування є складним процесом та носить комплексний характер і вимагає відповідного підходу [1, с. 148].

Таким чином, управління кредитними операціями дає змогу в системі управління банком вибрати варіант найбільш раціонального розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку, а також знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності, форм власності і т.д.

Результати аналізу дають змогу прийняти рішення про зміну напрямів та методів кредитування.

Отже, управління кредитної діяльності банку передбачає комплексний підхід до вивчення кредитного напрямку діяльності банку, дає змогу оцінити його ефективність, визначити основні шляхи вдосконалення управління активами банку та підвищити результативність банківського менеджменту.

Подальший розвиток методичної бази управління кредитними операціями банку дозволить змінювати пріоритети у розвитку діяльності банку в сфері кредитування на рівні окремих банківських установ та вдосконалювати кредитний процес з метою підвищення його ефективності.

Література:

1. Рясних Є. Г. Система управління кредитними операціями у комерційному банку / Є. Г. Рясних, А. А. Пономарьов, М. О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. - 2011. - №. 2. - С. 146-149.

2. Чуб П. М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Чуб Павло Михайлович. - Київ, 2003. - 18 с.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Агапова В. В.	266	Гончак О. О.	376, 425, 464
Адаменко І. П.	233	Гончарова Є. В.	134
Алексеева Л. О.	203, 224	Гордієнко В. О.	254, 257
Архірейська Н. В.	236, 452, 454	Горідько О. В.	227
Ачкасова С. А.	456	Горобець Л. Ф.	466
Бабенко А. Г.	20	Горященко Ю. Г.	52, 137, 174
Бабенко Б. І.	120	Григораш О. В.	362
Баліцька Г. О.	475	Григораш Т. Ф.	365
Барабаш Н. М.	128	Гринько Т. В.	140
Баранник Л. Б.	198	Гриценко О. В.	259
Барановська Т. В.	22	Грушко Т. І.	464
Батуріна І. В.	374	Губа М. О.	485
Бережнюк І. І.	25	Губанова А. С.	456
Беркут О. В.	123	Гуцалова Ю. Є.	261
Бессонова С. І.	346	Давидько С. В.	194
Бикова А. Л.	28	Даценко В. В.	142
Білодід К. В.	131	Демченко І. О.	477
Блудова О. С.	348	Дмитрів В. І.	263
Боєва М. Ю.	389	Добролежа К. М.	299
Бондаревська К. В.	30	Дудчик О. Ю.	367
Бондаренко Н. М.	239	Дулік Т. О.	203
Бондарчук М. К.	33	Дунда Л. В.	87
Борздова Т. В.	35	Євгенєва А. С.	419, 421
Борисова С. Є.	242, 244, 459	Євдокімова О. Ю.	148
Бохан М. В.	236	Жадько К. С.	145, 148
Ватченко Б. С.	126	Животун А. М.	423
Ватченко О. Б.	126	Забрудська Е. В.	287
Велегура А. П.	239, 350	Завальнюк А. О.	153
Величкін В. О.	353, 356, 462, 464	Завальнюк Р. Є.	151
Віниченко М. В.	98	Заволока Л. О.	369
Вінічук М. В.	38	Зайцев В. Є.	266
Вітрук О. В.	200	Заруцька О. П.	466, 468, 470
Власюк В. Є.	359	Зоз В. Р.	391
Волкова Н. В.	42	Зюзін В. О.	269
Володина Е. В.	35	Івашина С. Ю.	473
Воробйова Т. Р.	481	Іващенко О. В.	54, 151, 153
Гаврилова Л. В.	247	Ігнатишин М. В.	371
Гетьман О. О.	44	Ільченко В. М.	155, 158
Гірман А. П.	47	Ісхакова О. М.	271, 273, 374, 376
Гладка Л. І.	128, 131	Іщук Л. І.	378
Гнилянська О. В.	250	Калашнікова В. В.	137
Голинський Ю. О.	252	Калюжна Ю. В.	57
Голованова Г. Є.	50	Калюжна Ю. П.	59

Карамушка О. М.	275	Матвійчук І. О.	397
Кареліна Я. О.	257	Медведєва І. Б.	399
Карпенко А. В.	161	Микуланинець С. І.	82
Качула С. В.	278	Миронова В. В.	292
Квасовський О. Р.	381	Миропольська О. В.	120
Киртока Н. В.	328	Михайличенко Н. М.	401
Кисельов В. Р.	52	Михальчук Л. В.	403
Клименко В. В.	155	Міняйло Д. В.	57
Клівзунік О. В.	280	Мірошниченко О. О.	401
Кодацька Н. О.	61	Міщенко Д. А.	299, 406
Козелецький П. С.	64	Міщенко Л. О.	302
Колеснік О. С.	66	Морозова А. С.	302
Король С. М.	54	Морозова Н. В.	78
Коросташова І. М.	68	Мостицька Н. А.	304
Корягіна Т. В.	206	Нагавичко І. П.	169
Костенко Т. А.	307	Назаренко О. С.	242
Котик О. В.	71	Найда І. С.	307
Куліченко В. О.	282	Несторишен І. В.	84
Купира М. І.	74	Новак А. О.	408
Курочка О. В.	176	Новак Є. Е.	172
Кусакова Ю. О.	76	Новікова Л. Ф.	481, 483
Кухар Д. Т.	473	Олішкевич К. В.	454
Кущик А. П.	384	Омельченко Л. С.	410
Лактионова О. Е.	410	Остапчук О. А.	289
Латишев М. О.	353	Охрій Т. О.	428
Лебідь Л. В.	78	Павленко О. П.	310
Левченко О. С.	387	Падерін І. Д.	174
Лежньова Л. В.	145	Панасейко І. М.	485
Линенко А. В.	284	Пасічний М. Д.	313
Лисачок А. В.	71	Пасічник А. М.	87
Лисенко О. В.	164	Пасічник В. А.	316
Лисяк Л. В.	287, 289	Пашикян І. С.	406
Лобза А. В.	80	Піменова М. М.	319
Лойко В. В.	389, 391, 475, 477	Піскова Ж. В.	208
Лойко Д. М.	393	Піщуліна І. О.	252
Лойко Є. М.	395	Плаксієнко В. Я.	176
Лукіна О. А.	219	Погрібний І. М.	42
Лукьянова А. В.	292	Поліщук О. М.	322
Лякішева А. Р.	479	Полозенко О. А.	413
Майорова І. М.	166	Пономаренко Т. С.	459
Макогон В. Д.	295	Пономарьова О. Б.	415
Маляр Д. В.	297	Поплавська В. О.	462
Мандра Н. Г.	410	Портна О. В.	325
Марченко А. О.	275	Привалова Л. В.	179

Прокопенко А. Ф.	30	Тараненко В. Є.	421, 423
Профатило Н. О.	142	Терещенко Т. Є.	425, 428
Пустовойт Т. В.	397	Терьошина Ю. О.	356
Рибальченко Л. В.	417	Тимошенко С. В.	109, 192, 219
Роменська К. М.	328	Тімар І. В.	140
Рубан М. О.	210	Тіщенко В. Г.	319
Рудянова Т. М.	64, 181	Тристан В. Р.	203, 224
Рядно О. А.	184	Тростенюк Т. М.	430
Сальникова Т. В.	331	Туболець І. І.	433
Самойлик Ю. В.	90	Туболець К. Г.	435
Самокіна Г. В.	158	Федишин І. Б.	111
Свистун К. О.	92	Фещенко О. М.	194
Сейсебаєва Н. Г.	96	Фоміних В. І.	437
Семенова З. Г.	187	Харчук С. В.	378
Семенова Л. Ю.	98	Хіміч К. І.	221, 224, 227
Семенюк В. В.	273, 442	Цибулько А. С.	487
Серьогін С. С.	334, 419	Цуркан І. О.	227
Серьогіна Н. К.	336	Черба В. М.	230
Синюк А. О.	468, 483	Черниш Я. М.	440
Сиротенко К. А.	399	Шаліяпіна А. С.	28, 80
Сідельникова Л. П.	213	Шаповал В. М.	114
Сіліна І. С.	403	Шаршунович М. В.	271
Сірко А. Ю.	190	Швецова І. В.	244
Скрипка О. М.	339	Шевченко Н. І.	442, 444
Соболь А. І.	179	Шевченко С. В.	344
Соловійова А. Г.	353	Шефер М.	116
Соловійова О. В.	192	Шило Ж. С.	446
Стеченко К. І.	250	Шкірко О. І.	196
Столяренко О. О.	100	Шудрик О. Ю.	161
Студінська Г. Я.	103	Шутова Д. М.	406, 444
Студінський В. А.	106	Щегольська К. Ю.	76
Сумченко О. М.	259	Юхно І. О.	489
Табінський В. А.	216	Ярмоленко Ю. Ю.	449
Танчак Я. А.	342		

Наукове видання

**Сучасні механізми забезпечення соціально-
економічної безпеки на макро- та
мікрорівнях**

**МАТЕРІАЛИ ПЕРШОЇ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

19 травня 2017 р.

Матеріали подано в авторській редакції

Підписано до друку 17.05.2017.

Ум. друк. арк. 25,9.

Дніпро: Університет митної справи та фінансів

(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 5022 від 14.12.2015 р.)

вул. Володимира Вернадського, 2/4, м. Дніпро, 49000

Формат 60×84 1/16.

Облік.-вид. арк. 35.6

Папір офсетний.

Електронне видання